

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการย่อยที่ 3

การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและ
วัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน

(The Information System Development of Buddhist Destination
and Thai Cultural Tourism as the Gateway to ASEAN)

โดย

พระครูสุนทรสังฆพินิจ ดร. และคณะ

พฤษภาคม 2560

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการย่อยที่ 3

การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและ
วัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน

(The Information System Development of Buddhist Destination
and Thai Cultural Tourism as the Gateway to ASEAN)

คณะผู้วิจัย

สังกัด

พระครูสุนทรสังฆพินิจ(เสนอห์ ญาณเมธี)ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่

นายภัชรพล ฤทธิเต็ม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่

ชุดโครงการ การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม : นโยบาย ผลกระทบ

และการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์และ

วัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

สนับสนุนโดย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย วช. และ สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร (Executive Summary)

การศึกษาวิจัยในโครงการวิจัยย่อยที่ 3 เรื่อง การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน เป็นการวิจัยภายใต้แผนงานชุดโครงการวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม: นโยบาย ผลกระทบ และการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน”

วัตถุประสงค์ของการศึกษา มี 4 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน (2) เพื่อรวบรวมและพัฒนากิจการองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน (3) เพื่อถอดบทเรียนและเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมต้นแบบของการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน และ (4) เพื่อการพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นเนื้อหาการวิจัยที่สำคัญตามแผนงานโครงการดังนี้ การสำรวจข้อมูลเชิงเอกสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมร่วมของอาเซียนที่นักท่องเที่ยวควรรู้ การสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับความต้องการ ความคาดหวังด้านข้อมูลและองค์ความรู้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน การวิเคราะห์ข้อมูลการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในอาเซียน รวบรวมการจัดการองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน จัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน การนำเสนอรูปแบบการใช้งานระบบสารสนเทศเบื้องต้น เป็นลักษณะการนำเสนอข้อมูลผ่านเว็บไซต์รวบรวมข้อมูลสารสนเทศ (Wireframe) ด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน ถอดบทเรียนและเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมต้นแบบของการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและ

วัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน และจัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน

คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การศึกษาเป็นกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน 6 ประเทศ คือ

1) ประเทศกัมพูชา กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ ปราสาทนาคพัน ปราสาทบายน ซึ่งเป็นกลุ่มปราสาทพระพุทธศาสนานิกายมหายานในเขตจังหวัดเสียมเรียบ

2) ประเทศลาว กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ปราสาทวัดภู พระธาตุหลวง พระธาตุอิงฮัง ซึ่งอยู่ในเขตเวียงจันทน์และแขวงจำปาสัก

3) ประเทศเมียร์มาร์ กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ มหาเจดีย์ชเวดากอง เขตกรุงย่างกุ้ง และวัดมหาชัยมุนี ในเขตมัณฑเลย์

4) ประเทศมาเลเซีย กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ วัดไชยมงคลาราม รัฐปีนัง และแหล่งโบราณคดีบูจังวัลเลย์ รัฐเคดะห์

5) ประเทศอินโดนีเซีย กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ เจดีย์บุโรพุทโธ และจันทิเมนตุดที่ตั้งอยู่ในเขตตอนกลางของเกาะชวา เมืองยอกยาคาร์ตา

6) ประเทศไทย กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 4 ภูมิภาค แห่ง ได้แก่ (1) ภาคกลาง ประกอบด้วย วัดพระปฐมเจดีย์ อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม วัดใหญ่ชัยมงคล อำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (2) ภาคเหนือ ประกอบด้วย วัดพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ วัดพระธาตุช่อแฮ อำเภอมือง จังหวัดแพร่ (3) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร อำเภธาตุพนม จังหวัดนครพนม วัดพระธาตุเชิงชุม อำเภอมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร (4) ภาคใต้ ประกอบด้วยวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร อำเภไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มย่อย และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษารั้งนี้ เพื่อพัฒนาการจัดการองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียนทั้งประเทศไทยและประชาคมอาเซียน

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสานทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ โดยมีวิธีการศึกษาใน 4 ลักษณะ ได้แก่

(1) การศึกษาในเชิงเอกสาร เพื่อสำรวจข้อมูลเชิงเอกสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมและข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมร่วมของอาเซียนที่นักท่องเที่ยวควรรู้ ข้อมูลด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน

(2) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) โดยการจัดประชุมสัมมนาภายในแผนงานวิจัย ตัวแทนมัคคุเทศก์และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนนักวิชาการด้านการประชาสัมพันธ์และสื่อสารสาธารณะ เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับพัฒนาการจัดการองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน

ผลการศึกษา จากผลการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) และการประชุมสัมมนาในเชิงวิชาการ เพื่อเป็นการสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษาทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ (English Program) ในฐานะตัวแทนของประชาชนของแต่ละประเทศในอาเซียน ได้แก่ สหภาพเมียนมาร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศกัมพูชา ประเทศเวียดนาม เป็นต้น ภายใต้การดำเนินงานของโครงการสนทนาร่วมกับพระ (Monk Chat) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ โดยเป็นการนำบทสนทนาระหว่างกลุ่มชาวต่างประเทศที่เดินเข้ามาเยี่ยมเยือน มัคคุเทศก์ ผู้ประกอบการท่องเที่ยวภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภาครัฐ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มาวิเคราะห์เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมกิจการการท่องเที่ยว การเพิ่มพูนความรู้ การสร้างอัตลักษณ์ เส้นทางท่องเที่ยว และการเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศาสนาในประชาคมอาเซียน ในชื่อหัวข้อว่า “Question & Answers on Buddhism” สามารถสรุปองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็น 4 ด้าน คือ

1) องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมด้านศาสนบุคคล

2) องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมด้านศาสนธรรม

3) องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมด้านศาสนสถาน และศาสนวัตถุ

4) องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมด้านศาสนพิธีและศาสนคดี

บทเรียนสำคัญของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของวัด หรือโบราณสถานต้นแบบในอาเซียน เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมนั้น ที่ผ่านมาการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่คำนึงถึงการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเช่น โบราณสถาน ศาสนสถาน สิ่งก่อสร้างวัตถุโบราณ องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ รวมถึงการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวทั้งด้านสิ่งอำนวยความสะดวก การรักษาความปลอดภัย การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การตลาด และนักท่องเที่ยวเท่านั้น ยังขาดการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีศึกษาเรียนรู้ประสบการณ์ความแปลกใหม่ตลอดเวลา การเดินทาง เพื่อช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ชีวิตในด้านต่างๆ และเข้าใจสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่ไปเยือนดีขึ้น เช่น การเปิดหลักสูตรปฏิบัติธรรมระยะสั้นแก่ชาวต่างประเทศ หรือการท่องเที่ยวที่เน้นการดำรงชีวิตประจำวันในแบบวิถีพุทธหรือวิถีชาวบ้าน การเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีคุณค่านี้ให้แก่นักท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาจิตสำนึกและความเข้าใจของนักท่องเที่ยวในการทำคุณประโยชน์ให้แก่ตนเองและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่น่าสนใจของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมที่ปรากฏในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เพื่อเปิดโอกาสให้มีการศึกษาเรียนรู้และสร้างความพึงพอใจเกี่ยวกับความหลากหลายและวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของกลุ่มชน ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มจิตสำนึกร่วมที่มีต่อวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน

การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของวัด หรือโบราณสถานต้นแบบในอาเซียน ควรมีองค์ประกอบสำคัญที่ 3 ประการ คือ การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หากปัจจัยข้างต้นได้รับผลกระทบกระเทือนจากการใช้ประโยชน์ในรูปแบบใดก็ตาม โอกาสที่จะเกิดความเสื่อมโทรมหรือถูกทำลายจนด้อยคุณค่าไปก็มีอยู่สูง

1. การให้ความรู้ความเข้าใจให้แก่นักท่องเที่ยว พร้อมทั้งการสร้างจิตสำนึกในการปกป้องรักษาวัฒนธรรมระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งจำเป็น รวมถึงการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ให้กับประชาชนในท้องถิ่น มัคคุเทศก์ และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดูแลรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวนั้นด้วย วิธีการสร้างจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์สำหรับการท่องเที่ยวที่นิยมใช้กันโดยทั่วไป ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวร่วมกัน การจัดทำแผนงานด้านการท่องเที่ยวแบบบูรณาการประกอบด้วย แผนการเงิน บุคลากร การบริหารจัดการด้านสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่นักท่องเที่ยว การจัดทำโปรแกรมสื่อความหมายวัฒนธรรม เช่น การจัดตั้งศูนย์สื่อความหมายวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ศูนย์บริการข้อมูล ที่พัก ลานจอดรถ ห้องสุขา การให้บริการสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ สื่อสาร

โหลรมนาคม ร้านอาหาร ร้านขายของ การดูแลในด้านรักษาความสะอาด ป้ายบอกเส้นทาง ขนส่ง สาธารณะ การรักษาความปลอดภัย รวมไปถึงการสร้างช่องทางการสื่อสารทั้งที่เป็นของส่วนราชการ สื่อมวลชน และสื่อสังคมออนไลน์ที่หลากหลาย การจัดเอกสารสิ่งพิมพ์ที่จำเป็นต่อการศึกษาเรียนรู้ การจัดนิทรรศการ/แผ่นป้ายบรรยายตามจุดท่องเที่ยวต่างๆ การจัดทำเส้นทางเดิน รวมถึงการ ผูกอบรมมคัเทศก์และเจ้าหน้าที่ให้สามารถชี้แนะและอธิบายเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่ถูกต้องให้กับ นักท่องเที่ยว

2. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความสนใจที่จะศึกษา เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมในลักษณะต่างๆ ทั้งสภาพภูมิทัศน์ สถาปัตยกรรม จิตรกรรม และ ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนความรู้ที่ลุ่มลึกของศาสนาความเชื่อของคนพื้นถิ่นที่น่าหลงใหลและท้าทาย ภูมิปัญญาที่ลึกซึ้งของศาสนา นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จึงต้องการการแสวงหาประสบการณ์และความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมในแง่มุมต่างๆ ทั้งในระดับกว้างและระดับลึกซึ้ง ซึ่งเป็นเสมือนการ เพิ่มพูนประสบการณ์และได้รับความพึงพอใจในการท่องเที่ยว

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนท้องถิ่นในระยะยาว และขณะเดียวกันการท่องเที่ยวมีผลต่อการคงอยู่ของ วัฒนธรรมด้วย ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวจะช่วยให้ ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม และทำให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนัก ถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ลดปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงานของท้องถิ่น และ เพิ่มพูนรายได้ให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี นับว่าเป็นวิธีการหนึ่งในการกระจายรายได้และส่งเสริมการ เจริญเติบโตของเศรษฐกิจของประเทศในกลุ่มอาเซียน

ดังนั้นหน่วยงานที่เป็นเจ้าของหรือผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ควรจัดตั้งคณะ บริหารแหล่งท่องเที่ยว (Destination Management Organization: DMO) ในระดับภูมิภาค อาเซียน เพื่อร่วมกันจัดทำแผนบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (Destination Management Plan: DMP) ในกลุ่มอาเซียนร่วมกัน เป็นเขตพัฒนาการท่องเที่ยว 4 เขต (Cluster) ซึ่งจะกล่าวถึงในหัวข้อ ต่อไป เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวของประชาคมอาเซียน โดยการ ผลักดันไปสู่แผนการปฏิบัติร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ภูมิภาค เพื่อนำแผนไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลด้านการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพและส่งเสริมการ ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

การเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวของประชาคมอาเซียน ได้ แบ่งกลุ่มการท่องเที่ยวเป็น 4 กลุ่ม คือ

(1) แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมปราสาทหิน แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมปราสาทหินแบบ พระพุทธศาสนา มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 6 แห่ง ครอบคลุม 3 ประเทศ คือ ประเทศมาเลเซีย

ประเทศอินโดนีเซีย และประเทศลาว ซึ่งเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับปราสาทหินในประเทศไทยทางภาคอีสานใต้ได้ โดยเชื่อมโยงกับเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ มีเป้าหมายหลักคือการท่องเที่ยวแห่งวิถีชีวิตอีสานใต้ร่วมสมัย เชื่อมโยงลาว กัมพูชา และเวียดนามผ่านจิตสำนึกร่วมกันทางวัฒนธรรมในภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวสักการะปราสาทหิน แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศูนย์กลางสำคัญ ประกอบด้วย

1. แหล่งโบราณคดีบูจังวิลเล่ย์ รัฐเคตะห์ ประเทศมาเลเซีย
2. เจดีย์บุโรพุทโธ เมืองยอกยาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย
3. จันทิเมนดุต เมืองยอกยาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย
4. ปราสาทนาคพัน เมืองเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา
5. ปราสาทบายน เมืองเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา
6. ปราสาทวัดพู แขวงจำปาสัก ประเทศลาว

(2) แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมพระธาตุเจดีย์ แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมพระธาตุเจดีย์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 8 แห่ง ครอบคลุม 2 ประเทศ คือ ประเทศไทย และประเทศลาว ซึ่งเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับเขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา และอารยธรรมอีสานเหนือ รวมทั้งเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน ผ่านจิตสำนึกร่วมกันทางวัฒนธรรมในภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวสักการะพระธาตุเจดีย์ แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ประกอบด้วย

1. พระธาตุหลวง นครเวียงจันทน์ ประเทศลาว
2. พระธาตุอิงฮัง แขวงสะหวันนะเขต ประเทศลาว
3. วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร จังหวัดนครพนม ประเทศไทย
4. วัดพระธาตุเชิงชุม จังหวัดสกลนคร ประเทศไทย
5. วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย
6. วัดพระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่ ประเทศไทย
7. วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประเทศไทย
8. วัดพระบรมธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

(3) แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมมหาเจดีย์ แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมมหาเจดีย์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 3 แห่ง ครอบคลุม 2 ประเทศ คือ ประเทศไทย และประเทศเมียนมาร์ ซึ่งเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับเขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง ผ่านจิตสำนึกร่วมกันทางวัฒนธรรมในภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวสักการะมหาเจดีย์ แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ประกอบด้วย

1. มหาเจดีย์ชเวดากอง เมืองย่างกุ้ง ประเทศเมียนมาร์

2. วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ประเทศไทย

3. วัดใหญ่ชัยมงคล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

(4) แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 2 แห่ง ครอบคลุม 2 ประเทศ คือ ประเทศไทย และประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน ผ่านจิตสำนึกร่วมกันทางวัฒนธรรมในภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวสักการะพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ประกอบด้วย

1. วัดมหาชัยบุรี เมืองมัตตะเลย์ ประเทศเมียนมาร์

2. วัดไชยมังคละราม รัฐปีนัง ประเทศมาเลเซีย

การพัฒนากระบวนข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน พบว่า จากการศึกษาข้อมูลด้าน e-marketing พบว่า ประเทศไทยยังมีโอกาสในการพัฒนาระบบข้อมูลต่างๆ บนเครือข่ายออนไลน์ให้มีความครบถ้วนและสะดวกมากยิ่งขึ้น โดยดำเนินงานในลักษณะ e-portal ที่นักท่องเที่ยวสามารถเชื่อมต่อโดยตรงกับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในการสืบค้นและใช้ประโยชน์จากข้อมูลทางการท่องเที่ยวต่างๆ ที่ครบครันในจุดเดียว นอกจากนี้ยังสามารถพัฒนาให้ครอบคลุมในทุกขั้นตอนการเดินทาง โดยพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในระหว่างการเดินทางให้มากขึ้น อาทิ สร้างโปรแกรมประยุกต์ที่สามารถใช้ได้นับโทรศัพท์มือถือ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการค้นหาข้อมูลต่างๆ ขณะท่องเที่ยวในลักษณะ interactive ซึ่งจะเป็นการเพิ่มความมั่นใจในการเดินทางท่องเที่ยว

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ยังมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง และเป็นโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเจาะกลุ่มลูกค้าที่นิยมใช้บริการซื้อขายผ่านทางระบบออนไลน์ และเพื่อปรับตัวให้ทันต่อการแข่งขันในอนาคต ด้วยจุดดึงดูดที่สำคัญของเว็บไซต์ท่องเที่ยวคือ การมีศักยภาพใน “การให้บริการอย่างเต็มรูปแบบ” ตัวอย่างเช่น ความสามารถในการค้นหาข้อมูลและจัดหาสินค้าและบริการทุกประเภทสำหรับการเดินทางของลูกค้าในเว็บไซต์เดียว เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ลูกค้าเว็บไซต์จึงต้องการเนื้อหาข้อมูลที่ละเอียดและการเข้าถึงระบบการจองจากผู้ขายที่หลากหลาย ซึ่งบริษัทท่องเที่ยวต่างๆ ต้องร่วมมือกับผู้จัดหาระบบการจัดจำหน่ายอื่นๆ ดังนั้นการรวมตัวกันของบริษัทนำเที่ยวต่างๆ จึงเกิดขึ้นเพื่อให้บริการลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยเฉพาะระบบ GDSs ที่ให้บริการข้อมูลรวมถึงโครงสร้างของเว็บไซต์ และระบบการจองแก่บริษัทท่องเที่ยวที่แข่งขันกันในตลาด ดังนั้น ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนที่

ดีนั้น นอกจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวมีบริบท (Context) คือ มีความสวยงามและมีเรื่องราวที่น่าสนใจเป็นที่ยาวนานแล้ว อย่างน้อยควรมีคุณสมบัติดังนี้

1. สามารถทำให้เข้าถึงได้โดยผ่านเครื่องมือสื่อสารเครื่องใดก็ตามที่มีการเชื่อมต่อเข้ากับอินเทอร์เน็ต

2. นักท่องเที่ยวสามารถแสดงความคิดเห็นเพื่อพัฒนาปรับปรุงและแก้ไขข้อมูล ระบบและรูปแบบต่างๆ ได้ง่าย รวมไปถึงการเพิ่มเติมเนื้อหาสาระต่างๆ ได้เอง เช่น โรงแรม ที่พัก ร้านอาหาร การเดินทาง และแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจใกล้เคียง

3. สามารถให้บริการได้ตลอด 24 ชั่วโมง ไม่มีข้อจำกัดด้านความแตกต่างของเวลา สามารถสั่งจองห้องพัก ร้านอาหาร และการเดินทางได้ตลอดเวลา

4. ควรมีระบบการเก็บและกรองข้อมูลให้นักท่องเที่ยวแบบ Real-time โดยข้อมูลที่จัดเก็บจะแสดงถึงลักษณะการใช้งานของนักท่องเที่ยว และข้อมูลที่นักท่องเที่ยวทุกคนเข้าถึงในระหว่างเดินทาง ทั้งนี้ให้นักท่องเที่ยวสามารถนำข้อมูลไปวิเคราะห์และเพิ่มเติมข้อมูลการท่องเที่ยวได้

5. Visitor Customization นักท่องเที่ยวสามารถค้นหาข้อมูลที่ตนมองหาได้ง่าย และเลือกสิ่งที่ตนสนใจเท่านั้น ผ่านการใช้ Search Engine

6. ควรมีระบบที่ง่ายต่อการใช้งาน ประหยัดเวลา การจัดเก็บข้อมูลการเดินทางของนักท่องเที่ยว และในขณะเดียวกันก็มีระบบปกป้องข้อมูลส่วนตัวของเจ้าของข้อมูล คือ นักท่องเที่ยว โดยในการนำข้อมูลสารสนเทศของนักท่องเที่ยวมาใช้นั้น ต้องเป็นการเสนอภาพรวมเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวให้ดีขึ้นเท่านั้น

จากผลการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ทั้งด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และสิ่งแวดล้อมด้านวัฒนธรรม ในภูมิภาคอาเซียน โดยเฉพาะการท่องเที่ยวที่เน้นจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนในพื้นที่ใกล้เคียง ต่อจากนั้นจึงจะนำไปสู่การถ่ายทอดต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติให้มีความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์ที่ลึกซึ้งของความเชื่อทางศาสนา และการเห็นคุณค่าและความน่าหลงใหลของวัฒนธรรมพื้นถิ่นที่ยังไม่ถูกดัดแปลง เพื่อนำเสนอในรูปแบบสื่อสารสนเทศทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ผู้สนใจศึกษาได้นำสารสนเทศเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและศิลปวัฒนธรรมของผู้คนในอาเซียน ไม่ให้สูญหาย นักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศ สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างกว้างขวาง สะดวกและไร้พรมแดน เป็นการตอบสนองความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตในปัจจุบัน รวมทั้งสามารถถ่ายทอดและเรียนรู้และมีความเข้าใจพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น เพื่อที่จะปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม และไม่เข้าไป

ทำลายแหล่งท่องเที่ยวที่งดงามทรงคุณค่า เพื่อที่จะดำรงรักษาให้สืบทอดต่อเนื่องยาวนานจากชนรุ่นหนึ่งสู่ชนรุ่นต่อไป

ปัจจุบันด้วยความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) เป็นนวัตกรรมล่าสุดที่ได้รับความนิยมและสนใจกันมากในปัจจุบัน นับเป็นเทคโนโลยีที่ผสมผสานเอาโลกแห่งความเป็นจริง (Real World) เข้ากับโลกเสมือน (Virtual World) และเป็นการทำงานด้วยระบบ 3 มิติ (3DPaul) ทำให้องค์ประกอบของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และระบบเสมือนจริงมีความสัมพันธ์กับโลกความเป็นจริงมากขึ้น

ในอนาคต เทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) จะมีบทบาทและมีความสำคัญในสังคมยุคใหม่มากขึ้นในการเสนอข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ ระบบแผนที่นำทาง การสื่อสาร งานธุรกิจการศึกษา และการบันเทิงในลักษณะที่หลากหลายผ่านจอคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์สมัยใหม่ อุปกรณ์เสมือนทุกชนิด และวัตถุ 3D จะปรับการปฏิสัมพันธ์ทั้งรูปร่างและการนำเสนอตามสภาพที่ต้องการ การใช้จอรอบทิศทางเสมือนโฮโลกราฟิกส์เทียมจะมีมากขึ้น และด้วยศักยภาพของเทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) จะทำให้การตลาดมวลชนเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง งานประชาสัมพันธ์หรืองานจรรยาและอื่นๆ ทั้งที่อยู่ห่างไกลก็สามารถสัมผัสได้ เทคโนโลยีผสมผสานความจริงเสมือนเป็นปรากฏการณ์สำคัญของการสื่อสารสมัยใหม่รูปแบบหนึ่ง ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับกิจการต่าง ๆ ของสังคมทั้งการสื่อสาร การแพทย์ การอุตสาหกรรม การบันเทิงและการศึกษา รวมไปถึงการกำหนดทิศทางรูปแบบการท่องเที่ยวและธุรกิจท่องเที่ยว อาทิ การเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวล่องหน้า ซึ่งยังเป็นความจริงอยู่ว่า ความจริงเสมือนนั้นยังไม่สามารถทดแทนการสัมผัสประสบการณ์จากสถานที่จริงได้ ถึงกระนั้น การได้เที่ยวชมสถานที่เสมือนก่อนอาจเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้ชมมีความสนใจสถานที่ท่องเที่ยวมากขึ้น รวมไปถึงด้วยความสามารถของเทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) สามารถมีส่วนในการเสริมแต่งข้อมูลสารสนเทศให้มีความน่าสนใจมากขึ้น แต่ที่จะส่งผลที่ชัดเจนก็คือ เทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) ที่มีผลต่อระบบการจองโรงแรม ร้านอาหาร ระบบขนส่ง รวมไปถึงเส้นทางการเดินทาง เพราะระบบการทำงานของคอมพิวเตอร์กับซอฟต์แวร์ที่สามารถทำให้การผสมผสานระหว่างโลกแห่งความเป็นจริงและโลกเสมือนให้เห็นอย่างกลมกลืนบนจอที่หลากหลายอย่างน่าอัศจรรย์ด้วยการออกแบบเทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) จะมีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสารสนเทศการท่องเที่ยวในอนาคต

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัย

(1) การศึกษาวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) นำมาใช้ในการจัดทำระบบสารสนเทศการท่องเที่ยวของประเทศไทยและแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียน

(2) การศึกษาวิจัยข้อมูลเชิงลึกเพื่อการวิเคราะห์และวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไทยและประเทศในภูมิภาคอาเซียน การพัฒนาและส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวในภูมิภาคให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลและสารสนเทศทั้งในภาพรวมและภาพเชิงลึกจำนวนมาก ปัจจุบันข้อมูลที่มีอยู่ค่อนข้างกระจัดกระจาย มาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ขาดการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบ ขาดการบริหารจัดการ และขาดการใช้ประโยชน์ข้อมูลอย่างเต็มที่ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว โดยการนำเทคโนโลยีการจัดเก็บ

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา นโยบาย

(1) การวางแผนงานพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการวางแผนการเดินทาง ระบบการให้บริการข้อมูลแบบครบวงจร และรวดเร็วแบบ Real Time

(2) การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว (Tourism Intelligence Center) เช่น พัฒนาข้อมูลเชิงลึกและงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวของประเทศ พัฒนาระบบเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการวางแผน กำหนดนโยบาย และการบริหารจัดการท่องเที่ยว พัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ภาครับและผู้ประกอบการในการใช้ ICT และ Social Media ในการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการลูกค้า การเข้าถึง และการขยายตลาด

(3) การพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการธุรกิจบริการท่องเที่ยวของภูมิภาคอาเซียนในด้านข้อมูลและข่าวสารการท่องเที่ยว โดยเฉพาะทักษะด้านเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ (ICT)

(4) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวเพื่อปรับปรุงปัญหาในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและการเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยว และเส้นทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูอาเซียน ผลการศึกษา พบว่า องค์ความรู้การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรม (1) ด้านศาสนบุคคล (2) ศาสนธรรม (3) ด้านศาสนสถานและศาสนวัตถุ (4) ด้านศาสนพิธี และศาสนคติ

จากการศึกษาบทเรียนของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอาเซียน เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมนั้น พบว่า การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่คำนึงถึงการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว การจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก การรักษาความปลอดภัย การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การตลาดเท่านั้น ยังขาดการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้ประสบการณ์แปลกใหม่ เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ชีวิตและความเข้าใจการท่องเที่ยวเชิงลึก เช่น การเปิดหลักสูตรปฏิบัติธรรมระยะสั้นแก่ชาวต่างประเทศ หรือการท่องเที่ยวที่เน้นการดำรงชีวิตประจำวันในแบบวิถีพุทธหรือวิถีชาวบ้าน เพื่อช่วยปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ ดังนั้น การจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอาเซียน ควรมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ การสร้างจิตสำนึกต่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถแบ่งกลุ่มได้ 4 กลุ่ม คือ

(1) แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมปราสาทหิน แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมปราสาทหินแบบพระพุทธศาสนา มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 6 แห่ง ครอบคลุม 3 ประเทศ คือ ประเทศมาเลเซีย ประเทศอินโดนีเซีย และประเทศลาว ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับปราสาทหินในประเทศไทยทางภาคอีสานได้ โดยเชื่อมโยงกับเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้

(2) แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมพระธาตุเจดีย์ แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมพระธาตุเจดีย์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 8 แห่ง ครอบคลุม 2 ประเทศ คือ ประเทศไทย และประเทศลาว ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับเขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา และอารยธรรมอีสานเหนือ รวมทั้งเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน ผ่านจิตสำนึกร่วมกันทางวัฒนธรรมในภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวสักการะพระธาตุเจดีย์

(3) แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมมหาเจดีย์ แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมมหาเจดีย์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 3 แห่ง ครอบคลุม 2 ประเทศ คือ ประเทศไทย และประเทศเมียนมาร์ ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับเขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง ผ่านจิตสำนึกร่วมกันทางวัฒนธรรมในภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวสักการะมหาเจดีย์

(4) แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 2 แห่ง ครอบคลุม 2 ประเทศ คือ ประเทศไทย และประเทศมาเลเซีย ซึ่ง

เป็นเส้นทางการท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน ผ่านจิตสำนึกร่วมกันทางวัฒนธรรมในภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวสักการะพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์

จากการศึกษาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน พบว่า ปัจจุบันการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง และเป็นโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เนื่องจากนักท่องเที่ยวนิยมใช้บริการซื้อขายผ่านทางระบบออนไลน์ ด้วยจุดดึงดูดที่สำคัญคือ ความสามารถในการค้นหาข้อมูลและจัดหาสินค้าและบริการทุกประเภทได้ในครั้งเดียว มีเนื้อหาข้อมูลที่ละเอียดและการเข้าถึงระบบการจองของบริษัทนำเที่ยวที่หลากหลาย ดังนั้น ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวที่ดี ควรมีคุณสมบัติดังนี้

1. สามารถทำให้เข้าถึงได้โดยผ่านเครื่องมือสื่อสารที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต
2. นักท่องเที่ยวสามารถแสดงความคิดเห็นเพื่อพัฒนา ปรับปรุง และแก้ไขข้อมูลได้ง่าย รวมไปถึงการเพิ่มเติมเนื้อหาสาระต่างๆ ได้เอง เช่น โรงแรม ที่พัก ร้านอาหาร การเดินทาง และแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจบริเวณใกล้เคียง
3. สามารถให้บริการได้ตลอด 24 ชั่วโมง ไม่มีข้อจำกัดด้านความแตกต่างของเวลา สามารถสั่งจองห้องพัก ร้านอาหาร และการเดินทางได้ตลอดเวลา
4. ควรมีระบบการเก็บและกรองข้อมูลให้นักท่องเที่ยวแบบ Real-time โดยข้อมูลที่จัดเก็บจะแสดงถึงลักษณะการใช้งานของนักท่องเที่ยว
5. Visitor Customization นักท่องเที่ยวสามารถค้นหาข้อมูลที่ตนมองหาได้ง่าย และเลือกสิ่งที่ตนสนใจเท่านั้น ผ่านการใช้ Search Engine
6. ควรมีระบบที่ง่ายต่อการใช้งาน ประหยัดเวลา มีระบบปกป้องข้อมูลส่วนตัวของนักท่องเที่ยว

จะเห็นได้ว่า ในปัจจุบัน ได้มีการพัฒนาเทคโนโลยี Augmented Reality (AR) เพื่อผสมผสานเอาโลกแห่งความเป็นจริง (Real World) เข้ากับโลกเสมือน (Virtual World) และเป็นการทำงานด้วยระบบ 3 มิติ (3DPaul) ซึ่งในอนาคต เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) จะมีบทบาทสำคัญในการนำเสนอข้อมูลสารสนเทศ ระบบแผนที่นำทาง การสื่อสาร การศึกษา และการบันเทิงในลักษณะที่หลากหลายผ่านจอคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์สมัยใหม่ และด้วยศักยภาพของเทคโนโลยี Augmented Reality (AR) จะทำให้รูปแบบการท่องเที่ยวและธุรกิจท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไป อาทิ การเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวล่วงหน้าจะเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้ชมมีความสนใจสถานที่ท่องเที่ยวมากขึ้น และเทคโนโลยี Augmented Reality (AR) นี้จะช่วยเสริมเติมแต่งข้อมูลสารสนเทศให้มีความน่าสนใจมากขึ้น รวมทั้งส่งผลต่อระบบการจองโรงแรม ร้านอาหาร ระบบขนส่ง รวมไปถึงเส้นทางการเดินทางในอนาคต

Abstract

The research entitled ‘The Information System Development of Buddhist Destination and Thai Cultural Tourism as the Gateway to ASEAN’ and its study were found that the knowledge of tourism concerning Buddhism and culture divided into 4 areas viz. 1) religious man, 2) religious doctrine, 3) religious place or religious object and 4) religious rite or religious essence.

According to the study of the tourism management on Buddhism and culture in Asian to promote the cultural consciousness, it was found that the tourism management was mostly focused on the conservation and the utilization of the tourist attraction. In addition, it was focused on the construction of the facilities, security, the rout of tourist attraction and marketing. It still lack of the development and promotion of tourism that give opportunities for visitors to learn the new experiences for the deep understanding of tourism. It should open the short course of meditation practice for the foreigners or to experience the way of the Buddhist style in order to improve and promote the quality of those communities that the tourist attractions were located. Therefore, the tourism management on Buddhism and culture in Asian, it should be consisted with 3 key elements as follows: – 1) creating the cultural and environmental consciousness, 2) the satisfaction of tourists and 3) the participation of the community.

1) The Buddhist civilization of castle rocks, there are 6 places of tourist attractions within three countries – Malaysia, Indonesia and Lao. The routes can be connected to the castle rocks in the Lower Northeastern of Thailand, which is in the area of tourism development.

2) The civilization of Stupas or pagodas, there are eight tourist attractions that are covered two countries – Thailand and Lao. The routes can be connected to the tourism development zone of the Chao Phraya River lifestyle in the central Thailand, the Lanna tourism development zone and the northeastern which included the Andaman tourism development zone. The tourists can travel and share through the cultural awareness of respecting the pagodas and stupas.

3) The tourist t attraction of the Great Pagoda, there are 3 Great Pagodas or Maha Cetiya within two countries – Thailand and Myanmar. The route can be connected to the tourism development zone of the Chaophraya River lifestyle in the central Thailand. The

tourists can travel and share their spirits through the cultural awareness of respecting the Maha Cetiya – the Great Pagoda.

4) The holy Buddha images: the tourist attraction is found in two countries – Thailand and Malaysia which is connected to the Andaman tourism development. The tourists can share their spirits through the cultural awareness of respecting the Buddha images.

From the study, it was found that the of tourist information system of Buddhism and culture in ASEAN Community is growing steadily. It shows the opportunities for tourism and the tourists generally prefer ordering the tour through the online system. They can search information on tourist attractions and services at one time. Therefore, the convenient tourist information should be consisted the qualities as follow:-

- 1) Able to access via an Internet communication tool,
- 2) Abe to leave the comments for the further development and easy to add or edit an information such as hotel, guesthouse, restaurant, transportation and the tourist attraction nearby,
- 3) Available 24 hours a day – there should not have the limit of time zone and the visitors can book rooms and restaurants etc.
- 4) There should be a system to collect and filter the information to travelers.
- 5) Visitors can easily find the information through the Search Engine and
- 6) There should be a system that is easy to use, saves time and protects personal information of travelers.

It can be seen that, at present, has developed a technology called Augmented Reality (AR) to blend the real world to the virtual world with the three dimensional working systems (3DPaul). In the near future, the Augmented Reality Technology will play the important role in the information, navigation, communication, education and entertainment in a variety of screens, computers and modern phones. In addition, the potential of this technology - Augmented Reality (AR) will change the tourism industries, including a sightseeing tour in advance to motivate the audience to have a more attractive tourist destination. The Augmented Reality (AR) is enhancing additive information to be more interesting that will be impacted on the hotel booking system, restaurants, transport systems, including the route in the future.

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ก
บทคัดย่อ	ฅ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฐ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	2
1.3 ขอบเขตการวิจัย	3
1.4 นิยามศัพท์	6
1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ	7
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
2.1 แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	8
2.2 แนวคิดการจัดการองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	22
2.3 การถอดบทเรียนและเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	50
2.4 ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	66
2.5 กรอบแนวคิดการวิจัย	86
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	87
3.1 ระเบียบวิธีวิจัย	87
3.2 พื้นที่กรณีศึกษา ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	88
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย	89
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	91
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	91
3.6 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย	92
บทที่ 4 ผลการวิจัย	95
4.1 ข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ในประชาคมอาเซียน	96

4.2 องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรม	211
4.3 บทเรียนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของวัด หรือโบราณสถานต้นแบบในอาเซียน เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรม	255
4.4 การเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวของประชาคมอาเซียน	262
4.5 การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน	270
4.6 สรุปสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมใน ประชาคมอาเซียน	282
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	286
5.1 บทสรุป	286
5.2 ข้อเสนอแนะการวิจัย	301
บรรณานุกรม	306
ภาคผนวก	307
ภาคผนวก (ก) บทความวิจัยการพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยว ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน	308
ภาคผนวก (ข) การนำไปใช้ประโยชน์	328
ภาคผนวก (ค) ตารางเปรียบเทียบ	329
ภาคผนวก (ง) รูปภาพประกอบการดำเนินการวิจัย	330
ภาคผนวก (จ) ประวัติผู้วิจัย	332
ภาคผนวก (ฉ) แบบสรุปปิดโครงการวิจัย (จัดทำแยกต่างหากจากรายงานฉบับสมบูรณ์)	336

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

จากการวิเคราะห์เบื้องต้นของ ASEAN NTOs พบว่า ประเทศไทยยังมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวอีกหลายประการที่เห็นว่า มีความน่าดึงดูดใจน้อยกว่าประเทศเพื่อนบ้าน เช่น การเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศาสนา การท่องเที่ยวเชิงการศึกษา การท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย และการเป็นประตูหรือเป็นศูนย์กลางการเดินทาง (Gateway/Hubs) ของอาเซียน ซึ่งประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศเดียวในภูมิภาค ที่คณะกรรมการพิจารณาว่ามีศักยภาพเพียงพอกับการเป็นศูนย์กลางหรือประตูอาเซียน ทั้งนี้ อาจเนื่องจากความพร้อมของการคมนาคมทั้งทางอากาศ โดยมีสนามบินขงยี่ที่ทันสมัย และทางน้ำ คือมีท่าเรือขนาดใหญ่ ได้มาตรฐานระดับสากล และระบบการจัดการที่เอื้ออำนวยต่อการเป็นศูนย์กลางการเดินทางขนส่ง ในขณะที่ประเทศไทยประกาศเจตนารมณ์การเป็นศูนย์กลางการบินและการท่องเที่ยวแห่งอาเซียน กลับไม่ได้รับการพิจารณาให้มีศักยภาพในการเป็นศูนย์กลางจาก ASEAN NTOs ถึงแม้ ASEAN NTOs จะให้ความเห็นว่า ประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศเดียวในภูมิภาคที่สามารถเป็นศูนย์กลางและประตูภูมิภาค หากแต่ประเทศไทยมีข้อได้เปรียบด้านความหลากหลายของทรัพยากรและกิจกรรมการท่องเที่ยว ในขณะที่โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกได้มาตรฐานและเพียงพอกับการใช้งาน ทำให้ประเทศไทยยังอยู่ในความรับรู้ของนักเดินทางในฐานะประตูอินโดจีน ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ยังทำให้ประเทศไทยเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญของการเดินทางในภูมิภาค ที่เชื่อมโยงได้ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ สามารถตอบสนองความต้องการของนักเดินทางทุกประเภท ทำให้ประเทศไทยมีโอกาสดการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่สำคัญของภูมิภาค

อย่างไรก็ตาม การเดินทางท่องเที่ยวด้วยการใช้สื่อประชาสัมพันธ์มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยว ดังเช่นที่ประเทศไทยได้ใช้สื่อสารมวลชนในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จมาแล้ว แต่ในปัจจุบันการท่องเที่ยวได้ใช้สื่อสารสนเทศ ซึ่งมีความสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น เนื่องจากมีเว็บไซต์ที่นำเสนอข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวอยู่มากมาย เพื่อให้กับนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม แต่โดยส่วนใหญ่แล้วเว็บไซต์ต่างๆ จะมีการนำเสนอข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวและบริการ โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ วัดวาอาราม และศาสนสถานสำคัญทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย รวมทั้งในประชาคมอาเซียนยังมีฐานข้อมูลไม่เพียงพอ และมีการนำเสนออย่างกระจัดกระจาย ไม่เป็นระบบ และไม่มีจุดเชื่อมโยงของเส้นทาง

เดินทาง ทำให้นักท่องเที่ยวนอกจากจะขาดข้อมูลในการตัดสินใจท่องเที่ยวแล้ว ยังขาดข้อมูลพื้นฐานสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยวด้วย รวมไปถึงข้อมูลการเดินทางและแผนที่ที่แสดงเส้นทางการเดินทางจากจุดต้นทางไปยังจุดหมายปลายทางที่สนใจ และสถานที่ที่น่าสนใจที่อยู่ระหว่างเส้นทางการเดินทางนั้น อันน่าจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนการเดินทางให้ตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

จากข้อมูลดังกล่าว คณะผู้วิจัย จึงมีความสนใจศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในอาเซียนโดยผ่านแนวคิด ความเชื่อและวิถีปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ จากประวัติศาสตร์ร่วมของอาเซียน และสนใจที่จะพัฒนาองค์ความรู้ด้านสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอาเซียน รวมทั้งการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน และทำการเชื่อมโยงข้อมูลของแต่ละระบบงานเข้าด้วยกันเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันได้ระหว่างนักท่องเที่ยว ฉะนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน โดยเน้นเป้าหมายไปที่เส้นทางตามประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในอาเซียน วิถีปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาเพื่ออธิบายคุณค่าของศาสนากับการเรียนรู้ ทั้งนี้ เพื่อสื่อความหมายของการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าสืบไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน

1.2.2 เพื่อรวบรวมและพัฒนาระบบฐานข้อมูลองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน

1.2.3 เพื่อถอดบทเรียนและเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมต้นแบบของการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน

1.2.4 เพื่อการพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน

1.3 ขอบเขตการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นเนื้อหาการวิจัยที่สำคัญตามแผนงานโครงการดังนี้

- 1) การสำรวจข้อมูลเชิงเอกสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมและข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมร่วมของอาเซียนที่นักท่องเที่ยวควรรู้
- 2) การศึกษาและรวบรวมข้อมูลด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน
- 3) การสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับความต้องการ ความคาดหวังด้านข้อมูล และองค์ความรู้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน
- 5) การวิเคราะห์ข้อมูลการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในอาเซียน
- 6) การรวบรวมการจัดการองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน
- 7) การจัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน
- 8) การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเพื่อการจัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน
- 9) รูปแบบการใช้งานระบบสารสนเทศเบื้องต้น เป็นลักษณะการนำเสนอข้อมูลผ่านเว็บไซต์รวบรวมข้อมูลสารสนเทศข้อมูล (Wireframe) ด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน
- 10) การรวบรวมและพัฒนาการจัดการองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน
- 11) ถอดบทเรียนและเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมต้นแบบของการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน
- 12) ข้อมูลด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน
- 13) ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน

1.3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การศึกษาเป็นกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน 6 ประเทศ คือ

1) ประเทศกัมพูชา กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ ปราสาทพนมคันทัน ปราสาทบายัน ซึ่งเป็นกลุ่มปราสาทพระพุทธศาสนานิกายมหายานในเขตจังหวัดเสียมเรียบ

2) ประเทศลาว กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ปราสาทวัดภู พระธาตุหลวง พระธาตุอิงฮัง ซึ่งอยู่ในเขตเวียงจันทน์และแขวงจำปาสัก

3) ประเทศเมียร์มาร์ กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ มหาเจดีย์ชเวดากอง เขตกรุงย่างกุ้ง และวัดมหาชัยมุนี ในเขตมัณฑเลย์

4) ประเทศมาเลเซีย กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ วัดไชยมงคลาราม รัฐปีนัง และแหล่งโบราณคดีบูจิงวัลเลย์ รัฐเคดะห์

5) ประเทศอินโดนีเซีย กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ เจดีย์บุโรพุทโธ และจันทิเมนดุต ที่ตั้งอยู่ในเขตตอนกลางของเกาะชวา เมืองยอกยาคาร์ตา

6) ประเทศไทย กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 4 ภูมิภาค แห่ง ได้แก่ (1) ภาคกลาง ประกอบด้วย วัดพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม วัดใหญ่ชัยมงคล อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (2) ภาคเหนือ ประกอบด้วย วัดพระธาตุตอดยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ วัดพระธาตุช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ (3) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม วัดพระธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร (4) ภาคใต้ ประกอบด้วย วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

สำหรับเกณฑ์การคัดเลือกแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและสถานที่ท่องเที่ยวดังกล่าว ผู้วิจัยกำหนดจากแหล่งโบราณคดีและศาสนสถานที่เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอดีตที่มีการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรม โดยมีเกณฑ์ดังนี้

1) เป็นศาสนสถานหรือวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมที่มีความสำคัญในระดับสูงทั้งในระดับประเทศและอาเซียน มีโครงการ/กิจกรรมที่แสดงถึงการส่งเสริมการเรียนรู้และการสร้างจิตสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม

2) เป็นศาสนสถานหรือวัดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ ที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในเขตพื้นที่เดียวกันโดยเฉพาะตามประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมร่วมของอาเซียน

3) เป็นศาสนสถานหรือวัดที่มีกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้และกระบวนการสื่อสารทางการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาจิตใจและปัญญา การให้ความรู้ทางด้านพุทธศิลปกรรม การเรียนรู้ของบุคคล และการสร้างจิตสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของประชาชนในภูมิภาค โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน

1.3.3 ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มย่อย และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษารั้วนี้ เพื่อพัฒนาการจัดการองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียนทั้งประเทศไทยและประชาคมอาเซียน

1) จัดประชุมสัมมนาภายในแผนงานวิจัย ตัวแทนมัคคุเทศก์และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับพัฒนาการจัดการองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน

2) การจัดสัมมนาระดมความคิดเห็นจากพระสังฆาธิการของแหล่งพระพุทธศาสนาต้นแบบ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เกี่ยวกับข้อมูลด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน

3) การจัดสัมมนาระดมความคิดเห็นจากผู้แทนมัคคุเทศก์ พระสังฆาธิการ ตัวแทนนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตลอดจนนักวิชาการด้านการประชาสัมพันธ์และสื่อสารสาธารณะ เพื่อพัฒนารูปแบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน

1.4 นิยามศัพท์

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism- Buddhism Tourism) หมายถึง การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ความเชื่อของผู้คนในสังคมและแสดงออกมาเป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรมจนเกิดคุณค่าที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้และการเดินทาง

การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม (Cultural Management) หมายถึง การที่องค์กร ชุมชน และบุคคลได้มีการจัดการเช่น การวางแผน การดำเนินกิจกรรม การติดตามและประเมินผล จนส่งผลต่อการอนุรักษ์ การปกป้องคุ้มครองทรัพยากรทางวัฒนธรรม การประยุกต์ใช้วัฒนธรรมให้เกิดคุณค่าต่อการเรียนรู้ การใช้ชีวิตประจำวัน และกิจกรรมการท่องเที่ยว

การจัดการเชิงเครือข่าย (Social Network Management) หมายถึง การที่ชุมชน และกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวได้มีการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยอาศัยเครือข่ายในพื้นที่และกิจกรรมการท่องเที่ยวมาประสานความร่วมมือเพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม เกิดประโยชน์และคุณค่าของการท่องเที่ยว

การเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม (Learning on Buddhism/ Culture) หมายถึง การที่วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมีกระบวนการถ่ายทอด การสื่อสาร และการฝึกปฏิบัติเพื่อ พัฒนาจิตใจและปัญญาแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการส่งเสริมเรียนรู้ตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะด้านการปฏิบัติสมาธิวิปัสสนา การตระหนักถึงคุณค่าด้านจิตใจ การตื่นรู้ และการเชื่อมโยง ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับมิติต่างๆ ทั้งในด้านพุทธศิลป์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ที่ให้คุณค่าและการพัฒนา จิตใจแก่ผู้เยี่ยมชม

ผลกระทบทางการท่องเที่ยว (Impact of Tourism) หมายถึง สิ่งที่เกิดจากการจัด กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นแก่ศาสนสถานหรือวัดทั้งทางบวกและทางลบต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ การ จัดการเรียนรู้และวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา

จิตสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์ของอาเซียน (History Consciousness of ASEAN) หมายถึง การที่ภาครัฐ เอกชน ผู้ประกอบการ และชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนสถานในกลุ่ม ประชาคมอาเซียนได้มีการให้ความรู้และข้อมูลเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สนใจประวัติความเป็นมาของ แหล่งท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวในอาเซียน

รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การที่ศาสน สถานหรือวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมี ขั้นตอน และกระบวนการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวภายในศาสน ถาววัดเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในมิติต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว/ผู้สนใจ ทั้งในสิ่งที่ป็นรูปธรรมและนามธรรม เช่น การจัดด้านภูมิสถาปัตยกรรม การปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม และการปฏิบัติสมาธิวิปัสสนา เป็น ต้น ที่เหมาะสมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น

การถอดบทเรียน หมายถึง การทบทวนหรือสรุปประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมาในแง่มุมต่างๆ เพื่อให้เห็นถึงรายละเอียดของเหตุปัจจัยทั้งภายในและภายนอกซึ่งทำให้เกิดผลอย่างเป็นอยู่ในปัจจุบันทั้งที่สำเร็จหรือล้มเหลว เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย และสามารถเผยแพร่ศึกษาเรียนรู้ได้

การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม หมายถึง การศึกษาวิจัยหรือสร้างองค์ความรู้ การประเมินคุณค่าและศักยภาพของทรัพยากรทางโบราณคดี การสงวนและการอนุรักษ์ การดำเนินกิจกรรมธุรกิจชุมชนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางวัฒนธรรม การเผยแพร่องค์ความรู้ ข้อมูลประสบการณ์ให้แก่คนอื่นๆ ในชุมชน นอกชุมชน และสาธารณชนทั่วไป การบังคับใช้กฎหมาย ข้อปฏิบัติ ข้อบัญญัติ และการฟื้นฟู ผลิตซ้ำและสร้างใหม่ซึ่งศิลปวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมต่างๆ ของวัดที่ใช้ในการศึกษา

ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ หมายถึง ระบบของการจัดเก็บ ประมวลผลข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย โดยอาศัยบุคคลและเทคโนโลยีสารสนเทศในการดำเนินการ เพื่อให้ได้สารสนเทศที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.5.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมีฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียนที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวและผู้สนใจ

1.5.2 นักท่องเที่ยวได้ฐานข้อมูล ชุดความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้และการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

1.5.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียนไปสู่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตใจและปัญญาของนักท่องเที่ยวและผู้สนใจ

1.5.4 วัดและชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีกระบวนการเสริมสร้างคุณค่าและกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาร่วมกัน

1.5.5 ชุมชน และหน่วยงานในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยไปสู่การเชื่อมโยงเส้นทางพระพุทธศาสนาของประเทศไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน การรวบรวมและพัฒนาการจัดการองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน ถอดบทเรียนและเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมต้นแบบของการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน หลังจากนั้น จึงพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูอาเซียน โดยแบ่งประเด็นในการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
- 2.2 แนวคิดการจัดการองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
- 2.3 การถอดบทเรียนและเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
- 2.4 ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

2.1 แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

2.1.1 ความหมายและความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาคนและสังคมผ่านประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า สภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติ สะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัย ทั้งสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) มรดกโลก 2) อุทยานประวัติศาสตร์ 3) พิพิธภัณฑ์ 4) แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น และ 5) แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมเป็นการนำมรดกทางวัฒนธรรม และองค์ความรู้ชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศมาประยุกต์ใช้ร่วมกับ “ความคิดสร้างสรรค์” โดยมุ่งต่อยอดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวด้วยการสร้างสรรค์คุณค่าตลอดห่วงโซ่อุปทานของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกับประเทศ

คู่แข่งอย่างเด่นชัด สามารถสร้างมูลค่าเพิ่ม / เพิ่มคุณค่าจากการท่องเที่ยวของไทยให้สูงขึ้น วรวิทย์ อวิรุทธวรกุล (2553, น.19)

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีศักยภาพในการสร้างมูลค่าและคุณค่าเพิ่มค่อนข้างสูง เนื่องจากมีห่วงโซ่อุปทานที่เชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกอุตสาหกรรมอย่างกว้างขวาง เช่น การเชื่อมโยงกับสาขางานฝีมือและหัตถกรรม การแพทย์แผนไทย ทักษะศิลป์ สถาปัตยกรรม เป็นต้น จากการศึกษาของสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลังและสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ ได้จัดทำดัชนีรวม ในการประเมินศักยภาพของอุตสาหกรรมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ไทย โดยใช้ข้อมูลการสร้างรายได้ การจ้างงาน การสร้างเครือข่ายในการพิจารณาศักยภาพด้านเศรษฐกิจ และข้อมูลคุณค่าทางสังคม ทรัพย์สินทางปัญญาในการพิจารณาศักยภาพด้านสังคม พบว่ากลุ่มมรดกทางวัฒนธรรมมีศักยภาพสูงสุด มีค่าดัชนี 70.6 ในกลุ่มนี้ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจสูง มีค่าคะแนน 2.3 และมีศักยภาพด้านสังคมปานกลาง ค่าคะแนน 2.0

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นมีความพิเศษตรงที่นักท่องเที่ยวจะเน้นที่การศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สถานที่ดังกล่าวจะมีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้และการให้คุณค่าของสังคมโดยสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมหรือขนบธรรมเนียมประเพณีซึ่งนอกเหนือจากสถานที่แล้ว เทศกาลและงานฉลอง รวมไปถึงสินค้าพื้นเมืองในพื้นที่ต่างๆ เช่น ประเพณีวันสารทเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราช ประเพณีลากพระและประเพณีปล่อยเต่าของจังหวัดพังงา ประเพณีบุญบั้งไฟลำนางรองและประเพณีบุญหัวมันใหญ่ของจังหวัดบุรีรัมย์ จัดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าเชิงวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการอนุรักษ์และการพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไปนั้นเป็นเรื่องสำคัญ เพราะนอกจากจะเป็นความภาคภูมิใจของประเทศแล้ว ยังมีคุณค่าที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ชาติพันธุ์วิทยา และมานุษยวิทยา อีกทั้งยังสามารถส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน และประเทศผ่านทางการท่องเที่ยว อย่างไรก็ดีเป็นที่น่ากังวลว่าผลจากการท่องเที่ยวที่เพิ่มสูงขึ้นจะนำไปสู่ความเสื่อมโทรมของสถานที่ท่องเที่ยว และการสูญเสียมูลค่าทางวัฒนธรรม จึงอาจจะกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเปรียบเสมือนดาบสองคมถ้าไม่มีการวางแผนอย่างเหมาะสม การจัดการเพื่อรักษาสมดุลของการพัฒนาการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญเพื่อนำไปสู่การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ, 2555, น. 139-146)

การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาควบคู่กัน ซึ่งการรักษาามรดกวัฒนธรรมเป็นประโยชน์ด้านองค์ความรู้และการให้คุณค่าแก่

สังคมในขณะที่การพัฒนาการท่องเที่ยวนำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจและรายได้ของชุมชน การจัดหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญ ทั้งนี้แนวคิดหลักเพื่อใช้ในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมประกอบด้วย แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และแนวคิดเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งแต่ละแนวคิดจะประกอบด้วยกลยุทธ์และแนวทางสนับสนุนที่จะนำไปสู่การจัดการมรดกวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมเป็นไปอย่างเหมาะสม

แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีจุดเริ่มต้นจากการที่องค์การสหประชาชาติ (UN) ได้จัดการประชุมสหประชาชาติในปี พ.ศ. 2515 และได้ข้อสรุปให้ประเทศสมาชิกหันมาสนใจสิ่งแวดล้อมมากขึ้นโดยมุ่งเน้นการพัฒนาประเทศควบคู่กับการรักษาสีงแวดล้อมและชุมชน ทั้งนี้การประชุมครั้งต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ที่ประชุมได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เนื่องจากเห็นว่าการท่องเที่ยวมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อม และโครงสร้างชุมชนต่างๆ ที่เกิดขึ้น จึงเป็นที่มาของแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Theobald, 1994) ต่อมากรอบแนวคิดนี้ได้ถูกพัฒนาโดย Swarbrooke (1999) เพื่อมุ่งเน้นการรักษาสมดุลของการพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งนำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจ และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม โดยแนวคิดนี้ตั้งอยู่บนคำจำกัดความว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน คือการท่องเที่ยวซึ่งทำให้เศรษฐกิจเจริญงอกงาม แต่ต้องไม่ทำลายทรัพยากรซึ่งเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และต้องไม่ส่งผลเสียต่อมูลค่าทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว นั้น รวมถึงโครงสร้างทางสังคมของพื้นที่นั้นหลักการพัฒนาที่สำคัญของ Swarbrooke (1999) นั้นเน้นที่การพัฒนาที่ควบคู่กันไประหว่างการเติบโต และการรักษามูลค่าทางวัฒนธรรม โดยแนวคิดนี้จะเน้นการวางแผนและการจัดการที่เหมาะสม เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตของชุมชนซึ่งรวมถึงด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ทั้งนี้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ดีไม่ควรที่จะมองมรดกทางวัฒนธรรมหรือแหล่งท่องเที่ยวเป็นเพียงแค่สินค้าที่จะนำรายได้เข้าสู่ประเทศ หากแต่ควรมองแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวให้เสมือนมรดกของคนทั้งประเทศที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่ต่อไป

งานศึกษาในช่วงห้าปีที่ผ่านมาได้กล่าวถึงการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น Ivanovic, 2008) และ Cooper Fletcher, Fyall Gilbert และ Wanhill (2008) กล่าวว่าวัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมเป็นรูปแบบการพัฒนาในการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นใหม่โดยแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงกิจกรรมต่างๆ มีบทบาทสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวและผู้เข้าชม ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะเน้นการเดินทางไปสู่ประสบการณ์และกิจกรรมการมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตที่อาจจะพบเห็นได้ยากในชีวิตประจำวัน (Goeldner & Ritchie, 2009) ทั้งนี้ Ismail (2008) เสนอแบบจำลองเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนโดยมุ่งเน้นทั้งประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ชุมชนจะได้รับจากการจ้างงานและรายได้ที่สูงขึ้นควบคู่ไปกับการคงไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมวิถีชีวิตแบบเดิมที่สามารถ

สนองความต้องการของชุมชนทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับ Ximba (2009) ซึ่งเสนอว่าพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเน้นความเข้าใจวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมในประสบการณ์ทางวัฒนธรรมทั้งทางด้านภูมิปัญญา ความงามจิตวิทยา และความรู้สึก ภายใต้แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะมุ่งเน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และสร้างความประทับใจพร้อมกับสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อเป็นแรงผลักดันให้ช่วยกันอนุรักษ์สืบทอดและถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นการคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีที่มาจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยมีจุดเริ่มต้นจากในแถบทวีปยุโรปซึ่งจะเน้นการท่องเที่ยวเพื่อเป็นประสบการณ์ และการเพิ่มพูนความรู้ Raymond และ Richards ซึ่งเป็นสมาชิกของสมาคมเพื่อการศึกษาการท่องเที่ยวและสันติภาพ (ATLAS) ได้ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างเป็นทางการ ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมของชุมชนผ่านทางกิจกรรมและประสบการณ์ที่ได้รับ (Wurzburger, Aagesen, Pattakos & Pratt, 2009) ในขณะเดียวกัน แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้รับการสนับสนุนโดยองค์กร UNESCO โดยมุ่งเน้นการพัฒนา และสร้างเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ซึ่งส่งเสริมความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชนผ่านประสบการณ์นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่าแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้รับความนิยมมากขึ้น เนื่องจากนักท่องเที่ยวได้มีปฏิสัมพันธ์ ได้ความรู้ ได้รู้คุณค่า พร้อมได้รับความเพลิดเพลินจากการท่องเที่ยวในบริบทของมรดกทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบสร้างสรรค์จะเน้นที่การสะท้อนถึงควมมีชีวิต วิถีชีวิต และการถ่ายทอดอย่างเป็นรูปธรรมจนทำให้สถานที่ดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

2.1.2 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากความสำเร็จและแนวคิดเบื้องต้นที่จะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นำมาสู่การวางแผนการจัดการ และการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนการวางแผนกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับประเทศไทย จากการศึกษาของ Bywater (1993) ได้แยกประเภทนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภท

1. นักท่องเที่ยวตามแรงกระตุ้นทางวัฒนธรรม (Culturally Motivated) หมายถึง ผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวด้วยเหตุผลทางวัฒนธรรมนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความสนใจที่จะเรียนรู้ศึกษาวัฒนธรรมและมีพฤติกรรมที่จะพักอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเป็นระยะเวลานาน

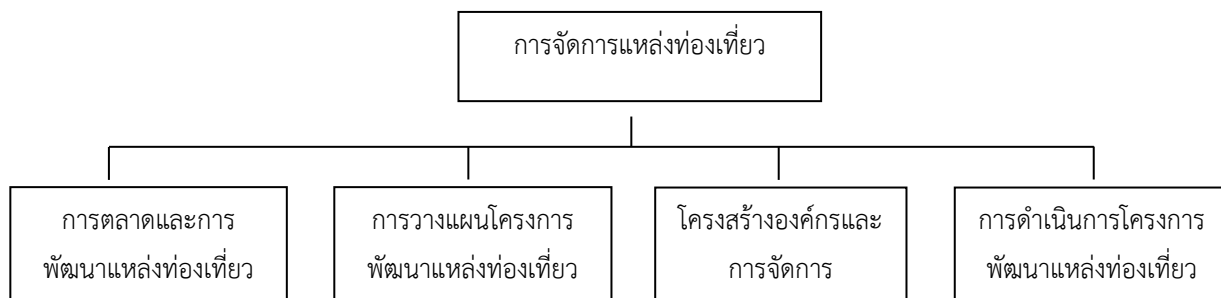
2. นักท่องเที่ยวตามแรงบันดาลใจทางวัฒนธรรม (Culturally Inspired) หมายถึง ผู้ที่ถูกระดมใจด้วยศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักหรือได้รับการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ รูปภาพโดยนักท่องเที่ยวประเภทนี้จะใช้ระยะเวลาที่จะพักอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวน้อยกว่าประเภทแรก แต่มีโอกาสที่จะเดินทางกลับมายังสถานที่ท่องเที่ยวอีกครั้งในอนาคต

3. นักท่องเที่ยวตามแรงดึงดูดทางวัฒนธรรม (Culturally Attracted) หมายถึง ผู้ที่มีความสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น โดยนักท่องเที่ยวประเภทนี้จะมีระยะเวลาในการท่องเที่ยวสั้น อาจจะเป็นในลักษณะเยี่ยมชมมากกว่าการพักอาศัย

ทั้งนี้ Smith (2003) ได้จัดประเภทและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ดังนี้

ประเภทนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	สถานที่และกิจกรรมที่สนใจ
นักท่องเที่ยวแหล่งมรดก (Heritage Tourist)	ปราสาท พระราชวัง บ้านโบราณ แหล่งโบราณคดีอนุสาวรีย์
นักท่องเที่ยวศิลปะ (Arts Tourist)	โรงละคร การแสดงคอนเสิร์ต เทศกาล งานประเพณี
นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourist)	ถ่ายภาพ วาดภาพ เครื่องปั้น ทำอาหาร หัตถกรรม
นักท่องเที่ยววัฒนธรรมเมือง (Urban Cultural Tourist)	แหล่งประวัติศาสตร์แหล่งอุตสาหกรรม
นักท่องเที่ยววัฒนธรรมชนบท (Rural Cultural Tourist)	การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชุมชน ฟาร์ม พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติภูมิทัศน์
นักท่องเที่ยววัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น (Indigenous Cultural Tourist)	ชาวเขา ทะเลทราย เดินป่า ศูนย์วัฒนธรรม ศิลปะและหัตถกรรม
นักท่องเที่ยววัฒนธรรมทันสมัย (Popular Cultural Tourist)	สวนสนุก ห้างสรรพสินค้า การแสดงดนตรี งานแข่งขันกีฬา

การแบ่งประเภท และลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ทราบถึงลักษณะและความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ตอบสนองความต้องการอันจะนำไปสู่การสร้างรายได้ให้แหล่งท่องเที่ยว ควบคู่ไปกับการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ และการรักษาวัฒนธรรมของชุมชนให้คงไว้ทั้งนี้ Garrod และ Fyall (1998) ได้เสนอแบบจำลองการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนดังแสดงโดยภาพที่ 1

ภาพที่ 2.1 แบบจำลองการจัดการแหล่งท่องเที่ยว
ที่มา: Garrod and Fyall (1998)

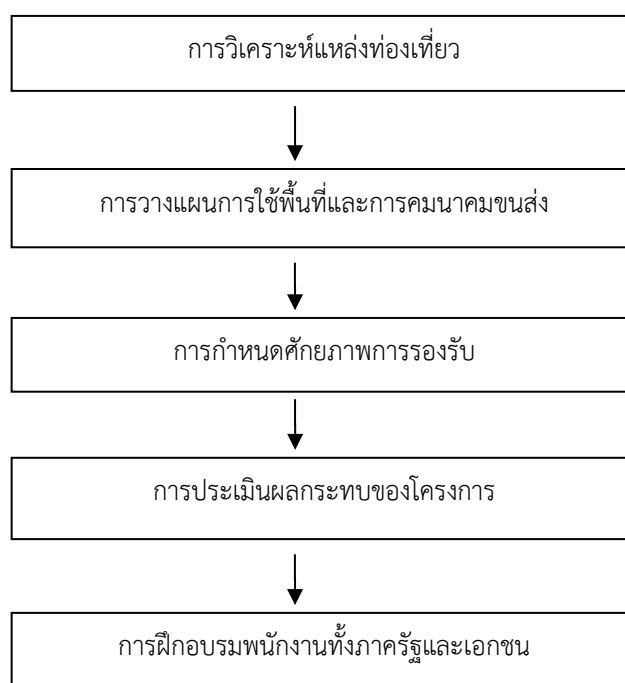
การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะสามารถสำเร็จได้จะต้องอาศัยกลยุทธ์ทางการตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสนองความต้องการระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้ให้บริการหรือผู้ประกอบการ ทั้งนี้ การทำการตลาดการท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งนั้นมีความแตกต่างด้านการบริการที่นักท่องเที่ยวได้รับ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งสามารถจับต้องได้ หรือไม่สามารถจับต้องได้ ซึ่งโดยขั้นตอนการตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคำนึงถึงปัจจัย ดังต่อไปนี้

1) ผลลัพธ์ที่จะสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ก่อนการพัฒนาการตลาดทางด้านการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการหรือผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวควรทราบถึงความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่วนมากเน้นที่ความรู้ ความประทับใจ ความสุนทรีย์ ประสบการณ์ ฯลฯ ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวควรมีความโดดเด่น และมีเอกลักษณ์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์ และสนองความต้องการสูงสุด ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจะผลักดันการตลาดของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งจากการโฆษณาปากต่อปาก และการกลับมาเยือนอีกครั้ง นอกจากนี้ การสร้างตราสินค้าแหล่งท่องเที่ยว (Destination Branding) เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เป็นกลยุทธ์ทางการตลาดที่สำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องด้วยแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแต่ละพื้นที่ของประเทศไทยมีความแตกต่างกัน มีอัตลักษณ์และมีศักยภาพที่จะสามารถดึงดูดความสนใจและชวนให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมาเยี่ยมชม

2) การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การส่งเสริมการตลาดเป็นกลยุทธ์ที่จะทำให้ นักท่องเที่ยวรับรู้ และสนใจเยือนแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น การส่งเสริมการตลาด เช่น การให้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อ การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ หรือ การพูดแบบปากต่อปากเพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวสนใจและต้องการท่องเที่ยว การนำเสนอที่น่าสนใจและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้สนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบยั่งยืน อาจเป็นการประชาสัมพันธ์ การจัดตั้งศูนย์บริการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือการจัดนิทรรศการภาพถ่าย การใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์เพื่อการ

ประชาสัมพันธ์ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และแนวคิดการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบเนื่องต่อไป (Goway, 1999) ซึ่งการเลือกใช้สื่อประชาสัมพันธ์จะนำจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนวิถีในการดำเนินชีวิตเป็นจุดขาย (Brand Idea) และการสื่อสารไปยังนักท่องเที่ยว (Brand Communication) เพื่อสร้างการรับรู้ (Brand Awareness) และสัมผัสประสบการณ์ (Brand Experience) จนเป็นกระบวนการท่องเที่ยว ขั้นตอนการวางแผนโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ตามแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 2.2 การวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ขั้นตอนสำคัญของการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเริ่มจากการวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง และความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวนั้นว่าเพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นหรือไม่ คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอย่างไร ซึ่งรวมถึงภาพรวมด้านความสวยงาม ลักษณะเด่น อัตลักษณ์ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ความสำคัญทางศาสนา สถาปัตยกรรม และวิถีชีวิต นอกจากนี้ประเด็นของความพร้อมทางด้านความสะดวกซึ่งรวมถึงทั้งความสะดวกในการเข้าถึงและสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นสิ่งสำคัญในการวางแผนการใช้พื้นที่และการกำหนดศักยภาพการรองรับแหล่งท่องเที่ยว ในการกำหนดศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวนั้น ประเด็นสำคัญคือต้องสามารถจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้น เช่น ถนนไฟฟ้า น้ำประปา การกำจัดขยะ ระบบสื่อสารคมนาคม ลาน

จอดรถ ที่พักโรงแรม ร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึกให้พอเพียงกับจำนวนนักท่องเที่ยว รวมถึงต้องควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ให้เกิดความสามารถที่จะรองรับได้ ซึ่งรวมถึงการประเมินผลกระทบจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าวตลอดจนปัญหาและผลกระทบที่จะตามมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่

ประเด็นพื้นฐานที่สำคัญประเด็นหนึ่งที่จะนำไปสู่การวางนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมคือการประเมินผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งนี้ การสร้างหลักเกณฑ์และตัวบ่งชี้ในการประเมินผลกระทบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวของแต่ละฝ่ายซึ่งจะต้องมีการประเมินผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน (Butler, 1999) โดยหลักเกณฑ์การประเมินผลกระทบนั้นแบ่งเป็นผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ผลกระทบต่อคุณค่าทางวัฒนธรรมและผลกระทบต่อการเสริมสร้างลักษณะเด่นอัตลักษณ์ของชุมชนและพื้นที่ ผลกระทบต่อการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การวางแผนนโยบายที่สมดุล และแนวทางการจัดการเพื่อควบคุมผลกระทบจากการท่องเที่ยวอันจะนำไปสู่การก่อให้เกิดผลประโยชน์สุทธิที่สูงสุดต่อพื้นที่

นอกจากนี้ขั้นตอนการวางแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวควรจะรวมถึงการฝึกอบรมคนในพื้นที่ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ให้รับรู้และมีส่วนร่วมในการดูแลแหล่งท่องเที่ยวทั้งนี้การพัฒนาบุคลากร การให้ความรู้และการฝึกอบรมเพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความรู้มีแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นับว่าเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

3. โครงสร้างองค์กรและการจัดการ

การจัดการโครงสร้างองค์กรและการจัดการที่เหมาะสมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการที่จะกำหนดทิศทางของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน โดยทั่วไปแล้วจะสามารถสรุปโครงสร้างองค์กรและการจัดการสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยจะมุ่งเน้นที่การประสานงานกับองค์กรปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้องส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่นต้องนำการท่องเที่ยวขยายเศรษฐกิจในท้องถิ่น เพื่อที่จะร่วมกันหาจุดเด่นหรืออัตลักษณ์ที่จะเป็นจุดประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่นเพื่อที่จะร่วมกันวิเคราะห์หรือแก้ไขปัญหาและข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่ต่างกันเป็นอีกแนวทางที่มีความจำเป็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนอีกด้วย

4. การดำเนินการโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ตามข้อเสนอของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย (2550) การดำเนินการโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีหลักการดำเนินการที่สำคัญ 4 ด้านซึ่งประกอบด้วย

1. การเร่งพัฒนา บุรณะ พื้นฟูมรดก และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของเอกชนเพื่อที่จะรักษาแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตให้อยู่สภาพเดิมอย่างยั่งยืน

2. การเพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมรูปแบบต่างๆ ทั้งการท่องเที่ยวแหล่งมรดก การท่องเที่ยวศิลปะ การท่องเที่ยววัฒนธรรมเมือง การท่องเที่ยววัฒนธรรมชนบท รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

3. การเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก การวางแผนด้านความปลอดภัย สุขอนามัย และสวัสดิการของนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย

4. การส่งเสริมความเชื่อมโยง ความร่วมมือกับหน่วยงานในท้องถิ่นและประชาชนในชุมชนเพื่อที่จะสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวพัฒนาคุณภาพการบริการท่องเที่ยว รวมถึงการประชาสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ

ในปัจจุบัน ภาครัฐ ได้มีการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ เช่น การส่งเสริมหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และการใช้ยุทธศาสตร์ “7 Wonder Products” ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยนำจุดเด่นของวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของไทยที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ความเป็นไทย/วิถีชีวิตไทย มรดกทางวัฒนธรรม/ประวัติศาสตร์ และ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มาบูรณาการเข้ากับการท่องเที่ยวแบบดั้งเดิม เพื่อตอบสนองความต้องการและรสนิยมของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไป และเป็นการเพิ่มคุณค่าการท่องเที่ยว ขณะเดียวกันคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2552 ให้ความเห็นชอบแผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2550 – 2559 ของกระทรวงวัฒนธรรม ได้กำหนด“ยุทธศาสตร์นำทุนทางวัฒนธรรมสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและคุณค่าทางสังคม” โดยมีกลยุทธ์ที่สำคัญดังนี้

1) ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อยกระดับคุณภาพมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พัฒนาคุณภาพการผลิตผลิตภัณฑ์ การบริการ และอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคโดยดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาระดับท้องถิ่น และระดับชาติ และส่งเสริมการเติบโตของเศรษฐกิจชุมชนให้ขยายสู่ระดับภาค ระดับชาติและระดับสากล

2) พัฒนาระบบบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของภาคีเครือข่าย เพื่อพัฒนาระบบฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นต้น

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทยมีความหลากหลาย เช่น การท่องเที่ยวตามอุทยานประวัติศาสตร์พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ การท่องเที่ยววัฒนธรรมชุมชนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ/สปา การท่องเที่ยวหมู่บ้าน OTOP เป็นต้น ประเทศไทยมีจุดแข็งและโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรมให้เป็นแหล่งสร้างงานสร้างรายได้ให้ประชาชน ผู้ประกอบการ และประเทศชาติได้อย่างต่อเนื่อง ดังนี้

1) ประเทศไทยมีมรดกทางวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการสืบทอดและรักษาไว้หลากหลาย มีความประณีตละเอียดอ่อนในการสร้างสรรค์ผลงานที่ใช้ฝีมือหรือหัตถศิลป์จนเป็นที่ยอมรับและมีชื่อเสียงในระดับโลก ตลอดจน มีสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ยาวนานจำนวนมาก องค์การ UNESCO ได้ขึ้นทะเบียนให้ไทยมีแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม 3 แห่ง ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร นครประวัติศาสตร์อยุธยา และแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์บ้านเชียง รวมทั้ง มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามและหลากหลายทั้งทางทะเลและป่าไม้ การมีค่าครองชีพต่ำเมื่อเทียบกับหลายประเทศในระดับเดียวกัน นอกจากนี้ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้งการละเล่นพื้นบ้านดนตรีไทย การเดินทางท่องเที่ยวทางน้ำ การนวดแผนไทย อาหารไทย และการบริการที่มีความเป็นมิตรด้วยรอยยิ้มประทับใจที่เสริมการท่องเที่ยวได้อย่างโดดเด่น

2. รสนิยมของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เริ่มเปลี่ยนแปลงแตกต่างจากอดีต นักท่องเที่ยวให้ความสนใจกับการเดินทางในรูปแบบใหม่ อาทิ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ให้ความสำคัญกับการรักษาสีเขียว การท่องเที่ยวที่มีตราการท่องเที่ยวสีเขียว นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวให้ความสนใจการเรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรม อาหารประจำถิ่นในพื้นที่ต่างๆ มากขึ้น

2.1.3 การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานศึกษาของ สุดารัตน์ แสงจำนง (2553, น.60 - 69) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนา รูปแบบแหล่งท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลนคลองโคน จ.สมุทรสงคราม พบว่า การพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเกิดความยั่งยืนได้นั้น นักวิจัยได้ทำการประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อค้นหาปัจจัยที่มีผลต่อความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวและควรจะได้รับพัฒนา โดยใช้แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่พัฒนาขึ้นโดยสำนักงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา จากแนวทางที่ได้จากการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวได้สรุปประเด็นการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. พัฒนาศักยภาพในแหล่งท่องเที่ยวให้มีองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยว ด้านการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการท่องเที่ยว

1.1 พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายบนพื้นฐานทรัพยากรชุมชนทั้งทรัพยากรป่าชายเลน ทรัพยากรคน ภูมิปัญญา และศิลปวัฒนธรรมชุมชน

1.2 พัฒนาคู่มือความรู้ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้แก่คนในชุมชน
อย่างเป็นระบบ

1.3 พัฒนาคู่มือความรู้ด้านระบบนิเวศและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตาม
เกณฑ์มาตรฐานให้แก่บุคลากรในชุมชน

1.4 พัฒนาคู่มือความรู้ด้านภาษาอังกฤษสำหรับการรองรับนักท่องเที่ยว
ชาวต่างชาติ

1.2 จัดทำศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ป่าชายเลนคลองโคน

ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาพบว่า ศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลนคลองโคนมีศักยภาพและ
คุณภาพสูงในทุกด้าน โดยมีคะแนนรวมในระดับดีเยี่ยมโดยเฉพาะในองค์ประกอบด้านศักยภาพในการ
เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งจะว่าด้วยเรื่องการดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว อันเป็นกุญแจสำคัญ
สำหรับแหล่งท่องเที่ยวในการสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชน

จาตุรงค์ โพคะรัตน์ศิริ (2014) ได้กล่าวถึงผลจากการสำรวจใน พ.ศ. 2547-2548 พบว่า
ใน อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยมีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติส่วนหนึ่งคิดว่าพื้นที่ใจกลางอุทยานแห่งนี้
‘Over Manicured’ หรือดูดีจนเกินไปแลดูเหมือนวัดร้างไร้ชีวิตผู้คนและมีจำนวนเกินครึ่งที่ไม่สนใจอ่านป้าย
บอกข้อมูลเนื้อหาเกี่ยวกับโบราณสถานเมื่อพิจารณาเพียง 2 ประเด็นนี้ก็สามารถล่วงรู้ถึงปัญหาใหญ่
ด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมในพื้นที่ซึ่งมีคุณค่าระดับมรดกโลกได้ทันทีประเด็นแรกคือมรดกโลก
สุโขทัยไม่มีการนำเสนอสิ่งใดให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้มากกว่าโบราณสถานในอุทยานและ
โบราณวัตถุในพิพิธภัณฑ์ในปัจจุบันแหล่งประวัติศาสตร์ทั่วโลกมุ่งนำเสนอการท่องเที่ยววัฒนธรรมที่
เน้นการเรียนรู้คุณค่าของพื้นที่ซึ่งได้รับการสืบเนื่องให้ยังมีชีวิตอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คนท้องถิ่นและเปิดโอกาส
ให้นักท่องเที่ยวเข้าสัมผัสและเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมประเด็นที่สองคือการสื่อความหมายและคุณค่า
ความสำคัญของมรดกโลกสุโขทัยด้วยวิธีการที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้นล้าสมัยและสร้างความน่าเบื่อ
หน่ายให้นักท่องเที่ยวและมีการถกเถียงกันมากขึ้นเรื่อยๆว่ากฎบัตรสากลที่เคยใช้กันมาตลอดเพื่อ
อนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมนั้นล้าสมัยและควรมีการทบทวนเสียใหม่เช่นกฎบัตรเวนิสที่มีอายุนับได้ครึ่ง
ศตวรรษแล้วซึ่งกรมศิลปากรได้ใช้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์และจัดการโบราณสถานมาโดยตลอด
ความชัดเจนของแนวทางนี้คือวิถีชีวิตของผู้คนมักถูกมองว่าไม่เป็นส่วนหนึ่งของคุณค่าโบราณสถาน
และแหล่งประวัติศาสตร์ในความจริงแล้วตลอดระยะเวลาหลายสิบปีมานี้ได้มีการพัฒนากฎบัตรสากล
อื่นๆซึ่งมีแนวทางการสืบทอดคุณค่าวิถีชีวิตและมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของผู้คนตลอดจน
คำนึงถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัยในแหล่งประวัติศาสตร์โดยไม่แบ่งแยกจากการสงวนรักษา
สิ่งที่จับต้องได้อย่างโบราณสถานอีกทั้งยังมีการตั้งคำถามว่อะไรคือ ‘ความแท้’ ของคุณค่า(หรือคุณ
ค่าที่แท้จริง) ซึ่งควรได้รับการจัดการให้สืบเนื่องต่อไปในอนาคตของพื้นที่มรดกโลกลำพังแต่การบูรณะ

ซากอิฐหินดินปูนคงไม่เพียงพออีกต่อไปหากปราศจากการฟื้นฟูและดูแลจิตวิญญาณของพื้นที่ (Sense of Place)

ดังนั้น การเปลี่ยนกระบวนวิธีคิดด้านมรดกวัฒนธรรมและการท่องเที่ยววัฒนธรรมให้เท่าทันสถานการณ์และแนวคิดที่เรียนรู้จากกรณีศึกษาและข้อคิดเห็นที่มีการถกเถียงกันอย่างสม่ำเสมอในระดับนานาชาติจึงมีความจำเป็นสำหรับหน่วยงานรัฐตลอดจนผู้ประกอบการและชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ร่วมจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเหล่านี้ให้ดำรงอยู่สืบเนื่องไปนักท่องเที่ยวนั้นเป็นสิ่งมีชีวิตที่เปราะบางจึงมักออกแสวงหาสิ่งท้าทายแปลกใหม่และหลากหลายที่ได้รับการอำนวยความสะดวกและขึ้น ทำให้อย่างไม่โจ่งแจ้งนักหากความเป็นมรดกโลกสุโขทัยคืออิฐหินดินปูนเท่าที่เห็นไม่มีอะไรลึกซึ้งหรือสร้างสรรค์เปิดโอกาสให้ค้นหาและใช้เวลาอยู่ชื่นชมสัมผัสประสบการณ์มากไปกว่าโบราณสถานที่กลายเป็นแค่ฉากถ่ายรูปมากขึ้นทุกวันโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีน้อยคนที่จะรับรู้ถึงความพิเศษและแตกต่างของศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชรซึ่งทำให้ทั้งคู่มักกลายเป็นแค่ทางผ่านก็คงยากที่จะทำความเข้าใจและส่งเสริมให้เกิด Repeater หรือนักท่องเที่ยวคุณภาพที่อยากกลับมาใช้ชีวิตอยู่นานๆ ที่มรดกโลกแห่งนี้

ไพศาล เครือแสง (2556) แนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถานประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กรณีศึกษา วัดศรีวงศ์ ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า แนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสมด้านการบริหารจัดการ มีดังนี้

1. การศักยภาพในการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถานประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กรณีศึกษาวัดศรีวงศ์ ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ในแต่ละแห่งนั้น ควรจัดให้มีแนวทางในการดูแลรักษาสถานประวัติศาสตร์ที่ครอบคลุมทั้งตัวสถานประวัติศาสตร์และพื้นที่โดยรอบตลอดถึงการประเมินคุณค่าและศักยภาพของทรัพยากรทางโบราณคดีหรือสถานประวัติศาสตร์ ที่จะช่วยให้สามารถทราบว่าทรัพยากรทางประวัติศาสตร์นั้นมีคุณค่าทางด้านใดบ้าง หรือเหมาะแก่นุรักษ์และพัฒนา ก็สามารถตัดสินใจและวางแผนว่าจะทำอย่างไรต่อไปจึงจะเกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อชุมชนและส่วนรวม

2. การบริหารจัดการแนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถานประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เน้นการบริหารและการจัดการโดยอาศัยหลักธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายคือการพัฒนาสถานประวัติศาสตร์อย่างยั่งยืน ซึ่งจะมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ให้ชุมชนเป็นผู้นำเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนเอง ต้องการสร้างความภาคภูมิใจแก่ประชาชนในท้องถิ่นด้วยการร้อยรวมเรื่องราวประวัติศาสตร์มาเหนี่ยวนำให้เกิดการรวมคน อีกทั้งยังมุ่งพัฒนาให้เป็น แหล่งท่องเที่ยว สร้างชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียว ยึดเหนี่ยวคุณธรรม

3. การจัดเก็บและการจัดสรรผลประโยชน์ของวัดศรีวงศ์ แนวทางการจัดเก็บและการจัดสรรผลประโยชน์ในอนาคต ควรให้คณะกรรมการบริหารสถานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของวัดศรีวงศ์เป็นผู้ดูแล รับผิดชอบ และชี้แจงยอดเงินรายรับรายจ่ายจากการท่องเที่ยวตามสถาน

ประวัติศาสตร์ ให้กับสมาชิกในชุมชนได้ทราบเป็นระยะๆ อาจะ 3 – 6 เดือนต่อครั้งเพื่อความโปร่งใสในการทำงานและลดข้อกังขาสงสัยจากชุมชน

การติดตามตรวจสอบการดำเนินงาน หากชุมชนมีการท่องเที่ยวเชิงศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมอย่างมีรูปแบบที่ชัดเจน ควรให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของคณะกรรมการ และฝ่ายต่าง ๆ เกี่ยวข้องเพื่อความโปร่งใสในการดำเนินงาน

การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่ต้องพัฒนาในประเทศไทยเพราะนอกจากการท่องเที่ยวจะเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สร้างรายได้และนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศไทยแล้วการท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการสร้างอาชีพสืบเนื่องจากการท่องเที่ยว เช่น การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้านหรือการให้บริการด้านต่างๆ นับได้ว่าการท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและการนำทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด อย่างไรก็ตามเนื่องจากสถานการณ์ตลาดการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการแข่งขันอย่างรุนแรงประเทศไทยจึงควรส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยให้ความสำคัญกับการใช้วัฒนธรรม เป็นจุดขายในการแข่งกับแหล่งท่องเที่ยวทั่วโลก ทั้งนี้ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนอกจากนี้ยังมีมรดกทางวัฒนธรรมอีกจำนวนมาก เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุประเพณี และวิถีการดำเนินชีวิต ทั้งนี้หัวใจสำคัญของการวางแผนพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีการเติบโตอย่างยั่งยืน คือการรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะสำเร็จลุล่วงไปได้จะต้องอาศัยความร่วมมือกันจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระ และชุมชน ขั้นตอนของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้นประกอบด้วยการตลาดที่จะต้องตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยว การวางแผนโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงการวางแผนการใช้พื้นที่การวางแผนการขนส่ง การประเมินผลกระทบและศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังรวมถึงการจัดการโครงสร้างองค์กรและการจัดการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการดำเนินโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพร้อมกับการอนุรักษ์พัฒนาวัฒนธรรมให้ยั่งยืนในระยะยาวต่อไป

จะเห็นได้ว่า กระแสความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว และมีแนวโน้มมากขึ้น แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ถูกเปลี่ยนถ่ายเข้าสู่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยรวมอย่างเป็นลำดับ และกำลังปรับเปลี่ยนสภาพไปสู่การจัดการที่คำนึงถึงขีดความสามารถการรองรับของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน และมุ่งเน้นสิ่งแวดล้อมและฐานทรัพยากรของ

พื้นที่ท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ดังนั้น จึงเป็นโอกาสในการสร้างเอกลักษณ์และตราสัญลักษณ์สินค้าทางการท่องเที่ยว วัฒนธรรมและธรรมชาติของประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับในระดับสากล (ประกาศคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ เรื่อง แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 – 2559, ราชกิจจานุเบกษา, น. 9) และเน้นย้ำให้มีการกระจายอำนาจและเปิดโอกาสให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมากขึ้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ให้สิทธิชุมชนในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม โครงสร้างการบริหารจัดการยังขาดเสถียรภาพ ขาดองค์กรกลางที่มีอำนาจในการบังคับให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกระทำตามแผนรวม และบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และรวมถึงกฎระเบียบของรัฐที่ตามไม่ทันการพัฒนาในภาคเอกชน การวางแผนที่ไม่นำไปสู่การปฏิบัติหรือการลงทุนขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน และภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และชุมชนขาดความรู้ด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการจัดการภูมิทัศน์และการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น การลงทุนด้านการท่องเที่ยวเน้นการก่อสร้างมากกว่าการจัดการภูมิทัศน์ และขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนในท้องถิ่น และหน่วยงานทุกระดับ ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวขาดความเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่น จังหวัด กลุ่มจังหวัด และประเทศ (ประกาศคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ เรื่อง แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 – 2559, ราชกิจจานุเบกษา, น. 13)

ดังนั้น ในฐานะที่การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ถือเป็นส่วนหนึ่งจากการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยเน้นความสำคัญของสิทธิการมีส่วนร่วมของชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งคณะสงฆ์ ภาครัฐ และเอกชน โดยเฉพาะการพัฒนาคนเป็นหัวใจสำคัญ ดังนั้น การจัดการความรู้เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดศักยภาพนั้น จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะยาว ดังเช่น ประเวศ วะสี (2536, อ้างถึงใน ศรีณย์ เลิศรัศม์มงคล, 2540, น. 12-13) ได้กล่าวว่า “การพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีลักษณะของการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วัฒนธรรมที่ดี ได้เข้าใจคุณค่าอันสูงส่งของวัฒนธรรมนั้น จะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ทำให้คนไทยมีความรู้มากขึ้น ได้รายได้จากความรู้... ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้มีคุณภาพของการพัฒนาเกิดขึ้น” ประโยชน์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวนี้สามารถสร้างให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รู้ภูมิหลังและเห็นคุณค่าทรัพยากรวัฒนธรรมของท้องถิ่นของตน การที่จะสามารถปฏิบัติรักษาทรัพยากรวัฒนธรรมประเพณีนั้น ๆ อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนถ่ายทอดวัฒนธรรมเหล่านั้น ให้บุคคลรุ่นต่อไปได้นั้น ย่อมต้องอาศัยการจัดการความรู้ทั้งสิ้น จากเหตุผลดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงได้ทบทวนแนวคิดการจัดการความรู้ เพื่อใช้ในการดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์ผลการศึกษาต่อไป

2.2 แนวคิดการจัดการองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

2.2.1 ความหมายของความรู้

ความรู้ถือเป็นสิ่งที่มีค่าซึ่งแตกต่างจากปัจจัยผลิตอื่นๆ เนื่องจากความรู้เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงและสร้างขึ้น ใหม่ได้ตลอดเวลา ดังนั้น แนวคิดและหลักการบริหารจัดการความรู้ (Knowledge management) จึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งสำหรับองค์กรทุกระดับ ดังที่ สรีนิवास (Srinivas อ้างถึงใน พรธิดา วิเชียรปัญญา, 2547, น.20) ได้กล่าวถึงช่องว่างของความรู้ (Knowledge Gap) (แผนภาพที่ 2.3) โดยสรุปว่าช่องว่างของความรู้ที่แสดงให้เห็นถึง “ตนเองไม่มีความรู้” เป็นหนทางหนึ่งขององค์กรการพัฒนาบุคคลโดยใช้กระบวนการของการจัดการความรู้เพื่อลดช่องว่างและเติมเต็มให้กับบุคลากรเหล่านั้น ดังนี้

แผนภาพที่ 2.3 ช่องว่างความรู้ (Knowledge Gap)

	มี (Have)	ไม่มี (Don't have)
รู้ (Know)	ความรู้ที่เป็นทางการ (Explicit Knowledge) รู้ว่ามีความรู้	ช่องว่างของความรู้ (Knowledge Gaps) รู้ว่าไม่มีความรู้
ไม่รู้ (Don't Know)	ความรู้อย่างไม่เป็นทางการ (Tacit Knowledge) ไม่รู้ว่ามีความรู้	ช่องว่างของความไม่รู้ (Unknown Gaps) ไม่รู้ว่ามีหรือไม่มีความรู้

ที่มา : Srinivas, อ้างถึงใน พรธิดา วิเชียรปัญญา, 2547, น. 20

ดาเวนพอร์ท และ พรูแซค (Thomas Davenport and Laurence Prusak, 1998) กล่าวว่าความรู้ หมายถึง ”การใช้ประสบการณ์ คุณค่า สารสนเทศ ความชำนาญ และสัญชาตญาณ เพื่อกำหนดสภาพแวดล้อมและกรอบการทำงานสำหรับการประเมินเพื่อให้ได้ประสบการณ์และสร้างสารสนเทศใหม่ ซึ่งมีวิธีที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล ความรู้ไม่ได้อยู่ในรูปแบบเอกสาร แต่อยู่ในรูปประสบการณ์การทำงานประจำ กระบวนการ วิธีปฏิบัติ และความเชื่อในองค์กรนั้น ” ดังเช่นแนวคิด DIKW Model (ภาพประกอบที่ 2.10) ที่แสดงความเชื่อมโยงและการยกระดับความรู้ของคนจากระดับล่างสู่ระดับที่สูงขึ้นตามลำดับ ซึ่งแต่ละระดับใช้ความสามารถในการเชื่อมโยงประสบการณ์ (Context or experience) และความเข้าใจ (Understanding) ที่แตกต่างกัน โดยความเข้าใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่อง สามารถทำได้ด้วยการซึมซับในเรื่อง (Absorbing) การกระทำ (Doing) การมี

ปฏิสัมพันธ์ และการสะท้อนความคิดหรือการกระทำ (Reflecting) (กิริติ ยศยิ่งยง, 2549, น. 3-4; มันทนา บัววัฒนาและคณะ 2550, น.18-20) ดังนี้

1) D (Data) คือ ชุดของข้อเท็จจริงเชิงวัตถุที่มีลักษณะไม่ต่อเนื่อง ข้อมูลเกิดจากการวิจัย การสร้างขึ้น การรวบรวม และการค้นพบ

2) I (Information) คือ สารสนเทศ เกิดจากข้อมูลที่มีการเชื่อมโยง จัดระเบียบเพื่อให้สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ง่ายๆ ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจและพฤติกรรมของผู้รับสาร

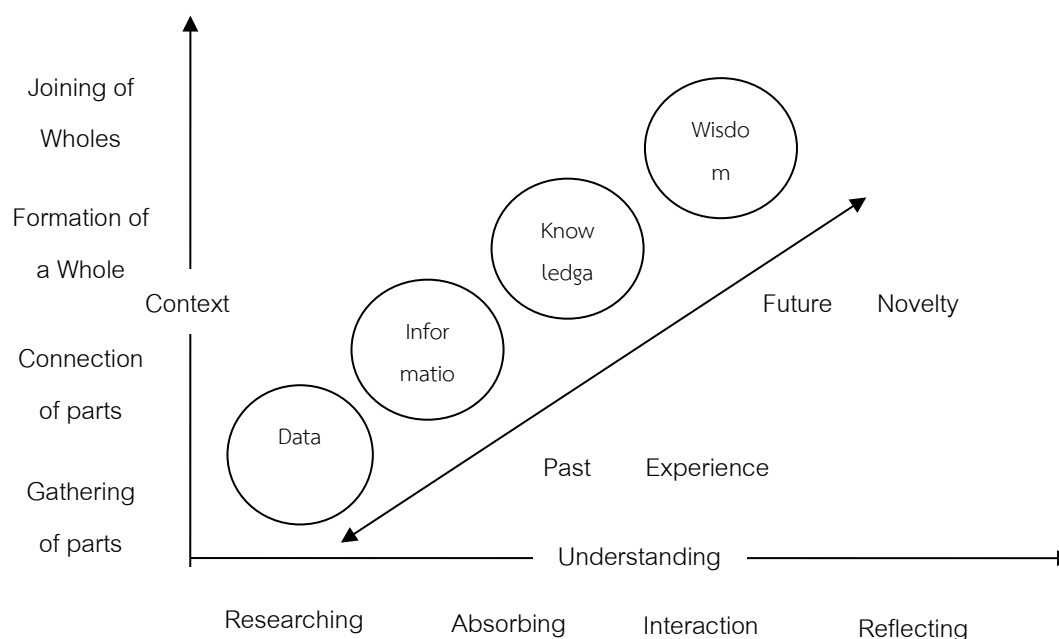
นอกจากนี้ ทามาซากิ (Hideo Tamazaki) ได้อธิบายว่า สารสนเทศเป็นข้อมูลที่ผ่านมากระบวนการวิเคราะห์ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการและการตัดสินใจ โดยมีบริบทที่เกิดจากความเชื่อ สำคัญสำนึก หรือประสบการณ์ของผู้ใช้สารสนเทศนั้น โดยมักจะอยู่ในรูปของข้อมูลที่วัดได้

3) K (Knowledge) คือ ความรู้ เกิดจากความซับซ้อนของประสบการณ์และมุมมองที่แตกต่างหลากหลาย การถ่ายทอดความรู้จากคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง จึงไม่สามารถทำได้ทั้งหมด ความรู้มีลักษณะเป็นพลวัตแฝงอยู่ในตัวคน ในขณะที่สารสนเทศมีลักษณะหยุดนิ่ง

4) W (Wisdom) คือ ปัญญา เป็นระดับสูงสุดของความเข้าใจและแฝงอยู่ในตัวคน

ภาพประกอบที่ 2.4

DIKW Model แสดงระดับความรู้ที่เกิดจากความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง

ที่มา: มันทนา บัววัฒนาและคณะ 2550, น. 19

นอกจากนี้ พชรินทร์ สิริสุนทร (2550, น. 6-7) ได้กล่าวถึง ภูมิปัญญา (Wisdom) ว่าเป็นองค์ความรู้อันลุ่มลึกหรือการหยั่งรู้ที่เกิดจากกระบวนการที่มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ดังนั้น ภูมิปัญญาจึงเป็นการเรียนรู้ของมนุษย์ผ่านการคิด กระบวนการระบบ ก่อนที่จะถูกพัฒนาขึ้น เป็นองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในด้านการปรับตัวและดำรงชีวิตที่เหมาะสม

2.2.2 ประเภทของความรู้

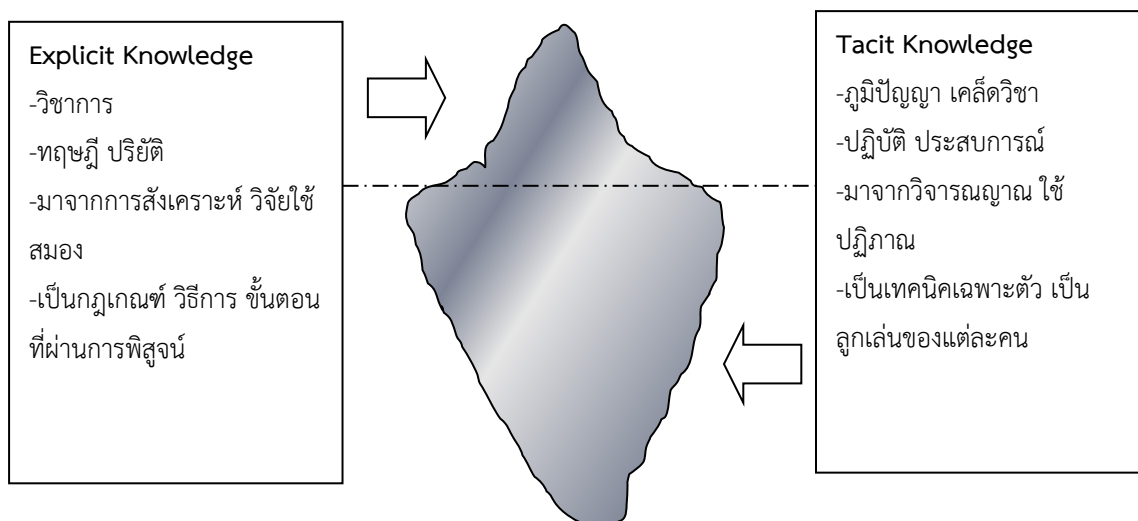
การแบ่งประเภทของความรู้มองได้หลายมิติ แต่มิติที่ได้รับความนิยมที่สุด คือ มองในด้าน “รูปแบบที่มองเห็น” ตามแนวคิดของ ไอคุจิโร โนนาเก และ มาเชล โปลานยี (Ikujiro Nonaka and Machael Polanyi) ที่จำแนกความรู้เป็นแนวระนาบ 2 ประเภท (พรธิดา วิเชียรปัญญา, 2547, น. 22) สรุปได้ดังนี้

1. ความรู้โดยนัย (Tacit Knowledge) หรือ ความรู้ฝังลึก หรือความรู้ที่มองไม่เห็นเป็นความรู้ที่อยู่ในตัวแต่ละบุคคล เกิดจากประสบการณ์ เรียนรู้ หรือพรสวรรค์ต่างๆ ความรู้ชนิดนี้ พัฒนาและแบ่งปันกันได้ เช่น ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ผ่านการสังเกต สนทนา ฝึกอบรม ความรู้ ประเภทนี้เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้งานประสบความสำเร็จและนำมาเล่าสู่กันฟัง ซึ่งยากต่อการสื่อสารหรือถ่ายทอดในรูปของตัวเลข สูตรหรือลายลักษณ์อักษร ไม่สามารถเขียนเป็นกฎเกณฑ์หรือตำราได้ แต่สามารถถ่ายทอดและแบ่งปันความรู้ได้โดยการสังเกตและเลียนแบบ

2. ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) หรือความรู้ที่เป็นทางการ สามารถแสดงออกมาให้เห็นได้ มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ถ่ายทอดออกมาในรูปแบบต่างๆ ได้ เช่น หนังสือ คู่มือ เอกสาร เว็บไซต์ อินทราเน็ต และรายงานต่างๆ แสดงออกมาในรูปแบบของสัญลักษณ์สามารถสื่อสารและเผยแพร่ได้สะดวกเข้าถึงได้ง่าย

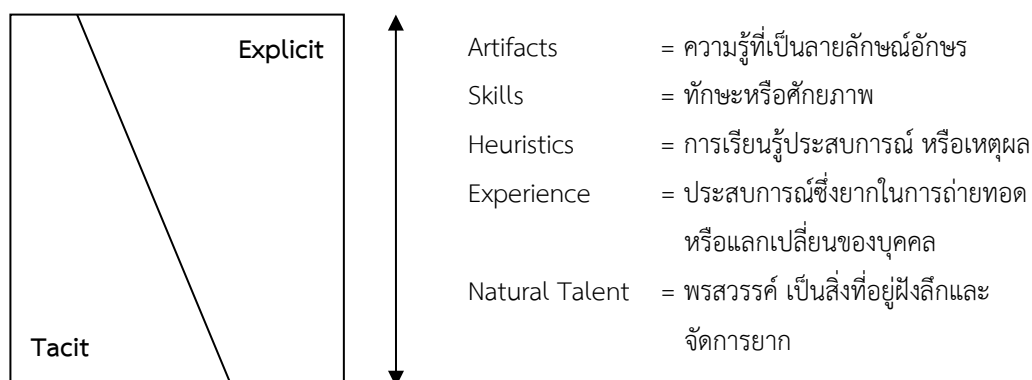
นอกจากความรู้ทั้ง 2 ประเภทนี้แล้ว กิรติ ยศยิ่งยง ได้เพิ่มความรู้ประเภทที่ 3 คือ ความรู้โครงสร้างหรือการต่อยอดความรู้เดิม (Structural Knowledge) เป็นความรู้เฉพาะทั้งทั่วไปหรือทางสังคมนั้น ๆ ที่เป็นระบบ ประพจน์ ฝาสุขยัต (2550, น.22-23) ได้กล่าวถึง ผลวิจัยในต่างประเทศที่ได้สรุป สัดส่วนของความรู้ทั้ง 2 ประเภท “เปรียบกับภูเขาน้ำแข็ง” (ภาพประกอบที่ 2.5) ว่าความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ความรู้เป็นหลักวิชาที่ต้องผ่านการพิสูจน์หรือเขียนออกมาเป็นทฤษฎีนั้น ถือว่าน้อยมาก คล้ายกับส่วนของยอดภูเขาน้ำแข็งที่อยู่พ้นน้ำ ซึ่งเป็นส่วนน้อย ส่วนความรู้แบบฝังลึกหรือความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) นั้น แฝงในตัวคนทำให้มองไม่เห็น เปรียบกับภูเขาน้ำแข็งที่จมอยู่ใต้น้ำ ซึ่งมีปริมาณมากกว่าค่อนข้างมาก

ภาพประกอบที่ 2.5
แผนภาพ สัดส่วนของความรู้ “เปรียบกับภูเขาน้ำแข็ง”

ที่มา : ดัดแปลงจาก ประพนธ์ ผาสุขยัต, 2550, น. 22-23

เดฟ สโนว์เดน (Dave Snowden, 2547 อ้างถึงใน พชรินทร์ สิริสุนทร 2550, น.44-45) ผู้อำนวยการ IBM's Cynefin ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้ มีแนวคิดที่แตกต่างจากนักคิดข้างต้น บางประการว่า ความรู้เป็นสิ่งที่ซับซ้อนเกินกว่าจะแยกเป็นระบบเพราะหากบุคคลไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะนำสารสนเทศไปใช้ได้อย่างเหมาะสม ความรู้ก็จะไม่เกิดขึ้น โดย สโนว์เดน (Snowden) ได้เสนอกรอบแนวคิดที่เรียกว่า “ASHEN” ในการจัดการความรู้โดยหลักทางธรรมชาติมากกว่าทางวิทยาศาสตร์ กล่าวคือ ความรู้จำนวนมากอยู่ในรูปแบบของรูปธรรม มีการนำไปปฏิบัติจริง แต่ไม่ได้ถูกบันทึกไว้เป็นระบบ ไม่มีลายลักษณ์อักษร ดังนั้น ความรู้จึงเป็นผลจากการบูรณาการระหว่างสิ่งที่ป็นรูปธรรม ทักษะ การเรียนรู้ การรับรู้ ประสบการณ์เฉพาะของบุคคลโดยเฉพาะพรสวรรค์ (Natural Talent) ที่ สโนว์เดน (Snowden) ถือว่าเป็นสิ่งที่ยากที่สุดในการบริหารจัดการ สรุปกรอบแนวคิดที่เรียกว่า “ASHEN” ได้ (ภาพประกอบที่ 2.6) ดังนี้

2.2.3 องค์ประกอบของความรู้

องค์ประกอบของความรู้เป็นต้นกำเนิดของความรู้ที่ผ่านกระบวนการทางความคิดเกิดขึ้นได้จากแหล่งใด และเกิดได้อย่างไรนั้น กิรติ ยศยิ่งยง (2549, น.17-20) ได้สรุปไว้ ดังนี้ โฮป เจอร์รี่มี และโฮป โทนี (Hope Jeremy and Hope Tony, 1997) ได้แบ่งแหล่งที่มาของความรู้ออกเป็น 4 แหล่งดังนี้

- 1) จากการเรียนรู้และการทดลอง
- 2) จากประสบการณ์ของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากประสบการณ์ที่ผิดพลาด
- 3) จากประสบการณ์ของคนอื่น โดยการบอกเล่าหรือพูดคุย
- 4) จากการศึกษาแนวทางปฏิบัติของบุคคลที่ปฏิบัติงานได้ดี

ดาเวนพอร์ท และ พรูแซค อธิบายให้เห็นว่าความรู้เป็นสิ่งที่ไม่คงที่ และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ มีองค์ประกอบสำคัญ 6 ด้าน คือ

- 1) ประสบการณ์ (Experience)
- 2) ความจริงพื้นฐาน (Ground Truth)
- 3) ความสลับซับซ้อน (Complexity)
- 4) การวินิจฉัยหรือการตัดสินใจ (Judgment)
- 5) กฎของการสืบค้นโดยการลองผิดลองถูกและการรับรู้โดยสัญชาตญาณ (Rules of Thumb and Intuition)
- 6) ค่านิยมกับความเชื่อ (Values and Beliefs)

2.2.4 กระบวนการสร้างความรู้

SECI Model หรือกระบวนการเกลียวความรู้ (Knowledge Spiral) โนนากะ และ ทาเคอุจิ (Ikujiro Nonaka and Hirotaka Takeuechi) ที่ให้ความหมายของการจัดการความรู้ ว่าเป็น

กระบวนการในการสร้างความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง เผยแพร่ความรู้ทั่วทั้งองค์กร และนำไปเป็นส่วนประกอบสำคัญของผลิตภัณท์บริหารเทคโนโลยีและระบบใหม่ๆ ความรู้ทั้งสองประเภทสามารถเปลี่ยนสถานะได้ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับสถานการณ์ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้ใหม่ๆ โดยผ่านกระบวนการเกลียวความรู้หรือ SECI Model (ภาพประกอบที่ 2.7) ซึ่งมีการปฏิสัมพันธ์กับองค์ประกอบ 4 อย่างสรุปดังนี้ (กิริติ ยศยิ่งยง, 2549, น. 23-26; ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์, 2548, น.73-75)

ที่มา : ดัดแปลงจาก สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2547, อ้างถึงใน กิริติ ยศยิ่งยง, 2549, น. 24)

1.1) การสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Socialization) คือ การสร้างความรู้แบบฝังลึก เป็นความรู้แบบฝังลึกโดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์อันเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อมเดียวกันโดยการฝึกอบรม และการแนะนำ บุคคลสามารถสร้างรับรู้โดยนัยได้จากการสังเกต ลอกเลียนแบบหรือลงมือปฏิบัติ

1.2) การปรับเปลี่ยนสู่ภายนอก (Externalization) คือ พุดหรือบรรยายความรู้แบบฝังลึกเป็นความรู้ชัดแจ้ง โดยการใช้อุปมาอุปมัย การเปรียบเทียบ และการใช้ตัวแบบการเปรียบเทียบจะช่วยให้มองเห็นภาพได้ง่ายขึ้น การนำประสบการณ์มาถ่ายทอดในลักษณะคำอุปมาอุปมัย เป็นการนำประสบการณ์ออกมาสู่ภายนอกทำให้ชัดแจ้งขึ้น ซึ่งกระบวนการนี้นับว่าเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการสร้างความรู้

1.3) การผสมผสาน (Combination) คือ การรวบรวมความรู้ชัดแจ้งให้เป็นความรู้ชัดแจ้งที่ขยายวงกว้างออกไป โดยการรวมหรือบูรณาการองค์ความรู้หรือสังเคราะห์ความรู้ที่มีอยู่เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ขึ้น มาเข้าไว้ด้วยกันเพื่อให้เป็นระบบและชัดเจน ความรู้ที่นำมารวมกันนี้เกิดจากการแลกเปลี่ยนของบุคคลเป็นหลัก รวมกับความรู้ที่ผ่านสื่อหรือช่องทางความรู้ เช่น การแลกเปลี่ยนเอกสาร การประชุม การสนทนา หรือเครือข่ายคอมพิวเตอร์

1.4) การปรับเปลี่ยนสู่ภายใน (Internation) คือ การสร้างความรู้แบบชัดแจ้งให้เป็นความรู้แบบฝังลึก โดยการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ศึกษาจากความรู้ที่ได้เขียนไว้ในคู่มือ เอกสารเพื่อพัฒนาให้สูงขึ้น เป็นการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่เกิดจากการนำความรู้ไปปฏิบัติ กลับไปเป็นความรู้โดยนัยที่ฝังอยู่ในบุคคลนั้นๆ อีกครั้ง ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่แต่ละองค์กรไม่ได้และมีค่าอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ มัทธนา บัณฑิต และคณะ (2550, น.20-21) ได้กล่าวถึง “รูปแบบความสัมพันธ์ การสร้างและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบความรู้” (ภาพประกอบที่ 2.13) ระหว่างความรู้ชัดแจ้งและความรู้ฝังลึกเพื่อก่อให้เกิดความรู้ใหม่ของ โนนากะ และ ทาเคอุชิ (Ikujiro Nonaka and Takeuechi) ที่เรียกว่า “Nonaka and Takeuechi Model” ดังนี้

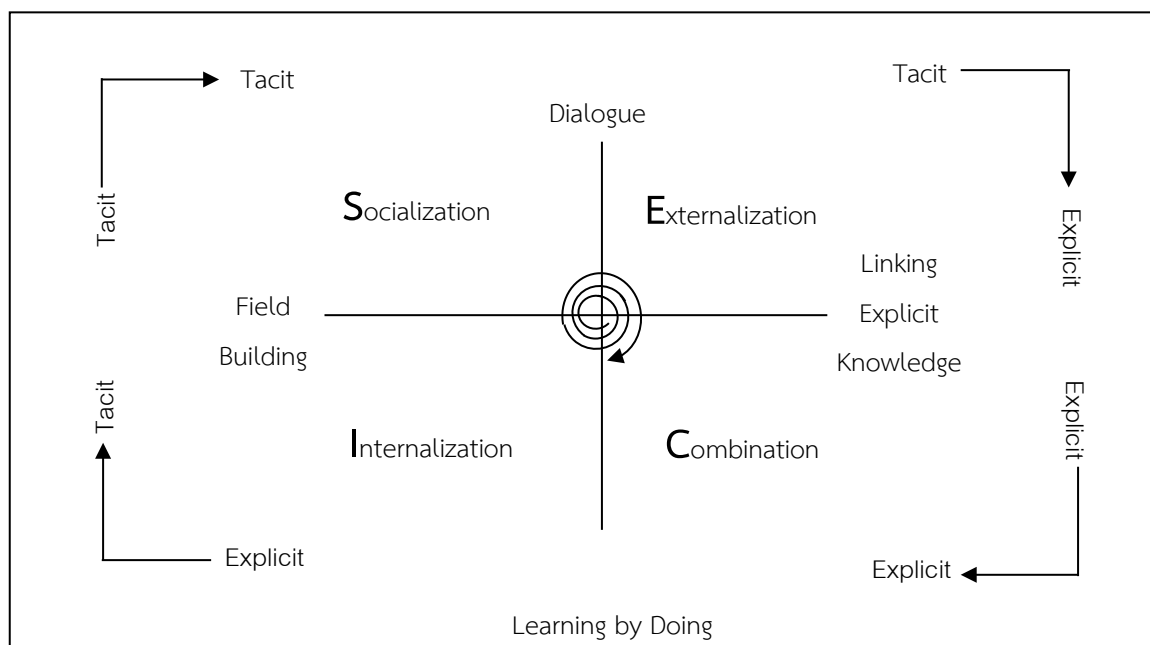
1) จากความรู้ชัดแจ้งเปลี่ยนแปลงสู่ความรู้ฝังลึก เรียกว่า “เกิด Internalization” คือ เริ่มจากประสบการณ์ การดำรงชีวิตดั้งเดิมที่มีอยู่ (Field building) และการทำงานและการสร้างประสบการณ์ ทำไปเรียนรู้ไป (Learning by Doing) ได้รับสิ่งกระตุ้นเข้ามา เกิดการรับรู้ทุกวัน เกิดความคิด เกิดปัญหาขึ้น มาเป็นความรู้ฝังลึก รวมทั้งบางครั้งอาจมีการนำความรู้ชัดแจ้งจากการค้นคว้าตำรารับตำรามาใช้เมื่อทดลองทำไปแล้วก็เกิดเป็นประสบการณ์ฝังลึกในตัว

2) จากประสบการณ์ฝังลึกมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เรียกว่า เกิด “Socialization” คือ การนำความรู้ฝังลึกของแต่ละคนในองค์กรหรือชุมชนนั้น มาเสริมพลังความรู้ซึ่งกันและกัน (Sharing Tacit Knowledge) ซึ่งอาจใช้วิธีการทางสุนทรียสนทนา (Dialogue) การลอกเลียนแบบ (Imitation) การสังเกต (Observation) หรือการปฏิบัติร่วมกัน (Practice) และสร้างกรอบความคิดเห็นใหม่ (Concept)

3) จากการนำความรู้ฝังลึกสู่ความรู้ใหม่ โดยผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้เกิดเป็นความรู้ใหม่ ยกระดับ Tacit Knowledge และอธิบายหรือสื่อออกมาให้เป็นมโนทัศน์ สมมติฐาน หรือรูปแบบ (Concept, Hypothesis or Models) ที่ชัดเจนเป็นเอกสาร คู่มือ ฯลฯ กลายเป็นความรู้แจ้ง เรียกว่า เกิดกระบวนการ “Externalization”

4) จากกระบวนการความรู้ชัดแจ้งผ่านกระบวนการรวบรวมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เรียกว่า การเกิดกระบวนการ “Combination” โดยมีการเรียบเรียงความรู้ที่ได้จากการประชุม การสัมมนาหรือการสนทนา โดยมีการแยกแยะจัดหมวดหมู่ (Categorized) จัดเรียงลำดับ (Sorted) หรือการรวบรวมกลุ่มความรู้ (Combined)

ภาพประกอบที่ 2.8
แผนภาพรูปแบบความสัมพันธ์ การสร้าง และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบความรู้

ที่มา : Nonaka and Takeuchi Model (อ้างถึงใน มันทนา บัววัฒนา และคณะ, 2550, น. 20)

2.4.2 แนวคิดเรื่อง “Ba” พื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โนนากะ (Nonaka) (อ้างถึงใน ยุวนุช ทินนะลักษณ์ 2549, น. 225 – 229) ได้ให้แนวคิดเรื่อง “Ba” (บะ) คู่มากับการสร้างความรู้ว่า กระบวนการสร้างความรู้เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของผู้คนมาแลกเปลี่ยนความรู้และการเปลี่ยนแปลงลักษณะของความรู้ในคนหรือความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) กับความรู้แจ้งชัด (Explicit Knowledge) ทำให้เห็นว่าบริบทในแต่ละขั้นตอนมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการปรับพื้นที่ให้เหมาะสมที่จะบ่มเพาะการปฏิสัมพันธ์และความสัมพันธ์ของแต่ละบุคคลที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันได้ต่อเติมความรู้ของตนเองและของกลุ่มร่วมกันในแต่ละขั้น ตอนนั้น ๆ ในปรัชญาของญี่ปุ่นได้เน้นให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับบริบทกับความรู้ความรู้อันไม่มีบริบทเป็นได้แค่ข้อมูลข่าวสาร (Information) เท่านั้น ดังนั้นพื้นที่ซึ่งจะรองรับกระบวนการดังกล่าวจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง “Ba” (บะ) เป็นภาษาญี่ปุ่น หมายถึง “สถานที่” เป็นสถานที่ที่เอื้อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้คนที่มีความมุ่งหมายร่วมกันโดยอาจมีได้หลายสถานะ เช่น เป็นสถานที่จริง (Physical Space) ที่คนมาพบกัน เช่น สำนักงาน ห้องประชุม ห้องกาแฟ หรืออาจเป็นสถานที่เสมือน (Virtual Space) ซึ่งเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศทำให้เกิดขึ้น ได้ เช่น การใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) เว็บไซต์ เว็บบล็อก (Weblog) การประชุมทางไกล หรือสถานที่ในความคิด (Mental Space) ที่เกิดขึ้น จากการมี

ประสบการณ์ความคิดและอุดมคติร่วมกัน Ba นั้น มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาขึ้น อยู่กับผู้ร่วมกลุ่ม หรือผู้เกี่ยวข้อง อาจเกิดขึ้น หรือหายไปขึ้น อยู่กับการทำงานและความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง

“Ba” มีคุณสมบัติของลักษณะเลื่อนไหล เปลี่ยนแปลง และยังสามารถเปลี่ยนได้อย่างรวดเร็วจึงเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยที่ผู้เข้าร่วมกระบวนการสร้างความรู้ เป็นปัจจัยกำหนดการเปลี่ยนแปลงนั้น เมื่อบริบทของผู้ร่วมกลุ่มและ/หรือผู้เกี่ยวข้องในกลุ่มมีการเปลี่ยนแปลง “Ba” จะถูกสร้างขึ้น มีการทำงาน และอาจหายไปขึ้น อยู่กับความต้องการ (Need) ของผู้เกี่ยวข้องในกิจกรรม เพราะฉะนั้น การเปลี่ยนไปของ Ba จึงขึ้น อยู่กับสิ่งที่เป็นอย่าง ณ ที่นั้น ในเวลานั้น (Here and Now) ผู้ที่ร่วมอยู่ในกระบวนการการสร้างความรู้ ไม่ได้เป็นสมาชิกผูกขาดที่ต้องอยู่ทุกขั้นตอนของแต่ละ “Ba” ที่เปลี่ยนไป แต่เป็นเพียงผู้ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ (Related To) กับ “Ba” นั้น ๆ และสามารถเข้าออกในแต่ละ “Ba” ตามความสมัครใจ หากตนเป็นผู้ริเริ่มให้กำเนิดกิจกรรม หรือเป็น “พระเอก” มีความเป็นอิสระ ทั้งยังสามารถเลือกผู้ที่จะอยู่ร่วม “Ba” กับตนได้อีกด้วย

“Ba” มี 4 ชนิด และแต่ละชนิดจะรองรับกระบวนการแต่ละขั้นตอนของกระบวนการการสร้างความรู้ (ภาพประกอบที่ 2.14) สรุปดังนี้

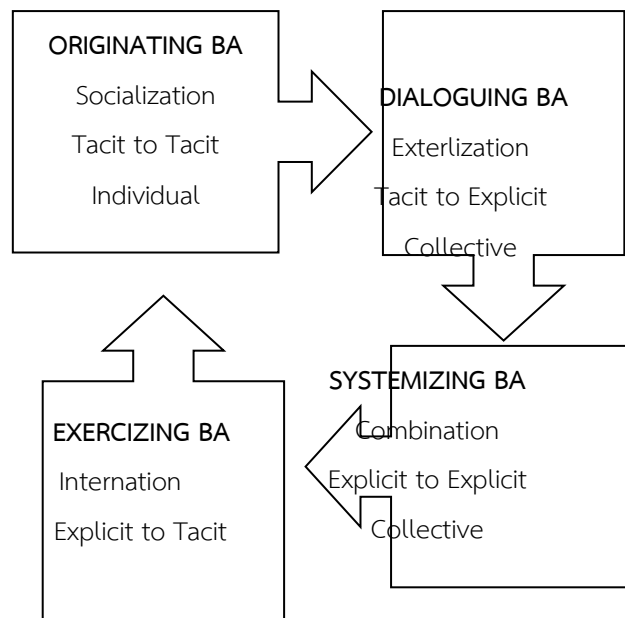
1) พื้นที่แห่งการก่อกำเนิด (Originating Ba) เป็นสถานที่หรือพื้นที่ที่ผู้ร่วมวัตถุประสงค์เดียวกันได้มาพบกัน โดยหลักการก็คือ เป็นบริบทที่คนจะมาพบปะแสดงตนว่าเป็นผู้หนึ่ง ที่มีเป้าหมายร่วมกับกลุ่ม (Socialization)

2) พื้นที่แห่งการมีสนทนาสนทนา (Dialoguing Ba) เป็นพื้นที่แห่งการพูด สนทนานำความคิดที่แต่ละคนมีอยู่ในตัวออกมาทำให้ผู้อื่นได้รับรู้ เป็นบริบทที่ต้องการสถานะที่เอื้อต่อการเกิดสนทนาสนทนา คนจึงจะกล้าพูดสิ่งที่รู้หรือสิ่งที่อยู่ในใจให้กลุ่มร่วมรับรู้

3) พื้นที่แห่งการจัดระบบความรู้ (Systemizing Ba) เป็นพื้นที่ที่เป็นบริบทของการรวบรวมความรู้แจ้งชัดที่ผู้เข้าร่วมกระบวนการสร้างรู้นั้น แสดงออกมา รวมถึงความรู้ที่ได้มาจากสื่อต่าง ๆ เช่น สิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต แล้วนำมาจัดเชื่อมโยงเป็นระบบ และสมาชิกทุกคนในกลุ่มได้นำความรู้ที่ถูกจัดระบบอันเป็นความรู้ใหม่ไปปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ร่วมกัน

4) พื้นที่แห่งการปฏิบัติด้วยตนเอง (Exercising Ba) เป็นพื้นที่ที่เป็นบริบทของการนำความรู้กลับสู่ภายในตัวปัจเจกบุคคลแต่ละคนผ่านการลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ทำให้เกิดการขัดเกลาตนเองอย่างต่อเนื่อง (Continuous Self-Refinement) โดยได้ความชำนาญ ทักษะจากการปฏิบัติงานของตน (On the Job Training) และการลงมือมีส่วนร่วมกับกลุ่มอย่างจริงจัง (Active Participation) เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ปัจเจกบุคคลขยายขอบเขต ฐานความรู้และประสบการณ์ที่ตนเองมีอยู่ เมื่อได้พบปะกับกลุ่มหรือคนอื่น ๆ หรือการที่เกี่ยวแห่งความรู้จะเคลื่อนหมุนออกไปอีกรอบ และเป็นเช่นนี้ต่อไปเรื่อย ๆ แสดงถึงการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับผู้คนที่เปิดกว้างและพลวัตไม่มีที่สิ้นสุด

ภาพประกอบที่ 2.9
แผนภาพแสดงบทบาทและคุณลักษณะของ BA 4 ขั้นตอน

ที่มา: ยูनुซ ทินนะลักษณ์, 2549, น. 227.

การตระหนักถึงบทบาทและคุณลักษณะของ Ba ทั้ง 4 ขั้นตอนจะช่วยเอื้อให้เกิดความสำเร็จในการสร้างความรู้ได้เป็นอย่างดี “Ba” จึงเป็นแนวคิดที่สังเคราะห์ประสิทธิภาพและความคิดสร้างสรรค์ของผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีจุดมุ่งหมายในการทำกิจกรรมร่วมกันทำให้ปัจเจกบุคคลก้าวข้ามข้อจำกัดของตนเอง “Ba” ที่ดีจึงจะเกิดได้จากความมีอิสระของผู้ร่วมกิจกรรมที่ได้กำหนดความตั้งใจ ทิศทาง และภารกิจของกลุ่มซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรัก เชื่อใจ มั่นใจ การเคารพซึ่งกันและกัน และความรับผิดชอบอันจะเกิดสถานะเอื้อให้เกิดสุนทรียสนทนาแบบสร้างสรรค์ (Creative Dialogue) ที่มาจากหลายแนวหรือสาขาของความรู้ความชำนาญหรือวิชาการ ตลอดจนความคิดเห็นที่หลากหลาย “Ba” จึงเป็นฐานรากให้กับกระบวนการการสร้างความรู้ที่จะช่วยนำผู้ที่ร่วมกิจกรรมมุ่งสู่แนวหน้าของความรู้ (Knowledge Front) เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ที่สามารถนำไปปฏิบัติหรือนำไปแก้ปัญหาใด ๆ ของกลุ่ม (Operational Knowledge)

แม้ว่าจะมีการแบ่งประเภทหรือชนิดของ Ba ดังที่อธิบายมาข้างต้น แต่การเกิดขึ้นของ Ba เหล่านี้มีความเลือนไหลสู่กันไม่มีเขตแดน (Permeable Boundary) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานะก้าวข้ามพันบริบทในแต่ละขั้นตอนสู่สภาพใหม่ (Transcend) นอกจากนี้เรายังเห็นลักษณะของการก้าวข้ามพันข้อจำกัดของปัจเจกบุคคลแต่ละคนอีกด้วย นับตั้งแต่เมื่อเริ่มต้นก้าวเข้าสู่กระบวนการ

การสร้าง ความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ (Empathy) และการก้าวข้ามนี้จะยิ่งใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงขั้นความรู้ที่นำไปสู่การปฏิบัติได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตัวของผูปฏิบัติ เป็นการเปิดให้เห็นการเชื่อมต่อของความเป็นจริง (Reality) กับตัวตน (Self) อันเกิดจากประสบการณ์ในการได้เป็นผู้ใช้ความรู้นั้น ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

2.2.5 ความหมายของการจัดการความรู้

องค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายว่า “การจัดการความรู้” คือ กระบวนการในการสร้างและเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เราทราบเข้าไปใช้ในการทำงาน เช่น จากความรู้เป็นการกระทำจากนวัตกรรมไปสู่การเปลี่ยนแปลง เป็นกระบวนการภายในซึ่งเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้และสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือเปลี่ยนแปลงองค์การ ช่วยในการปรับปรุงการทำงานและองค์การ รวมทั้งประสิทธิผลในการพัฒนาด้วย เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการรวมเอาข้อมูลสารสนเทศ แนวคิดและประสบการณ์ และนำมาไว้ด้วยกันเพื่อเชื่อมโยงกับชุมชนเรียนรู้แห่งการปฏิบัติและเครือข่ายความรู้ (UNDP. Evaluation Office, 2004. อ้างถึงใน ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์, 2548, น. 43)

วิจารณ์ พานิช (อ้างถึงใน พรธิดา วิเชียรปัญญา, 2547, น. 31-32) นักวิชาการของประเทศไทยด้านการจัดการความรู้ ผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมการจัดการเพื่อสังคม (สคส.) ได้สรุปนิยามของ “การจัดการความรู้” ว่า การจัดการความรู้ หมายถึง การรวบรวม การจัดระบบ การจัดเก็บ และการเข้าถึงข้อมูลเพื่อสร้างเป็นความรู้ การจัดการความรู้เกี่ยวข้องกับการแบ่งปันความรู้ ถ้าไม่มีการแบ่งปันความรู้ก็จะเป็นการไม่มีการจัดเก็บความรู้ และจะต้องมีผู้มีความรู้ความสามารถในการตีความ และประยุกต์ใช้ความรู้ในการสร้างนวัตกรรมและเป็นผู้นำในองค์กร การจัดการความรู้เป็นเรื่องของการเพิ่มประสิทธิผลขององค์การ การจัดการความรู้เกิดขึ้น เพราะมีความเชื่อว่าจะช่วยสร้างความมีชีวิตชีวาและความสำเร็จให้แก่องค์กร การประเมิน “ต้นทุนทางปัญญา” (Intellectual Capital) และผลสำเร็จของการประยุกต์ใช้การจัดการความรู้เป็นดัชนีบอกว่าองค์กรมีการจัดการความรู้ได้อย่างไร ได้ผลหรือไม่

2.2.6 แนวทางการจัดการความรู้

อาลาวี และ เลตเนอร์ (Alavi & Leidner, 2002, อ้างถึงใน ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์, 2548, น. 47) ได้ทำการวิจัยแบบจำเพาะเจาะจงจากผู้บริหารในองค์กรต่างๆ จำนวน 109 ราย ใน 12 ประเทศ พบว่า แนวทางการจัดการความรู้มี 3 แนวทาง คือ แนวทางใช้สารสนเทศเป็นหลัก ใช้เทคโนโลยีเป็นหลัก และการใช้วัฒนธรรมเป็นหลัก ซึ่งจะเห็นได้ว่า แนวทางที่ใช้วัฒนธรรมเป็นหลักจะเน้นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สรุปได้ในตารางที่ 2.10 ดังนี้

ตารางที่ 2.10
แนวทางการจัดการความรู้โดย Alavi & Leidner (2002)

เน้นการใช้สารสนเทศเป็นหลัก (Information-based)	เน้นการใช้เทคโนโลยีเป็นหลัก (Technology-based)	เน้นวัฒนธรรม (Culture-based)
-สารสนเทศที่นำไปปฏิบัติได้ -การจำแนกประเภทของข้อมูล -ไดเรกทอรีขององค์กร -สารสนเทศที่การกลั่นกรองแล้ว -เอกสารหลักฐานการบันทึกสารสนเทศ -สารสนเทศที่พร้อมจะเข้าถึงได้	-เหมืองข้อมูล (Data Mining) -คลังข้อมูล (Data Warehouse) -ระบบสารสนเทศเพื่อผู้บริหาร (Executive Information Systems) -ปัญญาประดิษฐ์ -อินเทอร์เน็ต -มัลติมีเดีย -เสิร์ชเอนจิน (Search Engine)	-การเรียนรู้ร่วมกัน -การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง -การบ่มเพาะทรัพยากรสินทางปัญญา -องค์กรแห่งการเรียนรู้

ที่มา : ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ (2548, น. 47)

นอกจากนี้ สวอน (Swan, 2003 อ้างถึงใน ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ (2548, น. 47) ได้เสนอแนวทางที่ได้รับความสนใจจากนักวิชาการและนักปฏิบัติ ได้ 2 แนวทางหลัก (ตารางที่ 2.3) ได้แก่

1) แนวทางที่มองการจัดการความรู้เสมือนเทคโนโลยี (Knowledge Management as Technology) ทั้งนี้ Swan มองว่า ความรู้เป็นบางอย่างที่อยู่ในหัวสมองของมนุษย์ ซึ่งสามารถดึงกำหนดรหัส เก็บรักษา และถ่ายโอนเพื่อปรับปรุงความสามารถในกระบวนการประมวลผลสารสนเทศขององค์กร จึงใช้เทคโนโลยีเป็นหลัก

2) แนวทางที่มองการจัดการความรู้เป็นเสมือนมนุษย์ (Knowledge Management as People Camp) หรือแบบชุมชน (Community or Cultivation Perspective) โดยแนวทางนี้มองการจัดการความรู้มากกว่าเทคโนโลยี โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้รวมทั้งลักษณะทางสังคมและกระบวนการภายในและความสัมพันธ์ของความรู้

ตารางที่ 2.11
แนวทางการจัดการความรู้ โดย Swan (2003)

แนวทางการจัดการ ความรู้ ลักษณะ	As Technology	As People Camp
ความรู้	Explicit Knowledge ถ่ายโอนโดยใช้ IT ได้น่ากลับมา ใช้ได้	Tacit Knowledge การพัฒนาปัญญาผ่านทุนทาง สังคม+เครือข่าย IT เป็นส่วน เสริม
จุดมุ่งหมาย KM	กำหนดรหัส+ถ่ายโอนความรู้	สร้าง+แบ่งปันความรู้
กระบวนการสำคัญ	Combination & Externazation	Socialization & Internalization
วิธีการ	Data Mining Data Warehouse AI, EIS, Intranet	Community of Practice (CoP) ชุมชนแนวปฏิบัติองค์กรแห่ง การเรียนรู้

ที่มา : ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ (2548, น. 47)

อย่างไรก็ตาม ทั้งสองแนวทางไม่อาจแยกกันโดยเด็ดขาด โดยในแนวทางมองการจัดการความรู้เป็นเสมือนมนุษย์ให้ความสำคัญกับกระบวนการทางสังคมและกระบวนการภายใน (Socialization and Internalization) ไม่สามารถแยกความรู้ที่เกิดขึ้นออกจากชุมชนได้ ซึ่งตรงกับแนวทางด้านวัฒนธรรมของ Alavi & Leidner (2002) ในขณะที่แนวทางที่มองการจัดการความรู้เสมือนเทคโนโลยีจะให้ความสำคัญกับการผสมผสานและกระบวนการภายนอก (Combination and Internalization) ดังนั้น เทคโนโลยีจึงเป็นตัวเสริมการพัฒนาต้นทุนทางปัญญาผ่านทุนทางสังคมและเครือข่าย แต่ไม่ใช่ส่วนประกอบสำคัญของการจัดการความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางที่ใช้สารสนเทศเป็นหลักและแนวทางที่ใช้เทคโนโลยีเป็นหลัก ตามผลวิจัยของ Alavi & Leidner (2002) ข้างต้น

2.2.7 เครื่องมือในการจัดการความรู้

เครื่องมือ (Tools) ในการจัดการความรู้เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้กระบวนการจัดการความรู้สมบูรณ์และเป็นจริงขึ้นมาได้ จึงควรเลือกเครื่องมือที่มีความเหมาะสมกับผู้ใช้และบริบทของกิจกรรมให้มากที่สุด บดินทร์ วิจารณ์ (2547, น. 106 - 109) ได้กล่าวถึง เครื่องมือในการจัดการความรู้มีลักษณะคล้ายหรือใกล้เคียงกับเครื่องมือในการฝึกอบรมและการวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่เหมาะสมในการใช้เครื่องมือ นั้น ๆ การจัดการความรู้ในองค์กรที่มุ่งเน้นด้านผลผลิตทางด้านการเทียบเคียงกับองค์กรอื่น อาจเลือกใช้เครื่องมือประเภทที่เน้นการเทียบเคียง (Benchmarking) แต่การจัดการความรู้ในชุมชนหรือการจัดการความรู้ร่วมกับชาวบ้านมุ่งเน้นที่การพัฒนาคนและกระบวนการเรียนรู้ รวมถึงการนำไปสู่กระบวนการจัดเก็บความรู้ ดังนั้น เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการความรู้จึงอาจมีการนำไปใช้ในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ตัวอย่างเครื่องมือในการจัดการความรู้ในชุมชน ดังนี้

1. ชุมชนแนวปฏิบัติองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Community of Practice: CoP) จากแนวทางการจัดการความรู้ของ Swan (2003) และ Alavi & Leidner (2002) ได้กล่าวถึงวิธีการในการจัดการความรู้มีทิศทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ว่า ควรใช้วิธีการ ชุมชนแนวปฏิบัติองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Community of Practice: CoP) ในการจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับมิติของการจัดการความรู้ทางการปฏิบัติของ วิจารณ์ พานิช (2548, น.3, น.167) ที่ได้กล่าวถึงชุมชนแนวปฏิบัติว่า เป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุเป้าหมาย 4 ประการคือ 1) บรรลุเป้าหมายของงาน 2) บรรลุเป้าหมายการพัฒนาคน 3) บรรลุเป้าหมายการพัฒนาองค์กรให้ไปเป็นองค์กรเรียนรู้ และ 4) บรรลุความเป็นชุมชน เป็นหมู่คณะ ความเอื้ออาทรระหว่างกันในที่ทำงานโดยเป็นกิจกรรมที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพราะโดยธรรมชาติของชุมชนจะมีกลุ่มคนหรือองค์กรอยู่แล้ว ดังนั้น การใช้ชุมชนแนวปฏิบัติเป็นเครื่องมือของการจัดการความรู้เพื่อบรรลุเป้าหมายหลักขององค์กรจึงควรพัฒนาขึ้นจากฐานความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์

เอเตียน เวนเกอร์ (Etienne Wenger, 2002 อ้างถึงใน ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์, 2548, น. 55) เป็นผู้ริเริ่ม คำว่า ชุมชนแนวปฏิบัติ โดยให้ความหมายว่า หมายถึง กลุ่มคนที่รวมตัวกันโดยมีแรงปรารถนา (Passion) ร่วมกันพัฒนา หรือส่งเสริมความร่วมมือกัน โดยผ่านการปฏิสัมพันธ์ภายในชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อนำความรู้ไปใช้งานประจำของตน ในปัจจุบันเห็นได้ว่าการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ในยุคใหม่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้ และยกระดับความรู้ของบุคลากรและพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้หรือเป็นที่รู้จักกันว่าเป็น “องค์กรแห่งการเรียนรู้” (Learning organization: LO) นั่นเอง

ดังที่ ปีเตอร์ เซงเก้ (Peter M. Senge, 2001) ได้เสนอว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้ หมายถึง หน่วยของสังคมที่มีเป้าหมายเพื่อการทำให้สมาชิกมีความพร้อมและมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้

และสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้น โดยมุ่งเน้นความเชื่อมโยงระหว่างความรู้กับนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแตกต่างจากการจัดการความรู้ตรงที่การจัดการความรู้จะมุ่งให้เกิดการแลกเปลี่ยนและการถ่ายทอดความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อช่วยทำให้องค์กรหรือชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงและบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ (พัชรินทร์ สิริสุนทร, 2550, น. 73-74)

2) เวทีเรียนรู้ชุมชนหรือ เวทีชาวบ้าน เป็นการประชุมรูปแบบหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการทำงานร่วมกับชุมชน มีกระบวนการดังนี้

2.1) การเตรียมการ

2.1.1) การสร้างความตื่นตัวในปัญหาแก่ชุมชน โดยใช้กระบวนการต่าง ๆ เช่น การประชาสัมพันธ์ การสื่อสารกับผู้นำชุมชน การประชุมชี้แจง

2.1.2) การทำให้เขาเริ่มเกิดความคิดเกี่ยวกับการแก้ปัญหาโดยการพาไปศึกษาดูงานที่เขามีการแก้ปัญหาลักษณะเดียวกันแล้วประสบความสำเร็จในชุมชนอื่น

2.1.3) การจัดเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทั้งหมด แล้วนำมาวิเคราะห์และสื่อสารให้ชุมชนเข้าใจ สื่อที่สำคัญได้แก่ รูปจำลองภูมิประเทศ หรือโมเดล

2.1.4) การเตรียมบุคลากรหรือผู้นำจากชุมชนเพื่อเป็นแกนนำการเรียนรู้ในเวทีชาวบ้านให้ผู้นำเหล่านี้มีวิธีคิดที่ถูกต้องรวมทั้งการมุ่งเน้นที่ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนเป็นหลัก โดยวิธีการที่เหมาะสม เช่น การพาไปศึกษาดูงาน หรือฝึกอบรม เพื่อให้ได้จำนวนผู้นำที่มากพอสมควร เพื่อที่จะนำชุมชนไปสู่ทิศทางที่ถูกต้อง และไม่เกิดปัญหา

2.2) การจัดเวทีชาวบ้าน ในการจัดเวทีชาวบ้านมีสาระหรือองค์ประกอบที่สำคัญที่จะต้องจัดเตรียมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้องสมบูรณ์ คือ

2.2.1) ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ต้องมีความครบถ้วน ถูกต้องและเพียงพอ ในการสนับสนุนให้เวทีชาวบ้านหรือเวทีสาธารณะดำเนินไปได้โดยราบรื่น สามารถบรรลุเป้าหมายในการเรียนรู้ คือ สามารถกำหนดปัญหา สาเหตุของปัญหา เป้าหมาย และแนวทาง วิธีการบรรลุเป้าหมายได้ถูกต้อง

2.2.2) สื่อ จัดเตรียมสื่อที่เกี่ยวข้องทั้งสื่อบุคคล สื่ออื่นๆที่สามารถทำให้ชุมชนเกิดมโนทัศน์ นำไปสู่การเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้ดีขึ้น และรวมถึงข้อมูลที่ประมวลแล้วลงในแผนภูมิจำลอง ภูมิประเทศ (โมเดล) ที่แสดงความสัมพันธ์ของปัญหาได้ชัดเจน

2.2.3) ผู้นำที่ได้รับการพัฒนาหรือเตรียมแล้ว รวมถึงเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วยที่มีจำนวนพอสมควร สามารถนำชุมชน นำขบวนการเรียนรู้ให้ดำเนินไปได้โดยราบรื่น ซึ่งผู้นำควรมีคุณสมบัติที่สำคัญ คือ มีใจเป็นกลางหรือเป็นอิสระ ไม่อยู่ภายใต้อำนาจใดๆ ทั้งสิ้น มีความรู้ความสามารถ เป็นที่ยอมรับเชื่อถือของชุมชน

2.2.4) ผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาต่างๆ ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบข้อมูลและแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชุมชนในระดับหนึ่ง

2.2.5) เรื่องหรือปัญหาที่จะนำเข้าสู่ที่ประชุมควรนำประเด็นของปัญหาให้ชุมชนทราบเพื่อที่จะได้เตรียมตัวในการเข้าร่วมเวทีชาวบ้านโดยวิธีการประชาสัมพันธ์หรือการประสานงานทำความเข้าใจในระดับหนึ่ง

2.2.6) วิธีการคิดที่จะนำมาสู่การแก้ปัญหาในเวที ซึ่งสามารถนำหลักอริยสัจ 4 มาเป็นหลักได้

- (1) กำหนดปัญหาได้ชัดเจนถูกต้อง
- (2) กำหนดสาเหตุของปัญหาที่เกี่ยวข้องได้ทั้งหมดชัดเจนและถูกต้อง
- (3) กำหนดเป้าหมายหรือสภาพที่ไม่เป็นปัญหาได้
- (4) กำหนดแนวทางและวิธีการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายได้

นอกจากนี้สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้ (สศส.) โดย วิจารณ์ พานิช (2548, น. 124) มีความคิดเห็นสอดคล้องกับแนวคิด “Ba” ในด้านการจัดการพื้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ว่า “พื้นที่” สำหรับแลกเปลี่ยนเรียนรู้มี 2 แบบ คือ พื้นที่จริงกับพื้นที่เสมือน โดยพื้นที่จริงมี 2 แบบ คือ พื้นที่สำหรับแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในงานประจำวัน เช่น ห้องกาแฟ การประชุมที่กำหนดไว้ และพื้นที่สำหรับแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในวาระพิเศษ เช่น ตลาดนัดความรู้ ส่วนพื้นที่เสมือนใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทั้งที่ราคาแพงและไม่เสียเงิน คือ E-mail loop, เว็บไซต์และเว็บบล็อก เป็นต้น

ดังนั้น การจัดพื้นที่เรียนรู้โดยใช้ในวาระพิเศษ เช่น “ตลาดนัดความรู้” จึงเป็นการจัดเวทีเรียนรู้ที่สามารถนำมาใช้ในชุมชนได้ ดังที่ วิจารณ์ พานิช (2548, น. 81-85) ได้อธิบายว่า การจัดเวทีตลาดนัดความรู้เป็นกิจกรรมกึ่งฝึกอบรมกึ่งปฏิบัติจริงซึ่งเหมาะสมกับเรื่องของการจัดการความรู้ ในการทางปฏิบัติแก่ “คุณกิจ” (อธิบายเพิ่มเติมในหัวข้อบทบาทของบุคคลในการจัดการความรู้) เพื่อให้ “คุณกิจ” รู้จักหลักการและวิธีการจัดการความรู้โดยการปฏิบัติจริง ฝึกทักษะที่จำเป็น พร้อมกันนี้ผู้ที่ทำหน้าที่จัดตลาดนัด คือ “คุณอำนวย” เป็นการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของทั้ง 2 ฝ่าย โดยกิจกรรมหลักคือ การนำเอาความรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน แตกต่างจากตลาดนัดทั่วไปตรงที่ “สินค้า” ที่เอามาแลกเปลี่ยนกัน ไม่ใช่วัตถุสิ่งของ แต่เป็น “เรื่องเล่า” ของความสำเร็จ โดยที่ในเรื่องเล่าเหล่านั้น มีความรู้แอบแฝงอยู่เป็นความรู้เพื่อการบรรลุ “ห้วปลา” (วัตถุประสงค์) ที่กำหนดไว้ของตลาดนัด เมื่อแลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้ตัวความรู้ในตัวเราจะยิ่งอกเงยเพิ่มพูนขึ้น นอกจากการเล่าเรื่องอาจมีกิจกรรมเสริมตามที่ “คุณกิจ” และคุณ “อำนวย” จะช่วยกันคิดจัดขึ้น เช่น การบรรยายพิเศษ การจัดนิทรรศการ เป็นต้น หรืออาจเชิญกลุ่ม “คุณกิจ” จากองค์กรอื่นที่มีผลงานความสำเร็จมาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างความศรัทธาแลกเปลี่ยน

สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.) โดย วิจารณ์ พานิช (2548, น.21-48) ได้อธิบายบทบาทของบุคคลต่างๆ ในการจัดการความรู้ซึ่งจะเป็นแนวทางในการนำมาใช้ประกอบกับการศึกษาอย่างมีส่วนร่วม สรุปบทบาทของผู้นำชุมชนบ้านผาหมอนและนักศึกษาในกระบวนการการจัดการความรู้ของได้ ดังนี้

1) “คุณอำนวย” คือ ผู้อำนวยการความสะดวกในการจัดการความรู้ (Knowledge Facilitator) ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และอำนวยความสะดวกต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในเชิงกิจกรรม เชิงระบบ และเชิงวัฒนธรรม ประเวศ วะสี เรียกคนเหล่านี้ว่าเป็น “ช่างเชื่อม” ทำหน้าที่เชื่อมโยงผู้คนหรือหน่วยงานเข้าหากัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเชื่อมระหว่างผู้มีความรู้หรือประสบการณ์กับผู้ต้องการเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ซึ่งบุคคลนี้จะต้องเป็นบุคคลที่ไม่ชอบแสดงพฤติกรรมในการทำงานแบบแสดงอำนาจ (คุณอำนาจ)

2) “คุณกิจ” คือ ผู้ปฏิบัติกิจกรรมจัดการความรู้ (Knowledge worker) คนที่ทำเรื่องนั้นๆ ตรงคนตรงประเด็น ซึ่งในกระบวนการจัดการความรู้ในช่วงของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) จะต้องหาคุณกิจให้พบและให้เขาได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

3) “คุณเอื้อ” คือ ผู้บริหาร (CKO: Chief Knowledge Officer) จะต้องปฏิบัติตนเป็นผู้จัดการที่ดีส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศแห่งการแบ่งปัน และเรียนรู้ร่วมกันในองค์กรจะต้องเอื้อให้เกิดทีมงานพัฒนาระบบ

4) “คุณประสาน” คือ คนที่จะทำหน้าที่ประสานงานระดับองค์กรเพื่อจัดให้เกิดเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามหน่วยงานภายในองค์กร

5) “คุณลิขิต” คือ ผู้จับประเด็นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Note taker) นำมาบันทึกจัดเก็บในคลังความรู้ขององค์กร และเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้เพื่อใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการนำไปสู่การแก้ปัญหาและร่วมกันสร้างองค์ความรู้ใหม่

2.2.8 เทคนิคเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการความรู้

1) การประชุมระดมสมอง (Brainstorming) หมายถึง การประชุมที่เสนอวิธีแก้ปัญหาหรือเสนอความคิดเห็นของสมาชิกให้ได้มากที่สุด วิธีการประชุมแบบนี้ต้องการความคิดเห็นของสมาชิกมากที่สุด เมื่อทุกคนได้แสดงความคิดเห็นแล้ว กลุ่มก็จะมาช่วยกันกลั่นกรองความคิดเห็นทั้งหมด เพื่อเลือกความคิดเห็นที่ดีเข้าสู่แนวทางเดียวกัน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ (รชพร จันทรสว่าง 2546, น. 12)

สนธยา ผลศรี (2547, น. 111-113) ได้อธิบายเกี่ยวกับกระบวนการระดมพลังสรรค์ชุมชนที่สอดคล้องกับการประชุมระดมสมอง ดังที่ รชพร จันทรสว่าง (2546) ได้อธิบายไว้ข้างต้น ซึ่ง

กระบวนการระดมพลังสร้างสรรค์ชุมชนเป็นเทคนิคในการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ โดยการระดมสมองทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ผลที่ได้จากการประชุมมาจากความคิดของผู้ที่เข้าร่วมประชุมทุกคนนับว่าเป็นกระบวนการคนใหม่ในการพัฒนา (New Development Paradigm) ที่ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก โดยเริ่มตั้งแต่การวางแผนให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามความเป็นจริงที่ประสบอยู่ และสามารถปรับเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอีกด้วย มีขั้นตอนในการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างความเข้าใจสภาพของชุมชนและการสร้างภาพของชุมชนในอนาคต (Appreciation หรือ A) เป็นขั้นตอนการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนข้อมูล ข้อเท็จจริงและประสบการณ์ต่างๆ ของสมาชิกในกลุ่ม โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงข้อคิดเห็น รับฟังและหาข้อสรุปร่วมกันอย่างเป็นประชาธิปไตย ซึ่งนิยมใช้การวาดรูปเป็นสื่อในการแสดงความคิด

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence หรือ I) เป็นขั้นตอนการหาวิธีการที่จะทำให้พัฒนาชุมชนตามเป้าหมายที่กำหนดไว้และเป็นขั้นตอนการหามาตรการหรือวิธีการในการพัฒนาและการค้นหาเหตุผลเพื่อจัดลำดับความสำคัญตามความเห็นรวมกันของผู้ที่เข้าประชุมแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1) การคิดโครงการที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เป็นการกำหนดและโครงการปฏิบัติการ โดยการตอบคำถามว่า ทำอะไร (ชื่อโครงการ) ทำแล้วจะได้อะไร (ผลที่คาดว่าจะได้รับ) ทำอย่างไร (กิจกรรมวิธีดำเนินงาน) ต้องใช้ทรัพยากร วัสดุ อุปกรณ์อะไร (งบประมาณ) ทำที่ไหน (สถานที่ดำเนินงาน) ทำเมื่อไร (วันเวลาที่ดำเนินการ) ใครบ้างจะช่วยทำ (ผู้ให้การสนับสนุน) และใครรับผิดชอบ (ผู้ดูแลประสานงาน)

2) การจัดลำดับความสำคัญของโครงการโดยแบ่งออกเป็นโครงการที่คนในชุมชนทำได้เอง โครงการที่คนในชุมชนทำบางส่วน โครงการที่ขอความช่วยเหลือจากแหล่งทุนภายนอกและโครงการที่ชุมชนสามารถขอจากรัฐบาลได้

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างแนวปฏิบัติ (Control หรือ C) เป็นขั้นตอนที่นำโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ มาสู่การปฏิบัติและจัดกลุ่มผู้ดำเนินงานที่รับผิดชอบ

2) การเล่าเรื่อง (Story Telling) เรื่องราวที่บอกเล่าทำให้ผู้ฟังเข้าไปร่วมอยู่ในความคิด มีความรู้สึกเหมือนเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องเล่า มีความต้องการที่จะหาคำตอบเพื่อแก้ปัญหาเรื่องราวและความคิดต่างๆ ในเรื่องที่เล่านั้นกลายเป็นของผู้ฟัง ผู้ฟังมิใช่เป็นเพียงผู้สังเกตภายนอกอีกต่อไป เป้าหมายที่สำคัญ คือ ให้ผู้มีความรู้จากการปฏิบัติ เล่าสิ่งที่ซ่อนอยู่ เล่าถึงความรู้ฝังลึกออกมา ซึ่งการเล่าเรื่องจะมีเป้าหมายสืบเนื่องมาจากการกำหนดเป้าหมายว่าจะแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องอะไร จะคุยอะไรกัน จากนั้น ให้กำหนดเป็นกลุ่มเล็ก ไม่เกิน 10 คน เพื่อให้มีความรู้สึกใกล้ชิด เป็นกันเอง สร้างความรู้สึกอิสระ ง่ายต่อการเล่าเรื่องอย่างมีพลัง ให้สมาชิกเล่าเรื่องเกี่ยวกับความสำเร็จของตน และมีความรู้สึกลึกซึ้ง

ผู้ทำหน้าที่จัดบันทึก โดยเตรียมไว้ล่วงหน้า และบันทึกตามเรื่องเล่า รวมทั้งจัดชื่อและที่อยู่ของผู้เล่าไว้ด้วย สมาชิกในกลุ่มจะช่วยสกัดความรู้ที่ได้ออกมา อาจจัดไว้บนกระดาน กระดาษ flip chart เพื่อตกแต่งแก้ไขได้ง่าย (วิจารณ์ พานิช, 2548, น. 139) การเล่าเรื่องต้องเล่าแบบให้ข้อมูลดิบแบบไม่ผ่านการตีความ สำหรับให้สมาชิกผลักดันตีความเพื่อดึงความรู้ฝังลึกหรือความรู้จากการปฏิบัติเพื่อการบรรลุเป้าหมายออกมา

3) การเสวนา (Dialogue) การทำ Dialogue เป็นการปรับฐานความคิด โดยการฟังจากผู้อื่นและความหลากหลายทางความคิดจึงเกิดขึ้น ทำให้สมาชิกเห็นภาพที่ใกล้เคียงกัน หลังจากนั้นเราจึงจัดประชุมหรืออภิปรายเพื่อแก้ปัญหาหรือหาข้อยุติต่อไปได้โดยง่าย และผลหรือข้อยุติที่เกิดขึ้นจะเกิดจากการที่เราเห็นภาพในองค์รวมเป็นที่ตั้ง

4) ความรู้จากบทเรียนและความสำเร็จ (Lessons Learned and Best Practices Databases) เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ ทั้งในรูปแบบของความสำเร็จ คือ ทำแล้วเกิดผลดีและล้มเหลว เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากข้อผิดพลาดต่างๆ และข้อเสนอแนะที่น่าสนใจ ที่ดี เก็บไว้ให้ผู้อื่นได้ศึกษาและเรียนรู้ต่อไป

5) แหล่งผู้รู้ในกลุ่ม (Center of Excellence – CoE) เป็นการกำหนดแหล่งผู้ที่มีความรู้มากที่สุดในกลุ่ม (Center of Excellence) หรือ ทราบว่าจะสามารถติดต่อสอบถามผู้รู้ได้ที่ไหนอย่างไร (Expertise Locators) จึงเป็นอะไรที่มากกว่าผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้าน

6) เพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Assist) เป็นการเชิญสมาชิกจากกลุ่มอื่นมาแบ่งปันประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจให้แก่กลุ่มซึ่งต้องการความช่วยเหลือ ผู้ที่ถูกเชิญมาอาจจะเป็นคนที่อยู่ในชุมชนเดียวกันหรือที่อื่นก็ได้ ในกรณีที่จะลงมือทำเรื่องหนึ่งเรื่องใดและไม่สันทัด ขั้นแรก ต้องค้นหาว่าความรู้เรื่องนั้น ๆ อยู่ที่ใด หรือบุคคลใด แล้วติดต่อขอเรียนรู้จากเขา โดยกำหนดวัตถุประสงค์ที่จะเรียนรู้ด้วย

7) เวที ถาม – ตอบ (Forum) เป็นอีกหนึ่งเวทีในการที่เราสามารถโยนคำถามเข้าไปเพื่อให้ผู้รู้ที่อยู่ร่วมในเวทีถาม – ตอบ ช่วยกันตอบคำถามหรือส่งต่อให้ผู้เชี่ยวชาญอื่นช่วยตอบ หากกลุ่มมีการจัดตั้งชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice – CoP) หรือมีการกำหนดแหล่งผู้รู้ในกลุ่ม (Center of Excellence – CoE) แล้ว คำถามที่เกิดขึ้น สามารถส่งเข้าไปในเวที ซึ่งอยู่ในชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) หรือแหล่งผู้รู้ในกลุ่ม (CoE) เพื่อหาคำตอบ

8) การทบทวนหลังการปฏิบัติ (After Action Reviews – AAR) คือ การอภิปรายเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อทบทวนว่าเกิดอะไรขึ้น ทำไมจึงเกิด จะรักษาจุดแข็งและปรับปรุงจุดอ่อนอย่างไร ส่งผลให้ทีมและสมาชิกได้เรียนรู้จากทั้งความสำเร็จและความล้มเหลว ทั้งนี้สามารถใช้เป็นเครื่องสรุปบทเรียนจากประสบการณ์ โดยจะให้แต่ละคนพูดสั้น ๆ คนละ 1-2 นาที โดยใช้คำถาม

จะเป็นอิสระในการตอบ อาจตอบเพียงบางข้อก็ได้หรือจะเพิ่มก็ได้และ ให้มีการจดบันทึกไว้ โดยตอบคำถามประเด็นต่อไปนี้

- (1) เป้าหมายของการมาร่วมประชุมครั้งนี้คืออะไร
- (2) เป้าหมายส่วนใดที่บรรลุผลมากเกิดคาด เพราะอะไร
- (3) เป้าหมายส่วนใดที่บรรลุผลน้อย หรือไม่บรรลุผล เพราะเหตุใด
- (4) สิ่งที่ได้เรียนรู้ที่เป็นประโยชน์สูงสุดคืออะไร
- (5) จะกลับไปทำอะไร
- (6) ถ้าจะมีการจัดประชุมเช่นนี้อีก มีข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงส่วนไหนบ้าง

9) ประชาพิจัยและพัฒนา (Research and Development: PR&D) จากแนวคิดเครื่องมือ และวิธีการจัดการความรู้ ความรู้ข้างต้น ที่มองว่า บุคคลหรือคนในชุมชนและกระบวนการในการมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการความรู้ จึงมีความสอดคล้องทางด้านแนวคิด วิธีการ และเครื่องมือ ในการวิจัยที่ใช้ชื่อว่า “การทำประชาพิจัยและพัฒนา” (Research and Development: PR&D) ซึ่งหมายถึง การทำวิจัยตนเอง โดยชุมชน เพื่อชุมชน ซึ่งวิธีนี้ “ทำให้คนแต่ละคนมาเรียนรู้ร่วมกันโดยบทบาทที่ต่างกัน... เป็นวิธีการหนึ่ง ที่ทำให้ชุมชนค้นพบ "ทุน" และ "ศักยภาพ" ของตนเอง พร้อมกับแนวทางในการพัฒนาทุนและศักยภาพนั้น โดยชุมชนเป็นผู้วิจัยมี "คนนอก" เป็นพี่เลี้ยงและเป็นผู้เชื่อมประสาน (Facilitator) ให้เกิดกระบวนการ” (เสรี พงศ์พิศ และคณะ 2545) ซึ่ง วิจารย์พานิช (2548) เรียกบุคคลที่ทำหน้าที่เหล่านี้ว่า “คุณเอื้อ” และ “คุณอำนวย”

ทั้งนี้การทำประชาพิจัยและพัฒนา มุ่งเน้นให้มีการบูรณาการอย่างเป็นองค์รวมทั้งในแง่วิธีการและสิ่งที่ศึกษา ครอบคลุมวิถีชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ภูมิหลัง จุดยืนของตนเอง โดยมีผู้ประสานงานทำหน้าที่อำนวยความสะดวก (Facilitator) ทำให้ชุมชนได้แสดงบทบาทของตนเองอย่างเต็มที่ ไม่มีทฤษฎีสำเร็จรูปและทดสอบทฤษฎี หากแต่เป็นการยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานแต่ละขั้นตอนของกระบวนการประชาพิจัย “เป็นกระบวนการปลูกสำนึกจากข้อเท็จจริงที่เป็นเรื่องใกล้ตัวสามารถปฏิบัติการแก้ไขได้ง่ายเห็นผลระยะสั้น พร้อมกับฝึกการผลิต การจัดการจากระดับพึ่งพาตนเองและครอบครัว เป็นระดับกลุ่ม ระดับเครือข่าย” (ยงยุทธ์ ตรีนุชกร, 2545, น. 101) ซึ่งเป็นแนวคิดและแนวทางของ ชายานอฟ นักคิดรัสเซีย โดยนำมาสังเคราะห์ปรับปรุงให้เหมาะสมบริบทในสังคมไทย และเรียกเครื่องมือนี้ว่า “การทำประชาพิจัยและพัฒนา” (Research and Development: PR&D)

ประชาพิจัยและพัฒนาจึงเป็นเครื่องมือที่ทำให้ประชาชนในท้องถิ่น มีโอกาสในการพัฒนาตนเองเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กลับมาสู่ชุมชนอีกครั้ง จนชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้สรุปแนวคิดได้ดังนี้

- 1) ชุมชนมีศักยภาพยังไม่ได้พัฒนา ยังมีภูมิปัญญาอีกมาก

2) การค้นหาต้องเริ่มต้นที่ตนเอง รากเหง้า และศักยภาพของตนเอง

3) เมื่อค้นพบศักยภาพและเห็นภาพที่แท้จริงแล้ว นำมาวิเคราะห์ข้อมูล เชื่อมโยงข้อมูล ศักยภาพและแนวทางออกมาเป็นแผนพัฒนาตนเองโดยที่ชาวบ้านเป็นผู้ลงมือทำเอง การศึกษาครั้งนี้จึงได้ประยุกต์ใช้แนวคิดการประชาพิชญ์และพัฒนาบางประการดังนี้ คนและบทบาท ให้ความสำคัญกับผู้เข้าร่วมและการประสานบทบาทของคนใน กระบวนการเรียนรู้ ผู้เข้าร่วมกระบวนการมี 3 กลุ่มหลัก คือ

1) ผู้นำชุมชน หมายถึง สมาชิกในชุมชนที่มีบทบาทและได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำของ ชุมชน มีอยู่ 3 กลุ่ม คือ

1.1) ผู้นำทางการ คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

1.2) ผู้นำองค์กรชุมชนหรือกลุ่มกิจกรรม เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน

1.3) ผู้นำธรรมชาติของชุมชน คือ สมาชิกชุมชนที่เป็นผู้นำทางความคิด รอบรู้เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านต่างๆ เช่น ผู้นำทาง ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา หมอพื้นบ้าน ช่างฝีมือ นัก จัดการ นักประสานงาน

2) ผู้ประสานงาน คือ บุคคลภายนอกชุมชนหรือผู้นำชุมชน ซึ่งมีประสบการณ์และความ เข้าใจในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชน มีบทบาทในการจัดการเสวนา ดำเนิน กระบวนการ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล จัดระบบ ทำงานร่วมกันของกลุ่มผู้นำชุมชนที่เข้าร่วม กระบวนการเรียนรู้ กระตุ้น และติดตามกระบวนการต่อเนื่องจากการเสวนาระดับต่างๆ

3) วิทยากร คือ บุคคลผู้รู้ ผู้มีข้อมูลในทุกๆ เรื่อง ทั้งข้อมูลชุมชน และโลกภายนอกที่ เกี่ยวข้องกับชุมชน มีบทบาทในการถ่ายทอดเนื้อหาหรือข้อมูลให้กับสมาชิกในเวทีการเรียนรู้ไม่จำกัด เพียงคนเดียว อาจมีวิทยากรหลายคนตามประเด็นและวาระที่แตกต่างกันโดยลักษณะเฉพาะของ เครื่องมือในการทำประชาพิชญ์ คือ เป็นเครื่องมือที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตลอดเวลา มีวิธีการเฉพาะ ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ ทักษะ ประสบการณ์ และข้อมูลความรู้ของคนที่น่าไปใช้ ดังนั้น คนที่ไม่ได้สร้าง เครื่องมือจำเป็นต้องศึกษาและแสวงหาความรู้เพิ่มเติมประกอบการใช้เครื่องมือนั้นและปรับเปลี่ยน วิธีการใช้ตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่

2.2.9 การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานศึกษาของ ศิริชัย พงษ์วิชัย บุญเอือน สายแสงทอง และวัชรายุทธ์ โสทธิทัต (2555) ได้ทำการจัดการความรู้การท่องเที่ยวและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อส่งเสริมรายได้ของ ยั่งยืนของ จังหวัดชัยนาท สิงห์บุรี สระแก้ว และสมุทรสาคร ในเขตภาคกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ผลการศึกษาจำแนกตามจังหวัดต่างๆ เป็นดังนี้

จังหวัดชัยนาท องค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวสอดแทรกอยู่กับ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ตลอดจนในตัวบุคคล รูปแบบการจัดการองค์ความรู้การท่องเที่ยวที่โดดเด่นคือ มีศูนย์เรียนรู้ ส่วนที่มีปัญหา คือ การจัดเก็บองค์ความรู้ ได้พัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวในรูปของ เอกสาร และได้พัฒนา แผ่นพับเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในการ ส่งเสริมรายได้ในด้านการจัดการความรู้มีการจัดเก็บความรู้ในหลายรูปแบบ เช่น ตำรายาสมุนไพร โบราณของหลวงปู่ศุข มีแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญเช่น แหล่งผลิตพันธ์ข้าวที่เป็นพันธ์ที่ดี 1 ใน 10 ของ ประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรได้ทำการประมวลและกลั่นกรองความรู้เกี่ยวกับการปลูกส้มโอ พันธ์ขาวแตงกวาที่มีรสชาติหวานฉ่ำอ่อนเปรี้ยว รวมทั้งมีการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ทางเวปไซด์

จังหวัดสิงห์บุรี องค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวสอดแทรกอยู่มากใน วัดวาอาราม ตลอดจน โบราณสถาน โบราณวัตถุ และในตัวบุคคล รูปแบบการจัดการองค์ความรู้การท่องเที่ยวที่โดดเด่นคือ มีอนุสรณ์สถานวีรชนคนกล้าค่ายบางระจัน ส่วนที่มีปัญหา คือ ชุมชนไม่ได้มีการนำความรู้ที่สะสมไว้ไป ต่อยอดและพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางน้ำ การจัดเก็บ องค์ความรู้ ได้พัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวในรูปของเอกสาร และได้พัฒนา แผ่นพับเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในการส่งเสริมรายได้ ในด้าน การจัดการความรู้ มีศูนย์กลางการเรียนรู้ความรักชาติ ตามเส้นทางปกป้องแผ่นดินของชาวบางระจัน นอกจากนี้ยังมีปราชญ์ชุมชนที่เป็นผู้รู้ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการเพาะพันธ์และอนุบาลปลาแบบ ธรรมชาติ ซึ่งจะเป็อนุรักษ์ปลาช่อนในลำแม่ลา

จังหวัดสระแก้ว องค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวที่โดดเด่น คือ โครงการพระราชดำริ ตัว บุคคล และธรรมชาติ ตลอดจนองค์ความรู้ที่เป็นวัฒนธรรมหลายชนชาติ รูปแบบการจัดการองค์ ความรู้การท่องเที่ยวที่โดดเด่นคือ ปราสาทขอมโบราณ และ โครงการในพระราชดำริ ส่วนที่มีปัญหา คือ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและความสะอาด ได้พัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านการ ท่องเที่ยวในรูปของเอกสาร และได้พัฒนา แผ่นพับเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมด้านการ ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในการส่งเสริมรายได้ในด้านการจัดการความรู้มีศูนย์การเรียนรู้หลายแห่ง เช่น ศูนย์การเรียนรู้ของโครงการทัพบกพิบูลย์ นอกจากการเข้าถึงความรู้ได้มีการแทรกความรู้ด้าน ประวัติศาสตร์ ศิลปและวัฒนธรรม ในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง

จังหวัดสมุทรสาคร องค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวสอดแทรกอยู่มาก ในภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ เป็นวิถีชีวิตทางด้านการประมงและการเกษตรกรรม ตลอดจนงานศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นที่เป็น เอกลักษณ์รู้ รูปแบบการจัดการองค์ความรู้การท่องเที่ยวที่โดดเด่นคือ การแบ่งปันและการถ่ายทอด ความรู้ที่เป็นรูปธรรมทำให้มีการสืบทอดอาชีพอย่างยั่งยืน ส่วนที่มีปัญหา คือ การจัดการด้านมลภาวะ และได้พัฒนาแผ่นพับเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในการส่งเสริม

รายได้ ในด้านการจัดการความรู้ ชาวบ้านได้ร่วมกันจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การทำนาเกลือที่ตำบลโคกคาม และใช้คนในท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่ผู้สนใจ นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชนตอนใต้ รวมกลุ่มกัน ผลิต พัฒนาองค์ความรู้ด้านการจัดทำเครื่องเบญจรงค์

กนกวรรณ ชูชาญ (2552) ได้ทำการศึกษา การจัดการความรู้ทางทรัพยากรวัฒนธรรมโดยผู้นำชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านผาหมอน ดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาแบ่งออกได้ 3 ส่วนคือ สภาวะการณ์ทางกายภาพและสังคม การจัดการความรู้ทางทรัพยากรวัฒนธรรมของผู้นำชุมชน และผลจากกระบวนการจัดการความรู้ของผู้นำชุมชนในเวทีเรียนรู้ชุมชน สรุปได้ว่า สภาวะการณ์ทางกายภาพและสังคม ชนเผ่าปกากะญอ บ้านผาหมอน เป็นชนเผ่าที่มีองค์ความรู้ ภูมิปัญญาที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ โดยผู้นำชุมชนมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรวัฒนธรรม ด้านการจัดการความรู้ทางทรัพยากรวัฒนธรรมของกลุ่มผู้นำชุมชน อาศัยการถ่ายทอดและนำไปใช้ ผลิตชิ้นทางวัฒนธรรม จุดเด่นที่พบคือศักยภาพทางการท่องเที่ยว เป็นการรวมทุนทางกายภาพ ทุนทางสังคม รวมทั้งทุนทางจิตวิญญาณ มาปรับใช้ในการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม แต่ยังพบแนวโน้มของสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ภายในชุมชนเอง คือวิธีการจัดการความรู้ฝังลึก และกระบวนการในการสืบทอดความรู้ทางทรัพยากรวัฒนธรรมภายในชุมชน

การศึกษาของ กมลทิพย์ คงประเสริฐอมร (2548) ถือได้ว่าเป็นต้นแบบและเป็นแนวทางของการพัฒนาวิธีการดำเนินงานของการศึกษาค้นคว้า ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง “กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนโดยการทำการวิจัยและพัฒนา (People Research and Development: PR&D) ผลการทำการวิจัย คือ แผนแม่บทตำบลบางขุนไทร ซึ่งเป็นแผนของชุมชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลน พบว่าการทำการวิจัยและพัฒนาสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้โดยที่ชุมชนสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ของชุมชนขึ้น เพื่อใช้ในการพัฒนาทรัพยากรของชุมชน และมีการจัดการองค์ความรู้เดิมของชุมชนด้วยการจัดการความรู้ภูมิปัญญา สรรวบรวมองค์ความรู้จากอาชีพต่างๆ มาถ่ายทอดให้ลูกหลานในชุมชนผ่านระบบโรงเรียนโดยเชื่อมโยงกับความรู้ของท้องถิ่น เปลี่ยนรูปแบบการอุปถัมภ์ความรู้จากภายนอกมาเป็นการเชื่อมโยงความรู้กับภายนอก

งามนิจ กุลกัน (2554, น. 18 – 30) ศึกษาการจัดการองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตำบลอ้อมเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น 5 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการจัดเก็บข้อมูลทางวัฒนธรรม ประชาชนทราบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลอ้อมเกร็ด มีการลงพื้นที่สำรวจค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนและเห็นว่าข้อมูลทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นมีความสำคัญจำเป็นในการสำรวจจัดเก็บข้อมูล เพื่อให้ลูกหลานได้เรียนรู้ต่อไป รวมทั้ง

เสนอแนะควรนำอุปกรณ์ เครื่องมือที่ทันสมัย มาช่วยในการจัดเก็บข้อมูลและการเผยแพร่ข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่วนในชุมชนในท้องถิ่นไม่มีการจัดเก็บบันทึกข้อมูลทางวัฒนธรรม เช่น วัด โบราณสถาน สถานที่สำคัญต่างๆ ความเชื่อ วิถีชีวิตชุมชนและไม่มีการจัดทำคู่มือเกี่ยวกับความรู้ด้านภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น การทำเครื่องมือทางการเกษตร การจักสาน การทำขนมหวาน อาหาร การต่อเรือ ฯลฯ อย่างไรก็ตามประชาชนทราบว่าข้อมูลทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นมีการจัดเก็บไว้ที่วัด องค์การบริหารส่วนตำบล และห้องสมุดชุมชน สำหรับในองค์กร/ชุมชน มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม เช่น คอมพิวเตอร์

2. ด้านวิธีการอนุรักษ์ถ่ายทอดส่งเสริมวัฒนธรรม ประชาชนเคยเข้าร่วมประชุมประชาคมหมู่บ้าน/ตำบลเพื่อจัดทำแผนพัฒนาชุมชน/ตำบล เคยเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมประเพณี ของชุมชน ที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เพราะเห็นว่า ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ สืบทอด กิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นเป็นกิจกรรมที่ประชาชนมีความต้องการให้จัดขึ้น แม้กระนั้นก็ยังไม่สามารถทำให้กลุ่มวัยรุ่นเกิดความรัก และหวงแหนในวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนได้เท่าที่ควร และเห็นด้วยหากองค์การบริหารส่วนตำบลอ้อมเกร็ดร่วมมือกับโรงเรียนหรือหน่วยงานอื่นๆ เพื่อนำความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอนนักเรียน แต่ผู้มีความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ยินดีให้ข้อมูลและถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นที่ไม่ใช่ลูกหลาน เครือญาติของตนเอง

3. ด้านเจ้าหน้าที่และประชาชนในท้องถิ่น ประชาชนมีความเชื่อมั่นว่าเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ้อมเกร็ด มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมสามารถให้คำปรึกษา ตอบคำถามหรือแก้ปัญหาให้ได้ความพึงพอใจต่อตัวเจ้าหน้าที่ ที่รับผิดชอบการจัดกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นมีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมของประชาชน และประชาชนส่วนใหญ่เคยมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดกิจกรรมด้านวัฒนธรรมของชุมชนของตนเอง ในชุมชนก็มีแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ด้านศาสนา

4. ด้านวัฒนธรรมประเพณี และด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นมากมายและมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มสร้างอาชีพเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชนหลายกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มผลิตภัณฑ์ สมุนไพร เป็นต้น อีกทั้งยังเห็นว่าการจัดการองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นเรื่องของทุกคน ทุกฝ่ายในชุมชนที่ต้องร่วมมือกันแต่วัยรุ่นในท้องถิ่นยังไม่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมประเพณี เท่าที่ควร

5. ด้านการประชาสัมพันธ์ ประชาชนเห็นว่าการประชาสัมพันธ์ มีความสำคัญในการจัดการองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างมาก เพราะที่ผ่านมาได้รับข้อมูล ข่าวสาร ทางศาสนา วัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น จากองค์การบริหารส่วนตำบลอ้อมเกร็ดเป็นประจำ แต่ก็ยังเห็นว่าการประชาสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ทำอยู่ในปัจจุบันไม่สามารถเข้าถึงประชาชนทั้งใน

พื้นที่และนอกพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเห็นว่าการประชาสัมพันธ์ที่ได้ผลดีที่สุดสำหรับชุมชน คือการใช้เสียงตามสาย หรือรถประกาศ มากกว่าการติดประกาศ ใบปลิว หรือทางอินเทอร์เน็ต หากเจ้าหน้าที่มีการติดป้ายประกาศตามสถานที่ต่างๆ ก็จะทำให้ความสนใจอ่าน หรือได้รับข่าวสารทันเวลา เป็นบางครั้ง เพราะเห็นว่าป้ายประชาสัมพันธ์และป้ายโฆษณา มีมาก นอกจากนี้ยังเห็นว่าการประชาสัมพันธ์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นทางอินเทอร์เน็ตก็มีจำเป็นสำหรับประชาชน และเมื่อได้รับข่าวสารทางวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นประโยชน์จากองค์การบริหารส่วนตำบลอ้อมเกร็ดก็จะบอกต่อให้คนอื่นๆ รับทราบข่าวสารนั้นด้วยการจับกลุ่มพูดคุยสนทนา

6. ด้านงบประมาณ ประชาชนต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบลอ้อมเกร็ดตั้งงบประมาณเพื่อสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เพียงพอและเหมาะสมกับกลุ่มอาชีพ หรือประเภทอาชีพ แต่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลอ้อมเกร็ด เพื่อนำไปดำเนินงานเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะไม่มีการรวมกลุ่ม แต่ทราบว่า มีงบประมาณจัดสรรเพื่อดำเนินโครงการที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นประจำ และเห็นว่างบประมาณ ที่ใช้ในการดำเนินงานโครงการกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับภูมิปัญญา ท้องถิ่นมีความโปร่งใส แต่ยังไม่เพียงพอ และเห็นว่านอกจากใช้งบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลอ้อมเกร็ดแล้ว ควรมีการขอรับการสนับสนุนงบประมาณหรือประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ ทั้งหน่วยงานของรัฐ เอกชน หรือมูลนิธิต่างๆ

ฉันทพร วณิชฤทธา (2550, น.193 – 195) ศึกษาการจัดการความรู้ในชุมชน : กรณีศึกษา ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า รูปแบบการจัดการความรู้ในชุมชน มีส่วนประกอบที่สำคัญคือ ความรู้ คน และกระบวนการ ความรู้คือความรู้ที่เกี่ยวกับการจัดการ โดยมี คน เป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้เกิดกระบวนการหรือกิจกรรมต่างๆ และกระบวนการจึงเป็นวิธีเชื่อมประสาน คน ความรู้และกระบวนการเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งรูปแบบการจัดการความรู้มีความสอดคล้องกับแบบจำลองปลาทูน (TUNA Model) อย่างยิ่ง และกระบวนการจัดการความรู้ในชุมชนที่ได้สามารถสังเคราะห์เป็น แบบจำลองที่มีลักษณะเป็นเกลียวของความรู้ที่เชื่อมต่อกัน เมื่อการนำไปใช้และพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ใหม่จะมีการเพิ่มพูนความรู้ยิ่งขึ้น ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นภายในการกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านการพูดคุยแต่สิ่งดีๆ ให้แก่กัน

ความรู้ที่เกิดขึ้นในชุมชน ประเด็นการท่องเที่ยวและการจัดที่พักในชุมชน ความรู้ที่เกิดขึ้นในชุมชนคืออะไร คือ ความรู้ที่เกิดจากการลองผิด ลองถูก ทดลองจนได้วิธีการ หรือข้อสรุปในระดับหนึ่ง ที่ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ มิใช่เป็นเพียงข้อมูลที่ยังไม่ได้ถูกนำไปใช้หรือไม่ สามารถหาข้อสรุปได้ ทั้งนี้ จากความรู้ชุดนั้นจะมีการนำไปใช้ ขยายผล ปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาเป็นความรู้ใหม่ๆ ต่อไป

การจัดการท่องเที่ยว นั้น ต้องมีการเรียนรู้หลายอย่าง มีการเรียนรู้และทดลองการให้บริการ การให้ข้อมูล และการบริหารจัดการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของคน เวลา และการแก้ปัญหาอื่นๆ

อีกมากมาย ดังนั้นสิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ อาจเป็นบทเรียนของคนหนึ่ง และปรับจนเป็นวิธีการที่สามารถนำไปใช้ได้ ซึ่งสามารถถ่ายทอดไปสู่คนอื่น ๆ ได้ด้วย ความรู้ที่ปรากฏในการจัดการท่องเที่ยวแห่งนี้ได้แก่

1. การวางมัดจำที่พัก ชาวบ้านที่ให้บริการที่พัก มักประสบปัญหานักท่องเที่ยวจองที่พักแต่ไม่เข้าพัก โดยจะโทรศัพท์เข้ามาติดต่อ และบอกว่าจะเข้าพักในวันนั้นๆ แต่เมื่อถึงวันจริงกลับไม่มาหรือมาแต่กลับพักที่อื่น เพราะที่พักในจังหวัดนี้มีจำนวนมาก และจังหวัดมีขนาดเล็ก ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาเลือกชมที่พักได้ตามใจจนทั่วบริเวณ แล้วสามารถตัดสินใจเลือกหรือเปลี่ยนที่พักได้โดยง่าย ทำให้เจ้าของบ้านเสียโอกาสที่จะได้บริการนักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้าพักจริงๆ เหตุการณ์ในลักษณะนี้เกิดขึ้นเสมอๆ ทำให้ชาวบ้านต้องหาวิธีการที่จะทำให้ให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเข้าพักอย่างแน่นอนโดยการกำหนดให้มีการวางมัดจำที่พักก่อนวันเข้าพัก ด้วยการโอนเงินผ่านเข้าทางบัญชีธนาคารจำนวนครึ่งหนึ่งของราคาที่พัก เพื่อเป็นการให้นักท่องเที่ยวยืนยันว่า มาพักแน่นอน และหากไม่มาพักทางเจ้าของบ้านจะไม่คืนเงินมัดจำ จึงจะเห็นได้ว่าบ้านพักเกือบทุกหลังจะต้องมีการโอนเงินมัดจำก่อนเข้าพักทั้งสิ้น โดยเฉพาะการเข้าพักเป็นหมู่คณะ ชาวบ้านจะต้องลงทุนเพื่อเตรียมการต้อนรับ ดังนั้นหากไม่มาจะการเตรียมการนั้นจะเป็นการเสียเปล่า แต่ถ้ามาพักบ่อยและคุ้นเคยไว้อีกกัน การมัดจำอาจมีการยกเว้น แต่ทั้งนี้ยังคงมีนักท่องเที่ยวที่ยินดีให้ยืมเงินมัดจำเนื่องจากได้มาเห็นบ้านหลังอื่นและเกิดความพอใจมากกว่า แล้วตัดสินใจเข้าพักเลยโดยไม่เสียดาเงินมัดจำที่ให้ไว้ เพราะเงินจำนวนนั้นไม่สูงมาก (โดยเฉลี่ยราคาที่พักจะอยู่ที่ห้องละ 900 บาท เงินมัดจำจะเป็น 450 บาท ต่อหนึ่งคืน)

2. การจัดที่พัก ให้กับนักท่องเที่ยวในชุมชนนี้มีหลายลักษณะ แต่ทั้งนี้จะมีความสอดคล้องกับลักษณะการให้บริการที่พักนั้นๆ เช่นถ้าเป็นแบบโฮมสเตย์อยู่ร่วมกับเจ้าของบ้านจะมีการจัดที่พักในลักษณะเรียบง่าย และเป็นแบบเดิมของเจ้าของบ้าน แต่ถ้าเป็นการจัดที่พักแบบรีสอร์ตหรือโฮมสเตย์กึ่งรีสอร์ตนั้นจะมีอุปกรณ์เครื่องอำนวยความสะดวกหลายอย่างเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว แต่สิ่งที่สำคัญและเป็นความรู้พื้นฐานที่ชาวบ้านที่ให้บริการด้านที่พักและต้องคำนึงถึงคือเรื่องของการจัดการห้องอาบน้ำ และห้องสุขา ต้องคำนึงถึงความสะดวกเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ไม่ว่าบ้านพักจะมีลักษณะเป็นเช่นไร จะมีการปรับปรุงเรื่องห้องสุขาเป็นอันดับแรก ซึ่งบางครั้งพบความไม่เข้าใจของชาวบ้านโดยการปรับปรุงมากเกินไปจนขัดกับลักษณะโดยรวมของบ้านและไม่คงเอกลักษณ์ดั้งเดิม จึงทำให้ห้องสุขา และห้องน้ำไม่เข้ากับตัวบ้านก็มี แต่ทั้งนี้ก็ได้มีผลต่อนักท่องเที่ยวเท่าไร เพราะนักท่องเที่ยวต้องการความสะดวกของห้องสุขาและห้องน้ำเป็นหลัก

3. การให้บริการเรื่องอาหาร มีสองลักษณะคือเจ้าของบ้านเป็นผู้ให้บริการเองคือ ปรุงอาหารเอง และแบบที่แนะนำร้านค้าให้กับนักท่องเที่ยว ในส่วนที่เจ้าของบ้านต้องปรุงเองนั้นจะเกิดความรู้ด้านการทดลองและคิดเมนูเพื่อให้เป็นที่ประทับใจนักท่องเที่ยว แต่ทั้งนี้จะไม่แตกต่างไปจากวิถี

ชีวิตมากนัก มีการปรับรสชาติไม่ให้เผ็ดจัด เพราะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่ทานเผ็ด และไม่หวานจัด จนเกินไป ชาวบ้านที่ชื่นชอบทานหวานแต่นักท่องเที่ยวไม่นิยมรสหวานเท่าไร แต่ทั้งนี้จะไม่ทิ้งตำรับอาหารเดิม ยังคงอาหารขึ้นชื่อน้ำพริกปลาทุ เป็นน้ำพริกกะปิและปลาทุทอด ซึ่งปรุงได้รสกลมกล่อม คงสูตรดั้งเดิมบริการนักท่องเที่ยว

4. การสนทนากับนักท่องเที่ยว การสนทนากับนักท่องเที่ยวเป็นเสน่ห์ที่สำคัญในการจัดการท่องเที่ยว การพูดด้วยภาษาที่สุภาพเป็นกันเองเป็นสิ่งที่สร้างความประทับใจได้เป็นอย่างมาก การจดจำรายละเอียดและความชอบของนักท่องเที่ยวก็เป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งอีกเช่นกัน ถ้านักท่องเที่ยวได้มาพักซ้ำจะประทับใจเป็นอย่างมาก

5. จัดเส้นทางท่องเที่ยว เป็นสิ่งที่ต่อเนื่องจากการให้บริการที่พัก เพราะเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาพักแล้วจะถามว่าไปเที่ยวที่ไหนได้บ้าง ทางเจ้าของบ้านจะแนะนำที่เที่ยวต่างๆ แต่บางครั้งไม่ชัดเจน จึงต้องมีการสำรวจก่อน ทำให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ที่จะศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดของตน ทดลองท่องเที่ยวด้วยตนเองจัดการเรื่องเวลา จุดแวะชม รวมไปถึงสาระประวัติความเป็นมา ความสำคัญหรือเสน่ห์ของสถานที่นั้นๆ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวสนใจและอยากไปเที่ยวการจัดเส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดนี้สามารถแบ่งได้เป็นสองรูปแบบคือ ท่องเที่ยวทางน้ำและทางบก โดยทางน้ำชาวบ้านจะร่วมศึกษาเส้นทางกับผู้ให้บริการเรือรับจ้าง ทดลองเส้นทางจับเวลา และนำโปรแกรมมาฝากไว้กับเจ้าของบ้านเพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวดู ส่วนเส้นทางบกนั้น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะขับรถไปเอง จึงต้องมีการเขียนแผนที่ หรือบอกทางหาจุดสังเกต ให้นักท่องเที่ยวไม่หลงทาง เพราะเส้นทางคดเคี้ยวหลงทางได้ง่าย

นอกจากนี้กมลทิพย์ คงประเสริฐอมร (2548, น. 52) ยังได้เสนอข้อคิดเห็นที่น่าสนใจแก่การศึกษาครั้งนี้โดยกล่าวว่า งานวิจัยข้างต้นมีเป้าหมายหลักในการหาแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้วยการพึ่งพาตนเองซึ่งได้ผลมาในระดับหนึ่ง และยังไม่เคยมีการใช้ประชาพิจัยและพัฒนาที่มีจุดเริ่มต้นจากการแก้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติมาก่อน จึงควรมีการศึกษาเครื่องมือแบบบูรณาการอื่นๆ ที่ใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้วยการพึ่งตนเองของชุมชนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ พัชรินทร์ สิริสุนทร (2550, น. 180) ได้กล่าวถึง นักพัฒนาสังคมในโลกยุคใหม่ว่า “ไม่ควรติดอยู่กับกับดักของความคิดของสำนักใดสำนักหนึ่ง และทำหน้าที่เสมือนนกแก้วที่เพียรผลิตซ้ำความรู้ชุดเดิมๆ ซึ่งไม่สามารถมอบคำตอบหรือทางออกใดๆ ที่เป็นรูปธรรมให้แก่สังคมได้

ในขณะที่เดียวกันการทำความเข้าใจกับชุมชนได้ว่าทหกรรมการพัฒนาแบบจารีตที่ยึดติดกับความเป็นพื้นที่ตายตัวก็เป็นสิ่งที่พึงระวังเช่นเดียวกัน” ดังนั้น การทบทวนวรรณกรรม เลือกทฤษฎี และเครื่องมือในการวิจัยในมิติสังคมวัฒนธรรมก็ควรพิจารณาบริบทของสังคมหรือชุมชนนั้น ๆ โดยเป็นการวิจัยที่เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ทรัพยากรของชุมชนในการศึกษา เป็นการกระทำที่มุ่งให้ประโยชน์

สังคม ด้วยเหตุนี้การวิจัยจึงควรคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดและการวิจัยที่จะให้ผลประโยชน์สูงสุดนั้น ย่อมเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนา (Research for Development)

สรุปได้ว่าตัวอย่างเครื่องมือในการจัดการความรู้ข้างต้น มีความเหมาะสมกับกระบวนการจัดการความรู้ในทุกๆ หน่วยของสังคมหรือแม้แต่ชุมชนเพราะ “คน” คือผู้จัดการความรู้ ดังนั้น ไม่ว่าคนจะอยู่ส่วนใดของสังคม เครื่องมือการจัดการความรู้ดังกล่าวสามารถนำไปใช้ได้ทั้งสิ้น ขณะเดียวกันเครื่องมือในการฝึกอบรมต่างๆ ที่ยังมีได้กล่าวถึงนั้น สามารถนำมาปรับใช้ในกระบวนการต่างๆ ได้เช่นกัน โดยเฉพาะในกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพราะกระบวนการจัดการความรู้จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับการกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด และควรเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เป็นไปโดยธรรมชาติจะทำให้ความรู้นั้นออกมาอย่างชัดเจนและเข้าถึงได้ง่าย

2.3 การถอดบทเรียนและเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

2.3.1 ความหมายของการถอดบทเรียน

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตราชภัฏนครศรีธรรมราช (2556, น. 4 – 13) ได้กล่าวถึงการถอดบทเรียน คือ การทบทวนหรือสรุปประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมาในแง่มุมต่างๆ เพื่อให้เห็นถึงรายละเอียดของเหตุปัจจัยทั้งภายในและภายนอกซึ่งทำให้เกิดผลอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันทั้งที่สำเร็จหรือล้มเหลว หรือการสืบค้นความรู้จากการปฏิบัติงานโดยใช้วิธีการสกัดความรู้และประสบการณ์ที่ฝังลึกจากกลุ่มเป้าหมายที่ได้ร่วมการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งบันทึกรายละเอียดขั้นตอนการปฏิบัติงาน ผลการปฏิบัติงาน และความรู้ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานทั้งที่สำเร็จหรือล้มเหลวเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายและสามารถเผยแพร่ศึกษาเรียนรู้ได้

2.3.2 รูปแบบการถอดบทเรียน

การถอดบทเรียนโดยทั่วไปมี 2 รูปแบบ คือ

1) การถอดบทเรียนเฉพาะประเด็น เป็นการถอดบทเรียนที่เน้นเฉพาะกิจกรรมสำคัญของโครงการ และสามารถนำผลการถอดบทเรียนจากกิจกรรมนั้น ๆ ไปใช้ประโยชน์ในพัฒนาโครงการให้ประสบความสำเร็จในอนาคต (Best Practice)

2) การถอดบทเรียนทั้งโครงการ เป็นการถอดบทเรียนทั้งระบบ โดยเริ่มตั้งแต่ความเป็นมาของโครงการ กระบวนการดำเนินงาน และผลลัพธ์เมื่อสิ้นสุดโครงการ

2.2) ขั้นตอนการถอดบทเรียน

ขั้นตอนการถอดบทเรียนมี 4 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

2.2.1) ขั้นตอนเตรียมการถอดบทเรียน

1) สร้างทีมงานถอดบทเรียนที่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานได้จริง ประมาณ 3-6 คน พร้อมทั้งทำคำสั่งแต่งตั้งเป็นลายลักษณ์อักษรและประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ

2) เรียนรู้ทีมงานถอดบทเรียนโดยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้น ภายในทีมงาน เน้นการเคารพกัน ไว้วางใจกัน และความเท่าเทียมกัน

3) วิเคราะห์โครงการ เพื่อให้ทีมงานมีความเข้าใจตรงกันในแต่ละหัวข้อในโครงการ ได้แก่ หลักการและเหตุผลของโครงการ วัตถุประสงค์ของโครงการ กลุ่มเป้าหมาย ขั้นตอนการดำเนินงานและกิจกรรมในโครงการ ระยะเวลาในการดำเนินงาน และงบประมาณ

4) กำหนดบทบาทหน้าที่ของทีมงานถอดบทเรียน ซึ่งประกอบด้วยดังนี้

4.1) หัวหน้าทีม เป็นผู้ที่ทำให้การถอดบทเรียนดำเนินงานได้อย่างราบรื่นและบรรลุเป้าหมายที่กำหนด

4.2) ผู้อำนวยการกระบวนการ เป็นผู้ที่กระตุ้นให้ผู้ร่วมถอดบทเรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นจากกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติ ดังนั้น จึงต้องมีทักษะในการตั้งคำถามที่ กระตุ้นให้ผู้ร่วมถอดบทเรียนได้วิเคราะห์สาเหตุของความสำเร็จและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน

4.3) ผู้จัดบันทึก เป็นผู้จัดบันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ การอภิปรายของผู้ร่วมถอดบทเรียน พร้อมทั้งเขียนเรียบเรียงเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ

4.4) ผู้ประสานงาน เป็นผู้ช่วยเหลือให้ทีมงานถอดบทเรียนมีความสะดวกในการติดต่อระหว่างสมาชิกทีมงานถอดบทเรียนเพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันได้ดี รวมทั้งประสานความร่วมมือจากบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการถอดบทเรียน

5) จัดทำแผนภูมิโครงร่างกระบวนการถอดบทเรียนซึ่งประกอบด้วย ประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

5.1) หัวข้อกิจกรรมที่ต้องการถอดบทเรียน

5.2) กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการถอดบทเรียน

5.3) เลือกวิธีการถอดบทเรียนที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

5.4) กำหนดขั้นตอนในการถอดบทเรียนตามลำดับก่อนหลัง

5.5) กำหนดประเด็นคำถามที่มีความชัดเจน โดยเรียงลำดับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุด

5.6) กำหนดผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นหลังจากการถอดบทเรียน พร้อมทั้งจัดทำเอกสารการถอดบทเรียน

6) เลือกเทคนิคการถอดบทเรียน ควรเป็นเทคนิคที่ช่วยให้ทีมงานถอดบทเรียนและผู้ร่วมถอดบทเรียนเกิดการเรียนรู้ในระหว่างการทำงานและได้บทเรียนพัฒนาวิธีการทำงานให้ดีขึ้น เช่น เทคนิคการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ (After Action Review, AAR)

7) จัดทำปฏิทินการถอดบทเรียน เพื่อวางแผนการดำเนินการถอดบทเรียนของแต่ละกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดการดำเนินงาน โดยหัวข้อที่ควรปรากฏในปฏิทินการถอดบทเรียนได้แก่ ลำดับที่ของกิจกรรม ประเด็นกิจกรรม ระยะเวลาในการดำเนินงานแต่ละกิจกรรม ผู้รับผิดชอบกิจกรรม และวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในกิจกรรม

2.2.2) ขั้นตอนการถอดบทเรียน

ทีมงานควรแจ้งกำหนดการ ระยะเวลาและสถานที่ที่จะดำเนินการถอดบทเรียนให้กลุ่มเป้าหมายที่ร่วมถอดบทเรียนทราบล่วงหน้า ในขั้นนี้ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนย่อย คือ การถอดบทเรียน และการบันทึกบทเรียน

1) การถอดบทเรียนมีขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน คือ

1.1) การสร้างบรรยากาศ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการถอดบทเรียนมีความผ่อนคลายเป็นกันเอง ซึ่งอาจใช้เพลงหรือเกมในการละลายพฤติกรรม รวมทั้งผู้อำนวยความสะดวกควรชี้แจงถึงความเสมอภาคและสิทธิในการร่วมแสดงความคิดเห็นของผู้ร่วมการถอดบทเรียน

1.2) การกำหนดกติกาในการถอดบทเรียนอย่างมีส่วนร่วม โดยกติกาควรครอบคลุมประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1.2.1) เป้าหมายการถอดบทเรียนคืออะไร มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร

1.2.2) วิธีการถอดบทเรียนใช้วิธีอะไร เช่น ใช้การระดมความคิดเห็น เน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และไม่ได้เถียงหรือทะเลาะวิวาท

1.2.3) หน้าที่ของผู้ร่วมถอดบทเรียนเป็นอย่างไร เช่น ทุกคนให้ข้อเสนอแนะยอมรับความจริง และเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงงานให้ดีขึ้น

1.2.4) ข้อพึงระวังในการถอดบทเรียนควรเป็นอย่างไร เช่น ไม่ตำหนิ และไม่ประเมิณผลการปฏิบัติงานของผู้ร่วมถอดบทเรียน

1.3) การจัดกิจกรรมอุ่นเครื่อง ผู้อำนวยความสะดวกชี้แจงให้ผู้ร่วมถอดบทเรียนเข้าใจวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินกิจกรรมเพื่อให้สามารถทบทวนความทรงจำจากการเข้าร่วมกิจกรรมที่ผ่านมา

1.4) การเข้าสู่ประเด็นสำคัญของการถอดบทเรียนเป็นขั้นตอนสำคัญในการสกัดความรู้จากผู้ร่วมถอดบทเรียนโดยมีขั้นตอนดังนี้

1.4.1) การเล่าประสบการณ์จากวิธีการปฏิบัติงานของผู้ร่วมถอดบทเรียน
 1.4.2) การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างวิธีการปฏิบัติงานที่กำหนดใน
 แผนปฏิบัติงานกับวิธีการปฏิบัติงานจริง

1.4.3) การวิเคราะห์ผลการปฏิบัติงานที่ได้เป็นอย่างดี
 1.4.4) การให้ข้อเสนอแนะวิธีการปฏิบัติงานต่อไปให้ดีขึ้น
 1.4.5) การวิเคราะห์อุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงาน
 1.4.6) การให้ข้อเสนอแนะวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดอุปสรรคในการ
 ปฏิบัติงาน

1.4.7) ข้อเสนอแนะในสิ่งที่ควรทำเพิ่มเติมในการปฏิบัติงานที่ผ่านมา
 1.4.8) การประเมินความพึงพอใจผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมา
 ทั้งนี้ผู้จัดบันทึกต้องจดรายละเอียดของข้อมูลทุกขั้นตอน บันทึกเสียง พร้อม
 ทั้งสังเกตบรรยากาศในระหว่างการถอดบทเรียนและจัดบันทึกไว้ประกอบการจัดทำรายงาน
 การถอดบทเรียน

2) การบันทึกบทเรียน ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

2.1) การเตรียมตัวก่อนบันทึกบทเรียน เป็นขั้นตอนที่ผู้จัดบันทึกควรเตรียม ความ
 พร้อมก่อนบันทึกบทเรียนใน 4 ประเด็นคือ

2.1.1) ศึกษารายละเอียดของโครงการ/กิจกรรมที่จะถอดบทเรียน
 2.1.2) ศึกษารายละเอียดการถอดบทเรียนเกี่ยวกับกรอบแนวคิด ขั้นตอนการ
 ถอดบทเรียน และประเด็นคำถามที่ใช้ในการถอดบทเรียน

2.1.3) จัดเตรียมอุปกรณ์ในการบันทึกการถอดบทเรียน และ
 2.1.4) เตรียมความพร้อมด้านทางด้านร่างกายจิตใจ
 2.2) การบันทึกข้อมูลการถอดบทเรียน ข้อมูลที่ต้องจัดบันทึกระหว่างการถอด
 บทเรียน คือ

2.2.1) ข้อมูลขั้นตอนและวิธีการจัดกิจกรรมถอดบทเรียน
 2.2.2) ข้อมูลการเล่าเรื่อง การวิเคราะห์ และการอภิปรายของผู้ร่วมถอด
 บทเรียน

2.2.3) ข้อมูลบรรยากาศของระหว่างการถอดบทเรียน
 2.3) การสรุปและรายงานการถอดบทเรียน ผู้จัดบันทึกต้องอ่านรายงานการถอด
 บทเรียนให้ที่ประชุมของผู้ร่วมถอดบทเรียนและทีมงานการถอดบทเรียนได้รับทราบข้อมูลที่
 จัดบันทึกไว้เพื่อให้มีการปรับแก้และเพิ่มเติมให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยบทเรียนที่
 ถอดได้ต้องได้รับการสรุปให้เห็นอย่างน้อย 2 ประเด็นคือ

2.3.1) อะไรคือสิ่งที่ได้อยู่แล้วและควรทำต่อไปเพื่อกลับไปวางแผนพัฒนา ลงมือทำ แล้วตามด้วยการวิจัยให้ก้าวหน้าต่อเนื่องเป็น D&R (Development and Research)

2.3.2) อะไรคือสิ่งที่ยังบกพร่องเป็นจุดอ่อน และควรจะปรับปรุงอย่างไร มีความรู้พอที่จะปรับปรุงหรือไม่ ถ้าไม่ ควรหาวิจัยเพื่อหาแนวทางปรับปรุงเป็นการวิจัยแล้วพัฒนา แบบR&D (Research & Development)

3) ชั้นเขียนรายงานการถอดบทเรียน ในชั้นตอนนี้ควรแบ่งเป็น 3 หัวข้อ หลัก ดังนี้

3.1) ความเป็นมาของโครงการ/กิจกรรมที่จะถอดบทเรียน วัตถุประสงค์ของการถอดบทเรียน

3.2) การเตรียมการถอดบทเรียน เป็นการเล่ารายละเอียดของขั้นตอนต่างๆ ได้แก่ วิธีการ ทีมงาน บทบาทหน้าที่ กรอบแนวคิด เทคนิคการถอดบทเรียน กลุ่มเป้าหมายที่ร่วมถอดบทเรียน และปฏิทินการถอดบทเรียน

3.3) เนื้อเรื่องการดำเนินการถอดบทเรียน เป็นการเล่ารายละเอียดซึ่งครอบคลุม

3.3.1) ประสบการณ์จากวิธีการปฏิบัติงานจริงของผู้ร่วมถอดบทเรียน

3.3.2) วิธีการปฏิบัติงานที่กำหนดในแผนปฏิบัติงาน

3.3.3) เปรียบเทียบความแตกต่าง

3.3.4) สิ่งที่ได้เป็นอย่างไรดีจากการปฏิบัติ

3.3.5) ข้อเสนอแนะวิธีการปฏิบัติงานต่อไปให้ดีขึ้น

3.3.6) ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงาน

3.3.7) ข้อเสนอแนะวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดอุปสรรคในการปฏิบัติงาน

3.3.8) ข้อเสนอแนะในสิ่งที่ควรทำเพิ่มเติมในการปฏิบัติงานที่ผ่านมา

3.3.9) ประเมินความพึงพอใจผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมา

4) ขั้นตอนติดตามการนำบทเรียนไปใช้ประโยชน์

ขั้นตอนนี้ให้ความสำคัญกับการนำบทเรียนที่เรียนรู้จากการปฏิบัติงานไปใช้เพื่อให้การปฏิบัติงานต่อไปมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ดังนั้น หัวหน้าทีมหรือผู้เฝ้าควรได้มีการนิเทศกำกับติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ เพื่อตรวจสอบว่าได้มีการนำบทเรียนไปใช้ประโยชน์หรือไม่เพียงไร เพราะอะไร

2.3.3 การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชุกกลีน อุณวิจิตร (2551) ศึกษาการพัฒนาชุมชนต้นแบบของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดเชียงราย พบว่า ชุมชนที่มีศักยภาพเป็นชุมชนต้นแบบของจังหวัดเชียงรายสองชุมชนคือ ชุมชนบ้านร่องปลายนาเป็นต้นแบบของการท่องเที่ยวเชิงวิสาหกิจชุมชน ชุมชนบ้านแสนใจพัฒนาเป็น

ต้นแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ปัจจัยภายในที่ส่งผลให้ชุมชนประสบความสำเร็จคือ ศักยภาพ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น อัตลักษณ์ของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดการความรู้ในชุมชน และการบริหารเครือข่ายภายในชุมชน ปัจจัยภายนอกคือ การสนับสนุนด้านทรัพยากร และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและการเป็นเครือข่ายองค์กรภายนอกทั้งในประเทศและต่างประเทศ

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจเชิงทดลอง เพื่อทำการทดสอบองค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งสี่ด้านคือด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ด้านองค์กรชุมชน ด้านการจัดการและด้านการเรียนรู้ ว่าองค์ประกอบทั้งสี่ด้านนั้นใช้ได้จริงโดยสร้างเกณฑ์ชีวิตในแต่ละองค์ประกอบเพื่อค้นหาว่าองค์ประกอบแต่ละด้านมีตัวชี้วัดอะไรที่สำคัญ ผลการศึกษายืนยันความสำคัญขององค์ประกอบทั้งสี่ด้าน ในระดับที่ต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรูปแบบของการท่องเที่ยว ข้อค้นพบสำคัญของการวิจัยครั้งนี้คือ

1. นักวิชาการ ผู้ประกอบการและผู้นำชุมชน ให้ความสำคัญแก่องค์ประกอบ ทุกด้านแต่ให้ความสำคัญในระดับที่แตกต่างกัน กล่าวคือนักวิชาการให้ความสำคัญด้านการเรียนรู้มากที่สุดชุมชนให้ความสำคัญด้านการจัดการมากกว่าการเรียนรู้ ซึ่งควรต้องทำการศึกษาต่อไป

2. ความรู้และประสบการณ์ใหม่ เป็นสิ่งจูงใจให้นักท่องเที่ยวสนใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน นักท่องเที่ยวต้องการสัมผัสวิถีชีวิตของชุมชนผ่านการเที่ยวชม การอยู่อาศัย การรับประทานอาหาร และการทดลองร่วมทำกิจกรรม นักท่องเที่ยวมีความต้องการเห็นความสมบูรณ์ของธรรมชาติและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมมากกว่าการเรียนรู้จริง เพราะนักท่องเที่ยวใช้เวลาอยู่ในชุมชนไม่นาน โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวไทยใช้เวลาอยู่ในชุมชนน้อยกว่านักท่องเที่ยวต่างชาติ

3. ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยว ประกอบด้วยผู้นำชุมชน ที่มีความเข้มแข็ง เสียสละและมีวิสัยทัศน์ มีสายสัมพันธ์ภายในและเครือข่ายความสัมพันธ์ภายนอก โดยชุมชนมีศักยภาพในการส่งต่อองค์ความรู้เพื่อใช้เป็นเรื่องราวถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยว โครงสร้างการทำงานมีผลต่อการปรับตัวของชุมชนไปสู่การผลิตซ้ำ และสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าและบริการได้มาก

4. ชุมชนที่ผ่านกระบวนการวิจัยชุมชนอย่างต่อเนื่องเช่นบ้านแสนใจพัฒนา มีแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เป็นองค์รวมและสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

5. เกณฑ์ชีวิตชุมชนต้นแบบที่สร้างขึ้นในงานวิจัยครั้งนี้ เป็นเกณฑ์ที่ใช้วัดความสำเร็จของชุมชนที่มีรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวว่า เป็นผู้มีความสำเร็จสูงเป็นต้นแบบของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในลักษณะของชุมชนที่ประสบความสำเร็จ แต่การที่จะใช้เกณฑ์ดังกล่าวไปใช้เป็นมาตรฐานกลางของชุมชนต้นแบบทางการท่องเที่ยวนั้น ยังต้องพัฒนารายละเอียดของตัวชี้วัดแต่ละด้านเพิ่มเติมโดยเพิ่มตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับมาตรฐานการท่องเที่ยวในระดับสากลด้วย

วิชาญ ทราญอ่อน (2015) ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับ AEC : การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน พบว่าการท่องเที่ยวทั้ง 7 จังหวัดภาคใต้มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สวยงาม มีวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ วัฒนธรรมจีน วัฒนธรรมอิสลาม สามารถเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมและท่องเที่ยว ทั้งเส้นทางสนามบินนานาชาติของจังหวัดในกลุ่มภาคใต้ฝั่งอันดามันและทางบกไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนเป็นอย่างดี แต่มีปัญหาคือการไม่มีโปรแกรมการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นโดยคนท้องถิ่น ขาดแคลนมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ขาดความรู้ในด้านภาษา รัฐยังขาดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เช่น การไม่มีป้ายบอกทางแหล่งท่องเที่ยว ป้ายจราจร ป้ายจำกัดความเร็ว รวมทั้งการไม่มีเส้นทางทางถนนที่เข้าถึงในบางแหล่งท่องเที่ยว ความรู้ด้านการท่องเที่ยวและบริการด้านต่าง ๆ จึงควรมีการเตรียมบุคลากรเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ในภาคเหนือ อำเภอภูกามยาว จังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ชอบสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เพื่อเรียนรู้แหล่งธรรมชาติใหม่ ๆ ที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ภูเขาที่มีลักษณะสลับซับซ้อน ทัศนียภาพสวยงาม สภาพป่าทั่วไปเป็นป่าสนสองใบและสนสามใบ เป็นผืนป่าสนที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทยและใหญ่ที่สุดในตะวันออกเฉียงใต้ สภาพอากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี แต่ปัญหาคือชุมชนยังขาดความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และไม่สามารถสร้างกลุ่มขึ้นมาเองได้ ชุมชนยังต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน หากสามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้ อำเภอภูกามยาว จังหวัดพะเยา จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางภาคเหนือที่มีศักยภาพมาก รองรับนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่จะเข้ามาท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนได้เป็นอย่างดี

เขตจังหวัดภาคเหนืออีกรุ่น คือจังหวัดอุตรดิตถ์ แพร่ และน่าน นั้น มีวัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน และธรรมชาติที่สวยงาม จังหวัดแพร่ มีวัฒนธรรม ประเพณี การทอผ้า การย้อมผ้าหม้อฮ่อม การทำเฟอร์นิเจอร์ไม้ การผลิตสุรากลั่นพื้นบ้าน การตีเหล็ก ส่วนจังหวัดน่าน มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมล้านนาที่ยังคงรักษาไว้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ชายแดนยังติดต่อกับต่างประเทศได้หลายช่องทาง ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เวียดนาม และประเทศจีน ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถข้ามฝั่งมาท่องเที่ยวได้สะดวกยิ่งขึ้น

ผู้ศึกษาเห็นว่า เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2558 แม้จะมีแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกันในกลุ่มประเทศภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ตาม แต่ก็จะมีการแข่งขันกันเองสูงขึ้น จากเหตุผลที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่คล้ายกัน ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีล้วนน่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยวในภูมิภาคอื่น เช่น ยุโรป อเมริกา หรือ

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างเกาหลีและญี่ปุ่น รวมถึงประเทศจีนจะสนใจและหันมาท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้มากขึ้น การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ก็จะมีการพัฒนากันหลายรูปแบบเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อหวังเม็ดเงินจากนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาจำนวนมาก แต่ผู้ศึกษาขอตั้งข้อสังเกตไว้ว่า การที่นักท่องเที่ยวต่างชาติมาเที่ยวในประเทศไทยนั้น สิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวประการสำคัญก็คือวิถีชีวิตดั้งเดิม ประเพณี วัฒนธรรมที่งดงาม และธรรมชาติเชิงนิเวศที่แตกต่างไปจากประเทศของนักท่องเที่ยว วิถีชีวิต การเป็นอยู่ที่ต่างต่างนั่นเอง จึงเป็นเสน่ห์ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเหล่านั้นอย่างแท้จริง

เพราะฉะนั้นการคงอยู่ของอัตลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชนและท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นประเพณี วัฒนธรรมที่งดงาม หรือแม้กระทั่งระบบเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ รวมถึงอัตลักษณ์ที่ประยุกต์กับสังคมสมัยใหม่ที่พอเหมาะพอควรก็เป็นสิ่งจำเป็น ภาครัฐควรเข้ามาดูแลและกำหนดทิศทางวางนโยบายการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม ไม่ควรปล่อยให้ชุมชนและชาวบ้านดำเนินการกันเองตามลาพังและไร้ทิศทาง รัฐควรส่งเสริมชุมชน ชาวบ้านที่ดำเนินการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมในด้านเงินทุน และให้การศึกษา รวมถึงวิธีการทำธุรกิจที่ถูกต้องอย่างมีคุณธรรม และพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพราะในที่สุดแล้วชุมชนและชาวบ้านเหล่านั้นเป็นผู้ได้รับผลโดยตรงจากการท่องเที่ยว หากเป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ และดำรงไว้ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมที่งดงามชุมชนและชาวบ้านก็จะได้รับประโยชน์สูงสุด นักท่องเที่ยวก็ได้เรียนรู้ประเพณีและวัฒนธรรมที่งดงาม รวมถึงวิถีชีวิตดั้งเดิมก็ควรอนุรักษ์สืบไป

สุรชาติ บำรุงสุข (2014) กล่าวว่า รัฐบาลกัมพูชาพยายามจะสร้างการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขนาดใหญ่ด้วยการเชื่อมนครวัดนครธมและปราสาทพระวิหารเข้าด้วยกันซึ่งในลาวภาคใต้ก็มีปราสาทวัดภูอันเป็นปราสาทเก่าแก่ที่เป็นดังต้นธารของปราสาทหินในประเทศไทยก็พบว่ามีปราสาทหินจำนวนมากที่ยังเหลืออยู่ในภาคอีสานของไทยเช่นปราสาทหินพิมายปราสาทหินพนมวันปราสาทนางรำในจังหวัดนครราชสีมาปราสาทหินพนมรุ้งปราสาทหินเมืองต่ำในจังหวัดบุรีรัมย์ปราสาทตาเมือนปราสาทตาเมือนธม ปราสาทหินบางพลวง ปราสาทเมืองที ปราสาทศีขรภูมิ ปราสาทบ้านปราสาท ปราสาทภูมิโปนในจังหวัดสุรินทร์ ผามออีแดง ปราสาทตาเล็ง ปราสาทวัดสระกำแพงน้อย ปราสาทวัดสระกำแพงใหญ่ ปราสาทตาหนักโหรในจังหวัดศรีสะเกษ ปราสาทบ้านเพ็ญ ปราสาททองหลวงในจังหวัดอุบลราชธานี ที่จริงยังมีปราสาทหินในไทยอีกเป็นจำนวนหลายแห่งที่ไม่ได้ถูกเอ่ยชื่อเห็นได้ชัดจนว่าปราสาทหินนั้นมีได้มีอยู่แค่เฉพาะในกัมพูชาเท่านั้น หากแต่มีอยู่ทั้งในลาวและในไทยอีกด้วย ดังนั้น หากเปิดแผนที่ทางหลวงหรือแผนที่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็จะเห็นความเป็นแหล่งอารยธรรมที่เชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้านปราสาทหินเหล่านี้ก็คือตัวแทนของ ‘อารยธรรม’ ขนาดใหญ่ของผู้คนในพื้นที่แถบนี้หากพิจารณาดูเส้นทางหลวงหมายเลข 24 จากอำเภอสหัสขันธ์ (นครราชสีมา) ตัดขนานกับเส้นเขตแดนของประเทศไปจนถึงอำเภอเดชอุดม (อุบลราชธานี) และจาก

ถนนสายนี้จะสามารถแยกไปเมืองเสียมเรียบเพื่อไปยังปราสาทนครวัดและถนนสายนี้ยังเชื่อมไปยังปราสาทพระวิหารอีกด้วย ฉะนั้น ในบริบทของการท่องเที่ยวเป็นเรื่องน่าสนใจอย่างมากที่จะเชื่อมแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นปราสาทหินในทั้งสามประเทศเข้าด้วยกันหรืออีกนัยหนึ่งก็คือสร้างเส้นทางการติดต่อในลักษณะ ‘ถนนสายวัฒนธรรม’ หรืออาจเรียกว่าเป็น ‘ถนนสายปราสาทหิน’ เช่นที่อาเซียนกำลังมีระบบโลจิสติกส์ที่เป็น ‘การเชื่อมต่อในภูมิภาค’ (Regional Connectivity) ซึ่งหากการเชื่อมต่อเช่นนี้เป็นไปได้แล้วอาจจะมี ‘การเชื่อมต่อกันทางวัฒนธรรม’ (Cultural Connectivity) ในรูปแบบของเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมปราสาทหินในกัมพูชาลาวและไทยถือเป็นจุดขายใหญ่ของการท่องเที่ยวของประชาคมอาเซียนในอนาคต ซึ่งในพื้นที่ความขัดแย้งรอบตัวปราสาทพระวิหารนี้สามารถเปลี่ยนเป็นพื้นที่พัฒนาร่วมโดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อให้เป็น ‘พื้นที่พัฒนาร่วมทางวัฒนธรรม’ (Joint Cultural Development Area หรือ JCDA) เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในการใช้พื้นที่ทางวัฒนธรรมร่วมกัน และหากทำได้จริงก็จะทำให้พื้นที่ของปราสาทพระวิหารโดยรอบมีความสมบูรณ์จะทำให้เห็นความเชื่อมต่อของส่วนต่างๆเช่นในกรณีของผามออีแดงสระตราว เป็นต้น และในกรอบที่ใหญ่กว่าพื้นที่เฉพาะส่วนของปราสาทพระวิหารหากสามารถก้าวข้ามความขัดแย้งได้โดยไม่ยึดติดอยู่กับลัทธิชาตินิยมคับแคบการสร้างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในรูปของปราสาทหินอาจจะสามารถนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของเสาสังคมวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนได้ในอนาคต

วรมน ทรัพย์ศรีสัญชัย (2014) กล่าวว่า สินค้าท่องเที่ยวที่อาเซียนเห็นพ้องร่วมกันว่ามีศักยภาพที่จะนำมาเป็นจุดขายของการท่องเที่ยวในระดับภูมิภาคได้แก่การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม/มรดกการท่องเที่ยวเชิงนิเวศการท่องเที่ยวทางน้ำและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยจะนำสินค้าและบริการมาจัดกลุ่มเป็นแพ็คเกจที่รวมประเทศอาเซียนตั้งแต่ 2-3 ประเทศขึ้นไปเพื่อเสนอขายการท่องเที่ยวแบบเชื่อมโยง เช่น การนำเสนอโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาของประเทศไทยนครวัดของประเทศกัมพูชาและบوروبุโรพุทโธของประเทศอินโดนีเซียสำหรับการท่องเที่ยววัฒนธรรม/มรดก เป็นต้น

จิรา บัวทอง (2014) กล่าวถึง ดัชนีชี้วัดของประเทศไทยในฐานะจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวศึกษาโดยการสัมภาษณ์ออนไลน์ 2,094 ตัวอย่างและการสัมภาษณ์ตัวต่อตัว 451 ตัวอย่างพิจารณาภายใต้ 3 หัวข้อหลักในส่วนหัวข้อความเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่า (Esteemed Destination) โดยการประเมินจากมุมมองและประสบการณ์ (Perception & Experience) ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อประเทศว่าเป็นประเทศที่น่าจดจำมีเอกลักษณ์และเป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวที่จะแนะนำให้ผู้อื่นไปเยือนหรือไม่โดยเปรียบเทียบคะแนนความเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่าระหว่างนักท่องเที่ยวที่เคยเห็นและไม่เคยเห็นแคมเปญของประเทศไทยจากการสำรวจ พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ยอมรับประเทศไทยในฐานะแหล่งท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่าในกลุ่มที่รับรู้แคมเปญมีถึงร้อยละ 44 และมีผู้ประสงค์ที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวภายใน 2 ปีข้างหน้าถึงร้อยละ 30 ซึ่งความเป็นแหล่ง

ท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่าสามารถวัดจาก 3 ปัจจัยหลัก คือ เป็นประเทศที่ถูกแนะนำ, เป็นประเทศที่น่าจดจำ และเป็นประเทศที่มีความแตกต่างเมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่งจากงานวิจัยในเรื่องดัชนีชี้วัดของประเทศไทยในฐานะจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยว สามารถกล่าวได้ว่า ประเทศไทยมีจุดแข็งค่อนข้างมากที่ทำให้นักท่องเที่ยวตระหนักว่า ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่ามีการจดจำที่ดีมีความผูกพันและจงรักภักดีอยากกลับมาเยือนอีกครั้งแต่ต้องกำจัดจุดอ่อนที่ยังด้อยกว่าคู่แข่งอื่นได้แก่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการดูแลด้านความปลอดภัยหากเพิกเฉยอาจสูญเสียอันดับและความสามารถในการแข่งขันให้กับคู่แข่งอื่นๆ ได้ในอนาคต

ปรัชญากรณ์ ไชยคช (2014) กล่าวถึงเมืองท่องเที่ยวชายแดนไทย-มาเลเซียว่า ประเทศไทยมีพื้นที่ชายแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านถึง 4 ประเทศคือกัมพูชา สปป.ลาว เมียนมาร์และมาเลเซียในภาคใต้มีจังหวัดที่ติดกับชายแดน 4 จังหวัดคือสงขลา สตูล ยะลา และนราธิวาสโดยมีพื้นที่ติดกับ 4 รัฐของประเทศมาเลเซียได้แก่กลันตัน เปรเกะห์ และปะลิสซึ่งเป็นรัฐตอนเหนือของประเทศมีด่านตรวจคนเข้าเมืองทางบกที่เชื่อมต่อเข้าด้วยกัน 7 ด่านนอกจากมูลค่าการค้าชายแดนที่มากที่สุดแล้วประเทศไทยและมาเลเซียยังมีนักท่องเที่ยวของแต่ละประเทศเดินทางท่องเที่ยวระหว่างกันผ่านทางด่านตรวจคนเข้าเมืองทั้ง 4 จังหวัดมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับด่านทางบกอื่นๆทั่วประเทศเนื่องจากมีโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งที่เชื่อมโยงเข้าด้วยกันเป็นอย่างดีทั้ง 2 ประเทศมีเมืองชายแดนที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวที่สำคัญเส้นทางท่องเที่ยวเมืองชายแดนไทย-มาเลเซียน่าจะเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คนประชาคมอาเซียนเส้นทางหนึ่งที่สำคัญในอนาคต

ในงานศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวของประเทศไทยในฐานะประตูสู่อาเซียนของ เพชรศรี นนทศิริ (2558) พบว่า การท่องเที่ยวถือเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์หลักของการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจและสังคมตามเป้าหมายของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) โครงการเชื่อมโยงเส้นทางหลวงอาเซียน การเชื่อมโยงเส้นทางรถไฟ การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ การพัฒนาคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการ รวมถึงการพัฒนาบุคลากรให้มีมาตรฐานเดียวกันของประเทศสมาชิกอาเซียน เป็นนโยบายที่ช่วยเชื่อมโยงเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความเป็นหนึ่งเดียว อย่างไรก็ตาม ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดความซับซ้อนในการประสานความร่วมมือ จึงมุ่งวิเคราะห์โอกาส ปัญหาและความท้าทายของการพัฒนา “ถนนการท่องเที่ยวอาเซียน” บทบาทและมุมมองของประเทศไทยในการเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาถนนการท่องเที่ยวแห่งอาเซียน ซึ่งผลจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ชัดเจนอีกประการหนึ่งของภาครัฐ คือการเติบโตของการท่องเที่ยวในเมือง เช่น กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นประตูสู่การเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคต่างๆของประเทศ การพัฒนาการท่องเที่ยวเมือง และการขยายอาณาเขตของเมือง (Urbanization) ทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวตามย่านชาน

เมืองต่างๆ เช่น เกาะเกร็ด ตลาดน้ำตลิ่งชัน หรือกิจกรรมเที่ยวตามตรอก ซอกแซกตามซอยต่างๆ ล้วนแต่ถูกพัฒนาให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่ให้กับนักท่องเที่ยวดังที่ ASEANTA วิเคราะห์ว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เรียกว่า “Flash packers” โดยมากจะอยู่ในช่วงอายุ 30-40 ปีนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้สามารถย้ายที่พักจากบังกะโลเพื่อเข้าพักตามโรงแรมห้าดาวในคืนถัดไปได้ แนวโน้มความสนใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ จะขึ้นชอบความดั้งเดิม (Authenticity) ค้นหาประสบการณ์แปลกใหม่ ตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญวัฒนธรรมท้องถิ่น ชอบการท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้ บางกลุ่มเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวจิตอาสา (Volunteerism) จะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีศักยภาพหลายด้านที่พร้อมรับมือกับแนวโน้มใหม่ของการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ของ ASEANTA เป็นการวิเคราะห์ตลาดการท่องเที่ยวในภาพรวม หากต้องมีการวางแผนรับมือกับการเดินทางของนักท่องเที่ยวอาเซียน ตามนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยว “ASEAN for ASEAN” จึงควรศึกษาแนวโน้ม และพฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยวอาเซียนอย่างลึกซึ้ง

ชัชวาล นิธิพิพัฒน์โกศล (2547) ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการท่องเที่ยวบริเวณด่านชายแดนไทย-พม่า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย พบว่า การท่องเที่ยวบริเวณด่านชายแดนไทย-พม่า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ควรมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับอำเภอแม่สายผ่านสื่อต่างๆ ทำการสำรวจและปรับปรุงปัจจัยพื้นฐานที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกของอำเภอแม่สาย รวมถึงเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยว และสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น ควรส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่น ผลิตสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นในอำเภอแม่สาย หรือควรส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ โดยการอนุรักษ์วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นที่เป็นเหมือนภาพสะท้อนของคนไทยในอดีตที่หาได้ยาก รวมทั้งการบริการด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดี โดยไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยว เป็นต้น

วัลลภ ทองอ่อน (2547) ศึกษาเรื่อง การศึกษาเส้นทางทางการท่องเที่ยวจากอำเภอแม่สอด จังหวัดตากสู่เมืองมะละแหม่ง สหภาพเมียนมาร์: เส้นทางสายวัฒนธรรม ธรรมชาติและการค้า ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก มีความต้องการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการท่องเที่ยวสู่สหภาพเมียนมาร์ โดยการเปลี่ยนจุดปลายทางเป็นต้นทางของการท่องเที่ยวจากอำเภอแม่สอดสู่เมืองมะละแหม่ง ซึ่งเป็นเส้นทางสำคัญระหว่างเมืองสมัยโบราณ เป็นการเชื่อมระหว่างเมืองมะละแหม่ง ซึ่งเป็นเมืองท่าชายทะเลกับเมืองที่อยู่ในแผ่นดินภายใน เช่น ตาก เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน จนถึงเมืองเชียงใหม่ เมืองเชียงราย เป็นต้น คือเป็นเส้นทางการค้าทั้งการเดินเท้าและขบวนม้าต่างและวัวต่าง ปัจจุบันเส้นทางได้ถูกพัฒนาให้เป็นเส้นทางรถยนต์เพื่อเชื่อมเมืองเมียวดี สู่เมืองมะละแหม่ง และเมืองย่างกุ้ง เพื่อขนส่งเส้นทางเป็นหลัก เส้นทางดังกล่าวผ่านลักษณะภูมิประเทศ 2 ลักษณะ คือ เขตภูเขาสูงสลับซับซ้อนและเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำ และผ่านเขตวัฒนธรรม 2 เขตวัฒนธรรม

คือ วัฒนธรรมกะเหรี่ยงและวัฒนธรรมมอญ อันสามารถพัฒนาเส้นทางการค้าดังกล่าวให้เป็นเส้นทาง การท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ธรรมชาติและการค้า ซึ่งทำให้การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนำมาซึ่งความ เข้าใจระหว่างไทยกับสหภาพเมียนมาร์ในอนาคต

สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (องค์การมหาชน) (2555) ศึกษาเรื่อง โครงการเรื่องโอกาสทางเศรษฐกิจและผลกระทบจากเส้นทางน่าน – หลวงพระบาง พบว่า ความโดดเด่นของวัฒนธรรมจังหวัดน่านคือวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆที่หลากหลายเช่นได้แก่ไทวนไท ลื้อลัวะขมุ้มม้งเมี่ยนมลาบรีวัฒนธรรมของน่านเองยังมีความใกล้ชิดกับหลวงพระบางมาอย่างยาวนาน ในประวัติศาสตร์ก่อนกลายเป็นส่วนหนึ่งของไทยส่วนความโดดเด่นของวัฒนธรรมหลวงพระบางคือ การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมโคโลเนียลจากฝรั่งเศสสมัยอาณานิคมวัฒนธรรมล้านช้างและ พระพุทธศาสนา นอกจากนี้ทั้งน่านและหลวงพระบางยังมีความเชื่อมโยงที่ใกล้ชิดในแง่ประวัติศาสตร์ ภาษาวัฒนธรรมเชื้อชาติและศาสนาซึ่งง่ายต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและ ประวัติศาสตร์เนื่องจากเมืองน่านในอดีตเป็นรัฐอิสระขนาดเล็กที่มีความสัมพันธ์ทางการค้ากับ หลวงพระบางและอาณาจักรล้านช้างอีกทั้งยังมีความร่วมมือทางการเมืองที่เข้มแข็งอย่างไรก็ตามใน ด้านประเพณีและศิลปวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกับทางหลวงพระบางและไชยะบุรีเนื่องจากเชื้อสายของ คนน่านที่พบมากที่สุดคือไทวนซึ่งเป็นคนเมืองน่านที่อพยพมาจากอาณาจักรล้านช้างฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงไทยลื้อที่มีถิ่นฐานเดิมทางพื้นที่รอยต่อระหว่างสิบสองปันนาเชียงตุงและล้านนารวมถึงลัวะซึ่ง อพยพมาจากแขวงไชยะบุรีสปป.ลาวดังนั้นจ.น่านและหลวงพระบางจึงมีศิลปวัฒนธรรมประเพณีและ สถาปัตยกรรมที่คล้ายคลึงกันจึงสามารถใช้ความสัมพันธ์ดังกล่าวมาเป็นจุดแข็งในการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างน่าน-หลวงพระบางได้

เศกสรรค์ ยงวิชัย (2549) ศึกษาเรื่อง การศึกษาศักยภาพพื้นที่เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์ การท่องเที่ยวชายแดนไทย-ลาว :กรณีศึกษาจังหวัดหนองคาย และนครหลวงเวียงจันทน์ พบว่า การ ให้บริการทางการท่องเที่ยวเขตพื้นที่จังหวัดหนองคายและนครหลวงเวียงจันทน์ศักยภาพด้านการ ท่องเที่ยวและการบริการทางการท่องเที่ยวยังคงมีอยู่ในระดับสูงมีโอกาสและปัจจัยเกื้อหนุนหลาย อย่างที่ทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่แห่งนี้นี้ยังคงเติบโตไปได้อีกทั้ง 2 ประเทศยังมีนโยบายด้าน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงซึ่งกันและกันหากจะดำเนินการให้สัมฤทธิ์ผลตามที่มุ่งหวังไว้จึงควร มีการร่วมจัดทำนโยบายการท่องเที่ยวให้เป็นรูปธรรมขึ้นและหากจะพัฒนาด้านการท่องเที่ยวพื้นที่ทั้ง สองมีความเหมาะสมที่จะจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบต่อไปนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)ท่องเที่ยวไปในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์ เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการ ท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นมีพื้นฐานการท่องเที่ยวอยู่บนธรรมชาติคำนึงถึงวัฒนธรรมชุมชน

2. การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม (Cultural and Traditional Tourism) เพื่อการท่องเที่ยวเพื่อการชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่างๆได้แก่สถาปัตยกรรมจิตรกรรมประติมากรรมภาพวรรณกรรมหัตถกรรมนาฏศิลป์ดนตรีเทศกาลประเพณีตลอดจนมรดกทางประวัติศาสตร์โบราณสถานและศาสนสถาน

3. การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น (Ethnic Tourism) เพื่อการท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาการสัมผัสกับคนที่มีเชื้อชาติและภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากตัวนักท่องเที่ยวไม่ใช่สัมผัสผ่านสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรม

สมาพร คล้ายวิเชียร และคณะ (2550) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านช้างในอีสานใต้ พบว่า การพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้มีความยั่งยืนโดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านมียุทธศาสตร์พึ่งพาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในภาคอีสานตอนใต้มีสายสัมพันธ์อย่างเหนียวแน่นกับสาธารณรัฐกัมพูชาประชาธิปไตยโดยแสดงให้เห็นได้จากเส้นทางสัญจรทางบกที่เชื่อมโยงระหว่างกันดังนั้นจึงขอนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวโดยใช้เส้นทางที่เชื่อมโยงกับสาธารณรัฐกัมพูชาประชาธิปไตยกับภาคอีสานใต้ของประเทศไทยดังนี้ (1) การเดินทางท่องเที่ยวตามเส้นทางสัญจรโบราณของชาวเขมรซึ่งในสมัยโบราณพาหนะที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นสัตว์ได้แก่วัวม้าและช้าง (2) การเดินทางท่องเที่ยวตามรอยการโจรกรรมโบราณวัตถุเขมรซึ่งเป็นการจำลองเส้นทางของการขนส่งโบราณวัตถุเขมรออกนอกประเทศดังที่ทราบภาคอีสานใต้ของประเทศไทยถือว่าเป็นเส้นทางหนึ่งที่นักโจรกรรมนิยมลักลอบขโมยโบราณวัตถุผ่านทางมา (3) การเดินทางท่องเที่ยวตามเส้นทางจาริกแสวงบุญซึ่งปรากฏศาสนสถานที่มีรูปแบบทางศิลปกรรมลักษณะเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันระหว่างศาสนสถานในภาคอีสานใต้ของประเทศไทยกับศาสนสถานในสาธารณรัฐกัมพูชาประชาธิปไตย

ณัฐพล ตันมิ่ง (2553) ศึกษาเรื่อง การวิจัยและพัฒนาสารสนเทศ เชื่อมโยงเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกในประเทศอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขงผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบในประเทศอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขงผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ที่พัก โรงแรมที่พักเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก อาหาร เครื่องดื่ม มีทั้งอาหารพื้นเมือง การคมนาคม มีทางบกทางอากาศ มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สิ่งอำนวยความสะดวกมีข้อมูลพื้นฐานเพราะเป็นเมืองมรดกโลก กิจกรรมเส้นทางท่องเที่ยวแต่ละประเทศแตกต่างกัน 2) การเชื่อมโยงเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวในประเทศอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขงมี 3 เส้นทางคือ (1) เส้นทางเริ่มต้นจากประเทศไทย (2) เส้นทางเริ่มต้นจากสาธารณรัฐประชาชนจีน (3) เส้นทางเริ่มต้นจากสาธารณรัฐเวียดนาม 3) ประเมินผลการพัฒนาสารสนเทศเชื่อมโยงเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกในประเทศอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขงผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มีความพึงพอใจด้านการออกแบบหน้าเว็บเพจอยู่ในระดับปานกลาง ด้านข้อมูล

ที่น่าเสนอบน ด้านการเข้าถึงข้อมูล ด้านระบบนำทาง ด้านกราฟิกและภาพเคลื่อนไหว ด้านตัวอักษร และการจัดรูปแบบข้อความและการใช้สีในเว็บเพจอยู่ในระดับดี

สมใจ วงศ์เทียนชัย (2547) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวในจุดผ่านแดนไทย – พม่า อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ของนักท่องเที่ยวชาวไทย ผลการวิจัยพบว่า

1. นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวในจุดผ่านแดนอำเภอแม่สอด ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี สถานภาพสมรส มีบุตรและประกอบอาชีพเป็นข้าราชการ มีอายุเฉลี่ย 35 ปี มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 17,784 บาท และมีภูมิลำเนาจากภาคกลาง ส่วนใหญ่มาจากจังหวัด กรุงเทพมหานคร

2. แรงจูงใจในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจุดผ่านแดนอำเภอแม่สอด ในด้านเพื่อประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีแรงจูงใจในการท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมา คือเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและเพื่อศึกษาศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศาสนา นักท่องเที่ยวมีแรงจูงใจในการท่องเที่ยวมาก ส่วนเพื่อมาซื้อสินค้าส่วนตัวและของที่ระลึก นักท่องเที่ยวมีแรงจูงใจในการท่องเที่ยวปานกลาง

ส่วนเพื่อได้มีโอกาสติดต่อธุรกิจ นักท่องเที่ยวมีแรงจูงใจในการท่องเที่ยวน้อย และ นักท่องเที่ยวไม่มีแรงจูงใจในการท่องเที่ยวคือด้านการเข้าไปฝั่งพม่าเพื่อทำธุระส่วนตัว

3. จากการศึกษาวิจัยทัศนคติที่มีต่อการท่องเที่ยวในจุดผ่านแดนอำเภอแม่สอดด้านต่าง ๆ ของนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่า

3.1 นักท่องเที่ยวชาวไทยมีทัศนคติในการท่องเที่ยวในจุดผ่านแดนอำเภอแม่สอดด้าน แหล่งท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับดี

3.2 นักท่องเที่ยวชาวไทยมีทัศนคติในการท่องเที่ยวในจุดผ่านแดนอำเภอแม่สอดด้านการเดินทางโดยรวมอยู่ในระดับดี

3.3 นักท่องเที่ยวชาวไทยมีทัศนคติในการท่องเที่ยวในจุดผ่านแดนอำเภอแม่สอดด้าน สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรวมอยู่ในระดับดี

4. ปัญหาที่มีผลต่อระดับการตัดสินใจมาท่องเที่ยวในจุดผ่านแดนอำเภอแม่สอดของ นักท่องเที่ยวชาวไทย ในด้านปัญหาเรื่องพาหนะนำโรคและเชื้อโรคในจุดผ่านแดนไทย- พม่า ที่เล็ดลอด เข้ามาฝั่งไทยมีผลต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยวในจุดผ่านแดนอำเภอแม่สอดของนักท่องเที่ยวชาวไทย ในระดับมาก รองลงมาคือ

ปัญหาการก่อการร้ายตามจุดผ่านแดนและปัญหาการสู้รบของชนกลุ่มน้อยเช่น กะเหรี่ยง เผ่าต่างๆ ตามแนวตะเข็บชายแดนมีผลต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยวในจุดผ่านแดนอำเภอแม่สอดของ นักท่องเที่ยวชาวไทยในระดับปานกลาง ส่วนปัญหาความไม่แน่นอนของการเปิด – ปิด ด้านการค้า ชายแดน ไทย – พม่า, ปัญหาสถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัยเนื่องจากข้อพิพาทและความบาดหมาง

ระหว่างไทย – พม่า, ปัญหาความมั่นคงและความตึงเครียดภายในของประเทศพม่าและปัญหาเกี่ยวกับพรรคการเมืองในประเทศพม่า (พรรครัฐบาลกับนางอองซานซูจี) มีผลต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยวในจุดผ่านแดนอำเภอแม่สอดของนักท่องเที่ยวชาวไทยในระดับน้อย

5. พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจุดผ่านแดนอำเภอแม่สอด โดยเฉลี่ยนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวในจุดผ่านแดนไทย-พม่า อำเภอแม่สอดเป็นครั้งที่ 5 จำนวนเงินที่นักท่องเที่ยวชาวไทยใช้จ่ายโดยเฉลี่ยในการท่องเที่ยวครั้งนี้ คือ 3,540 บาท นักท่องเที่ยวชาวไทยใช้เวลาในการท่องเที่ยวในจุดผ่านแดนครั้งนี้โดยเฉลี่ยจำนวน 2 วัน ช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่นิยมเดินทางไปท่องเที่ยวมากที่สุดคือ ช่วงวันหยุดปลายสัปดาห์ โดยนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่มักจะเดินทางมาท่องเที่ยวเกี่ยวกับบุคคลในครอบครัวและญาติเป็นส่วนมาก การเดินทางมาท่องเที่ยวในจุดผ่านแดนอำเภอแม่สอดของนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่มักจะเดินทางมาท่องเที่ยวโดยรถยนต์ส่วนตัว การซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่นิยมซื้อสินค้าประเภทอาหารแห้งขนมขบเคี้ยวมากที่สุด แหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่นิยมไปเที่ยวมากที่สุดคือ ตลาดริมเมย ซึ่งนักท่องเที่ยวจะมาเที่ยวที่ตลาดริมเมยทุกคน และนักท่องเที่ยวชาวไทยคิดว่า จะกลับมาเที่ยวในจุดผ่านแดนอำเภอแม่สอด อีกในอนาคตข้างหน้า

6. ลักษณะประชากรศาสตร์ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพการสมรส และภูมิภาคที่แตกต่างกันของนักท่องเที่ยวชาวไทยมีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวในจุดผ่านแดนอำเภอแม่สอดที่แตกต่างกัน

7. ลักษณะประชากรศาสตร์ได้แก่ อายุ และรายได้ต่อเดือนของนักท่องเที่ยวชาวไทยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวในจุดผ่านแดนอำเภอแม่สอด

8. แรงจูงใจในการท่องเที่ยวไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวในจุดผ่านแดนอำเภอแม่สอด

9. ทศนคติที่มีต่อการท่องเที่ยวแม่สอดในด้านแหล่งท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวในจุดผ่านแดนอำเภอแม่สอด

10. ปัญหาที่มีผลต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยวไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวในจุดผ่านแดนอำเภอแม่สอด

ชัชวาล นิธิพิพัฒน์โกศล (2547) ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการท่องเที่ยวบริเวณด่านชายแดนไทย-พม่า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการเดินทางมาท่องเที่ยวบริเวณด่านชายแดนไทย-พม่า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย พบว่าด้านสถานที่ท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีระดับความพึงพอใจในระดับมากในเรื่องของประวัติความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยว และความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยว ด้านการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ด้านประชาชนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีระดับความพึงพอใจในระดับมากในเรื่องของอสังหาริมทรัพย์ที่ดีของประชาชนในท้องถิ่น ด้านร้านค้า ร้านอาหารและเครื่องดื่ม นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีระดับความพึงพอใจในระดับมากในเรื่องของสินค้าและบริการมีจำนวนเพียงพอกับความต้องการ ด้านโรงแรม ที่พัก นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

เพื่อให้การท่องเที่ยวบริเวณด้านชายแดนไทย-พม่า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ควรมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับอำเภอแม่สายผ่านสื่อต่างๆ ทำการสำรวจและปรับปรุงปัจจัยพื้นฐานที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกของอำเภอแม่สาย รวมถึงเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยว และสร้างความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยว เช่น ควรส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่น ผลิตสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นในอำเภอแม่สาย หรือควรส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ โดยการอนุรักษ์วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นที่เป็นเหมือนภาพสะท้อนของคนไทยในอดีตที่หาได้ยาก รวมทั้งการบริการด้วยอสังหาริมทรัพย์ที่ดี โดยไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยว เป็นต้น

เฉลิมชัย อัสวโสภี (2554) ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการท่องเที่ยวบริเวณด้านพรมแดน ไทย - พม่า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคเหนือ เป็นเพศหญิงและมีอายุระหว่าง 15 - 24 ปี มีสถานภาพโสด ในด้านระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาที่ระดับปริญญาตรี มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 10,000 บาท และเป็นนักเรียนและนักศึกษา ในแต่ละปีผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวบริเวณอำเภอแม่สายมากกว่า 2 ครั้งเพื่อซื้อสินค้า/สินค้าที่ระลึกและพักผ่อน มีค่าใช้จ่ายตลอดการเดินทาง 1,001 - 5,000 บาท ส่วนมากเป็นการเดินทางมาในลักษณะส่วนตัว มีผู้ร่วมเดินทาง 1 - 5 คน และใช้รถยนต์ ส่วนตัวเป็นพาหนะในการเดินทาง

พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคลด้าน ภูมิภาค อายุ รายได้ และอาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ในการศึกษาเปรียบเทียบแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการท่องเที่ยวบริเวณด้านพรมแดนไทย - พม่า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย พบว่าแรงจูงใจในด้านสิ่งดึงดูดใจ และ ด้านการคมนาคมขนส่งและความสะดวกในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว มีความสำคัญต่อพฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทย ขึ้นอยู่กับ ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ รายได้ อาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วชิราภรณ์ ศรีมนัส (2540) ศึกษาเรื่อง การศึกษาธุรกิจท่องเที่ยวในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจในรูปบริษัท มีบริการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากกว่าประเภทอื่น

ในการศึกษาสภาพทั่วไปในประเทศไทยที่เอื้อต่อการลงทุน พบว่า ปัจจัยต่างๆ ส่วนใหญ่มีความเอื้ออำนวยต่อการลงทุนในระดับมากที่สุดและมาก ยกเว้นลักษณะภูมิประเทศอยู่ในระดับน้อย

สำหรับความเหมาะสมด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน พบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดและมาก ยกเว้นในเรื่องความไม่สะดวกในเส้นทางคมนาคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคมนาคมทางบก

ในการศึกษาการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในประเทศไทย พบว่า ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวในประเทศไทย คือ เพื่อการเพิ่มขึ้นของรายได้ของบริษัท เพื่อการขยายการลงทุน และเพื่อเพิ่มส่วนการตลาด

สำหรับปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวส่วนใหญ่ประสบปัญหามากที่สุดคือ ความไม่สะดวกในด้านคมนาคม ด้านภาษี สายการบินภายในและระหว่างประเทศ

วัลลภ ทองอ่อน (2547) ศึกษาเรื่อง การศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวจากอำเภอแม่สอด จังหวัดตากสู่เมืองมะละแหม่ง สหภาพเมียนมาร์: เส้นทางสายวัฒนธรรม ธรรมชาติและการค้า ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก มีความต้องการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการท่องเที่ยวสู่สหภาพเมียนมาร์ โดยการเปลี่ยนจุดปลายทางเป็นต้นทางของการท่องเที่ยวจากอำเภอแม่สอดสู่เมืองมะละแหม่ง ซึ่งเป็นเส้นทางสำคัญระหว่างเมืองสมัยโบราณ เป็นการเชื่อมระหว่างเมืองมะละแหม่ง ซึ่งเป็นเมืองท่าชายทะเลกับเมืองที่อยู่ในแผ่นดินภายใน เช่น ตาก เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน จนถึงเมืองเชียงตุง เมืองเชียงรุ่ง เป็นต้น คือเป็นเส้นทางการค้าทั้งการเดินเท้าและขบวนม้าต่างและวัวต่าง ปัจจุบันเส้นทางได้ถูกพัฒนาให้เป็นเส้นทางรถยนต์เพื่อเชื่อมเมืองเมียวดี สู่เมืองมะละแหม่ง และเมืองย่างกุ้ง เพื่อขนส่งเส้นทางเป็นหลัก เส้นทางดังกล่าวผ่านลักษณะภูมิประเทศ 2 ลักษณะ คือ เขตภูเขาสูงสลับซับซ้อนและเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำ และผ่านเขตวัฒนธรรม 2 เขตวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมกะเหรี่ยงและวัฒนธรรมมอญ อันสามารถพัฒนาเส้นทางการค้าดังกล่าวให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ธรรมชาติและการค้า ซึ่งทำให้การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนำมาซึ่งความเข้าใจระหว่างไทยกับสหภาพเมียนมาร์ในอนาคต

วไลลักษณ์ น้อยพยัคฆ์ (2015) กล่าวถึงผลการวิจัยยืนยันว่าประเทศไทยในฐานะแหล่งท่องเที่ยวมีคุณค่าที่สามารถส่งมอบให้แก่นักท่องเที่ยวสหราชอาณาจักร เมื่อนักท่องเที่ยวสหราชอาณาจักรมีประสบการณ์ท่องเที่ยวในประเทศไทยแล้วเห็นว่าคัมค่าเงินที่สุด (Monetary Value

:Utilitarian - based)และในด้านคุณค่าเชิงอารมณ์ (Emotional Value : Experience - based) ประกอบด้วยความตื่นเต้นและความสนุกสนาน เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการเดินทางซ้ำ ส่วนคุณค่าเชิงสาร์ตละ (Functional value) ซึ่งประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวและโครงสร้างพื้นฐานทางการท่องเที่ยว ไม่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวสหราชอาณาจักรอยากเดินทางกลับมาเที่ยวอีก และคุณค่าเชิงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Value - Process - based) ซึ่งอยู่ในกระบวนการให้บริการของคนไทยไม่ได้ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญ

อรณัฐ โกศล และคณะ (2557) การจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน กล่าวว่า การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างเต็มตัวในอนาคตอันใกล้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศไทยจะต้องเตรียมความพร้อมในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการจัดการด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สร้างชื่อเสียง และรายได้ให้แก่ประเทศเป็นอย่างมาก เมื่อเริ่มการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มีแนวโน้มว่าจำนวนนักท่องเที่ยวจะเพิ่มปริมาณมากขึ้น ดังนั้นจึงควรให้ความสนใจและเตรียมความพร้อมด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะด้านนโยบายและการจัดการควรหันมาให้ความสนใจการจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์และการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด และยังคงรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้ หรือเพื่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด ซึ่งการจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานราชการ องค์กร ภาคเอกชน เครือข่ายต่างๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในท้องถิ่นและการพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นควบคู่กัน นอกจากนี้ยังควรพิจารณาและทบทวนถึงผลงานด้านวิชาการและการวิจัยที่ผ่านมาในประเด็นที่เกี่ยวข้อง อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งจะนำไปสู่การจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

2.4 ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

2.4.1 ความหมายและความสำคัญของฐานข้อมูลสารสนเทศ

สุริยา ทับน้อย (2540 : 11) กล่าวว่า ข้อมูล หมายถึง ข้อเท็จจริงหรือกลุ่มตัวเลขที่ยังไม่ได้รับการประมวลผล แจกแจงหรือ วิเคราะห์ และไม่สามารถใช้ประกอบการตัดสินใจของผู้บริหารได้

ประวดี สุทธิประภา (2543 : 11) กล่าวว่า ข้อมูล หมายถึง ตัวเลข ภาษา สัญลักษณ์ เหตุการณ์ ที่เป็นข้อเท็จจริงที่มีอยู่ในโลกและใช้แทนคน สิ่งของ ความคิดที่ยังไม่ผ่านกระบวนการประมวลผลและยังไม่สามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจได้

สุพจน์ บุญยืน (2544 : 12) กล่าวว่า ข้อมูล หมายถึง ข้อเท็จจริงที่ปรากฏ อาจเป็นตัวเลข ตัวหนังสือ สัญลักษณ์ รูปภาพที่มีความหมายเฉพาะตัว จะเกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องก็ได้

กิตติ ภัคตวิฒนะกุล (2546 : 22) กล่าวว่า ข้อมูล หมายถึง ข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ซึ่งอาจเป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคคล สถานที่ สัตว์ สิ่งของ และอื่นๆ

พิมพ์ศิริ ชาญพิทยา (2546 : 7) กล่าวว่า ข้อมูล หมายถึง การรวบรวมข้อเท็จจริงต่างๆ และการกระทำที่เกิดขึ้นมาแล้วในอดีต โดยไม่มีการปรุงแต่งและไม่เกี่ยวข้องกันจะอยู่ในลักษณะที่ใช้ แทนกันด้วยตัวเลขภาษา หรือสัญลักษณ์ อย่างใดอย่างหนึ่ง

เริงฤทธิ์ เยื่อใย (2546 : 12) กล่าวว่า ข้อมูล หมายถึง ข้อเท็จจริงต่างๆ ที่อยู่ในรูปแบบ ตัวเลข ภาษา หรือสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ใช้แทนคน สิ่งของ ความคิดซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่ยังไม่ได้ ประมวลผล ซึ่งนำไปประกอบการตัดสินใจได้ไม่เต็มที่

สมเกียรติ สมคิด (2547 : 11) กล่าวว่า ข้อมูล หมายถึง ข้อเท็จจริงทั้งที่เป็นตัวเลข และ ไม่ได้เป็นตัวเลข ข่าวสาร ที่ยังไม่ผ่านการวิเคราะห์และประมวลผล

จากความหมาย ของคำว่า ข้อมูล ตามที่นักวิชาการได้กล่าวไว้หลากหลายนั้นสรุปได้ว่า ข้อมูล หมายถึง ข้อเท็จจริง หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบุคคล สถานที่ สิ่งของและอื่นๆ ใน ชีวิตประจำวันที่ยังไม่ได้ประมวลผลเพื่อประกอบในการตัดสินใจ

ส่วนความหมายของสารสนเทศ ไพโรจน์ คชชา (2540 : 10) กล่าวว่า สารสนเทศ (Information) หมายถึง ข้อมูลต่างๆ ที่ผ่านการเปลี่ยนแปลงหรือมีการกระทำประมวลผลหรือ วิเคราะห์ผลให้อยู่ในรูปแบบที่มีความสัมพันธ์ มีความหมายหรือมีคุณค่ามากขึ้น หรือมีวัตถุประสงค์ใน การใช้งานอย่างใดอย่างหนึ่ง

ประวดี สุทธิประภา (2543 : 13) กล่าวว่า สารสนเทศ (Information) หมายถึง ข้อมูลที่ ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ผล ประมวลผลแล้ว พร้อมทั้งจะนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ได้ทันที

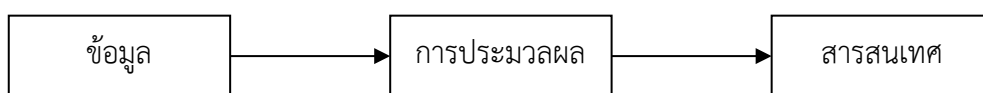
พิมพ์ศิริ ชาญพิทยา (2546 : 7) กล่าวว่า สารสนเทศ หมายถึง ข้อมูลที่ผ่านการ เปลี่ยนแปลงโดยการนำข้อมูลตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป ประมวลผลด้วยวิธีการต่างๆ จนมีความหมายสมบูรณ์ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ประกอบการตัดสินใจได้

เริงฤทธิ์ เยื่อใย (2546 : 13) กล่าวว่า สารสนเทศ หมายถึง ข้อมูลต่างๆ ที่ได้ผ่านการ จัดกระทำหรือผ่านการประมวลผล มีความเชื่อถือได้และสามารถนำไปประกอบการตัดสินใจในกิจ กรรมการบริหารต่างๆ ได้

สุพจน์ บุญยืน (2544 : 13) กล่าวว่า สารสนเทศ หมายถึง ข้อมูลที่ผ่านการจัดกระทำด้วย วิธีการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้วยมือ เครื่องจักรกล หรือเทคโนโลยีใด ๆ แล้ว มีความน่าเชื่อถือสามารถ นำไปใช้ประกอบการตัดสินใจ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 4) ได้ให้ความหมายของสารสนเทศว่า สารสนเทศ เป็นผลผลิตจากการประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูล จัดทำในรูปแบบที่พร้อมจะนำไปใช้ มีความถูกต้องตามสภาพความเป็นจริง ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ มีความสมบูรณ์เพียงพอสำหรับใช้ประกอบการตัดสินใจ

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2546 : 505) กล่าวว่า สารสนเทศ หมายถึง ข้อมูลที่ผ่านการประมวลผล ผ่านการวิเคราะห์ หรือสรุปให้อยู่ในรูปแบบที่มีความหมายที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

แผนภูมิที่ 2.1 แสดงความสัมพันธ์ของข้อมูลและสารสนเทศ

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา 2546 : 505

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2548 : 5) กล่าวว่า สารสนเทศ หมายถึง ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ รูปแบบต่างๆ ที่มีการบันทึก ประมวลผลหรือดำเนินการด้วยวิธีใดๆ สามารถนำไปเผยแพร่และใช้ประโยชน์ทั้งในส่วนบุคคลและสังคม

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นเกี่ยวกับความหมายของสารสนเทศสรุปได้ว่า สารสนเทศ หมายถึง ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่ผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประมวลผลแล้วสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่างๆ ได้ทันที

สำนักคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2546 : 509) กล่าวว่า สารสนเทศที่ดีควรมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. มีความถูกต้องเชื่อถือได้ (Accuracy) หมายถึง ความถูกต้องที่ปราศจากข้อผิดพลาด หรือความคลาดเคลื่อนของข้อมูล สารสนเทศเป็นผลลัพธ์ที่ได้จากการประมวลผลของข้อมูล บ่อยครั้งที่ผู้บริหารระดับต่างๆ รีบร้อนใช้สารสนเทศที่เตรียมได้จากคอมพิวเตอร์ ซึ่งอาจเป็นสารสนเทศที่ยังมีข้อผิดพลาด การที่จะให้ได้สารสนเทศที่ถูกต้องนั้นข้อมูลที่ได้มาจะต้องถูกต้องด้วยเหมือนกับสำนวนที่ว่า “Garbage In Garbage Out” หรือ GIGO

2. สามารถตรวจสอบได้ (Verifiable) สารสนเทศที่ได้มาจากข้อมูลหลายๆ แหล่ง ดังนั้น ข้อมูลที่มาจากแหล่งต่างกันควรจะได้มีการตรวจสอบเพื่อจะเชื่อถือได้ว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง หรือสารสนเทศบางอย่างที่มีความสำคัญ ควรผ่านการตรวจสอบให้แน่ใจว่าสารสนเทศนั้นถูกต้อง เช่น สารสนเทศเกี่ยวกับการเงิน เป็นต้น

3. ความสมบูรณ์ (Completeness) สารสนเทศที่ช่วยในการตัดสินใจจะต้องมีความสมบูรณ์มีฉะนั้นนี้อาจทำให้เกิดการตัดสินใจของผู้บริหารมีความผิดพลาดได้ ความสมบูรณ์ไม่ได้หมายถึงปริมาณของสารสนเทศ คุณภาพความสมบูรณ์ของสารสนเทศมักจะเน้นถึงสารสนเทศที่ปราศจากการถูกละเลยหรือถูกมองข้ามสิ่งสำคัญไป

4. ทันต่อการใช้งานหรือทันเวลา (Timeliness) สารสนเทศจะต้องทันสมัยและทันต่อการใช้งานอยู่เสมอทุกครั้งที่ข้อมูลมีการเปลี่ยนแปลงจะต้องมีการปรับปรุงข้อมูลเพื่อผลิตสารสนเทศให้ทันต่อการนำไปใช้ประโยชน์ สารสนเทศจะมีคุณค่าหรือไม่นั้นจะต้องคำนึงถึงช่วงเวลาเป็นสิ่งสำคัญ สารสนเทศบางอย่างที่มีคุณค่าสูงในวันนี้ ในเวลาต่อมาอาจไม่มีคุณค่าเลยถ้าเกินกำหนดเวลาที่ต้องการนำไปใช้

5. ความกะทัดรัด (Conciseness) เนื่องจากผู้สร้างสารสนเทศพยายามที่จะสร้างสารสนเทศให้เป็นสารสนเทศที่สมบูรณ์ที่สุด ทำให้คำนึงถึงแต่เพียงว่า ทำอย่างไรจึงจะให้ได้สารสนเทศที่มีความละเอียดมากพอสำหรับผู้บริหาร ซึ่งแทนที่จะเป็นประโยชน์กลับกลายเป็นว่าสารสนเทศมีความละเอียดมากเกินไปจนความจำเป็นทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี เพราะเมื่อผู้บริหารต้องการใช้สารสนเทศ จะต้องเสียเวลาค้นคว้าหาสารสนเทศที่เขาต้องการจากสารสนเทศที่มีอยู่ทั้งหมดซึ่งอาจทำให้ไม่ทันต่อการนำไปใช้งาน

6. ตรงประเด็นหรือตรงตามความต้องการ (Relevance) สารสนเทศที่ดีจะต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์โดยตรงกับงานที่ต้องการใช้สารสนเทศนั้น ดังนั้นสารสนเทศที่ดีของผู้ใช้คนหนึ่งต้องการอาจจะไม่ตรงตามความต้องการของผู้ใช้คนอื่นก็ได้

สารสนเทศที่ดีนอกจากควรมีคุณสมบัติดังกล่าว ยังมีคุณสมบัติบางประการที่ควรคำนึงถึง ดังนี้

1. ความชัดเจน ได้แก่ สารสนเทศที่มีความชัดเจนสามารถทำความเข้าใจง่าย
  2. ความไม่ลำเอียง หมายถึง ไม่เป็นสารสนเทศที่มีจุดประสงค์ที่จะปกปิดหรือบิดเบือนข้อเท็จจริงบางอย่างซึ่งทำให้ผู้ใช้เกิดความเข้าใจผิดไปจากความจริง
  3. เป็นที่พอใจของผู้ใช้ เป็นสารสนเทศที่ผู้ใช้พอใจและยอมรับได้
  4. การใช้งานง่าย ได้แก่ สารสนเทศที่นำไปใช้ได้ง่าย สะดวกและรวดเร็ว
  5. ควรยืดหยุ่นได้เพื่อการปรับเปลี่ยนให้ตรงกับการปฏิบัติงานหรือตรงตามความต้องการ
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2548, น.10-11) กล่าวว่า คุณสมบัติและลักษณะที่เหมาะสมต่างๆ ของสารสนเทศมีประเด็นสำคัญดังนี้

1. สารสนเทศต้องมีเนื้อหาที่ถูกต้อง สารสนเทศที่จะใช้ประโยชน์ได้ต้องมีความถูกต้องแม่นยำ ไม่มีข้อผิดพลาด เช่น สารสนเทศที่เป็นทฤษฎีในศาสตร์ใดๆ ที่ผู้วิจัยใช้อ้างอิงเพื่อการศึกษาวิจัยควรเป็นสารสนเทศที่ผ่านกระบวนการเผยแพร่ต่อสาธารณะ (Publication หรือ Public

Knowledge) และกระบวนการพิจารณาคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer-review Process) หากผู้ทำวิจัยนำทฤษฎีที่ผิดอ้างในงานวิจัยของตน ย่อมทำให้เสียเวลาในการทำวิจัยเพราะจะได้ผลการวิจัยที่ผิดพลาดตามไปด้วย สารสนเทศที่มีเนื้อหาถูกต้องจึงควรพิสูจน์ได้ หรือระดับความถูกต้องเป็นที่ยอมรับ

2. สารสนเทศที่ตรงกับความต้องการ หมายถึง เป็นสารสนเทศที่ตอบสนองความต้องการในการนำไปใช้ประโยชน์ได้ การจัดเก็บรวบรวมสารสนเทศจำเป็นต้องพิจารณาขอบเขตที่เกี่ยวข้องและความลึกของเนื้อหาหรือเรื่อง ซึ่งตรงตามขอบเขตของภารกิจและความต้องการของผู้ใช้ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายให้บริการหรือใช้ประโยชน์ เช่น การจัดทำระบบสารสนเทศบุคลากรจำเป็นต้องเก็บรวบรวมรายละเอียดข้อมูล บุคลากรแต่ละระดับต่างๆ ครอบคลุมของลักษณะความต้องการ ใช้งาน หากหน่วยงานต้องการใช้ข้อมูลเกี่ยวกับความเชี่ยวชาญเฉพาะของแต่ละบุคคลและไม่สามารถค้นหาได้การจัดทำระบบสารสนเทศจะไม่ใช่ประโยชน์เท่าที่ควร ไม่สนองความต้องการ

3. สารสนเทศที่ครบถ้วนสมบูรณ์ การใช้สารสนเทศจำเป็นต้องได้รับสารสนเทศประเด็นต่างๆ ตามหัวข้อเรื่องอย่างครบถ้วน ในการบริหารงานผู้บริหารจำเป็นต้องใช้สารสนเทศหลายด้านเพื่อการตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การค้นหารวบรวมสารสนเทศที่ครบถ้วนสมบูรณ์เป็นเรื่องสำคัญต่อการตัดสินใจ การบริหารงานหรือการใช้ประโยชน์ในภารกิจต่างๆ เสมอ

4. สารสนเทศที่เข้าใจง่าย สารสนเทศที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้ดีจำเป็นต้องมีการรวบรวมเรียบเรียงและนำเสนอเป็นขั้นตอน เช่น ตามลำดับเหตุการณ์ และไม่ให้รายละเอียดมากพจนเกินไป หรือมีเนื้อหาซับซ้อนทำให้เข้าใจได้ยาก ต้องตีความซึ่งอาจเกิดความคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง สารสนเทศที่มีเนื้อหาอาจมีภาพประกอบคำอธิบาย หรือนำเสนอโดยใช้แผนภูมิ ผัง ตารางต่างๆ ประกอบ ซึ่งจำเป็นต้องมีการจัดทำวิธีการนำเสนอให้สอดคล้องตรงตามเนื้อหาและเข้าใจง่ายด้วยเช่นกัน

5. สารสนเทศที่มีลักษณะเชื่อถือได้ ขึ้นอยู่กับแหล่งของสารสนเทศว่าเป็นแหล่งรับผิดชอบการผลิตหรือต้นกำเนิดสารสนเทศอย่างเป็นทางการหรือไม่

6. สารสนเทศที่ทันต่อเหตุการณ์ หมายถึงการจัดหาสารสนเทศมาใช้ประโยชน์ได้อย่างรวดเร็วทันต่อการใช้ประโยชน์ การค้นหา รวบรวมสารสนเทศจำเป็นต้องวางแผนเตรียมการไว้ล่วงหน้าเพื่อกำหนดว่าต้องการสารสนเทศเรื่องใด เกี่ยวกับประเด็นใดบ้าง แต่ละประเด็นจำเป็นต้องค้นหาจากแหล่งใดและการรวบรวมได้ครบถ้วนใช้เวลาโดยรวมทั้งหมดเท่าใดรวมทั้งอาจมีปัญหายุบสรรคในขั้นตอนต่างๆ ที่ให้เสียเวลาอีกบ้าง หากได้กำหนดวิธีการและเวลาที่จะจัดหาสารสนเทศอย่างรัดกุม ย่อมทำให้ได้รับสารสนเทศมาใช้ได้ทันต่อการใช้ประโยชน์

จากคำกล่าวข้างต้นสรุปว่า สารสนเทศที่ดีนั้นต้องถูกต้อง ทันสมัย ทันเวลา ทันเหตุการณ์ ทันต่อความต้องการและครอบคลุมเรื่องที่เป็นต้องใช้

ความหมายระบบสารสนเทศ

สุพจน์ บุญยืน (2544 : 14) กล่าวว่า ระบบสารสนเทศ คือ กระบวนการจัดเก็บข้อมูล จัดกระทำข้อมูลเพื่อให้เป็นสารสนเทศที่มีความเชื่อถือได้ และจัดเก็บไว้อย่างมีระบบพร้อมที่จะนำมาใช้ได้เป็นปัจจุบัน

ศักดิ์ชัย วายูวัฒนศิริ (2545 : 9) กล่าวว่า ระบบสารสนเทศ หมายถึง ระบบการเก็บรวบรวมข้อมูลและการจัดกระทำให้เป็นสารสนเทศอย่างมีระบบ เพื่อสะดวกในการนำเสนอและนำไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานและการประกอบวินิจัยสั่งการตามความต้องการของผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง

เริงฤทธิ์ เยื่อใย (2546 : 13) กล่าวว่า ระบบสารสนเทศ หมายถึง ระบบการเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดกระทำข้อมูลให้เป็นสารสนเทศ การเก็บรักษาข้อมูลสารสนเทศ การนำเสนอข้อมูลสารสนเทศอย่างมีระบบ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการบริหาร

พิมพ์ศิริ ชาญพิทยา (2546 : 8) กล่าวว่า ระบบสารสนเทศ หมายถึง การจัดระบบการเก็บรวบรวมข้อมูล (Data) และ จัดกระทำให้เป็นสารสนเทศ (Information) จัดเก็บรักษาอย่างมีระบบเพื่อสะดวกต่อการนำไปใช้และประกอบการวินิจัยสั่งการตามความต้องการของผู้บริหารเพื่อ นำไปใช้ประโยชน์ในการบริหารงาน

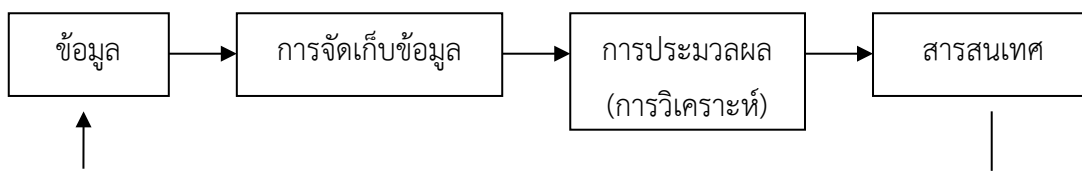
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2546 : 506) กล่าวว่า ระบบสารสนเทศ หมายถึง ระบบที่ผ่านกระบวนการกลั่นกรอง หรือ ประมวลผลข้อมูลเพื่อให้ได้สารสนเทศที่ต้องการใช้งานตามเป้าหมาย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2548 : 33) กล่าวว่า ระบบสารสนเทศ หมายถึง การนำองค์ประกอบหรือส่วนต่างๆ ที่สำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดการและการให้บริการสารสนเทศ ซึ่งได้แก่ ทรัพยากรสารสนเทศ บุคลากร เครื่องจักรกล และอุปกรณ์ต่างๆ กระบวนการจัดการสารสนเทศ กระบวนการบริหารหน่วยงานสารสนเทศและผู้ใช้มาทำงานร่วมกันเพื่อรวบรวมจัดเก็บประมวลผล และเผยแพร่สารสนเทศ

จากคำกล่าวข้างต้นสรุปว่า ระบบสารสนเทศ หมายถึง การนำองค์ประกอบที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการและการให้บริการสารสนเทศมาจัดกระทำเพื่อให้ได้สารสนเทศและเก็บรวบรวมให้เป็นระบบเพื่อทันต่อการใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบของสารสนเทศ

กรมวิชาการ (2544 : 6, อ้างถึงใน พิมพ์ศิริ ชาญพิทยา. 2546 : 22) กล่าวว่า การจัดการระบบสารสนเทศมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ส่วนด้วยกัน

แผนภูมิที่ 2 องค์ประกอบของสารสนเทศ

ที่มา : กรวมวิชาการ 2544 : 6, อ้างถึงใน พิมพ์ศิริ ชาญพิทยา 2546 : 22

1. ข้อมูล เป็นข้อเท็จจริงต่างๆ ภายในสถานศึกษาและบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่ง เป็นปัจจัยนำเข้าของระบบสารสนเทศ

2. การจัดเก็บข้อมูล เป็นการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศที่มีอยู่ที่ได้ทำอย่างมีระบบสะดวกต่อการนำมาประมวลผลหรือนำมาใช้ประโยชน์และสามารถแก้ไขปรับปรุงให้เป็นปัจจุบันได้ง่าย

3. การประมวลผลหรือการวิเคราะห์ เป็นการกำหนดความสัมพันธ์ของข้อมูลจัดกระทำข้อมูลเพื่อให้เหมาะสมต่อการนำไปใช้ ซึ่งวิธีการประมวลผลข้อมูลเพื่อให้ได้สารสนเทศมีอยู่มากมาย เช่น การจัดหมวดหมู่ การเรียงลำดับ การแจกแจง การทำ Cross tabulation (ตารางแจกแจงข้อมูล ตัวเลขแบบหลายประเภท) ตลอดจนจนถึงการใช้สูตรทางคณิตศาสตร์ต่างๆ (คำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความแปรปรวน ฯลฯ)

4. สารสนเทศ เป็นข้อมูลที่ผ่านการประมวลผลหรือวิเคราะห์แล้วเป็นผลผลิตของระบบที่จะนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ความสำคัญของระบบสารสนเทศ

ประวัติ สุทธิประภา (2543 : 14) กล่าวว่า สารสนเทศมีความสำคัญต่อการบริหารงาน ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือชี้สภาพปัจจุบัน ปัญหา หรือแนวโน้มในอนาคตของการวางแผน
2. เป็นหัวใจของกระบวนการบริหารงาน นับจากการวางแผน การตัดสินใจ การจัดองค์การ การอำนวยการ การควบคุม และการใช้งบประมาณ
3. เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าสำหรับการบริหารงานและเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งของกิจการในการใช้เป็นเครื่องสนับสนุนการดำเนินงาน
4. เป็นด่านป้องกันการใช้ดุลพินิจส่วนตัวในการวางแผนหรือการบริหารงานให้หันมาใช้ข้อมูลและสารสนเทศเป็นแนวทางพิจารณาตัดสินใจ

5. ช่วยประหยัดเวลาในการตัดสินใจให้ทันต่อเหตุการณ์ ที่เป็นไปด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

สุพจน์ บุญเย็น (2544 : 24) กล่าวว่า ข้อมูลและสารสนเทศมีบทบาท และความสำคัญต่อการกำหนดนโยบาย การวางแผน การตัดสินใจ และการประเมินที่มีประสิทธิภาพ เป็นเข็มทิศให้ผู้บริหารการศึกษาสามารถดำเนินงานได้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดผลผลิตที่มีประสิทธิภาพ

เริงฤทธิ์ เยื่อใย (2546 : 17) กล่าวว่า ข้อมูลและสารสนเทศมีบทบาท และความสำคัญต่อการกำหนดนโยบาย การวางแผนการตัดสินใจ และการประเมินที่มีประสิทธิภาพ เป็นเข็มทิศให้ผู้บริหารการศึกษาสามารถดำเนินงานได้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ

พิมพ์ศิริ ขาญพิทยา (2546 : 9) กล่าวว่า ความสำคัญของระบบสารสนเทศสรุปได้ว่า

1. เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากสำหรับการวางแผน การควบคุม และการตัดสินใจในการบริหารงาน
2. เป็นเครื่องมือช่วยชี้แนะทิศทางให้ผู้บริหารเลือกดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เป็นเครื่องมือช่วยในการตัดสินใจว่าอะไรเป็นสาเหตุของปัญหาอย่างแท้จริง
4. เป็นการป้องกันการใช้ดุลยพินิจเฉพาะบุคคลในการวางแผนหรือการบริหารงานให้หันมาใช้ข้อมูลและสารสนเทศในการตัดสินใจมากขึ้น
5. เป็นหัวใจของกระบวนการบริหาร

สมเกียรติ สมคิด (2547 : 13) กล่าวว่า ข้อมูลและสารสนเทศเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการตัดสินใจการบริหารงานของผู้บริหารและการดำเนินของผู้เกี่ยวข้องในองค์กร หากผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องในองค์กรมีข้อมูลและสารสนเทศที่ดี มีความถูกต้องเป็นปัจจุบัน จะทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และบรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กร

สำนักคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 2) กล่าวว่า ข้อมูลสารสนเทศเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการวางแผนการตัดสินใจดำเนินการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่ว่างานนั้นจะปฏิบัติในภาครัฐหรือภาคเอกชน งานธุรการหรืองานสงเคราะห์และไม่จำกัดเฉพาะงานหรือธุรกิจขนาดใหญ่เท่านั้น ตาจำเป็นสำหรับงานธุรกิจขนาดย่อม ธุรกิจครอบครัวหรือแม้แต่งานส่วนตัวด้วย ข้อมูลสารสนเทศมีส่วนช่วยในการตัดสินใจให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพในทางตรงข้ามกัน หากผู้ปฏิบัติงานหรือผู้บริหารไม่สนใจนำข้อมูลสารสนเทศไปใช้ประกอบการตัดสินใจ การปฏิบัติงานจะไม่แตกต่างกับการลองผิดลองถูกและจะต้องเสี่ยงต่อความผิดพลาดสูงในบางเรื่องที่มีผู้เกี่ยวข้องอยู่ในวงจำกัดความเสียหาย

โดยรวมจะไม่รุนแรง แต่หากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนจำนวนมากความเสียหายต่อสังคมประเทศชาติที่เกิดขึ้นจะขยายวงกว้างขึ้นด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2546 : 508) กล่าวว่า ระบบสารสนเทศที่กำลังได้รับความสนใจมากในขณะนี้จะเป็นเทคโนโลยีประเภที่ใช้สื่อหลายประเภทรวมกัน อาจเป็นข้อความ ตัวเลข ภาพ สัญลักษณ์ และเสียงผสมกัน จึงกลายมาเป็นระบบรวมโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ระบบหนึ่ง สามารถทำงานพร้อมกันได้หลายๆ อย่าง

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2548 : 13-14) กล่าวว่า สารสนเทศเป็นเครื่องมือทางปัญญาที่ทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้ การที่มนุษย์จะดำรงชีวิตที่ดีได้ในสังคมโลกที่สภาวะการณ์ต่างๆ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แตกต่างไปจากอดีต มนุษย์ต้องรู้จักปรับเปลี่ยนตนเองให้ทันและเหมาะสมกับสภาพ โดยรู้จักแสวงหาและเลือกสรรหาสารสนเทศที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ ต่อการสร้างความคิดอย่างชาญฉลาด เพื่อใช้ในการกิจในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการกิจส่วนบุคคล ต่อองค์การหรือการกิจด้านต่างๆ ของสังคมจนอาจกล่าวได้ว่า สารสนเทศให้อำนาจแก่ผู้ใช้ในการสร้างให้

เทคโนโลยีสารสนเทศได้ถูกนำมาใช้ในองค์กรอย่างแพร่หลาย การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ให้เกิดคุณค่าและประสิทธิผลนั้นจำเป็นต้องได้รับการยอมรับจากผู้ใช้ Davis (1989) ได้พัฒนาโมเดลการยอมรับเทคโนโลยีของผู้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ชื่อว่า โมเดลการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) โมเดลนี้กล่าวถึงทัศนคติของผู้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในเรื่องการเล็งเห็นความง่ายในการใช้งาน และการเล็งเห็นถึงผลประโยชน์ของผู้ใช้แต่ละคน โดยปัจจัยทั้งสองส่งผลกระทบต่อทัศนคติในการใช้งาน ซึ่งทัศนคติในการใช้งานส่งผลกระทบที่จะทำให้ผู้ใช้มีความตั้งใจที่จะใช้งาน และการใช้งานจริง

Rogers (1995) ได้พัฒนาทฤษฎีด้านสังคมศาสตร์เกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เรียกว่า Diffusion of Innovation ซึ่งประกอบด้วยความได้เปรียบหรือประโยชน์ ความซับซ้อน ความเข้ากันได้ สามารถทดลองใช้ได้และสังเกตได้

ในบริบทของการใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ในองค์กร ทฤษฎีหนึ่งที่น่าสนใจคือ ทฤษฎีการปรับใช้เทคโนโลยี/นวัตกรรมของการใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ (Technology/Innovation Assimilation) ซึ่งศึกษาถึงกระบวนการในการยอมรับนวัตกรรมหนึ่ง ๆ ว่าจะต้องมีขั้นตอนการใช้โดยเริ่มจากขั้นตอนการริเริ่ม(Initial Phase) การนำมาใช้ (Adoption) การใช้เป็นประจำ (Routinization) (Zhu et al. 2006) การที่องค์กรหนึ่งตัดสินใจจะนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมมาใช้เกิดจากปัจจัยภายในและภายนอกองค์กร (Armstrong and Sambamurthy, 1999, Chau and Tam, 1997; Zhu et al. 2003; 2006)

องค์ประกอบหนึ่งของปัจจัยภายในองค์กรคือ เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งมีบทบาทต่อการตัดสินใจใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ไม่ว่าจะเป็นระดับการใช้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศหรือการสนับสนุนการใช้คอมพิวเตอร์/อินเทอร์เน็ต และการทำพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

อีกองค์ประกอบหนึ่งของปัจจัยภายในองค์กรที่มีผลต่อการปรับใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่คือ ลักษณะขององค์กร อาทิเช่น ขนาดขององค์กร แนวทางการบริหารขององค์กรที่ตอบสนองต่อการทำการท่องเที่ยวอิเล็กทรอนิกส์ หรือการสนับสนุนของผู้บริหารที่จะเปิดธุรกิจสู่ระดับโลก (Armstrong and Sambamurthy, 1999; Chatterjee et al. 2002; Roberts et al. 2003; Thomond et al. 2003; Zhu et al. 2004) ยิ่งไปกว่านั้น สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นแรงกดดันให้องค์กรเตรียมความพร้อมด้านการท่องเที่ยวอิเล็กทรอนิกส์หรือการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อรองรับการแข่งขันได้แก่ คู่แข่งในอุตสาหกรรม (Zhu et al. 2004) หรือแม้แต่การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ในบริบทของการประเมินระดับความก้าวหน้าของการท่องเที่ยวอิเล็กทรอนิกส์ไทย ศิริลักษณ์ โรจนกิจอำนาจ และคณะ (2010) ได้ประยุกต์งานของ McKay et al. (2000) และ Rao et al. (2003) เพื่อศึกษาระดับความก้าวหน้าของการท่องเที่ยวอิเล็กทรอนิกส์ไทย โดยแบ่งระดับความก้าวหน้าเป็น 4 ระดับคือ ระดับการนำเสนอข้อมูลออนไลน์ (Online Presence) การมีการสื่อสารแบบผสมผสานและติดต่อได้รวดเร็ว (Interactive and Emerging Online Communication) ความสามารถในการทำการรายการอิเล็กทรอนิกส์ (E-transaction) และความเชื่อมโยงของระบบต่าง ๆ เพื่อการทำการท่องเที่ยวอิเล็กทรอนิกส์ของไทย (Etourism System Integration) ซึ่งระดับความก้าวหน้าเหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อการแสดงความพร้อมด้านการท่องเที่ยวอิเล็กทรอนิกส์ (ศิริลักษณ์ โรจนกิจอำนาจ, 2556, น.15)

2.4.2 แนวคิดการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ในยุคสังคมข้อมูลข่าวสาร ทำให้โลกแคบลงคนในโลกสามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างไร ขีดจำกัดด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ เช่น อินเทอร์เน็ต มือถือ เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันถือเป็นช่องทางสำคัญในการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ติดต่อสื่อสาร หรือข้อเสนอแนะระหว่างองค์กร บริษัท และประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ทำให้การประชาสัมพันธ์ขององค์กรสถาบัน สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะสามารถเข้าถึงประชาชนที่เกี่ยวข้องได้ทุกที่ ทุกเวลา สามารถให้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างครบถ้วน สิ่งดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงวิธีการสื่อสารแบบเดิมไปอย่างสิ้นเชิง โดยการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มาใช้ในงานประชาสัมพันธ์ มีการใช้ประโยชน์อิเล็กทรอนิกส์หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) แทนการใช้จดหมายหรือการส่งโทรสาร (fax) และ

โทรศัพท์เคลื่อนที่ มีการใช้หนังสือพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ แทนหนังสือพิมพ์ มีการสนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่สามารถเห็นหน้าผู้รับผู้ส่งทั้งในอินเทอร์เน็ตด้วยโปรแกรมเฉพาะเช่น Skype หรือด้วยโทรศัพท์มือถือระบบ 3G/4G มีการเผยแพร่ข้อมูลองค์การสถาบันผ่านทางเว็บไซต์ (Website) เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) ทั้งภาพ เสียง และสื่อผสม (multimedia) รวมทั้งสามารถปฏิสัมพันธ์กับประชาชนที่เกี่ยวข้อง และอื่นๆ อีกมากมาย

นอกจากนี้ในปัจจุบัน งานประชาสัมพันธ์ได้นำเอาระบบคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้มากขึ้น เพื่อจัดทำเป็นสื่อในลักษณะของสื่อผสม (Multimedia) หรือการนำเอาอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ เพื่อความสะดวกรวดเร็ว โดยจัดได้ว่าเป็นสื่ออีกประเภทหนึ่งที่เรียกว่า สื่อสมัยใหม่ (Modern Media) นิยมใช้กันในยุคสังคมข่าวสาร หรือยุคสารสนเทศ (Information Age) เช่น ดาวเทียม (Satellite) อินเทอร์เน็ต (Internet) ซึ่งการประชาสัมพันธ์ที่จัดทำขึ้นบนอินเทอร์เน็ต ซึ่งถือว่าเป็นสื่อสมัยใหม่ที่นำมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดเช่นเดียวกับสื่ออื่นๆ อินเทอร์เน็ตที่ใช้ทำการประชาสัมพันธ์ส่วนใหญ่ผ่านทาง E-mail เว็บไซต์ หรือสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)

ข้อได้เปรียบของการประชาสัมพันธ์ด้วยอินเทอร์เน็ตคือการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้กว้างไกลโดยเฉพาะสื่ออินเทอร์เน็ตนำมาใช้ประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์ทางการตลาดได้ดีเนื่องจากสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในระดับสากล โดยไม่จำกัดกลุ่มและถิ่นที่อยู่ของผู้รับสาร สามารถเผยแพร่กระจายได้ทั่วโลก สามารถสร้างกระบวนการปฏิสัมพันธ์ในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังเข้าถึงได้ตลอดเวลา เป็นสื่อที่สามารถเปิดรับข่าวสารได้ตลอด 24 ชั่วโมง สามารถให้ข่าวสารข้อมูลได้มากกว่าสื่อชนิดอื่นๆ ทั้งรูปข้อความ ภาพและเสียง และยังใช้งบประมาณที่น้อยกว่า

ปัจจุบันการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตไม่ใช่มีเพียงแต่คอมพิวเตอร์เท่านั้น แต่ยังสามารถใช้อุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่ เช่น สมาร์ทโฟน (Smart Phone) หรือแท็บเล็ต (Tablet) ในการใช้งานอินเทอร์เน็ตได้ด้วย นอกจากนี้จำนวนผู้ใช้สมาร์ทโฟนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยพบว่าการเปิดเว็บไซต์ผ่านสมาร์ทโฟนคิดเป็น 17 % ในปี 2013 เพิ่มขึ้นจากปี 2012 ประมาณ 6%

จากแนวโน้มในการเข้าใช้งานอินเทอร์เน็ตดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวขึ้น จำเป็นที่จะต้องคำนึงการแสดงผลข้อมูลบนอุปกรณ์สมาร์ทโฟนเหล่านี้ด้วย แต่เนื่องจากสมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ตนั้น มีความหลากหลายในเรื่องของขนาดของจอแสดงผล ซึ่งเป็นอุปสรรคที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาระบบเว็บไซต์ หรือแอปพลิเคชันให้สามารถแสดงผลข้อมูลได้เหมาะสมกับขนาดของหน้าจอแสดงผล ซึ่งในปัจจุบันนักพัฒนาระบบเว็บไซต์ได้คิดค้นการออกแบบการแสดงผลที่มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับการแสดงผลข้อมูลได้อย่างเหมาะสมกับขนาดของหน้าจอ เรียกว่า Responsive Design เป็นเทคนิคการออกแบบและพัฒนารูปแบบการแสดงผลให้เหมาะกับอุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่แต่ก็ยังสามารถแสดงผลได้บนคอมพิวเตอร์ทั่วไปได้ เช่น การปรับเปลี่ยนขนาดตัวอักษร หรือปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดวางให้

เหมาะกับการแสดงผลในแนวแคบ และรองรับการสัมผัสด้วยนิ้วมือได้ดีกว่า (โครงการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่สู่การเป็น AEC, 2557, น.5 – 6)

แนวทางในการแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยวกระแสหลักที่กำลังประสบอยู่ในปัจจุบัน เพื่อเป็นนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว คือ การพัฒนาการเก็บบันทึกตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวด้วยระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก (Global Positioning System: GPS) จัดทำฐานข้อมูลและแผนที่ และจัดรูปแบบและวิเคราะห์เส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนด้วยระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ และสามารถเสนอเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไปที่สนใจได้

2.4.3 แนวคิดสารสนเทศด้านการตลาดท่องเที่ยวในอาเซียน

การรวมกลุ่มของประเทศในอาเซียนเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อนำอาเซียนไปสู่การเป็นตลาดและฐานการผลิตร่วมกัน (Single Market and Production Base) ภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือเป็นภาคบริการหนึ่งที่มีการเปิดการค้าเสรีอย่างเต็มรูปแบบในปี 2558 ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีศักยภาพสูงในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว ประเทศไทยมีจุดแข็งด้านทำเลที่ตั้ง ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการให้บริการที่สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ซึ่งมีการคาดการณ์ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติของกลุ่มประเทศอาเซียนจะเพิ่มขึ้นอีก 25% ในปี 2015 (ประมาณ 86,700,000 คน) (Turner and Witt, 2008) ทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยวของภาครัฐ อาทิเช่น กรมการท่องเที่ยว สมาคมเทคโนโลยีการท่องเที่ยว (Tourism Technology Association: TTA) ซึ่งเป็นองค์กรที่ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้ร่วมมือกับสมาคมการท่องเที่ยวอาเซียน (ASEAN Tourism Association: ASEANTA) มีแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไทยเพื่อรองรับการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาให้บริการ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ มีการทำการท่องเที่ยวอิเล็กทรอนิกส์ผ่านอินเทอร์เน็ตมากขึ้น (Electronic tourism: E-tourism) นอกจากนี้ การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (UNCTAD, 2005) ได้ผลักดันประเทศที่กำลังพัฒนาที่มีรายได้หลักจากการท่องเที่ยวให้แสวงหาประโยชน์จากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการดำเนินงานและบริการลูกค้า เพื่อสร้างรายได้และลดค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตที่มีความสามารถในการค้นหาและให้ข้อมูลสร้างเครือข่ายและติดต่อกับสังคมโลก ความสามารถดังกล่าวนี้ถือเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่ง เพราะอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงอย่างสูงกับข้อมูลและการให้บริการจำนวนมาก

ซึ่งสามารถส่งผ่านไปถึงลูกค้าได้ในรูปแบบของดิจิทัลได้ (Buhalis and Law, 2008) การใช้เทคโนโลยีและเครือข่ายสารสนเทศให้เกิดคุณค่าในธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่สำคัญในยุคดิจิทัลที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ (Aldebert et al. 2011)

การพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวในปัจจุบันกำลังเข้าสู่ยุคการ 3.0 ซึ่งเป็นยุคของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการในการท่องเที่ยว โดยเน้นให้ความสำคัญกับผู้บริโภคหรือลูกค้าเพิ่มมากขึ้น และมีการผสมผสานเทคโนโลยีด้านการสื่อสารที่มีรูปแบบที่ทันสมัยโดยเฉพาะในรูปแบบของสังคมออนไลน์จำนวนมาก ซึ่งการพัฒนาแบบทางการตลาดได้มีการพัฒนาตั้งแต่การตลาด 1.0 จนถึงการตลาด 3.0 โดยรายละเอียดของรูปแบบการตลาดมีดังนี้

การตลาด 1.0 เป็นยุคที่การตลาดมุ่งเน้นสินค้าเป็นหลัก (The Product Centric Era) เป็นการตลาดที่ให้ความสำคัญกับตัวสินค้า โดยมุ่งเน้นการลดต้นทุนการผลิตสินค้า และกำหนดราคาขายให้ต่ำ เพื่อให้ได้ปริมาณการขายเป็นจำนวนมาก และเน้นการสื่อสารแบบมวลชน ที่มีกลุ่มเป้าหมายจำนวนมาก เช่น โทรทัศน์ วิทยุ แผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์ เว็บไซต์ เป็นต้น

การตลาด 2.0 เป็นยุคที่การตลาดที่มุ่งเน้นผู้บริโภค (The Customer-Oriented Era) เป็นการตลาดที่ให้ความสำคัญกับความหลากหลายของความต้องการของผู้บริโภค ทำให้เกิดเป็นสินค้าหรือบริการให้เลือกเป็นจำนวนมาก แต่การตลาด 2.0 นี้ ผู้บริโภคจะเป็นเพียงผู้รับสาร โดยไม่สามารถแสดงความคิดเห็นโต้ตอบได้ ซึ่งเป็นลักษณะของสื่อสารทางเดียว (One-Way Communication) แต่จะมุ่งเน้นการสื่อสารเฉพาะกลุ่มมากขึ้น เช่น โทรทัศน์ วิทยุ แผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์ เว็บไซต์ เป็นต้น

การตลาด 3.0 เป็นยุคการตลาดที่มุ่งเน้นการขับเคลื่อนด้วยค่านิยม (The Values-Driven Era) เป็นการตลาดที่ไม่ได้มองผู้บริโภคเป็นผู้รับสารทางการตลาดอย่างเดียว แต่มองในฐานะที่เป็นมนุษย์ที่มีความคิด จิตใจ และจิตวิญญาณ ซึ่งสามารถแสดงออกถึงความคิดเห็น และทำให้เกิดการสื่อสารสองทาง (Two-Way Communication) โดยแสดงความคิดเห็นของตนเองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสินค้าหรือบริการ เพื่อให้สินค้าและบริการนั้น ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคให้ดียิ่งขึ้น

การดำเนินการด้านการตลาดของประเทศในภูมิภาคอาเซียนนั้น พบว่ามีการใช้รูปแบบการตลาดทั้ง 3 รูปแบบ ซึ่งการตลาด 3.0 จะเป็นการมุ่งเน้นการใช้สื่อประชาสัมพันธ์แบบสองทิศทาง และใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ เพื่อรับฟังความคิดเห็นต่างๆ แล้วนำมาพัฒนาและปรับปรุงสินค้าและบริการให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวมากที่สุด

รูปแบบการตลาดของแต่ละประเทศในภูมิภาคอาเซียน ส่วนใหญ่เริ่มมีการพัฒนารูปแบบการตลาดอย่างต่อเนื่อง โดยประเทศที่ได้มีการใช้รูปแบบการตลาด 3.0 ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์

อินโดนีเซีย และไทย ซึ่งประเทศสิงคโปร์นั้นมุ่งเน้นการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวโดยเพิ่มโอกาสด้านการสื่อสารแบบดิจิทัล และสังคมออนไลน์ การพัฒนาตราสินค้าด้านการท่องเที่ยวเพื่อช่วยลดขั้นตอนการโฆษณา ส่วนประเทศอินโดนีเซียนั้นมุ่งเน้นการเชื่อมโยงกับสื่อสังคมออนไลน์ที่ครอบคลุม เช่น ประชาสัมพันธ์ผ่าน Facebook Google Twitter Blog และ Youtube

รูปแบบการตลาดของประเทศมาเลเซีย และกัมพูชานั้นเริ่มมีการพัฒนาจากรูปแบบ 2.0 เป็นรูปแบบการตลาด 3.0 แล้ว แต่ยังคงเน้นไปทางการตลาด 2.0 อยู่ โดยประเทศมาเลเซียเน้นการประชาสัมพันธ์ในประเทศใหม่ๆ ได้แก่ กลุ่มประเทศอินโดจีน กลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช (Commonwealth of Independent States) เช่น ประเทศรัสเซีย อาร์เมเนีย เป็นต้น และประเทศอิหร่าน โดยกระตุ้นการรับรู้ของชาวต่างชาติต่อภาพลักษณ์การท่องเที่ยวมาเลเซียอย่างต่อเนื่อง ภายใต้ชื่อ “Malaysia Truly Asia” ส่วนประเทศฟิลิปปินส์ก็ใช้รูปแบบการตลาด 2.0 เช่นเดียวกันสำหรับประเทศที่ใช้การตลาด 1.0 ซึ่งมุ่งเน้นการขายสินค้าและบริการการท่องเที่ยวได้แก่ ประเทศเวียดนาม ลาว พม่า และบรูไน โดยประเทศเวียดนามนั้นประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ที่แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวและเทศกาลท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และจัดตั้งสถานีวิทยุส่วนกระจายเสียงต่างประเทศออนไลน์ เพื่อแจ้งข่าวสารการท่องเที่ยวรวมถึงการเผยแพร่ศิลปะ วัฒนธรรม และสอนภาษาเวียดนาม เป็นต้น (โครงการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่สู่การเป็น AEC, 2557, น. 5 – 7)

2.4.4 การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประภากร แก้ววรรณ และคณะ (2557) ศึกษาเรื่องศักยภาพและความต้องการด้านสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยวขององค์กรท่องเที่ยวท้องถิ่น เมืองมรดกโลกหลวงพระบางสู่ประชาคมอาเซียน ผลการศึกษา พบว่า องค์กรท่องเที่ยวท้องถิ่นเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง มีศักยภาพมากที่สุดคือ มีนโยบายเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ พนักงานนำเที่ยว แผ่นพับ/โบว์ชัวร์ แผนที่/แผนภูมิ และเว็บไซต์ ความต้องการมากที่สุดคือ มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ มีเครือข่ายความร่วมมือกับประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียน มีแนวทางในการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ณรงค์ พลธิ์รักษ์ (2556) ศึกษาเรื่องระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อจัดการการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดชลบุรี จากการประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชน พบว่า แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีมาตรฐานต่ำกว่าเกณฑ์ โดยมีแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 5 แห่งที่มีมาตรฐานคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง วัดญาณสังวราราม วัดเทพวราราม และชุมชนอ่างศิลา และมีแหล่งท่องเที่ยวเพียง 1 แห่งที่มีมาตรฐานอยู่ในระดับดี ได้แก่ น้ำตกชันตาเถร จากนั้นจึงทำการจัดเส้นทาง

การท่องเที่ยวชุมชนออกเป็น 4 เส้นทาง ได้แก่ เส้นทางที่ 1 เส้นทางธรรมชาติฝั่งทะเล (R1) เส้นทางที่ 2 ย้อนรอยตำนานนิทานพื้นบ้านพระรถเมรี (R2) เส้นทางที่ 3 สี่อัครธรรม (R3) และเส้นทางที่ 4 ธรรมชาติที่หลากหลาย (R4) ขั้นตอนสุดท้าย คือ วิเคราะห์เส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนที่สั้นที่สุด (Shortest route) โดยใช้ชุดคำสั่งการวิเคราะห์โครงข่าย (Network Analyst Extension) โดยในเส้นทางที่ 1 มีระยะทางรวมเท่ากับ 96.51 กิโลเมตร เส้นทางที่ 2 มีระยะทางรวมเพียง 31.59 กิโลเมตร เส้นทางที่ 3 มีระยะทางรวมเท่ากับ 58.48 กิโลเมตร และเส้นทางที่ 4 มีระยะทางรวมเท่ากับ 36.40 กิโลเมตร

ณรงค์ พลธิราช (2557) ศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก งานวิจัยนี้ได้ทำการสำรวจและเก็บข้อมูล จัดทำฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ จัดเส้นทางการท่องเที่ยว และวิเคราะห์และจัดทำแผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ในจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด โดยใช้เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ จากการศึกษาพบว่า มีแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมรวมทั้งสิ้น 100 แห่ง อยู่ในจังหวัดชลบุรี 45 แห่ง จังหวัดจันทบุรี 24 แห่ง จังหวัดระยอง 16 แห่ง และจังหวัดตราด 15 แห่ง ส่วนการจัดเส้นทางการท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 4 เส้นทาง ได้แก่ เส้นทางที่ 1 ทำบุญไหว้พระ-ชมวัฒนธรรม มีระยะทางรวม 13.36 กิโลเมตร เส้นทางที่ 2 ตามรอยนิทานตามหาพระรถเมรี มีระยะทางรวม 23.60 กิโลเมตร เส้นทางที่ 3 เที่ยวเมืองระยอง นอนเมืองจันทร์ มีระยะทางรวม 121.33 กิโลเมตร และเส้นทางที่ 4 ย้อนรอยเส้นทางทัพ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชฝั่งทะเล มีระยะทางรวม 218.52 กิโลเมตร

นงนุช บุญกล้า (2555) ศึกษาเรื่องศึกษาการจัดเก็บข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทางเกษตรด้วยระบบ GPS จำนวน 9 ฐานข้อมูล พบว่า มีเพียง 4 อำเภอจากทั้งสิ้น 9 อำเภอ ซึ่งมีศักยภาพด้านการเป็นแหล่งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ดังนี้ อำเภอนครไทย ตำบล ร่องกล้า อำเภอวังทอง ได้แก่ ต.บ้านกลาง อำเภอเนินมะปราง และอำเภอบางกระทุ่ม เนื่องจากการมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ โดยมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม และเป็นจุดดึงดูด เช่น ผาภูมิลือ ความโดดเด่นด้านวิถีชีวิต/วัฒนธรรม/ ประเพณี เป็นชุมชนที่ใช้วิถีชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เชมณัฐ มิ่งศิริธรรม (2553) ศึกษาเรื่องศึกษาการพัฒนาฐานข้อมูลแหล่งการเรียนรู้จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า

1. ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาฐานข้อมูลแหล่งการเรียนรู้ในจังหวัดสมุทรสงคราม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ด้านฐานข้อมูล ประกอบด้วย เนื้อหา ภาพประกอบ การสืบค้นข้อมูล การเพิ่ม/การลบ/แก้ไข ข้อมูล คู่มือการใช้งานข้อมูล การเชื่อมโยงไปยังส่วนที่เกี่ยวข้องอื่นๆ และการพิมพ์รายงาน 2) ด้านแหล่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย ข้อมูลจังหวัด สถานที่ บุคคล ประเพณีและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติ

2. ผลการประเมินความเหมาะสมของฐานข้อมูลแหล่งการเรียนรู้จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความเห็นว่าฐานข้อมูลแหล่งการเรียนรู้จังหวัดสมุทรสงครามมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

จำรัส กลิ่นหนู และคณะ (2557) ศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนงานข้อมูลการท่องเที่ยว จังหวัดน่าน สำหรับอุปกรณ์มือถือ พบว่า ระบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นอาจเป็น เพราะว่า ระบบฐานข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดน่าน ที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบครบถ้วนสมบูรณ์ สอดคล้องกับความต้องการใช้งานจริงในปัจจุบัน นั่นคือ โปรแกรมมีระบบอำนวยความสะดวกในการให้ข้อมูล สารสนเทศของทุกหน่วยงานในจังหวัดน่าน โดยผู้ใช้พิมพ์คำสำคัญที่ต้องการค้นหา เช่น แหล่งท่องเที่ยว ที่พัก ของฝาก วัฒนธรรม หรือประเพณีสำคัญของจังหวัดน่าน โปรแกรมก็จะแสดงรายละเอียดสารสนเทศที่ต้องการมาให้พร้อมภาพประกอบ นอกจากนี้แล้วยังสามารถบอกรายละเอียดเกี่ยวกับการเดินทาง มีแผนที่แสดงตำแหน่งของสถานที่พัก แหล่งท่องเที่ยวและร้านอาหารได้ด้วย ช่วยให้นักท่องเที่ยวมีความสะดวกในการใช้งาน โปรแกรมนี้ทำงานบนระบบปฏิบัติการ Android ทั้งบนสมาร์ทโฟนและแท็บเล็ต ผู้ใช้สามารถดาวน์โหลดมาติดตั้งได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ จาก Play Store บนอุปกรณ์เคลื่อนที่ทุกยี่ห้อที่ใช้ระบบการ Android

ความพึงพอใจของผู้ใช้ ที่มีต่อระบบฐานข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดน่าน สำหรับอุปกรณ์มือถือ โดยรวมพบว่า ผู้ใช้งานมีความพึงพอใจระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า โปรแกรมระบบมีความสะดวก รวดเร็ว ใช้งานง่าย ใช้ที่ไหน เมื่อไร ก็สามารถกระทำได้ เพียงใช้นิ้วเคาะ และสไลด์จอภาพเลื่อนไปเลื่อนมา ก็จะพบกับสารสนเทศตามที่ต้องการ และการแสดงเนื้อหาจะมีภาพประกอบสวยงาม บางสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งมีภาพวิดีโอประกอบทำให้น่าสนใจยิ่งนัก นักท่องเที่ยวต้องการที่จะไปเที่ยวและร่วมกิจกรรมในพิธีกรรมต่างๆตามประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาช้านานของชาว จังหวัดน่าน และที่สำคัญคือเป็นโปรแกรมที่ใช้งานได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ติดตั้งบนมือถือจึงมีความสะดวกในการพกพาไปไหนก็ได้ทุกที่ เปิดดู เปิดอ่านเมื่อไรก็ได้

ชลาวัล วรรณทอง และคณะ (2556) ศึกษาเรื่องการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ของจังหวัดบุรีรัมย์ด้วยเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ พบว่า ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 22 แห่ง ข้อมูลร้านอาหารจำนวน 207 แห่ง โรงแรมจำนวน 95 แห่ง และสถานบริการน้ำมัน จำนวน 252 แห่ง สำหรับโปรแกรมเว็บแอปพลิเคชันสามารถตอบสนองต่อผู้ใช้งานได้ทันที ซึ่งผู้ใช้งานสามารถเพิ่มข้อมูล แก้ไขข้อมูล ลบข้อมูล ได้อย่างอิสระ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางในการท่องเที่ยวหรือแพ็คเกจทัวร์ ออกเป็น 3 เส้นทาง ได้แก่ แพ็คเกจทัวร์ประเพณีแข่งเรืออำเภอสตึก ถึงอนุสาวรีย์พระพุทธรูปอดฟ้า จุฬาลงกรณ์ แพ็คเกจทัวร์งานแข่งว่าวอำเภอยางชุมน้อย ถึงอนุสาวรีย์พระพุทธรูปอดฟ้า จุฬาลงกรณ์ และแพ็คเกจทัวร์อุทยานประวัติศาสตร์เขาพนมรุ้งถึงเขื่อนลำนางรอง ผลการประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับดี

ศิริลักษณ์ โรจนกิจอำนวย (2556) ศึกษาเรื่องการปรับใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับความก้าวหน้าของการท่องเที่ยวอิเล็กทรอนิกส์ไทย พบว่า ผู้บริหารของโรงแรมเห็นความสำคัญและสนับสนุนการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาให้บริการการท่องเที่ยวอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับปัจจัยภายนอกพบว่า คู่แข่งขันในอุตสาหกรรมโรงแรม ทำให้โรงแรมมีการปรับปรุงการให้บริการการท่องเที่ยวอิเล็กทรอนิกส์ให้ดียิ่งขึ้น และปรับกลยุทธ์ด้านการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาให้บริการที่มีระดับสูง ในขณะที่ปัจจัยภายนอกเกี่ยวกับแรงกดดันจากการเข้าร่วม AEC ของไทยทำให้มีการปรับตัวในการให้บริการการท่องเที่ยวผ่านอินเทอร์เน็ตและสร้างแรงกดดันให้โรงแรมต่าง ๆ มีการปรับเปลี่ยนการทำงานโดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในระดับไม่สูงมากนักโดยรวม โรงแรมทั้งขนาดใหญ่ กลาง และย่อม ไม่มีความแตกต่างในการปรับใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้บริการการท่องเที่ยวอิเล็กทรอนิกส์

ในส่วนของระดับความก้าวหน้าของการให้บริการการท่องเที่ยวอิเล็กทรอนิกส์ของโรงแรมทั้งสามขนาดพบว่า โรงแรมโดยรวมมีความก้าวหน้าในระดับการนำเสนอข้อมูลออนไลน์ โรงแรมส่วนใหญ่มีการสื่อสารแบบผสมผสานและติดต่อได้รวดเร็วในระดับที่ไม่สูงมากนัก ในระดับของการทำรายการอิเล็กทรอนิกส์และความเชื่อมโยงของระบบต่าง ๆ เพื่อให้บริการการท่องเที่ยวอิเล็กทรอนิกส์ของโรงแรมโดยรวมอยู่ในระดับที่ไม่สูง โดยเฉพาะโรงแรมขนาดกลางและขนาดเล็ก และจำเป็นต้องมีการพัฒนาให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและอินเทอร์เน็ตเพื่อให้มีความก้าวหน้าในการให้บริการการท่องเที่ยวอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น อาทิเช่น มีการเชื่อมโยงฐานข้อมูลกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

เสถียรภักดิ์ มุขดี และคณะ (2556) ศึกษาเรื่องสารสนเทศเพื่อการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: กรณีศึกษาศักยภาพจุดผ่านแดนถาวรภูคู้ จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลและบริบทเบื้องต้น องค์ความรู้ และสารสนเทศเกี่ยวกับศักยภาพของด่านถาวรช่องคู้เพื่อการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ที่เกิดขึ้น ได้แก่ ฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ สำหรับการบริหารจัดการเชิงพื้นที่บริเวณจุดผ่านแดนถาวรด่านภูคู้ อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรธานี สามารถสังเคราะห์ออกมาได้ 8 ประเด็น คือ 1. ด้านสังคม วัฒนธรรมและการศึกษา ได้แก่ สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับช่องว่างของการรับรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนของของประชาชนตำบลม่วงเจ็ดต้น อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรธานี 2. ด้านท่องเที่ยวและกฎหมาย ได้แก่ สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเส้นทางจากอำเภอลับแลสู่จุดผ่านแดนถาวรภูคู้ถึงแขวงไชยบุรี ฐานข้อมูลการวิเคราะห์ศักยภาพด้านการรองรับการท่องเที่ยวสู่ประชาคมอาเซียน เส้นทางอุดรธานี-ด่านถาวรภูคู้ และองค์ความรู้ที่จำเป็นและการประเมินความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายการค้าชายแดนสำหรับผู้ประกอบการท้องถิ่น ณ จุดผ่านแดนถาวรภูคู้ 3. ด้านการค้าการลงทุนชายแดน ได้แก่ สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับ ความพร้อมด้านการส่งออกของผู้ประกอบการ ณ จุดผ่านแดนถาวรภูคู้ 4. ด้าน

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ สารสนเทศที่เกี่ยวกับฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ สำหรับการบริหารจัดการเชิงพื้นที่บริเวณจุดผ่อนปรนถาวรด่านภูดู่ อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรธานี 5. ด้านธุรกิจเกษตร ได้แก่ สารสนเทศที่เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตทางการเกษตร ธุรกิจเกษตร และการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรของพื้นที่ใกล้เคียงจุดผ่านแดนช่องภูดู่ 6. ด้านโลจิสติกส์และการจัดการอุตสาหกรรม สารสนเทศที่เกี่ยวกับเส้นทางการค้าและการขนส่งด้านโลจิสติกส์อุดรธานี-ด่านภูดู่-ไชยบุรี-เวียงจันทร์ ซึ่งใช้เป็นข้อมูลประกอบการประเมินเพื่อการตัดสินใจในเส้นทางการค้าและการขนส่งด้านโลจิสติกส์อุดรธานี-ด่านภูดู่-ไชยบุรี-เวียงจันทร์ 7. ด้านภาษาและแรงงานข้ามชาติ ได้แก่ สารสนเทศที่เกี่ยวกับเส้นทางการเคลื่อนย้ายแรงงานและนักท่องเที่ยว ผ่านเข้า-ออกจุดผ่านแดนถาวรภูดู่ด้วยเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ และ 8. ด้านสาธารณูปโภค ได้แก่ สารสนเทศที่เกี่ยวกับฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ สำหรับการบริหารจัดการเชิงพื้นที่บริเวณจุดผ่อนปรนถาวรด่านภูดู่ อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรธานี สารสนเทศที่เกิดขึ้นของดังกล่าวหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาคเอกชน ตลอดจนผู้ประกอบการและประชาชนในพื้นที่สามารถนำไปเป็นแนวทางเพื่อการตัดสินใจ สำหรับรองรับการขยายตัวบริเวณจุดผ่อนปรนถาวรด่านภูดู่ อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรธานีต่อไป

ชัยรัตน์ ไชยคราม (2555) ศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้การวิเคราะห์โครงข่ายในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อแนะนำเส้นทางการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาสามารถสร้างฐานข้อมูลเชิงพื้นที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวได้ 67 แห่ง โดยแบ่งตามประเภทของแหล่งท่องเที่ยว 4 ประเภท คือ (1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิทยา 12 แห่ง (2) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 3 แห่ง (3) แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ 21 แห่ง (4) แหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี 31 แห่ง ส่วนผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลโครงข่ายได้แนะนำเส้นทางการท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรีภายใน 1 วัน 4 เส้นทาง พร้อมทั้งจัดทำแผนที่ประกอบการเดินทางนักท่องเที่ยว สำหรับการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี

สุพัตรา กำลังมาก (2555) ศึกษาเรื่องการพัฒนาโปรแกรมประยุกต์ส่งเสริมการท่องเที่ยวกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเรือท่องเที่ยวเจ้าพระยา บนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ เพื่ออำนวยความสะดวก และช่วยเหลือนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเรือท่องเที่ยวเจ้าพระยา บนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ ซึ่งให้ข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวตามท่าเรือในเส้นทางเดินเรือของเรือท่องเที่ยวเจ้าพระยา อีกทั้งยังมีฟังก์ชัน Nearby ที่สามารถบอกท่าเรือใกล้เคียงจากตำแหน่งปัจจุบันของนักท่องเที่ยว พร้อมทั้งบอกวิธีการเดินทางไปยังท่าเรือได้ ซึ่งสามารถช่วยเหลือนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี และยังมีฟังก์ชัน MyTrips ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถสร้างกำหนดการเดินทางท่องเที่ยวของตนเองได้ เพื่อสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง ในกรณีที่มิเหตุฉุกเฉินนักท่องเที่ยวสามารถโทร

ออกไปยังโปโทรฉุกเฉินได้ทันทีผ่านทางแอปพลิเคชัน แอปพลิเคชันนี้จัดทำขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยตรง เพื่อให้นักท่องเที่ยวเที่ยวในกรุงรัตนโกสินทร์อย่างมีความสุขที่สุด

พงศ์กร จันทราช (2556) ศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนข้อมูลวัดในจังหวัดเชียงใหม่ ผลจากการประเมินพบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 อยู่ในระดับมีประสิทธิภาพมาก ทำให้ได้ระบบฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัด และได้แหล่งข้อมูล ที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เกี่ยวกับวัด ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ให้แก่บุคคลทั่วไป สำหรับใช้ในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่อไป

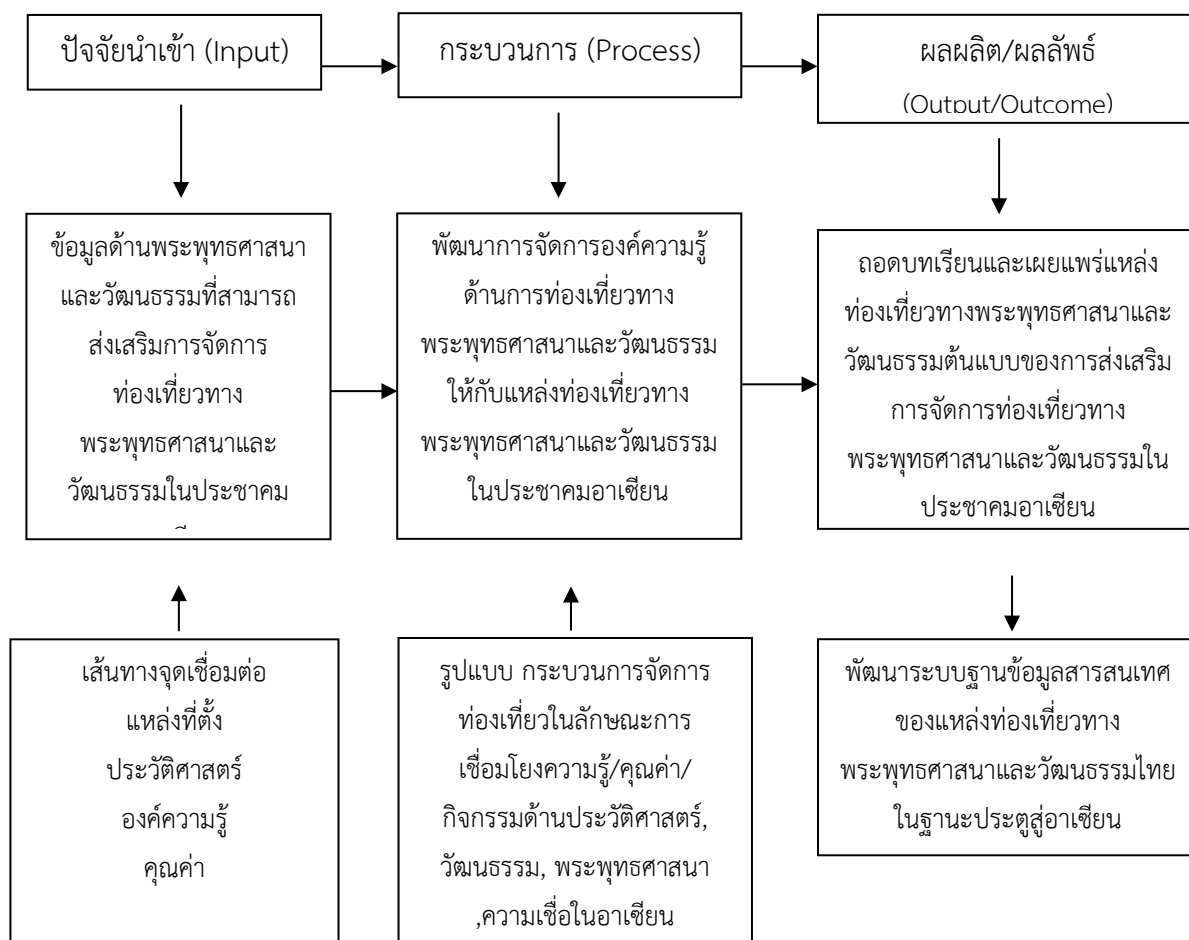
การทำงานของระบบฐานข้อมูลวัดในเขตพื้นที่ จังหวัดเชียงใหม่ กับผู้ใช้ที่เกี่ยวข้อง และแสดงถึงสิทธิที่ผู้ใช้สามารถใช้งานได้ โดยจัดแบ่งกลุ่มของผู้ใช้งานระบบ ออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

- 1) ผู้ดูแลระบบ หมายถึง ผู้ดูแลระบบสารสนเทศ และจัดการข้อมูลทั้งหมดในระบบ
- 2) ผู้ใช้ระบบ หมายถึง บุคคลที่เป็นตัวแทนหน่วยงาน องค์กร หรือวัดที่มีหน้าที่ในการจัดการข้อมูลวัดให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน
- 3) สมาชิก หมายถึง บุคคลทั่วไปที่เข้าชมเว็บไซต์ และลงทะเบียน สมัครเป็นสมาชิกของระบบ สามารถเข้าดูรายละเอียด ข้อมูล สารสนเทศ ที่เกี่ยวข้องกับ วัด ทั้งหมด
- 4) บุคคลทั่วไป หมายถึง บุคคลทั่วไปที่เข้าเยี่ยมชมเว็บไซต์

จากผลการประเมินจะเห็นได้ว่าข้อคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาระบบฐานข้อมูลวัด ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ได้คะแนนเฉลี่ยในระดับมากเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามระบบฐานข้อมูลวัดในจังหวัดเชียงใหม่ที่พัฒนาขึ้นยังมีความอุปสรรค และข้อจำกัดของระบบ คือ (1) ข้อมูลรูปภาพประกอบของแต่ละวัด มีจำนวนน้อย และคุณภาพของภาพไม่คมชัด ทำให้ส่งผลต่อด้านประสิทธิภาพในการแสดงผล และ (2) ปัญหาด้านการสื่อสารข้อมูล เนื่องจากความเร็วในการรับ - ส่งข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต ของเครื่องคอมพิวเตอร์ลูกข่าย ที่เข้ามาใช้งานไม่เท่ากัน หากเครื่องที่มีความเร็วในการรับ - ส่ง ข้อมูลต่ำ ก็จะทำให้การแสดงผลรูปภาพ หรือเนื้อหาข้อมูลบางส่วนช้า ซึ่งอาจจะเกิดผลกระทบต่อประสิทธิภาพ ของการทำงาน สำหรับแนวทางในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลในอนาคตมีดังนี้ (1) พัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อเผยแพร่ข้อมูล และให้บริการข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัด ให้ครอบคลุมจังหวัดภาคเหนือตอนบน เช่น จังหวัดลำพูน เป็นต้น (2) พัฒนาระบบฐานข้อมูลให้สามารถรองรับ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการส่งเสริม ด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (3) จัดทำข้อมูลทางด้านพิภคภูมิสารสนเทศ ให้มีความถูกต้อง สอดคล้องกับตำแหน่งจริง โดยการติดต่อประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญทางด้านภูมิสารสนเทศ (4) จัดเก็บข้อมูลรูปภาพของแต่ละวัด ให้มีความสวยงามชัดเจน และถูกต้อง (5) สร้างเครือข่ายชุมชน เพื่อการดำเนินงานร่วมกัน ของกลุ่มผู้ใช้งานที่เกี่ยวข้องกับระบบ เช่น คณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ สำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการจัดการข้อมูล ให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน และ (6) จัด

โครงการอบรม การใช้งานระบบฐานข้อมูล ที่จัดทำขึ้นในครั้งนี้ แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ของแต่ละพื้นที่ เพื่อ
สามารถใช้งานระบบเพื่อจัดเก็บข้อมูลวัดในพื้นที่ของตนเอง

2.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ หลังจากคณะผู้วิจัยได้ทำการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน การรวบรวมและพัฒนาการจัดการองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน ถอดบทเรียนและเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมต้นแบบของการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน เพื่อนำไปสู่การพัฒนากระบวนข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน คณะผู้วิจัยจึงได้กำหนดรายละเอียดการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสานทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ โดยมีวิธีการศึกษาใน 2 ลักษณะ ได้แก่

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร เพื่อสำรวจข้อมูลเชิงเอกสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมและข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมร่วมของอาเซียนที่นักท่องเที่ยวควรรู้ ข้อมูลด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน ข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับความต้องการความคาดหวังด้านข้อมูลและองค์ความรู้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน การจัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเพื่อการจัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน เพื่อพัฒนารูปแบบการใช้งานระบบสารสนเทศเบื้องต้น เป็นลักษณะการนำเสนอข้อมูลผ่านเว็บไซต์ รวบรวมข้อมูลสารสนเทศข้อมูล (Wireframe) ด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน โดยการรวบรวมและถอดบทเรียนและเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมต้นแบบของการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียนที่สามารถส่งเสริมการ

จัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน และระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน

2. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) โดยการจัดประชุมสัมมนาภายในแผนงานวิจัย ตัวแทนมัคคุเทศก์และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนนักวิชาการด้านการประชาสัมพันธ์และสื่อสารสาธารณะ เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับพัฒนาการจัดการองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน ข้อมูลด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน เพื่อพัฒนารูปแบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน

3.2 พื้นที่กรณีศึกษา ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.2.1 พื้นที่กรณีศึกษา

คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การศึกษาเป็นกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน 6 ประเทศ คือ

1) ประเทศกัมพูชา กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ ปราสาทนาคพัน ปราสาทบายน ซึ่งเป็นกลุ่มปราสาทพระพุทธรูปศานานิกายมหายานในเขตจังหวัดเสียมเรียบ

2) ประเทศลาว กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ปราสาทวัดภู พระธาตุหลวง พระธาตุอิงฮัง ซึ่งอยู่ในเขตเวียงจันทน์และแขวงจำปาสัก

3) ประเทศเมียร์มาร์ กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ มหาเจดีย์ชเวดากอง เขตกรุงย่างกุ้ง และวัดมหาชัยมุนี ในเขตมัณฑเลย์

4) ประเทศมาเลเซีย กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ วัดไชยมงคลาราม รัฐปีนัง และแหล่งโบราณคดีบูจังวัลเลย์ รัฐเคดะห์

5) ประเทศอินโดนีเซีย กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ เจดีย์บุโรพุทโธ และจันทิเมนดุต ที่ตั้งอยู่ในเขตตอนกลางของเกาะชวา เมืองยอกยาคาร์ตา

6) ประเทศไทย กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 4 ภูมิภาค แห่ง ได้แก่ (1) ภาคกลาง ประกอบด้วย วัดพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม วัดใหญ่ชัยมงคล อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (2) ภาคเหนือ ประกอบด้วย วัดพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ วัดพระธาตุช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ (3) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม วัดพระธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร (4) ภาคใต้ ประกอบด้วยวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

สำหรับเกณฑ์การคัดเลือกแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและสถานที่ท่องเที่ยวดังกล่าว ผู้วิจัยกำหนดจากแหล่งโบราณคดีและศาสนสถานที่เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอดีตที่มีการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรม โดยมีเกณฑ์ดังนี้

1) เป็นศาสนสถานหรือวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมที่มีความสำคัญในระดับสูงทั้งในระดับประเทศและอาเซียน มีโครงการ/กิจกรรมที่แสดงถึงการส่งเสริมการเรียนรู้และการสร้างจิตสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม

2) เป็นศาสนสถานหรือวัดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ ที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในเขตพื้นที่เดียวกันโดยเฉพาะตามประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมร่วมของอาเซียน

3) เป็นศาสนสถานหรือวัดที่มีกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้และกระบวนการสื่อสารทางการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาจิตใจและปัญญา การให้ความทางด้านพุทธศิลปกรรม การเรียนรู้ของบุคคล และการสร้างจิตสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของประชาชนในภูมิภาค โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

โครงการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.3.1 ศึกษาสำรวจข้อมูลเชิงเอกสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมและข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมร่วมของอาเซียนที่นักท่องเที่ยวควรรู้

3.3.2 การศึกษาเอกสาร การถอดบทเรียนแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมต้นแบบของการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมใน

ประชาคมอาเซียน ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มย่อยกับพระสังฆาธิการของแหล่งพระพุทธรศาสนา ตัวแทนมัคคุเทศก์ ตัวแทนผู้ประกอบการท่องเที่ยวทางพระพุทธรศาสนาและวัฒนธรรม นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านพระพุทธรศาสนาและวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธรศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสำรวจความต้องการด้านข้อมูลสารสนเทศด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธรศาสนาและวัฒนธรรม รวมทั้งรูปแบบที่เหมาะสมต่อการพัฒนาเป็นฐานข้อมูลสารสนเทศที่เป็นองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธรศาสนาและวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธรศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียนทั้งประเทศไทยและประชาคมอาเซียน

3.3.3 การสำรวจข้อมูลด้านพระพุทธรศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อพัฒนารูปแบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธรศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับผู้บริหาร ชุมชน ผู้ประกอบการ และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยมีประเด็นที่สำคัญ เช่น เส้นทางท่องเที่ยว กระบวนการจัดการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาระบบการจัดการทั่วไป รวมทั้งการเสริมสร้างจิตสำนึกต่อแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

2. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) และการสัมภาษณ์เชิงวิชาการเพื่อวิเคราะห์การเสริมการเรียนรู้และจิตสำนึกร่วมในแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน ผลกระทบของการท่องเที่ยว ความสัมพันธ์กับการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจของชุมชน กระบวนการสื่อสารคุณค่าและแนวปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธรศาสนา เป็นต้น รวมทั้งการค้นหารูปแบบและแนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์และศาสนสถาน แหล่งโบราณคดีที่เหมาะสม

3. การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม การสังเกตการณ์จัดกิจกรรม การเรียนรู้ และการสร้างกิจกรรมที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมตามหลักการทางพระพุทธรศาสนาของนักท่องเที่ยว ชุมชน ผู้ประกอบการ และภาครัฐ เป็นต้น

4. การใช้เทคนิค SWOT เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคของการท่องเที่ยวในแต่ละประเทศ แนวทางการจัดการจัดการท่องเที่ยว และการบริหารเชิงเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการสร้างจิตสำนึกร่วมด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว

5. การใช้เทคนิคการถ่ายภาพ การจัดทำภูมิศาสตร์ทางวัฒนธรรม เพื่อการท่องเที่ยว และการศึกษาแนวทางการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ การพัฒนาจิตใจ และการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่างๆ ที่จะทำให้ควบคู่กับการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ชุมชน ผู้ประกอบการ และเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนของนักท่องเที่ยว เพื่อศึกษาข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับการพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน ร่วมกับการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจจากการสัมภาษณ์ในแผนงานวิจัย

2. การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัย ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับผู้บริหาร นักวิชาการ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน และผู้เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว และจัดสัมมนาระดมความคิดเห็นจากพระสังฆาธิการในพื้นที่ของแหล่งพระพุทธศาสนาต้นแบบ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เกี่ยวกับข้อมูลด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน

3. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) และจัดสัมมนาระดมความคิดเห็นจากผู้แทนภาคีทุกภาค พระสังฆาธิการ ตัวแทนนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตลอดจนนักวิชาการด้านการประชาสัมพันธ์และสื่อสารสาธารณะ เพื่อพัฒนารูปแบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน

4. การสังเกตและการใช้เทคนิค SWOT และการถ่ายภาพเพื่อศึกษาเส้นทางการท่องเที่ยวของไทยและกลุ่มประเทศในอาเซียนที่มีชายแดนติดต่อกับประเทศไทย โดยมุ่งเน้นการเชื่อมโยง ความรู้ และกระบวนการเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว และการเรียนรู้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ความเป็นหนึ่งของอาเซียน

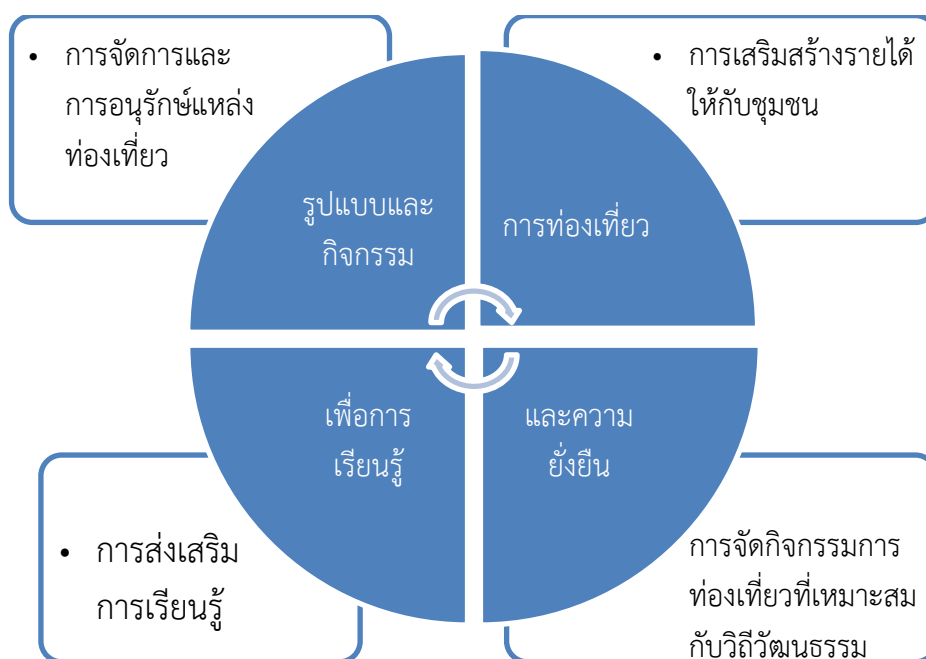
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

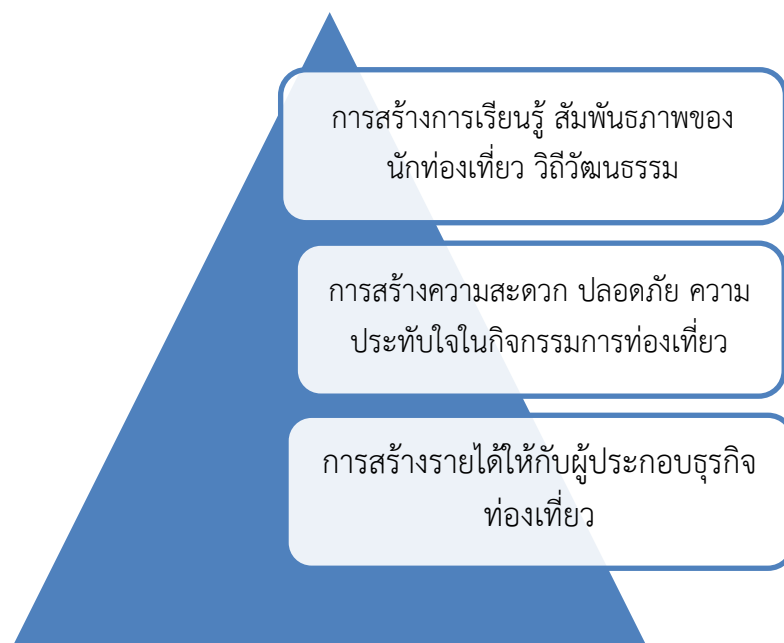
การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลทุกส่วน โดยการเชื่อมโยงแนวคิด ทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้เห็นชุดความรู้ กระบวนการ และแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งมีการศึกษาข้อมูลการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในอาเซียน รวมทั้งพัฒนาการจัดการองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน เพื่อให้

ความรู้แก่นักท่องเที่ยวและสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอาเซียน เป็นบทเรียนต้นแบบและเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมต้นแบบของการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน รวมทั้งแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวจากระบบฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยไปสู่การเชื่อมโยงเส้นทางพระพุทธศาสนาของประเทศไทย ในรูปแบบระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน

3.6 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบตารางและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยว การบริหารจัดการท่องเที่ยว กระบวนการเสริมสร้างเรียนรู้และจิตสำนึกร่วมที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ศาสนา และวัฒนธรรม โดยเน้นการสื่อสาร สารสนเทศ และคุณค่าทางพุทธธรรมและวิถีการปฏิบัติเกี่ยวกับการสังคมตามหลักการทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอาเซียน เช่น การเรียนรู้ในด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และหลักสุนทรียศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับชีวิตและการปฏิบัติเพื่อความเจริญด้านจิตใจและปัญญา รวมทั้งการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทยในภูมิภาคอาเซียน โดยมุ่งเน้นการเชื่อมโยงคน นักท่องเที่ยว ชุมชน ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ความรู้ทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม และกระบวนการที่มีการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ การเสริมสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการท่องเที่ยว และการเรียนรู้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลและสังคม

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน จากศึกษาข้อมูลด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน และการจัดการองค์ความรู้ เพื่อสรุปเป็นบทเรียนในการเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมต้นแบบ คณะผู้วิจัยได้จัดประเด็นเพื่อนำเสนอผลการดำเนินการวิจัยเป็น 6 หัวข้อหลัก ดังนี้

4.1 ข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน

4.2 องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

- ศาสนบุคคล
- ศาสนธรรม
- ศาสนสถานและศาสนวัตถุ
- ศาสนพิธีและศาสนคดี

4.3 บทเรียนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของวัดหรือโบราณสถานต้นแบบในอาเซียน เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรม

4.4 การเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวของประชาคมอาเซียน

4.5 การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

4.6 สรุปสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน

มีรายละเอียดที่นำเสนอต่อไปนี้

4.1 ข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน

4.1.1 ประเทศกัมพูชา

ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศกัมพูชาจากเอกสารทางวิชาการและระบบฐานข้อมูลสารสนเทศที่น่าเสนอหลายแห่ง พบว่า ประเทศกัมพูชามีความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับปราสาท (Prasada) ซึ่งเป็นคำศัพท์ภาษาสันสกฤต หมายถึง อาคารที่มีฐานสูง มีเรือนธาตุหรือตัวอาคารที่รองรับเครื่องบนหลังคาที่เป็นชั้นซ้อนลดหลั่นขึ้นไป ส่วนใหญ่ก่อสร้างด้วยอิฐ ศิลาแลง และหินทราย เป็นคติความเชื่อของชาวอินเดียโบราณที่เผยแพร่เข้ามาในดินแดนแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 7 – 8 จนกระทั่งได้เริ่มมีการก่อสร้าง ศาสนสถานลักษณะนี้ขึ้นเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 12 – 13 โดยแฝงคติความเชื่อในเรื่องการปกครองของฐานันดรศักดิ์ที่ลดหลั่นกันลงมาผ่านสัญลักษณ์ตัวแทนของเทพเจ้าหลายองค์ เพื่อเป็นสถานที่ประดิษฐานของรูปเคารพองค์เทพต่างๆ ทั้งในศาสนาพราหมณ์หรือศาสนาพุทธนิกายมหายาน มีนัยความหมายถึงคติจักรวาลวิทยาอย่างส่วน ซึ่งจักรวาลวิทยาเป็นระบบความเชื่อที่มนุษย์ใช้จัดการกับปัญหาพื้นฐานทางสิ่งแวดล้อมและระเบียบสังคมในการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับเทพเจ้า ธรรมชาติกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ รวมไปถึงการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนและกลุ่มคนในสังคมนั้นๆ ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ The Angkor ว่า สัญลักษณ์เหล่านั้นเป็นตัวแทนของกษัตริย์ในฐานะองค์อวตารของเทพเจ้าที่เสด็จลงมาเกิดเพื่อเป็นผู้นำในการปกครองมนุษย์ในราชอาณาจักร รอบๆ ปราสาทจึงมีการขุดบารายและสระน้ำไว้ให้ประชาชนใช้สอยอุปโภคบริโภค บางแห่งมีการจัดระบบชลประทานขนาดใหญ่เพื่อหล่อเลี้ยงอาณาจักร ดังที่มีการค้นพบเมืองโบราณมเหศวรบรรพต (Mahendraparvata) บนภูเขาพนมกุเลน ใน เมืองเสียมเรียบของกัมพูชา ในปี พ.ศ.2555 ซึ่งคาดว่าเป็นเมืองโบราณตั้งแต่ยุคศตวรรษที่ 12 อยู่ห่างจากปราสาทหินนครวัดไปทางเหนือประมาณ 40 กิโลเมตร จากการที่คณะสำรวจนำโดย ศาสตราจารย์เดเมียน อีแวนส์ จากมหาวิทยาลัยซิดนีย์และคณะ ได้ใช้เครื่องมือที่เรียกว่า Lidar (Light detection and ranging data) จนกระทั่งพบว่า มเหศวรบรรพตมีอาณาบริเวณกว้างใหญ่ไพศาล คาดเป็นอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในยุคนั้น และจากภาพที่ได้แสดงให้เห็นว่าสภาพภูมิประเทศบริเวณดังกล่าวไม่มีการเติบโตของพืชอย่างสิ้นเชิง อาจเป็นผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสิ่งแวดล้อมจากการตัดไม้ทำลายป่า และการจัดการน้ำที่ไม่ดีจนนำไปสู่การสิ้นสุดของอารยธรรม เพราะฉะนั้น การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในภูมิภาคแห่งนี้ จึงไม่ใช่แค่การท่องเที่ยวชมศาสนสถานเท่านั้น ยังอาจรวมไปถึงการก่อเกิดองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็น

กุญแจสำคัญที่จะไขไปสู่ประวัติศาสตร์ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แนวใหม่ ที่ก่อให้เกิดจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมของประชาชนในภูมิภาคแห่งนี้ด้วยเช่นกัน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ตัวอย่างในการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศกัมพูชา จำนวน 2 แห่ง คือ ปราสาทนาคพัน และปราสาทบายน เมืองเสียมเรียบ โดยสรุปวิเคราะห์ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ปราสาทนาคพัน เมืองเสียมเรียบ

ปราสาทนาคพัน (Neak Pean) เมืองเสียมเรียบ	
ภาพ	
สถานที่ตั้ง	ปราสาทนาคพันตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเมืองเสียมเรียบ ระยะทางประมาณ 17 กิโลเมตร
ชื่อและความหมาย	ปราสาทนาคพันเป็นชื่อที่ชาวบ้านเรียก (ภาษาเขมรออกเสียงว่า เนียกปวน) เนื่องจากตัวปราสาทที่อยู่กลางสระน้ำ มีพญานาค 2 ตน ใช้ลำตัวโอบอุ้มปราสาทแล้วใช้หางพันกัน จึงเป็นที่มาของปราสาท
ประวัติ	ปราสาทนาคพันตั้งอยู่กลางสระน้ำใหญ่ที่ชาวบ้านเรียกว่า “บารายพระขรรค์” บารายแห่งนี้ตามจารึกปราสาทพระขรรค์เรียกว่า “ชัยตฎากะ” ปราสาทนาคพันสร้างโดยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เรียกชื่อว่า “เกาะราชัยศรี” ถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ประจำราชอาณาจักรเขมรโบราณ เพราะเปรียบเสมือนสระอโนดาต น้ำในสระจึงสะอาดบริสุทธิ์ตลอดเวลา อันเนื่องมาจากไม่ได้รับแสงสว่างโดยตรงจากดวงอาทิตย์ แต่รับแสงสะท้อนจากปราสาททองคำ (ปราสาทที่ตั้งอยู่กลางสระ) ตามความเชื่อในคัมภีร์ น้ำในสระนี้จะแห้งเหือดเป็นแหล่งสุดท้ายเมื่อสิ้นกาลป์

ศาสนาและความเชื่อ	ปราสาทแห่งนี้เป็นศาสนสถานที่แสดงถึงร่องรอยของพระพุทธศาสนานิกายมหายาน โดยมีการบูชาพระรัตนตรัยมหายาน ได้แก่ พระพุทธเจ้า (ผู้ทรงตรัสรู้) พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร (ผู้ทรงมีเมตตากรุณา) และนางปรีชญาปารมิตา (ผู้ทรงความเฉลียวฉลาด)
ยุคสมัยทางศิลปะ	ศิลปะขอมสมัยบาเยน กำหนดอายุราวต้นพุทธศตวรรษที่ 18 (ประมาณ 800 กว่าปี)
แผนผังปราสาท	โบราณสถานปราสาทนาคนันเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส และมีขนาดกว้างยาวด้านละประมาณ 400 เมตร อยู่กลางสระน้ำและยังมีสระบริวารอีก 4 แห่ง อยู่โดยรอบของสระทั้งสี่ด้าน ลักษณะแผนผังเป็นเกาะที่ตั้งอยู่กลางบารายพระขรรค์ มีสระน้ำใหญ่รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสอยู่ตรงกลาง มีสระน้ำรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดย่อมลงมา ตั้งขนานทั้งสี่ทิศ ตัวปราสาทมีขนาดเล็ก ผังเป็นรูปวงกลม ตั้งอยู่ตรงกลางของสระน้ำใหญ่ที่อยู่ตรงกลาง เป็นแผนภูมิของสระอโนดาต
สถาปัตยกรรม	มีผังในแนวราบเป็นปราสาทที่ตั้งอยู่บนเกาะสระน้ำสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ และถูกขนาบด้วยสระน้ำขนาดเล็กอีกสี่สระตามทิศ ผังในแนวตั้ง มีส่วนฐานเรือนธาตุ เป็นปราสาทที่มีหลังคาแบบชั้นซ้อนตามระเบียบศิลปกรรมขอมแต่เดิม ปราสาทเคยได้รับการบูรณะแล้ว พบว่า มีเครื่องประดับชั้นหลังคาทำเป็นนาคปักตั้งอยู่ ลักษณะทางสถาปัตยกรรม ปราสาทตรงกลางสระน้ำใหญ่ทำเป็นอาคารมีหลังคาชั้นซ้อนแบบปราสาทขอมทั่ว ๆ ไป ที่ผนังด้านข้าง สลักเป็นรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร (ผนังบางด้านถูกคนร้ายสกัดเอารูปไป) ฐานของปราสาทมีรูปพญานาค 2 ตน ใช้ลำตัวโอบล้อมรอบอยู่ ที่ปลายหางพันกันเป็นเกลียว ด้านหน้าทางทิศตะวันออกของปราสาทตรงกลางน้ำมีรูปม้าขนาดใหญ่กำลังว่ายน้ำมาสู่ที่ตั้งของปราสาท สันนิษฐานว่าเป็นม้าพาหะตามคัมภีร์ คือพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรอวตารเป็นม้า มาช่วยผู้คนที่ติดอยู่บนเกาะเพราะเรือแตก และกำลังจะถูกนางยักษ์ฉนิจจับกิน จึงได้สวดอ้อนวอนให้พระโพธิสัตว์มาช่วยที่ริมสระน้ำตรงกลาง (สระอโนดาต) แต่ละด้าน (ตามทิศ) มีทางน้ำไหลจากสระใหญ่ไปสู่สระเล็กที่ขนานทั้งสี่ทิศ ตรงจุดต่อระหว่างสระแต่ละด้านมีซุ้มปราสาท ภายในมีรูปสลักต่างกันไป สี่ทิศคือ รูปหน้าคนอยู่ทางทิศตะวันออก รูปช้างอยู่ทางทิศเหนือ รูปม้าอยู่ทางทิศตะวันตก และรูปสิงห์อยู่ทางทิศใต้

	สระโหนดาต หรือพนงค์ปตา คือสระน้ำศักดิ์สิทธิ์ ตั้งอยู่อยู่เชิงเขาพระสุเมรุ ในป่าหิมพานต์ แสงอาทิตย์ส่องไปไม่ถึง น้ำในสระจึงใสสะอาดและบริสุทธิ์ ไหลลงมาสู่โลกมนุษย์ เป็นต้นกำเนิดแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ทั้ง 4 สายใหญ่ในชมพูทวีป อันได้แก่ คงคา ยมุนา พรหมบุตร และสินธุ (เมื่อแม่น้ำสินธุถูกกักปันเขตเข้าไปอยู่ในประเทศปากีสถานเมื่อร้อยกว่าปีก่อน ชาวอินเดียได้สถาปนาแม่น้ำโคธาวรีขึ้นมาเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์แทน) รอบ ๆ สระโหนดาตเป็นป่า มีสรรพสัตว์อาศัยอยู่ (มนุษย์ ช้าง ม้าและสิงห์)
สถานที่เที่ยวชม	ปัจจุบันทางเดินเข้าปราสาทต้องเข้าทางทิศเหนือ โดยมีจุดเที่ยวชมดังนี้ จุดที่ 1 ระหว่างทางเดินเข้าก่อนถึงตัวปราสาท จะพบกับสระบริวาร 4 สระ ขนาบล้อมสระใหญ่ตรงกลาง เชื่อว่าเป็นแผ่นภูมิของสระโหนดาตอันศักดิ์สิทธิ์ ประจำราชาอาณาจักร แต่ปัจจุบันบารายนั้นได้ต้นขึ้นหมดแล้ว จุดที่ 2 ด้านหลังของแต่ละซุ้มมีช่องให้น้ำไหลลงจากสระใหญ่ตรงกลางไปสู่สระ ซึ่งในบรรดาปราสาทที่ก่อสร้างในรัชสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ปราสาทนาคนันมีความโดดเด่นแปลกตามากที่สุด เนื่องจากตัวปราสาทตั้งอยู่กลางสระน้ำ เปรียบเสมือนเกาะอยู่กลางทะเล หรือเปรียบกับภูเขาหิมาลัยที่อยู่กลางมหาสมุทร น้ำจากสระแห่งนี้ถือเป็นน้ำที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือเปรียบประหนึ่งน้ำจากสระโหนดาต ซึ่งเป็นศูนย์รวมจากแม่น้ำทั้ง 5 ในอินเดีย ได้แก่ แม่น้ำคงคา แม่น้ำยมนา แม่น้ำเนรัญชรา แม่น้ำสินธุ และแม่น้ำพรหมบุตร จุดที่ 3 ด้านบนซุ้มปราสาทหลังทิศเหนือ ผนังด้านทิศตะวันออกมีรูปศิวลึงค์ มีสะดือคือภาพสลักพระพุทธรูป ต่อมาพราหมณ์ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ให้คนไปสกัดเศียร พระอังสา พระกร และพระวรกาย คัดแปลงเป็นศิวลึงค์ แต่ที่พระนาภีซึ่งเคยเจาะเป็นสะดือลบไม่ได้ ยังปรากฏร่องรอยให้เห็นอยู่ จุดที่ 4 ตรงซุ้มปราสาทระหว่างสระใหญ่กับสระเล็กทางด้านทิศเหนือ ใต้ซุ้มด้านใน มีรูปช้างกำลังอ้าปากชูวงให้น้ำไหลผ่านมาจากช่องปาก เมื่อเดินไปทางทิศตะวันตกจะเป็นหินสลักรูปม้า ด้านทิศใต้เป็นรูปสิงห์อ้าปาก และด้านทิศตะวันออก เป็นหินสลักรูปไบนามมนุษย์ สันนิษฐานกันว่า รูปสลักไบนามมนุษย์เดิมที่เป็นหน้าของวัว เพื่อให้สอดคล้องกับคติศาสนาพราหมณ์ เช่นเดียวกับภาพสลักพระพุทธรูปเจ้าที่ถูกสกัดไบนาม ลำตัว แขน ออกให้เหลือฐานกับลำตัวมองดูคล้ายศิวลึงค์ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 8 ในอดีตมีความเชื่อว่า ผู้ใดที่อาบหรือดื่มกินน้ำจากสระนี้โดยผ่านจากปากของราชสีห์ ช้าง

	น้ำ และมนุษย์ที่อยู่ในศาลาทั้งสี่ทิศ เชื่อว่าจะสามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้ จุดที่ 5 สระใหญ่ตรงกลาง ซึ่งในช่วงฤดูแล้งจะไม่มีน้ำขัง สามารถเดินตรงไปที่ปราสาทตรงกลางได้ โดยลงด้านทิศตะวันออกผ่านประติมากรรมลอยตัวรูปม้าพลาหะ อยู่ด้านหน้าของปราสาทประธานด้านทิศตะวันออก ม้าพลาหะเป็นอวตารหนึ่งของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ตามตำนานกล่าวว่าเมื่อพ่อค้าจากอินเดียลงเรือสำเภาเพื่อเดินทางไปยังเกาะศรีลังกาเกิดพายุระหว่างทางเรือถูกพายุโหมกระหน่ำจนเรือแตก พระโพธิสัตว์ได้แปลงพระองค์เป็นม้ามีปีกลงมาให้ความช่วยเหลือให้ผู้คนจำนวนมากได้อาศัยเกาะทางและชนม้าข้ามมหาสมุทรได้อย่างปลอดภัย ม้าพลาหะจึงเปรียบเสมือนยานพาหนะลำใหญ่ที่พาผู้คนสู่มรรคผลนิพพาน จุดที่ 6 เกะกลางน้ำ เป็นที่ตั้งของฐานปราสาทที่มีลักษณะกลมเป็นชั้นๆ ที่ฐานหรือชั้นล่างสุดของฐานปราสาทนี้ เป็นนาคเจ็ดเศียรสองตัวที่หางเกี่ยวพันกันทางทิศตะวันตก ลำตัวโอบล้อมฐานหันหน้ามาทางทิศตะวันออก ในคัมภีร์ลิลิตวิสูตระ กล่าวว่า โลกถูกรองรับไว้ด้วยนาค 2 ตัว ชื่อนำนันทะและอุปานันทะ ตรงกลางของสระมีบันไดขึ้นไป 7 ชั้น สู่ปราสาทประธานซึ่งอยู่ตรงกลาง ทางเข้าอยู่ทิศตะวันออก ส่วนอีก 3 แห่งรอบปราสาทเป็นประตูหลอก ภาพสลักที่ปราสาทประธาน ที่ผนังปราสาททำเป็นรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรตามคติพุทธศาสนาหายาน ในสระน้ำเคยพบรูปสลักเกี่ยวกับศาสนาพราหมณ์ เช่น ศิวลึงค์ นารายณ์บรรทมสินธุ์ ที่มุมของปราสาทประธานมีรูปพญาคูรุท ด้านหลังของปราสาทประธานมีภาพสลักคติธรรมทางพุทธศาสนา แต่ภาพเหล่านี้ได้ถูกดัดแปลงให้เป็นความเชื่อตามศาสนาพราหมณ์ เช่น ภาพสลักเมื่อเจ้าชายสิทธัตถะออกผนวช ภาพนี้ถูกดัดแปลงให้มีรูปลักษณะคล้ายศิวลึงค์ อีกภาพหนึ่งเป็นภาพสลักเมื่อพระพุทธเจ้านั่งสมาธิอยู่ใต้ต้นโพธิ์ก็ถูกดัดแปลงเช่นกัน เชื่อกันว่าเป็นการรวมความศักดิ์สิทธิ์ของทุกความเชื่อมาไว้ที่แห่งเดียวกัน ปัจจุบันชาวกัมพูชายังมีความเชื่อว่าโดยรอบปราสาทมีสมุนไพรมานพรางปลูกทิ้งไว้จำนวนมาก
กิจกรรมสำคัญ	มีความเชื่อว่าสระน้ำที่ปราสาทนาคพันเป็นสระน้ำอันศักดิ์สิทธิ์ จึงมีผู้เจ็บไข้ได้ป่วยเดินทางมาดื่มน้ำที่สระมารักษาโรค
การเดินทาง	เดินทางโดยรถยนต์ผ่านทางชายแดนมิตรภาพไทย-กัมพูชา ด้านตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดสระแก้ว หรือเดินทางโดยเครื่องบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเสียมเรียบ

สถานที่พัก	โรงแรมในเมืองเสียมเรียบ
ร้านอาหาร	ร้านอาหารในเมืองเสียมเรียบ

ตารางที่ 2 ตารางแสดงข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ปราสาท
บายอน เมืองเสียมเรียบ

ปราสาทบายอน (Bayon) เมืองเสียมเรียบ	
ภาพ	
สถานที่ตั้ง	ปราสาทบายอนตั้งอยู่ในบริเวณของใจกลางนครมณฑลทางทิศเหนือของเมืองเสียมเรียบ ประมาณ 15 กิโลเมตร
ชื่อและความหมาย	คำว่า “บายอน” สันนิษฐานว่ามาจาก “บายันต์” เนื่องจากฝั่งเป็นทรงกลมคล้ายยันต์ หรือหมายถึงวิมานไชยนต์ของพระอินทร์
ประวัติ	ปราสาทบายอนนับเป็นปราสาทที่มีขนาดใหญ่ สร้างขึ้นในสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ก่อสร้างในราวกลางพุทธศตวรรษที่ 18 (พ.ศ. 1724-1763) หลังจากที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงได้ชัยชนะจากการขับไล่กองทัพอาณาจักรจามปา และเป็นปราสาทขนาดใหญ่หลังสุดทำในศิลปะขอม นับเป็นศาสนสถานที่ยิ่งใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก โดยยังไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีการสร้างที่ใดอีก (มีปราสาทมังกลารธสร้างในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 8 สมัยหลังบายอนแต่มีขนาดเล็กกว่า) มีความซับซ้อนทั้งในแง่โครงสร้างและความหมาย เนื่องจากผ่านความเปลี่ยนแปลงด้านศาสนาและความเชื่อมาตั้งแต่คราวันับถือเทพเจ้าฮินดู และพระพุทธศาสนา อาคารมีลักษณะพิเศษเนื่องจากส่วนของหอเป็นรูปหน้าหันสี่ทิศ จำนวน 49 หอ ปัจจุบันคงเหลือเพียง 37 หอ ลักษณะโดยทั่วไปจะมี 4 หน้า 4 ทิศ แต่บางหออาจมี 3 หรือ 2 แต่บริเวณศูนย์กลางของกลุ่มอาคารจะมีหลายหน้า กล่าวกันว่า ปราสาท

	บายนเป็นปราสาทประจำรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 และเป็นการปฏิวัติรูปแบบของการสร้างปราสาทที่มีภาพลักษณ์ต่างจากการสร้างรูปแบบเดิมๆ โดยสิ้นเชิง เป็นเพราะพระองค์ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนานิกายมหายาน ซึ่งต่างจากกษัตริย์หลายพระองค์ที่ล้วนแล้วแต่นับถือศาสนาฮินดูหรือศาสนาพราหมณ์ที่สืบทอดมากกว่า 415 ปี
ศาสนาและความเชื่อ	ปราสาทแห่งนี้เป็นศาสนสถานที่แสดงถึงร่องรอยของพระพุทธศาสนานิกายมหายาน โดยมีการบูชาพระรัตนตรัยมหายาน ได้แก่ พระพุทธเจ้า (ผู้ทรงตรัสรู้) พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร (ผู้ทรงมีเมตตากรุณา) และนางปรีชญาปารมิตา (ผู้ทรงความเฉลียวฉลาด)
ยุคสมัยทางศิลปะ	เป็นศิลปะขอมสมัยบายน กำหนดอายุราวต้นพุทธศตวรรษที่ 18 (ประมาณ 800 กว่าปี)
แผนผังปราสาท	ปราสาทบายนมีแผนผังแปลกไปกว่าปราสาทศิลปกรรมขอมอื่นๆ ตรงที่มีฐานไม่ค่อยสูงนักตามคติความเชื่อทางพุทธศาสนา แผนผังปราสาทประธานเป็นทรงกลม รายล้อมไปด้วยซุ้มปราสาทรูปใบห้านาคลซุ้มละ 4 หน้า จำนวนทั้งหมดประมาณ 50 กว่าซุ้ม (หลายซุ้มหักล้มลงมาหมดแล้ว)
สถาปัตยกรรม	ลักษณะทางสถาปัตยกรรมเชื่อกันว่าสร้างขึ้นตามคติของพระพุทธศานามหายาน โดยสถาปนาพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เป็นภาคหนึ่งของพระพุทธเจ้า โดยพระองค์สร้างปราสาทตาพรหมอุทิศพระราชมารดาและยกพระมารดาขึ้นเป็นนางปรีชญาปารมิตา สร้างปราสาทพระขรรค์อุทิศถวายพระบิดา ยกพระบิดาเป็นพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร เมื่อสร้างปราสาทบายนแล้วจึงประดิษฐานพระพุทธรูปนาคปรกไว้ที่ปราสาทหลังกลาง มีความหมายว่าพระองค์อวตารมาจากพระพุทธเจ้า เป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า การสร้างสามสิ่งนี้เป็นคติทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับรัตนตรัยมหายาน เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงมาในหลาย ๆ สมัย กษัตริย์ในยุคหลัง ๆ พบว่าเป็นการง่ายกว่าที่จะปรับปรุงวัดแห่งนี้ แทนที่จะรื้อสร้างใหม่เช่นที่ทำกัน และใช้เป็นวัดประจำสมัยต่อเนื่องกันมา เนื่องจากเป็นปราสาทที่ตั้งอยู่กึ่งกลางของเมืองพระนครธม (บริเวณที่ถนนระหว่างประตูเมืองทิศเหนือและทิศใต้ตัดกับถนนระหว่างประตูเมืองทิศตะวันออกและตะวันตกพอดี) หันหน้าไปทางทิศตะวันออกตรงกับประตูที่เรียกว่า ประตูผี (ทิศตะวันออกของปราสาท) นอกจากนี้ ปราสาทบายนจะเป็นปราสาทขนาดใหญ่หลังสุดท้ายแล้ว ยังสร้างในปลายรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 จึงพบว่า มีความเร่งรีบโดยการ

	ก่อสร้างที่เรียงหินไม่เหลื่อมกัน ทำให้ปราสาทไม่แข็งแรง พังทลายลงมาได้ง่าย ที่ช่องหน้าต่างซึ่งปกติจะเจาะแล้วกลึงลูกกรงมาประดับไว้ แต่ที่ปราสาทบายนทำโดยสลักเป็นช่องหน้าต่างตื้นๆ เป็นรูปลูกกรง แล้วแสดงเป็นผ้ามาปิดไว้ แต่ในหลายจุดของปราสาท ข้างก็พิถีพิถันกับทับหลังแบบศิลปะบายน หน้ากาลประดับอยู่กึ่งกลางด้านล่าง มีท่อนพวงมาลัย มีลายใบไม้มีวนประดับด้านล่างของท่อนพวงมาลัย ส่วนด้านบนทำเป็นลายใบไม้สามเหลี่ยมตั้งขึ้นชี้เอียงเข้ามาตรงกลางของทับหลัง นอกจากนั้นแล้วปราสาทบายนยังมีความแปลกอีกประการหนึ่งคือ ข้างไม่ได้สร้างกำแพงล้อมรอบเหมือนปราสาทหลังอื่นๆ แต่ใช้กำแพงเมืองพระนครธมล้อมรอบแทน ทำให้ปราสาทบายนเป็นศูนย์กลางของเมืองพระนครธมอย่างแท้จริง แต่หากจะเปรียบเทียบภาพสลักระหว่างปราสาทนครวัดกับปราสาทบายนแล้วจะพบว่า ปราสาทบายนมีลักษณะเร่ร่อน และมีความงามด้อยกว่าที่นครวัดอยู่บ้าง และยังพบได้ว่ามีบางพื้นที่ซึ่งภาพสลักไม่เสร็จ เช่น บริเวณผนังทิศใต้ ฝั่งตะวันตก เป็นเรื่องขบขันของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ในขณะที่มหาปราสาทนครวัดมีภาพสลักในศาสนาพราหมณ์ตามที่พระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ทรงนับถือ แต่ที่ปราสาทบายน ภาพสลักในยุคพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ได้แสดงให้เห็นวิถีชีวิตของขอมโบราณในอดีต ทำให้ปราสาทบายนเป็นปราสาทที่มีความแปลกที่สุดในด้านศิลปะและการก่อสร้าง
สถานที่เยี่ยมชม	จุดที่ 1 ลานหน้าปราสาทด้านทิศตะวันออก จะเห็นซุ้มปราสาททั้ง 50 ยอด บางทฤษฎีว่ามี 54 ยอด มีใบหน้าบุคคลยอดละ 4 หน้า รวมเป็น 216 หน้า ซึ่งถ้าเป็นจริงจะตรงกันกับจำนวนเทวดาและอสูรที่หยุดนาอยู่หน้าประตูเมืองทั้ง 5 สันนิษฐานกันว่า ภาพสลักเหล่านี้เป็นภาพพระพักตร์ของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ผินพระพักตร์ออกไปทั้งสี่ทิศ เพื่อสอดส่องดูแลทุกข์สุขของเหล่าพสกนิกรของพระองค์ให้อยู่เย็นเป็นสุข รอยยิ้มที่เย็นระเรื่อนี้เรียกว่ายิ้มแบบบายนที่เปี่ยมด้วยความเมตตากรุณา แต่ปัจจุบันได้สึกกร่อนพังทลายลงไปมากแล้ว จุดที่ 2 ปรารค์ประธานประกอบด้วยระเบียงคต 2 ชั้นรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ชั้นนอกมีขนาดกว้าง 140 เมตร ยาว 160 เมตร ชั้นในมีขนาดกว้าง 70 เมตร ยาว 80 เมตร หน้าโคปุระด้านมีภาพประติมากรรมลอยตัวรูปสิงห์ทั้งสองข้างของบันได ปรารค์ประธานมีลักษณะเป็นทรงกรวยมีเส้นผ่าศูนย์กลางถึง 25 เมตร และสูง 43 เมตร เหนือจากระดับพื้น ตัวปราสาทโดยรอบแบ่ง

	ออกเป็น 3 ชั้น ประกอบด้วย ชั้นของระเบียงคตด้านใน และบนสุดเป็นชั้นของปราสาทประธาน หน้าโคปุระทุกด้านมีภาพประติมากรรมลอยตัวรูปสิงห์ทั้งสองข้างของบันได ปราสาทประธานมีลักษณะเป็นทรงกรวยมีเส้นผ่าศูนย์กลางถึง 25 เมตร และสูง 43 เมตร เหนือจากระดับพื้น ตัวปราสาทโดยรอบแบ่งออกเป็น 3 ชั้น ประกอบระเบียงคตด้านนอก ชั้นระเบียงคตด้านใน และบนสุดเป็นชั้นของปราสาทประธาน ทุกปราสาทจะมีภาพพระพักตร์ของพระอวโลกิเตศวรผินพระพักตร์มองออกไปทั้งสี่ทิศ ระเบียงคตชั้นนอก แต่เดิมมีหลังคาหินทรายมุงอยู่ แต่ธรรมชาติและป่าที่กลืนปราสาทนานนับร้อยปี รวมทั้งสงครามต่อเนื่องอีกหลายทศวรรษ ทำให้หลังคาส่วนใหญ่พังทลายลงหมด ปัจจุบันหลังคาหินเหล่านี้กองอยู่ในบริเวณปราสาทหลายกอง พบแต่เสาหินทรายที่ทั้งสี่ด้านของเสามีภาพสลักนูนต่ำของนางอัปสรกำลังรำรำ จุดที่ 3 ภาพสลักนูนต่ำของระเบียงคต ด้านทิศเหนือ เป็นภาพสลักเล่าเรื่องในรั้งในวังของเหล่าพระราชวงศ์ เช่น ตอนเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนประชาชน ภาพการประทับราชวังเพื่อต้อนรับพระราชอาคันตุกะ ภาพการซ่อมแซมปราสาท ภาพการแสดงกายกรรม การละเล่น คนไต่ราว การแสดงมายากล มวยปล้ำ และพวกสัตว์ที่มากับคณะละครสัตว์ เป็นต้น จุดที่ 4 ภาพสลักนูนต่ำของระเบียงคต ด้านทิศตะวันออก ปีกใต้ บริเวณนี้มีภาพทหารแต่งตัวแบบชาวจีนเข้าร่วมในกองทัพของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ในการต่อสู้กับพวกจามหรือจามปา และเป็นภาพของกองทัพทหารเขมรทั้งส่วนหน้าและส่วนหลังกำลังเดินทัพ มีภาพการหาเสบียงและรายละเอียดต่างๆ แสดงวิถีชีวิตในอดีตของอาณาจักรขอมโบราณเป็นอย่างดี และแสดงให้เห็นการจัดขบวนทัพในสมัยนั้นว่า เป็นรูปแบบขบวนทัพที่ใช้กันมาจนถึงปัจจุบัน ประกอบด้วยกองกำลังสอดแนม ทัพหน้า ทัพหลวง กองสรรพาวุธ และกองเสบียง การแต่งกายของเหล่าทหารมีรูปแบบเป็นหมู่เป็นกองเห็นได้ชัด จากลักษณะของหมวก เสื้อ ผ้ายันต์ และผ้าถุง ตลอดจนอาวุธที่ใช้ก็แตกต่างกันตามลำดับและยศของทหาร ทัพหน้ามีกองกำลังทหารจากประเทศราช บางเหล่าแต่งกายคล้ายทหารจีน ทัพหลวงมีกระบวนม้าและกระบวนช้าง มีพัดโบก และอาวุธครบ สุดท้ายเป็นกองเสบียงมีโคเทียมเกวียนที่บรรทุกสัมภาระไปกันมากมาย มีคนจูงมู แบกเต้าไปกับขบวนด้วย บางคนกำลังก่อไฟย่างปลา บางคนกำลังหุงข้าว ภาพสลักชุดนี้เล่าถึงชีวิต

	ของทหารในกองทัพพร้อมกับวิถีชีวิตของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี จุดที่ 5 ภาพสลักนูนต่ำของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงม้า สังเกตจากพระวรกายขนาดใหญ่กว่าบุคคลอื่นๆ ด้านหลังมีร่ม ฉัตร ธงทิว และเครื่องสูง แสดงสถานะความเป็นกษัตริย์ จุดที่ 6 ภาพสลักนูนต่ำแสดงอาคารซึ่งคาดว่าจะเป็นหมู่บ้านคนจีน ในอาคารแสดงภาพชุดมนของการหุงหาอาหารเลี้ยงผู้คน หลังมีปราสาท (เครื่องประดับสันหลังคา) ป้องกันนกไม่ให้เกาะสันหลังคา ที่ชื่อมีภาษาชนะใส่ของเหลว (ลูกน้ำเต้า) มีร่มทำมาจากไม้ไผ่และกระดาษ จุดที่ 7 ภาพสลักนูนต่ำ แสดงปราสาท 3 หลัง หลังกลางตั้งคิวลิงค์ หรือโกศ (ที่ครอบคิวลิงค์ ปัจจุบันรู้จักกันว่าเป็นที่ใส่พระบรมศพของพระเจ้าแผ่นดินและพระศพเจ้านาย) จากองค์ประกอบในภาพเหมือนเป็นการประกอบพิธีพระบรมศพ มีการละเล่น มีคนเข้ามาเคารพพระบรมศพ และเหมือนมีคนนั่งเฝ้าพระบรมศพ จุดที่ 8 เติ่นเลี้ยวหักมุมของระเบียงคต มีภาพการลอยกระทีป คือ มีบุคคลกำลังถือของเหมือนกะพง (ที่ใช้วางเครื่องบูชาพระแม่คงคา) พวกกันไปนั่งริมน้ำ บางคนแสดงอาการยกกระทงอธิษฐาน สันนิษฐานว่าเป็นที่มาของประเพณีลอยกระทงในเวลาต่อมา ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์ และส่งต่อความเชื่อนี้ไปยังภูมิภาคใกล้เคียง ซึ่งรวมถึงอาณาจักรสุโขทัยด้วย จุดที่ 9 ผนังระเบียงคตด้านทิศใต้ ปีกตะวันออก ภาพสลักนูนต่ำแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนบนแสดงกองเรือของทหารจามที่สวมหมวกทรงคล้ายใบบัวคว่ำกับทหารเขมรโบราณไว้ผมมวย กำลังสู้รบกันที่ทะเลสาบ เป็นภาพสลักยุทธภูมิทางเรือของทัพขอมและทัพจาม การปะทะกันทางเรือของสองทัพอย่างนองเลือด ทหารทั้งฝ่ายขอมและจามล้มตายลงเป็นอันมาก บางคนก็ถูกจระเข้ในโตนเลสาบคาบไป ณ สมรภูมิแห่งนี้เล่าถึงตอนที่กำลังทัพของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 สามารถเอาชนะทัพของพวกจามได้อย่างราบคาบ ในน้ำแสดงภาพปลาและสัตว์น้ำหลากหลายชนิด ด้านล่างแสดงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านร้านค้า การเดินป่า การพักผ่อนในอาคาร การซื้อขายในตลาด การชนไก่ การสู้รบทางเรือและทางบก การจัดงานเลี้ยงขนาดใหญ่ การเตรียมหินมาสร้างปราสาท ภาพเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรขอมในอดีตได้เป็นอย่างดี จุดที่ 10 เติ่นเลี้ยวขึ้นบันไดไปที่ลานชั้นบนของปราสาท บริเวณลาน

	ประทัชณ เมื่อขึ้นไปถึงเดินไปทางซ้ายมือ จะเห็นเห็นยอดซุ้มปราสาทอย่างใกล้ชิด เหมาะสำหรับการบันทึกภาพใบหน้าบุคคลที่ซ้อนเหลื่อมกันหลายภาพ นักเดินทางรุ่นเก่าที่เดินทางมายังปราสาทบายันแรกๆ เช่น ปีแอร์ โลตี ได้บันทึกไว้ว่า “ข้าพเจ้าแหงนหน้าขึ้นไปยังปราสาทที่มีต้นไม้ปกคลุมซึ่งทำให้ตัวเองรู้สึกเหมือนคนแคระและทันทีทันใด เลือดในตัวข้าพเจ้าก็เกิดแข็งเย็นขึ้นมา เมื่อมองเห็นรอยยิ้มขนาดมหึมาที่กำลังมองลงมา แล้วก็รอยยิ้มอีกด้านหนึ่งเหนือกำแพงอีก ด้านหนึ่งแล้วก็รอยยิ้มที่สาม แล้วก็รอยยิ้มที่ห้า แล้วก็ที่สิบ ปรากฏจากทั่วสารทิศ ข้าพเจ้ารู้สึกเหมือนมีตาคอยจ้องมองอยู่ทุกทิศทาง” ดังนั้น ไม่ว่าใครก็ตามที่เดินทางมาเยี่ยมชมเมืองพระนครหลวง และนับตั้งแต่ก้าวแรกที่จะต้องเดินทางผ่านช่องประตูเข้ามา ต้องตื่นตะลึงกับความโอฬารของหินทรายที่สลักเป็นรูปพระพักตร์ของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ด้วยสายตาที่ทอดลงมายังที่ต่ำ และรอยยิ้มที่เป็นสุขหรือยิ้มแบบบายันที่เปี่ยมด้วยความเมตตา ทำให้ผู้พบเห็นมีอากัฏฐ์จะละลายตาไปได้ง่าย
กิจกรรมสำคัญ	
การเดินทาง	เดินทางโดยรถยนต์ผ่านทางชายแดนมิตรภาพไทย-กัมพูชา ด้านตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดสระแก้ว หรือเดินทางโดยเครื่องบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติเสียมเรียบ
สถานที่พัก	โรงแรมในเมืองเสียมเรียบ
ร้านอาหาร	ร้านอาหารในเมืองเสียมเรียบ

4.1.2 ประเทศลาว

ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศลาวจากเอกสารทางวิชาการและระบบฐานข้อมูลสารสนเทศที่นำเสนอหลายแห่งพบว่า แม้ประเทศลาวจะเป็นเพียงประเทศเดียวในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่ไม่มีทางออกสู่ทะเล แต่ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของประเทศลาว มีศักยภาพทางด้านการค้าการลงทุนหลายประการเนื่องจากความบริสุทธิ์และอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ เป็นดินแดนประวัติศาสตร์ที่มีสถานที่ท่องเที่ยวทางมรดกโลกหลายแห่ง ประกอบกับมีพรมแดนติดกับจีน ไทย เวียดนาม และกัมพูชา รวมทั้งเป็นตลาดการค้าขนาดใหญ่ ธุรกิจท่องเที่ยวจึงนับเป็นหัวใจสำคัญของเศรษฐกิจที่นำรายได้เข้า

สู่ประเทศลาวอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ประเทศไทยก็เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่นิยมของชาวลาว สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) จึงได้ทำการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคเชิงลึกในกลุ่มประเทศอาเซียน+6 ระยะที่ 3 ในกลุ่มอาเซียนใหม่ หรือ CLMV โดยผลการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคชาวลาวในสาขาการท่องเที่ยวพบว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของสปป.ลาว เติบโตขึ้นต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2554 มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าสู่ประเทศประมาณ 2.7 ล้านคน และเพิ่มขึ้นเป็น 3.4 ล้านคนในปี 2556 โดยคนไทยครองแชมป์เป็นนักท่องเที่ยวอันดับหนึ่ง รองลงมาคือเวียดนามและจีน ขณะที่นักท่องเที่ยวชาวยุโรปมีแนวโน้มเดินทางมาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เนื่องด้วยแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมถือเป็นหัวใจหลักที่สร้างแรงดึงดูด อาทิ หลวงพระบาง เมืองมรดกโลก ซึ่งเป็นเมืองโบราณที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้อย่างดีที่สุดในเอเชียอาคเนย์ นครหลวงเวียงจันทน์ ที่ผสมผสานสถาปัตยกรรมของลาวและฝรั่งเศสได้อย่างลงตัว รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ และเชิงประวัติศาสตร์ อาทิ เมืองเวียงไซ ซึ่งได้รับการขนานนามว่ากุ้ยหลินเมืองลาว หุบไผ่หินในเมืองเชียงขวาง ประตูลาย ฯลฯ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ตัวอย่างในการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศลาว จำนวน 3 แห่ง คือ ปราสาทวัดพู แขวงจำปาสัก พระธาตุหลวง นครเวียงจันทน์ และพระธาตุอิงฮัง แขวงสะหวันนะเขต โดยสรุปวิเคราะห์ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ตารางแสดงข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ปราสาท
วัดพู แขวงจำปาสัก

ปราสาทวัดพู (Vat Phou) แขวงจำปาสัก	
ภาพ	
สถานที่ตั้ง	ปราสาทวัดพู ห่างจากตัวเมืองจำปาสัก (เมืองเก่า) ประมาณ 6 กิโลเมตร
ชื่อและความหมาย	เป็นโบราณสถานที่ได้รับขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกด้านวัฒนธรรมแห่งที่สองของประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ.2544 เป็นเทวาลัยสร้างถวายพระศิวะเจ้าตั้งอยู่บนเนินเขาภู หรือเรียกกันว่าภูควาย จึงมีชื่อเรียกว่า วัดภู ด้านหลังปราสาทจะเห็นภูเขามองเห็นแต่ไกล รูปร่างคล้ายนมของผู้หญิงและคนเกล้ามวยผม ซึ่งเป็นที่มาของชื่อภูเขานี้ว่า “เขานมสาว” แต่ชาวบ้านนิยมเรียกว่า “ภูเกล้า”
ประวัติ	บริเวณปราสาทวัดพู มีร่องรอยการตั้งเป็นชุมชนตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 10 เป็นศูนย์กลางอำนาจที่มีความสัมพันธ์กับอาณาจักรเจนละ (Chenla) และอาณาจักรจาม (Champa) ซึ่งมีคติการให้ความสำคัญกับส่วนยอดของภูต้งแหลมเป็นแท่งคล้ายกับลำสิงค์ จึงมีการตั้งศาสนสถานขึ้นที่เชิงเขาและเรียกภูยอดสิงค์นี้ว่าลิงคปารวต (Lingaparvata) หรือลิงคบรรพต ชาวบ้านเรียกกันว่าภูเกล้าหรือภูเกล้า บางเอกสารเรียกภูควาย เปรียบได้กับเขาไกรลาส (Kailasha) อันเป็นที่สถิตย์ของพระศิวะ และแม่น้ำโขงที่อยู่ทางด้านหน้า เปรียบเสมือนมหาสมุทร ประดุจแม่คงคา วัดพูสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประทับและที่สักการะพระศิวภทเรศวร (Shiva Bhadresvara) ที่เชิงเขาด้านหลังวัด มีน้ำจากเขาไหลซึมลงมาถือเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์เพราะเชื่อว่าน้ำไหลลงมาจากลิงคปารวตบนยอดเขา สิ่งปลูกสร้างแรกเริ่มเกิดในราวศตวรรษที่ 10 และปรับปรุงใหม่ในยุคของพระเจ้าชัยวรมันที่ 4 และบูรณะต่อมาในสมัยของสุริยวรมันที่ 1 และ 2 และชัยวรมันที่ 7 ตามลำดับ ปรากฏในจารึกว่าพระเจ้า

	สุริยวรมันที่ 2 โปรดให้ทิวากร (Divakara) พรหมณ์ราชครูสร้างและตกแต่งเพิ่มเติม สระน้ำอันหนึ่งเรียกชื่อตามท่านราชครูว่า ทิวากรตฎากะ (Divakarataka) จากศิลาจารึกที่ค้นพบที่ปราสาทเขาพระวิหารระบุว่า ศิลาฤกษ์ได้นำมาจากวัดพูจึงนับว่าวัดพูเป็นวัดแม่ของปราสาทเขาพระวิหาร นอกจากนี้ ปราสาทวัดพูยังเป็นศาสนสถานที่แสดงถึงความรุ่งเรืองของอารยธรรมขอมโบราณที่ตั้งอยู่บนที่ราบลุ่มริมน้ำโขงในเขตจำปาสัก เมืองนี้ถูกสร้างขึ้นในยุคก่อนเมืองพระนคร มีหลักฐานซึ่งบ่งชี้คือโครงสร้างดินเผาจำนวนมากมาย มีกำแพงเมืองซึ่งสามารถสังเกตเห็นได้ชัดเจน จากภาพถ่ายทางอากาศ อาณาเขตเมืองโบราณดังกล่าว กินเนื้อที่ประมาณ 3.6 ตารางกิโลเมตร ล้อมรอบด้วยกำแพงดิน 2 ชั้น นักโบราณคดีสันนิษฐานว่า เมืองนี้อาจจะถูกสร้างขึ้น เมื่อปลายคริสต์ศตวรรษที่ 5 ดังปรากฏหลักฐานในศิลาจารึกแผ่นหนึ่งของกษัตริย์ผู้ทรงพระนามว่า เทวินิกะ ค้นพบที่บริเวณบ้านพะนอนเหนือในปัจจุบัน ในพื้นที่เดียวกันนั้น ยังได้พบศิลาจารึกอีก 2 แผ่น เป็นหลักฐานบ่งบอกว่า นับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 6 เป็นต้นมา ดินแดนแห่งนี้เป็นนครหลวงของแผ่นดิน พระเจ้ามเหศวรมัน ซึ่งต่อมาพระองค์ ได้ย้ายไปปกครองเขตจำปอไปรุกก อยู่ห่างจากวัดพู ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ 240 กิโลเมตร นักค้นคว้าให้การสันนิษฐานว่า นครโบราณแห่งนี้คือ นครเสดถาปุระ หลักฐานที่สำคัญที่น่าจะกล่าวถึงบริเวณปราสาทวัดพูในสมัยโบราณคือจดหมายเหตุของจีนสมัยราชวงศ์สุย กล่าวว่า “อาณาจักรโบราณนามว่า เจนละ ตั้งอยู่แถบภูเขาสูง ที่เมืองหลวงของเจนละจะมีภูเขาศักดิ์สิทธิ์ชื่อว่า ลิงเจียโปโป เป็นที่สถิตของเทพเจ้านามว่า โพโตลี สถานที่นี้มีทหาร 1,000 นายดูแลรักษา ซึ่งทุกปีกษัตริย์แห่งเจนละจะเสด็จมาที่ภูเขานี้ เพื่อบวงสรวงสังเวยเทพโพโตลีด้วยการบูชาอัญมณีนุชย์” ต่อมา ได้เลียบบทบาทในการเป็นศูนย์กลางทางการเมือง เพราะว่าบรรดาราชวงศ์ได้ขยายอำนาจลงไปทางทิศใต้ และทำการปกครองกลุ่มดินแดนของขอมทั้งหมด จากนั้นจึงได้ตั้งอาณาจักรก่อนเมืองพระนครขึ้น ราวช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 12 (ยุคสมัยเก่าแก่ก่อนที่กัมพูชาจะลงไปตั้งราชธานีที่บริเวณพื้นที่ที่เป็นปราสาทนครวัด) จนถึงสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 12 (สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 กษัตริย์องค์สุดท้าย) ปราสาทหินแห่งนี้ก็ได้รับการบูรณะต่อเติมเป็นปราสาทหินจนกระทั่ง พระพุทธศาสนาเข้ามามีอิทธิพลแทนศาสนาพราหมณ์
ศาสนาและความเชื่อ	ในอดีตเคยเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และแหล่งอารยธรรมโบราณถึง 3 สมัย

	ด้วยกัน คือ อาณาจักรเจนละในช่วงศตวรรษที่ 6-8 ค้นพบจารึกกล่าวถึงการฆ่าคนเพื่อบูชาแด่เทพเจ้า ต่อมาเป็นยุคของอาณาจักรขอมสมัยก่อนเมืองพระนคร เลื่อกบริเวณนี้เป็นที่สร้างปราสาทหิน และสุดท้ายอาณาจักรล้านช้างได้เปลี่ยนเทวาลัยในศาสนาฮินดูให้เป็นวัดในพุทธศาสนานิกายเถรวาท
ยุคสมัยทางศิลปะ	ลักษณะของปราสาทเป็นเทวสถานขอม คล้ายกับเขาพระวิหาร สร้างขึ้นตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 6 จนถึงในพุทธศตวรรษที่ 12 ซึ่งเป็นยุคสมัยของพระเจ้ามเหศวรธรรมัน ถือว่าเป็นปราสาทหินที่มีอายุเก่าแก่ที่สุด
แผนผังปราสาท	รูปแบบปราสาทวัดพู อาคารตัวปราสาทประธาน (เทวาลัย) มีการสร้างและบูรณะในสมัยต่อๆ มาหลายครั้ง สามารถแบ่งเป็นยุค (แบ่งตามวัตถุประสงค์ที่ใช้ในการสร้าง) คือ ยุคแรก ปราสาทสร้างขึ้นด้วยดินเผา สามารถพบหลักฐานได้บริเวณด้านซ้ายและด้านขวาของบันไดทางขึ้นปราสาท ในปัจจุบันบริเวณดังกล่าวจะพบเพียงกองอิฐเท่านั้น นอกจากนี้ทางด้านหลังของปราสาทองค์ประธาน (เทวาลัย) ก็สร้างขึ้นด้วยอิฐก่อนที่จะมีการต่อเติมด้วยหินทรายในยุคลater ทำให้ทราบว่า ปราสาทวัดพูมีการสร้างขึ้นตั้งแต่ยุคแรก (ประมาณพุทธศตวรรษที่ 6) ส่วนในยุคที่ 2 นั้นสร้างขึ้นจากหินทรายมีอาคารทรงปราสาทหลายหลังที่สร้างขึ้นด้วยหินทรายเช่น ปราสาทองค์ประธานที่มีการต่อเติมจากตัวปราสาทเดิมที่ก่อด้วยอิฐ บันไดทางขึ้นปราสาท เสานางเรียง เป็นต้น ในยุคที่สองนี้นักโบราณคดีสันนิษฐานจากภาพสลักส่วนใหญ่ว่าอยู่ในยุคปาปวน หรือในช่วงพระเจ้าอุทัยดิษยวรมันที่ 2
สถาปัตยกรรม	ลักษณะทางสถาปัตยกรรม ปราสาทหินวัดพูถูกสร้างขึ้นบนฐานเป็นขั้นหรือปราสาทขอมแบบยกฐานเป็นขั้นสูงหลายชั้นบนภูเขาที่มีชื่อเรียกว่า ภูเกล้า เพื่อเป็นที่สถิตของเทพเจ้า ในศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศวนิกาย โดยปรากฏหลักฐานคือแท่นโยนีที่พบบริเวณรอบๆตัวปราสาท ประดิษฐานศิวลึงค์ของสัญลักษณ์แห่งองค์พระอิศวร หรือศาสนาพราหมณ์ลัทธิไวษณพนิกายก็จะประดิษฐานเทวรูปพระวิษณุ และมีความเชื่อว่าเมื่อกษัตริย์สิ้นพระชนม์ วิญญาณของพระองค์จะไปเสด็จรวมกับเทพเจ้าที่ปราสาท อาคารหลังนี้เดิมใช้ในลัทธิพราหมณ์โดยจะประดิษฐานฐานโยนีและศิวลึงค์ไว้ในตัวปราสาท นอกจากนี้ยังมีการต่อท่อสมสูตร มาจากน้ำธรรมชาติ ที่ชาวเมืองจำปาสักเรียกว่า น้ำเที่ยงโดยจะให้น้ำไหลผ่านท่อสมสูตรเข้ารดศิวลึงค์ตลอดปี ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีการใช้พื้นที่ในการทำพิธีกรรมและแสดงให้เห็นถึงความเชื่อของคนในยุคหนึ่งที่มีต่อปราสาทหินวัดพู ด้านบนของตัว

	ปราสาทโล่งสันนิษฐานว่าคงจะใช้กระเบื้องในการมุงหลังคาแต่ในปัจจุบันไม่มีแล้ว ในปัจจุบันอาคารหลังนี้คร่าวหลังที่อาณาจักรล้านช้างแผ่ขยายอำนาจเข้ามาบริเวณนี้ จึงได้นำเอาศาสนาพุทธเข้ามาด้วย อาคารหรือเทวาลัยหลังนี้จึงกลายเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปดังที่เห็นในปัจจุบัน แม้ว่าปราสาทวัดพูจะมีสภาพที่เก่าแก่ปรักหักพังตามกาลเวลา ไม่ได้ยิ่งใหญ่อลังการเท่าปราสาทนครวัดที่เป็นสิ่งมหัศจรรย์ของโลก แต่คุณค่าของโบราณสถานแห่งนี้ ในฐานะจุดกำเนิดอารยธรรมกัมพูชาสมัยเจนละผู้เป็นเจ้าของพื้นที่ในอดีต ต่อเนื่องมาจนกลายเป็นศูนย์รวมความศรัทธาในจิตใจของชาวลาวเจ้าของพื้นที่ในปัจจุบัน ก็ยิ่งใหญ่สมควรแก่การมาเยี่ยมเยือนสักครั้งหนึ่งในชีวิต ทั้งเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตัวท่านและเพื่อทำความเข้าใจวิถีศรัทธาของประเทศเพื่อนบ้านได้ดียิ่งขึ้น ประติมากรรมของปราสาทหินวัดพู ภาพสลักที่ปราสาทวัดพูนั้นแบ่งตามคติของการสร้างภาพสลักคือภาพสลักเล่าเรื่องในศาสนาพราหมณ์ที่สร้างขึ้นตามคติความเชื่อของลัทธิไศวนิกาย กับลัทธิไวษณพนิกายซึ่งปรากฏในรูปแบบของภาพสลักเล่าเรื่องทางประติมานวิทยา มีเนื้อหาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับบุคคลเช่น พระอิศวร พระนารายณ์ พระนางอุม่า พระอินทร์ และฤๅษี เรื่องราวที่เกี่ยวกับสัตว์ เช่น ช้างเอราวัณ นาค ครุฑ หน้ากาล สิงห์ รวมถึงลวดลายพันธุ์พฤกษาประดับตกแต่งต่าง ๆ รูปแบบของภาพสลักที่ปรากฏส่วนใหญ่เป็นศิลปะแบบบาปวนตอนต้นที่ยังคงรักษารูปแบบบางประการของศิลปะแบบเกลียงไว้ แสดงถึงการก่อสร้างภายใต้ช่วงระยะเวลาที่ต่อเนื่องกันรูปแบบภาพสลักเล่าเรื่องที่ปราสาทวัดพูนั้น แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ภาพสลักเล่าเรื่องอย่างแท้จริงโดยไม่มีส่วนประกอบอื่นมาปะปนและภาพสลักเล่าเรื่องท่ามกลางลวดลายพันธุ์พฤกษาที่มีการเล่าเรื่องอยู่ในบริเวณจุดกึ่งกลางของภาพโดยภาพสลักนี้ เป็นสิ่งที่สำคัญในการแสดง ความหมายในเชิงสัญลักษณ์ให้ปราสาทหินแปรเปลี่ยนเป็นดังสรวงสวรรค์ที่ประทับของเทพเจ้าอย่างสมบูรณ์
สถานที่เที่ยวชม	จุดที่ 1 ปราสาทวัดพู มีแผนผังตามแนวแกนตะวันออกตะวันตก จากพื้นราบตัดขึ้นไปตามเชิงภูจนถึงลานตระพักชั้นบนสุดมีความสูง 607 เมตรจากระดับน้ำทะเล หากเดินจากจุดเริ่มต้นด้านหน้าปราสาททางทิศตะวันออก สิ่งแรกที่พบ คือ “บาราย” สระน้ำขนาดใหญ่มีขอบสระก่อด้วยหินทราย กว้าง 200 เมตร ยาว 600 เมตร เชื่อว่าเป็นสระน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้น้ำสำหรับ

	ประกอบพิธีกรรมต่างๆ ชาวลาวนิยมเรียกว่า “หนองสระ” สมัยก่อนเคยมีศาลารับเสด็จเจ้ามหาชีวิต (กษัตริย์ลาว) บนฐานหินเดิม สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2500 ปัจจุบันถูกรื้อถอนออกไปแล้ว จุดที่ 2 จากนั้น จะเป็นทางเดินขึ้นยาว ระยะทาง 280 เมตร ปูพื้นด้วยหินทราย ขอบทางเดินตั้งเสาหินรูปดอกบัวทั้งสองข้าง เรียกว่า “เสานางเรียง” ซึ่งเป็นเสาหินที่ใช้ปักกำหนดขอบเขตทางเดินว่า พื้นที่ระหว่างช่วงเสานี้ สงวนไว้เฉพาะขบวนเสด็จของกษัตริย์และชนชั้นสูงเท่านั้น (ลักษณะคล้ายทางเดินที่ปราสาทพนมรุ้ง) ทางเดินดังกล่าวมีไปจนถึงลานชั้นที่ 1 คือที่ตั้งของอาคารแผนผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า 2 หลัง ขนาบข้างทางเดินซ้ายขวา อาคารดังกล่าวก่อด้วยหินทราย สลักกับอิฐและศิลาแลงบางส่วน แต่มีการแกะสลักลวดลายสวยงามที่บริเวณหน้าบันและทับหลังของตัวอาคารด้วยสันนิษฐานว่าอาคาร 2 หลังนี้ใช้สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนา หรืออาจเป็นพลับพลาของกษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ยามที่เสด็จมาบูชาเทวสถานแห่งนี้ ชาวลาวในปัจจุบันเชื่อตามคติท้องถิ่นว่าที่แบ่งเป็นอาคาร 2 หลังเพราะเป็นที่พำนักของฝ่ายผู้ชายและฝ่ายผู้หญิง จึงเรียกชื่อว่า “โรงท้าว” และ “โรงนาง” จุดที่น่าสนใจของโรงท้าวโรงนางก็คือ ภาพสลักลวดลายหน้าบันและทับหลังที่สวยงาม โดยเฉพาะหน้าบันรูป “อูมามเหศวร” จุดที่ 3 ถัดจากโรงท้าวโรงนาง เป็นทางเดินปูด้วยแผ่นหินทรายยาวตรงไปสู่บันไดขั้นแรก ที่จะขึ้นไปยังตัวปราสาทประธาน ส่วนด้านใต้ของทางเดินนี้มีปราสาทอีกหลังหนึ่งที่ชาวลาวเรียกว่า “โรงจั่วอุสุพะลาด” (อุสุภราช) ซึ่งเป็นชื่อพระโคที่เป็นพาหนะของพระศิวะ (อาคารนี้อาจจะเป็น “บรรณาลัย” ที่เก็บคัมภีร์ต่างๆสำหรับเทวสถาน) ทางทิศเหนือ ทิศใต้และทิศตะวันออกจะพบการแกะสลักหินให้มีลักษณะเหมือนบานประตู เรียกว่า ประตูหลอก อาคารบรรณาลัยนี้จะสามารถเข้าได้ด้านเดียวคือทิศตะวันตก นอกจากนี้บริเวณก่อนทางขึ้นปราสาทยังพบปราสาทอีกสองหลังคือ โสึงท้าวและโสนาง สร้างด้วยหินทรายมีการแกะสลักลวดลายอย่างสวยงาม ซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อว่าเป็นที่พักของข้าราชการที่ตามเสด็จพระมหากษัตริย์ ถ้าสังเกตให้ดีจะมีเส้นทางโบราณออกจากบริเวณใกล้ๆ อาคารนี้ตรงไปทางทิศใต้ ผ่านบ้านธาตุ มุ่งตรงไปยังเมืองพระนคร (Angkor) ราชธานีโบราณของกัมพูชาอันเป็นที่ตั้งของนครวัดในปัจจุบันอีกด้วย

	จุดที่ 4 จากนั้นเป็นบันไดหินขึ้นสู่ปราสาท บางช่วงมีกองอิฐของปราสาทเก่า และชั้นกำแพงหินป้องกันดินทรุดเป็นระยะๆต่อไป จุดเด่นของบันไดทางขึ้นช่วงแรกนี้คือต้นลำทมขนาดใหญ่แผ่กิ่งก้านสวยงาม ชาวลาวถือว่าลำทมเป็นดอกไม้ประจำชาติ นิยมเรียกว่า “จำปา” เหนือบันไดนี้จะมีร่องรอยของ “โคปุระ” หรือซุ้มประตูซึ่งพังไปแล้วเช่นกัน มีส่วนเหลือให้เห็นคือ รูปสลักทวารบาล หรือผู้รักษาประตูด้านทิศเหนือ ในสภาพมือขวากุมไม้เท้า มือซ้ายแนบหน้าอก เพื่อเป็นการแสดงความเคารพต่อผู้ผ่านขึ้นไปยังปราสาทเบื้องบน แต่ชาวลาवलกลับตีความว่าเป็นรูปสลักของ “พระยากำมะทา” ผู้ควบคุมการก่อสร้างปราสาทวัดพู กำลังทูปอกตนเองด้วยเสียใจที่การก่อสร้างปราสาทวัดพู เสร็จทีหลังการก่อสร้างพระธาตุพนม จุดที่ 5 ถัดจากบันไดนี้ขึ้นไป เป็นทางเดินยาวที่ปูด้วยแผ่นหินทราย ที่มีความชันตามแนวลาดของภูเขา นำไปสู่ บันไดขั้นถัดไปได้เชื่อมต่อขึ้นสู่ระเบียงตระพักบนชั้นสุด ที่หน้าบันไดนี้จะมีร่องรอยของ “สะพานนาคราช” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์สะพานสายรุ้งหรือทางเชื่อมระหว่างโลกมนุษย์กับสวรรค์ตามคติเขมร เมื่อเดินขึ้นบันไดไปจนถึงชั้นบนสุดก็จะเป็นที่ตั้งของปราสาทหลังประธาน หัวใจสำคัญของเทวสถานปราสาทวัดพูแห่งนี้ ตัวปราสาทประธานของปราสาทวัดพู แบ่งพื้นที่เป็น 2 ส่วน คืออาคารหินทรายส่วนหน้าเรียกว่า “มณฑป” สร้างขึ้นราวๆช่วงพุทธศตวรรษที่ 17 มณฑปนี้จะมีจุดเด่นตรงที่ มีการสลักภาพเล่าเรื่องและภาพบุคคลต่างๆตามความนิยมในศิลปะเขมรมากมายทั้งที่ตัวผนังปราสาท หน้าบันและทับหลัง ตัวอย่างภาพสลักที่อยู่ที่มณฑปนี้ ได้แก่ ทวารบาล และนางอัปสร พระศิวนทามกลาง ฤๅษี มหาเทพรามายณะ พระกฤษณะปราบนาคาคาลิยะ พระกฤษณะปราบพระยาหงส์ การกวนน้ำอมฤต ณ เกษียรสมุทร พระนารายณ์ทรงสุบรรณ พระนารายณ์บรรทมสินธุ์ พระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ด้านในสุดของมณฑปเป็นห้องที่ประดิษฐานพระพุทธรูปที่ชาวลาวยกย่องสร้างขึ้นในสมัยหลัง ช่วงที่มีการปรับเปลี่ยนตัวปราสาทวัดพูจากเทวสถานของศาสนาฮินดูของเขมร มาเป็นวัดพุทธศาสนาแบบลาว ด้านหลังมณฑปเป็นอาคารก่ออิฐแบบโบราณ ซึ่งก็คือ “ปราสาทประธาน” นั่นเอง ไร่อิตปราสาทอิฐหลังนี้เคยเป็นที่ประดิษฐานศิวลึงค์ “ภัทเรศวร” ที่กษัตริย์กัมพูชาเคารพนับถือมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรเจนละ แต่ปัจจุบันไม่มีศิวลึงค์อยู่ในห้องนี้แล้ว หน้าผาเพิงหินด้านหลังปราสาทประธานของวัดพู จะมีน้ำไหลซึมออกมาตลอดทั้งปี ชาว

	ลาวเรียกว่า “น้ำเที่ยง” ซึ่งถือว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่ไหลมาจากยอดภูเกล้า “ลิงคบรรพต” เปรียบประดุจไหลมาจากศิวิลิ่งค์แห่งพระคิเวบนเขาไกรลาส จึงถือว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่หากได้ปะพรมหรือดื่มกินแล้วจะเกิดสวัสดิมงคล ด้วยพรแห่งพระเป็นเจ้า จุดที่ 6 หากเดินออกจากปราสาทประธานไปยังโขดหินด้านหลังทางทิศเหนือ จะพบรูปแกะสลักนูนสูงของ “ตรีมูรติ” หรือรูปเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ 3 องค์แห่งศาสนาฮินดู มีพระคิเว 5 เศียรอยู่กลาง (เรียกว่า พระสหาคิเว) พระพรหมอยู่ด้านขวา ส่วนพระนารายณ์อยู่ด้านซ้าย การที่สลักรูปพระคิเวไว้ตรงกลางสำคัญที่สุด บ่งบอกว่าปราสาทวัดพูเป็นเทวสถานใน “ศาสนาฮินดูลัทธิไศวนิกาย” คือศาสนาฮินดูที่นับถือพระคิเวเป็นใหญ่เหนือเทพเจ้าทั้งปวงนั่นเอง จุดที่ 6 หากเดินเลยต่อไปอีกไม่ไกล ก็จะพบกับกลุ่มหินแกะสลักรูปสัตว์ต่างๆ ทั้งรูปช้าง รูปงู และรูปจระเข้ ซึ่งเป็นร่องรอยคติความเชื่อท้องถิ่นก่อนจะนับถือพุทธศาสนา สัตว์เหล่านี้ได้รับการตีความว่าเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ ที่น่าสนใจคือรูปสลักจระเข้ที่แกะเป็นร่องลึกคล้ายมนุษย์ ซึ่งนักวิชาการบางท่านเชื่อว่า นี่อาจเป็นร่องรอยของการ “บูชายัญ” มนุษย์ตามที่ระบุไว้ในจดหมายเหตุจีนก็เป็นได้
กิจกรรมสำคัญ	ปราสาทวัดพูนอกจากจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและสถาปัตยกรรมศิลปะขอมแล้ว ยังมีงานประเพณีนมัสการวัดพูทุกๆ ปี เรียกว่า “งานประจำปีวัดภู” ในวันเพ็ญเดือน 3 หรือในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ มีงานประมาณ 3 วัน ซึ่งจะตรงกับงานนมัสการพระธาตุ สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของชาวจำปาสักและชาวลาวมีต่อปราสาทหินวัดพู โดยถือว่าสถานที่แห่งนี้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรมของชาวจำปาสักและชาวลาวอีกด้วย ซึ่งแม้จะเป็นพิธีกรรมนมัสการวัดพู บนฐานพิธีของพุทธศาสนา ก็ยังคงมองเห็นถึงพิธีกรรม ในส่วนของความเชื่อประเภท อ่อนวอนร้องขอ ตามแบบอย่างศาสนาฮินดูไปพร้อมกัน โดยเฉพาะในคืนขึ้น 14 ค่ำ เดือน 3 ซึ่งเป็นวันจตุรปูเทียมนมัสการ การทำบุญของชาวพุทธเพื่อนมัสการ วัดพู กำหนดเอาวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 หรือชาวลาวลุ่มเรียกว่า เดือน 3 เพ็ง ซึ่งเป็นวันมาฆบูชา จัดเป็นงานบุญที่ใหญ่ที่สุด ของ 4 แขวงลาวภาคใต้ คือ จำปาสัก สาละวัน อุดตะปือ และเซกอง และถือเป็นงานหลักเป็นพิธีด้านพุทธศาสนาของ สปป.ลาว เช่นกันกับงานนมัสการพระธาตุหลวง

	กำแพงนครเวียงจันทน์ และงานนมัสการพระธาตุดึงฮัง แขวงสะหวันนะเขต งานบุญนมัสการวัดพู จะมีพิธีสำคัญ 2 วัน คือ ช่วงเย็นถึงค่ำคืนของวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 3 เป็นวันจุดธูปเทียนไหว้บูชาวัดพูและพระพุทธรูป และเช้าวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 เป็นวันตักบาตรพระสงฆ์ ในช่วงระยะหลัง ทางแขวงจำปาสักได้เข้ามาร่วมเป็นผู้ดำเนินการจัดงาน โดยให้ถือเป็นงานประเพณีของทางแขวงด้วย จึงมักจะเริ่มงานก่อนหน้าวันมาฆบูชา 2-3 วัน และเพิ่มเติมกิจกรรม ด้วยปราสาทด้านทิศใต้ สระน้ำในขณะที่ยังบริเวณสระน้ำโบราณยังมีการแข่งเรือด้วย การเริ่มงานก่อนหน้าวันมาฆบูชา มีส่วนดีต่อการเดินทางมาร่วมงานของคนต่างถิ่น ทั้งพระภิกษุสามเณรและฆราวาส เป็นการเดินทางมาเพื่อแสวงบุญจริงๆ ในขณะเดียวกัน เจ้าของถิ่นคือ ชุมชนที่อยู่ในละแวกเมืองจำปาสัก เช่น บ้านไฮ บ้านห้วยสระหัว บ้านวัดหลวงเก่า บ้านหนองเวียน บ้านโพนงาม ฯลฯ และชุมชนต่างๆ บนดอนแดง เรือนชานของพวกเขาก็กลายเป็นสถานที่ ต้อนรับพุทธศาสนิกชน ที่เดินทางทะลักมาจากทุกสารทิศ ให้พักอาศัยอย่างเต็มใจและไมตรี อีกประการหนึ่ง พื้นที่ปราสาทวัดพูในปัจจุบันชาวจำปาสักและชาวลาวยังถือว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์มีการกราบไหว้ขอพร รวมทั้งมีการผ산ความเชื่อของศาสนาพราหมณ์เข้ากับศาสนาพุทธเช่น การนำรูปทวารบาลมากราบไหว้โดยเชื่อว่าเป็นพระยากำมะทาซึ่งเป็นลูกของท้าวคันทนามผู้สร้างเมืองจำปาสักในสมัยก่อนที่สมเด็จพระเจ้าราชครูขี้หอมจะพาเจ้าหน่อขัตรีย์และไพร่พลลงมาสร้างบ้านแปลงเมืองและ สถาปนาอาณาจักรจำบากนาคบุรีศรีขึ้นในแถบนี้ รวมทั้งมีการใช้ปราสาทองค์ประธาน หรือเทวาลัยปรับเปลี่ยนเป็นพุทธสถาน โดยได้สร้างพระพุทธรูปเข้าไปประดิษฐานแทนที่ศิ่วลึงค์ ปัจจุบันฝ่ายพิพิธภัณฑสถานและวัดอุโบราณ องค์การยูเนสโกร่วมกับภาครัฐและประชาชนท้องถิ่น กำลังนำเสนอกลุ่มสถานโบราณวัดพูจำปาสัก เข้าเป็นมรดกโลก ซึ่งมีพื้นที่รวมทั้งบริเวณที่ราบลุ่มจำปาสัก สายภูเกล้า ไปจนถึงพื้นที่ฝั่งตะวันออกแม่น้ำโขงบริเวณอุบมุง บริเวณริมห้วยโตะโม๊ะ ปากแม่น้ำโขง เขตเมืองปะทุมพอน ให้เป็นอาณาบริเวณของเขตมรดกโลกกลุ่มโบราณสถานวัดพู
การเดินทาง	เดินทางโดยรถยนต์ผ่านทางชายแดนไทย-ลาว ผ่านตรวจคนเข้าเมืองช่องเม็ก จังหวัดอุบลราชธานี เข้าสู่เมืองปากเซ หรือเดินทางโดยเครื่องบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติปากเซ ก่อนเดินทางต่อไปยังเมืองจำปาสัก

ร้านอาหาร	ร้านอาหารในเมืองจำปาสัก
สถานที่พัก	โรงแรมในเมืองจำปาสัก

ตารางที่ 4 ตารางแสดงข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม พระธาตุหลวง นครเวียงจันทน์

พระธาตุหลวง (Pha That Luang) นครเวียงจันทน์	
ภาพ	
สถานที่ตั้ง	พระธาตุหลวง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประตูชัยในนครเวียงจันทน์
ชื่อและความหมาย	พระธาตุหลวง มีความหมายว่า พระธาตุองค์ใหญ่ มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า พระเจดีย์โลกะจุฬามณี นับเป็นปูชนียสถานที่สำคัญของนครเวียงจันทน์ เพราะเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนชาวลาวทั่วประเทศ ตามตำนานกล่าวว่า พระธาตุหลวงมีประวัติการก่อสร้างนับพันปีเช่นเดียวกันพระธาตุพนมในประเทศไทย และปรากฏความเกี่ยวพันกับประวัติศาสตร์ของดินแดนทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงอย่างแยกไม่ออก

ตำนาน	ตำนานอูรังคินิทานหรือตำนานพระธาตุพนม ตอนหนึ่งได้กล่าวถึงพระอรหันต์ 5 องค์ ประกอบด้วย พระมหารัตนเถระ พระจุลรัตนเถระ พระมหาสุวรรณปราสาทเถระ พระจุลสุวรรณปราสาทเถระ และพระสังฆวิชัยเถระ ที่ล้วนเป็นศิษย์พระพุทธรัชิต พระธรรมรักขิต พระสังฆรักขิต พระอรหันต์ทั้ง 5 ได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า จากประเทศอินเดียมาพร้อมกันและได้อัญเชิญไปประดิษฐานไว้พร้อมกัน 6 แห่ง คือ (1) พระธาตุหอผ้าห่อแพ บ้านทรายฟอง เมืองหาดทรายฟอง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (2) พระธาตุหัวเหน่า 29 องค์บรรจุไว้ที่พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (3) พระอูรังคธาตุ หรือพระธาตุหน้าอก บรรจุไว้ที่พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม (4) พระธาตุบังคล หรือกระเพาะอาหาร บรรจุไว้ที่พระธาตุบังพวน วัดพระธาตุบังพวน อำเภอเมืองหนองคาย (5) พระธาตุเขี้ยวฝาง 7 องค์บรรจุไว้ที่พระธาตุโพนจิกเวียงจัว อำเภอเมืองหนองคาย
ประวัติ	พระธาตุหลวงสร้างขึ้นคราวเดียวกับการสร้างนครเวียงจันทน์ หลังจากก่อสร้างพระธาตุพนมแล้ว ผู้สร้างคือ บุรีจันอ้ายลัย หรือ พระเจ้าจันทบุรี ประสิทธิศักดิ์ เจ้าเหนือหัวผู้ครองนครเวียงจันทน์พระองค์แรก พร้อมกับพระอรหันต์ 5 องค์ เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุส่วนหัวเหน่า 29 องค์ ซึ่งได้อัญเชิญมาจากเมืองราชคฤห์ ประเทศอินเดีย โดยก่อเป็นอุโมงค์หินคร่อมไว้ อุโมงค์นั้นกว้างด้านละ 5 วา ผนังหนา 2 วา และสูงได้ 4 วา 3 คอก เมื่อได้ทำการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุแล้ว พระเจ้าจันทบุรี จึงได้มีพระราชดำรัสให้เสนาอำมาตย์สร้างวิหารขึ้นในเมืองจันทบุรีหรือนคร เวียงจันทน์ 5 หลัง เพื่อให้เป็นที่อยู่จำพรรษาของพระอรหันต์ทั้ง 5 องค์นั้นด้วย ตามตำนานดังกล่าวระบุศักราชการสร้างว่าอยู่ในช่วง พ.ศ.238 ในหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง และในพงศาวดารลาวฉบับต่างๆ ได้ระบุว่า นับตั้งแต่พระเจ้าฟ้าจุ่มเสวยราชสมบัติที่เมืองหลวงพระบางแล้ว ก็ได้มีการส่งเชื้อพระวงศ์และขุนนางสำคัญมาปกครองเมืองนี้โดยตลอดจนกระทั่งในปี พ.ศ.2109 หลังจากพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช วีรกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ของอาณาจักรล้านช้าง ได้ทรงย้ายราชธานีเมืองเชียงทองหลวงพระ

	บาง ลงมายังนครเวียงจันทน์ได้ 6 ปีแล้ว พระองค์จึงได้มีพระบรมราชโองการให้สร้างองค์พระธาตุหลวงขึ้นมาใหม่ ในเขตพระราชอุทยานทางด้านทิศตะวันออกของกรุงเวียงจันทน์ โดยสร้างครอบพระธาตุองค์เก่าที่มีมาแต่โบราณกาล เมื่อสร้างพระธาตุหลวงเสร็จแล้ว จึงทรงขนานนามพระธาตุนี้ว่า “พระธาตุเจดีย์โลกจุฬามณี” หรือ “พระธาตุใหญ่” (แต่คนส่วนมากมักเรียกว่า “พระธาตุหลวง”) และมีพระราชโองการให้อุทิศข้าพระธาตุจำนวน 35 ครอบครัว อยู่เฝ้ารักษาพระธาตุนี้ พร้อมทั้งที่ดินสำหรับให้ครอบครัวของข้าพระธาตุทำกิน สถานที่นี้ถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์สำคัญอย่างของประเทศลาว ดังปรากฏว่าตราแผ่นดินของลาวที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้มีรูปพระธาตุหลวงเป็นภาพประธานในดวงตรานับตั้งแต่ พ.ศ.2534 เป็นต้นมา
ศาสนาและความเชื่อ	พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท
ยุคสมัยทางศิลปะ	พระธาตุหลวง เป็นเจดีย์ทรงระฆังสี่เหลี่ยมแบบล้านช้าง แต่มีรูปแบบบางประการที่ต่างไปจากเจดีย์ทรงระฆังสี่เหลี่ยมทั่วไป อาจเป็นพระราชประสงค์ของผู้สร้างที่ต้องการให้เป็นพระธาตุประจำเมือง
แผนผังพระธาตุ	พระธาตุองค์เดิมนั้นสร้างด้วยหินเป็นทรงโอคว่ำ ได้ก่อกำแพงล้อมไว้ทั้ง 4 ด้าน ทั้งด้านบนพระธาตุก็สร้างเจดีย์ครอบพระธาตุองค์เดิมไว้ด้วย โดยมีความสูง 9 เมตร กว้างด้านละ 10 เมตร หนา 4 เมตร ส่วนยอดของพระธาตุห่อหุ้มด้วยทองคำเปลว การบูรณะพระธาตุหลวง ได้เริ่มขึ้นใหม่อีกครั้งในปี พ.ศ. 2519 ลักษณะรูปทรงของพระธาตุหลวงองค์ใหม่มาจากคติจักรวาล อันมีเขาพระสุเมรุเป็นแกนกลาง เริ่มจากระเบียงและประตูทางเข้าทั้ง 4 ทิศเปรียบได้กับกำแพงจักรวาล ภายในระเบียงมีลานประทักษิณโดยรอบ มีการบูรณปฏิสังขรณ์หลายครั้ง ที่เห็นอยู่ในปัจจุบันมีการบูรณะระหว่าง พ.ศ. 2474 – 2476 มีรูปแบบประกอบด้วยระเบียงคดมีเจดีย์บริวาร 30 องค์ ตั้งอยู่บนฐานประทักษิณ ถัดขึ้นไปเป็นองค์ระฆังอยู่ในผังสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่และเตี้ย ต่อด้วยฐานบัวหงายประดับด้วยกลีบบัวขนาดใหญ่ ส่วนยอดมีการบูรณะขึ้นใหม่ทั้งหมด ด้านบนมีบัลลังก์เล็กๆ รองรับปัลลียอดที่ซ้อนลดหลั่นกัน 4 ชั้น อยู่ในผังแปดเหลี่ยม จากภาพถ่ายเก่าก่อนการบูรณะแสดงให้เห็นว่าส่วนยอดเป็นกรวยสี่เหลี่ยมยี่ดสูงมาก
สถาปัตยกรรม	ลักษณะทางสถาปัตยกรรม องค์พระธาตุมีความสูง 45 เมตร รูปลักษณะคล้ายดอกบัวตูม อันหมายถึงสัญลักษณ์คำสอนของพระพุทธเจ้า มีพระธาตุเล็กอยู่บนพระธาตุใหญ่ชั้นที่สอง รองทั้งสี่ด้าน มี 30 องค์เรียกว่า “ส้ม

	มติงสภารมี” อยู่ในธาตุองค์เล็กทั้ง 30 องค์นี้ ผู้สร้างได้นำเอาทองคำมาหล่อเป็นรูปพระธาตุเล็ก ๆ 30 องค์ แต่ละองค์หนัก 4 บาท และเอาทองคำมาตีเป็นแผ่น รูปลักษณะเหมือนใบลาน เรียกว่า “ลานคำ” 30 แผ่น แต่ละแผ่นยาวศอกกำมือ (คือวัดศอก โดยกำมือไว้ ไม่วัดจากปลายมือ กำมือแล้วยื่นนิ้วก้อยออกมา วัดที่สุดปลายนิ้วก้อยเท่านั้น) แล้วเขียนคำสอนของพระพุทธเจ้าลงในใบลานคำทุกใบว่า “เย ธมมาฯ” แล้วเอาทองคำและใบลานลงไว้ในพื้นธาตุเล็ก ทั้ง 30 องค์ การที่ได้สร้างพระธาตุขนาดเล็กนี้ขึ้นมา มีความหมายว่า “ผู้ที่จะได้เป็นพระพุทธเจ้านั้น จะต้องได้สร้างคุณงามความดีไว้ให้ถึง 30 ประการ มีทานบารมี เป็นต้น จนถึงอุเบกขา ปรมัตถบารมีเป็นปริโยสาน
สถานที่เที่ยวชม	จุดที่ 1 ชั้นล่างสุดเป็นฐานพระธาตุ 4 เหลี่ยม ทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตกยาวด้านละ 69 เมตร ส่วนทางทิศเหนือและทางทิศใต้ยาวด้านละ 68 เมตร ด้านล่างมีใบเสมารอบ 4 ด้าน มีทั้งหมด 323 ใบ มีหอไหว้ทั้ง 4 ด้าน มีบันไดขึ้นหอไหว้ทุกหอ ที่หอไหว้ทิศตะวันออก ขึ้นบนขึ้นไป มีธาตุเล็กองค์หนึ่งที่มีลวดลายสวยงาม และได้สร้างหอครอบไว้อีกชั้นนอก หอที่สร้างครอบมีลวดลายวิจิตรสวยงามเช่นเดียวกัน ธาตุเล็กนี้เรียกว่า “พระธาตุศรีธรรมทายโลก” จุดที่ 2 ชั้นที่สอง ถัดจากหอไหว้ขึ้นไป แต่ละด้านยาว 48 เมตร มีกลีบดอกบัวล้อมรอบ ทั้งหมดมีจำนวน 120 กลีบ ภายในกลีบดอกบัวทำด้วยกระดุกงู (เส้นลวดเป็นขอบล้อมทั้ง 4 ด้าน) แล้วตั้งใบเสมาบนกระดุกงูนั้น ใบเสมาในชั้นนี้ จำนวน 228 ใบ ตรงกลางใบเสมาทุกใบเป็นโพรง (ไม่ทะลุ) สำหรับใส่พระพิมพ์ใบละองค์ บนชั้นนี้มีประตูโขงตรงกับทางขึ้นหอไหว้ทั้ง 4 ด้านพอเข้าไปที่ประตูโขงนั้นก็พบพระธาตุบารมีที่กล่าวแล้ว และธาตุบารมีก็มีชื่อเรียกทุกองค์ คือเริ่มแต่ทานบารมี ทานอุปบารมีในจนครบ ทั้ง 30 องค์ จุดที่ 3 ชั้นที่สามสร้างขึ้นถัดจากพระธาตุองค์เล็ก 30 องค์นั้น ขึ้นไปบนชั้นนี้ จะเห็นว่า มีความกว้าง ด้านละ 30 เมตร พื้นด้านที่สามนี้ มีรูปลักษณะเป็นหลังเต่า หรือโอคว่ำ (ขันตักน้ำคว่ำ) อยู่บนชั้นหลังเต่า เป็นฐานของยอดพระธาตุ มีรูปเป็นสี่เหลี่ยมล้อมรอบด้วยกลีบดอกบัวใหญ่ ซึ่งมีปลายกลีบเริ่มบานออก ถัดจากดอกบัวไปจึงมีรูปรีดเอว เหนือจากที่รีดเอวไปจะเป็นฐานจอมธาตุ ฐานนี้จะเป็นรูปสี่เหลี่ยมเหวอ (บาน) ขึ้นด้านบนนิดหน่อย ต่อจากฐาน

	นี้ คนโบราณเรียกว่า “ดวงปี” ดังมีอยู่ในคำกลอนว่า “เจดีย์ดี้ว ดวงปีพันฟุ้ง” อยู่บนดวงปี จึงเป็นเศวตฉัตรเป็นยอดพระธาตุที่สูงที่สุด อยู่รอบฐานพระธาตุ ก็ได้สร้างบริเวณล้อมรอบติดกันทั้ง 4 ด้าน มีประตูเข้าทั้ง 4 ด้าน ประตูอยู่ระหว่างกลาง บริเวณแต่ละด้านพอดี บริเวณยาวด้านละ 91 เมตร 75 เซนติเมตร นอกบริเวณทางทิศเหนือ และทางทิศใต้ มีวัดสำหรับพระภิกษุสามเณรอยู่อาศัย เรียกว่า “วัดธาตุหลวงเหนือและวัดธาตุหลวงใต้”
กิจกรรมสำคัญ	พระธาตุหลวงนอกจากจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาของประเทศไทยแล้ว ยังมีประเพณีบุญนมัสการพระธาตุหลวงที่ได้กระทำสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณ โดยมีพระมหากษัตริย์องค์เป็นประมุขของชาติทรงเป็นประธาน จึงนับว่าบุญนมัสการพระธาตุหลวงนี้เป็นบุญของหลวง ในวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 12 ตอนบ่ายประชาชนทุกภาคส่วน มารวมกันที่ วัดศรีสัตนาคนาน้อย เพื่อแห่ปราสาทผึ้ง และต้นกล้วยพลูกล้วย ไปทอดถวายที่วัดศรีเมืองตอนค่ำมีงานนมหรสมโภชตลอดทั้งคืน วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 12 ตอนเช้า ทำพิธีตักน้ำพระพิพัฒน์สัจจาอยู่ริมวัดองค์คือ ผู้ที่เข้ารับน้ำสาบาน มีตั้งแต่ระดับหัวหน้าขึ้นไป ถึงคณะรัฐมนตรีของประเทศไทย ตอนบ่าย 2 โมง ประชาชนทุกภาคส่วนตั้งขบวนแห่ปราสาทผึ้ง และต้นกล้วยพลูกล้วย ออกไปธาตุหลวง เวลาบ่าย 3 โมง ประมุขรัฐ และเจ้านาย ทั้งข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ออกไปสู่พระธาตุหลวง เพื่อเป็นเกียรติแห่ปราสาทผึ้งเดินรอบบริเวณพระธาตุหลวงร่วมกับประชาชนที่มาจากทั่วสารทิศ เมื่อเวียนครบ 3 รอบแล้วก็ทำพิธีถวายถึงเวลากลางคืนก็มีงานนมหรสมโภช วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ตอนเช้ามีการทำบุญตักบาตรในบริเวณพระธาตุ แล้วฟังพระธรรมเทศนา 1 กัณฑ์ ตอนกลางคืนมีงานฉลองเป็นวันสุดท้าย วันแรม 1 ค่ำ เดือน 12 เสร็จงานจากพระธาตุหลวงแล้ว ก็มีการแห่ปราสาทผึ้งมาถวายที่วัดองค์คือ และวัดอินแปง อีกจึงจะถึงงานนมัสการพระธาตุหลวงเสร็จสิ้นสมบูรณ์ อีกประการหนึ่ง พระธาตุหลวงนี้นั้นมีประวัติการก่อสร้างมานับพันปี เช่นเดียวกันพระธาตุพนมในประเทศไทย และปรากฏความเกี่ยวพันกันทางประวัติศาสตร์ของดินแดนทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงอย่างแยกไม่ออก พระธาตุหลวงเวียงจันทน์นั้นเป็นพระธาตุใหญ่ที่มีความสวยงามที่สุดใน สปป.ลาว สร้างโดยช่างโบราณของลาว มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม รวมถึงเป็นตัวแทนของสถาปัตยกรรมของลาวล้านช้าง ด้านหน้านั้นมีอนุสาวรีย์พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ประดิษฐานอยู่ ส่วนองค์พระธาตุหลวง

	นั้นมียี่สิบสี่เครื่องอร่ามดุจทองที่ปรากฏอยู่ด้านหลังอนุสาวรีย์นั้นนั่นเอง เป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ในแต่ละปีจะมีงานนมัสการพระธาตุหลวงที่ยิ่งใหญ่ในคืนเพ็ญเดือน 12 ถือเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ระดับชาติ และในวันสำคัญทางศาสนา ชาวลาวจากทั่วสารทิศเลยจะเดินทางมาทำบุญกันอย่างเนืองแน่น โดยเฉพาะวันเพ็ญเดือนสิบสอง วันลอยกระทง หรือวันยี่เป็ง ซึ่งอยู่ในช่วงเดือนพฤศจิกายนของทุกปี
การเดินทาง	เดินทางโดยรถยนต์ผ่านทางชายแดนไทย-ลาว ผ่านด่านพรมแดนหนองคาย ผ่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว 1 เข้าสู่นครเวียงจันทน์ หรือเดินทางโดยเครื่องบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติวัดไต
สถานที่พัก	ร้านอาหารในนครเวียงจันทน์
ร้านอาหาร	โรงแรมในนครเวียงจันทน์

ตารางที่ 5 ตารางแสดงข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม พระธาตุอิงฮัง แขวงสะหวันนะเขต

พระธาตุอิงฮัง (Pra That Ing-Hung) แขวงสะหวันนะเขต	
ภาพ	
สถานที่ตั้ง	พระธาตุอิงฮัง ตั้งอยู่ที่บ้านหลวงโพนสิม ตาแสง (ตำบล) โพนสิม เมืองคันทะบุรี แขวงสะหวันนะเขต ตามทางหลวงสายที่ 13 ห่างจากตัวเมืองคันทะบุรีราว 12 กิโลเมตร ตามถนนสายสะหวันนะเขต – เซโน (ทางหมายเลข 9) ตั้งอยู่บริเวณลานกว้างล้อมรอบด้วยดงใหญ่ที่มีไม้เต็งรัง ในรัศมีประมาณ 1 กิโลเมตร ตรงกลางเป็นพระธาตุทรงสี่เหลี่ยมที่มีลวดลายวิจิตรพิสดาร
ชื่อและความหมาย	คำว่า “อิงฮัง” เป็นคำในภาษาลาว หมายถึง “พึงรัง” หรือ “พึงตันรัง” ในภาษาไทย ตันรัง เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ตันสาละ ซึ่งเป็นต้นไม้สำคัญในตำนานแห่งพระพุทธประวัติ ตามตำนานที่ปรากฏใน “อรรถกถา” หรือตำนานพระธาตุพนม กล่าวถึงตอนที่พระพุทธเจ้าเสด็จมายังดอยกับปณสีรี หรือ ภูกำพร้า บริเวณที่สร้างพระธาตุพนมฝั่งขวาแม่น้ำโขงนั้น ได้ประทับแรมอยู่ราตรีหนึ่ง ครั้นรุ่งเช้าได้เสด็จไปประทับอิงตันรัง ที่ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงทอดพระเนตรเมืองศรีโคตรบอง
ประวัติ	พระธาตุอิงฮังเริ่มสร้างขึ้นในสมัยอาณาจักรศรีโคตรตะบองเรืองอำนาจ ราวพุทธศตวรรษที่ 11 พระเจ้าสุมินทราชน ราชธิดาแห่งอาณาจักรศรีโคตรตะบอง ได้วางรากฐานขึ้นตามคำแนะนำของ พระเถระชาวอินเดีย เพื่อเป็นเครื่องหมายแทนสถานที่เสด็จปรินิพพานของพระพุทธเจ้าที่ป่าไม้รัง (สาละ) เมืองกุสินารา ประเทศอินเดีย เมื่อสร้างเสร็จแล้วได้นำเอาพระสารีริกธาตุบรรจุไว้ ลักษณะของพระธาตุในสมัยนั้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมด้านเท่า (สี่เหลี่ยมจัตุรัส) ในตำนานอรรถกถา กล่าวว่าได้ทรงสร้างขึ้นเป็นเครื่องหมายแสดง

	สถานที่ประทับนั่งของพระพุทธเจ้า คราวเสด็จมาเยี่ยมพระยาศรีโคตรตะบอง สันนิษฐานว่ามีจุดประสงค์เพื่อให้ประชาชนเห็นความสำคัญของปูชนียสถานแห่งนี้มากขึ้น จึงผูกโยงพระธาตุอิงฮังกับพระพุทธเจ้า อย่างไรก็ดีตาม เมื่อเขมรโบราณแผ่อำนาจเข้ามาครอบครองดินแดนนี้ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 14 พระธาตุอิงฮังถูกดัดแปลงเป็นเทวสถานในศาสนาฮินดู และมีการสร้างต่อเติมขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง ทำให้องค์พระธาตุมีลักษณะเป็นทรงปราสาท หรือทรงปราสาทของเขมรโบราณ เรียกว่า “อินทราปราสาท” พร้อมทั้งประดับลายตกแต่งซุ้มและบานประตูทางเข้าพระธาตุ ให้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเทพเจ้าในศาสนาฮินดูหรือศาสนาพราหมณ์โดยเฉพาะภาพแกะสลักเชิงสังวาส เรื่องราวของพระธาตุอิงฮังปรากฏชัดเจนในประวัติศาสตร์ลาวอีกครั้ง ในช่วงสมัยรัชกาลสมเด็จพระโพธิสาร์ราช และสมเด็จพระไชยเชษฐาธิราช โดยสมัยที่สมเด็จพระโพธิสาร์ราช เสด็จลงมาประทับที่นครเวียงจันทน์ พ.ศ. 2082 พระองค์เสด็จลงไปมัสการปูชนียสถานที่สำคัญในเขตเมืองกระบองอันได้แก่ พระธาตุอิงฮัง พระธาตุศรีโคตรตะบอง พระธาตุพนม และพระธาตุโพน โดยพระองค์ได้มอบ “ข้าโอกาส” ไว้คอยดูแลรักษาพระธาตุต่างๆ องค์ด้วย พระธาตุอิงฮังถูกสร้างต่อเติมอีกครั้ง ในสมัยสมเด็จพระไชยเชษฐาธิราช หลังจากทรงสถาปนานครเวียงจันทน์เป็นราชธานีแทนหลวงพระบาง ตั้งแต่ พ.ศ.2103 แล้ว ทรงดัดแปลงพระธาตุอิงฮังให้เป็นเจดีย์ในพระพุทธศาสนา โดยสร้างยอดเจดีย์ตามแบบศิลปกรรมลาวโบราณแล้วให้ทำบุญเฉลิมฉลองใหญ่รวมทั้งได้มอบ “ข้าโอกาส” ไว้คอยดูแลรักษาองค์พระธาตุด้วย ครั้นสิ้นรัชกาลสมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชแล้ว บรรดาภิกษุสงฆ์ล้านช้างทุกพระองค์ก็ได้เอาพระทัยใส่มาสักการะพระธาตุอิงฮัง พร้อมทั้งบูรณะพระธาตุอิงฮัง โดยมีให้ขาดพระราชประเพณีเลย จนกระทั่งถึง พ.ศ.2372 สมัยที่อาณาจักรล้านช้างถูกทำลายโดยกองทัพสยามทำให้พระธาตุขาดการดูแลรักษา ปราศจากการอุปถัมภ์ค้ำชูจากผู้ปกครองลาว มีเพียงชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียงเท่านั้นที่ยังเคารพบูชา และถือเอาเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ดังที่เคยปฏิบัติเชื่อถือกันมาตั้งแต่โบราณ นับตั้งแต่ พ.ศ.2492 หลังจากประเทศลาวได้รับเอกราชแล้ว บรรดาข้าราชการ ทหารตำรวจเมืองสะหวันนะเขต โดยมีเจ้าแขวงสะหวันนะเขตเป็นประธาน พร้อมด้วยพ่อค้า ประชาชนโดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล

	ร่วมกันบูรณะองค์พระธาตุให้เป็นสถานที่น่าสนใจ โดยพัฒนาพื้นที่รอบองค์พระธาตุให้กว้างขวางออกไปก่อสร้างกำแพงระเบียงคด พร้อมประตูเข้าออกทั้ง 4 ด้าน และกำหนดงานบุญเฉลิมฉลองพระธาตุขึ้นใหม่ คือระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี เพราะกำหนดเดิมคือเดือนพฤศจิกายนนั้น อยู่ในระยะเวลาเดียวกันกับงานบุญพระธาตุหลวงที่นครหลวงเวียงจันทน์ซึ่งถือเป็นงานประจำปีของชาวลาว ทั้งนี้สมเด็จพระเจ้ามหาชีวิต หรือองค์มกุฎราชกุมาร หรือผู้ที่ได้รับให้เป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย (ต่างพระเนตรพระกรรณ) จะเสด็จมาเป็นองค์ประธานในงานบุญนมัสการพระธาตุอิงฮังตลอดมา
ศาสนาและความเชื่อ	พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท
ยุคสมัยทางศิลปะ	พระธาตุอิงฮังเป็นเจดีย์ทรงปราสาทยอดที่มีเรือนธาตุแบบปราสาทขอม ผสมกับรูปแบบของศิลปะล้านช้าง มีรูปลักษณะประดับประดาด้วยองค์ประกอบด้านพุทธศิลป์ โดยเฉพาะฐานองค์พระธาตุที่ซ้อนกัน มีลักษณะเป็นสถาปัตยกรรมทรงสี่เหลี่ยมลดหลั่นกัน 3 ชั้นเปรียบเสมือนไตรภูมิทั้งสามแห่ง ชีวิตของชาวพุทธ คือ ฐานชั้นล่างหมายถึงกาลภพคือ มนุษย์ ฐานชั้นกลาง หมายถึง รูปภพ คือเทวโลก ฐานชั้นบน หมายถึงอรูปภพคือพรหมโลก การยกฐานขึ้น 3 ชั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการให้องค์สถูปสูงเด่นเป็นสง่า และเพื่อพุทธศาสนิกชนเห็นแต่ไกล พระธาตุทั้ง 4 ด้าน มีประตูจตุรมุข และมีประตูเข้าออกที่องค์พระธาตุได้
แผนผังปราสาท	พระธาตุอิงฮังเป็นเจดีย์ทรงปราสาทยอดที่มีเรือนธาตุแบบปราสาทขอม อาจเกิดจากการนำปราสาทขอมเดิมมาดัดแปลง หรือปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ รูปแบบเจดีย์นี้มักพบอยู่ในบริเวณที่เคยมีวัฒนธรรมขอมมาก่อน ได้แก่ นครจำปาสัก แขวงสะหวันนะเขต มีรูปแบบการทำเรือนธาตุทรงปราสาทซ้อนกันหลายชั้นเลียนแบบมาจากปราสาทขอม มีการประดับซุ้มจรนำด้วยปราสาทจำลอง และมีการประดับประดากรอบสี่เหลี่ยมที่มุมเรือนธาตุทั้ง 4 มุม คล้ายนาคนปัก ส่วนด้านบนเป็นรูปแบบของศิลปะล้านช้าง กล่าวคือ เจดีย์เหนือเรือนธาตุเป็นเจดีย์ทรงระฆังสี่เหลี่ยม สันนิษฐานว่า พระธาตุอิงฮังน่าจะมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12
สถาปัตยกรรม	ลักษณะทางสถาปัตยกรรม พระธาตุอิงฮังมีขนาดความสูง 25 เมตร ฐานพระธาตุกว้างด้านละ 9 เมตร องค์พระธาตุประกอบด้วยฐาน 3 ชั้น ลดหลั่นกันเป็นลำดับ โดยฐานล่างและฐานกลางเป็นศิลปะดั้งเดิม (สมัยอาณาจักร

	ศรีโคตรบองและอาณาจักรเขมร) ส่วนฐานบนและยอดสถูปเป็นศิลปะสมัยล้านช้าง อันเป็นสถาปัตยกรรมทรงสูงแบบก่ออิฐถือปูนประดับกระจก ลายปูนปั้นประดับกระเบื้องลงยาทั่วองค์พระธาตุ
สถานที่เที่ยวชม	จุดที่ 1 พระธาตุทางทิศใต้ ฐานชั้นล่างด้านทิศใต้ของพระธาตุประกอบด้วยซุ้มประตูกลาง มีลักษณะเป็นลูกยื่นออกมาเป็นซุ้มเรือนแก้ว มีเครื่องยอดทรงสูงทั้ง 3 ชั้น ลดหลั่นกันไป ซุ้มกลางของฐานชั้นแรกจะมีบานประตูทำลักษณะทึบ ลักษณะเหมือนอกเลา อันจะเห็นว่ามีประติมากรรมรูปทวารบาลอยู่กลางประตูเหนือขอบประตูมีทับหลังเป็นรูปครุฑจันทน์ หันขึ้นไปของซุ้มประตูทำเป็นประติมากรรมนูนสูง รูปพระพุทธรูปทรงคันชั่งทั้ง 2 ซุ้มประตูกลาง จะมีซุ้มเรือนแก้ว เป็นลักษณะซุ้มจะนำ มีขนาดเล็กกว่าซุ้มกลาง แต่ละซุ้มจะมีเทวดาประจำทิศประดิษฐาน อันได้แก่ พระยม และพระหฤตีที่มุมของฐานชั้นแรก ด้านบนจะทำเป็นรูปกระจังบายศรีทั้ง 4 มุม ฐานชั้นกลางมุมของฐานชั้นบนทั้ง 4 ด้าน เป็นเสาเม็ดทรงเหลี่ยมประดับตกแต่ง ซึ่งฐานชั้นนี้ประกอบด้วยซุ้มเรือนแก้ว อันเป็นซุ้มทางคันทิศหรือซุ้มกรอบพัศตร์ กลางซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปปางห้ามญาติขนาดเท่าพระปางห้ามญาติที่ประดิษฐาน ณ เมืองหลวงพระบาง ซึ่งเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ได้จากอาณาจักรเขมร และถือเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของอาณาจักรล้านช้าง ลักษณะของซุ้มกลางเป็นศิลปะเขมร อันมีส่วนประกอบเป็นทับหลังเหนือประตูและเสาประกอบประตูด้วย นอกจากนี้ยังมีซุ้มเรือนแก้วเป็นรูปพระวิมาน โดยมีนกหัสติลิงค์ประทับบนดอกบัวบานทั้งสองข้าง ฐานชั้นบนประกอบด้วยซุ้มเรือนแก้วเป็นมุขเล็ก พร้อมซุ้มพระวิมานขนาดทั้ง 2 ข้าง ส่วนมุมของฐานชั้นนี้ประดับด้วยกระจังบายศรีทั้ง 4 มุม ยอดบนเป็นสถูปทรงพระธาตุพนม ตกแต่งด้วยกระเบื้องเคลือบบนลายปูนปั้นรูปดอกประดับประดาด้วยกระจกสีลงยาอย่างสวยงาม พร้อมทั้งฉัตรประดับบนยอดสูงสุด จุดที่ 2 พระธาตุทางทิศตะวันตก ฐานชั้นล่างสร้างเป็นซุ้มมุขยื่นออกมาเป็นลักษณะซุ้มเรือนแก้ว โดยมีประตูแบบอกเลา พร้อมทั้งทวารบาลอยู่กลางประตู เป็นประติมากรรมปูนปั้น พร้อมทั้งมีบริวารรับใช้อยู่ด้านล่าง บนประตูมีทับหลังทำเป็นรูปพระราหูอมจันทร์ประกอบด้วยลายขดแบบคลื่นน้ำเหนือทับหลังขึ้นไปมีประติมากรรมรูปพระจันทร์และพระนางดารารับทักนั่งอยู่บนพาดหน้าเป็นม้า ส่วนเทพประจำทิศนี้อยู่ในซุ้มเรือนแก้วทั้ง 2 ด้าน

	อันได้แก่ พระวรุณ ฐานชั้นกลางประกอบด้วยซุ้มเรือนแก้ว ประดิษฐานพระปางห้ามญาติโดยมีหมู่พระวิมาน มีนกหัสติลิงค์นั่งอยู่บนดอกบัวบานประทับอยู่ เช่นเดียวกับพระธาตุทางด้านทิศใต้ฐานชั้น บนและยอดสถูปมีลักษณะเช่นเดียวกับพระธาตุทางด้านทิศใต้ จุดที่ 3 พระธาตุทางทิศเหนือ ฐานชั้นล่างเป็นซุ้มเรือนแก้วมีมุขยื่นออกมา ที่บานประตูมีเทพกษัตริย์ทำเป็นรูปพระฤๅษีตะไลโกศ (ฤๅษีหน้าเนื้อ) นั่งบนเสื่อเหนือ บานประตูทำเป็นประติมากรรมนูนสูง รูปนรสิงห์คาบนาคร ส่วนที่ยอดของซุ้มประตูมีพระพุทธรูปปางปรก ประกอบด้วยซุ้มเรือนแก้วทั้ง 2 ข้างของซุ้มกลางมีเทพรักษาประจำทิศ คือ ท้าวเวสสุวรรณ และพระอิศาน เป็นยักษ์ประจำทิศเหนือ ส่วนฐานชั้นกลาง และชั้นบน ตลอดจนสถูปมีลักษณะเช่นเดียวกับพระธาตุด้านทิศตะวันตก จุดที่ 4 พระธาตุทางทิศตะวันออกเป็นด้านที่มีความสำคัญที่สุด อันประกอบด้วยสี่เหลี่ยมลดหลั่นกัน 3 ชั้น เช่นเดียวกับทิศอื่น แต่สิ่งที่สำคัญโดยเฉพาะซุ้มประตูทิศนี้คือมีรูปทรงสูงแหลมลึกกว่าทิศอื่น และปรากฏลวดลายจำหลักไม้ประดับซุ้มประตูแตกต่างจากซุ้มอื่น ประกอบด้วย ลวดลายปูนปั้น ประยุกต์อาทิลายกาบไผ่ ลายน่องสิงห์และลายดอกกลอย มีลักษณะเป็นลายดอกจอกประดับด้วย กระเบื้องลงยา พร้อมทั้งปรากฏด้านซัดเป็นรูปกนิษฐ อันเป็นลวดลายที่ปรากฏขึ้นในระยะหลัง จุดที่ 5 นอกจากความงดงามและความสำคัญขององค์พระธาตุเจดีย์แล้ว สิ่งที่น่าสนใจอันเป็นเสน่ห์สำคัญขององค์พระธาตุ ได้แก่ ลวดลายจำหลักที่ซุ้มประตูอัน ประกอบด้วย ลายบนจั่วเป็นลายร่องประกน (จั่วประกนลูกฟัก) พร้อมทั้งมีลายประกอบที่ผูกเป็นลายเกลียวคลื่นน้ำ สื่อความหมายให้เห็นความสำคัญและอิทธิพลของลำนน้ำโขงอันเป็นสายใยที่หล่อเลี้ยงชีวิตอาณาจักรล้านช้าง โครงสร้างของลายจั่ว มีลักษณะเช่นเดียวกับลวดลายของอาณาจักรล้านนา เรียกว่าลายล่องตาผ้า (หมายถึง การเย็บผ้าจีวรของพระที่สร้างขึ้นเสมือนรูปแนวคันนา) ลักษณะจำหลักไม้ลงรักปิดทองประดับกระจกลงยา ตรงกลางลายประดับจั่วจำหลักเป็นรูปเทพพนมถือดอกไม้โดยมีลายเกลียวคลื่นน้ำประกอบ อันเห็นได้ว่าการผูกลายที่มีความประสานกลมกลืนกัน และมีการแบบลายด้วยลายหน้ากระดานทำเป็นรูปลายดอก 4 กลีบ ลายขอบประตูจำหลักนี้ ทำเป็นลายคลื่นเกลียวน้ำประกอบกับลายเม็ดประคำกำหนดไว้ที่เกาะประตู ส่วนสำคัญที่สุดของบานประตูทิศนี้เป็นงาน

	ประติมากรรมจำหลักไม้ประดิษฐ์ลวดลายอันวิจิตรลงรักปิดทองประดับกระจก เป็นที่เลื่องลือในความงดงามอันอ่อนช้อย มีภาพจำหลักเรื่องเกี่ยวกับการเสพสังวาสที่ไม่เคยพบในพุทธสถานล้านช้างแห่งใด สันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลจากศิลปะต้นตระกูลอินเดีย ในพุทธศาสนาเถรวาทนิกายตันตระ ที่ได้รับอิทธิพลจากฮินดู
กิจกรรมสำคัญ	นอกจากนั้น ยังมีกิจกรรมประเพณีฉลองพระธาตุอิงฮัง รอบนึ่งกำแพงพระธาตุด้านในเป็นศาลาครอบ มีพระพุทธรูปวางเรียงเป็นแถวยาวตลอดทั้งสี่ด้านหล่อโดยพุทธศาสนิกชนทั้งชาวลาวและชาวไทยร่วมกัน มีซุ้มประตูทางเข้า 4 ด้าน ทุกปีจะมีการจัดงานยิ่งใหญ่นมัสการพระธาตุอิงฮัง โดยจะมีขบวนแห่เทียน และพ่อนรำถวายองค์พระธาตุในช่วงเดือนธันวาคม ซึ่งเป็นระยะเวลาใกล้เคียงกับงานเฉลิมฉลองพระธาตุพนมฝั่งไทย นับเป็นพระธาตุคู่แฝดของพระธาตุพนม เพราะมีตำนานการเล่าขานถึงการสร้างพระธาตุในแถบลุ่มน้ำโขง ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวโยงสัมพันธ์กันในฐานะพระธาตุพี่พระธาตุน้อง
การเดินทาง	เดินทางโดยรถยนต์ผ่านทางชายแดนไทย-ลาว ผ่านด่านพรมแดนมุกดาหารผ่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว 2 เข้าสู่เมืองสะหวันนะเขต หรือเดินทางโดยเครื่องบิน ณ ท่าอากาศยานสะหวันนะเขต
สถานที่พัก	โรงแรมในเมืองสะหวันนะเขต
ร้านอาหาร	ร้านอาหารในเมืองสะหวันนะเขต

4.1.3 ประเทศเมียนมาร์

ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศเมียนมาร์จากเอกสารทางวิชาการและระบบฐานข้อมูลสารสนเทศที่น่าเสนอหลายแห่ง พบว่า สหภาพพม่า (Union of Myanmar) เป็นประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่มีลักษณะพิเศษคือ เป็นเพียงประเทศเดียวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่มีพรมแดนทางแผ่นดินติดต่อกับสองประเทศ ซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่ของโลก ได้แก่ จีน และอินเดีย แต่เดิมชาวตะวันตกเรียกประเทศนี้ว่า Burma จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ.2532 พม่าได้เปลี่ยนชื่อประเทศเป็น Myanmar ปัจจุบันในบรรดาประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ประเทศที่น่าจับตามองมากที่สุดประเทศหนึ่งก็คือ “ประเทศเมียนมาร์” ที่มีความน่าสนใจทั้งในด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว หลายสิบปีที่ปิดประเทศด้วยสาเหตุจากความไม่สงบทางการเมือง ตัดขาดความสัมพันธ์กับโลกภายนอกมานานนับสิบปี แต่หลายคนทราบดีว่าดินแดนแห่งนี้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งป่าไม้ แร่ธาตุ ก๊าซธรรมชาติ จึงเป็นชุมทรัพย์ที่นักลงทุนทั่วโลกต่างจับจ้องอย่างไม่ละสายตา โดยเฉพาะในด้านการท่องเที่ยว ประเทศเมียนมาร์นับว่าเป็นประเทศเนื้อหอมที่นักท่องเที่ยวต่างก็อยากเดินทางไปสัมผัส โดยข้อมูลจาก Ministry of Hotels and Tourism ของประเทศเมียนมาร์ระบุว่า ตลาดนักท่องเที่ยวต่างชาติในช่วงที่ผ่านมามีแนวโน้มขยายตัวสูงขึ้นหลายเท่าตัว อีกทั้งด้านรายได้ท่องเที่ยวของก็มีสัดส่วนมูลค่าที่สูงขึ้น จุดแข็งของการท่องเที่ยวของพม่าคือแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่มากมาย โดยที่ชาวพม่ายังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ที่เป็นของดั้งเดิมไว้อย่างดี โดยยังไม่มีมีการปรับแต่งหรือเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสนิยมการท่องเที่ยว อีกประการหนึ่ง คือ แหล่งโบราณสถานของประเทศเมียนมาร์เป็นแหล่งโบราณสถานที่ที่ยังมีชีวิตอยู่คู่กับวิถีชีวิตของผู้คนได้อย่างสอดคล้องกลมกลืน ไม่ใช่เป็นอุทยานประวัติศาสตร์ที่มีแต่ซากโบราณสถานที่ย้ายคนออกไปหมด และคนเหล่านั้นก็ยังดูแลบำรุงรักษาสถานที่แห่งนั้นๆ ไว้เป็นอย่างดีในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ตัวอย่างในการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศกัมพูชา จำนวน 2 แห่ง คือ มหาเจดีย์ชเวดากอง (Shwezigon) เมืองย่างกุ้ง และวัดมหาัมมยุมณี เมืองมณฑลพะลีย์ โดยสรุปวิเคราะห์ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6 ตารางแสดงข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม มหาเจดีย์ชเวดากอง เมืองย่างกุ้ง

มหาเจดีย์ชเวดากอง (Shwedagon) เมืองย่างกุ้ง	
ภาพ	
สถานที่ตั้ง	มหาเจดีย์ชเวดากองตั้งบนเนินใจกลางเมืองย่างกุ้ง ประเทศพม่า
ชื่อและความหมาย	คำว่า ชเว แปลว่า ทอง ดากอง เป็นชื่อเดิมของเมืองย่างกุ้ง เรียก ตาโกง แปลรวมกันว่า ทองแห่งเมืองดากอง หรือ ตาโกง
ตำนาน	ตำนานเจดีย์ชเวดากอง เล่าว่า เจดีย์แห่งนี้สร้างเมื่อ 2,500 ปีตั้งแต่สมัยพุทธกาล (แต่นักโบราณคดีเชื่อกันว่าสร้างระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 6-10 โดยชาวมอญ) ตามตำนานนั้นเล่าว่า ในสมัยพุทธกาล เมืองย่างกุ้งเดิมชื่อ เมืองอสิตันชนะ หรือเมืองโอกกะละ เป็นเมืองที่พ่อค้าหนุ่มสองพี่น้อง ชื่อ ตมุสสะ กับภัลลิกะ อาศัยอยู่ ทั้งสองได้เดินทางไปค้าขายที่ประเทศอินเดีย หรือชมพูทวีปในขณะนั้น เป็นช่วงสมัยพุทธกาล หลังจากที่พระพุทธเจ้าบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ แล้วทรงเสวยวิมุตติสุขในสัปดาห์ที่ 7 และประทับอยู่ที่ต้นเกศ สองพี่น้องผ่านไปเห็นก็เกิดความเลื่อมใสจึงนำข้าว สตูก้อน สตูผงไปถวาย ถวายเสร็จก็บวราณาตัวเป็นอุบาสกคู่แรกของพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าจึงประทานพระเกศามา 8 เส้น สำหรับให้พ่อค้าทั้งสองรับไว้บูชา หลังจากนั้น เมื่อเดินทางกลับมาเมืองโอกกะละบ้านเกิด ระหว่างทางได้พบกับกษัตริย์แห่งเมืองอเชตตะได้ขอแบ่งพระเกศาทูไปสองเส้น พญานาคขอไปสองเส้น จึงเหลือเพียงสี่เส้น เมื่อถึงเมืองแล้วพระเจ้าโอกาลับได้ประกอบพิธีต้อนรับและมีความเห็นที่จะสร้างเจดีย์บรรจุพระเกศาทูไว้ที่เนินเขาเสนคุตะระ นอกเมืองโอกกะละ ระหว่างการสร้างได้ขุดพบเครื่องบริโภคเจดีย์ของอดีตพระพุทธเจ้า 3 พระองค์ จึงได้นำไปบรรจุไว้ในพระเจดีย์ด้วย ส่วนพระเกศาทูได้แสดงอิทธิปาฏิหาริย์กลับเพิ่ม

	ครบเป็นแปดเส้นเดิม ในชั้นแรกพระเจดีย์มีความสูงเพียง 9 เมตร ต่อมาได้มีพระเจ้าแผ่นดินทั้งมอญและพม่าหลายพระองค์ได้มากราบสักการะและได้ต่อเติมพระเจดีย์ขึ้นตามลำดับ
ประวัติ	ต่อมา มีพระเจ้าแผ่นดินทั้งมอญและพม่าหลายพระองค์ได้เสด็จมาไหว้และบูรณะต่อเติมพระเจดีย์ที่บรรจุพระเกศาธาตุหลายพระองค์ ที่มีบันทึกไว้ดังนี้ พ.ศ.1905-1928 พระเจ้าพินยะอุ หรือ พระยาอู่ แห่งเมืองหงสาวดี (บิดาพระเจ้าราชาธิราช) ได้ต่อเติมพระเจดีย์ให้สูงขึ้น 22 เมตร พ.ศ.1993-1996 พระยาเกียรติ จากเมืองหงสาวดีได้ต่อเติมพระเจดีย์สูงเป็น 100 เมตร พ.ศ.1996-2015 พระนางชินสอบู ได้บูรณะขยายพระเจดีย์ออกไปกว้างยาวด้านละ 250 x 300 เมตร จนมีรูปร่างคล้ายปัจจุบัน และยังอุทิศทองเท่ากับน้ำหนักพระองค์ปิดหุ้มพระธาตุไว้ ช่วงปลายรัชกาลยังเสด็จมาสร้างวังประทับที่พระธาตุแห่งนี้ ก่อนสิ้นพระทัยยังให้ตั้งพระแท่นเพื่อทอดพระเนตรพระเกศาธาตุด้วย พ.ศ.2015-2035 พระธรรมเจดีย์ ราชบุตรเขยพระนางชินสอบูขึ้นครองราชย์ ต่อมา ได้อุทิศทองสี่เท่าของน้ำหนักพระองค์ หุ้มพระธาตุ และให้ช่างสลักจารึกเล่าประวัติพระธาตุแห่งนี้เป็นภาษาบาลี ภาษามอญ และภาษาพม่า พ.ศ.2094-2124 พระเจ้าบุเรงนองเสด็จมาสักการะพระเจดีย์ชเวดากอง

	หลายครั้ง พ.ศ.2317 พระเจ้ามังระได้ก่อสร้างความสูงพระเจดีย์ขึ้นไปเป็น 120 เมตร (ความสูงปัจจุบัน) ให้ขยายฐานด้านละ 450 เมตร และต่อเติมฉัตรใหม่ เมื่อมหาเจดีย์เวดากองถูกยึดและต้องอยู่ภายใต้การครอบครองของอังกฤษ นานถึง 77 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2395-2472 ชาวพม่าก็ยังเข้ามาสักการะเจดีย์ได้ ต่อมา ในปี พ.ศ.2414 เกิดแผ่นดินไหว ฉัตรหักตกลงมา พระเจ้ามินดง แห่งมณฑลเยลได้มาบูรณะบถฉัตรใหม่อีกครั้ง ใช้เงิน 60,000 รูปี ทรงส่ง ฉัตรฝังเพชรอันใหม่มาถวายเป็นพุทธานุชา มีการจัดงานฉลองและมีชาวพม่า กว่าแสนคนมาเที่ยวชมงาน พระองค์จึงทรงถือโอกาสนี้ปรารภนาเรื่องเอกราชของพม่า สร้างความไม่พอใจให้กับอังกฤษเป็นอย่างยิ่ง แต่ก็ไม่สามารถทำอะไรได้ ในปี พ.ศ.2473 พ.ศ.2473 เกิดแผ่นดินไหวขึ้นอีกครั้ง ฉัตรหักตกลงมา รัฐบาลพม่าและประชาชนได้ร่วมกันยกฉัตรใหม่ขึ้นอีก (ของเดิมจัดแสดงอยู่บนลานทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของพระธาตุชเวดากอง) ต่อมา ในปี พ.ศ.2474 เกิดไฟไหม้ครั้งใหญ่จากฐานบันไดทางทิศตะวันตก ลูกกลมต้อไปยังปีกด้านเหนือ แต่ก็สามารถดับไฟได้ก่อน แต่ก็ได้เผาผลาญศาสนสถานสำคัญไปไม่น้อย ในปี พ.ศ.2513 เกิดแผ่นดินไหวรุนแรง ส่งผลให้ทางภาครัฐต้องจัดทำโครงการพิเศษเพื่อเสริมยอดเจดีย์ให้แข็งแรงขึ้น
ศาสนาและความเชื่อ	พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท
ยุคสมัยทางศิลปะ	เจดีย์ชเวชิกองเป็นเจดีย์ทรงระฆังกลุ่มพม่าแท้ ในศิลปะพุกาม จากลักษณะดังกล่าวสามารถกำหนดอายุได้ในราวพุทธศตวรรษที่ 17 และที่สำคัญเจดีย์องค์นี้ถือเป็นต้นแบบของเจดีย์แบบพม่าแท้
แผนผังเจดีย์	แผนผังเป็นเจดีย์มีบันไดขึ้นลงได้ทั้งสี่ทิศทอดขึ้นไปหาองค์เจดีย์ ตรงข้ามปลายทางขึ้นบนลานแต่ละทิศมีวิหารสี่เหลี่ยม หลังคาเป็นทรงปราสาทชั้นซ้อนแบบพม่า ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปหลายองค์ คงสร้างหลายครั้ง มีความหมายถึงอดีตพระพุทธเจ้าที่สี่ที่ปรินิพพานไปแล้วในภัทรกัป คือ ด้านทิศตะวันออก เป็นพระกกุสันโธพุทธเจ้า ด้านทิศใต้ เป็นพระโกนาคมะพุทธเจ้า ด้านทิศตะวันตก เป็นพระกัสสปะพุทธเจ้า ด้านทิศเหนือ เป็นพระโคตมพุทธเจ้า ทิศที่ประชาชนนิยมใช้ขึ้นมากที่สุด คือ ทิศใต้กับทิศเหนือ ปัจจุบันมีลิฟต์ขึ้นลง ลานรอบเจดีย์ ชาวพม่าได้สร้างสิ่งก่อสร้างมากมาย ทั้ง

	วิหาร มณฑป พระพุทธรูปนั่ง พระพุทธรูปนอน และเจดีย์องค์เล็กไว้บูชาจำนวนมาก
สถาปัตยกรรม	ขนาดและรูปทรง พระธาตุขะเม็ดเวดากองได้รับการบูรณะหลายครั้ง เคยมีการตรวจสอบในสมัยอังกฤษ พบว่า มีการก่อทับเจ็ดครั้งด้วยกัน พระเจดีย์มีความสูง 122 เมตร ล้อมรอบด้วยลานสี่เหลี่ยมมีความยาวด้านละ 473 เมตร ที่ฐานมีเจดีย์เล็กๆ รายล้อมเป็นบริวาร 64 พระองค์ (เรียกเจดีย์ราย) และมีเจดีย์องค์ใหญ่เป็นเจดีย์บริวารที่มุมอีก 4 องค์ ฐาน เป็นระบบมอญพม่าสามชั้นซ้อน ชั้นบนลดขนาดลงทับซ้อนชั้นล่างไล่เรียงกันที่มุมทั้งสี่มีย่อมุมเป็นอีกมุมละเจ็ดมุม ทำให้มองแล้วส่วนฐานยังมีความลาดออกมามากกว่าเจดีย์ทั่วไป องค์ระฆัง รูปร่างเพรียวสูงชัน มีรีดอกที่ตรงกลาง ส่วนบนประดับลวดลายเฟืองอุษะ เครื่องบน ไม่มีบัลลังก์สี่เหลี่ยม จากองค์ระฆังต่อด้วยปล้องไฉน เหนือขึ้นไปเป็นปัทมบาตรรองรับส่วนปลียอดที่เพรียวชะลุดได้ส่วน ยอดบนสุดเป็นฉัตรประดับไว้เหนือปลียอด
สถานที่เที่ยวชม	แนะนำให้ขึ้นทางเหนือ เวลาที่ขึ้นชมประมาณ 08.00 น. หรือ 17.00 น. จุดที่ 1 เริ่มจากทางขึ้นด้านทิศเหนือ เมื่อขึ้นไปถึงด้านบน เดินเลยออกจากทางเดินมาที่ลาน จะเห็นภาพพระธาตุขะเม็ดเวดากองได้เต็มองค์ จุดที่ 2 ทางด้านซ้ายมือ จะพบอาคารหลังเล็ก มีผนังสีดำ มีประตูเข้าออก แนะนำให้เข้าชมด้านใน ทางวัดได้เก็บภาพเก่าๆ ของพระเจดีย์ในสมัยต่างๆ ไว้รวมทั้งภาพของฉัตรที่ประดับอยู่ข้างบน ซึ่งประกอบด้วยเพชรนิลจินดาที่ชาวพม่านำมาถวายเป็นพุทธบูชา จุดที่ 3 ตรงด้านหน้าอาคารที่เก็บภาพเก่า จะมีลานกว้าง ทางวัดยกพื้นสูงกว่าบริเวณอื่นเล็กน้อย ทำแนวกระเบื้องสี่เหลี่ยม เป็นพื้นที่ชาวพม่านิยมไปนั่งไหว้พระธาตุเพื่อสวดมนต์ขอพร และความเชื่อกันว่ามักจะได้รับสิ่งให้อธิษฐานขอเสมอ เรียกว่า ลานอธิษฐานสมปรารถนา จุดที่ 4 เดินประตกหินเวียนขวา จะผ่านอาคารหลังคาทรงปราสาทประจำทิศเหนือ ด้านในอาคารประดิษฐานพระพุทธรูปหลายองค์ ตามความเชื่อคือพระพุทธรูปเจ้าโคตมะองค์ปัจจุบัน จุดที่ 5 มุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือ มีวิหารไม่มีผนังตรงกลางแขวนระฆังขนาดใหญ่มีน้ำหนัก 40 ตัน ตามประวัติเล่าว่า พระเจ้าหงสาวดีหรือพระเจ้า

	แทรกแมง สร้างถวายเป็นพุทธานุชา เมื่อ พ.ศ.2384 เป็นระฆังที่หนักเป็นที่สองของพม่า รองจากระฆังที่เมืองมินกุน จุดที่ 6 เลยจากอาคารที่แขวนระฆัง มีอาคารอีกหลังหนึ่ง ภายในจัดแสดงฉัตรองค์ก่อนที่หักลงมา เมื่อคราวแผ่นดินไหว พ.ศ.2437 จุดที่ 7 อาคารหลังคาทรงปราสาทประจำทิศตะวันออก ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปที่เป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้ากุกสันโธ พระพุทธเจ้าองค์แรกในภัทรกัปนี้ ในอาคารนี้มีพระพุทธรูปองค์หนึ่งที่ชาวพม่าศรัทธา เชื่อกันว่าหากไปไหว้อิฐฐานขอสิ่งใดก็จะได้สมปรารถนา จุดที่ 8 เสาหงส์ ซึ่งชาวพม่ามีความเชื่อว่าจะต้องสร้างเสานี้ก่อนสิ่งก่อสร้างอื่นใดในวัด จะทำให้การก่อสร้างสำเร็จโดยปราศจากอุปสรรค ตรงข้ามเป็นรูปปั้นมนุษย์สิงห์ที่เล่ากันว่า คือ พระโสมณะและพระอุตตระ ที่เป็นสมณทูตของพระเจ้าอโศกมหาราชที่นำพระพุทธศาสนามาเผยแผ่ในสุวรรณภูมิ เมื่อมาถึงพม่ามีนางยักษ์ชื่อนี้เยวจับเด็กเกิดใหม่ไปกิน พระโสมณะและพระอุตตระจึงแปลงกายเป็นมนุษย์สิงห์ขับไล่นางยักษ์ชื่อนี้ให้หนีไปและคอยเฝ้าพระธาตุไว้ จุดที่ 9 ตรงมุมด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ มีพระธาตุชเวดากองจำลองทำจากทองคำแท้ตั้งแสดงอยู่ จุดที่ 10 อาคารหลังคาปราสาทประจำทิศใต้ ประดิษฐานอดีตพระพุทธเจ้าโกนาคนนะ จุดที่ 11 ตรงมุมด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ มีผู้สร้างพระพุทธรูปไสยาสน์หลายองค์ประดิษฐานอยู่ จุดที่ 12 อาคารหลังคาปราสาท ที่ประดิษฐานพระพุทธเจ้ากัสสปะ จุดที่ 13 ตรงมุมด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของลานพระธาตุ มีวิหารผนังเปิด ด้านในอาคารตรงกลางแขวนระฆัง น้ำหนัก 16 ตัน สร้างโดยพระเจ้าสินคฺฉถวายเป็นพุทธานุชา เมื่อปี พ.ศ.2321 ระฆังลูกนี้มีเรื่องเล่าว่า สมัยอังกฤษปกครองพยายามเคลื่อนย้ายนส่งไปอังกฤษ แต่เกิดอุบัติเหตุทำให้ระฆังจมลงกลางแม่น้ำอิรวดี พวกอังกฤษก็ไม่ได้จึงปล่อยทิ้งไว้กันแม่น้ำ ชาวพม่าไปขอว่าถ้าพม่ากู้ได้จะขอนำมาแขวนไว้ที่เดิม อังกฤษยินยอม พม่าใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านโดยตัดไม้ไผ่ค่อๆ จมลงไปผูกเป็นแพ จนไม้ไผ่มีจำนวนมากพอโยกระฆังให้ลอยขึ้นมาได้ ชาวพม่าจึงขนย้ายมาเก็บไว้ที่วัดจนถึงปัจจุบัน

กิจกรรมสำคัญ	มหาเจดีย์ชเวดากอง เป็นแหล่งท่องเที่ยวอันดับแรกที่นักท่องเที่ยวทุกคนที่เดินทางไปพม่าจะต้องเข้าไปเยี่ยมชมและสักการะ เจดีย์ชเวดากองที่แปลว่า พระเจดีย์ทองคำแห่งเมืองตะเกิง เป็นพระเจดีย์ทองคำที่สร้างขึ้นบนเนินเขาที่ชื่อว่า Thienguttara Hill หรือ Singuttara Hill เจดีย์นี้จึงเป็นสิ่งก่อสร้างที่มีความโดดเด่นมากในเมืองย่างกุ้ง เจดีย์ชเวดากองเป็นเจดีย์ที่มีลักษณะสวยงามมาก เนื่องด้วยความศรัทธาในองค์พระเจดีย์ของชาวพม่า ที่มักจะนิยมการบริจาคเพชรพลอยของมีค่าต่างๆ ให้กับพระเจดีย์ ทำให้เจดีย์องค์นี้มีเครื่องประดับมีค่าเป็นจำนวนมากกว่า 5,000 ชิ้น โดยเฉพาะเพชรที่ประดับอยู่บนยอดเจดีย์นั้น กล่าวกันว่าขนาดใหญ่เท่าฝ่ามือคนเลยทีเดียว ซึ่งนอกจากจะเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นที่บรรจุพระเกศาธาตุทั้งแปดเส้นของพระพุทธเจ้า และพระบริโศกเจดีย์ของพระอิตตพระพุทธเจ้าทั้งสามองค์แล้ว องค์เจดีย์ยังหุ้มด้วยทองคำทั้งหมด 8,688 แห่ ปลายยอดสถูปประดับด้วยเพชร 5,448 เม็ด ทับทิมนิล และบุษราคัมอีก 2,317 เม็ด มีมรกตเม็ดเขื่องอยู่ตรงกลาง เพชรเม็ดที่ใหญ่ที่สุด ขนาด 72 กระรัต เพื่อรับลำแสงแรกและลำแสงสุดท้ายของดวงอาทิตย์ ทั้งหมดนี้ประดับอยู่ด้านบนเหนือฉัตรขนาด 10 เมตร ซึ่งสร้างขึ้นบนไม้หุ้มทองเจ็ดเส้น ประดับด้วยกระดิ่งทองคำ 1,065 ลูก และกระดิ่งเงิน 420 ลูก ในทุกๆ 50 ปี จะนำยอดฉัตรของพระเจดีย์ลงมาบูรณะ และอนุญาตให้ประชาชน นำเครื่องสักการะ คือ เครื่องประดับอัญมณี แก้วแหวน เงินทอง เพชร นิล จินดา มาถวายเป็นพุทธบูชา เพื่อขึ้นติดไว้บนยอดฉัตรของพระเจดีย์ รอบองค์สถูปรายล้อมไปด้วยสิ่งปลูกสร้างกว่า 100 หลัง มีทั้งสถูปบริวาร วิหารทิศ วิหารราย และศาลาอำนวยการ ส่วนด้านล่างรอบๆ เจดีย์จะเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปจำนวนมาก และมีไม้แกะสลักประดับอยู่อย่างสวยงาม ผู้ที่เข้ามานมัสการหรือเยี่ยมชมจะต้องถอดรองเท้าทุกครั้ง ให้เดินตามเข็มนาฬิกา ขึ้นอยู่กับดวงวันเกิดของผู้เข้าที่จะดูตาม 12 นักษัตร รอบ ๆ พระเจดีย์ก็มีศาลเจ้าเล็ก ๆ อยู่รายรอบ เจดีย์ชเวดากองเปิดให้ชมทุกวันตั้งแต่เวลา 04.00-21.00 น. บริเวณโดยรอบของทางเข้าทางทิศใต้ เป็นทางขึ้นสู่เจดีย์ชเวดากองที่ผู้คนนิยมใช้กัน มีบันไดทั้งหมด 104 ขั้น ทอดขึ้นสู่บริเวณลานของเจดีย์ ตามสองข้างทางบันได มีร้านค้าตั้งแผงขายของให้กับผู้ที่มาสักการบูชา สินค้าส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับ

	การทำบุญและก็มีสินค้าที่ระลึกวางขาย หน้าบริเวณทางเข้ามีรูปปั้นสัตว์ในตำนานปรัมปราสองตัวทำหน้าที่เป็นทวารบาล คือ ชินเต้ หรือสัตว์ครึ่งสิงโตครึ่งนก เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สีหปักษีทวารบาล และ ยักษ์ทวารบาล รายรอบด้วยเจดีย์องค์เล็กองค์น้อย ผู้คนจำนวนมากเดินทางมาที่นี่เพื่อทำกิจกรรมหลายอย่าง อาทิ กราบไหว้สักการะ และทำทักษิณาวัตรรอบองค์พระเจดีย์ ซึ่งบริเวณลานกว้างสามารถรองรับประชาชนได้จำนวนมาก บริเวณทางขึ้นทั้งสี่ทิศจะมีวิหารโถง สร้างด้วยเครื่องไม้หลังคาทรงปราสาท ปิดทองล่องชาดประดับกระจกทั้งหลัง ภายในประดิษฐานพระประธานสำหรับให้ประชาชนมากราบไหว้บูชา การนั่งทำสมาธินับลูกประคำ นอกจากนี้รอบองค์เจดีย์ยังมีพระประจำวันเกิดประดิษฐานทั้งแปดทิศรวม 8 องค์ สำหรับสรงน้ำพระประจำวันเกิด เรียกว่า ไหว้และรดน้ำพระประจำวันเกิด เทวดานพเคราะห์รอบพระธาตุขเวดากอง ดังนี้ วันอาทิตย์ อยู่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ มีรูปครุฑเป็นสัญลักษณ์ วันจันทร์ อยู่ทิศตะวันออก มีรูปเสือเป็นสัญลักษณ์ วันอังคาร อยู่ทิศตะวันออกเฉียงใต้ มีรูปสิงห์เป็นสัญลักษณ์ วันพุธกลางวัน อยู่ทิศใต้ มีรูปช้างมึงาเป็นสัญลักษณ์ วันพุธกลางคืน อยู่ทิศใต้ มีรูปช้างไม่มีงาเป็นสัญลักษณ์ วันพฤหัสบดี อยู่ทิศตะวันตก มีรูปหนูเป็นสัญลักษณ์ วันศุกร์ อยู่ทิศเหนือ มีรูปหนูหางยาวเป็นสัญลักษณ์ วันเสาร์ อยู่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ มีรูปพญานาคเป็นสัญลักษณ์
การเดินทาง	เดินทางโดยเครื่องบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติย่างกุ้ง
สถานที่พัก	โรงแรมในเมืองย่างกุ้ง
ร้านอาหาร	ร้านอาหารในเมืองย่างกุ้ง

ตารางที่ 7 ตารางแสดงข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม วัดมหา
มัยมุนี เมืองมณฑลพะเยา

วัดมหามัยมุนี (Mahamuni Buddha Temple) เมืองมณฑลพะเยา	
ภาพ	
สถานที่ตั้ง	วัดมหามัยมุนีตั้งอยู่ที่เมืองอมรปุระ อยู่ห่างเมืองมณฑลพะเยาไปทางทิศใต้ประมาณ 4-5 กิโลเมตร
ชื่อและความหมาย	คำว่า มหามัยมุนี แปลว่า “ผู้รู้อันประเสริฐ” (The Great Sage) ชาวพม่าจะเรียกว่า มหาเมื่อยะมุนี เป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องกษัตริย์ ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ที่เมืองมณฑลพะเยา อดีตราชธานีของพม่าในยุคราชวงศ์คองบอง เดิมทีเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของยะไข่
ตำนาน	ตำนานเล่าว่า ในสมัยพุทธกาลที่เมืองยะไข่ หรืออาระคัน มีพระเจ้าแผ่นดินพระนามว่า พระเจ้าจันทรสุริยา ได้ยินเรื่องราวของพระพุทธเจ้าแล้วเกิดความเลื่อมใสอยากจะทำพระพุทธรูปให้และฟังธรรม จึงได้อิฐฐานให้พระพุทธเจ้าเสด็จมาโปรดที่เมืองยะไข่ พระพุทธเจ้าได้ทรงทราบจึงได้เสด็จมาพร้อมด้วยพระสงฆ์สาวก พระองค์จึงได้จัดสถานที่ในวังถวายให้ประทับตลอด 7 วัน ก่อนพระพุทธเจ้าเสด็จกลับ พระเจ้าจันทรสุริยาได้ขออนุญาตหล่อรูปเหมือนของพระพุทธเจ้าไว้กราบไหว้บูชา จึงให้ช่างทำเสร็จในวันเดียว ปรากฏว่าส่วนอื่นหล่อเสร็จสมบูรณ์หมด ยกเว้นที่พระนาภี หล่อไม่ติด พระพุทธเจ้าจึงถูโคลงจากพระอุระขึ้นเป็นก้อนปิดลงไปใต้พระนาภีจึงหล่อสำเร็จ แต่มีอีกตำนานว่า พระพุทธเจ้าทรงประทานลมหายใจให้พระพุทธรูป ทำให้พระพุทธรูปมีชีวิตลุกขึ้นมาไหว้พระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจึงตรัสให้นั่งลงและให้เป็นพระพุทธรูปให้คนกราบไหว้ต่อไป ชาวยะไข่จึงเชื่อว่าพระพุทธรูปองค์นี้เป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าเพื่อเป็นเครื่องสืบพระศาสนา

	ไปในภายหน้า
ประวัติ	ในอดีต มีพระเจ้าแผ่นดินหลายองค์ของพม่าที่ทำสงครามชนะชาวเยไข่และมีประสงค์จะเคลื่อนย้ายไปประดิษฐานในราชอาณาจักรพม่า เช่น พระเจ้าอนิรุทธิ์ สมัยพุกาม พระบุเรงนองสมัยราชวงศ์ตองอู เมืองหงสาวดี และพระเจ้าอลองพญาต้นราชวงศ์กองบอง เมืองรัตนสิงห์หรือชเวโบ แต่ไม่มีใครทำสำเร็จ จนกระทั่งถึงรัชสมัยพระเจ้าปดุง แห่งราชวงศ์กองบองสามารถตีเยไข่ได้ และได้อัญเชิญพระมหามัณเฑียรออกมาจากเยไข่ได้ ในปี พ.ศ. 2327 (ภายหลังการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์และการปราบดาภิเษกขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติของสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช 2 ปี) และให้คนช่วยกันชลอ พระมหามัณเฑียรข้ามภูเขาอาระคันโยมาสู่ที่ราบแม่น้ำอิรวดี และผูกแพขึ้นตามแม่น้ำจนถึงเมืองอมรปุระ โดยล่องมาตามแม่น้ำอิรวดีมายังเมืองมณฑลทะเลย์ แล้วโปรดให้สร้างวัดขึ้นมาใหม่ พระมหามัณเฑียรจึงได้ย้ายมาอยู่ที่เมืองมณฑลทะเลย์เป็นการถาวรนับแต่นั้นเป็นต้นมา
ศาสนาและความเชื่อ	พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท
ยุคสมัยทางศิลปะ	พระมหามัณเฑียรนี้เป็นพระพุทธรูปสำริดขนาดใหญ่ ศิลปะอมรปุระมณฑลทะเลย์ประทับนั่งปางมารวิชัย ทรงเครื่องทั้งมงกุฏ อินทธนู สังวาลย์ รูปแบบลักษณะลวดลายบางอย่างของเครื่องทรง น่าจะมีอิทธิพลของศิลปะอยุธยาปะปนอยู่ด้วย ดังนั้นจึงอาจสามารถกำหนดอายุได้ในราวปลายพุทธศตวรรษที่ 23-ต้นพุทธศตวรรษที่ 24
ลักษณะองค์พระ	ลักษณะขององค์พระมหามัณเฑียรหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ สูง 12 ฟุต 7 นิ้ว (ประมาณ 3 เมตร)หนัก 6.5 ตัน แสดงกิริยาประทับนั่ง ปางมารวิชัยแบบพม่า พระหัตถ์ขวาเหยียดชี้ตรงลงที่ธรณี เนื่องจากพระวรกายถูกทองปิดทับจนไม่สามารถเห็นรายละเอียดได้อย่างละเอียด แต่สังเกตได้ว่าขนาดพระพักตร์กับพระวรกายผิดสัดส่วน อาจเนื่องจากการชะลอมาจากเมืองเยไข่ จึงมีการสันนิษฐานกันว่า มีการตัดองค์พระวรกายเป็นส่วนๆ เพื่อนำมาต่อกันภายหลัง หรือมีข้อสันนิษฐานอีกว่า น่าจะอัญเชิญมาเฉพาะพระเศียร ส่วนองค์พระน่าจะสร้างขึ้นใหม่
สถาปัตยกรรม	-
สถานที่เกี่ยวข้อง	จุดที่ 1 องค์พระมหามัณเฑียร หลังจากไหว้และปิดทององค์พระแล้วแนะนำให้เดินเวียนขวาผ่านตู้ที่เก็บต้นไม้เงินต้นไม้ทองที่ชาวพม่านำมาถวายเป็นพุทธบูชาสำหรับใช้ในพิธีกรรมต่างๆ ใกล้กันจะมีรูปถ่ายของพระมหามัณเฑียร

	สมัยต่างๆ ให้เห็นจำนวนทองคำเปลวที่มีผู้มีจิตศรัทธานำมาปิดมากขึ้นจนพอกองค์พระเป็นก้อนใหญ่ จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างว่า “พระทองเนื้อมัน” ในขณะที่เดินเลี้ยวขวาทำทักษิณาวัตร ตามทางเดินจะมีรูปบุคคลสำคัญของพม่ามาประกอบพิธีเกี่ยวกับพระมหามัณเฑียร จุดที่ 2 อาคารด้านหลังของมณฑปครอบขององค์พระมหามัณเฑียรยังมีห้องจัดแสดงศิลปวัตถุประเภทเครื่องสัมฤทธิ์ 6 ชิ้น ซึ่งนักประวัติศาสตร์ลงความเห็นว่าเป็นเครื่องสัมฤทธิ์ศิลปะเขมรแบบ “บายน” หล่อขึ้นในแผ่นดินพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (อาณาจักรเขมรสมัยเมืองพระนคร) ประกอบด้วยรูปช้างเอราวัณ 1 ชิ้น รูปสิงห์ 3 ชิ้น รูปพระอิศวร 2 ชิ้น ซึ่งชาวพม่านิยมมาสักการะโดยใช้มือลูบคลำ ด้วยเชื่อว่าจะเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต บางคนลูบเฉพาะท้องของพระอิศวรเพื่อขอลูก บางคนลูบหัวสิงห์ด้วยเชื่อว่าจะได้รับพรให้มีสติปัญญาเฉียบแหลม บางคนลูบเฉพาะจุดที่ตนเองเจ็บไข้ได้ป่วย เช่นปวดหัวเรื้อรังก็ลูบเศียรพระศิวะหรือเศียรช้างเอราวัณ ประวัติศาสตร์เครื่องสัมฤทธิ์ชุดนี้ พระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองทรงนำมาจากกรุงศรีอยุธยาเมื่อคราวยกทัพไปตีเมื่อ พ.ศ. 2112 หรือคราวเสียกรุงครั้งที่ 1 นำมาตั้งไว้ที่พระราชวังหงสาวดีเป็นเวลา 30 ปี ครั้นเมื่อยะไข่ตีกรุงหงสาวดีในสมัยพระเจ้าทันตบุเรงในปี พ.ศ. ก็นำเอาเครื่องสัมฤทธิ์ชุดนี้ไปไว้ที่วัดมหามัณเฑียรที่เมืองยะไข่ นานถึง 180 ปี จนกระทั่งพระเจ้าปดุงยกทัพไปแย่งพระมหามัณเฑียรมาจากชาวยะไข่ ก็ได้นำเอาเครื่องสัมฤทธิ์ชุดนี้พร้อมกับพระมหามัณเฑียรมาไว้ที่ราชธานีอมรปุระ จากนั้นก็ย้ายพระราชวังมาที่เมืองมณฑลเศเล้ง ศิลปวัตถุเครื่องสัมฤทธิ์ชุดนี้ พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาระบุว่า เครื่องสัมฤทธิ์ชุดนี้ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา) ได้มาจากเขมรเมื่อครั้งยกทัพไปตีโยธยapura (นครธม) พ.ศ. 1966 จึงเท่ากับมาตั้งอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา 146 ปีแล้วจึงไปอยู่ที่กรุงหงสาวดี จุดที่ 3 ทางเดินทิศตะวันตกนอกกำแพงแก้วไปเล็กน้อย จะมีมุมที่ทางวัดเตรียมแท่นหินที่ใช้ฝนทานาชา และแท่งทานาชาพร้อมอุปกรณ์ ชันน้ำสำหรับผู้ที่มีจิตศรัทธาต้องการฝนทานาชาสำหรับใช้ล้างพระพักตร์พระมหามัณเฑียร ชาวพม่าล้วนเชื่อว่าเมื่อเกิดใหม่ในชาติหน้าจะมีใบหน้าสวยงาม
กิจกรรมสำคัญ	ประเพณีล้างพระพักตร์พระมหามัณเฑียรด้วยความเชื่อว่า พระพุทธมหามัณเฑียรนี้เป็นพระพุทธรูปที่มีชีวิต เพราะด้วยเหตุที่ได้รับประทานพร (บางตำนานก็เล่าว่าได้รับประทานลมหายใจจากพระพุทธเจ้า) จึงมีประเพณีล้าง

	พระพักตร์ถวาย โดยทุกเช้า เวลาประมาณ 04.00 - 05.00 น. พระมหาเถระและคณะกรรมการวัดที่ได้รับแต่งตั้ง จะมีการเปิดมโหรีขับกล่อม นำน้ำมาล้างพระโอษฐ์ นำแปรงสีฟันแปรงพระพักตร์ หลังจากนั้น เจ้าหน้าที่จะนำน้ำหอมทานาคามาเช็ดถูพระพักตร์ แล้วนำผ้าขาวหรือผ้าสะอาดมาเช็ดทานาคาออก สาธุชนทั่วไปที่ศรัทธาจะมาทำพิธีล้างพระพักตร์ด้วยน้ำอบน้ำหอมผสมทานาคาอย่างดีพร้อมกับใช้แปรงทองแปรงที่พระโอษฐ์เสมือนหนึ่งแปรงพระหนต์ถวายพระพุทธรูปเจ้า ซึ่งเจ้าหน้าที่จะนำผ้าจากศรัทธาสาธุชนที่ถวายมาเช็ดจนแห้งสนิท แล้วมอบให้ศรัทธาสาธุชนนำกลับไปบูชาต่อจากนั้นก็ถวายภัตตาหาร และใช้พัดทองโบกถวายเป็นอันดี เสมือนหนึ่งได้อุปัฏฐากพระพุทธรูปเจ้าที่ยังทรงพระชนมชีพอยู่จริง ๆ พิธีจะใช้เวลาทั้งสิ้น 1 ชั่วโมง โดยชาวพม่าจะนิยมนำดอกไม้สด ระบุเทียนไปไหว้ ทางวัดจะเตรียมที่ไว้ให้ญาติโยมนั่งไหว้ โดยแบ่งแยกพื้นที่บุรุษและสตรี หลังจากไหว้บูชาพระด้วยดอกไม้สดแล้ว ชาวพม่าจะนำดอกไม้ไปวางไว้ทางวัดจัด และนำทองคำเปลวไปปิดที่องค์พระ ตรงนี้อ่อนุญาตให้เฉพาะบุรุษปีนบันไดขึ้นไปปิดทองเท่านั้น ส่วนสตรีต้องฝากบุรุษไปแทน
การเดินทาง	เดินทางโดยเครื่องบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติมันตะเลย์
สถานที่พัก	โรงแรมในเมืองมันตะเลย์
ร้านอาหาร	ร้านอาหารในเมืองมันตะเลย์

4.1.4 ประเทศมาเลเซีย

ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศมาเลเซียจากเอกสารทางวิชาการและระบบฐานข้อมูลสารสนเทศที่น่าเสนอหลายแห่ง พบว่า มาเลเซียเป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจทั้งแหล่งจำหน่ายสินค้า แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ชายหาด และเกาะต่างๆ กระทรวงการท่องเที่ยวของมาเลเซีย (Ministry of Tourism) พยายามพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นจุดหมายปลายทางของนักเดินทาง แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของมาเลเซีย ได้แก่ กรุงกัวลาลัมเปอร์ เมืองปุตราจายา เกาะลังกาวิ เกาะปีนัง โดยนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมายังมาเลเซียสูงสุดคือ สิงคโปร์ รองลงมาคือ อินโดนีเซีย และไทย เป็นที่น่าสังเกตว่านักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมายังมาเลเซีย ส่วนใหญ่จะอยู่ในประเทศที่มีพรมแดนติดกับมาเลเซีย เนื่องจากตอนกลางเป็นที่ราบสูง มีภูเขาใหญ่ หลายเทือกปกคลุมด้วยป่าดิบบริเวณ

กว้างขวาง แอบริมฝั่งทะเลทั้ง 2 ข้างเป็นที่ราบ ดินอุดมสมบูรณ์ ชายฝั่งทะเลตะวันตกเป็นหาดเลนยาวพื้นที่มีหล่มบึงมาก ส่วนด้านตะวันออกเป็นหาดทรายยาวเหยียด ไม่เหมาะแก่การเป็นท่าเรือมาเลเซีย ตะวันออก ได้แก่ ดินแดนทางภาคเหนือของเกาะบอร์เนียว พื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่สูงประกอบด้วยป่าทึบและภูเขาสูงใหญ่ บางยอดเขาสูงเกินกว่าหมื่นฟุต มีที่ราบขนาดย่อมอยู่ตามริมฝั่งทะเล แม่น้ำมักเป็นสายสั้นๆ และไหลเชี่ยว ผ่านหุบเขาที่แคบและลาดชันไปออกทะเลทางทิศตะวันตก อย่างไรก็ตาม ประเทศมาเลเซียนับเป็นแหล่งรวมของวัฒนธรรมที่หลากหลายทั้งมาเลย์ จีน อินเดีย และไทย รวมทั้งอีกหลายกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมือง แม้ประชากรส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งถือเป็นศาสนาประจำชาติ รองลงมาคือศาสนาพุทธนิกายมหายาน นอกจากนี้คือศาสนาฮินดู และคริสต์ และศาสนาอื่น ๆ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ตัวอย่างในการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศมาเลเซีย จำนวน 2 แห่ง คือ วัดไชยมังคลาราม รัฐปีนัง และวัดมัมมัยมูนี เมืองมณฑลทะเลย์ โดยสรุปวิเคราะห์ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 8 ตารางแสดงข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม วัดไชยมังคลาราม รัฐปีนัง

วัดไชยมังคลาราม (Wat Chaiyamangalaram) รัฐปีนัง (Pulau Pinang)	
ภาพ	
สถานที่ตั้ง	วัดไชยมังคลาราม ตั้งอยู่เลขที่ 17 ถนนพม่า เขตปูเลาติกูส รัฐปีนัง ประเทศมาเลเซีย
ชื่อและความหมาย	มีชื่อเป็นภาษาท้องถิ่นว่า “วัดปูเลาติกูส” มาเปลี่ยนชื่อเป็นไทยเมื่อ พ.ศ. 2491 แปลว่า วัดอันเป็นมงคลของผู้ชนะ
ประวัติ	สร้างในปี พ.ศ.2388 มีอายุกว่า 170 ปี โดยนายบัตเตอร์เวิร์ทแห่งบริษัทอีสต์อินเดีย (East India Company) ซึ่งเป็นบริษัทการค้าของอังกฤษใน

	นามของสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรีย ทรงพระราชทานที่ดินและความร่วมแรงร่วมใจของชาวสยามที่ไปตั้งหลักปักฐานทำมาหาเลี้ยงชีพอยู่ที่เกาะหมากหรือเกาะปีนังร่วมกันสร้างขึ้น วัดไชยมังคลารามเป็นวัดไทยที่มีชื่อเสียงมานานบนเกาะปีนัง โดยภายในอุโบสถมีพระนอนยาวที่สุดในประเทศมาเลเซีย สืบเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ.2494 พ่อท่านคล้ายได้รับนิมนต์เดินทางไปเกาะปีนัง โดยพระมหาไพรัช พระชาวไทย ซึ่งบวชอยู่ในประเทศมาเลเซียเป็นผู้นิมนต์ เพื่อสร้างพระพุทธรูปไสยาสน์ที่วัดไชยมังคลาราม
ศาสนาและความเชื่อ	พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท
ยุคสมัยทางศิลปะ	สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของวัดไชยมังคลารามนั้นเป็นการผสมผสานระหว่างศิลปะไทย พม่า และจีนเข้าด้วยกัน ซึ่งทำให้วัดแห่งนี้มีสีสันสะดุดตา ดูแปลกไปจากวัดในประเทศไทย ที่เน้นศิลปะที่อ่อนช้อย แต่ศิลปะของวัดแห่งนี้จะเป็นแบบเรียบ ไม่มีการแกะสลัก ทำลวดลายให้ดูวิจิตรมากนัก
แผนผัง	-
สถาปัตยกรรม	สถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งแบบไทยและพม่า และผสมผสานกับสิ่งเคารพของชาวจีน
สถานที่เที่ยวชม	จุดที่ 1 พระอุโบสถหลังปัจจุบันได้รับการบูรณะมาเป็นลำดับ โดยมีการฝังลูกนิมิต ในปี 2453 (ค.ศ.1910) ภายในมีพระนอนองค์ใหญ่สะดุดตา (Reclining Buddha) บริเวณโดยรอบยังมีประติมากรรมและรูปภาพที่น่าสนใจ อาทิ ภาพพระบรมฉายาลักษณ์ขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเมื่อครั้งเสด็จมาที่วัดแห่งนี้เมื่อปี 2510 วัดนี้ได้รับการบูรณะเป็นลำดับและมีการเปิดอย่างเป็นทางการอีกครั้งในปี พ.ศ.2513 โดยจอมพล ถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น ไทยเรามีประวัติศาสตร์และสายสัมพันธ์ทางพุทธศาสนากับเมืองนี้มากกว่า 150 ปี พระพุทธรูปไสยาสน์ที่ปีนังนี้ ยาว 108 ฟุต สร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ.2500 โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้พระราชทานนามให้ในคราวเสด็จประพาสเมื่อ วันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ.2505 ว่า “พระพุทธรูปชัยมงคล” พระพุทธรูปไสยาสน์ที่ปีนังนี้ มีนายเอี่ยม อมรสติย์ เป็นผู้ปั้น ซึ่งนายเอี่ยม อมรสติย์ เกิดเมื่อปี พ.ศ.2460 ที่ปากนคร อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช ได้ประกอบอาชีพประติมากรรมตั้งแต่ปี พ.ศ.2490 ลักษณะงานที่ทำจะเป็นงานปั้นรูปเหมือน หล่อรูปเหมือน ปั้นและหล่อ

	พระพุทธรูป ทำซุ้มประตูดาวารามต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ จนเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปซึ่งได้สร้างผลงานลือชื่อไว้มากมาย และพระพุทธรูปไสยาสน์นี้ นายเอี่ยม อมรสติย์ เป็นผู้ปั้น โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้เข้าเฝ้าที่เกาะปีนัง ประเทศมาเลเซีย และทรงชมว่า “ปั้นได้ดีได้สวย” และทางคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้ประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติให้นายเอี่ยม อมรสติย์ เป็นผู้มีความดีเด่นด้านวัฒนธรรมสาขาศิลปะการช่างและศิลปะการช่างฝีมือ จึงกล่าวได้ว่านายเอี่ยม อมรสติย์ เป็นช่างประติมากรรมชั้นครู
กิจกรรมสำคัญ	เกาะปีนังมีสภาพภูมิประเทศและสภาพของบ้านเมืองไม่ต่างกับเกาะภูเก็ตเท่าใดนัก ดึกแก่ๆ ในยุคสมัยที่อังกฤษปกครองยังเห็นร่องรอยอยู่มากมาย เนื่องจากเป็นอาณานิคมอันเก่าแก่ที่สุดของอังกฤษในประเทศมาเลเซีย มีพื้นที่ 285 กิโลเมตร อยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ของแหลมมาลายู ปินังเป็นเมืองที่คนไทยคุ้นเคย รู้จักกันมากที่สุด ในบรรดาเมืองต่างๆ ของมาเลเซีย ปินังเป็นเมืองที่มีบรรยากาศ ชนบธรรมเนียนที่เป็นจีนมากที่สุดกว่าทุกเมืองในมาเลเซีย ประวัติศาสตร์เมืองปินังเริ่มต้นไม่แพ้กับเมืองมะละกา ตั้งแต่เมื่ออังกฤษมาเปิดเมืองทำขึ้นที่นี่เป็นแห่งแรก ในปี ค.ศ.1786 ปัจจุบันปินังเป็นเมืองที่ทันสมัยเมืองหนึ่งของมาเลเซีย มีบรรยากาศของวัฒนธรรม ตะวันตกกับตะวันออกที่ผสมผสานกันได้อย่างมีเสน่ห์กลมกลืน นอกจากทิวทัศน์ที่สวยงามแล้ว ยังเป็นแหล่งของการจับจ่ายซื้อของ ร้านอาหารกินปินังก็มีอาหารอร่อยเช่นเดียวกัน เหนือสุดด้านตะวันออกของเกาะเป็นที่ตั้งของเกาะเป็นที่ตั้งของเมือง Georgetown ซึ่งเป็นที่ตั้งของส่วนราชการและศูนย์กลางธุรกิจของรัฐท่ามกลางความแออัดเบียดเสียดของสภาพการเมืองสามารถเห็นการผสมผสานระหว่างเอกลักษณ์ของตะวันออกและตะวันตกเข้าไว้ด้วยกันได้อย่างน่าทึ่ง ดังจะเห็นได้จากสถาปัตยกรรมที่ประณีตสวยงามของอาคารเก่าหลายหลัง ที่สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของต่างชาติในอดีต เสน่ห์ความงามของชายหาดปินังที่โด่งดัง และทะเลน้ำอุ่นที่นึ่งสงบ ปินังในปัจจุบันจึงกลายเป็นสถานที่พักตากอากาศที่เป็นที่นิยมของผู้ที่คลั่งไคล้ทะเลและแสงแดด จากการที่มีประชากรที่มีความหลากหลายของเชื้อชาติ ความมั่งคั่งทางวัฒนธรรมและการมีเทศกาลต่างๆ มากมาย ทำให้ปินังเป็นที่สนใจและสามารถสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว นอกจากนั้นแล้ว ปินังในสมัยก่อนมีการติดต่อการค้ากับภูเก็ต พ่อค้าจาก

	ภูเก็ตล่องเรือสำเภابرทุกสินค้ามาขาย ทำให้ผู้คนของทั้งสองเกาะไปมาหาสู่เพื่อการค้าจนเหมือนเป็นญาติกัน คนไทยส่วนใหญ่สืบเชื้อสายจากคนรุ่นก่อนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และประชากรส่วนใหญ่ในป็นังเป็นคนเชื้อสายจีนที่เข้ามาทำมาค้าขาย และนับถือศาสนาพุทธ ทำให้เกาะป็นังมีวัดไทยที่เป็นศูนย์รวมของชาวพุทธ มีกิจกรรมทางศาสนาในวันสำคัญ มีการจัดกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีในวันสำคัญเช่นเดียวกับวัดในประเทศไทย เช่น วันสงกรานต์ พิธีรดน้ำดำหัว พิธีทอดกฐิน การถวายเทียนบูชา หรือการบูชาน้ำมันแบบชาวจีน คือภายในแก้วจะใส่น้ำมันพืชที่จุดไฟให้ลุกตลอดเวลา ห่อหุ้มด้วยพลาสติกรูปดอกบัว กลางคืนจะมีสีสรรสวยงาม ฝั่งตรงข้ามจะเป็นวัดพม่าธรรมิการามที่มีความงดงามอลังการไม่แพ้กัน
การเดินทาง	เดินทางโดยเครื่องบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติป็นัง
สถานที่พัก	โรงแรมในเมืองป็นัง
ร้านอาหาร	ร้านอาหารในเมืองป็นัง

ตารางที่ 9 ตารางแสดงข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม แหล่งโบราณคดีบูจังวัลเลย์ รัฐเคดาห์

แหล่งโบราณคดีบูจังวัลเลย์ (Bujang Valley) รัฐเคดาห์ (Kedah) หรือไทรบุรี	
ภาพ	
สถานที่ตั้ง	โบราณสถานบูจังหรือบูจังวัลเลย์ อยู่ทางทิศตะวันตกของเมืองซุนไก เปตานี รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ตั้งอยู่ในเชิงเขากูนุง เจอรัย เขตหุบเขาบูจังหรือเลมบะห์บูจัง เป็นแหล่งโบราณคดีทางประวัติศาสตร์ขนาดใหญ่ใกล้เมืองเมอร์บ็อกในรัฐเคดาห์
ชื่อและความหมาย	คำว่า “บูจัง” เป็นชื่อของภูเขาบูจัง
ประวัติ	ในอดีตหุบเขาบูจังเคยเป็นที่ตั้งของอาณาจักรศรีวิชัย อาณาจักรโบราณของมาเลเซียที่สถาปนาตั้งแต่ช่วงต้นคริสต์ศตวรรษ 5-12 ปัจจุบัน ที่นี่คือแหล่งโบราณคดีที่มีการค้นพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์มากที่สุดในมาเลเซีย มีอายุอยู่ในราวคริสต์ศตวรรษที่ 5 อาณาจักรแห่งนี้ เคยทำการค้าขายกับอินเดีย เขมร และ ศรีวิชัย อีกทั้งพระอิซิง พระภิกษุของจีนเคยมาเยือนเมื่อ ค.ศ. 671 ที่นี่เคยเป็นส่วนหนึ่งของราชวงศ์ศรีวิชัย แห่งสุมาตราในศตวรรษที่ 7 สถาปัตยกรรมของอาณาจักรนี้ เคยรุ่งเรืองถึงขีดสุดในราวศตวรรษที่ 10 ภายในแหล่งโบราณสถานกว่า 50 แห่ง พบว่ามีซากวัดฮินดู และวัดพุทธ ซึ่งเรียงรายต่อเนื่องในเส้นทางตั้งแต่ภูเขากูนุง เจไร จนถึงกัวลามูดาทางตอนใต้ กลุ่มนักโบราณคดีชาวอังกฤษ แห่งควอทริชเวลส์เป็นผู้ขุดค้นพบโบราณสถานเหล่านี้ใน ค.ศ.1936 ใกล้กับแม่น้ำบูจัง ที่อยู่ห่างจากหมู่บ้านเมอร์บ็อก (Merbok) ไปทางเหนือราว 2 กิโลเมตร คือ พิพิธภัณฑ์ทางโบราณคดี Lembah Bujang จัดแสดงเครื่องถ้วยชามที่ทำจากเปลือกหอย

	เซรามิก และหิน มีอายุเก่าแก่กว่า 1,500 ปี ตลอดจนเครื่องกระเบื้องจีน หินแกะสลัก ศาสตราวุธของอินเดีย และเพชรพลอยของอาหรับที่ยังไม่เจียระไนที่น่าสนใจอย่างมากคือ การค้นพบวัดที่มีอายุราว 600 ปีสองแห่งใน ค.ศ.1997 และที่ดังมากเห็นจะเป็น Candi Bukit Batu Pahat อายุ 1,000 ปี ซึ่งหลายปีที่ผ่านมา มีการค้นพบโบราณวัตถุจำนวนมากในหุบเขาบูจัง บางส่วนเป็นเครื่องปั้นดินเผาสีลาตล เครื่องเคลือบ เครื่องปั้นดินเผา ดินเหนียว ชิ้นส่วนกระจก ลูกปัด และเครื่องกระเบื้องของเปอร์เซีย ซึ่งเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า ครั้งหนึ่งหุบเขาบูจังเคยเป็นศูนย์กลางการค้าระหว่างประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชีย รวมทั้งเป็นเมืองพักสินค้าที่นำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกันอีกด้วย นอกจากนี้ ยังมีการขุดพบวัดพุทธหรือวัดฮินดูโบราณอีกกว่า 50 วัด ที่นี้จึงกลายเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญทางจิตวิญญาณ พื้นที่ในหุบเขาที่ได้รับการอนุรักษ์และมีสภาพดีที่สุดอยู่ที่เปงกอลันบายังเมอร์บอก ซึ่งยังเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑโบราณคดีหุบเขาบูจัง พิพิธภัณฑแห่งนี้เป็นพิพิธภัณฑโบราณคดีแห่งแรกของมาเลเซีย อยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงพิพิธภัณฑและประวัติศาสตร์
ศาสนาและความเชื่อ	พระพุทธศาสนานิกายมหายานและศาสนาฮินดูหรือพราหมณ์
ยุคสมัยทางศิลปะ	รูปแบบสถาปัตยกรรมเป็นศิลปะปาละของอินเดีย แสดงให้เห็นถึงการเข้ามาของศาสนาพุทธทางพระพุทธศาสนาจากรัฐพิหาร-เบงกอลของอินเดีย
แผนผังสถาปัตยกรรม	จันทิ คือ อาคารขนาดเล็ก ตั้งอยู่บนฐานเตี้ยๆ ด้านหน้ามีมุขยื่นออกมา มีบันไดขึ้นลง ส่วนใหญ่จะหันไปทางทิศตะวันออก หลังคาซ้อนเป็นชั้นๆ ประดับด้วยซุ้ม
สถาปัตยกรรม	ลักษณะทางสถาปัตยกรรม ส่วนใหญ่จะเป็นศาสนสถาน มีชื่อเรียกว่าจันทิ สถาปัตยกรรมที่เรียกว่าจันทินี้จะสร้างเป็นกุฎีเล็กๆ ตั้งอยู่บนฐานเตี้ยๆ ด้านหน้ามีมุขยื่นออกมา มีบันไดขึ้นลง ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล อธิบายว่า “จันทิ” หมายถึงศาสนสถานที่ใช้บรรจุอัฐิธาตุ และใช้เรียกศาสนสถานในชาวทุกแห่ง อาจกลายมาจาก จันทิ ซึ่งเป็นชื่อหนึ่งของเจ้าแม่กาลีหรือทศคาหรือเทพิตาแห่งความตายก็ได้ จันทิที่ขุดแต่งแล้ว อาทิ
สถานที่เยี่ยมชม	จุดที่ 1 จันทิบูกิตบาตูปาหัต เป็นเทวาลัยประธานและมีขนาดใหญ่ที่สุดของหุบเขาบูจัง หันหน้าไปทางทิศใต้และหันหลังเข้าสู่ภูเขาคุนงูจโรอันเป็นภูเขาศักดิ์สิทธิ์ของที่นี่ มีแผนผังตามแบบครรรภคฤหะ-มณฑป โดยมีทาง

	ประทักษิณโดยรอบครรภคฤหะด้วย ตัวอาคารสร้างด้วยอิฐ และยังคงปรากฏร่องรอยของฐานเสา ทั้งที่มณฑปและทางประทักษิณรอบครรภคฤหะ ฐานเสานี้อาจเคยรองรับเสาไม้ซึ่งรองรับหลังคาเครื่องไม้มุงกระเบื้องอีกทีหนึ่ง จึงเป็นไปได้ที่มีเฉพาะครรภคฤหะเท่านั้นที่เคยเป็นอาคารก่ออิฐทั้งหมด ในขณะที่มณฑปและทางประทักษิณรอบเป็นอาคารเครื่องไม้โปร่ง ไม่มีผนัง การผสมผสานกันระหว่างอาคารอิฐที่กับอาคารเครื่องไม้เนื้อเป็นลักษณะที่นิยมในศิลปะเอเชียอาคเนย์ สังเกตที่มุมของครรภคฤหะมีหลุมเสาถึงสามหลุม เนื่องจากในพื้นที่มุมจำเป็นต้องรองรับหลังคาถึงสามต้น จุดที่ 2 จันทิเบ็นดงดาลาม เป็นจันทิในศาสนาฮินดู สร้างขึ้นด้วยศิลาแลง แผ่นผังประกอบด้วยอาคารสองหลัง โดยหลังประธานนั้นประกอบด้วยครรภคฤหะและมณฑป ส่วนหลังบริวารมีแต่ครรภคฤหะ ศิลปวัตถุที่พบ เช่น ศิวลึงค์ โยนี ท่อโมสุตร และลูกปัดแก้ว จุดที่ 3 จันทิเป็งกาลันบูจิง เป็นจันทิที่เดิมตั้งอยู่ที่อื่น ภายหลังการขุดแต่งแล้วจึงถูกย้ายมาสร้างใหม่ในบริเวณพิพิธภัณฑ์บูจิง จันทิแห่งนี้มีลักษณะเป็นสลุบอิฐเพิ่มมุมไม้สิบสอง ภายในสลุบกลวง จากการขุดแต่งค้นพบพระพุทธรูปดินเผา พระโพธิสัตว์และภาพสัตว์อื่นๆ สลุบแห่งนี้ถือเป็นหลักฐานการเข้ามาของพุทธศาสนาหายานได้เป็นอย่างดี จุดที่ 4 จันทิปานเคียต เป็นจันทิที่เดิมตั้งอยู่ริมแม่น้ำบูจิง ภายหลังการขุดค้นแล้วจึงย้ายมาสร้างใหม่ในบริเวณพิพิธภัณฑ์บูจิง จันทิสร้างด้วยอิฐบนพื้นกรวดแม่น้ำ ด้านบนคงเคยเป็นอาคารเครื่องไม้มุงกระเบื้อง ซึ่งสูญหายไปหมดแล้ว แผ่นผังอาคารประกอบด้วยครรภคฤหะและมณฑป ซึ่งตั้งอยู่แยกออกมาจากครรภคฤหะ สิ่งสำคัญที่ค้นพบจากจันทิแห่งนี้ ได้แก่ พระพุทธรูปสำริดประทับยืนขนาดเล็ก จุดที่ 5 จารึกมหานาวิกพุทธคุปตะ เป็นจารึกที่นักเดินเรือซื้อพุทธคุปตะสั่งให้จารขึ้นเพื่อขอบคุณที่เดินเรือได้อย่างปลอดภัย ภาษาสันสกฤตใช้อักษรปัลลวะแบบอินเดียใต้ พบที่เขตเมืองเซเรบังไปร ตรงข้ามเกาะปีนัง ปัจจุบันอยู่ที่ Indian Museum Kolkata ส่วนของจำลองอยู่ที่ Bujang Valley Site Museum ที่สำคัญคือ จารึกนี้เป็นลายเส้นสลุบบนคุปตะ-วากฎกะทั้งดงามที่สุดชิ้นหนึ่ง ด้านล่างสลุบเป็นฐานที่ประดับด้วยเสาดัดมน เชื่อว่าน่าจะอยู่ในผังกลมยี่ตสูงเป็นทรงกระบอกคล้ายคลึงกับสลุบที่ถ้ำอชันตา ถัดขึ้นมาเป็นบัวปากกระฆัง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอันทะนั้นมีความหมายเทียบเท่า

	พระพุทธรเจ้า ถัดขึ้นไปได้แก่อันตะทรงกลม และฉัตรวาลี ซึ่งยังคงแสดงความ เป็นร่มซ้อนชั้นกันอย่างชัดเจน จุดที่ 6 พระคเณศ ซึ่งค้นพบที่หุบเขาบูจัง ปัจจุบันเก็บรักษาอยู่ในพิพิธภัณฑ หุบเขาบูจัง ทางด้านรูปแบบแสดงให้เห็นว่าเป็นพระคเณศในศิลปะอินเดียใต้ สมัยโจฬะที่ถูกลำเลียงเข้ามายังมาเลเซีย อันแสดงให้การเข้ามาของคนอินเดียใต้ ทางด้านประติมานวิทยา พระเศียรรูปช้าง พระอุทรมีขนาดใหญ่ห้อยยานจน ขาทั้งสองข้างไม่สามารถนั่งขัดสมาธิให้เท่าชนกันได้ และมีหูเป็นพาหนะ ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของพระคเณศ จุดที่ 7 พระพุทธรูปองค์สำคัญที่ขุดพบ คือ พระพุทธรูปปางประทับยืน ประทานพร ซึ่ง Q.Wales ได้ค้นพบและส่งไปยังพิพิธภัณฑสิ่งคโปร์ พระพุทธรูปองค์นี้มีขนาดเล็ก เคลื่อนย้ายได้ง่าย จึงเป็นไปได้ว่าเป็นของที่ นำเข้ามาจากอินเดีย จากรูปแบบศิลปะพบว่าคล้ายคลึงกับศิลปะอินเดีย สมัยวากากะมาก เช่น จีวรเรียบไม่มีริ้วบางเหมือนเปียกน้ำ ห่มเฉียง แสดง ท่าประทานพร เป็นต้น จึงอาจไปได้ว่าเป็นของนำเข้ามาจากรัฐมหาราษฎร์ ทางตะวันตกของอินเดีย จุดที่ 8 ฐานโยนี ซึ่งเคยเป็นที่ประดิษฐานศิวลึงค์ ได้ค้นพบเป็นจำนวนมาก ในหุบเขาบูจัง แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของศาสนาฮินดูลัทธิไศว นิกายในแถบนี้ ซึ่งคงเจริญขึ้นมาควบคู่กับพุทธศาสนาหายาน ฐานโยนีมี ลักษณะพิเศษ เนื่องจากรูที่ปรากฏอาจแสดงการทรงศิวลึงค์ที่มีสี่หน้า หรือจักรมุขลึงค์ หรือศิวลึงค์ที่มีขนาดเล็กๆอีกสี่ด้านยื่นออกมา (ปัญจมุข ลึงค์) อนึ่ง จักรมุขลึงค์หรือปัญจมุขลึงค์ ถือเป็นลักษณะพิเศษที่พบที่นี้แห่ง เดียวในเอเชียอาคเนย์
กิจกรรมสำคัญ	ในเขตพื้นที่คาบสมุทรสยามหรือคาบสมุทรมลายู เดิมเคยเป็นเขตอำนาจการ ปกครองของอาณาจักรเก่าแก่ที่นักประวัติศาสตร์ได้ศึกษาไว้มี 4 อาณาจักร คือ ตามพรลิงค์ ลังกาสูกะ ศรีวิชัย และศรีธรรมราชนคร เป็นรากฐานสำคัญ ในความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศาสนา การศึกษา การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และศิลปะและวัฒนธรรม ตามพรลิงค์ เป็นชื่อแรกที่ปรากฏในหลักฐานทางโบราณคดี ศิลาจารึก เอกสารเก่าทั้งไทยและต่างประเทศ เมืองใหญ่หรืออาณาจักรนี้มีมาก่อน พ.ศ.500 ในระยะเวลาประมาณ 300 ปีเศษ มีหลักฐานปรากฏเมืองลังกาสุ กะในเขตแดนที่เป็นอำเภอยะรังและไทรบุรีหลักฐานปรากฏคือโบราณสถาน

	ยะรัง และโบราณสถานบูจัง หรือบูจังวัลเลย์ รัฐเคดะห์ ประเทศมาเลเซีย จากการศึกษาของนักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดีเห็นว่าดินแดนที่เป็นเมืองหรืออาณาจักรลังกาสุกะ คือส่วนที่เป็นจังหวัดปัตตานีลงไปถึงไทรบุรี(ปัจจุบันคือรัฐเคดะห์) และบางรัฐในประเทศมาเลเซียปัจจุบัน แรกเริ่มผู้คนลังกาสุกะนับถือพุทธศาสนา ครั้นต่อหันทมานับถือศาสนาอิสลาม หลักฐานแหล่งโบราณสถานสำคัญที่พบคือ โบราณสถานยะรัง จังหวัดปัตตานี โบราณสถานบูจังวัลเลย์ ในรัฐเคดะห์ (ไทรบุรี) นอกจากนี้ยังพบโบราณวัตถุที่เป็นสัญลักษณ์ศาสนาพราหมณ์และพุทธอีกมากมาย อุทยานประวัติศาสตร์หุบเขาบูจัง หรือเลมบะห์บูจัง เป็นสถานที่ที่เริ่มหล่อหลอมประวัติศาสตร์อันเก่าแก่ ความงามแบบธรรมชาติ และประเพณีที่ชวนหลงใหล อันเป็นจุดเริ่มต้นของทุกๆ สิ่ง จนได้รับการขนานนามว่า ‘ที่สุดแห่งเอเชีย’ และเป็นต้นแบบให้กับอารยธรรมอื่นๆ อาทิ มหาสถูปโรพุทโธ นครวัด และอาณาจักรมะละกา ด้วยทำเลที่ใกล้เมืองเมอร์บ็อกทำให้เดินทางไปมาสะดวก จึงทำให้ในอดีต หุบเขาบูจังเคยเป็นที่ตั้งของอาณาจักรศรีวิชัย ทั้งยังเป็นแหล่งโบราณคดีมีการค้นพบแหล่งกำเนิดอารยธรรมก่อนอิสลามของเกดะห์ นอกจากนี้ยังมีโครงการศึกษาเส้นทางอารยธรรมศรีวิชัยจากไชยา นครศรีธรรมราช สทิงพระ ยะรังถึงบูจังวัลเลย์ รัฐเคดะห์ มาเลเซีย โดยเป็นความร่วมมือระหว่างนักวิชาการไทยและมาเลเซีย เพื่อเตรียมนำเสนอขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกต่อไป
การเดินทาง	เดินทางโดยรถไฟจากสถานีหาดใหญ่-เกาะลังกาวิ ลงสถานีซูงไงปัตตานี (Sungai Petani) หรือเดินทางโดยเครื่องบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติ กัวลาลัมเปอร์ เดินทางจากศูนย์รถไฟกรุงกัวลาลัมเปอร์ (KL Sentral) ไปลงสถานีซูงไงปัตตานี (Sungai Petani) หลังจากนั้น จึงต่อรถเมล์ประจำทางไปเมืองเมอร์บ็อก (Merbok)
สถานที่พัก	โรงแรมในเมืองซูงไงปัตตานี
ร้านอาหาร	ร้านอาหารในเมืองซูงไงปัตตานี

4.1.5 ประเทศอินโดนีเซีย

ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศอินโดนีเซียจากเอกสารทางวิชาการและระบบฐานข้อมูลสารสนเทศที่น่าเสนอ

หลายแห่ง พบว่า เป็นประเทศหมู่เกาะที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ธรรมชาติอินโดนีเซียมีพื้นที่ป่าฝนเขตร้อนถึง 57% ของประเทศ และจากจำนวนเกาะใหญ่น้อยกว่า 17,500 เกาะทั่วประเทศ มีเพียง 6,000 เกาะที่มีประชากร อาศัยอยู่นอกจากนี้ อินโดนีเซียยังมีแนวชายฝั่งทะเลยาวที่สุด ประเทศหนึ่งของโลกอีกด้วย สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ ได้แก่ เกาะบาหลี เกาะลอมบอก ภูเขาไฟโบรโมและภูเขาไฟเมราปีที่เมืองสุราบายา เกาะสุลาเวสี และอุทยานทางทะเลบูนาเค็น กาลิมันตัน ป่าฝนเขตร้อนและทะเลสาบโทบาบนเกาะสุมาตรา ชมมรดกโลกที่สำคัญ ได้แก่ บุโรพุทโธ และรวมถึงหมู่วิหารโบราณฮินดู คือ ปรามบานัน (Prambanan) วัดฮินดูพรัมบานัน ที่เมืองยอกยาคาร์ตา อุทยานแห่งชาติโคโมโด อุทยานแห่งชาติ อุจุงกูลอนบนเกาะสุมาตรา อุทยานแห่งชาติลอเรนซ์บนเกาะนิวกินี และแหล่งมรดกยุคเริ่มแรกซังจี้รัน โดยประเทศที่เป็นตลาดการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย และออสเตรเลีย แม้ว่าปัจจุบัน อินโดนีเซียจะเป็นประเทศที่มีประชากรนับถือศาสนาอิสลามมากที่สุดในโลก แต่บุโรพุทโธ ก็ยังเป็นศาสนสถานสำคัญที่ประชาชนทั่วไปให้ความสนใจ และนักท่องเที่ยวทั่วโลกต่างอยากจะได้เดินทางมาสัมผัสสักครั้งในชีวิต ในแต่ละวัน จะมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวอินโดนีเซียและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ทั้งที่เป็นชาวพุทธและต่างศาสนา แวะเวียนมาชมความงดงามและอลังการของบุโรพุทโธกันอย่างไม่ขาดสาย นับว่าเป็นศาสนสถานสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่เผยแผ่แก่นแท้ของศาสนา ผสมผสานไปกับความงดงามทางศิลปะได้อย่างกลมกลืน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ตัวอย่างในการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศอินโดนีเซีย จำนวน 2 แห่ง คือ เจดีย์บุโรพุทโธ และจันทิเมนดุต เมืองยอกยาคาร์ตา โดยสรุปวิเคราะห์ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 10 ตารางแสดงข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เจดีย์บุโรพุทโธ เมืองยอกยาคาร์ตา

เจดีย์บุโรพุทโธ (Chandi Borobudur) เมืองยอกยาคาร์ตา (Yogyakarta City)	
ภาพ	
สถานที่ตั้ง	มหาสถูปโบโรบูดูร์ (Chandi Borobudur) หรือ บาราบูดูร์ (Barabudur) ในประเทศไทยจะรู้จักในชื่อ บุโรพุทโธ ตั้งอยู่บริเวณภาคกลางของเกาะชวา ห่างจากยอกยาคาร์ตาไปทางตะวันตกเฉียงเหนือราว 40 กิโลเมตร
ชื่อและความหมาย	คำว่า “Borobudur” มาจากการผสมกันระหว่างคำว่า “Boro” และ “Budur” คำว่า “Boro” หมายถึงวัดหรือศาลเจ้า ที่มาจากคำว่า Byara ในภาษาสันสกฤต ส่วน “Budur” มาจากคำว่า Beduhur ในภาษาบาหลี ที่หมายถึงภูเขา “บุโรพุทโธ” จึงมีความหมายโดยรวมว่า วัดที่สร้างบนภูเขา
ประวัติ	บุโรพุทโธสร้างขึ้นก่อนปราสาทนครวัดของกัมพูชาประมาณ 300 ปี ทำเลที่ตั้งเป็นเนินเขากว้างใหญ่ จำลองมาจากสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งแม่น้ำคงคาและแม่น้ำยมุนาไหลมาบรรจบกันเช่นที่ประเทศอินเดีย ต้นกำเนิดแห่งศาสนาพุทธบริเวณที่มีแม่น้ำ 2 สายไหลผ่าน นั่นก็คือแม่น้ำโปโรโกและแม่น้ำอิโล สร้างขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 1293 - 1393 โดยบุโรพุทโธเป็นศาสนสถานของศาสนาพุทธนิกายมหายาน ถ้าไม่นับนครวัดของกัมพูชาซึ่งเป็นทั้งศาสนสถานของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและศาสนาพุทธ บุโรพุทโธจะเป็นศาสนสถานของศาสนาพุทธที่ใหญ่ที่สุดในโลก เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของประเทศอินโดนีเซีย ในปี พ.ศ. 2534 องค์การยูเนสโกได้ประกาศให้บุโรพุทโธเป็นมรดกโลก สันนิษฐานว่า บุโรพุทโธสร้างขึ้นโดยกษัตริย์แห่งราชวงศ์ไศเลนทร์ เป็นสถูปแบบมหายาน สันนิษฐานว่าสร้างราวคริสต์ศตวรรษที่ 7-9 ระหว่าง ค.ศ.

	778 ถึง ค.ศ. 850 หรือประมาณ พ.ศ.1293-1393 บางแห่งว่า เมื่อพิจารณาจากลักษณะการก่อสร้างและลวดลายเครื่องประดับ สันนิษฐานได้ว่าบุโรพุทโธสร้างในสมัยขวาคกลาง ประมาณ ค.ศ. 788-850 ภาพสลักบางภาพซึ่งประดับฐานของโบราณสถาน มีจารึกเขียนด้วยอักษรปัลลวะรุ่นหลังก่อนจะกลายเป็นอักษรขวาโบราณ อายุประมาณ ค.ศ. 732-928 ดังนั้นจึงมีการสรุปว่า อายุของบุโรพุทโธควรจะอยู่ประมาณปลายคริสต์ศตวรรษที่ 8 หรือต้นคริสต์ศตวรรษที่ 9 โดยอาศัยหลักฐานจากประติมากรรม ลวดลายเครื่องประดับ และอายุของอักษรที่ใช้ประกอบกัน ขณะนั้นเป็นระยะที่ราชวงศ์ไศเลนทร์ครอบครองชาวอยู่ บุโรพุทโธคงความยิ่งใหญ่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจผู้คนจนถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 18 ใกล้สิ้นยุคของศรีวิชัย ซึ่งชาวโปรตุเกสได้เริ่มเข้ามายึดครองหมู่เกาะต่างๆ และอิทธิพลของศาสนาอิสลามได้เข้ามาแทนที่ บุโรพุทโธจึงได้ถูกลืมเลือนและถูกทิ้งร้างเป็นเวลาหลายร้อยปี เป็นปารกมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 และประสบกับภัยธรรมชาติคือแผ่นดินไหว จนจมอยู่ใต้ถ้ำถ้ำของภูเขาไฟซึ่งระเบิดอย่างต่อเนื่อง กระทั่งศตวรรษที่ 20 ยังเกิดน้ำท่วมซ้ำจากเหตุการณ์ฝนตกต่อเนื่องจนจมอยู่ในน้ำลึกถึง 3 เมตร เป็นเหตุให้ดินภูเขาไฟที่ครอบงำบุโรพุทโธอยู่ขึ้นและจนทรุดตัว ทำให้โบราณสถานแห่งนี้ทรุดตัวตามไปด้วย จนกระทั่งในพุทธศตวรรษที่ 24 เซอร์โทมัส แสตนฟอร์ด ราฟเฟิล ชาวดัตช์ ผู้ถูกส่งมาประจำการเป็นผู้สำเร็จราชการของอังกฤษเพื่อปกครองอาณานิคมชาวในชวานั้น ได้เห็นความสำคัญของบุโรพุทโธจึงเริ่มบูรณะขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2398 (ค.ศ.1855) หลังจากค้นพบบุโรพุทโธในสภาพที่เต็มไปด้วยซากปรักหักพัง มีการบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งแรกในระหว่าง พ.ศ.2448-2453 จนสามารถเริ่มเปิดให้ผู้คนทั่วโลกเข้ามาเยี่ยมชมได้ ต่อมาอินโดนีเซียได้ขอความช่วยเหลือจากองค์การยูเนสโกในการบูรณะอย่างละเอียดอีกหลายครั้งเพื่อที่จะแก้ปัญหาโครงสร้างที่เป็นโพรงเพราะภูเขาหินภายในทรุดถล่มจากสาเหตุอุทกภัย การบูรณะแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ.2526 (ค.ศ.1983) ด้วยงบประมาณ 25 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งในระหว่างปี พ.ศ. 2513-2533 นั้นรัฐบาลอินโดนีเซียได้มีการปฏิสังขรณ์เรื่อยมา โดยมีองค์การยูเนสโกของสหประชาชาติ ได้ให้ทุนสนับสนุน รวมทั้งเงินทุนอุดหนุนจากบางประเทศที่นับถือพุทธศาสนา รวมทั้งประเทศไทยด้วย

	บุโรพุทโธจึงเป็นสถาปัตยกรรมที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของศาสนาพุทธลัทธิมหายานที่มีชื่อเสียงมาก และเป็นศูนย์รวมใจชาวพุทธในซาวารวมทั้งชาวเอเชียในซีกโลกตะวันออก และนับเป็นสถาปัตยกรรมที่เชิดหน้าชูตาอินโดนีเซียมากที่สุดมาทุกยุคทุกสมัย ได้รับขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัย สามัญครั้งที่ 15 ภายใต้ชื่อ “กลุ่มวัดบรมพุทโธ” เมื่อปี พ.ศ. 2534 ที่เมืองคาร์เทจ ประเทศตูนิเซีย
ศาสนาและความเชื่อ	พระพุทธศาสนานิกายมหายาน
ยุคสมัยทางศิลปะ	บุโรพุทโธ เป็นพุทธสถานแบบฮินดูชวา ผสมผสานกับศิลปะแบบอินเดียและอินโดนีเซียเข้าด้วยกัน เป็นรูปทรงขั้นบันไดแบบพีระมิดบนฐานสี่เหลี่ยมองค์เจดีย์มีลักษณะเป็นรูปทรงดอกบัว ซึ่งสื่อถึงสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา ตามหลักฐานในประวัติศาสตร์ สถานที่แห่งนี้และบริเวณโดยรอบเป็นที่ลุ่มและถูกล้อมรอบด้วยน้ำที่ท่วมมาจากแม่น้ำโปรโก (Progo River) ทำให้บุโรพุทโธเปรียบเสมือนดอกบัวลอยอยู่ในน้ำ
แผนผัง	บุโรพุทโธตั้งอยู่ทางภาคกลางของเกาะชวา บนที่ราบเกตุ ทางฝั่งขวาใกล้กับแม่น้ำโปรโก ห่างจากยอกยาการ์ตา ทางตะวันตกเฉียงเหนือ 40 กิโลเมตร เป็นสิ่งก่อสร้างที่ทำด้วยหินแอนดีไซต์ (Andesite) ซึ่งเป็นหินภูเขาไฟขนาดใหญ่หึมา ประมาณ 2 ล้านตารางฟุตบนฐานสี่เหลี่ยม ตั้งอยู่บนเนินดินธรรมชาติที่อยู่สูงกว่าระดับพื้นดินประมาณ 15 เมตร กว้างด้านละ 121 เมตร สูง 403 ฟุต เป็นรูปทรงแบบปิรามิด มีลานเป็นชั้นลดหลั่นกัน 8 ชั้น และใน 8 ชั้นนั้น 5 ชั้นล่างเป็นลาน 4 เหลี่ยม 3 ชั้นบนเป็นลานวงกลม สามวงกลมยอดโดมกลางและบนลานกลม ชั้นสูงสุดมีพระสถูปตั้งสูงขึ้นไปอีก 31.5 เมตร เป็นมหาสถูปที่ระเบียงซ้อนกันเป็นชั้นๆลดหลั่นกันไป มหาสถูปมีการตกแต่งด้วยภาพสลัก 2672 ชิ้น และ รูปปั้นพระพุทธรูป 504 องค์ โดมกลางล้อมรอบด้วย 72 รูปปั้นพระพุทธรูปแต่ละนั่งองค์อยู่ภายในสถูปเจาะรูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด ที่ล้อมรอบสถูปด้านบนสุด
สถาปัตยกรรม	ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของบุโรพุทโธแสดงออกถึงความเป็นอัจฉริยภาพสูงสุดทางศิลปะสมัยไศเลนทร์ ที่ต่างไปจากโบราณสถานทุกแห่งในซาวา ประวัติการก่อสร้างมีอยู่ว่า ในปี ค.ศ. 732 กษัตริย์ชวาราชวงศ์สัญชัย (Sanjaya) ซึ่งนับถือศาสนาพราหมณ์ (ฮินดู) ที่มาจากอินเดียในยุคนั้น ราชาวงศ์ไศเลนทร์นับถือศาสนาพุทธนิกายมหายาน จึงก่อสร้างโบสถ์ วิหาร และเจดีย์ไว้หลายแห่ง ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคือเจดีย์บุโรพุทโธซึ่งกษัตริย์วิชณุแห่ง

	ราชวงศ์ไศเลนทร์ทรงเริ่มสร้างขึ้นในปี ค.ศ. 775 จนกระทั่งมาเสร็จสมบูรณ์ในสมัยของกษัตริย์อินทราเมื่อปี ค.ศ. 847 ใช้เวลาก่อสร้างนานถึง 70 ปีเศษ ความมหัศจรรย์ของบุโรพุทโธเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ด้วยรูปแบบและรายละเอียดของศิลปะจากความคิดของช่างในสมัยนั้นโดยสร้างตามแบบศิลปะฮินดู-ชวา หรือ ศิลปะชวาภาคกลาง ที่ผสมผสานศิลปะระหว่างอินเดียกับอินโดนีเซียเข้าไว้ด้วยกันอย่างกลมกลืน บุโรพุทโธมีลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรมคือ เป็นสถูปตั้งอยู่บนพีระมิดทรงขั้นบันได มีความสูงกว่า 42 เมตรจากฐานชั้นล่าง มีทั้งหมด 10 ชั้น ซึ่งแต่ละชั้นจะมีภาพสลักนูนต่ำแสดงคติธรรมทางพุทธศาสนาด้วยทัศนคติเกี่ยวกับจักรวาลตามพุทธศาสนาและการเข้าสู่นิพพาน 6 ชั้นนับจากฐานเป็นลักษณะสี่เหลี่ยมแบบย่อมุม คล้ายพีระมิดขั้นบันไดชั้นที่ 7 เป็นฐานวงกลมขนาดใหญ่ ขึ้นไปอีก 3 ชั้น ประดับเจดีย์ทรงระฆังโปร่งฉลุลายเป็นรูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด ครอบองค์พระพุทธรูปองค์เล็กข้างใน ส่วนนี้ มีความเชื่อกันว่าหากยื่นมือไปจนถึงและสัมผัสพระพุทธรูปภายในได้พร้อมอธิษฐานแล้วจะสมหวังและโชคดี เจดีย์เหล่านี้มีจำนวน 72 องค์ เรียงเป็นแนวล้อมรอบสถูปของชั้นที่ 10 ซึ่งมีลักษณะเป็นฐานวงกลมใหญ่ของเจดีย์องค์ประธานสูง 150 ฟุต เดิมเคยเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปอยู่ข้างใน แต่ปัจจุบันว่างเปล่า สมเด็จพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงสันนิษฐานว่าเดิมช่างก่อพระสถูปบนยอดเขาก่อนแล้วจึงถากภูเขาทำเป็นฐาน
สถานที่เที่ยวชม	บุโรพุทโธเปรียบเสมือนศูนย์กลางของจักรวาล แบ่งได้เป็น 3 ชั้น คือ ส่วนฐานของเจดีย์เป็นขั้นบันไดใหญ่ 4 ชั้น โดยรอบเป็นรูปสี่เหลี่ยมกำแพงรอบฐานมีภาพสลักนูนต่ำราว 160 ภาพอยู่ในส่วนกามาฐานหรือขั้นที่มนุษย์ยังผูกพันอย่างใกล้ชิดกับความสุขทางโลกและถูกรอบงำด้วยกิเลสตัณหา ส่วนที่ 2 คือส่วนบนของฐานที่มีขั้นบันไดรูปกลม ฐาน 6 ชั้นที่มีรูปสลักนูนต่ำเกือบ 1,400 ภาพ ที่แสดงพุทธประวัติ ถือเป็นขั้นรูปธาตุ หรือ ขั้นที่มนุษย์หลุดพ้นจากกิเลส ทางโลกมาได้บางส่วน และส่วนที่ 3 คือส่วนของฐานกลมที่มีเจดีย์เล็กๆ 3 ชั้นล้อมรอบสถูปองค์ใหญ่ที่สุด หมายถึงจักรวาล คือ ขั้นอรุธาตุ ที่มนุษย์ไม่ผูกพันกับทางโลกอีกต่อไป ในขั้นอรุธาตุนี้สร้างเป็นฐานระเบียงวงกลม 3 ชั้นมีเจดีย์ทรงระฆังโปร่งฉลุลายเป็นช่องสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัดเรียงรายโดยรอบ ชั้นบนสุดเป็นฐานวงกลมใหญ่ของเจดีย์องค์ประธาน ตั้งอยู่กึ่งกลางของสถูป ด้วยลักษณะของเขาพระสุเมรุมาตาม

	ปรัชญาทางศาสนาที่ว่าพื้นฐานเจดียคือ โลกมนุษย์ที่ยังเต็มไปด้วยกิเลส ตัณหา ส่วนยอดสูงสุดคือ ชั้นสรวงสวรรค์หรือนิพพานในคติความเชื่อของ ศาสนาพุทธ โครงสร้างที่กล่าวมานี้ นักปราชญ์หลายคนมี Stutterheim เป็นต้น อธิบาย ว่า หมายถึง จักรวาลในพุทธศาสนมหายาน ส่วนฐาน หมายถึง กามธาตุ กำแพงชั้นนี้มีสลักภาพแสดงผลกรรมของมนุษย์ ชั้นกลาง หมายถึง รูปธาตุ บนกำแพงสลักภาพพุทธประวัติ แสดงถึงบุคคลที่สละกามคุณได้แล้ว แต่ยัง ผูกพันอยู่นามและรูป ชั้นบนและสลับตรงกลาง หมายถึง อรูปธาตุชั้นนี้ไม่มี ภาพสลักใดๆในด้านปรัชญา หมายถึง การสละกามคุณ สละความผูกพันกัน นามรูป และสละกิเลสทั้งปวง ซึ่งมีการให้ความหมายและรายละเอียดดังนี้ จุดที่ 1 ชั้นแรก เป็นชั้นที่มีความหมายถึงการที่มนุษย์ยังเกาะเกี่ยวอยู่กับการ เวียนว่ายตายเกิด และวนเวียนอยู่กับกิเลส ตัณหา กามราคะ ที่เรียกว่าชั้น “กามธาตุ” ชั้นนี้มีภาพสลักที่น่าสนใจอยู่ถึง 160 ภาพ เป็นการเล่าเรื่องราว ตาม “คัมภีร์ธรรมวิวัจค์” ว่าด้วยเรื่อง “กฎแห่งกรรม” แต่ต่อมาภาพเหล่านี้ ถูกลานประทักษิณขนาดใหญ่ (ลานที่เดินเวียนขวาตามพุทธสถาน) ทับถมไว้ กระทั่งต่อมาในปี พ.ศ.2428 นักโบราณคดีชาว “ฮอลันดา” ได้ค้นพบภาพ เหล่านี้โดยทำการรื้อลานประทักษิณออกและทำการถ่ายภาพ “ภาพสลัก” ทั้งหมดแล้วนำมาประกอบไว้ดังเดิมที่ปัจจุบันมีการเปิดแสดง ให้เห็นภาพ สลักประมาณ 2-3 ภาพ ตรงมุขทิศตะวันออกเฉียงใต้ เพราะภาพสลักทั้ง 160 ภาพนี้ส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็น “วิถีชีวิตของชาวชวา” ใน “พุทธ ศตวรรษที่ 14” ได้เป็นอย่างดีและผนังด้านในของของระเบียงชั้นที่ 1 มีความสูง 3.66 เมตร ประดับตกแต่งด้วยภาพสลักแนวละ “120 ภาพ” และ ระหว่างภาพจะมีลายก้านขดคั่นส่วนภาพแนวนอนแสดงเรื่องราวของ “พระ พุทธประวัติ” ฝ่ายมหายานตาม “คัมภีร์ลลิตวิสุตฺร” หรือ “คัมภีร์ปฐม สมโพธิฝ่ายมหายาน” นับตั้งแต่การ “เสด็จประสูติ, บำเพ็ญบารมี” ไปจนถึง การแสดง “ปฐมเทศนาธัมมจักกัปปวัตตนสูตร” ส่วนภาพด้านล่างสลักภาพ อธิบายเรื่องราวของ “ชาดก” และ “นิยายอวตาร” ปัจจุบันนี้จะมองไม่เห็น ภาพทั้งหมดนี้ เพราะถูกกลบไว้ นักวิชาการบางคนกล่าวว่าที่ทำเช่นนี้เพราะ ช่างคำนวณผิดจึงต้องกลบเอาไว้เพื่อความแข็งแรง แต่นักวิชาการบางคนคิด ว่า การซ่อนภาพเหล่านี้ทำโดยตั้งใจ ด้วยเหตุผลทางศาสนา จุดที่ 2 ชั้นที่สอง คือ “รูปธาตุ” มีลักษณะเป็นชั้นบันไดรูปกลม ฐาน 6 ชั้น

	สูงกว่าชั้นกามธาตุเล็กน้อย แสดงถึงการที่มนุษย์หลุดพ้นจากกิเลส ทางโลกได้บ้าง แต่ก็ยังมีส่วนที่ยึดติดกับทางโลกอยู่ และชั้นสุดท้าย คือ “อรุพธาตุ” เป็นชั้นของการปฏิบัติขั้นสูงหลุดพ้นจากกิเลส ตัณหา ทั้งภวตัณหาและวิภวตัณหา ชั้นอรุพธาตุนี้มีรูปสัณฐานต่ำที่แสดงถึงพุทธประวัติถึงเกือบ 1,400 ภาพ พระพุทธรูปที่ประดิษฐานในซุ้มบนยอดฐานเป็นพระพุทธรูปของ “พระมานุชิพุทธเจ้า” ซึ่งอยู่ในระดับ “กามธาตุ” หรือระดับของ “โลกมนุษย์” ที่ “พระอาทิตย์พระพุทธรเจ้า” คือพระพุทธรเจ้าที่สูงที่สุดในคติของ “พระพุทธศาสนานิกายมหายาน” ได้นิรมานกายคือการ “แบ่งภาค” ของพระองค์ออกมาเป็นพระอาทิตย์พระพุทธรเจ้าโดยใน “ภัทรกัปป์” นี้ทรงแบ่งภาคออกมาเป็น “พระธยานิพุทธเจ้า 5 พระองค์” ด้วยกันคือ ในภัทรกัปป์ 1 “พระอภิกษะธยานิพุทธเจ้า” ประจำอยู่ทางทิศตะวันออกของบุโรพุทโธและพระอภิกษะธยานิพุทธเจ้านี้ทรงนิรมานกายแบ่งภาคออกมาเป็น “พระมานุชิพุทธเจ้า” ที่ทรงพระนามว่า “พระกฤษณ์โรพุทธเจ้า” ซึ่งเป็นพระพุทธรเจ้าใน “พุทธันดรที่ 1” ในภัทรกัปป์ 2 “พระรัตนสัมภะธยานิพุทธเจ้า” ประจำอยู่ทางทิศใต้ของบุโรพุทโธที่ทรงนิรมานกายแบ่งภาคเป็น “พระมานุชิพุทธเจ้า” ทรงพระนามว่า “พระโกนาตมน์พุทธเจ้า” ซึ่งเป็นพระพุทธรเจ้าใน “พุทธันดรที่ 2” ในภัทรกัปป์ 3 “พระโหมะสิทธธยานิพุทธเจ้า” ประจำอยู่ทางทิศเหนือของบุโรพุทโธทรงนิรมานกายแบ่งภาคเป็น “พระมานุชิพุทธเจ้า” ทรงพระนามว่า “พระกัสสปะพุทธเจ้า” ซึ่งเป็นพระพุทธรเจ้าใน “พุทธันดรที่ 3” ในภัทรกัปป์ 4 “พระอมิตะธยานิพุทธเจ้า” ประจำอยู่ทางทิศตะวันตกของบุโรพุทโธทรงนิรมานกายแบ่งภาคออกมาเป็น “พระมานุชิพุทธเจ้า” ทรงพระนามว่า “พระศากยมนี” ซึ่งเป็น “พุทธันดรที่ 4” หรือพระพุทธรเจ้า “องค์ปัจจุบัน” ในภัทรกัปป์ 5 “พระไวโรจนะธยานิพุทธเจ้า” ประดิษฐานอยู่ตรงกลางเหนือผนังชั้นบนยอดสุดของชั้นที่ 5 ของบุโรพุทโธ (เปรียบได้กับการเป็นภาคกลางหรือทิศภาคกลาง) ทรงนิรมานกายแบ่งภาคเป็น “พระมานุชิพุทธเจ้า” ทรงพระนามว่า “พระเมตไตรยพุทธเจ้า” ซึ่งเป็นพระพุทธรเจ้า

	“องค์สุดท้าย” เป็น “พุทธันดรที่ 5” ในภัทรกัปป์และเป็น “พระอนาคตพุทธเจ้า” ที่ยังไม่มาตรัสรู้เพราะศาสนาของ “พระศากยมุนีพุทธเจ้า” (พุทธันดรที่ 4) ยังไม่อันตรธานหายไปจากโลกนั่นเอง ในบางตำราตีความว่าแผนผังของบุโรพุทโธน่าจะหมายถึง “จักรวาล” และอำนาจของ “พระอาทิพุทธเจ้า” ซึ่งเป็นพระพุทธรูปผู้ทรงสร้างโลกในพุทธศาสนาเถรวาทมหานิกาย ซึ่งในส่วนของพระเจดีย์องค์ใหญ่ที่อยู่บนยอดสูงสุดของ “บุโรพุทโธ” นั้น กล่าวกันว่า เป็นสัญลักษณ์แทนองค์ “พระอาทิพุทธเจ้า” ที่ในคติความเชื่อพระพุทธศาสนานิกายมหานิกายเชื่อว่าพระองค์คือผู้สร้างสรรพสิ่งนั่นเอง ซึ่งในชั้นบนสุดของบุโรพุทโธนี้ ถือว่าเป็นส่วนยอดสุดของวิหาร มีลักษณะเป็นฐานวงกลมใหญ่ของเจดีย์องค์ประธาน เวลาที่มองมาจากที่ไกล จะเห็นเป็นเหมือนดอกบัวขนาดใหญ่ ตั้งตระหง่านอยู่กลางหุบเขา ไม่พบภาพสลักใด ๆ ปรากฏอยู่เหมือนพ้นจากการต้องการทุกสิ่งทุกอย่าง มีผู้อุปมาภาพที่ปรากฏนี้ว่า แสดงถึงการหลุดพ้นจากทุกสรรพสิ่งในโลก หรือที่เรียกว่านิพพาน อันเป็นจุดหมายสูงสุดของศาสนาพุทธ แสดงให้เห็นว่า แผนผังของบุโรพุทโธคงหมายถึง “จักรวาล” และอำนาจของ “พระอาทิพุทธเจ้า” ได้แก่พระพุทธรูปผู้ทรงสร้างโลกในพุทธศาสนาเถรวาทมหานิกาย ซึ่งแสดงโดยสถูปที่บนยอดสุดก็ได้แผ่ไปทั่วทั้งจักรวาล ซึ่งจักรวาลนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือชั้นบนสุดได้แก่ “อรูปธาตุ” ชั้นรองลงมาคือ “รูปธาตุ” และชั้นต่ำสุดคือ “กามธาตุ” พระอาทิพุทธเจ้าในพุทธศาสนาเถรวาทมหานิกายเองก็ทรงมี 3 รูป (ตรีกาย) เพื่อให้ตรงกับธาตุ ทั้งสามนี้ “ธรรมกาย” ตรงกับ “อรูปธาตุ” ส่วน “สัมโภคกาย” (ประกอบด้วยพระพุทธรูปและพระโพธิสัตว์หลายองค์) ตรงกับ “รูปธาตุ” และ “นิรมานกาย” (ประกอบด้วยพระมนุษย์พุทธเจ้า) สำหรับ “กามธาตุธรรมกาย” ที่ตรงกับ “อรูปธาตุ” นั้นไม่มีภาพสลักตกแต่งแต่ก็มี “เจดีย์ทิบ” ล้อมรอบไว้โดยเจดีย์ทิบเจาะเป็นรูโปร่งสามแถวและมี “พระพุทธรูปนั่งปางปฐมเทศนา” อยู่ภายใน (ยังถกเถียงกันคือ บางท่านก็ว่าเป็น “พระธยานิพุทธไวโรจนะ” แต่บางท่านก็ว่าเป็น “พระโพธิสัตว์วัชรสัตว์” ประจำองค์พระอาทิพุทธเจ้า) ส่วนฐานที่ถัดลงมาอีกสี่ชั้นได้แก่ “รูปธาตุ” ที่พระอาทิพุทธเจ้าได้สำแดงพระองค์ออกมาเป็น “พระธยานิพุทธเจ้าห้าพระองค์” คือ “พระ

อักโษภะปางมารวิชัยทางทิศตะวันออก, พระรัตนสัมภะปางประธานพรทางทิศใต้, พระอมิตาภะปางสมาธิทางทิศตะวันตก” และ “พระอโมฆาสัทธะปางประธานอภัยทางทิศเหนือ” ส่วนองค์ที่ทำนัยอยู่เหนือผนังฐานยอดสุดยังเป็นปัญหาเพราะทรงแสดง “ปางแสดงธรรม” (วิตรรกะ) ที่บางท่านเชื่อว่าเป็น “พระธยานิพุทธเจ้า” องค์สูงสุดคือ “พระไวโรจนะ” แต่พระไวโรจนะโดยปกติทรงแสดงปาง “ประธานปฐมเทศนา” ก็เลยมีบางท่านเชื่อว่าพระพุทธรูปที่ทรงแสดงปาง “ปางวิตรรกะ” บนฐานชั้นยอดสุดหมายถึง “พระสมันตภัทรโพธิสัตว์” เพราะ “พระพุทธศาสนา” ลัทธิมหายานิกาย “โยคจารย์” ได้ยกย่องพระสมันตภัทรโพธิสัตว์ขึ้นเสมอเหมือน “พระธยานิพุทธเจ้า” อีกพระองค์ก็อีกทั้งภาพสลักบนผนังระเบียงชั้นที่สี่ก็เกี่ยวกับคัมภีร์ “คัณฑพยุหะ” และ “ภัทรจารี” ที่ยกย่องพระสมันตภัทรโพธิสัตว์ขึ้นเป็น “พระธยานิพุทธเจ้า” ส่วน “พระธยานิพุทธไวโรจนะ” ก็คือพระพุทธรูปนั่งประธานปฐมเทศนาในเจดีย์รายสามแถวนั่นเองและ “พระธยานิพุทธเจ้า” อีกสี่พระองค์คือ “พระอักโษภะ, รัตนสัมภะ, อมิตาภะ, อโมฆาสัทธะ” จึงประดิษฐานอยู่ในซุ้มเหนือฐานชั้นที่ 1-4 แต่ละทิศตามลำดับ

แต่บางท่านก็เชื่ออีกว่าพระพุทธรูปในซุ้มบนยอดฐานชั้นที่ 1 หมายถึง “พระมนุษย์พุทธเจ้าสี่พระองค์” เพราะตรงกับกามธาตุได้แก่ “พระโกนาคมทางทิศตะวันออก, พระกัสสปะทางทิศใต้, พระศรีศากยมุนีทางทิศตะวันตก, พระศรีอาริยเมตไตรยทางทิศเหนือ” ด้วยเหตุนี้เมื่อมีผู้มากระทำประทักษิณโดยเดินเวียนขวารอบ “บุโรพุทโธ” ขึ้นไปแต่ละชั้นก็จะพ้นจากกามธาตุขึ้นไปยังรูปธาตุและอรุธาตุตามลำดับโดย “พระพุทธรูป” ในซุ้มเหนือฐานห้าชั้นมีทั้งหมด “432 องค์” ถ้านับรวมพระพุทธรูปในเจดีย์รายอีก “72 องค์” ก็มีจำนวนทั้งสิ้น “504 องค์”

จุดที่ 3 พระเจดีย์องค์ใหญ่ ที่อยู่บนยอดสูงสุดของ “บุโรพุทโธ” ก็คือสัญลักษณ์แทนองค์ “พระอาทิพุทธเจ้า” ซึ่งเป็นพระพุทธรูป “สูงสุด” ในคติพระพุทธศาสนานิกายมหายานที่ เป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง ส่วน “สฤปเจดีย์” ที่มีรูปทรงโอ่งคว่ำเป็นแบบที่บนนั้นก็คือสัญลักษณ์ของ “อรุธาตุ” (ไม่ปรากฏร่างกาย) และเป็นเพียงสัญลักษณ์พระสฤปเจดีย์ดังกล่าวอันเป็นพลังสากลทั่วไปที่แผ่ไปทั่ว “วสกลจักรวาล” ซึ่งก็คือพุทธานุภาพพุทธบารมีแห่งองค์ “พระอาทิพุทธเจ้า” (อาทิหมายถึงต้นกำเนิดของสรรพสิ่งบนโลก) “พระอาทิพุทธเจ้า” ทรง “นิรมานกาย” (แบ่งพระวรกาย) ออกได้เป็นสาม

	รูปที่เรียกว่า “ตรีกาย” อันได้แก่ “ธรรมกาย” คือเป็นอรุปธาตุ “สัมโมคกาย” ก็คือ “การเนรมิตกาย” ออกมาเป็น “พระยานิพุทธเจ้า” และ “พระโพธิสัตว์” ผู้เป็นบริวารของพระองค์อันเป็นอรุปธาตุของพระอาทิพุทธเจ้า “นิรมานกาย” ก็คือการเนรมิตกายของ พระยานิพุทธเจ้าออกมาเป็น “พระมานุชิพุทธเจ้า” อีกขั้นตอนหนึ่ง (เป็นกายขั้นที่สาม) อันเป็นกามธาตุของพระอาทิพุทธเจ้า ส่วน “ธรรมกาย” หรือ “อรุปธาตุ” ของพระอาทิพุทธเจ้าได้ถูกกำหนดสัญลักษณ์ออกมาเป็น “พระสฤปเจตีย์ทรงโองกว่าทิบ” ขนาดใหญ่องค์เดียวที่ถือเป็น “ศูนย์กลางของบุโรพุทโธ” ประดิษฐานอยู่บนลานชั้นยอดอันเป็นชั้นบนสุดของบุโรพุทโธ โดยไม่มีภาพสลักตกแต่งรายละเอียดใด ๆ และถัดออกมาเป็น “พระสฤปเจตีย์เจาะสลักเป็นรูปทรงสามแถว” ที่ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิเพชรแสดงปางปฐมเทศนา (จีบนิ้วพระหัตถ์) โดยมีพระสฤปเจตีย์และพระพุทธรูปประดิษฐานภายในทั้งหมด “72 องค์” และแบ่งออกเป็นแถวชั้นใน 16 องค์ แถวชั้นกลาง 24 องค์ และแถวชั้นนอก 32 องค์ ทางด้านฐานของพุทธศาสนสถานบุโรพุทโธที่ ถัดลงมาอีกสี่ชั้นเป็นสัญลักษณ์ของ “รูปธาตุ” หรือ “สัมโมคกาย” ที่ “พระอาทิพุทธเจ้า” ทรงเนรมิตกายของพระองค์ออกมาเป็น “พระยานิพุทธเจ้าห้าพระองค์” คือ “พระอักโขภยะยานิพุทธเจ้าปางมารวิชัย” ประดิษฐานทางทิศตะวันออกของบุโรพุทโธ “พระรัตนสัมภวะยานิพุทธเจ้าปางประทานพร” ประดิษฐานทางทิศใต้ “พระอมิตาภะยานิพุทธเจ้าปางสมาธิ” ประดิษฐานทางทิศตะวันตก “พระอโมขสิทธิยานิพุทธเจ้าปางประทานอภัย” ประดิษฐานทางทิศเหนือและ “พระไวโรจนะยานิพุทธเจ้าปางแสดงธรรม” ประดิษฐานอยู่เหนือผนังชั้นยอดบนสุด จุดที่ 4 ในบริเวณบุโรพุทโธมีพิพิธภัณฑ์เก็บข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การก่อสร้างและความเป็นมาเมื่อองค์การยูเนสโกของสหประชาชาติเข้าไปช่วยบำรุงรักษาบุโรพุทโธไว้เพื่อไม่ให้ล่มสลายไปกับกาลเวลา รวมทั้งภัยที่เกิดจากน้ำท่วมซึ่งเนื่องจากการก่อสร้างบุโรพุทโธเดิมไม่มีการวางระบบระบายน้ำที่ดีพอ ทำให้พุทธสถานแห่งนี้ทรุดลงเรื่อยๆ ยูเนสโกเข้าไปจัดการทำช่องทางระบายน้ำและเสริมฐานเจตีย์ให้แข็งแรงมั่นคงขึ้น
กิจกรรมสำคัญ	สิ่งหนึ่งที่เปรียบเสมือนสัญลักษณ์ของ บุโรพุทโธ ก็คือ เจตีย์ทรงระฆังโปรงฉลุเป็นช่องสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด เรียงรายอยู่โดยรอบ ในเจตีย์จะมีองค์

	พระพุทธรูปอยู่ข้างใน ซึ่งเชื่อกันว่า ถ้าใครสามารถยื่นมือไปสัมผัสองค์พระพุทธรูปในนั้นได้จะสมหวังและโชคดี
การเดินทาง	เดินทางโดยเครื่องบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติซูการ์โน-ฮัตตา (Soekarno–Hatta International Airport) กรุงเทพมหานคร หลังจากนั้นต่อสายการบินไปท่าอากาศยาน Adisucipto International Airport เมืองยogyakarta
สถานที่พัก	โรงแรมในเมืองยogyakarta
ร้านอาหาร	ร้านอาหารในเมืองยogyakarta

ตารางที่ 11 ตารางแสดงข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม จันทิเมนดุต เมืองยogyakarta

จันทิเมนดุต (Candi Mendut) เมืองยogyakarta (Yogyakarta City)	
ภาพ	
สถานที่ตั้ง	จันทิเมนดุตตั้งอยู่ห่างจากบุโรพุทโธไปทางตะวันออก 3 กิโลเมตร
ชื่อและความหมาย	คำว่า “จันทิ” หมายถึง เจดีย์หรือวัด ส่วนคำว่า “เมนดุต” (mendut) มีรากศัพท์มาจากจารึกโบราณซึ่งหมายถึง เวฬุวันหรือ สวนไผ่ ป่าไผ่
ประวัติ	สร้างขึ้นโดยราชวงศ์ไศเลนทร์ผู้นับถือพุทธศานาพุทธมหายาน ซึ่งเป็นระยะการสร้างใกล้เคียงกับการสร้างจันทิปะวนและบุโรพุทโธ เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 14
ศาสนาและความเชื่อ	พระพุทธศานานิกายมหายาน

ยุคสมัยทางศิลปะ	เป็นพุทธสถานแบบฮินดูชวา ผสมผสานกับศิลปะแบบอินเดียและอินโดนีเซียเข้าด้วยกัน
แผนผัง	จันทิเมนดุตนี้แปลกกว่าจันทิอื่นๆ คือหันหน้าไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ แทนที่จะหันทางตะวันออก เช่น ศาสนสถานอื่นๆ ลวดลายข้างบันไดสลักเป็นภาพเล็กๆ แสดงชาดก เช่น เรื่องพราหมณ์ที่ช่วยชีวิตปู และเรื่องเต่าที่ห่าน 2 ตัวช่วย ส่วนฐานสลักรูปลายพรรณพฤกษาสลับกับรูปเทวดา ภาพชาดก ผนังอาคาร (ด้านนอก) สลักรูปพระโพธิสัตว์ 9 องค์ ตามพุทธศานามหายาน ภาพใหญ่ที่สุดและสำคัญที่สุดเป็นรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร จันทินี้ตั้งอยู่บนฐานประทักษิณขนาดใหญ่ เรือนธาตุแบ่งออกเป็นสามเก็จ โดยเก็จประธานประดับภาพพระโพธิสัตว์ประทับนั่งอยู่บนดอกบัว ส่วนเก็จมุมประดับพระโพธิสัตว์อันยิ่งใหญ่แปดองค์ในพุทธศานามหายาน หรืออัมฤตมหาโพธิสัตว์ ซึ่งทำให้จันทิเมนดุตกลายเป็น “มณฑล” หรือแผนภูมิจักรวาลในพุทธศานามหายาน ชั้นหลังคาประดับด้วยเรือนธาตุจำลองซ้อนชั้นตามแบบวิมานอินเดียได้ แต่ประดับไปด้วยสถูปิกะตามแบบชวาภาคกลางแล้ว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้คงได้อิทธิพลมาจากพุทธศานาเป็นสำคัญ
สถาปัตยกรรม	สถาปัตยกรรมอินโดนีเซียที่เรียกว่าจันทินี้จะสร้างเป็นกุฏิเล็กๆ ตั้งอยู่บนฐานเตี้ยๆ ด้านหน้ามีมุขยื่นออกมา มีบันไดขึ้นลง ส่วนใหญ่จะหันไปทางทิศตะวันออก หลังคาซ้อนเป็นชั้นๆ ประดับด้วยซุ้ม และมีรูปจำลองอาคารซึ่งอาจจะเป็นจันทิหรือสถูปประดับอยู่ที่มุม กรอบประตูหรือกรอบหน้าต่างจะประดับด้วยลายกาล-มกร คือหน้ากาลหรือกิริติมุขที่ประดับอยู่ส่วนบนสุดของกรอบประตูหรือหน้าต่าง และจะดูเหมือนว่าหน้ากาลนี้คาบตัวกรอบประตูหรือหน้าต่าง ปลายกรอบประตูหรือหน้าต่างทั้งสองข้างนี้จะประดับด้วยลายมกร ซึ่งเป็นสัตว์คล้ายจระเข้แต่มีวงคล้ายช้าง มกรนี้จะหันหน้าออกจากประตู และบางครั้งมกรจะใช้วงยึดอุบะไว้ บางครั้งปลายวงจะมีรูปสัตว์ต่างๆ เช่น สิงห์หรือนาคยื่นออกมา และบางทีก็มีรูปคนหรือสิ่งที่อยู่ใน ปากมกร บางครั้งปลายวงก็ม้วนออกมาเป็นรูปพรรณพฤกษา ในสถาปัตยกรรมชวาภาคกลางหน้ากาลจะไม่มีริมฝีปากล่าง
สถานที่เยี่ยมชม	จุดที่ 1 ภายนอกของจันทิเมนดุต มีภาพแกะสลักนูนต่ำจำนวนมาก ผนังด้านเหนือและใต้ของมุขเป็นภาพเล่าเรื่องนางหาริตีซึ่งเป็นยักษ์ที่ชอบกินเด็ก ต่อมาหันมานับถือพุทธศาสนาจึงกลายเป็นผู้พิทักษ์เด็กๆ ภาพสลักอีกรูป

	เป็นบุรุษอยู่กับเด็กๆ มีถุงเงิน ถุงทอง บางคนว่าเป็นยักษ์กินคนชื่ออาฎวกะ กลับใจนับถือพุทธศาสนาเช่นเดียวกับนางหาริณี จุดที่ 2 ภายในจันทิ มีพระพุทธรูปศิลาปางปฐมเทศนาห้อยพระบาท สูง 3 เมตร ประทับนั่งห้อยพระบาทบนพุทธบัลลังก์ แกะสลักจากหินลาวาจากภูเขาไฟ อายุกว่า 1,200 ปี ยกย่องกันว่า เป็นต้นแบบของพระพุทธรูปศิลปะศรีวิชัย ด้านซ้ายของพระพุทธรูปเป็นรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร สังเกตได้จากรูปพระอมิตาภพุทธเจ้าอยู่เหนือศิราภรณ์ ด้านขวาของพระพุทธรูปเป็นพระโพธิสัตว์วัชรปาณี พระโพธิสัตว์ที่จันมิเมณฑุตมีเครื่องแต่งกายที่คล้ายคลึงกับศิลปะปาละมาก ทั้งการทรงกระบังหน้าที่มีตาบสามเหลี่ยม 3 จุด รูปแบบชฎามกุฏทรงกระบอกและการสวมวาสตรยัชโญปวีต รวมถึงการนั่งลีลาสนะบนฐานกลีบบัวและรูปแบบพนักบัลลังก์ ลักษณะทางประติมานวิทยาของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร คือ ปราภฏพระอมิตาภะ (พระธยานิพุทธประจำองค์ แสดงปางสมาธิ) บนมวยผม ส่วนพระหัตถ์ซ้ายเคยถือดอกบัวปัทมะซึ่งหักหายไปแล้ว อนึ่ง การที่พระพุทธรูปเจ้านาบข้างด้วยพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรและวัชรปาณินั้น ปราภฏมาก่อนแล้วตั้งแต่ถ้ำอชันตาและเอลโลร่าในอินเดีย ต่อมาได้กลายเป็นที่แพร่หลายในศิลปะชาวภาคกลาง
กิจกรรมสำคัญ	การขึ้นทะเบียนมรดกโลกของมหาสถูปบุโรพุทโธ ทำให้มีการรวมองค์ประกอบโดยรอบคือ จันทิเมณฑุต และจันทิปะวัน เข้าไปด้วย เพราะในแง่การตีความเรื่องคติธรรมทางพุทธศาสนาหายานและความเชื่อในการบูชาบรรพบุรุษ โบราณสถานทั้งหมดตั้งเรียงตัวเป็นแนวตรง เป็นสัญลักษณ์ของ “มรรค” ที่จะนำไปสู่พระพุทธรูป โดยมี “วิหารเวฬุวัน” (จันทิเมณฑุต) เป็นขั้นแรก และจันทิปะวันเป็นขั้นสุดท้ายก่อนข้ามไปสู่โลกุตตระเพื่อบรรลุขั้นโพธิสัตว์ (จันทิบุโรพุทโธ) มีผู้กล่าวว่า จันทิเมณฑุตเป็นวัดในศาสนาพุทธนิกายมหายาน เก่ากว่าบุโรพุทโธ โดยสร้างขึ้นในศตวรรษที่ 8 โดยกษัตริย์ Indera of Cailendra dynasty อีกประการหนึ่งคือ ตำแหน่งที่ตั้งของ 3 พุทธศาสนสถาน ตั้งอยู่ในแนวเดียวกัน ปัจจุบัน ในวันสำคัญทางศาสนา พุทธศาสนิกชนในอินโดนีเซีย จะเดินจากจันทิเมณฑุต มุ่งสู่จันทิปะวัน และปลายทางคือบุโรพุทโธ
การเดินทาง	เดินทางโดยเครื่องบิน ณ ท่าอากาศยานนานาชาติซูการ์โน-ฮัตตา (Soekarno-Hatta International Airport) กรุงจาการ์ตา หลังจากนั้นต่อ

	สายการบินไปท่าอากาศยาน Adisucipto International Airport เมืองย ยการ์ตา
สถานที่พัก	โรงแรมในเมืองยยการ์ตา
ร้านอาหาร	ร้านอาหารในเมืองยยการ์ตา

4.1.6 ประเทศไทย

ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทยจากเอกสารทางวิชาการและระบบฐานข้อมูลสารสนเทศที่น่าสนใจหลายแห่งพบว่า ในขณะที่ประเทศไทยกำลังจะก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ภาคธุรกิจทุกแขนงต่างตื่นตัว และเรียนรู้ภาษา วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียนด้วยกันมากขึ้น เพื่อเป็นการเปิดโลกกว้าง และเป็นจุดเริ่มต้นการเตรียมความพร้อมก้าวสู่ประชาคมอาเซียนในอนาคต โดยเฉพาะการเปิดเสรีบริการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงธุรกิจท่องเที่ยวและบริการที่เกี่ยวข้องภายใต้กรอบอาเซียน แต่ขณะเดียวกันก็ทำให้ความเป็นไปได้สูงว่าแนวโน้มการแข่งขันในอนาคตจะยิ่งทวีความเข้มข้นเพิ่มมากขึ้นอย่างแน่นอน การเปิดโอกาสให้ชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนในเมืองไทย ด้วยการถือครองสัดส่วนการถือหุ้นที่เพิ่มมากขึ้น จากคู่แข่งทั้งรายเดิมและรายใหม่ที่ต้องการเข้าสู่ตลาดเพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งในตลาดการให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่คาดว่าจะมีขนาดใหญ่ขึ้นตามแนวโน้มมูลค่าเศรษฐกิจของภูมิภาคอาเซียน สถานที่ท่องเที่ยวของไทยที่เป็นที่นิยมของชาวต่างชาติ จากผลการสำรวจของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ปี 2554 ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูล จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ 69 ประเทศ พบว่า วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล อันดับที่ 1 คือ หมู่เกาะพีพี จังหวัดกระบี่ อันดับที่ 2 เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี อันดับที่ 3 หาดพัทยา จังหวัดชลบุรี เป็นต้น สำหรับสถานการณ์ตลาดภายในประเทศนั้น ภาคบริการด้านการท่องเที่ยวของไทย นับว่ามีศักยภาพค่อนข้างสูง ทั้งในส่วนของความพร้อมในการให้บริการแก่ชาวต่างชาติ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ซึ่งการเปิดเสรีภาคการท่องเที่ยวน่าจะช่วยสนับสนุนให้ธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมีรายได้เพิ่มขึ้นจากจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่คาดว่าจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น เพื่อเข้ามาใช้บริการโดยเฉพาะด้านโรงแรมที่พักซึ่งเป็นเครือข่ายของบรรดานักลงทุนต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในไทย อันจะก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นตามมา ผู้ประกอบการไทยควรเร่งปรับตัวโดยใช้ประโยชน์จากการเป็นอาเซียนเพื่อเพิ่มส่วนแบ่งตลาด รวมทั้งการปรับกลยุทธ์ทางธุรกิจโดยอาศัยจุดแข็งของภาคการท่องเที่ยวของไทยโดยเฉพาะการเป็นที่ยอมรับในด้านการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่งดงาม ความมีอัธยาศัยไมตรีที่ดีของคนไทย การมีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และรสชาติอาหารที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง ธุรกิจจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ตัวอย่างในการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย จำนวน 8 แห่ง โดยแบ่งตามภาค คือ ภาคกลาง ได้แก่ วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม วัดใหญ่ชัยมงคล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาคเหนือ ได้แก่ วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ วัดพระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่ ภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร จังหวัดนครพนม วัดพระธาตุเชิงชุม จังหวัดสกลนคร ภาคใต้ ได้แก่ วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี วัดพระบรมธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยสรุปวิเคราะห์ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 13 ตารางแสดงข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม

วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม	
ภาพ	
สถานที่ตั้ง	ตั้งอยู่ในตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 60 กิโลเมตร
ชื่อและความหมาย	พระปฐมเจดีย์ มีความหมายว่า เจดีย์องค์ใหญ่ หรือเดิมเรียกว่า พระธมเจดีย์ คำว่า “ธม” ภาษาขอม แปลว่า ใหญ่ ตรงกับคำเมืองว่า หลวง ซึ่งเราก็มักเรียกพระนครธม ว่า พระนครหลวง มีฐานะเป็นมหาธาตุหลวงของแผ่นดินสุวรรณภูมิ นับว่าเป็นปูชนียสถานที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในไทย
ประวัติ	เชื่อกันว่า สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช เมื่อทรงส่งสมณทูต 2 รูป คือ พระโสณเถระและพระอุตตรเถระมาเผยแผ่พระศาสนาที่สุวรรณภูมิ ในราวพุทธศตวรรษที่ 3 อย่างไรก็ตาม มีนักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีบางท่าน ระบุว่า พระปฐมเจดีย์ไม่ได้เป็นเจดีย์ที่เก่าแก่ที่สุดของสุวรรณภูมิ แต่เป็นพระมหาธาตุหลวงในยุคทวารวดี เนื่องด้วยเหตุผลประกอบหลายประการ โดยเฉพาะการค้นพบเจดีย์ที่มีอายุเก่าแก่กว่าพระธมเจดีย์ และหลักฐานลายลักษณ์อักษร ที่ระบุว่า พระเจดีย์องค์นี้เดิมขอมเรียก “พระธม”

	ต่อมา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นครอบทับซากเจดีย์องค์เดิมที่มีลักษณะเป็นเนินดินขนาดใหญ่ที่ทรงค้นพบขณะทรงผนวชและได้เสด็จจุดธูปมาลัยบริเวณนี้ โดยทรงเชื่อว่าน่าจะเป็นเจดีย์แห่งแรกในดินแดนไทยที่สร้างขึ้นเมื่อครั้งที่พุทธศาสนาได้เผยแผ่มายังสุวรรณภูมิในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช จึงได้พระราชทานชื่อเจดีย์นี้ว่า พระปฐมเจดีย์ นับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ได้ทรงทำการบูรณปฏิสังขรณ์ต่อเติมในครั้งนั้นแล้ว จนบัดนี้เป็นเวลาร้อยปีเศษ มิได้มีการบูรณะครั้งใหญ่เลย นอกจากซ่อมแซมเล็กน้อย ที่ชำรุดเป็นบางส่วนเท่านั้น จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ.2509 ทางวัดพบว่าตัวองค์พระปฐมเจดีย์มีรอยร้าวแตกร้าวหลายแห่ง กระเบื้องที่ประดับหลุดร่วงลงมา จึงได้แจ้งเรื่องไปยังรัฐบาลสมัยนั้น ทางรัฐบาลเองก็ได้ส่งเรื่องต่อไปยังกระทรวงมหาดไทย ให้เป็นผู้พิจารณาดำเนินการและมอบให้กรมโยธาธิการส่งช่างผู้เชี่ยวชาญไปทำ การสำรวจตรวจสอบซึ่งใช้เวลาอยู่ประมาณ 9 ปี และในที่สุดลงความเห็นว่า องค์พระปฐมเจดีย์ มีความชำรุดมาก ควรดำเนินการบูรณะเป็นการด่วน เมื่อรัฐบาลได้ทราบข้อเท็จจริงและพิจารณาเห็นว่าพระมหาเจดีย์แห่งนี้เป็นเจดีย์สำคัญ เป็นสมบัติที่มีค่ายิ่ง สมควรที่จะต้องรักษาให้ยืนยงคงอยู่ตลอดไป จึงได้อนุมัติงบประมาณ ให้กรมโยธาธิการกระทรวงมหาดไทย เป็นเจ้าของโครงการระยะที่ 1-2 และกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ เป็นเจ้าของโครงการระยะที่ 3 ได้ลงมือทำการซ่อมแซมบูรณะมาตั้งแต่ พ.ศ.2518 สิ้นสุดลง เมื่อ พ.ศ.2524
ศาสนาและความเชื่อ	พระพุทธรูปนิกายเถรวาท
ยุคสมัยทางศิลปะ	พระเจดีย์มีรูปแบบทรงบาตรคว่ำ แบบเจดีย์สาญจิในประเทศอินเดีย เพราะพระเจดีย์เดิมมีลักษณะทรงโอคว่ำหรือทรงมะนาวผ่าซีกแบบเดียวกับพระสถูปสาญจิ แต่ปรากฏว่ามียอดเป็นแบบปรangk ซึ่งต่อมา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชวินิจฉัยว่า อาจมีเจ้านายพระองค์ใดมาบูรณะไว้ก็เป็นได้ ซึ่งตรงกับความรู้ในศิลปจารึกหลักที่ 2 (ศิลปจารึกวัดศรีชุม) ของพระมหาเถรศรีศรัทธา ได้กล่าวไว้ว่า พระมหาเถรศรีศรัทธาฯ ทรงได้แวะมาบูรณะพระธมเจดีย์องค์นี้ ก่อนที่ท่านจะเดินทางกลับเมืองรัต เมื่อคราวที่ท่านเสด็จกลับจากศึกษาศาสนาพุทธในประเทศศรีลังกา ปัจจุบันรูปแบบของพระปฐมเจดีย์เป็นเจดีย์ทรงระฆังขนาดใหญ่ที่สุดใน

	ประเทศไทย บ้างเรียกว่าทรงลังกา เนื่องจากคล้ายคลึงกับเจดีย์ทรงระฆังในศิลปะลังกา พระปฐมเจดีย์มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ มาลัยเถาซึ่งเป็นส่วนรองรับองค์ระฆังที่สืบเนื่องจากสมัยอยุธยา องค์ระฆังในผังกลมขนาดใหญ่ บัลลังก์สี่เหลี่ยม ปล้องไฉนเป็นวงแหวนซ้อนชั้น รองรับด้วยแกนปล้องไฉนที่มีเสาคานเช่นเดียวกับเจดีย์ทรงระฆังสมัยอยุธยา
แผนผัง	เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ขณะผนวช ได้เสด็จอู่ดงค์มานมัสการ ทรงเห็นเป็นเจดีย์ยอดปรางค์ สูง 42 วา เมื่อทรงลาผนวช ได้เสวยราชสมบัติแล้ว ในราว พ.ศ.2396 ได้โปรดให้ก่อพระเจดีย์ใหม่ท่อนั้มองค์เดิมไว้ สูง 120 เมตร กับ 45 เซนติเมตร พร้อมสร้างวิหารคดและระเบียงโดยรอบ งานไม่ทันแล้วเสร็จก็สวรรคต ต่อมารัชกาลที่ 5 โปรดให้ปฏิสังขรณ์จัดสร้างหอระฆัง และประดับกระเบื้องจนสำเร็จ เมื่อถึงรัชกาลที่ 6 ปฏิสังขรณ์พระวิหารหลวง เขียนภาพพระเจดีย์องค์เดิมและภาพต่าง ๆ ไว้ที่ ผนัง รื้อมุขวิหารด้านทิศเหนือสร้างใหม่ เพื่อประดิษฐานพระร่วงโรจนฤทธิ์ศรีอินทราทิตย์ธรรโมภาส มหาวชิราวุธราชูปุชนียบพิตร และรัชกาลที่ 7 โปรดให้สร้างพระอุโบสถขึ้นใหม่
สถาปัตยกรรม	องค์พระปฐมเจดีย์ เป็นพระเจดีย์ใหญ่ รูประฆังคว่ำ ปากผายมหึมา โครงสร้างเป็นไม้ซุง รัตด้วยโซ่เส้นมหึมาก่ออิฐ ถือปูน ประดับด้วยกระเบื้องปูทับ ประกอบด้วยวิหาร 4 ทิศ กำแพงแก้ว 2 ชั้น สูงจากพื้นดินถึงยอดมณฑก 120.45 เมตร ฐานโดยรอบวัด 235.50 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลางวัดโดยรอบ 56.64 เมตร จากปากระฆังถึงสี่เหลี่ยมสูง 18.30 เมตร สี่เหลี่ยมด้านละ 28.10 เมตร ปล้องไฉนทั้งหมดมี 27 ปล้อง เสาหามี 16 ต้น คดพระระเบียงโดยรอบ 562 เมตร กำแพงแก้วชั้นในโดยรอบ 912 เมตร ชั้มระฆังบนลานองค์พระปฐมเจดีย์ 24 ชั้ม
สถานที่เที่ยวชม	จุดที่ 1 องค์พระปฐมเจดีย์ เป็นปูชนียสถานอันสำคัญของประเทศไทย อยู่ภายในวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร มีประวัติความเป็นมายาวนานในแผ่นดินสุวรรณภูมิ เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุขององค์พระโคตมพุทธเจ้า จึงเป็นที่เคารพสักการบูชาของบรรดาพุทธศาสนิกชนทั่วโลก และเป็นพระสฤปเจดีย์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย จังหวัดนครปฐมใช้พระปฐมเจดีย์เป็นตราประจำจังหวัด พระปฐมเจดีย์ที่เห็นอยู่ในปัจจุบันเป็นองค์ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 เมื่อ พ.ศ. 2396 โดยโปรดเกล้าฯ ให้สร้างครอบพระเจดีย์องค์เดิม ซึ่งเป็นเจดีย์เก่าแก่มีฐานแบบโอคว่ำและมียอดปรางค์อยู่

	ข้างบน สันนิษฐานว่ามีอายุอยู่ในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 4 พระเจดีย์องค์ใหม่มีลักษณะเป็นเจดีย์ทรงกลม รูปประฆังคว่ำแบบลังกา มีความสูงจากพื้นดินถึงยอดมณฑป ประมาณ 120.50 เมตร ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้ทรงบูรณะวัดพระปฐมเจดีย์ให้สง่างามมากขึ้น และถือว่าวัดพระปฐมเจดีย์เป็นวัดประจำรัชกาลที่ 6 จุดที่ 2 พระพุทธรูปประทับนั่งห้อยพระบาท พระพุทธรูปประทับนั่งห้อยพระบาทขนาดใหญ่ทำด้วยศิลา พบที่วัดพระเมรุ จ.นครปฐม รวม ๕ องค์ ซึ่งได้เคลื่อนย้ายไปเก็บรักษายังที่ต่างๆ องค์หนึ่งย้ายมาประดิษฐานที่วัดพระปฐมเจดีย์ พุทธลักษณะที่สำคัญ คือ พระพุทธรูปนั่งห้อยพระบาท มีดอกบัวรองรับ ครองจีวรห่มเฉียงเรียบไม่มีริ้ว ชายจีวรด้านหน้าตกลงมาเป็นวงโค้ง พระหัตถ์ขวาแสดงวิตรรกมูทรา โดยจีบนิ้วเป็นวงล้อและกรีดนิ้วพระหัตถ์ พระหัตถ์ซ้ายหงายฝ่าพระหัตถ์วางบนพระเพลา ซึ่งอาจหมายถึงปางประทานพร พระพักตร์มีลักษณะเป็นแบบพื้นเมือง กล่าวคือ พระเนตรโปน เหลือบต่ำ พระขนงต่อเป็นปีกกา พระโอษฐ์แบะ พระนาสิกแบน ทำขมวดพระเกศาเป็นก้นหอยและมีอุษณิษะ จุดที่ 3 พระร่วงโรจนฤทธิ์ สร้างขึ้นในครั้งที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระยุพราชได้เสด็จตรวจค้นโบราณสถานในมณฑล ฝายเหนือ เมื่อ พ.ศ.2452 พบพระพุทธรูปชำรุดองค์หนึ่งจมในพื้นวิหาร วัดโบราณในเมืองศรีสัชชนาลัย โปรดให้ขุดขึ้น พบพระเศียร พระหัตถ์ และพระบาทที่ยังดีไม่ชำรุดมีลักษณะงดงามต้องตามพระราชหฤทัย จึงโปรดให้เชิญลงมากรุงเทพมหานคร ครั้งเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ จึงโปรดให้สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทำรูปหุ่นขี้ผึ้งปฏิสังขรณ์ขึ้นให้เสร็จบริบูรณ์เต็มองค์ ตั้งการพระราชพิธี เททองที่วัดพระเชตุพนฯ เมื่อ พ.ศ.2456 เป็นพระยืนปางห้ามญาติ หล่อด้วยโลหะ ครั้นแล้วเสร็จ อนุญาตเชิญประดิษฐานไว้ที่ซุ้มวิหารทิศ ตรงบันได ใหญ่เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ.2458 ทรงถวายพระนาม ว่า “พระร่วงโรจนฤทธิ์ ศรีอินทราทิตย์ ธรรมโมภาส มหาวชิราวุธ ราชูปถัมภ์” มีขนาดความสูงวัดจากพระบาทถึงพระเศียร 12 ศอก 4 นิ้ว หรือ 7.42 เมตร เป็นพระพุทธรูปปางห้ามญาติ ศิลปะแบบสุโขทัย ประทับยืนอยู่บนฐาน โลหะทองเหลืองลายบัวคว่ำบัวหงาย ทำวงพระพักตร์ตามยาว พระหนุเสี้ยมนิ้วพระหัตถ์ และพระบาทไม่เสมอกัน ห้อยพระหัตถ์ซ้ายลงข้างพระวรกาย ฝ่าพระหัตถ์

	ขว้ายกตั้งขึ้น ยืนออกไปข้างหน้าระดับพระอุระ เป็นกิริยาห้าม มีพระอุทรพลู้อยออกมา ห่มจีวรบางคลุม แขนบติดพระวรกาย ป้ายพระพักตร์สู่ทิศเหนือ ทำด้วยโลหะทองเหลือง หน้า 100 หาบและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าในพระราชพิธีนัยกรรม ให้บรรจุพระอังคารของพระองค์ท่านไว้ในใต้ฐานพระนี้ด้วย
กิจกรรมสำคัญ	ทางวัดกำหนดให้มีงานเทศกาลนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ ในวันขึ้น 12 ค่ำ เดือน 12 ถึง วันแรม 5 ค่ำ เดือน 12 รวม 9 วัน 9 คืน เป็น ประจำทุกปี
การเดินทาง	เดินทางโดยรถยนต์ รถเมล์ประจำทาง สถานีรถไฟนครปฐม
สถานที่พัก	โรงแรมในเมืองนครปฐม
ร้านอาหาร	ร้านอาหารในเมืองนครปฐม

ตารางที่ 14 ตารางแสดงข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม วัดใหญ่ชัยมงคล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วัดใหญ่ชัยมงคล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	
ภาพ	
สถานที่ตั้ง	ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะพระนคร ปัจจุบันเป็นพื้นที่ตำบลคลองสวนพลู อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ชื่อและความหมาย	วัดใหญ่ชัยมงคล เป็นวัดที่เก่าแก่วัดหนึ่ง เดิมชื่อ “วัดป่าแก้ว” หรือ “วัดเจ้าไท” มาจากชื่อเจดีย์ชัยมงคล ซึ่งเป็นอนุสรณ์แห่งชัยชนะอันยิ่งใหญ่ที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงรบชนะมังกะยอชวา พระมหาอุปราชของหงสาวดีที่ตำบลหนองสาหร่าย จังหวัดสุพรรณบุรี ในการทำยุทธหัตถีครั้งนั้น สมเด็จพระนเรศวรได้ทรงใช้พระแสงพลม่ายฟาดฟันพระอุปราชขาดตะพายแล่งเมื่อกลับมาสู่พระนครแล้ว พระองค์ก็จะลงโทษเหล่าทหารที่ตามไปไม่ทันตอนกระทำศึกยุทธหัตถี ซึ่งตามกฎหมายแล้วต้องโทษถึงขั้นประหารชีวิต แต่ช่วงเวลาที่ยรออาญาสมเด็จพระพันรัตน์ พระสังฆราชพร้อมด้วยพระสงฆ์ 25 รูปได้ขอให้พระนเรศวรพระราชทานอภัยยกเว้นโทษให้กับทหารเหล่านั้น โดยให้เหตุผลว่า พระองค์เปรียบดังพระพุทธเจ้าที่แวดล้อมด้วยหมู่मार ก่อนที่จะตรัสรู้ เป็นการประกาศเกียรติและบารมีความกล้าหาญและเก่งกาจของพระองค์ให้ขจรกระจายไปทั่วแว่นทั่วแผ่นดิน สมเด็จพระนเรศวรจึงโปรดให้สร้างเจดีย์องค์ใหญ่ขึ้น เพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งชัยชนะและความมีน้ำพระทัยของพระองค์ที่มีต่อเหล่าทหารเหล่านั้น และพระราชทานนามว่า “เจดีย์ชัยมงคล” สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ.2135 มีความสูง 1 เส้น 1 วา เป็นเจดีย์ที่สูงที่สุดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ประวัติ	วัดแห่งนี้สร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนต้นคือ ในรัชสมัยของสมเด็จพระ

	รามาศิปดีที่ 1 หรืออีกพระนามหนึ่งคือ สมเด็จพระเจ้าอยู่ทอง พระมหากษัตริย์ผู้สถาปนากรุงศรีอยุธยา ตามตำนานกล่าวว่า เมื่อ พ.ศ. 1900 สมเด็จพระเจ้าอยู่ทองได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขุนศพเจ้าแก้ว ซึ่งทิวศดด้วยยอหิวดกโรคขึ้นมาเผา ที่ปลงศพนั้นโปรดให้สถาปนาเป็นพระอาราม นามว่า วัดป่าแก้ว เพื่อเป็นที่พำนักของพระภิกษุคณะป่าแก้ว ซึ่งมีสมเด็จพระวันรัตน์เป็นประธานสงฆ์ จึงได้ชื่อว่า วัดเจ้าพระยาไทย คณะป่าแก้ว คณะสงฆ์สำนักวัดป่าแก้วนี้ บวชเรียนมาจากสำนักรัตนมหาเถระ ในประเทศศรีลังกา คณะสงฆ์นี้ได้เป็นที่เคารพเลื่อมใสของชาวกรุงศรีอยุธยา เป็นอันมาก ทำให้ผู้คนต่างมาบวชเรียนในสำนักสงฆ์คณะป่าแก้วมากขึ้น สมเด็จพระเจ้าอยู่ทอง จึงทรงตั้งอธิบดีสงฆ์ในสมัยนี้เป็นสมเด็จพระวันรัตน์ มีตำแหน่งเป็นพระสังฆราชฝ่ายขาวคู่กับสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ซึ่งมีตำแหน่งเป็นสังฆราชฝ่ายคันถุระ เรื่องราวสำคัญในประวัติศาสตร์ของวัดป่าแก้วมีอยู่ว่า อุโบสถของวัดเคยเป็นที่ซึ่งคณะคิดกำจัดขุนวรรวงศาธิราชกับท้าวศรีสุดาจันท์มาประชุมเสี่ยงเทียนอธิษฐาน ครั้งนั้นได้รับผลสำเร็จจึงอัญเชิญพระเพียรราชาลาผนวช ขึ้นครองราชย์สมบัติทรงพระนามว่า สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พ.ศ. 2104 ในรัชกาลของสมเด็จพระมหาจักรพรรดินั้นเอง ได้มีพระบรมราชโองการให้เอาสังฆราชวัดป่าแก้วไปสำเร็จโทษ ฐานฝึกฝืนให้ฤกษ์ยามแก่ฝ่ายกบฏพระศรีศิลป์ พ.ศ.2135 ในแผ่นดินของพระนเรศวรมหาราช มีเหตุการณ์สำคัญที่ชวนให้เข้าใจว่ามีการสร้างปฏิสังขรณ์เจดีย์ประธานวัด เพื่อเฉลิมพระเกียรติยศของพระองค์ที่ได้ชัยชนะพระมหาอุปราชแห่งพม่า จึงทำให้เชื่อว่าเป็นที่มาของชื่อวัดใหญ่ชัยมงคล วัดป่าแก้ว หรือวัดเจ้าไท ต้องร้างลงเมื่อคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ประมาณ พ.ศ.2309 นางสาวติได้ยกพลมาประชิดพระนครศรีอยุธยา สมเด็จพระที่นั่งสุริยาศรมรินทรโอรสโปรดเกล้าฯ ให้ยกทัพเรือออกจากพระนคร ไปตั้งอยู่ที่วัดป่าแก้ว แต่ทัพเรือสยามเสียที่ข้าศึก พระยาเพชรบุรีถูกสังหาร กองทัพนางสาวติบางส่วนได้ยึดเอาวัดป่าแก้ว หรือวัดเจ้าไท เป็นฐานปฏิบัติการ เมื่อกรุงศรีอยุธยาแตกใน พ.ศ.2310 วัดแห่งนี้จึงได้ร้างลง หลังจากที่วัดใหญ่ หรือ วัดป่าแก้ว หรือ วัดเจ้าไท ได้ร้างลงกว่า 400 ปี ได้มีพระภิกษุ สามเณรแม่ชี กลุ่มหนึ่ง โดยการนำของพระฉลวย สุธมโม ได้เข้ามาหักร้างถ้ำพงที่รกเรื้อปกปิดอารามอันเก่าแก่แห่งนี้เพื่อเป็นที่ปฏิบัติธรรมได้ประมาณ 4 ปี

	ท่านต้องการออกจาริกอีกครั้งจึงได้ไปนิมนต์พระครูภาวนาพิริยคุณ เจ้าอาวาส วัดยม อำเภอบางบาล ให้มาดูแลวัดใหญ่ชัยมงคลต่อ พระครูภาวนาพิริยคุณ (เปลื้อง วิสุทฺฐ) ได้นำคณะพระภิกษุสงฆ์ สามเณร และแม่ชี หักร้างถางพง พื้นพืดแห่งนี้จนได้รับการยกฐานะจากวัดร้างเป็นวัดราชวรวิหารที่มีพระภิกษุจำพรรษา ในปี พ.ศ.2500 โดยได้ชื่อว่าวัดใหญ่ชัยมงคล
ศาสนาและความเชื่อ	พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท
ยุคสมัยทางศิลปะ	ศิลปกรรมสมัยอยุธยา เจดีย์วัดใหญ่ชัยมงคล เป็นเจดีย์ทรงระฆังขนาดใหญ่ มีฐานตอนรับองค์ระฆังเป็นแบบแปดเหลี่ยม ที่ตั้งอยู่บนฐานที่มีซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปอยู่ หรือเรียกว่า เจดีย์ทรงปราสาท
แผนผัง	
สถาปัตยกรรม	ลักษณะสถาปัตยกรรมขององค์เจดีย์มีข้อถกเถียงทางวิชาการว่า เจดีย์ที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบันนี้น่าจะเป็นศิลปะในสมัยพระนารายณ์ลงมา หรือเป็นศิลปะสมัยอยุธยาตอนปลาย มากกว่าที่จะเป็นศิลปะสมัยอยุธยาตอนต้น กล่าวคือ แม้หลักฐานตำนานและพงศาวดารจะระบุว่าวัดนี้สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยต้นอยุธยา แต่สิ่งก่อสร้างต่างๆ มีการบูรณปฏิสังขรณ์เปลี่ยนแปลงเรื่อยมาในทุกยุคทุกสมัย เพราะคำว่าบูรณปฏิสังขรณ์ตามความหมายเดิมของไทยนั้น อาจหมายถึงการรื้อและสร้างขึ้นมาใหม่ทั้งหมดก็ได้ มิได้หมายถึงจะต้องสงวนรักษาตามอย่างของเดิมเท่านั้น ซึ่งเป็นแนวคิดสมัยใหม่ ที่เพิ่งปรากฏเมื่อราว 100 กว่าปีที่ผ่านมเท่านั้น
สถานที่เยี่ยมชม	จุดที่ 1 เจดีย์องค์ใหญ่ของวัด ได้รับการปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ภายในได้มีการค้นพบคาถาชัยมงคลบรรจุอยู่ โดยรอบจะมีการก่ออิฐเป็นกำแพงแก้วล้อมรอบอยู่ และมีการนำพระพุทธรูปปางสมาธิมาประดิษฐานรอบกำแพงแก้วด้านใน จุดที่ 2 ทางด้านทิศตะวันออกของพระเจดีย์ชัยมงคลทรงสร้างพระอุโบสถหลังใหญ่ยังมีซากให้เห็นอยู่จนทุกวันนี้ ได้แก่ ด้านเหนือพระอุโบสถปัจจุบัน มีผนังพระอุโบสถเดิม ก่อด้วยอิฐถือปูนหนาประมาณ 40 ซม. เหลือซากให้เห็นอยู่ค่อนข้างสมบูรณ์แต่ก็ชวนเซเต็มที่ อาศัยความหนาจึงทรงตัวอยู่ได้ ผนังด้านทิศใต้เหลือซากผนังด้านหน้าและด้านหลังพระอุโบสถเพียงเล็กน้อย นอกนั้นกลายเป็นอิฐหักกากปูนทับถมกันอยู่ ซึ่งทางวัดได้ขนย้ายไปถมที่ลุ่มหมดแล้ว ตัวพระอุโบสถที่เห็นในปัจจุบันเป็นพระอุโบสถที่กรมศิลปากรออกแบบ แล้วทางวัดสร้างซ้อนไว้ในซากพระอุโบสถหลังเดิม พระอุโบสถ

	เดิมสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าอู่ทอง ใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติกรรมฐานรวมทั้งประกอบพิธีกรรมต่างๆ พระอุโบสถหลังนี้เคยถูกใช้เป็นสถานนัดพบของเหล่าขุนนาง นำโดยขุนพิเรนทร์เทพและพรรคพวก ซึ่งมาเสี่ยงเทียนเพื่อจะเป็นนิมิตหมายในการไปปราบขุนวรวงค์ษาและท้าวศรีสุตาจันทร์ วิธีการเสี่ยงเทียนคือการพันเทียนขึ้นมา 2 เล่ม เล่มหนึ่งแทนตัวขุน วรวงค์ษา กษัตริย์ที่นักวิชาการหลายท่านไม่นับรวมว่าเป็นหนึ่งในกษัตริย์อยุธยา เทียนอีกเล่มหนึ่งแทนตัวพระเพียรราชา หน่อเนื้อเชื้อกษัตริย์อันหลบหลีกปัญหาการแย่งชิงบัลลังก์ และไปบวชอยู่ที่วัดราชประดิษฐฐาน และจุดเทียนขึ้นพร้อมกัน แต่เทียนเล่มที่เป็นตัวแทนของขุนวรวงค์ษามีเหตุให้ดับลงก่อน จึงถือว่าการล้มล้างจะเป็นผลสำเร็จ ภายในพระอุโบสถ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปชัยมงคล พระประธานที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของวัด นอกจากนั้นแล้วภายในอุโบสถยังมีพระพุทธรูปสำคัญหลายองค์ ส่วนที่เป็นองค์ประธานเป็นพระพุทธรูปซึ่งมีลักษณะเด่นจากที่อื่น คือปั้นด้วยหินทรายตลอดทั้งองค์ ส่วนที่เป็นจิวรอุกลงรักปิดทองประดับแก้ว ส่วนที่ไม่ใช่จิวรนั้นวางเว้นเห็นเป็นเนื้อหินทรายที่สวยงามสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าอู่ทอง ลักษณะเป็นปางมารวิชัย หรือปางสะดุ้งมาร จุดที่ 3 ทางด้านทิศตะวันตกของพระเจดีย์ชัยมงคล มีวิหารหลวง ที่เรียกว่า “ศาลาดิน” ซึ่งยังเหลือซากตอฐานล่องไว้ให้เห็น เข้าใจว่า คงเป็นสถานที่สำหรับพระเจ้าแผ่นดินบำเพ็ญพระราชกุศล ติดกับศาลาดินด้านใต้ยังมี “เกย” สำหรับเจ้านายใช้เป็นที่เสด็จขึ้นลงยานพาหนะ จุดที่ 4 วิหารหลวงอีกหลังหนึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของพระอุโบสถ ติดกับกำแพงวัดซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์นั้น เข้าใจว่า เดิมน่าจะสร้างขึ้นเป็นทำนอง พระที่นั่งทรงธรรม มากกว่าจะเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป เพราะภายในไม่ปรากฏว่ามีฐานชุกชีสำหรับตั้งพระพุทธรูป นอกจากนี้ยังมี “มุขเด็จ” แบบมุขเด็จของพระมหาปราสาท ยื่น ออกไป ทางทิศใต้สำหรับเสด็จออก ให้ ประชาชน เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอีกด้วย ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์ซึ่งสร้างขึ้นในแผ่นดินของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเพื่อใช้เป็นที่สักการบูชา และปฏิบัติพระกรรมฐาน พระพุทธรูปองค์นี้ได้รับการปฏิสังขรณ์ใหม่ในปี พ.ศ.2508 รูปแบบอาคารเป็นลักษณะวิหาร สันนิษฐานว่ามีประตูทางเข้าอยู่ 2 ช่องทางด้านทิศเหนือ (ปัจจุบันได้หายไปหมดแล้ว) ภายในอาคารมี

	หน้าต่างสี่เหลี่ยมเพียง 4 บาน เสาของอาคารเป็นลักษณะกลมปรากฏร่องรอยบัวหัวเสาที่ประดับอยู่บนยอด องค์พระประธานของวิหารหันหน้าไปทางทิศตะวันออกอันเป็นด้านหน้าของวัด ภายหลังได้รับการปฏิสังขรณ์ เดินต่อไปตามทางเดินก็จะพบศาลเจ้าพ่อสิทธิชัยซึ่งตั้งอยู่ทางซ้ายมือ
กิจกรรมสำคัญ	วัดใหญ่ชัยมงคลถือว่าเป็นวัดมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มากที่สุดและเป็นวัดที่นักท่องเที่ยวนิยมมามากที่สุดวัดหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางมาท่องเที่ยว จุดสนใจของวัดใหญ่ชัยมงคลนี้ คือ เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา รวมไปถึงสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น เป็นเจดีย์ที่สูงที่สุดในอยุธยา ด้านหลังวัดมีตำหนักสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่ก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ.2544 เป็นสถานที่ให้ผู้นับถือศรัทธาเข้ามากราบไหว้ นอกจากนี้ บริเวณรอบๆ ยังมีสวนหย่อมที่สวยงามให้พักผ่อน และมีวิหารพระพุทธไสยาสน์ สร้างในสมัยสมเด็จพระนเรศวร เพื่อเป็นที่ถวายสักการบูชาและปฏิบัติพระกรรมฐาน และจะมีพิธีห่มผ้าพระเจดีย์ชัยมงคล ทุกวันวิสาขบูชาของทุกปี
การเดินทาง	เดินทางโดยรถยนต์ รถเมล์ประจำทาง สถานีรถไฟพระนครศรีอยุธยา
สถานที่พัก	โรงแรมในเมืองพระนครศรีอยุธยา
ร้านอาหาร	ร้านอาหารในเมืองพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ 15 ตารางแสดงข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่

วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่	
ภาพ	

สถานที่ตั้ง	ตั้งอยู่บนยอดดอยสุเทพ ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ในเขตตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อและความหมาย	ดอยสุเทพ มาจากชื่อในตำนานของพระฤๅษีวาสุเทพ (สุเทวฤๅษี) ซึ่งจำศีลภาวนาอยู่ ณ ดอยสุเทพ ซึ่งต่อมามีท่านได้ร่วมสถาปนาก่อตั้งเมืองหริภุญชัยหรือเมืองลำพูนในปัจจุบัน โดยได้ยกย่องพระนางจามเทวีเป็นปฐมกษัตริย์
ประวัติ	สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.1926 ในสมัยของพญากือนา โดยทรงขออาราธนาพระสุมนเถระจากสุโขทัยมายังเชียงใหม่พระสุมนเถระได้นำพระบรมธาตุมาด้วย 2 องค์ องค์หนึ่งสร้างเจดีย์บรรจุไว้ที่วัดสวนดอก อีกองค์หนึ่งทรงสร้างเจดีย์บรรจุไว้ที่ยอด ในตำนานพงศาวดารโยนก กล่าวไว้ว่า ในสมัยพญากือนากษัตริย์องค์ที่ 6 แห่งราชวงศ์มังราย (ครองราชย์ พ.ศ.1898 - 1928) ผู้ทรงมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มาก ได้โปรดให้สร้างพระเจดีย์บนดอยสุเทพ โดยทรงนิมนต์พระมหาสุมนเถระเจ้า จากเมืองสุโขทัย ให้มาประกาศศาสนาที่เมืองเชียงใหม่ ในครั้งนั้น พระมหาสุมนเถระเจ้า ได้นำเอาพระบรมธาตุของพระพุทธเจ้ามาด้วย พญากือนาเกิดความเลื่อมใสมาก จึงโปรดให้มีพิธีสงฆ์น้ำพระบรมธาตุ เพื่อจะได้อัญเชิญไปบรรจุไว้ในสถูปเจดีย์ของวัดบุปผาราม ในขณะที่กระทำพิธีสงฆ์น้ำพระบรมธาตุอยู่นั้นเอง พระบรมธาตุได้แยกออกเป็นสองส่วน พญากือนากับพระมหาสวามีสุมนะ จึงได้พร้อมใจกันทำพิธีบรรจุพระบรมธาตุองค์ใหม่ไว้ที่วัดสวนดอก ส่วนพระบรมธาตุองค์เดิมนำไปประดิษฐานไว้ที่ดอยสุเทพ โดยเริ่มจากการอัญเชิญผอบพระบรมสารีริกธาตุ ขึ้นสถิตเหนือเศวตฉัตรธารช้างมงคลแล้วอัญเชิญเสี่ยงช้างพระที่นั่งปล่อยไป หากพระบรมธาตุประสงค์จะสถิตอยู่ ณ ที่ใด ก็ขอให้ช้างมงคลหยุด ณ ที่แห่งนั้น ในระหว่างทางที่ช้างมงคลเดินทางไป ก็ได้หยุดเดินถึงสามครั้ง ทำให้เกิดชื่อของดอยช้างนูนและดอยงาม ครั้งที่สาม ซึ่งถือเป็นครั้งสำคัญ เนื่องจากช้างมงคลได้ไต่เขาไปจนถึงยอดดอยวาสุเทพบรรพต แล้วร้องเสียงดังจนก้องสะท้อนไปทั่วภูเขา เมื่อเดินประพักชัน ๓ รอบแล้วจึงคุกเข่าหมอบลง และทันทีที่อาราธนาพระบรมธาตุลงจากหลังแล้ว ช้างมงคลนั้นล้มลงตายในทันที ซึ่งหมายความว่า จะไม่ยอมเป็นพาหนะของผู้ใดอีก ในการสร้างเจดีย์ประดิษฐานพระบรมธาตุ เริ่มจากการขุดยอดดอยลึก 3 ศอก แล้วเอาแท่งหินใหญ่ 7 ก้อน มากรุเป็นผนังเหมือนหีบใบใหญ่ เมื่อนำพระบรมธาตุลงวางแล้ว ใช้หินถมทับให้แน่นหนาจนถึงปาก จึงก่อสถูปสูง 5 วา ครอบปากหลุมไว้อีกชั้นหนึ่ง พระเจดีย์องค์นี้ สร้างเสร็จเรียบร้อยเมื่อ พ.ศ.

	1928 พ.ศ.2069 สมัยพระเมืองแก้วโปรดให้บูรณปฏิสังขรณ์ใหม่และเสริมเจดีย์ให้กว้างและสูงขึ้น ปี พ.ศ.2100 เจ้าอาวาสในสมัยนั้น (พระมหาญาณมงคลโพธิเถระ) จากลำพูนได้สร้างเป็นบันไดหิน ต่อมาได้สร้างเป็นบันไดนาคโอบปูน ปี พ.ศ.2348 สมัยพระเจ้ากาวิละ โปรดให้บูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุ ปี พ.ศ.2478 ครูบาศรีวิชัยกับสาธุศิษย์และประชาชนช่วยกันสร้างทางขึ้นตอยยาวกว่า 11 กม. เสร็จในเวลา 4 เดือน 22 วัน
ศาสนาและความเชื่อ	พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท
ยุคสมัยทางศิลปะ	พระเจดีย์แบบล้านนา มีฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสด้านละ 3 วา สูง 7 วา รูปทรงเป็นแบบรามัญ
แผนผัง	องค์เจดีย์มีเนื้อที่ฐานด้านละ 6 วา รวม 4 ด้าน เป็นเนื้อที่ 36 ตารางวา โดยรอบมีสิ่งเวียนเหล็ก (รั้วเหล็ก) ขนาดด้านละ 7 วา นั้น ด้านตะวันออกมีซี่ 120 เล่ม ด้านตะวันตกมี 133 เล่ม ด้านใต้มี 130 เล่ม และด้านเหนือมี 120 เล่ม รวมทั้ง 4 ด้านเป็นจำนวน 503 เล่ม นอกจากนี้ มีปราสาทอยู่ทั้ง 4 มุม ราวเทียนอีกด้านละ 9 วา 3 คอก รวม 4 ด้านได้ 39 วา อนึ่ง ด้านตะวันออกมีประทีปทอง 29 ดวง ด้านตะวันตก ได้ และเหนือมีทิศละ 27 ดวง ที่มุมทั้ง 4 มีอีกมุมละ 4 ดวง รวมทั้งหมดมี 113 ดวง และทางทิศเหนือมีพระอุโบสถทรงล้านนา ภายในมีจิตรกรรมฝาผนังภาพประวัติพระธาตุดอยสุเทพ พระวิหาร 2 หลัง ด้านทิศตะวันตกประดิษฐานพระพุทธ ด้านทิศตะวันออกประดิษฐานพระพุทธรูป ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์จำนวน 30 หลัง ศาลาที่พักประชาชนหอนอน สำนักชี ห้องสมุด หอพิพิธภัณฑ พระประธานในอุโบสถ พระพุทธรูปแบบพระสิงห์นั่งขัดสมาธิเพชร อนุสาวรีย์ช้างมงคล (ช้างพระที่นั่งของพระเจ้ากือนาที่บรรทุกโกศพระบรมธาตุเสี่ยงทายขึ้นมานครดอยสุเทพ) อนุสาวรีย์พระสุเทวฤาษี บันไดนาคซึ่งตัวนาคยาวถึง 60 วา
สถาปัตยกรรม	ลักษณะสถาปัตยกรรมของพระธาตุเจดีย์ดอยสุเทพองค์เจดีย์ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยม ถัดขึ้นมาเป็นชั้นลูกแก้วย่อเก็จมีเส้นลวดคาสีเส้นจากชั้นลูกแก้วย่อเก็จขึ้นไปเป็นฐานปัทม์สิบสองเหลี่ยม 3 ชั้น รองรับมาลัยเถา 5 ชั้น ขึ้นไปเป็นองค์ระฆัง 12 เหลี่ยม บัลลังก์ 12 เหลี่ยม ตัวองค์เจดีย์ปิดทองจังโกหมดทั้งองค์ มีระเบียงล้อมโดยรอบ
สถานที่เที่ยวชม	บริเวณโดยรอบองค์พระบรมธาตุ ประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ จุดที่ 1 ฉัตร 4 มุม ทำด้วยทองเหลือง สร้างโดยพระเจ้ากาวิละ กษัตริย์ผู้

	ครองนครเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ.2348 มีความหมายว่า ฉัตรเป็นสัญลักษณ์ของความร่มเย็น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสงบร่มเย็นที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนาที่แผ่ไปในทั้ง 4 ทิศ จุดที่ 2 สัตติบัญชร หรือ รั้วหอก ที่อยู่รอบพระธาตุ ซึ่งมีที่มาจากเหตุการณ์แบ่งพระบรมสารีริกธาตุของโพนพราหมณ์ เมื่อภายหลังการถวายพระเพลิงพระพุทธรูป เนื่องจากเกิดเหตุการณ์แย่งพระบรมสารีริกธาตุของเมืองต่างๆ เพื่อนำไปไว้บูชาประจำเมือง โพนพราหมณ์จึงทำหน้าที่แบ่ง โดยให้ทหารถือหอกรอบล้อมพระบรมสารีริกธาตุไว้ เพื่อป้องกันการแย่งชิง จึงเป็นที่มาของรั้วหอกรอบพระบรมธาตุ จุดที่ 3 หอยอ ลักษณะเหมือนวิหารขนาดเล็ก ประจำอยู่ 4 ด้าน ของพระบรมธาตุ ภายในมีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่มีความหมายถึงการบูชาหรือสรรเสริญคุณของพระพุทธเจ้า (ยอคุณ) จุดที่ 4 หอท้าวโลกบาล ซึ่งเป็นหอยอดแหลมขนาดเล็ก ประจำอยู่ 4 มุมของพระบรมธาตุ หมายถึง ที่ประดิษฐานของท้าวโลกบาลทั้ง 4 ซึ่งเป็นเทพที่ปกป้องรักษาสิ่งสำคัญต่างๆ 4 ทิศ ทำหน้าที่รักษาพระบรมธาตุ ได้แก่ - ท้าวกุเวร หรือท้าวเวสสุวรรณ มียักษ์เป็นบริวาร ทำหน้าที่เฝ้ารักษาทิศเหนือ - ท้าวธตรัฐ มีพวคนครธรพ์เป็นบริวาร ทำหน้าที่รักษาทิศตะวันออก - ท้าววิรุฬปักข์ มีฝูงนาคเป็นบริวาร ทำหน้าที่รักษาด้านทิศตะวันตก - ท้าววิรุฬหก มีเสือเป็นบริวาร ทำหน้าที่รักษาด้านทิศใต้ จุดที่ 5 ไหล่ดอกบัว หรือ ปูระณะฆะณะ (ปูระณะ แปลว่า เต็ม,สมบูรณ์, ฆะณะ แปลว่า หม้อ) แปลว่า หม้อที่แสดงถึงความ สมบูรณ์ ซึ่งหมายถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในล้านนา
กิจกรรมสำคัญ	เป็นวัดที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ วัดพระบรมธาตุดอยสุเทพนี้นักท่องเที่ยวซึ่งถ้าหากเดินทางไปเชียงใหม่จะต้องขึ้นไปนมัสการพระบรมธาตุกันทุกคน ถ้าหากใครไม่ได้ขึ้นไปนมัสการแล้ว ถือเสมือนว่ายังไม่ถึงจังหวัดเชียงใหม่ วัดพระบรมธาตุดอยสุเทพนี้ประดิษฐานอยู่บนดอยสุเทพสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 3,051 ฟุต และเป็นปูชนียสถานสำคัญคู่เมืองเชียงใหม่ จะมีงานประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุ ในวันเพ็ญวิสาขบูชาทุกปี การเดินทางไปตามถนนห้วยแก้ว ผ่านอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย ไปตามทางคด

	เคียวขึ้นเขา ระหว่างทางจะมองเห็นตัวเมืองเชียงใหม่อยู่เบื้องล่าง ระยะทางจากเชิงดอย ประมาณ 11 กิโลเมตร เมื่อขึ้นมาจะเห็นบันไดทอดยาวขึ้นไปสู่วัดและมืนาค 2 ตัว อยู่สองข้างบันได ซึ่งสูง 300 กว่าขั้น วัดพระบรมธาตุดอยสุเทพนี้กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน นอกจากนี้พระธาตุดอยสุเทพยัง เป็น จุดชมวิว ที่สามารถมองเห็นเมืองเชียงใหม่ได้เกือบทั้งเมืองโดยเฉพาะในยาม ค่ำคืนที่จะมองเห็นแสงไฟนับ หมื่นดวงท่ามกลางความมืดของกาลเวลา เป็นภาพที่สวยงามน่าจดจำเป็นอย่างยิ่ง และและก็เป็นอีกจุดหนึ่งที่นักท่องเที่ยว ไม่พลาดที่จะถ่ายรูปคู่กับทิวทัศน์เมืองเชียงใหม่ในเบื้องล่างเพื่อเก็บภาพไว้เป็น ความทรงจำอันน่าประทับใจไม่ว่า จะเป็นช่วงเช้า สาย บ่าย เย็น หรือกลางคืน ที่นี่ก็สร้างความอึ้งใจให้กับนักท่องเที่ยวทุกคนเป็นอย่างมาก วันวิสาขบูชา ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี ยังได้จัดประเพณีเดินขึ้นนมัสการพระธาตุดอยสุเทพ พระครูบาศรีวิชัยได้เปรียญการเดินทางขึ้นวัดพระธาตุดอยสุเทพ ไว้ว่า เป็นเสมือนการเดินทางไปสู่การตรัสรู้เป็นพระอรหันต์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยเปรียบเทียบบวัดพระธาตุดอยสุเทพ คือ วัดอรหันตา ลักษณะการเดินทางจะเดินด้วยเท้า ถือประทีปธูปเทียนเป็นริ้วขบวน ประกอบด้วย พระสงฆ์เดินนำหน้าสวดมนต์ และประชาชนเดินตามหลัง โดยเริ่มขบวน ณ วัดศรีโสดา หรือบริเวณ อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย แล้วเดินทางขึ้นไปนมัสการวัดพระธาตุดอยสุเทพ หลังจากนั้นก็บำเพ็ญศีลวิปัสสนา ทำบุญตักบาตรในเช้าวันรุ่งขึ้น แล้วจึงเดินทางกลับ จึงถือว่าได้อานิสงส์แรงหรือได้ทำบุญมากนั่นเอง
การเดินทาง	เดินทางโดยรถยนต์ รถเมล์ประจำทาง สถานีรถไฟเชียงใหม่ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่
สถานที่พัก	โรงแรมในเมืองเชียงใหม่
ร้านอาหาร	ร้านอาหารในเมืองเชียงใหม่

ตารางที่ 17 ตารางแสดงข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม วัดพระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่

วัดพระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่	
ภาพ	
สถานที่ตั้ง	ตั้งอยู่ที่หมู่ 11 ถนนช่อแฮ ตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
ชื่อและความหมาย	คำว่า “แฮ” ในภาษาล้านนามีความหมายว่า “แพร่” แปลว่า ผ้าแพร่
ประวัติ	ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างเมื่อใด หากแต่ในจารึกวัดป่าแดง กล่าวว่า พ.ศ. 1902 พระมหาธรรมราชา (ลิไท) ได้เสด็จมาบูรณปฏิสังขรณ์พระเจดีย์แห่งนี้ ตามหลักฐานในตำนานพระเจ้าเลียบโลก กล่าวว่า สมัยครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าได้เสด็จมา ณ ดอยโกสิยะแห่งนี้ และได้มอบพระเกศาให้กับขุน ลัวะอ้ายก้อมจึงได้นำมาใส่ในท้องสิงห์ทองคำบรรจุไว้ในองค์พระเจดีย์พระธาตุช่อแฮแห่งนี้ เพื่อไว้เป็นที่เคารพสักการะสืบมา เช่นเดียวกับตำนานพระธาตุช่อแฮ กล่าวถึงพระพุทธเจ้าได้เสด็จมาถึงเมืองพล (เมืองแพร่) ประทับ ณ ดอยโกสิยชัคคะบรรพต ขณะนั้นมีหัวหน้าชาวลัวะนามว่าขุนลัวะอ้ายค้อม (อ่านว่า “ก้อม”) ได้มากราบไหว้พระพุทธเจ้าที่บนดอยนี้ พระพุทธเจ้าได้แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ให้ขุนลัวะอ้ายค้อมเห็น เนื่องจากสถานที่นี้เป็นที่ร่มรื่น เหมาะสมที่จะตั้งเป็นสถานที่ไว้ในพระพุทธศาสนา พระองค์ได้ประทานพระบรมสารีริกธาตุที่ระลึก โดยเอาเส้นพระเกศาเส้นหนึ่งให้แก่ขุนลัวะอ้ายค้อมไว้ มีรับสั่งให้เอาเส้นพระเกศานี้ไปไว้ในถ้ำที่อยู่ใกล้บริเวณนี้ พระองค์มีรับสั่งอีกว่าเมื่อพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว ให้เอาพระบรมสารีริกธาตุพระศอกข้างซ้ายมาบรรจุไว้ ณ สถานที่นี้ และต่อไปภายหน้าจะ

	ได้ชื่อว่าเมืองแพร์ โดยเป็นเมืองใหญ่ซึ่งพระองค์เคยเสด็จประทับนั่ง ณ ใต้ต้นหมากนี้ เมื่อทรงทำนายแล้วก็เสด็จจาริกไปยังเมืองต่าง ๆ ที่ทรงเห็นว่าควรจะเป็นที่ตั้งพระธาตุได้ จากนั้นจึงเสด็จกลับไปยังพระเชตวันอารามและหลังจากที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว 218 ปี ตรงกับสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช พระเจ้าอโศกมหาราชและพระอรหันต์ทั้งปวงได้ร่วมกันอธิษฐานว่าเมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังมีพระชนม์ชีพอยู่นั้นเคยเสด็จไปยังถิ่นฐานบ้านเมืองหลายแห่ง แล้วทรงหมายสถานที่ที่ควรจะบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ จึงขออัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุที่ได้บรรจุในโกศที่เตรียมไว้นั้นไปสถิตอยู่ในสถานที่ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงหมายไว้นั้นเถิด เมื่ออธิษฐานแล้วพระบรมสารีริกธาตุทั้งหลายก็เสด็จออกจากโกศโดยทางอากาศไปตั้งอยู่ที่แห่งนั้น ๆ ทุกแห่ง ส่วนพระบรมสารีริกธาตุเหลืออยู่ พระอรหันต์ทั้งปวงก็อัญเชิญไปบรรจุในพระเจดีย์ 84,000 องค์นั้น แล้วประกาศแก่เทวดาทั้งหลายให้พิทักษ์รักษาตลอดไป จนกว่าจะหมดอายุแห่งพระพุทธศาสนา 5,000 พระวัสสา สำหรับซื้อพระธาตุช่อแฮนั้น บ้างว่าได้มาจากซื้อผ้าแพรชั้นดีซึ่งทอจากสิบสองปันนาที่ชาวบ้านนำมาผูกบูชาพระธาตุ บ้างก็ว่ามาจากผ้าแพรที่ขุนลัวะอ้ายก็้อมนำมาถวาย ในด้านประวัติศาสตร์ ปรากฏหลักฐานการก่อสร้างขึ้นสมัยกรุงสุโขทัย โดยระหว่างจุลศักราช 586-588 (พ.ศ.1879-1881) ในสมัยพระมหาธรรมราชา (ลิไท) ขณะดำรงพระยศเป็นพระมหาอุปราช ปกครองเมืองศรีสัชนาลัย ได้เสด็จมาสักการะองค์พระธาตุช่อแฮ และใน พ.ศ.1902 ได้เสด็จมาปฏิสังขรณ์พระเจดีย์แห่งนี้ และขนานนามว่า “โกสิยธัชคคปพพะเต” หรือ “โกสิยธัชคคบรรพต” จากนั้นได้จัดงานสักการะ 7 วัน 7 คืน และต่อมาจึงได้ชื่อว่า “พระธาตุช่อแฮ” สมัยกรุงธนบุรี (ปี พ.ศ.2312) สมเด็จพระเจ้าตากสิน ทรงยกทัพตีพม่าที่ยึดครองล้านนาอยู่โดยมี พญาแพร์หรือเจ้ามังไชยะ ผู้ปกครองเมืองแพร์ พาขุนนาง กรมการเมืองและไพร่พล เข้าเฝ้าถวายบังคม เข้าร่วมทัพ ยกทัพไปตีพม่าที่เมืองเชียงใหม่ สมเด็จพระเจ้าตากสินจึงโปรดแต่งตั้งให้เป็น พระยาศรีสุริยวงศ์ ดังนั้นในสมัยกรุงธนบุรี จึงได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์องค์พระธาตุช่อแฮ โดยพญาแพร์หรือเจ้ามังไชยะ (พระยาศรีสุริยวงศ์) ตลอดจน พญาแพร์หรือเจ้ามังไชยะ (พระยาศรีสุริยวงศ์) ได้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาดูแลองค์พระบรมธาตุช่อแฮจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในปี พ.ศ. 2361

	ก็ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์โดยเจ้าหลวงเทพวงศ์ (เจ้าหลวงเทพวงศ์ลินทอง) ในปี พ.ศ.2373 เจ้าหลวงอินทวิไชย ก็รับการบูรณปฏิสังขรณ์ต่อจากเจ้าหลวงเทพวงศ์ ในปี พ.ศ.2415 เจ้าหลวงที่มีบทบาทในตำบลป่าแดงมากที่สุด และอุปถัมภ์พระบรมธาตุช่อแฮตลอดคือ เจ้าหลวงพิมพิสาร (เจ้าหลวงขาเค) และจนมาถึงเจ้าหลวงองค์สุดท้ายของเมืองแพร่เป็นผู้ที่มีพระคุณต่อเมืองแพร่มากที่สุด คือเจ้าหลวงพิริยะเทพวงศ์ (เจ้าพิริยวิไชย) ท่านปกครองเมืองแพร่ ปี พ.ศ.2432 ต่อมา ปี พ.ศ.2445เจ้าหลวงเดินทางไปหนิภัยที่หลวงพระบางซึ่งในปีนั้นเมืองแพร่เกิดจลาจลเงี้ยวปล้นเมืองแพร่ ในปี พ.ศ.2467 องค์พระธาตุช่อแฮก็ได้รับการบูรณะครั้งใหญ่อีกครั้งโดยนักบุญแห่งล้านนาไทยที่ซึ่งเรียกตามคนเมืองแพร่ว่า ครูบาศีลธรรมหรือครูบาศรีวิชัยนั่นเอง ดังคำตำนานปางเดิม
ศาสนาและความเชื่อ	พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท
ยุคสมัยทางศิลปะ	วัดพระธาตุช่อแฮ เป็นวัดที่ตั้งอยู่บนเนินเขาเตี้ยสูงประมาณ 28 เมตร องค์พระธาตุช่อแฮเป็นเจดีย์ ศิลปะเชียงแสน แบบแปดเหลี่ยม ยอดมุมไม้สิบสอง บุด้วยทองคำบวบหรือทองจังโก องค์พระธาตุสูง 33 เมตร ฐานสี่เหลี่ยมกว้างด้านละ 11 เมตร
แผนผัง	ลักษณะองค์พระธาตุตั้งอยู่บนฐานเขียงสี่เหลี่ยม 1 ชั้น ถัดขึ้นไปเป็นฐานหน้ากระดานแปดเหลี่ยม 3 ชั้นรองรับ ถัดไปเป็นฐานบัวคว่ำและชุดท้องไม้แปดเหลี่ยม ซ้อนลดชั้นกันขึ้นไป 7 ชั้น จากนั้นเป็นบัวระฆัง 1 ชั้น และหน้ากระดานหนึ่งชั้น จนถึงองค์ระฆังแปดเหลี่ยม ถัดขึ้นไปเป็นบัลลังค์ยอดมุมไม้สิบสองและปล้องไฉน ส่วนยอดฉัตรประดับตกแต่งด้วยเครื่องบนแบบล้านนา มีริ้วเหล็กครอบองค์พระธาตุ 4 ทิศ มีประตูเข้าออก 4 ประตู
สถาปัตยกรรม	ลักษณะสถาปัตยกรรมพระธาตุช่อแฮ เป็นเจดีย์แปดเหลี่ยม ฐานล่างเป็นฐานเขียงสี่เหลี่ยม 3 ชั้น ถัดขึ้นไปเป็นชั้นบัวกลาแปดเหลี่ยม รองรับองค์ระฆังแปดเหลี่ยม บัลลังค์ยอดมุม 12 ถัดไปเป็นปล้องไฉน ปลียอด และฉัตรยอดดอกหมากเบ้ง มีริ้วเหล็กครอบองค์พระธาตุ 4 ทิศ มีประตูเข้าออก 4 ประตู แต่ละประตูได้สร้างซุ้มแบบปราสาทล้านนาไว้อย่างสวยงาม
สถานที่เที่ยวชม	จุดที่ 1 หลวงพ่อช่อแฮ เป็นพระประธานประดิษฐานในพระอุโบสถ ศิลปะล้านนา เชียงแสน สุโขทัย สันนิษฐานว่า สร้างขึ้นหลังจากสร้างองค์พระธาตุช่อแฮแล้ว มีอายุหลายร้อยปี หน้าตักกว้าง 3.80 เมตร สูง 4.50 เมตร ก่อสร้างด้วยอิฐโอบปูน ลงรักปิดทอง

	จุดที่ 2 พระเจ้าทันใจและไม่เสี่ยงทาย พระเจ้าทันใจหรือหลวงพ่ótันใจ เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิปูนปั้น ลงรักปิดทอง หน้าตักกว้าง 30 นิ้ว สูงประมาณ 2 ศอก (กว้าง 80 เซนติเมตร สูง 1.20 เซนติเมตร) เป็นพระพุทธรูปองค์ใหม่ที่สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2465 ผู้สร้างคือ ชาวไทใหญ่ (เงี้ยว) สร้างพระพุทธรูปองค์นี้แทนพระพุทธรูปองค์เดิมที่หล่อด้วยเงิน (ตะกั่ว) ที่ถูกลักไป พระเจ้าทันใจหรือหลวงพ่ótันใจ (ทางเหนืออ่านว่า พระเจ้าตันใจ) เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่มีผู้นิยมมากราบไหว้ บนบานศาลกล่าวอยู่เสมอ เชื่อว่าเป็นพระพุทธรูปที่ใครมาขอพรแล้ว จะได้สิ่งนั้นอย่างสมประสงค์ ด้านหลังซุ้มพระเจ้าทันใจประดิษฐานอยู่ มีไม้เสี่ยงทายทำด้วยไม้รวก หรือไม้สัก มีความยาวเกิน 1 วา คาดว่าใช้แทนไม้เซียมซี เมื่อผู้ใดต้องการเสี่ยงทายสิ่งใด ก็จะนำไม้ดังกล่าวมาทาบกับช่วงแขนที่กางเหยียดตรงไปจนสุดแขนทั้งสองข้าง ความยาวของวายุตรงจุดใดของไม้ก็จะ ทำเครื่องหมายไว้แล้วนำไม้มาอธิษฐานเบื้องหน้าพระเจ้าทันใจว่า สิ่งที่คุณประสงค์นั้นจะสำเร็จหรือไม่ หากสำเร็จก็ขอให้ความยาวของตนเลยจุดที่ทำเครื่องหมายไว้ออกไป เมื่ออธิษฐานเสร็จแล้ว ก็นำไม้เสี่ยงทายขึ้นมาวางอีกครั้งหนึ่ง จุดที่ 3 พระพุทธโลกนารถพิตร และวิหารศิลปะล้านนาประยุกต์ เป็นพระพุทธรูปปางพระนาคปรก ประดิษฐานอยู่ในวิหารศิลปะล้านนาประยุกต์ ภายในมีภาพจิตรกรรมฝาผนังอย่างสวยงาม สร้างขึ้นในปี 2534 โดยมีเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินธโร, ป.ธ.9) เป็นประธานเททองหล่อและเบิกพระเนตร องค์พระขนาดหน้าตักกว้าง 3.60 เมตร สูง 7 เมตร สร้างด้วยโลหะทองเหลือง ลงรักปิดทอง จุดที่ 4 พระเจ้าไม้สัก สร้างด้วยไม้สักทอง หน้าตักกว้าง 33 นิ้ว สูง 87 นิ้ว เป็นศิลปะสมัยล้านนา จุดที่ 5 พระเจ้านอน เป็นพระพุทธรูปที่ชาวจังหวัดแพร่เคารพนับถือ ก่อนจะขึ้นไหว้องค์พระธาตุดอยสุเทพ ชาวบ้านมักจะแวะไหว้พระเจ้านอนก่อนเสมอ สร้าง เมื่อขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 เหนือ พ.ศ. 2459 เป็นพระเจ้านอนศิลปะพม่า ขนาดยาว 3.70 เมตร สูง 1.35 เมตร ก่อสร้างด้วยอิฐโบกปูน ลงรักปิดทอง ธรรมชาติอันโบราณ มีความสวยงามวิจิตรบรรจง ลวดลายไทยผสมศิลปะทางล้านนา ซึ่งมีนางแก้ว ทองถิ่น สร้างอุทิศให้ นายคลอง ทองถิ่น เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2492 ก่อสร้างด้วยไม้สักแกะสลัก ลงรักปิดทอง

	จุดที่ 6 กรอฐิครุบาทศรีวิชัย บรรจุฐิธาตุส่วนที่ 5 จากจำนวน 7 ส่วนของครุบาทศรีวิชัย สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกบุญคุณที่ท่านได้ทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา จุดที่ 7 บันไดนาโคโบราณ ภายในวัดพระธาตุช่อแฮมีบันไดนาโค อยู่ 4 ด้าน และบันไดสิงห์ 1 ด้าน รวม 5 บันได ซึ่งล้วนมีความยาวและจำนวนขั้นไม่เท่ากัน จุดที่ 8 เจ้ากุ่มภักดิ์ มีความเชื่อว่า นาคที่เฝ้าบันไดกุ่มภักดิ์ ด้านทิศตะวันออกขององค์พระธาตุช่อแฮ ชอบหนีออกไปเล่นน้ำที่ลำน้ำแม่สาย หมู่บ้านโน เป็นประจำ ชาวบ้านจึงสร้างเจ้ากุ่มภักดิ์นั่งทับขดหางนาควัว เพื่อมิให้หนีไปเล่นน้ำอีก จุดที่ 9 แผ่นศิลาจารึก ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าพระเจ้าทันใจ จารึกเรื่องราวการสร้างบันไดด้านทิศตะวันตก
กิจกรรมสำคัญ	คนล้านนามีความเชื่อกันว่า พระธาตุช่อแฮ เป็นพระธาตุประจำปีเกิดปีเสือ (ปีชาล) พระธาตุช่อแฮ เป็นพระธาตุ 1 ใน 12 ราศี คือ เป็นพระธาตุประจำปีเกิดสำหรับคนที่เกิดปีเสือ (ปีชาล) หากนำผ้าแพรสามสีไปถวายจะทำให้ชีวิตมีพลังคุ้มครองป้องกันศัตรูได้ การสวดและไหว้ให้เริ่มต้นนะโม 3 จบ แล้วสวดตามด้วยคาถาบูชาพระธาตุ 5 จบ พลังบารมีจะดลบันดาลให้มีชีวิตที่ดีขึ้น พระธาตุช่อแฮ หมายถึง เจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุพระศอกซ้ายและพระเกศาธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและประดับบูชาด้วยผ้าแพรอย่างดี และมีการจัดงานเฉลิมฉลองสักการะ 7 วัน 7 คืน ระหว่างวันขึ้น 11 ค่ำ ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 เหนือ (เดือน 4 ภาคกลาง) ซึ่งอยู่ระหว่างในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ต้นเดือนมีนาคมของทุกปี พระธาตุช่อแฮ เป็นพระธาตุ 1 ใน 12 ราศี คือเป็นพระธาตุประจำปีเกิดสำหรับคนที่เกิดปีชาล หากนำผ้าแพรเนื้อดีไปถวายสักการะองค์พระธาตุช่อแฮ จะทำให้ชีวิตมีความสุข มีความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต หน้าที่การงาน และมีพลังคุ้มครองป้องกันศัตรูได้ ซึ่งหลังจากพระยาสิทธิ ได้บูรณปฏิสังขรณ์วัดพระธาตุช่อแฮแล้ว ได้โปรดให้มีงานฉลองสมโภช 5 วัน 5 คืน ระหว่างวันขึ้น 11 ค่ำ ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 เหนือ เดือน 4 ใต้ ซึ่งอยู่ระหว่างในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ต้นเดือนมีนาคมของทุกปี นับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาเจ้าผู้ครองนครแพร่ทุกองค์จึงได้ยึดถือประเพณีไหว้พระธาตุประจำปี สืบมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน วัดพระธาตุช่อแฮจึงได้จัดงานประเพณีนมัสการองค์

	พระราชอุชเช โดยยึดถือตามจันทรคติ ในระหว่างวันขึ้น 9 ค่ำ - ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 เหนือ (เดือน 4 ภาคกลาง) ของทุกปี โดยใช้ชื่องานว่า “งานประเพณีไหว้พระธาตุช่อแฮ เมืองแพร่แห่ตุงหลวง” ประเพณีการไหว้พระธาตุช่อแฮเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาช้านาน เดิมจะจัด 5 วัน 5 คืน ในปี พ.ศ. 2536 ได้เปลี่ยนแปลงเป็น 7 วัน 7 คืน วันแรกของงาน จะเริ่มขึ้นในวันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 6 เหนือ เดือน 4 ได้ของทุกปีซึ่งถือว่าการจัดงานไหว้พระธาตุช่อแฮ ยึดถือตามจันทรคติเป็นหลัก ประเพณีไหว้พระธาตุช่อแฮ เมืองแพร่ แห่ตุงหลวง ในการจัดงานมีขบวนแห่อันยิ่งใหญ่ประกอบไปด้วยริ้วขบวนของทุกอำเภอ การฟ้อนรำ ขบวนช้างเจ้าหลวง และเครื่องบรรณาการ ขบวนแห่ กังสดาล ขบวนแห่หมากเบ็ง ขบวนต้นผึ้ง ขบวนแห่ผ้าห่มองค์พระธาตุ 12 ราศี ซึ่งประกอบด้วยขบวนตุง 12 ราศี ขบวนข้าวตอกดอกไม้ ต้นหมาก ต้นผึ้ง ต้นดอก ขบวนแห่ผ้าห่มองค์พระธาตุ 12 ราศี ขบวนกังสดาล ขบวนตุง ขบวนฟ้อนรำ มีการเทศน์และมีการเทศน์และฟังเทศน์มหาชาติ มหาเวสสันดรชาดก ทั้งกลางวันและกลางคืน สำหรับกลางคืนมีมหรสพสมโภชตลอดงาน การเดินทางมาเที่ยววัดพระธาตุช่อแฮ ถนนสายหลัก คือ ถนนช่อแฮ เริ่มตั้งแต่สี่แยกบ้านทุ่ง อำเภอเมืองแพร่ ซึ่งเป็นสี่แยกใจกลางเมืองแพร่ เข้าสู่ถนนช่อแฮ และตรงไปตามถนนช่อแฮ ผ่านโรงพยาบาลแพร่ สนามบินจังหวัดแพร่ หมู่บ้านเหล่า หมู่บ้านนาจักร หมู่บ้านแต หมู่บ้านมั่ง สถานที่ตั้งของวัดพระธาตุช่อแฮ พระอารามหลวง อยู่ในบริเวณเขตเทศบาลตำบลช่อแฮ ด้วยระยะทาง 9 กิโลเมตร จากตัวเมืองจังหวัดแพร่ มีคำกล่าวกันว่าบุคคลใดที่มาเที่ยวจังหวัดแพร่แล้วจะต้องมานมัสการพระธาตุช่อแฮ เพื่อเป็นสิริมงคลกับตนเอง จนมีคำกล่าวว่า ถ้ามาเที่ยวจังหวัดแพร่ แต่ไม่ได้มานมัสการพระธาตุช่อแฮเหมือนไม่ได้มาจังหวัดแพร่
การเดินทาง	เดินทางโดยรถยนต์ รถเมล์ประจำทาง ท่าอากาศยานแพร่
สถานที่พัก	โรงแรมในเมืองแพร่
ร้านอาหาร	ร้านอาหารในเมืองแพร่

ตารางที่ 16 ตารางแสดงข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร จังหวัดนครพนม

วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร จังหวัดนครพนม	
ภาพ	
สถานที่ตั้ง	ตั้งอยู่ ณ ริมฝั่งแม่น้ำโขง ถนนชยางกูร บ้านธาตุพนม ตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม
ชื่อและความหมาย	เดิมเมืองนครพนมคือเมืองมรุกขนคร ซึ่งตั้งอยู่ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงในบริเวณที่มีภูเขาสลับซับซ้อน จึงนำคำว่า พนม ซึ่งแปลว่าภูเขามาใช้ พระธาตุพนมจึงหมายความว่าถึง พระธาตุแห่งภูเขา
ประวัติ	ตามตำนานพระธาตุพนม ในอุรังคนิทานกล่าวว่า สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าพร้อมทั้งพระอานนท์ ได้เสด็จมาทางทิศตะวันออก โดยทางอากาศ ได้มาลงที่ดอนกอนเนา แล้วเสด็จไปหนองคันแทเสื่อน้ำ (เวียงจันทน์) ได้พยากรณ์ไว้ว่า ในอนาคตจะเกิดบ้านเมืองใหญ่ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธศาสนา จากนั้นได้เสด็จไปตามลำดับ ได้ทรงประทานรอยพระพุทธบาทไว้ที่ โพนฉั่น (พระบาทโพนฉั่น) อยู่ตรงข้ามอำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย แล้วเสด็จมาที่พระบาทเวินปลา ซึ่งอยู่เหนือเมืองนครพนม ปัจจุบัน ได้ทรงพยากรณ์ที่ตั้งเมืองมรุกขนคร (นครพนม) และได้ประทับพักแรมที่ภูกำพร้าวหนึ่งคืน วันรุ่งขึ้นเสด็จข้ามแม่น้ำโขง ไปบิณฑบาตที่เมืองศรีโคตรบูรณ พักอยู่ที่ร่มต้นรังต้นหนึ่ง (พระธาตุอิงฮังเมืองสุวรรณเขต) แล้วกลับมาทำภตกิจ (ฉันอาหาร) ที่ภูกำพร้าวโดยทางอากาศ พญาอินทร์ได้เสด็จมาเฝ้าและทูลถามพระพุทธองค์ ถึงเหตุที่มาประทับที่ภูกำพร้าว พระพุทธองค์ได้ตรัสว่า เป็นประเพณีของพระพุทธเจ้าทั้ง 3 พระองค์

	ในภัททกัลป์ที่นิพพานไปแล้ว บรรดาสาวกจะนำพระบรมสารีริกธาตุ มาบรรจุไว้ที่ภูกัฬา พระพุทธองค์เมื่อนิพพานแล้ว พระมหากัสสปะ ผู้เป็นสาวก ก็จะนำเอาพระบรมสารีริกธาตุมาบรรจุไว้ ณ ที่นั้นเช่นกัน จากนั้นพระพุทธองค์ก็ได้ทรงปรารภถึงเมืองศรีโคตรบูร และมรุกขนคร แล้วเสด็จไปหนองหารหลวง ได้ทรงเทศนาโปรดพญาสุวรรณพิงคาระ และพระเทวีประทานรอยพระพุทบาทไว้ ณ ที่นั้น แล้วเสด็จกลับพระเชตวัน หลังจากนั้นก็เสด็จปรินิพพานที่เมืองกุสินารา เมื่อพระพุทธองค์เสด็จปรินิพพานแล้ว มัลลกะศัตรีทั้งหลายได้ถวายพระเพลิงพระสรีระ แต่ไม่สำเร็จ จนเมื่อพระมหากัสสปะมาถึงได้อธิษฐานว่า พระธาตุองค์ใดที่จะอัญเชิญไปประดิษฐานที่ภูกัฬา ขอพระธาตุองค์นั้นเสด็จมาอยู่บนฝ่ามือ ดังนี้แล้ว พระอรรคธาตุ ก็เสด็จมาอยู่บนฝ่ามือขวาของพระมหากัสสปะ ขณะนั้นไฟธาตุก็ลุกขึ้นโชติช่วง เภาพระสรีระได้เองเป็นอศักรรย์ เมื่อถวายพระเพลิงและแจกพระบรมสารีริกธาตุเสร็จเรียบร้อยแล้ว พระมหากัสสปะพร้อมด้วยพระอรหันต์ 500 องค์ ก็ได้อัญเชิญพระอรรคธาตุมาทางอากาศ แล้วมาลงที่ดอยแท่น (ภูเพ็กในปัจจุบัน) จากนั้นได้ไปบิณฑบาตที่เมืองหนองหารหลวง เพื่อบอกกล่าวแก่พญาสุวรรณพิงคาระ ตำนานตอนนี้ตรงกับตำนานพระธาตุเชิงชุม และพระธาตุนารายณ์เจงเวง ในการสร้างพระธาตุนี้ ท้ายพระยาเมืองต่าง ๆ พญานันทเสน เมืองศรีโคตรบูรณ์ (เมืองนครพนม เดิม) พญาจุลนีพรหมทัต พระยาอินทรปัตนคร และพญาดำแดง เมืองหนองหาน้อย พากันยกโยธามาช่วยสร้างพระธาตุพนมจนเสร็จและบรรจุอรรคธาตุพร้อมของมีค่าไว้ ได้พากันปั้นดินดิบก่อแล้วเผาไฟ ตามคำแนะนำของพระมหากัสสปะ แบบพิมพ์ดินกวางยาวเท่ากับฝ่ามือพระมหากัสสปะ ครั้นปั้นดินเสร็จแล้วก็พากันขุดหลุมกว้าง 2 วา ลึก 2 ศอก เท่ากันทั้ง 4 ด้าน เมื่อก่อดินขึ้นเป็นรูปเตา 4 เหลี่ยม สูง 1 วา โดยพญาทั้ง 4 แล้ว พญาสุวรรณพิงคาระก็ได้ก่อส่วนบน โดยรวมยอดเข้าเป็นรูปฝาร่มสูง 1 วา รวมความสูงทั้งสิ้น 2 วา แล้วทำประตูเตาไฟทั้ง 4 ด้าน เอาไม้จวง จันทน์ กฤษณา กระลำพัก คันธรส ชมพู นิโครธ และไม้รัง มาเป็นพื้น ทำการเผาอยู่ 3 วัน 3 คืน เมื่อสุกแล้วจึงเอาหินมากคอยกลางโคก มาถมหลุม เมื่อสร้างอุโมงค์ดังกล่าวเสร็จแล้ว พญาทั้ง 5 ก็ได้บริจาคของมีค่าบรรจุไว้ในอุโมงค์เป็นพุทธบูชา

	จากนั้น พระมหากัสสปะ ก็ได้อัญเชิญพระอรุรังครธาตุ เข้าบรรจุภายในที่อันสมควร แล้วให้ปิดประตูโงมค์ไว้ทั้ง 4 ด้าน โดยสร้างประตูด้วยไม้ประดู่ใส่ดาลปิดไว้ทั้ง 4 ด้าน แล้วให้คนไปนำเอาเสาศิลาจากเมืองกุสินารา 1 ต้น มาฝังไว้ที่มุมเหนือตะวันออก แปลงรูปอัสุมชี (ยักษิณีหน้าเป็นม้า) ไว้โคนต้น เพื่อเป็นหลักชัยมงคลแก่บ้านเมืองในชมพูทวีป นำเอาเสาศิลาจากเมืองพาราณสี 1 ต้น ฝังไว้มุมใต้ตะวันออก แปลงรูปอัสุมชีไว้โคนต้น เพื่อหมายมงคลแก่โลก นำเอาเสาศิลาจากเมืองตักศิลา 1 ต้น ฝังไว้มุมเหนือตะวันตก พญาสุวรรณพิงคาระให้สร้างรูปม้าอาชาไนยไว้ตัวหนึ่ง หันหน้าไปทางทิศเหนือ เพื่อแสดงว่าพระบรมธาตุเสด็จออกมาทางทิศทางนั้น และพระพุทธรูปจากเจริณรุ้งเรื่องจากเหนือเจือมาได้ พระมหากัสสปะให้สร้างม้าพลาหกไว้ตัวหนึ่ง คู่กัน หันหน้าไปทางทิศเหนือ เพื่อเป็นปริศนาว่า พญาศรีโคตรบูรจักได้สถาปนาพระอรุรังครธาตุไว้ตราบเท่า 5,000 พระวัสสา เกิดทางใต้และขึ้นไปทางเหนือ เสอาอินทขิล ศิลาทั้ง 4 ต้น ยังปรากฏอยู่ 2 ต้น ทางทิศตะวันออก ส่วนอีก 2 ต้น ได้ก่อหอรระขังหุ้มไว้ ส่วนม้าศิลาทั้ง 2 ตัว ก็ยังปรากฏอยู่ถึงปัจจุบัน เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2518 เวลา 19.38 น. ด้วยเหตุที่มีฝนตกพายุพัดแรงติดต่อมาหลายวันและความเก่าแก่ขององค์พระธาตุ พระธาตุพนมจึงได้ล้มทลายลงมาทั้งองค์ ประชาชนทั้งประเทศได้ร่วมบริจาคทุนทรัพย์และรัฐบาลได้ก่อสร้างองค์พระธาตุขึ้นใหม่ตามแบบเดิม การก่อสร้างนี้เสร็จสิ้นเมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ.2522 นอกจากจะบรรจุพระบรมสารีริกธาตุในองค์พระธาตุดังเดิมแล้ว ยังมีของมีค่ามากมายนับหมื่นชิ้นบรรจุและประดับไว้ในองค์พระธาตุอีกด้วย โดยเฉพาะฉัตรทองคำบนยอดพระธาตุ ซึ่งมีน้ำหนักมากถึง 110 กิโลกรัม ส่วนผลจากการขุดค้นทางโบราณคดี นักโบราณคดีลงความเห็นว่าการพระธาตุพนมสร้างขึ้นระหว่าง พ.ศ. 1200-1400 พระธาตุพนมได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์มาตามลำดับ การบูรณะครั้งแรกและครั้งที่สอง ไม่ได้บันทึกปีที่บูรณะไว้ การบูรณะครั้งที่สามเมื่อปี พ.ศ.2157 นักโบราณคดีบางท่านเชื่อว่า พระธาตุพนมเป็นศาสนสถานทางศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูมาก่อน ต่อมา เมื่ออาณาจักรลาวล้านช้างได้แผ่อิทธิพลจากหลวงพระบางลงมาถึงดินแดนศรีโคตรบูรจึงถูกแปลงให้เป็นสถูป หรือ พระธาตุเจดีย์ทางพระพุทธศาสนาแทน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ พระธาตุพนมแปลงรูปทรงจาก

	เขมรเป็นลาว โดยมีพระมหากษัตริย์แห่งอาณาจักรลาวล้านช้าง เป็นผู้ครอบครองและให้การบูรณปฏิสังขรณ์มาโดยตลอด
ศาสนาและความเชื่อ	อดีตสันนิษฐานว่า เป็นศาสนสถานของศาสนาพราหมณ์ ต่อมาได้มีการดัดแปลงเป็นศาสนสถานของพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท
ยุคสมัยทางศิลปะ	พระธาตุพนมเป็นพุทธสถาปัตยกรรมศิลปะที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น สวยงามแบบล้านช้างมีนักวิชาการกล่าวถึงการขุดค้นและการศึกษาหลักฐานทางโบราณคดีภายหลังที่พระธาตุพนมล้มนั้น แรกทีเดียวมีการสร้างเป็นคูหาขึ้นก่อน เพราะพบแท่งหินและแผ่นหินกรอบประตูที่มีทางเข้าด้านเดียว ลักษณะการเข้าหินของกรอบประตูเป็นลักษณะที่ได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะขอมสมัยเมืองพระนคร ที่เรียกว่าแบบสมโบรีไพรกุก ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 ซึ่งร่วมสมัยเดียวกับสมัยทวารวดี แต่เป็นศาสนสถานทางศาสนาพราหมณ์มากกว่าทางพุทธศาสนาและคงมีความสัมพันธ์กับรัฐเจนละบกที่มีเมืองสำคัญอยู่ทางอุบลราชธานี ต่อมาศาสนสถานแห่งนี้ได้รับการสร้างตกแต่งเพิ่มเติมในช่วงพุทธศตวรรษที่ 14 – 15 ในช่วงเวลานี้มีการก่ออิฐและสลักภาพเป็นรูปบุคคล ชีม้่า ชีซ้าง การล่าสัตว์และมีลวดลายประดับ มีการทำซุ้มประตูหลอกอีก 3 ช่อง พร้อมด้วยการสลักลวดลายเป็นรูปเทพเจ้าสูงสุดของศาสนาพราหมณ์ทั้ง 3 ช่อง ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่าศาสนสถานแห่งนี้เป็นของเมืองในลัทธิศาสนาพราหมณ์อย่างชัดเจน ศาสนสถานแห่งนี้มีสภาพเป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสซ้อนกัน 2 ชั้น ย่อส่วนลดขนาดขึ้นไป และบริเวณโดยรอบมีแท่งหินรูปเสมาหินแบบทวารวดีปักล้อมตามทิศสำคัญในลักษณะแสดงเขตศักดิ์สิทธิ์ เสมาหินบางแห่งสลักเป็นรูปสฤปและลวดลายสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนา ทำให้เห็นการขัดแย้งกับตัวศาสนสถานที่มีลักษณะเป็นปราสาทในลัทธิศาสนาฮินดู ทำให้อาจตีความได้ว่า น่าจะมีการแปลงศาสนสถานแห่งนี้ให้เป็นพระสฤปหรือพระธาตุเจดีย์ทางพุทธศาสนาเมื่อความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ลดความสำคัญลง
แผนผัง	โบราณวัตถุรอบๆ องค์พระธาตุพนมเป็นของที่มีมาแต่ครั้งสมัยศรีโคตรบูรถึงล้านช้างและสมัยอยุธยา โดยเฉพาะสมัยศรีโคตรบูรนั้น ได้แก่ หลักศิลาและเสมาหินซึ่งปักอยู่ตามทิศต่างๆ ที่เรียกกันว่า เสาอินทขิล ซึ่งจะมีสัตว์ชื่อ อัสมุขี อัสมุขี แปลว่า สัตว์ที่รูปร่างเป็นม้ามีหน้าเป็นยักษ์
สถาปัตยกรรม	ลักษณะสถาปัตยกรรม รูปลักษณะพระธาตุเป็นรูปสี่เหลี่ยมก่อด้วยอิฐ มีลวดลายสลักลงบนแผ่นอิฐสวย งามมาก มีซุ้มกันด้านและซุ้มซ้อนกันสามชั้น

	ลดหลั่นกันลงมา แล้วจึงถึงองค์พระสญูป เบื้องบนยอดพระธาตุหุ้มทองคำ ประดับพลอยสวยงามมาก สมเด็จพระกรมพระยาดำรงราชานุภาพ พระบิดาแห่งประวัติศาสตร์ไทย ทรงกล่าวถึงพระธาตุพนมไว้ในนิทานโบราณคดี เรื่องแม่น้ำโขง ตอนหนึ่งว่า “..พระเจดีย์ธาตุพนมอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง สร้างเป็นสญูปทางพระพุทธศาสนา จะสร้างตามลัทธิมหายานหรือหินยาน ไม่มีที่สังเกตเหมือนอย่างที่พินาย แต่ไม่มีเค้าศาสนาพราหมณ์เจือปนอยู่เลย บรรดาเจดีย์สถานในพระพุทธศาสนา ซึ่งสร้างในสมัยของเขมรที่พบในเมืองไทย ที่สร้างสญูปเป็นประธานมีแต่พระธาตุพนมแห่งเดียว ทั้งรูปสัณฐานลวดลายก็เป็นอย่างอื่นต่างจากแบบช่างขอม ชวนให้เห็นว่าจะสร้างสมัยขอม คือ สร้างในสมัยเมื่อประเทศอันหนึ่งซึ่งเรียกในจดหมายจีนว่า “ฟูนัน” คล้าย “พนม “ เป็นใหญ่อยู่ต่างหาก รูปทรงพระเจดีย์ธาตุพนมเป็นสี่เหลี่ยมเหมือนมณฑป มีซุ้มตัน สามซุ้มซ้อนกันเป็นสามชั้น เล็กเป็นหลั่นกันขึ้นไป แล้วถึงองค์พระสญูปอยู่เบื้องบน มณฑปทั้ง 3 ชั้น ยอดสญูปหุ้มแผ่นทองคำ เช่นเดียวกับพระธาตุเมืองมหาธาตุเมืองนครศรีธรรมราช ขนาดพระสญูปจะเท่า ๆ กัน...”
สถานที่เที่ยวชม	จุดที่ 1 พระธาตุพนม ลักษณะเจดีย์เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสก่อด้วยอิฐ กว้างด้านละ 12.33 เมตร สูง 53.6 เมตร มีกำแพงล้อมองค์พระธาตุ 4 ชั้น องค์พระธาตุตั้งอยู่บนฐานก่อด้วยอิฐ (เนินดินสูงจากพื้นธรรมดาประมาณ 3 เมตร) ภายในบริเวณมีบึงขนาดใหญ่เรียกว่าบึงธาตุพนม จุดที่ 2 พระประธานในพระวิหาร พระนามว่า “พระพุทธรูปวิชัยศาสดา” เข้าใจว่าสร้างแต่สมัยพระเจ้าโพธิสาลราช นครหลวงพระบาง เสด็จมาสร้างพระวิหารหลวง เมื่อ พ.ศ.2073-2102 เมื่อสร้างวิหารใหญ่เข้าใจว่าได้หล่อพระประธานไว้ประจำเลย เพราะสืบแต่ผู้เฒ่าผู้แก่ก็บอกว่า เห็นประจำอยู่ในพระวิหารหอพระแก้วตั้งแต่ก่อนเกิด ต่อมาเมื่อ พ.ศ.2496 เจ้าอาวาสได้ให้ช่างสร้างนาถ 7 เศียรแบบขอมประดับ ดูสวยงามมาก แต่เวลานี้พระธาตุล้มทับพังแล้ว คงเหลือแต่พระประธานไม่เป็นอันตราย เวลานี้ทางศิลปากรได้ลงรักปิดทองและกันฉัตร 5 ชั้นไว้กลางแจ้งบนฐานพระวิหาร หลังคาและผนังพระวิหาร กรมศิลปากรจะสร้างใหม่ จุดที่ 3 พระประธานในพระอุโบสถ เป็นพระปางมารวิชัยเหมือนกัน แต่มีขนาดย่อมกว่าพระประธานในพระวิหาร มีพระนามว่า “พระองค์แสนศาสดา” เป็นพระประจำอุโบสถมานานแล้ว ที่ฐานมีจารึกเลขศักราชไว้ดังนี้

	“ศักราชได้ 864 ตัว” ตรงกับ พ.ศ.2035 ถึงปีมะแมนี้ได้ 487 ปีแล้ว ที่ฐานมีห่วงสำหรับหาม เข้าใจว่าแต่โบราณคงเอาออกแหเวลาตรุษสงกรานต์ พระพักตร์นูน จมูกโด่งงาม พระองค์เกลี้ยงเกลา ไม่ทราบประวัติว่าหล่อที่ไหน ใครสร้าง ดูพระพุทธรูปลักษณะและฝีมือช่างเป็นนักปราชญ์ชั้นสูงสร้าง ส่วนพระอุโบสถนั้น สร้างมานานแล้ว ต่อมา พ.ศ. 2349- 2356 คราวเจ้าผู้ครองเวียงจันทน์ลงมาบูรณะวัดพระธาตุพนม ปรากฏตามจารึกว่า พระจันทสุริยวงศา เมืองมุกดาหาร ได้ปฏิสังขรณ์สร้างอุโบสถไว้เป็นพุทธานุชาเป็นส่วนของท่านโดยเฉพาะด้วย ต่อมา พ.ศ.2469 ท่านพระครูศิลาภีรัต เจ้าอาวาสพร้อมด้วยหลวงพิทักษ์พนมเขต (ท้าวสีกะทุมจันทร์สาขา) นายอำเภอดุสิตพนม ลูกหลานเหลนของพระจันทสุริยวงศา ได้รื้อโรงอุโบสถเก่าที่ชำรุดสร้างใหม่ ถึง พ.ศ.2500 พระเทพรัตนโมลี ขอนุนฉลอง 2500 มาบูรณะโรงอุโบสถใหม่ คือ รื้อหลังคาแปลงเป็น 3 ชั้น เพิ่มฝาผนังขึ้น ขยายหน้าโบสถ์ออกอีก 7 เมตร ทำช่องประตูหน้าต่างใหม่ทุกห้อง ประตูหน้าต่าง 3 ช่อง เป็นซุ้มกรอบประตูหน้าต่างประดับลวดลายดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้ จุดที่ 4 น้ำบ่อวัดพระธาตุพนม ตั้งอยู่ทางทิศเหนือขององค์พระธาตุ บริเวณกำแพงชั้นนอก ห่างจากพระธาตุพนมประมาณ 30 วา (60 เมตร) บ่อกว้าง 1.50 เมตร ลึก 10 เมตร กรูข้างบ่อด้วยไม้แดง บ่อน้ำเก่าแก่ น้ำใส รสจืดสนิท และมีน้ำอยู่ตลอดปี ราษฎรส่วนมากใช้น้ำในบ่อนี้เป็นน้ำดื่ม และใช้น้ำอาบรักษาโรคของจังหวัดนครพนมมีอยู่เพียงแห่งเดียว สถานที่ประกอบพิธีน้ำอภิเชก คือ บ่อน้ำพระอินทร์บริเวณพระธาตุพนม
กิจกรรมสำคัญ	พระธาตุพนมนี้เป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมถึงประชาชนลาวด้วย ในฤดูเทศกาล ถือเอาวันขึ้น 10 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี สิ้นสุดเอาวันแรม 1 ค่ำ เดือน 3 จะมีพุทธศาสนิกชนชาวไทย-ลาวสองฟากฝั่งโขง หลั่งไหลมาจากทุกสารทิศ มาสมโภชและนมัสการพระธาตุพนม และมีความเชื่อว่า คนที่เกิดปีวอก หรือเกิดวันอาทิตย์ การได้ไหว้พระธาตุพนมจะยิ่งเป็นสิ่งมงคลแก่ชีวิต มีอานิสงส์ทำให้ผู้คนเคารพนับถือ เนื่องจากพระธาตุพนมเป็นพระธาตุประจำปีของผู้ที่เกิดปีวอก และเป็นพระธาตุประจำวันเกิดของผู้ที่เกิดวันอาทิตย์ วัดพระธาตุพนมเป็นวัดรวมหาวีหาร พระอารามหลวง ถือเป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ถึงคราวพระราชพิธีราชาภิเษกทุกรัชกาลมา จะต้องนำน้ำจาก

	สถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ไปร่วมพิธีด้วยเพื่อประกอบพิธีมูรธาภิเษก และเมื่อถึงเทศกาลสงกรานต์ซึ่งถือ ว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ตามประเพณีเดิม จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานต้นไม้ ทอง เงิน น้ำอบและผ้าคลุมส่งไปนมัสการพระธาตุพนมทุกปี และเมื่อถึงเทศกาลเข้าปุ้ริมพรรษา ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเทียนพรรษาเป็นพุทธบูชาทุกปี นอกจากนั้นก็มีงานสัตตนาครำลึก คือ งานรำลึกถึงพญานาคทั้ง 7 ตน ที่ดูแลพระธาตุพนม ตรงกับขึ้น 5 ค่ำ เดือน 11
การเดินทาง	เดินทางโดยรถยนต์ รถเมล์ประจำทาง สถานีรถไฟนครพนม ท่าอากาศยานนครพนม
สถานที่พัก	โรงแรมในเมืองนครพนม
ร้านอาหาร	ร้านอาหารในเมืองนครพนม

ตารางที่ 17 ตารางแสดงข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม วัดพระธาตุเชิงชุม จังหวัดสกลนคร

วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร จังหวัดสกลนคร	
ภาพ	
สถานที่ตั้ง	ตั้งอยู่ถนนเจริญเมือง ริมหนองหาน อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
ชื่อและความหมาย	ตามความหมายของคำว่าเชิงชุม ที่แปลว่า การมีรอยเท้ามาชุมนุมกันอยู่ ซึ่งหมายถึงรอยพระพุทธบาท 4 รอย ที่พระพุทธเจ้าทั้ง 4 พระองค์เสด็จมาประทับไว้บนแผ่นหิน และเชื่อกันว่าแผ่นหินนั้นถูกเก็บรักษาไว้ใต้บาดาลโดยพญาสุวรรณาค เพื่อรอพระศรีอริยเมตไตรยมาประทับรอยเป็นองค์สุดท้าย
ประวัติ	ตำนานอูรังคินทาน เล่าว่า ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระอานนท์ ได้เสด็จจากพระวิหารเชตวัน เสด็จตามลำแม่น้ำโขง มีพระพุทธบาทบัวบก พระพุทธบาทโพนเพล พระพุทธบาทเวินปลา ภูกำพร้าว เป็นที่ตั้งของพระธาตุพนม พระพุทธบาทที่ภูน้ำลอดเชิงชุม พระพุทธบาทของพระพุทธเจ้าพระนามกกุสันธะ พระพุทธบาทของพระพุทธเจ้าพระนามโกนาคมนะ และพระพุทธบาทของพระพุทธเจ้าพระนามกัสสปะ เสด็จมาโปรดชาวเมืองหนองหารหลวง และพระพุทธเจ้าพระนามว่า ศรีอริยเมตตรัยองค์ที่ 5 ในภัทธกัปนี้ ก็จะประทับรอยพระบาทไว้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้จึงถือกันว่าวัดพระธาตุเชิงชุม เป็นวัดแรกที่พระยาสุวรรณภิงคาระ พระนางนารายณ์เจงเวง และเจ้าคำแดง อนุชาพระยาสุวรรณภิงคาร มาสร้างวัดขึ้นเมื่อย้ายราชธานี จากบริเวณตรงน้ำพุและท่านางายผิงตรงข้ามหนองหาร เมื่อครั้งหนองหารล้นเพราะเหตุแห่งพญานาค เมื่อพระเจ้าสุวรรณภิงคาระทรงทราบข่าว จึงได้เสด็จออกต้อนรับ พร้อมทั้งพระนางนารายณ์เจงเวงราชเทวี พระพุทธเจ้ามีพุทธประสงค์ให้พระเจ้า

	สุวรรณภิงคาระ ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น จึงทรงแสดงปาฏิหาริย์บันดาลให้มีดวงมณีรัตนมีรัศมี พวยพุ่งออกจากพระโอษฐ์พร้อมกันสามดวง พระเจ้าสุวรรณภิงคาระทรงเห็นเป็นอัศจรรย์ก็บังเกิดศรัทธาเปล่งวาจาสาธุการด้วยความปิติ พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า ณ ที่นี้เป็นสถานที่อันอุดมประเสริฐ ที่พระพุทธเจ้าทั้งสี่พระองค์ จะได้มาประชุมรอยพระพุทธรูปไว้ เพื่อเป็นที่สักการะแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พระเจ้าสุวรรณภิงคาระ บังเกิดความปิติโสมนัส จึงได้ถอดพระมงกุฎทองคำของพระองค์ สวมบุชารอยพระพุทธรูป แล้วทรงสร้างเจดีย์ครอบไว้ จึงได้ชื่อว่า พระธาตุเชิงชุม ตามพงศาวดารลาว ในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช แห่งกรุงศรีสัตนาคนหุต ล้านช้าง เรียกพระธาตุเชิงชุมว่า พระธาตุหนองหาน อย่างไรก็ตาม จากหลักฐานเสมาหินที่พบอยู่รอบ ๆ วัดพระธาตุเชิงชุม และหลักฐานแท่นบุชารูปเคารพ ตลอดจนศิลาจารึกตัวอักษรขอมในพุทธศตวรรษที่ 15 - 16 ซึ่งอยู่ติดผนังทางเข้าภายในอุโมงค์พระธาตุเชิงชุม (ชั้นใน) ซึ่งก่อเป็นพระฐานหรือสลุบขนาดเล็ก หลักฐานเหล่านี้บ่งบอกว่าบริเวณวัดพระธาตุเชิงชุมได้มีชุมชนเกิดขึ้นต่อเนื่องกันมา โดยเฉพาะศิลาจารึกที่กรอบประตูทางเข้าปราสาทขอมหรือสลุบ ซึ่งมีความกว้าง 49 ซม. ยาว 52 ซม. เขียนเป็นตัวอักษรขอมโบราณ เนื้อความกล่าวถึงบุคคลจำนวนหนึ่ง ได้พากันไปซื้อแรงแก่โกลญพล หัวหน้าหมู่บ้าน พระนุรพิเนาตามคำแนะนำ แสดงว่าที่ดินที่ราษฎรหมู่บ้านพระนุรนิเนามอบให้โกลญพลนี้มี 2 ส่วน ส่วนหนึ่งเป็นที่ดินในหลักเขต ให้ขึ้นกับหัวหน้าหมู่บ้านพระนุรพิเนา นอกจากเรื่องการเมืองที่ดินแล้ว ข้อความตอนท้ายของจารึกได้กล่าวถึงการกลบนาของโกลญพลที่ได้อุทิศตน สิ่งของที่นำแต่เทวสถานและสงกรานต์ กล่าวโดยสรุปในช่วงพุทธศตวรรษที่ 15 - 16 บริเวณวัดพระธาตุเชิงชุมคงถูกปกครอง โดยขอมที่พากันสร้างวัด โดยอุทิศที่ดิน บริวาร ข้าทาส ให้ดูแลวัดหรือศาสนสถานแห่งนี้ ซึ่งอาจเป็นศาสนสถานตามคติพราหมณ์หรืออาจเป็นพุทธศาสนamahayan แต่ปรากฏหลักฐานการตั้งชุมชนบริเวณวัดพระธาตุเชิงชุมในสมัยรัตนโกสินทร์อย่างเด่นชัด โดยเฉพาะพงศาวดารฉบับพระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ) กล่าวว่าในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้อุปราชเมืองกาฬสินธุ์ พร้อมไพร่พลมาตั้งเมืองรักษาพระธาตุเชิงชุม เมื่อมีผู้คนมากขึ้นก็โปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านธาตุเชิงชุมขึ้นเป็นเมืองสกลทวาปี เมื่อปี พ.ศ.2329 ต่อมา เมื่อเกิดศึก เจ้า

	อนุวงศ์เวียงจันทน์เป็นกบฏใน พ.ศ.2370 เมืองสกลนครต้องโทษเป็นกบฏ ชัดขึ้นอาญาศึก เจ้าเมืองฝักใฝ่กับเจ้าอนุวงศ์ไม่ได้เตรียมกำลังไพร่พล กระสุนดินดำ ไว้ให้ทัพหลวงตามคำสั่ง พระธานีเจ้าเมืองสกลทวาปีถูก ประหารชีวิต ญาติพี่น้องเจ้าเมืองถูกกวาดต้อนไปอยู่เมืองกบิลประจันตคาม จึงทำให้บริเวณวัดพระธาตุเชิงชุม ซึ่งเป็นศูนย์กลางของเมืองถูกทิ้งร้าง ชั่วคราวปล่อยให้หมู่บ้านรอบๆ 10 หมู่บ้าน เป็นข้าพระธาตุดูแลวัดแห่งนี้ หลังการกบฏของเจ้าอนุวงศ์ราชวงศ์ (คำ) แห่งเมือง มหาชัยกองแก้วได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร โปรดเกล้าแต่งตั้งให้เป็นพระประเทศธานี (คำ) เจ้าเมืองและให้ราชวงศ์เมืองกาฬสินธุ์มาดำรงตำแหน่ง อุปฮาด ให้ท้าวอิน น้อยชายราชวงศ์ (คำ) เป็นราชวงศ์ ให้ท้าวบุตรเมืองกาฬสินธุ์เป็นราชวงศ์ มีการสร้างกุฏิ ศาลาการเปรียญตั้งแต่นั้นมาวัดพระธาตุเชิงชุมก็เจริญขึ้น ตามลำดับ จึงถือว่าวัดพระธาตุเชิงชุมเป็นศูนย์กลางของเมืองสกลนครมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
ศาสนาและความเชื่อ	พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท
ยุคสมัยทางศิลปะ	แต่แรกเริ่มพระธาตุเชิงชุมคงเป็นปราสาทหินทรายศิลปะสมัยขอม ภายใน กรอบประตูทางเข้าอุโมงค์ด้านขวามือ มีจารึกพระธาตุเชิงชุมอักษรขอม โบราณ ราวพุทธศตวรรษที่ 16 องค์พระธาตุในปัจจุบันเป็นศิลปะล้านช้าง เนื่องจากอิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างแผ่เข้ามาบริเวณภาค ตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ราวพุทธศตวรรษที่ 19 และได้มีการบูรณะ องค์พระธาตุขึ้นมาใหม่
แผนผัง	พระธาตุเชิงชุม ตั้งหันหน้าไปทางหนองหานที่อยู่ทางทิศตะวันออก เป็น เจดีย์ก่ออิฐถือปูน รูปทรงสี่เหลี่ยม สูง 24 เมตรเศษ ฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยม ส่วนบนเป็นทรงบัวเหลี่ยม ไม่มีลวดลายประดับ ที่ฐานเจดีย์ มีซุ้มประตูทั้งสี่ ด้าน ซุ้มยอดประตูมีลักษณะเป็นยอดปราสาท ข้างในทึบสร้างด้วยศิลาแลง และหินทรายแดง มีซุ้มประตูหลอกแบบขอม ด้านทิศเหนือ ใต้ และ ตะวันตก ซุ้มประตูทางเข้าจริงด้านทิศตะวันออก
สถาปัตยกรรม	ลักษณะทางสถาปัตยกรรม พระธาตุเชิงชุมเป็นเจดีย์ก่ออิฐถือปูนสี่ เหลี่ยม สูง 24 เมตรเศษ มีซุ้มประตู 4 ด้าน คือ ด้านตะวันตก ด้านเหนือ ด้านใต้ ลักษณะประตูเป็นประตู ปิด - เปิด ได้แต่เปิดไม่ได้มากเพราะติด องค์กรสถาป ภายใน ซึ่งเจดีย์องค์ใหม่สร้างครอบไว้ ส่วนด้านตะวันออกเป็นประตูทางเข้า สถูปภายใน วิหาร ทรวดทรงของพระธาตุเชิงชุม เป็นทรงเจดีย์ สี่เหลี่ยมลด

	ชั้นจากฐานขึ้นไปสู่ยอดเป็น ช่วง ๆ 3 ช่วง จึงถึงเต้าระฆัง และรับด้วย ดวง ปลีที่ทำเป็นทรงบัวเหลี่ยมปักยอดฉัตร ทองคำ ลักษณะการลดชั้นเจดีย์รับ ด้วยดวงปลี ทรงบัวเหลี่ยม ทำให้องค์พระธาตุเชิงชุมมีความสวยงาม กะทัดรัดไม่เทอะทะ เช่น เจดีย์ทรงฐานกว้างเตี้ย นอกจากนี้สถาปนิกยัง สร้างให้ขุมประตู่ 3 ด้าน เพื่อให้ประชาชนเห็นองค์พระธาตุ (สลุบ) เดิม ภายใน ต่อมาได้มีการนำพระพุทธรูปปางห้ามญาติ อิทธิพลล้านช้าง มาติดไว้ในขุมทั้ง 3 ด้าน นับว่าเป็นส่วนประกอบองค์สถาปัตยกรรมที่น่าสนใจ และเป็นประติมากรรมแบบล้านช้างที่แท้จริง องค์ประกอบสำคัญขององค์พระธาตุเชิงชุมคือ ขุมประตู่โขงทรงหอแก้วดอก เป็นลักษณะหอแก้วเฟื่อง คือมีขนาดพองาม และในพื้นที่ครึ่งหนึ่งของ ปริณพทล ทำให้พื้นที่บริเวณฐานเจดีย์องค์พระธาตุสวยงาม ในส่วน รายละเอียดของขุมประตู่เป็นงานสถาปัตยกรรมฝีมือช่าง ชันครู โดยเฉพาะลายของกันหอยซึ่งทำขนาดใหญ่ค่อยเรียงกันไป เพียงแต่มีปูนขาว ทาบทับหน้าปิดบังความคมชัดของลายกันหอยอันวิจิตรบรรจง
สถานที่เที่ยวชม	จุดที่ 1 พระธาตุเชิงชุม จุดที่ 2 พระวิหารประดิษฐานหลวงพ่อบุญรอดพระองค์แสน เป็นพระพุทธรูปปาง มารวิชัย ศิลปะเชียงแสน เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของชาวสกลนคร ในปี พ.ศ. 2370 สร้างพระอุโบสถหลังเดิมหรือสืมาเก่า มีลักษณะเป็นสืมาแบบโบสถ์ โครงสร้างเป็นไม้ก่ออิฐถือปูน หลังคาเป็นกระเบื้องไม้แบบเดิม หันหน้าไป ทางทิศใต้ ครึ่งพระธาตุนี้เป็นเจ้าเมือง ภายในมีจิตรกรรมเป็นภาพเถาไม้เลื้อย เป็นแนวรอบอาคาร หน้าบันมีจิตรกรรมฝาผนังเป็นรูปเทพบุตรและเทพธิดา ดาวประจายาม มังกรและเถาไม้เลื้อย ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปหลาย องค์ ทั้งที่สร้างด้วยไม้และเป็นปูนปั้น หลวงพ่อบุญรอดพระองค์แสน เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะเชียงแสน ขัดสมาธิราบ ก่ออิฐถือปูนลงรักปิดทองหน้าตักกว้าง 2 เมตร สูงจากฐานถึง พระเมาลี 3.20 เมตรประทับนั่งบนแท่นสูง 1.35 เมตร หันพระพักตร์ไปทาง ทิศตะวันออก หันพระปฤษฎางค์เข้าหาองค์ พระธาตุเชิงชุมเป็นพระพุทธรูป คู่บ้านคู่เมืองของชาวสกลนครคู่มาับพระธาตุเชิงชุม ประดิษฐานเป็นพระ ประธานอยู่ภายในพระวิหาร เป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์มากอีกองค์หนึ่ง ของประเทศ จากตำนานหลวงพ่อบุญรอดพระองค์แสน สร้างขึ้นราว พ.ศ.1800 เพื่อ แทนหลวงพ่อบุญรอดพระองค์จริงที่เป็นทองคำทั้งองค์ (สร้างโดยพระเจ้า

	ชัยวรมันที่ 3) คือในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เกิดศึกสงครามหลายครั้ง จึงย้ายเมืองไปอยู่ที่นครธม ก่อนย้ายได้นำพระสุวรรณแสนทองคำไปซ่อนไว้ในน้ำ ไม่สามารถนำไปได้ด้วยเหตุว่ากลัวข้าศึกจะมาแย่งชิงในระหว่างทาง พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ได้สร้างหลวงพ่พระองค์แสน (องค์ปัจจุบัน) แทนไว้ให้ ทำด้วยหินเหล็กเส้นชนิดสีเหลี่ยมเป็นโครง (ผูกมัด) แล้วฉาบด้วยทรายผสมปูนขาวแช่น้ำเปลือกไม้ (ยางบง) น้ำแช่หนัง - มะขาม - น้ำอ้อย และเถา ผักกรูด ลงรักปิดทอง มีพุทธลักษณะเท่าเดิม ภายในก็บรรจุเครื่องรางของขลังสมัยก่อนไว้มากให้นามว่า "หลวงพ่พระองค์แสน" เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ต่อมามีการบูรณะซ่อมแซมหลายครั้งในอดีต เมื่อมีการเฉลิมฉลองสมโภชราชธานีครบ 200 ปีตามประกาศรัฐบาล จะมีการบูรณปฏิสังขรณ์ขยายโบสถ์ โดยตรงทุบองค์หลวงพ่ออก แล้วสร้างองค์ใหม่ไว้ข้างหลังแทน เมื่อการบูรณะเริ่มขึ้นช่างชาวนวน พยายามทุบองค์พระ และพยายามลอกทองที่หุ้มออกแต่พอทุบไปครั้งใด ก็ได้ยินแต่เสียงหัวเราะดังกังวานออกมา จนภายหลังถึงกลับต้องล้มป่วยไป ด้วยเหตุนี้จึงต้องล้มเลิกการบูรณะเอาหลวงพ่ออก จากเหตุดังกล่าวเมื่อท่านมาสักการะหลวงพ่พระองค์แสน จะเห็นมีหลวงพ่ซ้อนกันอยู่ 2 องค์ องค์หน้าคือหลวงพ่องค์เดิม ส่วนองค์หลังเป็นองค์ใหม่ที่จะสร้างขึ้นมาแทน จากประวัติหลวงพ่หลายอย่าง ในสมัยก่อนเคยมีพระมอญ ที่เคยมาบำเพ็ญศีลภาวนาที่วัด แล้วพอจะกลับก็บอกพระที่วัดไว้ว่า หลวงพ่องค์นี้เป็นองค์ปลอม แต่เป็นองค์ปลอมที่ศักดิ์สิทธิ์มาก ปู่ย่าตายายชาวสกลนครและหลายๆ คน คงเคยได้ยินตำนานเล่าต่อกันมาว่า บริเวณกลางหนองหานนั้น จะมีจุดที่ลึกมากกว่าปกติอยู่หลายแห่ง ซึ่งชาวประมงหนองหานจะเรียกว่า ขุม หรือหลุมนั่นเอง และจะมีชื่อเรียกต่างๆ กัน เช่น ขุมใหญ่ ขุมเต่าฮาง ขุมก้านเหลียง ซึ่งขุมนี้จะลึกประมาณ 15-20 เมตรทีเดียวเชื่อกันว่าในสมัยก่อนเมื่อพระยาขอม จะย้ายเมืองอพยพผู้คนไปอยู่เขมรนั้น พระองค์ได้เอาหลวงพ่พระสุวรรณแสนองค์เดิมมาซ่อนไว้ที่ขุมลึกกลางหนองหานชาวประมงจะเรียกจุดนี้ว่า ขุมใหญ่ ซึ่งเป็นขุมที่ลึกที่สุด ในอดีตสมัยรุ่นตายาย อาชีพหลักๆ ของชาวสกลนครก็คือจับปลา มีอยู่วันหนึ่งมีคนออกทอดแหหาปลา แต่แหกลับติดอะไรบางอย่างได้น้ำ จึงดำน้ำลงไปดึงออก เมื่อดำลงไปกำลังดึงแหออกนั้นก็เห็นว่าตนเหยียบอยู่บนบ่าพระพุทธรูปองค์ใหญ่อยู่ จากเหตุการณ์นี้ทำให้คนทั้งสกลนครเล่าลือกัน และมีคนพบเห็นเรื่อยมา แต่ในปัจจุบันเวลาผ่านมา

	หลายปี อาจจะเป็นเพราะสาหร่าย วัชพืชน้ำ ตะกอนต่างๆ ทับถมกันสูงขึ้นทุกวัน จึงไม่มีคนพบเห็นอีก ด้วยเหตุนี้ชาวสกลนครจึงถือว่าหนองหาน เป็นหนองน้ำที่ศักดิ์สิทธิ์ประจำจังหวัดด้วย จุดที่ 3 บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ เป็นบ่อน้ำที่มีมาพร้อมองค์พระธาตุเชิงชุม เดิมมีน้ำพุผุดขึ้นมาเนื่องจากเป็นปลายทางของลำน้ำใต้ดินซึ่งไหลมาจากเทือกเขาภูพาน ผ่านศูนย์ราชการด้านทิศเหนือ ผ่านใจกลางเมืองข้างวัดเหนือ แล้วไหลมาผุดที่นี่ เรียกว่า "ภูน้ำซอด" หรือ "ภูน้ำลอด" แล้วไหลผ่านไปที่สระพังทอง ในสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ซึ่งอยู่ติดกับวัด เมื่อน้ำน้อยลงเรื่อยๆ จึงได้มีการทำผนังกันไม่ให้ดินพังลงไป ในอดีตจะมีการนำน้ำจากบ่อน้ำที่นี่ไปประกอบพิธีเมื่อมีพิธีกรรมอันสำคัญต่างๆ อีกด้วย จุดที่ 4 หอกลองหรือหอรฆัง เป็นหอกลองสูงทั้งหมดสามชั้น สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2503 โดยชาวเวียงจันทน์ที่ได้มาพำนักอาศัย ณ จังหวัดสกลนคร ร่วมใจกันสร้างขึ้นถวายองค์พระธาตุเชิงชุมเพื่อเป็นพุทธบูชาและใช้บอกเวลายามต่างๆ
กิจกรรมสำคัญ	พระธาตุเชิงชุมนับเป็นปูชนียสถานสำคัญคู่บ้านคู่เมืองสกลนครมาแต่โบราณภายในวิหารใกล้พระธาตุเชิงชุม เป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่องค์แสนอันศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพนับถือ และเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดสกลนคร ทุกวันพระในตอนค่ำจะมีประชาชนไปบูชากราบไหว้พระธาตุ และหลวงพ่องค์แสนเป็นจำนวนมาก งานประจำปีของพระธาตุเชิงชุมจะเริ่มตั้งแต่วันขึ้น 9 ค่ำ ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนยี่ของทุกปี (กำหนดตามจันทรคติ)
การเดินทาง	เดินทางโดยรถยนต์ รถเมล์ประจำทาง สถานีรถไฟสกลนคร ท่าอากาศยานสกลนคร
สถานที่พัก	โรงแรมในเมืองนครพนม
ร้านอาหาร	ร้านอาหารในเมืองนครพนม

ตารางที่ 18 ตารางแสดงข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาพ	
สถานที่ตั้ง	ตั้งอยู่เลขที่ 50 ถนนรักษันรภิกิจ หมู่ 3 ตำบลเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 2 กิโลเมตร ห่างจากสถานีรถไฟทางตะวันตกประมาณ 1 กิโลเมตร มีถนนรักษันรภิกิจตัดผ่านหน้าวัด
ชื่อและความหมาย	สันนิษฐานว่า เป็นชื่อมาจากอาณาจักรศรีวิชัย ซึ่งได้เรียกสั้นๆ ว่า ไชยา แปลว่า ชัยชนะ แต่มีตำนานเล่าว่า ไชยา มาจากคำว่า “ไทรยา หรือ ไทรหยา” คือเหี่ยวไชยาขึ้นไป มีต้นไทรต้นหนึ่งลูกออกมาเป็นยา ก็เลยเรียกกันว่า ไทรยา ไทรหยา แล้วก็เพี้ยนมาเป็นไชยา
ประวัติ	ตำนานที่เล่าขานเกี่ยวกับเจดีย์พระบรมธาตุไชยาเล่าว่า ครั้งหนึ่งมีพี่น้องชาวอินเดียสองคนชื่อ ปะหมอ กับปะหมัน ทั้งสองเดินทางโดยเรือใบเข้ามาถึงเมืองไชยา ได้พบบริวารขึ้นบกที่บ้านนาค่ายตรงวัดหน้าเมือง ในตำบลเลเม็ด เจ้าเมืองมอบให้ปะหมอ ซึ่งเป็นนายช่างมีความเชี่ยวชาญการก่อสร้าง สร้างเจดีย์พระบรมธาตุไชยา ครั้นเสร็จก็ตัดมือตัดเท้า เสีย เพื่อมิให้ปะหมอไปสร้างเจดีย์ที่ดงงามเช่นนี้ให้ผู้อื่นอีก ปะหมอทนบาดพิษบาดแผลไม่ได้ ถึงแก่ความตาย เจ้าเมืองได้หล่อรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรไว้ เป็นเครื่องหมายแทนตัวปะหมอ ส่วนน้องชายที่ชื่อปะหมันได้ไปครองเกาะพัดหมัน และตั้งรกรากอยู่ที่นั่นจนกระทั่งสิ้นชีวิต สถานที่ตั้งบ้านเรือนของปะหมันนั้นเป็นที่ดอนน้ำท่วมไม่ถึง มีนาล้อมเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่เศษ สมัยโบราณที่นี่ ศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านมาก คณะมนตราที่เดินทางผ่านจะต้องหยุดไหว้รำร้องถวายมือ คณะใดไม่เคารพคนในคณะจะชัก หรือเกิดเหตุขัดข้องต่างๆ ถ้าใครไปตั้งคอกเลี้ยงหมูในบริเวณดังกล่าวหมูจะตายหมดทั้งคอก ส่วนทางด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมนั้น มีลักษณะเป็นเจดีย์องค์เดียว

	ในปัจจุบันที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์ที่สุด โดยองค์เจดีย์พระบรมธาตุมีความสูงจากฐานใต้ดินถึงยอด 24 เมตร ตั้งอยู่ บนฐาน สี่เหลี่ยมสูงย่อเก็จ ขนาดฐานวัดจากทิศตะวันตกยาว 13 เมตร ฐานนี้สร้างก่อนสมัยที่พระยาภิวัฒน์ (หนูตีสโล) จะบูรณะ ตั้งอยู่บนผิวดินซึ่งมีระดับต่ำกว่าพื้นดินปัจจุบัน ทางวัดได้ขุด บริเวณโดยรอบ ฐานเป็นเสมือนสระกว้างประมาณ 50 เซนติเมตร ลึกประมาณ 60-70 เซนติเมตร เพื่อให้ฐานเดิม ปัจจุบันมีน้ำขังอยู่รอบฐานตลอดปี บางปีในหน้าแล้งรอบๆ ฐานเจดีย์พระบรมธาตุ จะแห้ง มีตาน้ำพุขึ้นมา ซึ่งชาวบ้านถือว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์สามารถแก้โรคร้ายต่างๆ ได้ ต่อมาทางวัด ได้ใช้ปูนซีเมนต์ ปิดตาน้ำเสีย พระบรมธาตุ ซึ่งประดิษฐานอยู่ ณ วัดพระธาตุ ในอำเภอพุมเรียง เมืองไชยา เก่านี้ เป็นของเก่า สร้างตั้งแต่ครั้งโบราณช้านานมาหลายร้อยปีแล้วจนไม่มีผู้ใดทราบได้ว่าใครเป็นผู้สร้างไว้แต่ครั้งไหน องค์พระเจดีย์อยู่บนฐานแต่ฐานในเวลาชำรุดถูกดินถมขึ้นมาเสียราว 2 ศอก สูงตั้งเชิงฐานที่สุดถึงยอดที่เหลือประมาณ 10 วาเศษ ความกว้างของฐาน 4 วา 2 ศอก ยาว 5 วา ตอนต่อจากพื้นขึ้นไปถึงหอรระฆัง ลดชั้นมีหน้ามุข หน้าบัน และมีปราสาททุกชั้น แต่ปราสาทมักทำเป็นรูปเจดีย์เล็กๆ ตลอดทรวดทรงของพระเจดีย์ที่บรรจุพระบรมธาตุองค์นี้มักมีผู้ชมว่าสง่างามกว่าที่อื่น ซึ่งได้พบเห็นมาแม้ว่าไม่สูงไม่ใหญ่ก็จริงแต่วิธีลดหลั่นชั้นเชิงชดช้อย โดยองค์เจดีย์พระบรมธาตุเป็นทรงสี่เหลี่ยมจัตุรมุขย่อ มุขด้านหน้าหรือมุขด้านตะวันออก เป็ดมีบันไดขึ้นสำหรับให้ประชาชนเข้าไปนมัสการพระพุทธรูปภายในเจดีย์ เมื่อเข้าไปภายใน จะเห็นองค์พระเจดีย์หลวง เห็นผนังก่ออิฐแบบไม่สอปูนลดหลั่นกันขึ้นไปถึงยอดมุข อีกสามด้าน ทึบทั้งหมด ที่มุมฐานทักษิณมีเจดีย์ทิศหรือเจดีย์บริวารตั้งซ้อนอยู่ด้วย หลังคาทำเป็น 3 ชั้นลดหลั่นกันขึ้นไป แต่ละชั้นประดับรูปวงโค้งขนาดเล็กและสอปูนจำลองรวม 24 องค์ เหนือขึ้นไปเป็นส่วนยอด ซึ่งได้รับการซ่อมแซมครั้งใหญ่ในรัชกาลที่ 5 เป็นการบูรณปฏิสังขรณ์ยอดเจดีย์ที่เดิมหักลงมาถึงคอระฆัง ทำให้เห็นลวดลายละเอียดเสียหายมารวมทั้งฐานเจดีย์ที่จมอยู่ใต้ดินได้ขุดดินโดยรอบฐานพระเจดีย์ และทำลายรากไม้ในบริเวณนั้นแล้ว ก่ออิฐถือปูนตลอดเพื่อให้เห็นฐานเดิมของเจดีย์ อีกทั้งลวดลายประดับเจดีย์ ได้มีการสร้างเพิ่มเติมใหม่ด้วยปูนปั้นเกือบทั้งหมดเป็นลายปั้นใหม่ ตามความคิดของผู้บูรณะ มิได้อาศัยหลักการทางโบราณคดี รวมถึงลานระหว่างเจดีย์และพระระเปียง เปลี่ยนจากอิฐหน้าวัวเป็น

	กระเบื้องซีเมนต์ จนถึงในรัชกาลปัจจุบัน พ.ศ.2521-2522 ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ใหญ่อีกครั้ง โดยการบูรณะในครั้งนี้เป็นการซ่อมแซมของเก่าที่มีอยู่เดิมให้คง สภาพดี เพื่อไว้เป็นปูชนียสถานที่สำคัญของชาติสืบต่อไป
ศาสนาและความเชื่อ	พระพุทธศาสนานิกายมหายานและเถรวาท
ยุคสมัยทางศิลปะ	องค์พระเจดีย์เป็นโบราณสถาน ที่สร้างขึ้นตามแบบลัทธิมหายาน ตั้งแต่ครั้งอาณาจักรศรีวิชัยรุ่งเรือง รอบองค์พระธาตุมีเจดีย์เล็กๆ 4 ทิศ ล้อมรอบด้วยวิหารคด ซึ่งประดิษฐานพระพุทธรูปเก่าแก่ขนาดต่างๆ โดยรอบทั้ง 4 ด้าน ซึ่งวัดพระบรมธาตุไชยานี้ เป็นวัดที่เก่าแก่มากสังเกตได้จากโบราณวัตถุ โบราณสถานที่ยังปรากฏอยู่ทำให้ทราบได้ว่าวัดนี้มีมานานหลายวัดหลายสมัย คือตั้งขึ้นแล้วร้างไป แล้วกลับฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ในพื้นที่เดียวกันดังต่อไปนี้ สมัยทวารวดี มีพระพุทธรูปศิลาขนาดใหญ่เท่าคน และย่อมกว่าเหลืออยู่ในบริเวณจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ คือพระพุทธรูปปางสมาธิขนาดสูง 104 ซม. หน้าตักกว้าง 74 ซม. ทำด้วยศิลา ลักษณะประทับบนฐานบัวคว่ำบัวหลายนัดสมาธิราบ พระหัตถ์ทั้งสองวางหยาซ้อนกัน ขมวดพระเกศาเป็นต่อมขนาดโต อุษณีย์ปรากฏไม่ชัด ไม่มีอุณาโลม จีวรบางแนบพระองค์มีแต่ขอบที่ห่อหุ้มอังสะซ้าย อายุราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา พระพุทธรูปประทับยืน ซึ่งประทับบนฐานบัวลงลักปิดทองทั้งองค์ จีวรห่อคลุม ปลายจีวรตัดตรง รัตประคบบีฬวดลายไม่มีพระรัศมี เม็ดพระเกศากกลมใหญ่ ทำด้วยศิลา ขนาดสูง 142 ซม. ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ที่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา ด้วยเหตุนี้ทำให้เชื่อถือได้ว่าวัดนี้หรือสถานที่แห่งนี้มีมานานแล้วตั้งแต่สมัยทวารวดี คือระหว่าง พ.ศ. 1000-1200 สมัยศรีวิชัย มีองค์เจดีย์พระมหาธาตุแบบศรีวิชัย ปรากฏอยู่เป็นปูชนียสถานอันศักดิ์สิทธิ์ โดยมีได้รับการดัดแปลงเว้นแต่ตอนส่วนยอด เพราะได้หักพังลงมาและหายสาบสูญไปจึงทำใหม่เป็นศิลปะแบบไทยแล้วยังมีรูปสำริดของของพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ขนาดใหญ่ สวยงามเป็นชิ้นเอกของปฏิมากรรม สมัยนี้ปัจจุบันเก็บรักษาอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร และมืองค์ขนาดย่อมตลอดถึงที่ทำด้วยศิลาอีกหลายองค์ มีมากกว่าในสถานที่ใดๆในประเทศไทย รวมทั้งเศษหักพังของโบราณวัตถุสมัยเดียวกันอีกหลายชิ้น ดังนั้นทำให้เชื่อได้ว่าวัดนี้มีความเจริญรุ่งเรืองอยู่ในสมัยศรีวิชัย

	คือระหว่าง พ.ศ. 1200-1500 สมัยสุโขทัย มีพุทธศิลป์เป็นแบบสกุลช่างนครศรีธรรมราช โดยได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา ลัทธิเถรวาท แบบลังกาวงศ์ มีหลักฐานปรากฏว่ามีใบพัทธสีมาคู่แฝดปรากฏอยู่รอบๆเขตพระอุโบสถเดิมของวัดทำให้เชื่อได้ว่าสมัยนี้ก็มีการปรับปรุงวัดหรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่าในสมัยสุโขทัยซึ่งพ้องกับสมัยนครศรีธรรมราชนั้นวัดนี้ยังคงมีอยู่ สมัยกรุงศรีอยุธยา มีหลักฐานปรากฏมากมายกว่าสมัยใด คือ พระพุทธรูปเป็นพระพุทธรูปศิลาทรายแดงมีมากมายอย่างไม่น่าเชื่อ มีขนาดโตมากกว่าคนธรรมดา ลงมาถึงขนาดเท่าคน แสดงให้เห็นศรัทธาหรือความรุ่งเรืองของพุทธศาสนาอย่างสูงสุด ในสมัยนั้น ในสถานที่แห่งนี้ สมัยกรุงธนบุรี แม้จะมีระยะสั้น แต่ก็เชื่อว่าวัดนี้คงเจริญรุ่งเรืองอยู่ โดยจะเห็นได้จากศิลาจารึกที่ใกล้ๆ กัน แสดงถึงการทำนุบำรุงพุทธศาสนาในถิ่นทั่วๆ ไป แต่ว่าโบราณวัตถุที่สร้างขึ้นในสมัยกรุงธนบุรีนี้มีน้อย และแบบที่สร้างขึ้นคงเหมือนแบบสมัยอยุธยาตนเอง สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น สันนิษฐานว่าวัดพระบรมธาตุไชยาร้างไป ในที่สุดได้มาค้นพบและบูรณะขึ้นใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยพระยาภิวัฒน์สุภทรสังฆปาโมกข์ เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์เป็นพระครูรัตนมุนีศรีสังฆาราชาลังกาแก้ว เจ้าคณะเมืองไชยา ระหว่าง พ.ศ. 2439-2453 เป็นวัดที่ฟื้นคืนขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง การบูรณะที่สำคัญคือตกแต่งองค์พระบรมธาตุเจดีย์ แล้วฉาบปูนผิวบางๆทั่วทั้งองค์พร้อมทั้งเสริมยอดที่หักไป มีการสร้างพระวิหารหลวงขึ้นมาใหม่ในที่เดิมและสร้างวิหารครอบบริเวณล้อมองค์พระเจดีย์ และพระวิหารหลวงยกพระพุทธรูปที่เกลื่อนกลาดอยู่เข้าไปประดิษฐานในพระวิหารคตเสียใหม่จนเป็นที่เรียบร้อย ปริณพทลพระวิหารคตที่ยกขึ้นในครั้งนั้นแคบเข้าของเดิมเพียงเล็กน้อย
แผนผัง	
สถาปัตยกรรม	พระบรมธาตุไชยา เป็นพุทธเจดีย์สมัยศรีวิชัยสร้างตามลัทธิมหายานประมาณ พ.ศ.1300 ในสมัยที่อาณาจักรศรีวิชัยกำลังรุ่งเรืองและได้แพร่อำนาจปกคลุมตลอดแหลมมาลายูจนถึงเมืองไชยาดั้งอยู่ระหว่างระอุโบสถกับพระวิหารหลวงในบริเวณป็นกลางล้อมรอบด้วยพระระเบียงคดทั้ง 4 ด้าน ฐานพระบรมธาตุชุดเป็นสระกว้างประมาณ 50 เซนติเมตร ลึกประมาณ 60 – 70 เซนติเมตร จนเห็นฐานเดิมก่อสร้างด้วยอิฐใบกปูน ซึ่ง

	ก่อนหน้าที่จะบูรณะในสมัยพระยาภิวัฒน์ ฐานพระบรมธาตุฝังจมอยู่ต่ำกว่าระดับพื้นดิน ปัจจุบันมีน้ำขังอยู่รอบฐานตลอดปี บางปีในหน้าแล้งรอบๆ ฐานพระบรมธาตุจะแห้งและมีตาน้ำผุดขึ้นมา จนชาวบ้านพากันแตกตื่นและถือว่าเป็นน้ำทิพย์ที่ศักดิ์สิทธิ์สามารถแก้โรคร้ายต่างๆได้ ต่อมาทางวัดได้ใช้ปูนซีเมนต์ปิดตาน้ำนั้นเสีย
สถานที่เยี่ยมชม	จุดที่ 1 พระบรมธาตุไชยาได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ในสมัยใดบ้างไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัด ตามทางสันนิษฐานแสดงว่าพระบรมธาตุไชยาได้รับการตกแต่งเพิ่มเติมทับซ้อนกันหลายครั้งในพุทธศตวรรษที่ 18 คงจะมีการบูรณปฏิสังขรณ์เจดีย์พระบรมธาตุไชยาและได้เปลี่ยนเจดีย์ทิศหรือยอดเจดีย์บริวารเป็นหินทรายสีแดงโดยทำเป็นหน้าเทวดาจรุฬหคัทรซึ่งเข้าใจว่าเป็นพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร จุดที่ 2 พระวิหารคต พระระเบียงหรือพระวิหารคต โดยรอบเจดีย์พระบรมธาตุไชยาทั้งหมดมีแปลนเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างยาวด้านละ 39 เมตร สูง 4 เมตร ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปสกุลช่างไชยา ขนาดและปางต่างๆ รวมทั้งสิ้น 180 องค์ และมีพระเจดีย์ หอระฆัง รูปปั้นพระยาภิวัฒน์ ผู้เป็นประธานในการบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ในสมัยราชการที่ 5 หลังจากนั้นมีการบูรณะอีกเพียงเล็กน้อยบางสมัย พระระเบียงจึงได้ชำรุดทรุดโทรมลงตามกาลเวลา จุดที่ 3 พระวิหารหลวง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกขององค์เจดีย์พระบรมธาตุไชยา สร้างยื่นล้ำเข้าไปในพระวิหารคต ในพระวิหารหลวงมีพระพุทธรูปใหญ่น้อยหลายองค์ การบูรณะพระวิหารหลวงนั้น ได้รับการบูรณะครั้งใหญ่ในสมัยท่านเจ้าคุณพระยาภิวัฒน์ เมื่อ พ.ศ. 2444 โดยได้เปลี่ยนเครื่องไม้ต่างๆ ใหม่หมด หลังคา 2 ชั้น มีช่อฟ้า นาคสะดุ้ง มุงด้วยกระเบื้องดินเผา ที่หน้าบันสลักลายดอกไม้เทศ พื้นประดับด้วยกระจกสีตามลวดลายปิดทองคำเปลว ฝาผนังใช้โอบปูนใหม่ทั้งหมด ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2502 พระราชัยกวี เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุไชยาเป็นประธานในการบูรณะพระวิหารหลวง โดยรื้อพระวิหารหลังเก่าที่ชำรุดออกคงไว้แต่พระพุทธรูปและฝาผนังด้านหลังพระพุทธรูป ส่วนหน้าบันของเดิมนั้นได้นำไปแสดงไว้ในอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา ศาลาเฉลิมพระนามนันทะพระวิหารหลวงที่สร้างขึ้นใหม่นี้ ได้เสริมฝาผนังให้สูงขึ้นกว่าเดิมเล็กน้อยท้ายพระวิหารหลวงด้านตะวันตก เดิมเป็นห้องลับแล ได้ตัดออก เพื่อเป็นที่นมัสการพระบรมธาตุ แต่

	เนื่องจากเวลาฝนตกฝนจะสาด ทางวัดจึงปล่อยไว้เป็นห้องโถง เมื่อครั้งพระครูโสมณเจตสิกการาม ก่อตั้งพิพิธภัณฑของวัดขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2478 ก็ได้ใช้พระวิหารหลวงนี้เป็นสถานที่แสดงโบราณวัตถุต่างๆ ปัจจุบันใช้เป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลและประชุมคณะสงฆ์ ต่อมา พ.ศ. 2541 ได้บูรณะอีกครั้งหนึ่ง จุดที่ 4 พระอุโบสถตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกขององค์เจดีย์พระบรมธาตุ นอกกำแพงพระวิหารคตเริ่มสร้างประมาณ พ.ศ. 1335 เขตพัทธสีมากว้าง 13.15 เมตร ยาว 18.80 เมตร แต่เดิมนั้นมีใบพัทธสีมาเพียงใบเดียว เรียงรายรอบพระอุโบสถจนถึงสมัยพระพุทธศาสนาลัทธิเถรวาทแบบลังกาได้แผ่เข้ามาในประเทศไทยประมาณ พ.ศ. 1800 พระสงฆ์ลังกาได้ทำพิธีผูกพัทธสีมาข้างในที่ได้เดิมอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้พระพุทธรูปศาสนาบริสุทธิ์มีความมั่นคงและสมบูรณ์ยิ่งขึ้นวัดที่ได้ผูกพัทธสีมาแล้ว จึงให้ปักใบพัทธสีมาเพิ่มขึ้นเป็นคู่แฝด โดยมากมักจะเป็นอารามหลวง ด้วยเหตุนี้ วัดพระบรมธาตุไชยา จึงมีใบพัทธสีมา 2 ใบ ดังปรากฏเห็นอยู่ในปัจจุบัน หลังจากพระยาภิวัฒน์ได้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุและพระวิหารคตแล้ว ทางวัดได้ทำการบูรณะซ่อมแซมอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวัดพระบรมธาตุไชยา ได้ยกฐานขึ้นเป็นพระอารามหลวงแล้ว ได้รับงบประมาณ เมื่อ พ.ศ. 2498 ทางวัดได้สร้างพระอุโบสถขึ้นใหม่ตรงที่เดิม แต่ขยายส่วนออกไปอีกยาวกว่าเดิมเล็กน้อยภายในพระอุโบสถมีพระประธานเป็นพระรูปศิลาทรายแดงปางมารวิชัยสมัยอยุธยา เบื้องหน้าพระประธานมีใบพัทธสีมาคู่ ซึ่งเป็นของเดิมแต่ครั้งพระอุโบสถหลังเก่า จุดที่ 5 พระพุทธรูปศิลาทรายแดง 3 องค์ ประดิษฐานอยู่กลางแจ้งบนลานภายในกำแพงแก้ว ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นพระพุทธรูปที่สร้างในสมัยอยุธยา โดยมีมือสกุลช่างไชยา อาสน์เป็นของทำใหม่โดยยกให้สูงขึ้น
กิจกรรมสำคัญ	พระบรมธาตุไชยาเป็นสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้านับเป็นปูชนียสถานสำคัญคู่บ้านคู่เมือง ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี และเป็นหนึ่งในสามของโบราณสถานอันศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพบูชาของภาคใต้ ได้แก่พระบรมธาตุไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เจดีย์พระมหาธาตุวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช และพระพุทธไสยาสน์ในถ้ำคูหาภิมุขบริเวณวัดคูหาภิมุข จังหวัดยะลา ซึ่งเจดีย์พระบรมธาตุไชยาเป็นสถาปัตยกรรมแบบศรีวิชัยองค์เดียวที่ยังอยู่ในสภาพที่ดีที่สุด สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นประมาณพุทธศตวรรษที่ 13-14 ไม่ปรากฏประวัติการสร้างและ

	ผู้สร้าง เข้าใจว่าสร้างในขณะที่เมืองไชยาสมัยศรีวิชัยกำลังเจริญรุ่งเรืองสูงสุด ความสำคัญของวัดพระบรมธาตุไชยาอยู่ที่พระบรมธาตุไชยา นอกจากเป็นสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของแล้ว ยังเป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนทั่วไป และเป็นพุทธสถานเพียงแห่งเดียวในประเทศไทยที่ยังคงรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของช่างศิลปกรรมสมัยศรีวิชัยไว้ได้สมบูรณ์วัดพระบรมธาตุไชยาจึงเป็นวัดที่มีความสำคัญคู่บ้านคู่เมืองของชาวไชยาและสุราษฎร์ธานีมานานนับแต่โบราณ ซึ่งรัฐบาลให้ความสำคัญแก่วัดประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานสำคัญของชาติและยกฐานะวัดเป็นพระอารามหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานีเองก็ได้ใช้ภาพของเจดีย์พระบรมธาตุนี้เป็นสัญลักษณ์ในดวงตราประจำจังหวัด และเป็นสัญลักษณ์ในธงประจำกองและผ้าพันคอลูกเสือด้วย นอกจากนั้นแล้วยังมีประเพณีบุญต่างๆ ที่จัดทำตามวาระ อาทิ ประเพณีทำบุญปีใหม่ กลางวันเวลาเช้า มีการทำบุญตักบาตรและถวายพรปีใหม่ ในบริเวณเขตพุทธาวาส กลางคืนพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์และเจริญชัยมงคลคาถา มีการแสดงธรรม ฟังธรรม สนทนาธรรมพุทธศาสนิกชนมาร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก ประเพณีทำบุญวันวิสาขบูชา วันอัฐมีบูชา วันอาสาฬหบูชา และวันมาฆบูชา เป็นประเพณีที่จัดขึ้นเป็นพิเศษ เพราะเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา พิธีกรรมต่างๆ กระทำขึ้นโดยมีพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งบรรจุอยู่ในองค์เจดีย์พระบรมธาตุเป็นประธานโดยมีการทำวัตรสวดมนต์แสดงพระธรรมเทศนา ฟังธรรม สนทนาธรรมทั้งกลางวันและกลางคืน พุทธศาสนิกชนที่มาร่วมกันประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยความศรัทธาเลื่อมใสยิ่ง ประเพณีทำบุญเข้าพรรษา วันแรมค่ำ 1 เดือน 8 เวลากลางวัน พุทธศาสนิกชนนำดอกไม้ธูปเทียนมาถวายแก่พระภิกษุสามเณร และข้าวตอกมาถวายวัด วันแรม 2 ค่ำ เดือน 8 พระภิกษุสามเณรในอำเภอไชยาทั้งหมด มาประชุมพร้อมกันทำวัตรนมาสการพระบรมธาตุไชยาแล้วเข้าประชุมในพระวิหารหลวง เพื่อทำวัตรพระเถระผู้ใหญ่ และมีการประชุมประจำปีโดยพร้อมเพรียงกัน ประเพณีทำบุญวันสารทเดือน 10 ถือเป็นประเพณีประจำปีที่ชาวบ้านมาชุมนุมกัน ทำบุญที่วัดเป็นจำนวนมาก เพื่ออุทิศส่วนกุศลผลบุญ ให้แก่บรรพ

	บุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว ประเพณีทำบุญออกพรรษา ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 เวลาเช้ามีการทำบุญ ตักบาตร เรียกว่า ตักบาตรเทโวโรหณะหรือตักบาตรดาวดึงส์แล้วมีพิธีแห่ พระหรือชักพระ ชาวบ้านเรียกว่าลากพระ จากวัดพระบรมธาตุไชยา ไป สมโภชร่วมกับวัดพระประสพ ณ ที่ว่าการอำเภอไชยา ในขบวนแห่มีการ แสดงของนักเรียน การแสดงจำพวกต่างๆของชาวบ้าน การสมโภชมีขึ้น 2-3 คืน แล้วจึงแห่พระกลับ ประเพณีเทศน์มหาชาติ หรือเทศนาเรื่องพระเวสสันดรชาดก ทางวัดจัดให้มี ขึ้นในฤดูแล้ง ระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน วันใดวันหนึ่ง ซึ่ง โดยมากตรงกับวันอัมมีสวันอันเป็นประเพณีของชาวไชยามาแต่โบราณ ประเพณีของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีกับเจดีย์พระบรมธาตุไชยา โดย กำหนดวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี คณะสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีไป นมัสการพระบรมธาตุไชยา และได้ถือเป็นระเบียบมาถึงปัจจุบันนี้ และถือ เป็นธรรมเนียมว่าพระสังฆาธิการได้รับพระราชทานแต่งตั้งหรือเลื่อนสมณ ศักดิ์ใหม่จะต้องไปนมัสการเจดีย์พระบรมธาตุไชยาเป็นกรณีพิเศษ
การเดินทาง	เดินทางโดยรถยนต์ รถเมล์ประจำทาง สถานีรถไฟสุราษฎร์ธานี ท่าอากาศยานนานาชาติสุราษฎร์ธานี
สถานที่พัก	โรงแรมในเมืองสุราษฎร์ธานี
ร้านอาหาร	ร้านอาหารในเมืองสุราษฎร์ธานี

ตารางที่ 19 ตารางแสดงข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม วัดพระบรมธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช

วัดพระบรมธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช	
ภาพ	
สถานที่ตั้ง	ตั้งอยู่ ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
ชื่อและความหมาย	มีความหมายถึงพระเจดีย์เป็นที่บรรจุพระธาตุของพระพุทธเจ้า
ประวัติ	ตามตำนานกล่าวว่า สร้างเมื่อปี พ.ศ.854 สร้างมากกว่า 1,500 ปี มีศิลปะการก่อสร้างแบบศรีวิชัย โดยเจ้าชายธนกุมารและพระนางเหมชาลา และบาคู (นักบวช) ชาวลังกา เป็นผู้นำเสด็จพระบรมธาตุมาประดิษฐาน ณ หาดทรายแก้วและสร้างเจดีย์องค์เล็ก ๆ เพื่อเป็นที่หมายไว้ หลายคนเชื่อว่ามีลักษณะคล้ายพระบรมธาตุไชยา จ.สุราษฎร์ธานี) ภายในบรรจุพระทันตธาตุ (ส่วนฟันของพระพุทธเจ้า) ต่อมาปี พ.ศ.1093 พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช (พระเจ้าจันทรภาณุ) ได้ทำการสร้างเมืองนครศรีธรรมราชขึ้น พร้อมการก่อสร้างเจดีย์ขึ้นใหม่เป็นทรงศากุญจิ และในปี พ.ศ.1770 พระองค์จึงได้รับเอาพระภิกษุจากลังกามาตั้งคณะสงฆ์และบูรณะพระบรมธาตุเจดีย์ ให้เป็นแบบทรงลังกาหรือทรงโอคว่ำดังที่เห็นในปัจจุบัน
ศาสนาและความเชื่อ	พระพุทธศานานิิกายเถรวาท
ยุคสมัยทางศิลปะ	ศิลปะการก่อสร้างแบบศรีวิชัย มีลักษณะคล้ายพระบรมธาตุไชยา จ.สุราษฎร์ธานี
แผนผัง	

สถาปัตยกรรม	สถาปัตยกรรมทรงลังกา เป็นทรงระฆังคว่ำ หรือโอคว่ำ มีปล้องไฉน 52 ปล้อง รอบพระมหาธาตุมีเจดีย์ 158 องค์ สูงจากฐานถึงยอด 37 วา 2 ศอก ยอดสุดของปล้องไฉนหุ้มทองคำเหลืองอร่าม สูง 6 วา 1 ศอก แผ่เป็นแผ่นหนาเท่าใบลานหุ้มไว้ น้ำหนัก 800 ชั่ง (หรือ 960 กิโลกรัม) มีความสูง 55.78 เมตร องค์ระฆังสูง 9.80 เมตร มีปล้องไฉน 52 ปล้อง ปลียอดหุ้มด้วยทองคำเหลืองอร่าม จนได้รับการเรียกขานว่าเป็น “พระธาตุทองคำ” ขณะที่ยามแสงแดดตกต้ององค์พระธาตุ เหลื่อมเงากลับทาบทอดไม่ถึงพื้น จนดูเหมือนพระธาตุไม่มีเงา จึงทำให้ได้รับการเขียนขานว่าเป็น “พระธาตุไร้เงา” อีกฉายาหนึ่ง ภายในบรรจุพระทันตธาตุ (ส่วนฟันของพระพุทธเจ้า)
สถานที่เที่ยวชม	จุดที่ 1 พระบรมธาตุเจดีย์ หรือมีชื่อเรียกอีกอย่างว่า พระบรมธาตุเมืองนคร (ทรงลังกา) มีความสูง 55.78 เมตร องค์ระฆังสูง 9.80 เมตร มีปล้องไฉน 52 ปล้อง ปลียอดหุ้มด้วยทองคำเหลืองอร่าม จุดที่ 2 พระศรีศากยมุนีศรีธรรมราชเป็นองค์พระประธานที่ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารหลวง เป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่และงดงามด้วยศิลปะสมัยอยุธยาตอนต้น มีขนาดหน้าตัก 3 วา 1 ศอก 12 นิ้ว ประดิษฐานบนฐานชุกชี พร้อมด้วยพระอัครสาวก ซึ่งเป็นองค์พระประธานที่ประดิษฐานต่างๆ จากที่อื่นๆ เพราะตั้งไว้ค่อนข้างกลางพระวิหาร จุดที่ 3 ชุมพระเจดีย์-พระวิหารคด เป็นชุมเจดีย์หน้าทางเข้าวิหารคด ศิลปะศรีวิชัยมีหลายเรือนยอด(แบบเดียวกับพระธาตุไชยา) เชื่อว่าอาจจะเป็นแบบดั้งเดิมขององค์พระมหาธาตุเจดีย์ ส่วนพระวิหารคดนั้นน่าจะไปด้วยพระพุทธรูปจำนวนมากที่ประดิษฐานอยู่เรียงราย และมีบาตรพระให้ทำบุญกันตามศรัทธา จุดที่ 4 ท้าวขัตตุคาม-รามเทพ ในวิหารพระม้าที่เป็นบันไดทางขึ้นสู่องค์พระบรมธาตุ ด้านซ้าย-ขวา มีรูปปั้นของเทพผู้พิทักษ์คือ ท้าวขัตตุคาม-รามเทพ ประดิษฐานอยู่หน้าข้างประตูทางเข้า-ออก องค์พระธาตุ ท้าวขัตตุคาม-รามเทพ เป็นเทพที่เชื่อว่าเป็นท้าวจตุคามรามเทพ อันลือลั่นแห่งเมืองนคร นอกจากเทพทั้งสองแล้วที่นี่ยังมีผู้พิทักษ์อื่นๆ อาทิ ท้าวจตุโลกบาล นาค ครุฑ สิงห์ เป็นต้น จุดที่ 5 พระเหมชาลาและธนกุมาร ตั้งอยู่หน้าพระวิหารตรงหน้าชุมประตูเยาวราช ตามตำนานระบุว่าพระธนกุมารเป็นเจ้าชายอินเดีย พระนางเหมชาลาเป็นพี่สาวพระธนกุมาร ทั้งคู่เป็นผู้อัญเชิญพระทันตธาตุมายังดินแดนนี้

	ก่อนจะอัญเชิญต่อไปยังลังกา โดยได้แบ่งบางส่วนกลับมาประดิษฐาน ณ พระบรมธาตุเมืองนคร จุดที่ 6 พระวิหารหลวงซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยา วิหารสามจอมมีพระพุทธรูป “พระเจ้าศรีธรรมโศกราช” ทรงเครื่องอย่างกษัตริย์ วิหารพระมหาภิเนษกรม (พระทรงม้า) ทางขึ้นไปบนลานประทักษิณ วิหารทับเกษตร วิหารเขียน และวิหารโพธิ์ลังกาซึ่งเป็นที่จัดและแสดงโบราณวัตถุ จุดที่ 7 ภาพพระม้า อยู่ในวิหารพระม้าบริเวณฐานข้างบันไดทั้งสองข้าง ภาพพระม้าเป็นขนาดใหญ่ สร้างทำอย่างประณีตสวยงามในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เป็นเรื่องราวการละโลกออกแสวงหาทางธรรมของเจ้าชายสิทธัตถะ จุดที่ 8 เส้นทางพระเจ้าตาก อยู่ที่วิหารทับเกษตร เป็นเส้นทางที่เชื่อว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเคยมาเดินปฏิบัติธรรมที่นี่ ภายในมีพระพุทธรูปยืน-นั่ง ประดิษฐานอยู่มากมาย รวมไปถึงภาพจิตรกรรม รูปเคารพเกจิ ซึ่งหากสังเกตให้ดี ๆ จะพบว่า มีพระพุทธรูปองค์หนึ่งนิ้วมือข้างหนึ่งมี 6 นิ้ว นอกจากนี้ยังมีพระเจ้าขูที่ถูกหลักเสียบไว้พร้อมกับมือที่ถูกตัดเนื่องจากไปแอบลักลอบมีชู้กับภรรยาผู้อื่น จุดที่ 6 วิหารโพธิ์ลังกา เป็นวิหารสัญลักษณ์แห่งการตื่นตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มีพระพุทธรูปปางไสยาสน์ มีส่วนหนึ่งจัดเป็นพิพิธภัณฑ์มากไปด้วยสิ่งที่น่าสนใจหลากหลาย จุดที่ 7 พิพิธภัณฑ์วัดพระมหาธาตุ ถือเป็นแหล่งรวมของดี ของหายาก (มาก) ประมาณค่าไม่ได้ จัดแสดงไว้ใน 3 วิหารใหญ่ คือ วิหารเขียน วิหารโพธิ์ลังกา และวิหารคด (ต่อเติม) จุดที่ 8 พระมหากัจจายนะ ประดิษฐานอยู่ที่วิหารพระมหากัจจายนะ (วิหารพระแอต) มีอีกหนึ่งชื่อเรียกว่า “พระแอตเมืองนคร” มีองค์สีทองอร่าม เชื่อกันว่าท่านสามารถดลบันดาลความสำเร็จสารพัด โดยเฉพาะการขอลูก จึงมีรูปเด็ก ๆ มารายงานผล ขอพรพร้อมกับการฝากเนื้อฝากตัวมากมาย จุดที่ 9 มณฑปพระพุทธบาท เป็นมณฑปตั้งอยู่บนเนิน ภายในประดิษฐานรอยจำลองพระพุทธบาท ยาว 74 นิ้ว กว้าง 44 นิ้ว ตรงบันไดทางขึ้นมีพระบุญมากพระพุทธรูปหินทรายที่ศักดิ์สิทธิ์มาก ชาวบ้านนิยมไปบนบานขอบุตรและโชคลาภ นอกจากนี้บนมณฑปยังเป็นจุดชมองค์พระธาตุในมุมสูงอีกด้วย

	จุดที่ 10 เจดีย์ศิลาในดงหว่า-พระปัญญา เจดีย์ศิลาในดงตันหว่าทั้ง 6 ตั้งอยู่ที่ข้างพระวิหารธรรมศาลาด้านหน้า สันนิษฐานว่าอาจเกี่ยวเนื่องกับผู้ทรงศักดิ์ระดับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่เชื่อกันว่าอาจจะหนีราชภัยมายัง จ.นครศรีธรรมราช จึงกลายเป็นสถานบูชาถึงพระองค์ท่านมาจนถึงบัดนี้ ส่วนเจดีย์พระปัญญาตั้งอยู่ด้านหลังพิพิธภัณฑ์พระวิหารเขียน มีเรื่องเล่าว่าได้มีการผูกสายแหงห้ามไว้ว่า “ถอยหลังเข้าไป เหล็กในแทงตา หันหน้าออกมา กาชี้ใส่หัว” แต่มีผู้มีปัญญามาแก้ เพราะเห็นว่าเป็นคำห้ามที่ขาดเหตุผล จึงลองเดินถอยหลังเข้าไปแล้วหันหน้าออกมา จึงได้เห็นกลุ่มสมบัติซ่อนอยู่ในหลืบฝ้าทางเดิน จึงกลายเป็นหนึ่งจุดในการแสวงหาปริศนาธรรมเรื่องกาลามสูตรที่พระพุทธองค์ทรงสอนว่า อย่าเชื่อด้วยเหตุประการต่างๆ นอกจากลงมือทำเองแล้วเท่านั้น
กิจกรรมสำคัญ	พระบรมธาตุเจดีย์ เป็นเจดีย์สถาปัตยกรรมแบบทรงระฆังคว่ำ มีจุดเด่นที่ยอดเจดีย์ ซึ่งหุ้มด้วยทองคำแท้ จากความเชื่อเล่าสืบต่อกันมาว่า องค์พระธาตุประกอบด้วยทองรูปพรรณและของมีค่ามากมายจรดปลายเจดีย์ ซึ่งสิ่งของมีค่าเหล่านี้พุทธศาสนิกชนนำมาถวายแด่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อให้ตนได้พบกับนิพพาน จากคำขวัญประจำจังหวัดว่า “เมืองประวัติศาสตร์ พระธาตุทองคำ ชื่นฉ่ำธรรมชาติ แร่ธาตุอุดม เครื่องถมสามกษัตริย์ มากวัดมากศิลป์” ข้อความว่า พระธาตุทองคำ จึงหมายถึง ยอดเจดีย์ทองของพระบรมธาตุ พิธีปฏิบัติอีกอย่างหนึ่ง คือ การนำผ้าขึ้นธาตุ ตามตำนานเชื่อว่า หากใครได้นำผ้าขึ้นธาตุ และบนขอพรใน เรื่องใด จะขอให้หายเจ็บหายไข้ ขอให้ได้ลูก ขอเรื่องงานการเรียน สิ่งนั้นก็จะเป็นจริงดังหวัง มีเรื่องเล่าว่า มีชายคนหนึ่งประสบอุบัติเหตุเดินไม่ได้ รักษาเท่าไรก็ไม่หาย สุดท้ายพ่อแม่ไม่รู้จะทำอย่างไร จึงมาบนและนำผ้าขึ้นธาตุที่พระบรมธาตุ ขอให้ลูกหายหายจากอาการป่วยและหากหายจะให้มาบวชที่วัดพระธาตุ ในไม่ช้าชายหนุ่มคนดังกล่าว ก็หายวันหายคืน จนกลับมาเดินได้เป็นปกติ ประเพณีห่มผ้าพระบฏบูชาพระบรมธาตุ ชาวใต้ต่างเชื่อกันว่าการได้ห่มผ้าพระบฏบูชาพระบรมธาตุถือว่าเป็นมงคลสูงสุดของชีวิต โดยที่วัดพระมหาธาตุได้มีการจัดงานใหญ่ “แห่ผ้าขึ้นธาตุ” ขึ้นในช่วงวันมาฆบูชา อย่างไรก็ดีชาวพุทธสามารถมาทำบุญห่มผ้าพระบฏบนลานประทักษิณบูชาองค์พระธาตุในช่วงวาระไหนก็ได้

	ตามตำนานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุมีว่า ในสมัยที่พระเจ้าสามพี่น้อง คือ พระเจ้าศรีธรรมโศกราช พระเจ้าจันทรภาณุ และพระเจ้าพงษาสุระ กำลังดำเนินการสมโภชพระบรมธาตุอยู่นั้น คลื่นได้พัดผ้าแถบยาวชิ้นหนึ่ง ซึ่งมีลายเขียนเรื่องราวพุทธประวัติ (เรียกว่า พระบุญ หรือ พระบต) ขึ้นที่ชายหาดปากพนัง จึงนำผ้าผืนนั้นไปถวายพระเจ้าศรีธรรมโศกราช พระองค์จึงรับสั่งให้ชักจนสะอาด แต่ลายเขียนพุทธประวัติก็ไม่ลบเลือนยังคงสมบูรณ์ดีทุกประการ จึงรับสั่งให้ประกาศหาเจ้าของ ได้ความว่าชาวพุทธกลุ่มหนึ่งจะเดินทางไปลังกา เพื่อนำพระบุญไปถวายเป็นพุทธบูชาพระทันตธาตุ คือ พระเขี้ยวแก้ว แต่เรือถูกมรสุมพัดแตกที่ชายฝั่งเมืองนครมีรอดชีวิต 10 คน ส่วนพระบุญถูกคลื่นพัดขึ้นฝั่งปากพนัง พระเจ้าศรีธรรมโศกราชทรงพิจารณาเห็นว่าควรจะนำขึ้นไปห่มพระบรมธาตุเจดีย์เนื่องในโอกาสสมโภชพระบรมธาตุ เจ้าของพระบุญที่รอดชีวิตก็ยินดียิ่งด้วย จึงโปรดให้ชาวเมืองนครจัดเครื่องประโคมแห่แห่นผ้าห่มโอบฐานพระบรมธาตุเจดีย์ จึงเป็นประเพณีประจำเมืองนครสืบมาจนทุกวันนี้ ในทุกปีช่วงวันมาฆบูชาและวันวิสาขบูชา จะจัดงานแห่ผ้าขึ้นธาตุซึ่งถือเป็นงานบุญประจำปีที่มีผู้คนจากทั่วสารทิศมาร่วมสร้างบุญกุศลที่ยิ่งใหญ่นี้ นอกจากพระบรมธาตุแล้วเจดีย์องค์เล็กที่รายล้อมรอบองค์พระธาตุมากมาย เป็นสิ่งที่แปลกตาแก่นักท่องเที่ยว ที่ได้พบเห็นเจดีย์นี้เรียกว่า องค์เจดีย์บริวาร ซึ่งมีทั้งหมด 149 องค์เจดีย์บริวาร คือเจดีย์ที่ลูกหลานบรรพบุรุษได้สร้างไว้สืบทอดกันมาเรื่อยๆ เพื่อบรรจุอัฐิของญาติ ผู้ล่วงลับไปแล้วโดยอธิษฐานว่าขอให้ญาติของตนได้มาเกิดในศาสนาของพระพุทธองค์อีกครั้งในภพหน้า นอกจากความมหัศจรรย์ของพระธาตุไร่เงาแล้ว เจดีย์บริวารที่เรียงราย ล้อมรอบองค์พระบรมธาตุเป็นสิ่งมหัศจรรย์ซึ่งไม่ค่อยได้เห็นจากที่ใดเช่นกัน ความมหัศจรรย์อย่างหนึ่งที่ว่าองค์พระบรมธาตุจะไม่มีเงาทอดลงพื้นไม่ว่าแสงอาทิตย์จะส่องกระทบไปทางใด ซึ่งยังไม่มีใครหาคำตอบได้ว่าเป็นเพราะอะไร จากความมหัศจรรย์นี้ ททท. จึงให้เจดีย์นี้เป็น 1 ใน unseen Thailand ของเมืองไทย ประเพณีผ้าขึ้นธาตุ หมายถึง การนำผ้าผืนยาวขึ้นไปห่มองค์พระบรมธาตุเจดีย์ในวันสำคัญทางศาสนา ชาวนครได้ร่วมมือร่วมใจกันบริจาคเงินตามกำลังศรัทธาเงินที่ได้ไปซื้อผ้ามาเย็บต่อกันเป็นแถวยาวนับพันหลา แล้วจัดเป็นขบวนแห่ผ้าขึ้นห่มพระบรมธาตุเจดีย์ ผ้าที่ขึ้นไปห่มองค์พระบรมธาตุเจดีย์เรียกว่า “ผ้าพระบุญ” (หรือ พระบต) นิยมใช้สี

	ขาว สีเหลือง สีแดง สำหรับผ้าสีขาวนิยมเขียนภาพเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติ เสด็จออกบรรพชา ตรัสรู้ ปฐมเทศนา และปรินิพพาน ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเป็นเอกลักษณ์ประจำเมืองนครศรีธรรมราช แก่นแท้อยู่ที่การบูชาพระพุทธเจ้าอย่างใกล้ชิด โดยใช้องค์พระบรมธาตุเจดีย์เป็นตัวแทน
การเดินทาง	เดินทางโดยรถยนต์ รถเมล์ประจำทาง สถานีรถไฟนครศรีธรรมราช ท่าอากาศยานนครศรีธรรมราช
สถานที่พัก	โรงแรมในเมืองนครศรีธรรมราช
ร้านอาหาร	ร้านอาหารในเมืองนครศรีธรรมราช

4.2 องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

จากผลการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) และการประชุมสัมมนาในเชิงวิชาการ เพื่อเป็นการสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษาทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ (English Program) ในฐานะตัวแทนของประชาชนของแต่ละประเทศในอาเซียน ได้แก่ สหภาพเมียนมาร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศกัมพูชา ประเทศเวียดนาม เป็นต้น ภายใต้การดำเนินงานของโครงการสนทนารธรรมกับพระ (Monk Chat) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ โดยเป็นการนำบทสนทนาระหว่างกลุ่มชาวต่างประเทศที่เดินเข้ามาเยี่ยมเยือน มัคคุเทศก์ ผู้ประกอบการท่องเที่ยวภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภาครัฐ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มาวิเคราะห์เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว การเพิ่มพูนความรู้ การสร้างอัตลักษณ์ เส้นทางท่องเที่ยว และการเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศาสนาในประชาคมอาเซียน ในชื่อหัวข้อว่า “Question & Answers on Buddhism” โดยมีการสรุปรายละเอียดขององค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 20 องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
ด้านศาสนบุคคล

Question	Answers
1.What is Buddhism?	Buddhism may be defined and explained from various standpoints as follows: 1. Buddhism, the teaching of the Buddha (the Enlightened One), proposes to develop humankind through purity (by means of morality), calmness (by means of concentration) and clarity (by means of wisdom). 2. Buddhism is a religion founded by the Buddha for the welfare of many, for happiness of many and for helping the world. People from all walks of life can apply the teaching to practice in accordance with their ability and free will. 3. Buddhism is a religion of reason and

	practice for self-help and self-reliance and for extending a helping hand to others out of living-kindness and compassion. 4. Buddhism is both philosophy and practice. Though it accepts the existence of divine beings, it did not put belief in a supreme being as a significant part of the religion. Instead it teaches the followers to have qualifications such as moral shame and moral fear, making one divine in the Dhamma in this life; to be endowed with right faith, morality, learning, generosity and wisdom. Furthermore, Buddhism teaches that one who is free from defilements of greed, hatred and delusion is reckoned as superior. 5. General information about Buddhism is as follows: ➤ Country of Origin: India ➤ Data of Origin: Sixth Century BC (Buddhist Century) The Founder : The Buddha (The Enlightened One) previously Prince Siddhattha of Gotama clan within the Sakya lineage. ➤ Doctrinal Tenets: To avoid all evil, to do good and to purify the mind. ➤ Type of Religion: Universal, spreading out to many countries of the world; Atheistic, regarding no divine being as the center of the teaching. ➤ Main Divisions: Theravada and Mahayana. Unity of Diversity: The World Fellowship of Buddhist is the world organization for unity of all Buddhists throughout the world. It has one hundred-twenty three regional centers in 37 countries (B.E.2539 (1996)). The permanent headquarters of the World Fellowship of Buddhists is in Thailand.
2. What is the historical and geographical background of Buddhism?	Buddhism came into existence in India some 2,600 years ago when an Indian Prince, Siddhattha, became enlightened and hence came to be known as the Buddha, meaning the Enlightened One. His teaching is preserved in Buddhist scriptures known as the Tripitaka, which literally means the three baskets, namely the Vinaya or Vinaya-pitaka (monastic rules),

	Sutta or Suttanta-pitaka (collection of the teaching of the Buddha and His disciples) and Abhidhamma or Abhidhamma-pitaka (higher philosophy). Buddhism is Atheistic; it does not give significance to divine beings. There are two major Schools in Buddhism: Theravada, the teaching as preserved by the elders and Mahayana, the later development. The former is practiced in Sri Lanka, Thailand, Burma (Myanmar), Laos and Cambodia. The latter is more prevalent in China, Japan, Korea, Vietnam, Taiwan and Tibet.
3. What is the size of the Buddhist population in Thailand as compared to that of other religions?	According to the report of the National Statistical Office, Office of the Prime Minister B.E. 2538 (1995 AD), the Thai population is distributed by religions as follows: ❖ Total Population: 59,460,382 ❖ Buddhists: 56,016,758 (94.21%) ❖ Muslims: 2,396,198 (4.03%) ❖ Christians: 326,919 (0.55%) ❖ Hindus, Sikhs; 3,697 (0.01%) ❖ Unidentified: 716,810 (1.20%)
4. What is the official administration of the Thai Buddhist Order?	Buddhism is the state religion of Thailand. His Majesty the King is a Buddhist and a patron of Buddhism and other religions in the country. Monastic administration is according to the Sangha Act of B.E.2505 (1962 AD), amended in B.E.2535 (1992), and the rules and regulations laid down in the code of the Council of Elders headed by His Holiness the Supreme Patriarch. As far as regional monastic administration is concerned, territorial jurisdiction shall be exercised in hierarchical order as follows: 1. Regional 2. Provincial 3. District 4. Communal The geographical boundaries of those divisions shall be in accordance with what has been determined in the rules and regulations laid down in the code of the Council of Elders.

	As far as the regional monastic administration is concerned, the following is the hierarchical order of Bhikkhu offices with reference to their territorial jurisdiction: 1. Regional Governor 2. Provincial Governor 3. District Officer 4. Commune Headman There shall be one abbot for a monastery. However, when it is deemed proper, there can be a vice-abbot or an abbot's assistant.
5. What is the World Fellowship of Buddhists?	The World Fellowship of Buddhists (WFB) is an international Buddhist organization which was founded in B.E. 2493 (1950) in Sri Lanka where representatives from 27 countries from Asia, Europe and North America met for the first time in history. Buddhist delegates from all over the world representing various schools of Buddhism, viz., Theravada, Mahayana and Vajrayana traditions, were unified under the six colours flag. (Please refer to question and answer No.9). Through this international Buddhist organization, unity and mutual understanding among the Buddhist communities of the world have been established. It can be said therefore, that the WFB has achieved its prime objective that is unity among world Buddhists which is fundamental in furthering cooperation for the progress and stability of Buddhism.
6. What role does Thailand play in the World Fellowship of Buddhists?	Thailand participated in the very first conference which established the World Fellowship of Buddhists in Sri Lanka in B.E. 2493 (1950) and, as one of its Founding members, actively attended all the conferences usually scheduled every two years. Thailand had upheld the aims and purposes of the organization which appear in the WFB constitution as follows: 1. to promote among the members strict observance and practice of the teaching of the Buddha,

	2. to secure unity, solidarity and brotherhood amongst Buddhists, 3. to propagate the sublime doctrine of the Buddha, 4. to organize and carry on activities in the field of social educational, cultural and other humanitarian services, and 5. To work for happiness harmony and peace on earth and to collaborate with other organizations working for the same end. More importantly, Thailand was chosen by the WFB as the seat of the permanent headquarters of the WFB on B.E. 2512 (1969) with an International Secretariat working full time for the benefit of the members of the WFB over the world. The reasons, which prompted the WFB General Conference to adopt this resolution unanimously, were: 1. Buddhism is the national religion of Thailand, 2. His Majesty the King is, by virtue of the Constitution of Thailand, the patron and defender of the Buddhist faith, and 3. The Thai Royal Government has consistently given financial support to WFB Secretariat. In this connection, it should be mentioned that the Thai Government has been providing an annual subsidy for the maintenance and effective services of the Headquarters up to the present.
7.What are the differences between the two major Schools of Buddhism, i.e. Theravada and Mahayana?	Theravada means the School which maintains the original teaching of the Buddha. Its root can be traced back to the First Council which was held soon after the Buddha's passing away; hence it is considered the oldest School. Mahayana came much later, roughly speaking, about 600 years after the Buddha's time. Vajrayana of Tantrayana developed from the Mahayana approximately 400 years after the beginning of the Mahayana. Geographically, Theravada is more prevalent in Sri Lanka, Burma (Myanmar), Thailand, Cambodia

	and Laos while Mahayana is prevalent in China, Japan, Korea, Vietnam, Nepal and Tibet. Theoretically both Schools share the fundamental teachings of the Four Noble Truths, etc. but Mahayana developed many more Sutras as elaboration of the original teaching. Among the important Mahayana Sutras are Saddhamapundarika-Sutra, Vimalakirtinirdesa-Sutta, Bhaisajyaguru-Sutra, etc. However, the Vinaya (Monastic Disciplines) of both Schools remain very similar. The differences in practices are primarily due to different sociological and geographical contexts.
8. Is there any Buddhist teaching that monks should have a role of serving society in addition to teaching Dhamma?	The history of Buddhism tells us that when the Buddha convened his first group of 60 disciples before sending them on missionary work, He instructed them to go separately on a journey for the gain of the many, for happiness of the many, and for helping the world. This shows that the Buddha advised His disciples to serve society. The serving should be done appropriately to the status of the monk. To put the teaching into practice, to make oneself an example, and to teach the people are the main functions of Buddhist monks. Usually monasteries are the centers of communities and social welfare. In case of various disasters, monks will extend their helping hands to the people as much as possible. To serve society in the way of charity or other social work is also allowed for monks, providing it does not contradict the monastic rule.
9. Is it justified for a Buddhist to believe that he could be a real Buddhist only through meditation, and to discard all concerns about serving society?	To be a real Buddhist is just to take the Triple Gem as one's guide, that is to say, if anyone puts his or her faith in the Buddha, Dhamma and Sangha, he or she is regarded as a Buddhist. This is according to the answer of the Buddha to Prince Mahanama's question about being a Buddhist. There is advice for the progress in practice called the Basis of Merit Making as taught by the Buddha as follows: 1. Charity or generosity (Dana) 2. Morality (Sila) and

	3. Development of meditation which is of two kinds, namely: tranquillity of the mind and spiritual insight (Bhavana). From the above mentioned principle it is clear that charity and serving society in the way of giving a helping hand and other spiritual practices are regarded as the additional practices of being a Buddhist.
10. Why do monks wear patched robes? Does a darker brown robe signify strictness of the wearer?	Buddhist monks are homeless and do not have any valuable personal belongings. Originally they had to collect discarded pieces of cloth wherever they could be found, and wash and sew them together. Then the robe was dipped in natural dye from bark or the pith of a tree. The robes were mostly brownish in colour. The different shades of the colour did not signify the strictness of the wearers at the time of the Buddha, nor do they today. Venerable Ananda, the Buddha's cousin and personal attendant, designed the robe at the request of the Buddha. The pattern of the robe was taken from the pattern of the paddy fields in the Magadha Kingdom. It was accepted by the Buddha and had become standardized since then. In Thailand, usually the darker robed monks tend to be forest monks. However, there are some monks living in the city who also prefer wearing darker brown robes responsibilities. The reason why the Buddha accepted a patched robe was to distinguish monks' robes from lay people's clothing and to discourage thieves.
11. Why do monks go on alms round in the morning?	In order to appreciate this act, one needs to have a background understanding of Buddhist society, Buddhist society consists of four groups of people: monks, nuns, laymen and lay women. Monks and nuns have left household life and have gone forth to spend time fully in the study and practice of Buddhist teaching. Once they are well fortified with study and practice, they are expected to teach the lay people and provide them with spiritual comfort and guidance. Lay people, on the other hand, are householders who are still engaged in worldly

	activities. It is expected that able Buddhists should support the ordained ones by providing them with material requisites such as food, clothing etc. Buddhist societies are expected to work out this compromise division of responsibilities. When the monks go for alms round, from the monk's point of view, they are to make available the opportunity for the lay people to make offering to the ordained ones who are a "field of merit", worthy of offering. Also taking care of the material needs of the ordained ones is a way to reinsure the stability of Buddhism and its institution on the one hand and also to uplift the lay peoples' own practice on the other.
12. What is the Buddha's teaching about caste and colour?	There is no division of caste and colour in Buddhism. In some country, the caste system is a very important social structure. However, Buddhism is free from caste, racial, and gender prejudices. Everyone is equal in spiritual potential. The Buddha explained that a man's virtues or vices depend on his deeds, not his birth or wealth. One who comes to be ordained in Buddhism has equal rights such as the right to vote in meetings. The only difference is the order of seniority which goes according to the precedence in ordination. Buddhism lays stress on human equality by pointing to the importance of knowledge and good conduct. The Lord Buddha taught that one who is endowed with knowledge and good conduct is excellent among divine and human beings.
13. What does it mean when a Buddhist takes refuge in the Triple Gem?	A basic requirement for a person to become a Buddhist is to take refuge in the Triple Gem, namely the Buddha, the Dhamma, and the Sangha. There are levels of taking refuge in the Buddha. At one level the Buddha simply means the Buddha image which may be taken as a reminder or indicator of the historical Buddha who provides inspiration for all Buddhists to follow the path He had taken to enlightenment. The Buddha at a deeper level would mean Buddhahood, the highest spiritual quality which is available to all of us, if we follow the path

	the Buddha has shown. Dhamma also may be understood in different levels. It is often understood to mean the canonical body of the teachings of the Buddha. However, more profoundly, it means the highest truth realised by the Buddha, who said that “One who sees Dhamma sees me, and one who sees me sees Dhamma.” That is to say, when one realises Dhamma one become enlightened. The Sangha could again be understood in different levels, generally it means ordained Buddhists: monks and nuns. In a deeper sense, it means the enlightened persons, ordained or lay, who are spiritual guides for human beings. To take refuge in the Triple Gem is to accept the qualities embodied in the Buddha, Dhamma, and Sangha and to try to develop such qualities within one's life.
14.What are the Buddha, Dhamma and Sangha?	To be a Buddhist, one is expected primarily to take refuge in the Triple Gem: the Buddha, Dhamma and Sangha. ❖ Buddha means the Enlightened One. ❖ Dhamma means Truth realised and taught by the Buddha. ❖ Sangha means the Buddha's disciples who behave and practise righteously. The ideal Sangha means those who attain the Four States of Noblehood. The meaning of the Triple Gem or the Buddha, Dhamma and Sangha may be understood in three different levels as follows: (1) The First Level The Buddha: the Enlightened One represented by His replica or Buddha image. Dhamma: Truth realised and taught by the Buddha, represented by Tripitaka or the Buddhist scripture. Sangha: the Buddha's noble disciples represented by Buddhist bhikkhus (monks) and bhikkhunis (nuns) in general, who have not yet attained the Four States of Noblehood. The Sangha in

	this level is called Conventional Sangha or Sammati Sangha. (2) The Second Level The Buddha: The Enlightened One, who was formerly Prince Siddhattha of the Sakya clan. He renounced the worldly life in search of Truth and after His Enlightenment established Buddhism. Dhamma: Truth realised and taught by the Buddha, learned and put into practice by the Buddhists, both ordained and lay people. Sangha: the Buddha's noble disciples who have attained the Four States of Noblehood. (3) The Third Level The Buddha, Dhamma and Sangha become one. The Buddha in this level is identical with Dhamma as it was stated by Him that "One who sees Dhamma sees me; one who seems me sees Dhamma." This shows that Buddhahood is Dhamma and Dhamma is Buddhahood. The ideal Sangha is the embodiment of the realised Dhamma.
15. In Buddhism, can women attain enlightenment?	The Buddha was the first religious leader to accept equal spiritual potentiality of men and women. The nature of enlightenment transcends gender difference, which otherwise tends to limit women in their social contexts. For this reason women were accepted into the Order (Sangha), and proved themselves worthy of the Buddha's recognition. Some of them were individually praised by the Buddha, such as Bhikkhuni Patacara who was foremost in Vinaya, and Bhikkhuni Khema who was foremost in wisdom. Among lay women, Visakha was foremost in offering dana and Samavati was foremost in loving-kindness. In brief, women showed equal capability in practicing and propagating Buddhism in early Buddhist history. Even now both men and women who practise the Buddhist teachings can undoubtedly attain enlightenment.
16. Is it true that in some countries women can be ordained	The Buddha allowed women full ordination in His time. They were called Bhikkhuni (Bhisuni in Sanskrit). The Bhikkhuni lineage in India lasted more

	than a thousand years and disappeared together with the Bhikkhu Sangha when India was invaded in C.11th. A group of Bhikkhunis from India led by Sanghamitta Their, King Asoka's daughter, were invited by King Devanampiyatissa of Sri Lanka to establish the Bhikkhuni lineage in B.E. 236. This Bhikkhuni Sangha in Sri Lanka also lasted for more than a thousand years before they were uprooted by foreign invasion. However, a group of Sri Lanka Bhikkhunis were invited over to China in B.E. 976 where they established a Bhikkhuni lineage there. This lineage has been kept alive until today. Afterward, they spread to many neighbouring countries, i.e. Japan, Korea, etc. Bhikkhuni strongholds can now be found in Taiwan monastery and Korea. In B.E. 2531 (1988) His Lai Temple, a Chinese monastery in Los Angeles, U.S.A., provided ordination for 200 women from various traditions and countries to strengthen the institution of fully ordained Buddhist women. In the last two decades, Buddhist women have expressed clearly their desire to participate at all levels in Buddhism. Considering that women from half of the world population, this trend should have a positive effect towards the development of Buddhism.
17. What is the Buddhist attitude towards prostitutes?	Since Buddhists are taught to extend their good wishes to human and other living beings, Buddhists should sympathize with prostitutes and should not despise them, whether they may be compelled or voluntary. It is an appropriate deed to help release them from the status of being looked down upon. The procedure to solve this problem might be carried out through the educational system, economic management, social welfare, etc., as the case may be.

ตารางที่ 21 องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
ด้านศาสนธรรม

Question	Answers
1. What are the purposes of the Buddha's preaching?	In the First Sermon, Dhammacakkappavattana Sutta (the Discourse of the Turning of the Wheel of Dhamma or Truth), the Buddha pointed out the Middle Way which gives vision, which gives knowledge, which is conducive to calmness, insight, enlightenment and Nibbana (the state of being free from all defilements and suffering). In one of His discourses, the Buddha summarized His teaching with the words "Vimutti or Spiritual Freedom from all defilements and sufferings is the Ultimate." When sending His first sixty disciples on their preaching tour, the Buddha said: "I, now, monks, am free from all bonds of gods and men. And you too, monks, are free from all bonds of gods and men. Travel, monks, for the welfare of the many, for the happiness of the many, for helping the world, for the good, welfare and happiness of gods and men." From the Buddha's words, above mentioned, we can say that Nibbana or Vimutti is the main purpose of the preaching of the Buddha. He encouraged His disciples to walk the Middle Way in order to eradicate all defilements and sufferings and then, out of compassion for all, lend a helping hand to others. In brief, the Buddha taught people how to be happy and prosperous both in a worldly as well as a spiritual sense. Those who follow His teaching can select their way of life practicable for themselves.
2. What is the status of Buddhism among world living religions?	World living religions can be classified according to their doctrinal tenets into various types such as: 1.Theistic religions: believing in the supremacy of a divine being or beings. 2.Atheistic religions: not believing in the supremacy of any divine being. Buddhism belongs to the latter. It lays stress on virtuous qualities which every human being can develop. According to Buddhism, good knowledge

	and conduct (Vijja-carana) make a person excellent among divine and human beings. Good knowledge and release from all defilements and suffering (Vijja-vimutti) are Buddhistic ideals.
3. What is the meaning of the Buddhist symbol?	The Buddhist symbol is in the form of a wheel with eight spokes representing the Noble Eightfold Path, which means the way leading to the cessation of suffering. This Path consists of the following: Right View, Right Motives, Right Speech, Right Action, Right Means of Livelihood, Right Effort, Right Mindfulness and Right Concentration. This symbol is called “Dhammacakka” or the Wheel of Dhamma and has been adopted as the seal of the World Fellowship of Buddhists.
4. How and what should the Buddhists believe?	The Buddha is the Enlightened One who discovered the Supreme Truth. He did not force anyone to believe in His teaching with blind faith. The reasonableness of the Dhamma, the Buddha's teaching, lies in the fact that it welcomes any critical examination at all stages of the path to enlightenment. To understand the nature of all phenomena, insight wisdom must be operative throughout. Once the Buddha had instructed the Kalamas, who were inhabitants of Kesaputta, a town in the Kingdom of Kosala, on an appropriate attitude towards the religious beliefs. He said “Do not accept anything on mere hearsay, nor by mere tradition, nor on account of rumours, nor just because it accords with your scriptures, nor by mere suppositions, nor by mere inference, nor by merely considering the appearances, nor merely because it seems acceptable, nor thinking that the recluse is our teacher.” And then the Buddha had further instructed the Kalamas to consider everything by themselves carefully. He said "When you yourselves know that these things are bad; these things are blamable; these things are censured by the wise; undertaken and observed, these things lead to harm and ill; abandon them. And in contradiction, when you yourselves know that these things are good; these things are not blamable; these things are praised by the wise; these things, undertaken and observed, lead to benefit and happiness, enter on and abide in them."

	[Kalamasutta]
5. Is it true that Buddhism are taught to be tolerant of other's opinions, beliefs, customs or behaviour different from their own?	Yes, Buddhists are taught to be broadminded but not to believe in anything easily before investigation or proper consideration. Moreover, Buddhists are taught to diffuse the Four Divine States of Mind: loving-kindness, compassion, sympathetic joy and equanimity towards all sentient beings who may be of different nationalities, religions and environments.
6. Could we live happily without believing in any religion?	Yes, we can. If happiness means physical well-being, then a person can be happy without believing in any particular religion but a human being consists of two major aspects: body and mind. To have a fully developed and happy life, one needs to nourish both body and mind. In this case religion can provide the guidance and the path to develop the mind and spirit along with the Body.
7. Is there any particular form of practice in Buddhism?	According to Buddhism, everyone is free to consider and investigate Buddhist teaching before acceptance. Even after acceptance one is free to select any particular part of the teaching to put into practice. The Buddha had given various practical formats suitable to the people of different tastes and tendencies. There are, however, some typical doctrines appropriate for Buddhists in general as follows: 1. Avoid all evils, fulfill good and purify one's own minds. 2. Generosity, morality and mind development. (Development of tranquillity and insight.) 3. Morality, concentration and wisdom. (Brief form of the noble path leading to the cessation of suffering.)
8. What are the results of the practice of the Five Precepts?	The Five Precepts are not laws but they are self-training rules that lead to moral practices and right behaviour. Since one does not live alone, living in society requires self-awareness, self-control, adaptability, non-violent attitude and good-will. The Five Precepts are to abstain from killing, stealing, sexual misconduct, false speech, and intoxicants which cause carelessness. One should be kind, honest and mindful. Then our society will reach the goal that persons can live together peacefully and in mutual trust.

9. How should one live the Buddhist way of life?	To live the Buddhist way of life one should avoid doing evil, perform wholesome acts and purify one's own mind. The “don't and do” moral principles of the Buddhist way of life are as follows: 1. To abstain from killing, and develop loving-kindness and compassion to all living beings. 2. To abstain from stealing, and develop right means of livelihood. 3. To abstain from sexual misconduct, and develop restraint of the senses. 4. To abstain from lying, and develop truthful speech. 5. To abstain from intoxicants, and develop restraint and mindfulness. The more one can observe the above Five Precepts and Five Virtues, the happier and peaceful life one will achieve. Furthermore, trying to purify one's own mind from greed, hatred, and delusion step-by-step in daily life is the ideal way for all Buddhists.
10. How is universal loving-kindness taught in Buddhism?	Loving-kindness (Metta) means extending good-will or benevolence which is opposite to ill-will. Buddhism teaches that loving-kindness should be diffused to all sentient beings, be they human or non-human. If the world follows the teaching of diffusion of universal loving-kindness, conflicts may be solved not by confrontation but through peaceful means.
11. What is the Buddhist attitude towards ecological problems?	It is well known that more than 2,500 years ago the Buddha had laid down rules and regulations for His disciples to take care of the environment. Examples may be given as follows: 1. Not to throw the rising of the bowl mixed with lumps of boiled rice into the house compound. 2. Not to ease oneself or spit on grass and green. 3. Not to ease oneself or spit into water. 4. Not to cut any living plant. 5. Not to burn the forest. 6. Not to throw waste through the window. 7. Not to leave the toilet dirty without cleaning it or asking others to do so. Buddhists are encouraged to maintain the balance of nature and material development. Recycling of used material was already mentioned in

	the Buddha's time. In Buddhist teaching, life is a part of nature. Everything is interdependent. So the concepts of natural conservation and ecological awareness can be found in the teaching of Buddhism in the early period. If we now take a trip to rural villages, we could visit the Buddhist monasteries and enjoy the feeling of serenity, fresh air, the beauty of flowers and trees, pets and tame animals living happily together with human beings.
12. Is it true that Buddhism is pessimistic?	The belief that Buddhism is pessimistic derives from the misunderstanding of the First Noble Truth which teaches that all sentient beings are subject to the suffering of birth, old age and death, etc. Only when one accepts the truth of this suffering will one begin to investigate the cause of suffering, the cessation of its cause and practice the path leading to its cessation. In this sense we will see that Buddhism is neither pessimistic nor optimistic; it is rather realistic. The Buddha may be compared to a medical doctor who diagnoses that human beings do have a severe disease, but he did not stop there. He pointed out that it can be overcome and further prescribed medicine to remedy it. Buddhism seeks to overcome human suffering. Each individual needs to develop morality, concentration, and wisdom in order to solve the problems of life. Buddhists are taught to face the world in its reality and try to overcome its binding forces and ultimately arrive at spiritual freedom which is known as Nirvana or Nibbana.
13. What is the real meaning of "dana" (giving)?	Giving is an expression of generosity. It is one of the three means of merit which is of two kinds: development of tranquility (Samatha-bhavana) and that of insight (Vipassana-bhavana). There are three kinds of giving, as follows. 1. Giving to the needy, e.g. helping the poor, giving to orphans, etc. 2. Giving to equals, e.g. giving to our friends or neighbours to build up friendship. 3. Giving to people to whom we want to show our gratitude or respect, e.g. parents or monks. In the real sense, a Buddhist should give without expectation of return. In other words, to give

	is to lessen one's own selfishness. Hence giving is a way of decreasing craving and attachment.
14. Is the Buddha's teaching dynamic?	The Buddha's words in THE GRADUAL SAYINGS, THE BOOK OF TENS clarify this as follows: “I do not speak in praise of the stand still in righteousness, not to say about the decline therein. I do, monks, speak in praise of the prosperity, not of the stand still, not of the decline in righteousness.” From this passage we can say that the Buddha's teaching is dynamic, which is the moral force that produces activity or change.
15. How does Buddhism praise gratitude?	One who is grateful and does something in return for kindness to those who have done a favour such as parents, teachers, and other benefactors, is praised by Buddhism as a precious person who is difficult to find in the world. This teaching helps much in bringing harmony and concord to the family and society.
16. What is the concept of Anatta (non-self), how can our understanding of this concept direct us in our daily life?	Anatta or non-self is an essential tenet in Buddhism. It can be realised through insight. The concept of Anatta or non-self may be classified into two levels: At the lower level, Anatta or non-self can be understood through rational thinking and we can use such understanding in our moral development. If we remain mindful of non-self, it will help us to be free from craving, conceit, and the idea of self. In this way we can rid ourselves of attachments and become unselfish. At the higher level, Anatta or non-self is the truth of all that is, of all that exists. The truth of all that is not what we perceive through our ordinary senses unless we have attained enlightenment. When one attains full enlightenment, one's attachment and craving absolutely stop. The following principles are essential to the application of the Anatta concept to our daily life: 1. Do nothing only for one's own benefit or to satisfy only one's own needs and wants. 2. Do everything to decrease one's self-importance. 3. Do not hold one's own ideas above the views of others.

	In our interactions with others we should be open-minded and perceive things according to the principle of cause and effect rather than according to our own desire. However, attachment to non-attachment is still a kind of attachment which is also to be avoided. Along the middle path, detachment needs to be accompanied by wisdom.
17. If there is no Atta or the permanent soul, how could Kamma [Karma], good or bad actions, give its result to the doer?	Buddhism denies Atta or the permanent soul to be attached to, but admits the continuity of life from one to another, as long as one does not reach Nibbana or the utter extinction of the fire of defilements and the fire of suffering. Whenever human or animal beings continue to transmigrate in the cycle of life from birth to death and from death to rebirth, kamma still continues to give its result to the doer.
18. How can one be a divine being in this life?	To be a divine being in this life is to be with one of the following categories of appropriate qualifications: 1. To be accompanied by moral shame (Hiri) and moral fear (Ottappa) for doing wrong or immoral acts, or 2. To be accompanied by Reasonable faith (Saddha), Morality (Sila), Learning (Suta), Sacrifice or generosity (Caga) and Wisdom (Panna) 3. To be endowed with these Four Divine States of Mind: Loving-kindness (Metta), wishing happiness to others as opposed to ill-will, Compassion (Karuna), wishing others to be free from suffering as opposed to violence, Sympathetic Joy over others' achievement (Mudita), as opposed to jealousy, Equanimity (Upekkah), being impartial as opposed to prejudice.
19. How many categories of divine beings are mentioned in Buddhism?	There are three as follows: 1. A divine being by convention (Sammati deva) means a king and royal family. 2. A divine being by birth (Upapatti deva) means a born deity. 3. A divine being by absolute purity (Visuddhai deva) means a Buddha and Arahanta (the Worth One) whose mental defilements (greed, hatred and delusion) are utterly done away with. This kind of divine being is classified as the highest. There is the Buddha's saying that a person who is

	endowed with “knowledge” and “conduct” is superior to divine and human beings. The word "knowledge" here means the Insight which puts an end to all defilement and suffering, while “conduct” means high moral and spiritual standard.
20. What are the advantages or benefits concerning which the Buddha taught the practice ways and means to achieve?	There are three levels of advantages including ways and means to achieve them as told by the Buddha: 1. The Present Benefit (Economic and social profit) or Ditthadhammikattha. (1) An effort in earning livelihood (2) Protection of what one had acquired (3) Having good companions (4) Moderate way of living 2. The Future Benefit (The profit based on morality and virtues) or Samparayikattha. (1) Faith (2) Morality (3) Generosity (4) Wisdom 3. The Absolute Benefit (The highest profit through freedom from defilement and suffering) or Paramattha. (1) Morality (2) Concentration (3) Wisdom In detail these three practical method for the Absolute Benefit are explained as the Noble Eightfold Path: [1] Right View [2] Right Motives [3] Right Speech [4] Right Action [5] Right Means of Livelihood [6] Right Effort [7] Right Mindfulness [8] Right Concentration.
21. What is the triple study or education taught by the Buddha?	According to Buddhism the triple study or education is: 1. The study of morality or good conduct [Sīlasikkha] 2. The study of mind or mental tranquillity [Cittasikkha] 3. The study of knowledge or spiritual insight

	[Pannasikkha]. The practice of this triple study will lead one to deliverance.
22. What are the main doctrinal tenets of Buddhism?	The main doctrinal tenets of Buddhism can be summarised as follows: (1) To refrain from evil To do good To purify the mind (2) Suffering The cause of suffering The cessation of suffering The way leading to the cessation of suffering (3) Morality, Concentration, and Wisdom leading to Deliverance (4) Nothing is appropriate to cling to (5) Nibbana or Extinction of all defilement and suffering
23. Is Nibbana or Nirvana attainable in this lifetime?	Certainly, there are many passages in the Tripitaka, the Buddhist Scripture, some of which mentioning Nibbana in this lifetime that Dhamma which can be seen in this life is timeless, inviting one to come and see, appropriate to be brought into practice and realisable for themselves by the wise. Anyone who can free oneself from clinging to egotism is sure to attain Nibbana or Nirvana here and now.

ตารางที่ 22 องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
ด้านศาสนสถาน และศาสนวัตถุ

Question	Answers
1. What is the meaning of the Buddhist flag?	The Buddhist flag, or the flag of Chabbannarangsi, as approved by the World Fellowship of Buddhists at its inaugural conference in B.E. 2493 (1950) consists of six colours. The first five colours are arranged vertically as follows: blue, yellow, red, white, and orange. The sixth colour, called in Pali “Pabhassara”, which means “brilliant” or “radiant”, cannot be depicted but is symbolised by the combination the first five colours arranged horizontally in a narrow strip on the right. This six-coloured flag was originally designed by Colonel Henry S. Olcott, an American Buddhist, and has been used by the Sri Lankan Buddhists ever since. However, it gained wider recognition when it became the official flag of the World Fellowship of Buddhists at its inception in B.E. 2493 (1950). The design was based on the belief that wherever the Buddha went, he spread the light of wisdom and bliss to the people all around in six directions, namely, east, west, north, south, above and below. This light was later symbolized by the six colours in the Buddhist flag. However, for Thai Buddhists, a yellow flag with the symbol of the Wheel of Dhamma (Dhammacakka) has been in general use since B.E. 2501 (1958) when it was officially proclaimed by the Thai Sangha Authorities.
2. What is the purpose of Buddhists in worshipping and making Buddha images?	Buddhists cast Buddha images and statues as reminders of the Buddha. People of various countries designed national flags to represent each of their own countries which are held as important, worth of respect. Such practice does not imply paying a respect to the cloth or its colour but to the highest national institution. In the same manner, Buddha images and statues also are objects of respect. Our respect does not aim only at wood or metal which Buddha images are made of but mainly at the 3 qualities of the Buddha, namely: wisdom, purity, and

	compassion. A Buddhist paying respect to a Buddha image is a way of reminding oneself that one needs to improve one's own wisdom, purity, and compassion in order to follow the Buddha's triple quality at the same time.
3. What does going to the monastery mean?	1) There are two kinds of monasteries: the external and the internal. 2) The external monastery means a place where monks live as a community under religious vows and lay people go to attend a sermon or religious practice. 3) The internal monastery means one's serene mind. If one tries to make his or her mind clean, calm and clear with morality, concentration, and wisdom, one may also be considered as regularly going to the monastery. 4) The Buddhists should aim at both external and internal monasteries in accordance with the appropriate occasion.
4. Is it compulsory for lay Buddhists to go to the monastery regularly?	There are no strict rules or regulations for lay Buddhists to go to the monastery regularly. If spiritual progress is needed it is suggested that Buddhists should go to the internal monastery (see question and answer No.31) even for a short moment. If any Buddhist tries to diffuse loving-kindness, compassion or other benevolent wishes to living beings or tries to clean, calm, and clear one's mind then he or she is considered a good Buddhist and regarded as going to the monastery regularly.

ตารางที่ 23 องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
ด้านศาสนพิธีและศาสนคดี

Question	Answers
1.What is the real meaning of “merit making”	Literally speaking, the word "merit" is translated from Pali Punna which means "purification: To make merit is to cleanse greed, hatred and delusion from one's mind. The Buddha taught His followers to make merit by means of charity (Dana), morality (Sila) and spiritual development (Bhavana). When we know the real meaning of “merit making” in Buddhism as described above we can decide for ourselves that there are many ways and means to make merit. At any moment in one's daily life, even while sitting comfortably on a chair, trying to cleanse greed, hatred, delusion or other mental defilements from one's mind is also reckoned as making merit.
2. What is Vesak Day?	Vesak Day also known as Buddha Purnima and Buddha Day, is a holiday observed traditionally by Buddhists on different days in India, Sri Lanka, Nepal, Tibet, Bangladesh, Bhutan, Indonesia, Philippines, Singapore, Vietnam, Thailand, Cambodia, Laos, Malaysia and Myanmar and in other places all over the world. The Buddha's Birth – The Buddha was born into a royal warrior clan in the Lumbini Garden (in an area of Northern India known today as Nepal) in the morning of the Vesak full moon day, 80 years before the Buddhist Era. The Enlightenment - While sitting under the Bodhi tree, he found his answer and attained the enlightenment at the age of 35 years at Uruvelasenigama subdistrict, Magadha state, (nowadays, located in the area of Buddha Kaya, Bihar State, India), on Wednesday, the Vesak full moon day, the zodiac of the cock, forty five years before the Buddhist Era. The Nibbana - The Buddha passed away on Tuesday, the Vesak full moon day in the zodiac year of the small snake under the two Sal trees in the Sala Grove of the Mallas in Kusinara, the capital of the Malla state, (nowadays located in Kusinagara of

	Uttrarapradesa, India) at the age of eighty years.
3. The Tradition of Walking to Doi Suthep	The tradition of walking to Doi Suthep will be held on the Visakha Bucha Day which falls on the full moon of the sixth lunar month. It usually falls in May. In the case of a year with an extra eighth lunar month--Adhikamasa (there are 13 full moons in that year)--the Visakha Bucha Day falls on the full moon day of the seventh lunar month. This tradition of walking to Doi Suthep is held annually in order to pay homage to the Buddha's relic that enshrined in the pagoda of Wat Phrathat Doi Suthep. Numbers of Buddhist s purify their physical body, verbal and mental before they walk up Doi Suthep. It is not only marked as the symbolic of the right action but also paying homage to the Buddha. It is to be considered as the important tradition of Chiang Mai province. Every year, there are hundreds of thousands of people gather to walk up Doi Suthep. When the twilight comes the procession will be started at Chiang Mai University walking through the Chiang Mai Zoo and pass the Kruba Srivichai Monument; he was the one who led people to build the road up to Doi Suthep Temple. People have to walk on foot in the distance of 14 kilomete. They have the procession of the royal water that conferred by H.M. King Bhumibol to bathe for pagoda and followed by the procession of monks and novices, the representative from the villages, communities, academics, organizations and general public. Along the route, there are 10 service points offer food, drinking water and drug for all pilgrims who walk up the hill. The service points are created by the pious Buddhist in Chiang Mai from the various sectors; companies, temples and government agencies. Moreover, there are booths enshrined the Buddha Images on Each Birthday for the pilgrims to pay respect and the government officers are sent to work for the public services; health services and public safety.
4. Songkran Festival (Peemai Muang)	The first of January may be considered the official New Year, but the Thai still celebrate the

	arrival of the first day of the solar calendar “Songkran Day”. The date on which this auspicious day occurs is calculated by the astrologers according to the position of the sun in relation to the 12 segments of the heavens. When the sun passes from the sign of Taurus to the sign of Aries it is considered the beginning of the New Year, thus comes the name “Songkran”, which means “movement” or “the passing of”. The date usually falls somewhere in the middle of the month of April. Songkran Festival is the 13rd to the 15th of April during the hot season. In Lanna, April 13rd is called “Wan Sangkan Long”, April 14th “Wan Nao”, April 15th “Wan Phayawan”, and April 16th “Wan Pakpee”. There is time for joyous celebrations to greet the coming of the New Year. It is also called the “Water festival” because most people splash some water on each other. In addition, some people make merit by giving alms, releasing fish and birds, or pouring scented water on the holy Buddha Images and the older folks. It signifies the purification of the soul and blessing the others to live happily. There are many activities on Songkran festival in Chiang Mai. Water throwing on each other is played hugely around the city moat by Thais and foreigners during this festival. On April 13rd, it is an important day and people keep both their bodies and their houses clean. There is a long procession of big and important Buddha images in Chiang Mai such as Phra Buddhasihingha from Phra Singha temple and Phra Chao Kaotue from Suandok temple. People stand along both sides of the street pouring or splashing scented water on each Buddha images. At night, there is a beauty contest for the title of “Miss Songkran” or Songkran Princess. On April 14th, in the morning, most people prepare special foods and offerings for the monks. In the afternoon, there is a beautiful procession led by Miss Songkran. In the evening, many people carry some sand to the temple to make the sand Chedi. On April 15th, people give alms to monks and offer some special food to monks at the nearby temple. Some set animals free such as birds, fish, eels, turtles or frogs. This

	is believed to help the people live longer. In the afternoon, there is also a long procession of representatives from different villages and organizations who go to the governor's house to pour scented water into their palms. This is a way to pay respect or "Dum Hua" to them.
5. Yee-Peng Festival	Yee refers to the number two in Lanna language and Peng or Phen refers to the full moon night. Yee-Peng totally means the full moon night in November according to the Lanna or, northern Thailand, calendar. Actually this festival will be held in November in every year. People will decorate houses, temples with lanterns and they will also prepare flowers to show honor to the triple gem. Then they will also decorate gates with banana trees and coconut leaves. People also cook and provide all kinds of food to offer to monks in the temple, sometimes they also cook a special sweet or khao Prajaoluang or food for the Buddha to offer to monks in the early morning of this full moon day as well. After that people will offer food to monks through the way of dedicating merit to their relatives who have passed away. They will offer foods and donate to monks on this day, the monks will perform a preaching from the morning till the evening, and some temples also perform the life-extension ceremony and release hot air balloons. In the evening monks will preach the Dharma showing the benefit of lanterns. Then people will light all the lanterns to show their honor to the triple gem. In addition all teenagers will play with firecrackers, have firecracker competitions and release lanterns. At the daytime they will release hot air balloons or wow-khom with the belief of respect to the stupa Chulamanee in Dowwadueng heaven.
6. A Brief Introduction to Thai Buddhism	Theravada Buddhism has been the predominant religion in Thailand since early recorded history. The inscription of King Ramkhamhaeng the Great (1292) mentions that a monk from the southern province of Nakorn Sri Dhammaraja — who had studied the Pali Buddhist Canon (or Tipitaka) from beginning to end — lived at the Forest Temple in the kingdom of Sukhothai and was the Supreme Patriarch (Pali <i>sangharaja</i>) of the monkhood. This statement is

one of the earliest statements used by a king to “legitimize” his right to rule in accordance with Buddhist righteousness.

Thai Buddhism, however, is not a mere reflection of the message found in the Pali canon. While some monks may be well versed in certain parts of the canon, most monks are engaged in a variety of creative practices that have become part of the unique nature of Thai Buddhism. Buddhism in Thailand reflects complex traditions of beliefs that have woven themselves into something scholars now generally refer to as a syncretic pattern. Over the years, with varying success, scholars have struggled to make sense of the so-called canonical tradition and the religious practices found at the village level. They have tried to rationalize the presence, persistence, and coexistence of “magical” practices, animistic belief, and Hindu influences found in the Thai landscape. One part of this website will attempt to map out an evolution of scholarship on Thai religion — the development of traditions within circles of Western scholars trying to come to grips with this larger complex of Thai religious practices that can now be called Thai Buddhism. Naturally, some of these scholarly approaches now appear a bit amusing.

Occasionally, Buddhism has required a kind of renewal or refresh. With the decline of Buddhism in India, Sri Lanka became an important Buddhist center under the patronage of King Parakramabahu. Monks were sent from many countries to study the revised Canon there and to receive reordination. Some of these monks — both Sri Lankan and reordained Thai monks — first came to settle in Southern Thailand in Nakorn Sri Dhammaraja and their fame soon spread to Sukhothai. There is speculation as to whether or not the Supreme Patriarch chosen by King Ramkhamhaeng might have been one of these monks. Currently, versions of the Theravada Pali canon are still occasionally compared and studied for accuracy.

Buddhism in Thailand has flourished under patronage of the crown, with many members of the royalty entering the Order for a time. In the Sukhothai period, the Supreme Patriarch was appointed by the king and oversaw the monkhood or Sangha. The

	Sangha itself was hierarchically organized in rough correspondence to civil administration. In the early Thai Sangha, there appear to have been two main groups involved in different activities inherited from earlier Buddhist and Singhalese traditions, the <i>gamavasi</i>, or “city-dwelling” monks, and the <i>araññavasi</i>, or “forest-dwelling” monks. The two groups have become known for being involved in two different tendencies in Buddhist practice, namely <i>gantha dhura</i>, the study of books, and <i>vipassana dhura</i>, the practice of meditation. In early Thai history, although there existed regional religious movements that usually formed around a charismatic teacher, there was only one order within the Sangha. In the 1830s, however, Prince Mongkut, while a distinguished monk, became dissatisfied with the condition of Buddhism in Thailand and sought to reform it according to his reading of the Canon. He initiated reforms that eventually led to the establishment of a new order (<i>nikai</i>), called the Thammayut. Mongkut questioned the establishment of sacred space at temple grounds and the ordination procedures that had gone on before, as well as the method of chanting and wearing of robes, and began ordaining or reordaining monks. The Thammayut order, due to its claims of purity and orthodoxy, has caused an enduring tension within the Thai Sangha. One Thai scholar has called the establishment of this new order an “awkward” moment in Thai history. The influence of this <i>nikai</i> eventually spread to neighboring Theravada countries in Southeast Asia and as far away as Sri Lanka. Those monks who had not been reordained became known as the Mahanikai. The differences and undercurrents separating the Thammayut and Mahanikai orders, though hardly distinguishable to the untrained eye, still persist today. Subsequent “acts” affecting the administration of the Sangha have been imposed at various points in history by a king or secular authority. The nature of these acts has generally reflected the political tenor of the times. The acts have been the topic of much study and contention by both monks and laity. How these acts can be updated and made more just is a perennial

	discussion. Traditionally, ordination in the Sangha is considered a rite of passage for young Thai men, as an essential part of maturity or becoming “ripe” (<i>suk</i>). Ordination can be done on short notice and is not considered a lifetime commitment. Although this pattern of ordination becomes more distorted as one moves towards the urban areas, it is still largely intact in the countryside areas. Boys who are under the age of twenty years may be ordained as novices (Thai, <i>nen</i>; Pali, <i>samanera</i>) and those over this age may receive higher ordination as a full-fledged monk (<i>phra bhikkhu</i>). The loss of the transmission of the full-fledged female order (<i>bhikkhuni</i>) is being reconsidered by some women in Thailand; this dialog and reconsideration of female roles in the order could be viewed as a modern form of Buddhist feminism. Gotama Buddha stipulated that monks maintain contact with nearby laity. Contact is primarily made through monks making morning rounds for alms (<i>binthabat</i>) or by participating in ceremonies and rituals. Different temples have their own activities, and the laity have varying amounts of access to monks who reside at each one. Higher-ranking monks and those who have passed the highest grade of Pali studies are given stipends by the government’s Department of Religious Affairs. Often those who attain higher rank stop going out on alms rounds, and food is brought to them. Monks and temples receive donations, depending on the devotion of laity or the monks’ attendance at ritually significant ceremonies. On special occasions, temples may make gifts to other monks and temples. An envelope containing an undisclosed gift of cash (monetary <i>dana</i>), which the monk slips into his bag with an appropriate degree of indifference, is usually a part of each ritual ceremony. Monks usually decide whether to enter a “forest” temple and study meditation or go to a more urban setting and take up the study of the Buddhist curriculum. Of the latter, even those who ordain temporarily for the traditional three-month “lent” or rainy-season retreat (<i>phansa</i> or <i>vassa</i>), are usually required to begin a program of more formal Buddhist

	studies (<i>naktham</i>). These studies are divided into three grades that not only teach Buddhist scriptures and doctrine but also the rules of the Sangha bureaucratic order. Aside from <i>naktham</i> studies, there are also nine levels of Pali language study (<i>parian</i>) for which annual examinations are given. The Sangha education system exists as an alternative for those who wish to engage in religious studies or — for geographical or economic reasons — do not have access to the government system of higher education. Because the government system has not been wholly successful in offering education to the masses, ecclesiastical education still serves as a “path of mobility” for, many Thai youth. The Thammayut order has its center of Buddhist studies at Mahamakut Buddhist University, Wat Bovornives, and the Mahanikai monks have theirs at Mahachulalongkorn Buddhist University, Wat Mahathat. Although the Thai Sangha may be presented as or appear to be a monolithic institution, there is a history of Buddhist movements and reformers who continue to test the boundaries of practices and beliefs in order to keep Buddhism relevant for the current times.
7. A Brief Introduction to Myanmar Buddhism	The last few decades have seen Buddhism spreading and flourishing in the Western world, and becoming established in the lives and hearts of many people from cultures very different from where the teachings originally came. Many of these people feel the need to have contact with teachers and practitioners from the East and, as part of the process of deepening their own spiritual development, want to have some understanding of the culture and traditions of the countries where Buddhism began. One such country is Myanmar. But due to the political situation there it had been closed to Westerners for over three decades, opening up again only as recently as 1990. So although there are many Myanmar teachers in the West, still Westerners have not been able to go and 'see for themselves' and consequently they have little real understanding for how Buddhism is actually practiced there. I firmly believe that people visiting Myanmar from the West

	will be astonished at the vibrancy that Buddhism has there, and how sincerely the ordinary people integrate its practices and ideals into their everyday life in a natural harmony that seems almost effortless. In Myanmar today there are over 400,000 monks and 75,000 nuns, 6,000 viharas and countless pagodas. About 1,000 of the viharas serve as educational institutions for the monastic community. Some of the larger monasteries have over 1000 monks studying the Buddhist scriptures and meditation practices. It is interesting that nuns in Myanmar have a much higher status than in some other Eastern countries. Myanmar has the largest number of nuns of any country in the world. They are well respected by their own people and have their own monastic and meditation centers; these being independent institutions in their own right. Many nuns have an equal or greater level of spiritual and scholarly attainment as the monks. One monastery in Mandalay has 2,600 monks devoted to the study of the Pali Canon, The Commentaries and Sub-Commentaries. Monastic institutions of this type and size are unique in the world today and exist only in Myanmar. There are also several meditation centers, for both lay people and monastics, which can each cater for over 1,000 meditators. The ordinary people of Myanmar are very much involved in supporting all this. They support the existing institutions with great joy and generosity and every day new religious buildings are constructed. How Buddhism came to them originally and why it became so established in their hearts makes interesting reading. According to Mahavamsa, the Great Chronicle of Sri Lanka, the Emperor Asoka of India sent missionaries to nine countries in the 3rd. Century BC. It is said that the Venerable Sona and the Venerable Uttara were sent to propagate and teach Buddhism in Suvanabhumi (the 'Golden Land') - present day Lower Myanmar and Thailand. According to Myanmar tradition it was two merchants from Okkala (modern Yangon) who had the privilege of offering the Buddha his first meal following his enlightenment. This was in the seventh week after the enlightenment and the

	two merchants were travelling to Rajagiri when they passed close to the bodhi tree. They offered the Buddha rice cakes and honey, and asked him for something they could remember him by. The Buddha gave them eight pieces of his hair, which they brought back to their homeland with great respect. The king of Okkala welcomed them with great honour on their return, and the relics were enshrined in a pagoda, and on this site today stands the greatest pagoda in the world - the Schwedagon golden pagoda of Yangon. The extent of the spread of Buddhism in Myanmar during the first few centuries AD is not accurately known. We know for certain though that by the 5th. Century AD it was well established and flourishing. But given that Myanmar is so close to India and that good land and sea trade routes did exist, it is possible that Buddhism was becoming established long before this. Many people migrated from Southern India to Lower Myanmar, bringing with them both Hinduism and Buddhism. They developed into a race called Mon-Talaing. The Mons were of Mongolian origin and were mixed with the Telagu who were from India. Another group of immigrants to Myanmar originated in Tibet, migrating to the Yunan province of China, and then to Myanmar in the 8th. Century AD. They established a powerful kingdom with its capital at Pagan and gave their name to the whole country in the 10th. Century AD. At that time Vajrayana (or Tantric) Buddhism was already established. But the king Anawratha the Great was converted to Theravada Buddhism, which he received from Lower Myanmar. Due to his devotion and that of his successors Theravada Buddhism became the main religion of Myanmar. Today Myanmar is recognized as the main center for Abhidhamma studies and meditation practice. Many western scholars have said that Buddhism in Myanmar is far stronger than in any other country, although since Myanmar reopened to foreigners in 1990 many have still hesitated to visit.

8. A Brief Introduction to Vietnamese Buddhism	The predominant form of Buddhism in Vietnam is a combination of Pure Land and Zen. Zen practice, with its emphasis on meditation is mostly pursued among the monks and nuns, while Pure Land philosophy and practice is preferred by the lay-people. True Lam's Zen Monastery, in South Vietnam's Da Lat City is about 300 km from Ho Chi Minh city. It is located on the Highland which has been famous for its temperate climate and scenery since the time Vietnam was a French Colony. This is one of the largest Zen meditation study centers in Vietnam, with equally large numbers of nuns and monks. The center has many English speaking members. The center is not only popular locally but also among Vietnamese abroad for meditation studies. The centre is under the teaching of the Venerable Thich Thanh Tu, a renowned teacher in meditation over many decades. The Venerable's teachings and lectures are embraced, practiced and circulated in many different forms of media around the world by Vietnamese Buddhists In the south there is a sizeable minority of Theravadin Buddhist, mainly among the ethnic Khmer people (Khmer Krom), but also among the Vietnamese. Theravadin monks study alongside Mahayana monks at Saigon's Van Hanh Buddhist University. There is also a unique Vietnamese form of Buddhism which evolved in the southern provinces, and is a successful combination of Theravada and Mahayana. While much of the philosophy is Mahayana, the Sangha (monks and nuns) follow the Vinaya rules (code of ethics) quite strictly, and go on the traditional alms round every day. As for example, the Venerable Minh Dang Quang (see picture) who was the founder of the Vietnamese indigenous Buddhist order . During colonial times, many hybrid Buddhist sects evolved, and most are still active today, especially among overseas Vietnamese communities. These include Hoa Hoa, a lay-based, militant, form of Buddhist Protestantism, and Cao Dai, a Vietnamese attempt to combine the worlds great religions, which emphasises prophecy and ritual, and is organized

	along the lines of the Catholic church, with a Holy See, Popes, and Cardinals, etc. Vietnam was and still is a profoundly Buddhist country. The Sangha are very involved in the community, and temples often run schools, orphanages, medical clinics, and homes for the disabled. Lay people play an important role in religious life. Because of historical circumstances, Vietnamese Buddhists have faced much persecution in the last fifty years. Most monks and nuns enter at a young age, and within the temples, education is greatly valued and encouraged. Most Vietnamese Sangha go to university, and now some hold jobs as teachers, doctors, lawyers and journalists. Many are also proficient in foreign languages, especially Chinese and English. The main Buddhist festivals are Vesak (Buddha's Birthday) and Vulcan (Ullambana). Vietnamese traditionally visit the temple on the fifteenth day of the Lunar month (Ram), and also in the various festival days of the Mahayana Buddhas and Bodhisattvas. Committed lay people go through a formal ceremony of “taking refuge”, where they are given a Buddhist name. They wear a traditional gray costume over their normal clothes when they go to the temple, to signify their status as serious Buddhists. There is a large and well organized lay youth movement called “Gia Dinh Phat Tu” (Lit: Family of Buddha's children) which is similar to the scouts. The official American name of the organization is “Vietnamese Buddhist Youth Association”. This organization has an official website in Vietnamese at: www.gdpt.net. There is great equality between monks and nuns, as there is between men and women throughout Vietnamese society. Monks are addressed as “Thay” (Teacher), Nuns as “Su Co” (Sister). All Sangha take the name “Thich”, to signify that they have left their worldly family, and have joined the family of the Buddha. Buddhists greet each other by placing their palms together at chest level and saying, “Mo Phat” (Praise Buddha). An alternative form of greeting is to recite the name of Amitabha Buddha.

9. A Brief Introduction to Cambodian Buddhism	Theravada Buddhism is the religion of virtually all of the ethnic Khmer, who constitute about 90 percent or more of the Cambodian population. Buddhism originated in what are now north India and Nepal during the sixth century B.C. It was founded by a Sakya prince, Siddhartha Gautama (563-483 B.C.; his traditional dates are 623-543 B.C., also called the Gautama Buddha), who, at the age of twenty-nine, after witnessing old age, sickness, death, and meditation, renounced his high status and left his wife and infant son for a life of asceticism. After years of seeking truth, he is said to have attained enlightenment while sitting alone under a <i>bo</i> tree. He became the Buddha--"the enlightened"--and formed an order of monks, the <i>sangha</i>, and later an order of nuns. He spent the remainder of his life as a wandering preacher, dying at the age of eighty. Buddhism began as a reaction to Hindu doctrines and as an effort to reform them. Nevertheless, the two faiths share many basic assumptions. Both view the universe and all life therein as parts of a cycle of eternal flux. In each religion, the present life of an individual is a phase in an endless chain of events. Life and death are merely alternate aspects of individual existence marked by the transition points of birth and death. An individual is thus continually reborn, perhaps in human form, perhaps in some non-human form, depending upon his or her actions in the previous life. The endless cycle of rebirth is known as <i>samsara</i> (wheel of life). Theravada Buddhism is a tolerant, non prescriptive religion that does not require belief in a supreme being. Its precepts require that each individual take full responsibility for his own actions and omissions. Buddhism is based on three concepts: dharma (the doctrine of the Buddha, his guide to right actions and belief); karma (the belief that one's life now and in future lives depends upon one's own deeds and misdeeds and that as an individual one is responsible for, and rewarded on the basis of, the sum total of one's acts and omissions in all one's incarnations past and present); and <i>sangha</i>, the ascetic community within which man can improve his karma. The Buddha added the hope of escape--a way

	to get out of the endless cycle of pain and sorrow--to the Brahmanic idea of <i>samsara</i>. The Buddhist salvation is nirvana, a final extinction of one's self. Nirvana may be attained by achieving good karma through earning much merit and avoiding misdeeds. A Buddhist's pilgrimage through existence is a constant attempt to distance himself or herself from the world and finally to achieve complete detachment, or nirvana. The fundamentals of Buddhist doctrine are the Four Noble Truths: suffering exists; craving (or desire) is the cause of suffering; release from suffering can be achieved by stopping all desire; and enlightenment—buddhahood--can be attained by following the Noble Eightfold Path (right views, right intention, right speech, right action, right livelihood, right effort, right mindfulness, and right concentration), which constitutes a middle way between sensuality and ascetism. Enlightenment consists of knowing these truths. The average layperson cannot hope for nirvana after the end of this life, but can--by complying, as best he or she is able to, with the doctrine's rules of moral conduct--hope to improve his or her karma and thereby better his condition in the next incarnation. The doctrine of karma holds that, through the working of a just, automatic, and impersonal cosmic law, one's actions in this incarnation and in all previous ones will determine which position in the hierarchy of living things one will occupy in the next incarnation. An individual's karma can be improved through certain acts and omissions. By following the five precepts or commandments, a Buddhist can better his or her karma. These commandments are: do not kill, do not steal, do not indulge in forbidden sexual pleasures, do not tell lies, and do not take intoxicants or stupefying drugs or liquors. The most effective way to work actively to improve one's karma is to earn merit. Any act of benevolence or generosity can gain merit for the doer. Cambodian Buddhists tend to regard opportunities for earning merit as primarily connected with interaction with the <i>sangha</i>, contributing to its support through money, goods, and labor, and participating in its

activities. Some of the favorite ways for a male to earn merit are to enter the *sangha* as a monk (after the age of twenty) or as a novice, or to live in the wat as a temple servant; in the case of a female (usually the elderly), the favorite way is to become a nun. Other activities that gain merit include sponsoring a monk or novice, contributing to a wat, feeding members of the *sangha* at a public meal, and providing food for either of the two daily meals of the *sangha*.

In his first sermon to his followers, the Buddha described a moral code, the dharma, which the *sangha* was to teach after him. He left no designated successor. Indian emperor Asoka (273-232 B.C.) patronized the *sangha* and encouraged the teaching of the Buddha's philosophy throughout his vast empire; by 246 B.C., the new religion had reached Sri Lanka. The Tripitaka, the collection of basic Buddhist texts, was written down for the first time in Sri Lanka during a major Buddhist conference in the second or first century B.C. By the time of the conference, a schism had developed separating Mahayana (Greater Path) Buddhism from more conservative Theravada (Way of the Elders, or Hinayana--Lesser Path) faction or Buddhism. The Mahayana faction reinterpreted the original teachings of the Buddha and added a type of deity called a bodhisattva to large numbers of other buddhas. The Mahayana adherents believe that nirvana is available to everyone, not just to select holy men. Mahayana Buddhism quickly spread throughout India, China, Korea, Japan, Central Asia, and to some parts of Southeast Asia. According to the Venerable Pang Khat, Theravada Buddhism reached Southeast Asia as early as the second or third century A.D., while Mahayana Buddhism did not arrive in Cambodia until about A.D. 791. In Southeast Asia, Mahayana Buddhism carried many Brahman beliefs with it to the royal courts of Funan, of Champa, and of other states. At this time, Sanskrit words were added to the Khmer and to the Cham languages. Theravada Buddhism (with its scriptures in the Pali language), remained influential in Sri Lanka, and by the thirteenth century it had spread into Burma, Thailand, Laos, and Cambodia, where it supplanted Mahayana Buddhism.

10.A Brief Introduction to Laos Buddhism	Buddhism was the state religion of the Kingdom of Laos, and the organization of the Buddhist community of monks and novices, the clergy (<i>sangha</i>), paralleled the political hierarchy. The faith was introduced beginning in the eighth century by Mon Buddhist monks and was widespread by the fourteenth century (see Early History , ch. 1). A number of Laotian kings were important patrons of Buddhism. Virtually all lowland Lao were Buddhists in the early 1990s, as well as some Lao Theung who have assimilated to lowland culture. Since 1975 the communist government has not opposed Buddhism but rather has attempted to manipulate it to support political goals, and with some success. Increased prosperity and a relaxation of political control stimulated a revival of popular Buddhist practices in the early 1990s. Lao Buddhists belong to the Theravada tradition, based on the earliest teachings of the Buddha and preserved in Sri Lanka after Mahayana Buddhism branched off in the second century B.C. Theravada Buddhism (see Glossary) is also the dominant school in Thailand and Cambodia. Theravada Buddhism is neither prescriptive, authoritative, nor exclusive in its attitude toward its followers and is tolerant of other religions. It is based on three concepts: <i>dharma</i> (see Glossary), the doctrine of the Buddha, a guide to right action and belief; karma (see Glossary), the retribution of actions, the responsibility of a person for all his or her actions in all past and present incarnations; and <i>sangha</i>, within which a man can improve the sum of his actions. There is no promise of heaven or life after death but rather salvation in the form of a final extinction of one's being and release from the cycle of births and deaths and the inevitable suffering while part of that cycle. This state of extinction, nirvana, comes after having achieved enlightenment regarding the illusory nature of existence. The essence of Buddhism is contained in the Four Noble Truths taught by the Buddha: suffering exists; suffering has a cause, which is the thirst or craving for existence; this craving can be stopped; and there is an Eightfold Path by which a permanent state

	of peace can be attained. Simply stated, the Eightfold Path consists of right understanding, right purpose, right speech, right conduct, right vocation, right effort, right thinking, and right meditation. The average person cannot hope for nirvana at the end of this life, but by complying with the basic rules of moral conduct, can improve karma and thereby better his or her condition in the next incarnation. The doctrine of karma holds that, through the working of a just and impersonal cosmic law, actions in this life and in all previous incarnations determine which position along the hierarchy of living beings a person will occupy in the next incarnation. Karma can be favorably affected by avoiding these five prohibitions: killing, stealing, forbidden sexual pleasures, lying, and taking intoxicants. The most effective way to improve karma is to earn merit (<i>het boun</i>--literally, to do good--in Lao). Although any act of benevolence or generosity can earn merit, Laotians believe the best opportunities for merit come from support for the <i>sangha</i> and participation in its activities. Traditionally, all males are expected to spend a period as a monk or novice prior to marriage and possibly in old age, and the majority of Lao Loum men probably did so until the 1970s. Being ordained also brings great merit to one's parents. The period of ordination need not be long--it could last only for the three-month Lenten retreat period--but many men spend years in the <i>sangha</i> gaining both secular and religious knowledge. Study of the Pali language, in which all Theravada texts are written, is a fundamental component of religious training. Ordination as a monk also requires a man to comply with the 227 rules of the monastic order; novices--those under twenty years old--must obey seventy-five rules; and lay persons are expected to observe the five prohibitions. Only a few women, usually elderly, become Buddhist nuns; they live a contemplative and ascetic life but do not lead religious ceremonies as do monks. Monks are trying to develop detachment from the world and thus, may have no possessions but must rely on the generosity of people for food and clothing.

	These gifts provide an important opportunity for the giver to earn merit. Women are more active than men in preparing and presenting rice and other food to monks, who make their morning rounds through the town carrying a bowl to receive offerings that are their only nourishment for the day. In villages where there are only a few monks or novices, the women of the village often take turns bringing food to the <i>wat</i> each morning. Attendance at prayers held at the <i>wat</i> on the quarter, full, and new moon of each lunar cycle also provides a regular means of gaining merit. Major religious festivals occur several times a year. The beginning and end of the Lenten retreat period at the full moon of the eighth and eleventh months are occasions for special offerings of robes and religious articles to the monks. During Buddhist Lent, both monks and laity attempt to observe Buddhist precepts more closely. Monks must sleep at their own <i>wat</i> every night-- rather than being free to travel--and are expected to spend more time in meditation. Offerings to monks and attendance at full-moon prayers are also greater than at other times. Vixakha Bouxa, which celebrates the birth, enlightenment, and death of Buddha at the full moon of the sixth month--usually May--corresponds with the rocket festival (<i>boun bang fai</i>), which heralds the start of the rains. The date of Boun Phavet, which commemorates the charity and detachment of Prince Vessantara, an earlier incarnation of the Buddha, varies within the dry season, and, aside from its religious orientation, serves as an important opportunity for a village to host its neighbors in a twenty-four-hour celebration centering on monks reciting the entire scripture related to Vessantara. That Luang, a Lao-style stupa, is the most sacred Buddhist monument in Laos and the location of the nationally important festival and fair in November. For the Lao Loum, the <i>wat</i> is one of the two focal points of village life (the other is the school). The <i>wat</i> provides a symbol of village identity as well as a location for ceremonies and festivals. Prior to the establishment of secular schools, village boys received basic education from monks at the <i>wat</i>. Nearly every lowland village has a <i>wat</i>, and some

	have two. Minimally, a <i>wat</i> must have a residence building for the monks and novices (<i>vihan</i>), and a main building housing the Buddha statues (<i>sim</i>), which is used for secular village meetings as well as for prayer sessions. Depending on the wealth and contributions of the villagers, the buildings vary from simple wood and bamboo structures to large, ornate brick and concrete edifices decorated with colorful murals and tile roofs shaped to mimic the curve of the <i>naga</i>, the mythical snake or water dragon. An administrative committee made up of respected older men manages the financial and organizational affairs of the <i>wat</i>. Buddhist ceremonies generally do not mark events in a life-cycle, with the exception of death. Funerals may be quite elaborate if the family can afford it but are rather simple in rural settings. The body lies in a coffin at home for several days, during which monks pray, and a continual stream of visitors pay their respects to the family and share food and drink. After this period, the body is taken in the coffin to a cremation ground and burned, again attended by monks. The ashes are then interred in a small shrine on the <i>wat</i> grounds. Beginning in the late 1950s, the Pathet Lao attempted to convert monks to the leftist cause and to use the status of the <i>sangha</i> to influence the thoughts and attitudes of the populace. The effort was in many ways successful, despite efforts by the RLG to place the <i>sangha</i> under close civil administrative control and to enlist monks in development and refugee assistance programs. Political scientist Stuart-Fox attributed the success of the Pathet Lao to the inability of the Lao Loum elite to integrate the monarchy, government, and <i>sangha</i> into a set of mutually supportive institutions. Popular resentment of the aristocracy, division of the <i>sangha</i> into two antagonistic sects, the low level of its religious education and discipline, and opposition to foreign (i.e., Western) influence all contributed to the receptiveness of many monks to Pathet Lao overtures. The politicization of the <i>sangha</i> by both sides lowered its status in the eyes of many, but its influence at the village level augmented popular support for the Pathet

	Lao political platform, which paved the way for the change in government in 1975. The LPDR government's successful efforts to consolidate its authority also continues to influence Buddhism. In political seminars at all levels, the government taught that Marxism and Buddhism were basically compatible because both disciplines stated that all men are equal, and both aimed to end suffering. Political seminars further discouraged "wasteful" expenditures on religious activities of all kinds, because some monks were sent to political reeducation centers and others were forbidden to preach. The renunciation of private property by the monks was seen as approaching the ideal of a future communist society. However, Buddhist principles of detachment and nonmaterialism are clearly at odds with the Marxist doctrine of economic development, and popular expenditures on religious donations for merit making are also seen as depriving the state of resources. Thus, although overtly espousing tolerance of Buddhism, the state undercut the authority and moral standing of the <i>sangha</i> by compelling monks to spread party propaganda and by keeping local monks from their traditional participation in most village decisions and activities. During this period of political consolidation, many monks left the <i>sangha</i> or fled to Thailand. Other pro-Pathet Lao monks joined the newly formed Lao United Buddhists Association, which replaced the former religious hierarchy. The numbers of men and boys being ordained declined abruptly, and many <i>wat</i> fell empty. Participation at weekly and monthly religious ceremonies also dropped off as villagers under the watchful eye of local political cadre were fearful of any behavior not specifically encouraged. The nadir of Buddhism in Laos occurred around 1979, after which a strategic liberalization of policy occurred. Since that time, the number of monks has gradually increased, although as of 1993, the main concentrations continue to be in Vientiane and other Mekong Valley cities. Buddhist schools in the cities remain but have come to include a significant political component in the curriculum. Party officials are allowed to participate at Buddhist ceremonies and

	even to be ordained as monks to earn religious merit following the death of close relatives. The level of religious understanding and orthodoxy of the <i>sangha</i>, however, is no higher than it had been before 1975, when it was justly criticized by many as backward and unobservant of the precepts. From the late 1980s, stimulated as much by economic reform as political relaxation, donations to the <i>wat</i> and participation at Buddhist festivals began to increase sharply. Festivals at the village and neighborhood level became more elaborate, and the That Luang festival and fair, which until 1986 had been restricted to a three-day observance, lasted for seven days. Ordinations also increased, in towns and at the village level, and household ceremonies of blessing, in which monks were central participants, also began to recur. Although the role of Buddhism has been permanently changed by its encounter with the socialist government, it appears that Buddhism's fundamental importance to lowland Lao and to the organization of Lao Loum society has been difficult to erase, has been recognized by the government, and will continue for the foreseeable future.

คณะผู้วิจัยได้พัฒนาชุดความรู้ภาษาอังกฤษเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในอาเซียนโดยมีเนื้อหาสำคัญที่บอกถึงความเป็นมาของพระพุทธศาสนา กิจกรรมประเพณีที่เกี่ยวข้อง ศาสนบุคคล ศาสนสถานที่สำคัญ แนวทางการปฏิบัติตนตามหลักพระพุทธศาสนา ในลักษณะของการถามตอบ เพื่อให้ได้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมชาวพุทธ ในการที่จะเป็นฐานข้อมูลความรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในฐานะประตูสู่อาเซียน (The Information Data of Buddhist and Cultural as the Gateway to ASEAN) สามารถสรุปองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็น 4 ด้าน คือ

- 1) องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมด้านศาสนบุคคล (Buddhist knowledge and cultural tourism forward Buddhist monk)
- 2) องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมด้านศาสนธรรม (Doctine Buddhist)
- 3) องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมด้านศาสนสถาน และศาสนวัตถุ (A Temples and Object)

4) องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
ด้านศาสนพิธีและศาสนคดี (Vitual & Buddhist articles ceremonies)

ชุดความรู้ฉบับภาษาอังกฤษดังกล่าว คณะผู้วิจัยได้จำเป็นหนังสือเพื่อประชาสัมพันธ์
ส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและการท่องเที่ยว โดยจุดมุ่งหมายของชุดความรู้ดังกล่าวเพื่อ
ทำความเข้าใจวิถีทางวัฒนธรรมของพระพุทธศาสนา ในขณะเดียวกันได้พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อ
การเผยแพร่ชุดความรู้ดังกล่าวในเว็บไซต์ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
วิทยาลัย วัดสวนดอกและศูนย์วิปัสสนาธุระนานาชาติ จังหวัดเชียงใหม่ และภาคีการพัฒนาภายใต้ความ
ร่วมมือของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส) และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย¹

---

¹ ดูใน <http://www.monkchat.net/> และใน <http://www.buddhistfordev.com/>

4.3 บทเรียนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของวัดหรือโบราณสถานต้นแบบในอาเซียน เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรม

4.3.1 สถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศไทย

แนวโน้มของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยที่ผ่านมา ประเทศไทยจะได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ที่จะทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายเงินทุนและแรงงานอย่างเสรีภายในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน โดยคาดการณ์ว่าจะมีนักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศอาเซียนเข้ามามากขึ้นจากความร่วมมือในการพัฒนาเส้นทางคมนาคมให้เชื่อมโยงกันภายในภูมิภาค ทำให้คาดว่า ประเทศไทยจะมีการเพิ่มขึ้นของความต้องการในการเดินทางและการท่องเที่ยวเห็นได้จากจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่คาดว่าจะมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยสะสมต่อปีในช่วงปี 2554-2558 มากกว่าร้อยละ 4 จากปัจจุบันที่มีจำนวนทั้งสิ้นกว่า 16 ล้านคน และจำนวนนักท่องเที่ยวภายในประเทศกว่า 53 ล้านครั้ง ก่อรายได้ต่ออุตสาหกรรมทั้งสิ้นกว่า 970,000 ล้านบาท โดยมาจากรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ 586,000 ล้านบาท และรายได้จากนักท่องเที่ยวภายในประเทศ 380,000 ล้านบาท ข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติ จากกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สรุปว่า ตั้งแต่เดือนมกราคม – พฤษภาคม 2559 มีจำนวนทั้งสิ้น 14,158,650 คน

สำหรับแนวโน้มของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย มีการเติบโตที่ดีทั้งด้านจำนวนและรายได้จากนักท่องเที่ยว อันเป็นผลจากภาวะเศรษฐกิจโลกที่เริ่มฟื้นตัว และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยเฉพาะกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ อาทิ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และประเทศอินเดียที่มีอัตราการเติบโตของเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องในระดับที่สูง ทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวในภูมิภาคมากยิ่งขึ้น ซึ่งประเทศไทยจัดเป็นหนึ่งในจุดหมายปลายทาง (Destination) ท่องเที่ยวของกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ สรุปสถานการณ์ท่องเที่ยวเดือนพฤษภาคม 2559 มีนักท่องเที่ยวจำนวน 2,476,505 คน ขยายตัวร้อยละ 7.59 จากช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา จากการขยายตัวของนักท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียตะวันออก ยุโรป อเมริกา เอเชียใต้ ตะวันออกกลาง และแอฟริกา ก่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยว จำนวน 117,321.25 ล้านบาท ขยายตัวร้อยละ 12.62 จากช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา นักท่องเที่ยวมีจำนวน 2.4 ล้านคน และเป็นนักท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียตะวันออกมากที่สุด เดือนพฤษภาคม 2559 มีนักท่องเที่ยว จำนวน 2,476,505 คน ส่วนมากเป็นนักท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียตะวันออก มีจำนวน 1,782,116 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 71.96 รองลงมา ได้แก่ ภูมิภาคยุโรป เอเชียใต้ อเมริกา โอเชียเนีย ตะวันออกกลาง และแอฟริกา ตามลำดับ เมื่อจำแนกเป็นรายประเทศ พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ จีน มาเลเซีย อินเดีย นักท่องเที่ยวเดือนพฤษภาคม 2559 ที่มีจำนวนมากที่สุด 10 อันดับแรก คือ จีน มาเลเซีย อินเดีย ลาว ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ สิงคโปร์ เวียดนาม สหรัฐอเมริกา

และกัมพูชาตามลำดับ สำหรับทิศทางรายได้การท่องเที่ยว ปี 2560 น่าจะเติบโตมากกว่าเป้าหมายเดิมที่วางไว้ 2.5 ล้านล้านบาท โดยอาจจะถึง 2.6 ล้านล้านบาท เนื่องจากรายได้นักท่องเที่ยว ตั้งแต่ วันที่ 1 มกราคม- 8 พฤษภาคม 2559 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 12.3 ล้านคน เพิ่มขึ้น 13.61% สร้างรายได้สูงถึง 6.24 แสนล้านบาท เพิ่มขึ้นถึง 18.43% จากอัตรารายได้มีสัดส่วนสูงกว่าจำนวนนักท่องเที่ยว สะท้อนว่า ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวคุณภาพเข้ามาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตามเป้าหมาย

เนื่องด้วยประเทศไทยมีปัจจัยพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวที่ครบถ้วนสมบูรณ์ทำให้มีศักยภาพในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวกับนานาประเทศ รวมทั้งมีความพร้อมที่จะรองรับกระแสการท่องเที่ยวที่กำลังเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวทั่วโลกในปัจจุบัน ได้แก่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-Tourism) ที่ประเทศไทยยังคงความสมบูรณ์และหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประกอบไปด้วยป่าไม้และภูเขาที่อุดมสมบูรณ์ ทะเล ชายหาดและเกาะแก่งต่างๆ อีกทั้งประเทศไทยยังมีความพร้อมทางด้านการให้บริการด้านสาธารณสุขที่ทันสมัยเพียบพร้อมไปด้วยเทคโนโลยี และแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งโรงพยาบาลที่ได้รับการรับรองมาตรฐานระดับสากลจำนวนมาก ประกอบกับกิจการสปาที่มีชื่อเสียงรวมทั้งองค์ความรู้ทางด้านแพทย์แผนตะวันออกและแพทย์ทางเลือกทำให้ประเทศไทยได้รับความไว้วางใจและเป็นที่นิยมในหมู่นักท่องเที่ยวสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Medical Tourism) นอกจากนี้ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีไทยที่งดงามอ่อนช้อยของประเทศไทย ประกอบกับความเป็นกันเองและมีมิตรไมตรีของผู้คน ได้กลายเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของประเทศไทย และส่งเสริมให้การทำธุรกิจด้านบริการของประเทศไทยมีความโดดเด่นมากกว่าประเทศอื่นๆ ทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นที่น่าสนใจในการเข้ามาลงทุนของนักลงทุนทั้งชาวไทยและต่างชาติ

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลสถิติของธนาคารแห่งประเทศไทย พบว่า ภาวะการณ์ลงทุนในประเทศไทย มีแนวโน้มการเติบโตที่ดีขึ้น ภายหลังจากช่วงภาวะวิกฤติในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา โดยความเชื่อมั่นของนักลงทุนต่างชาติได้กลับคืนมา เห็นได้จากการปรับตัวเพิ่มขึ้นของเงินลงทุนที่ปรับตัวขึ้นอย่างช้าๆ จากโครงการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในปี 2559 (ม.ค.-ก.พ.) มูลค่าเงินลงทุน 16,028 ล้านบาท เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2558 (ม.ค.-ก.พ.) จำนวนโครงการและมูลค่าเงินลงทุนเพิ่มขึ้นร้อยละ 173 และร้อยละ 736 แสดงให้เห็นถึงความมั่นใจจากกลุ่มนักลงทุนและนักท่องเที่ยวที่กลับคืนมาสู่ประเทศไทย โดยประเทศเกาหลีใต้ จีน ญี่ปุ่นยังคงเป็นกลุ่มนักลงทุนที่ใหญ่ที่สุด ทั้งนี้ อัตราการลงทุนในภาคธุรกิจบริการ ซึ่งรวมถึงอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีการเติบโตสำหรับการขยายการลงทุนและการลงทุนใหม่ในอัตราที่ใกล้เคียงกัน ในเดือน ม.ค.-ก.พ. ของปี 2559 ส่วนใหญ่เป็นสาขาบริการและสาธารณูปโภค คิดเป็นร้อยละ 46.6 อย่างไรก็ตามหากพิจารณาในแง่ของจำนวนเงินลงทุนจะพบว่า การขยายโครงการเดิมสามารถก่อให้เกิดรายได้มากกว่าโครงการใหม่ ซึ่งรัฐบาลควรให้

ความสำคัญต่อการลงทุนขยายกิจการเดิม โดยการส่งเสริมหรือสร้างมาตรการจูงใจและสิทธิประโยชน์สำหรับนักลงทุนรายเดิม

แนวโน้มการลงทุนอุตสาหกรรมด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย จึงสมควรมุ่งเน้นที่การลงทุนเพื่อปรับปรุงศักยภาพของที่พักอาศัยเดิมให้ได้มาตรฐานในระดับสากล และการขยายกิจการของโรงแรมและที่พักในรูปแบบใหม่ให้ตอบสนองกับกระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวในระดับโลกมากขึ้น โดยในด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัยเดิมนั้นควรส่งเสริมการลงทุนที่จะช่วยให้ที่พักอาศัยของประเทศไทยมีการจัดการทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า หรือติดตั้งระบบประหยัดพลังงานเพื่อให้มีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนรอบข้างอย่างยั่งยืนเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในหลายประเทศทั่วโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งในทวีปยุโรปที่ตระหนักและให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สอดรับกับกระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-Tourism) โดยที่ผ่านมา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่ดำเนินการดูแลทางด้านการตลาด ได้ดำเนินการรณรงค์เพื่อให้ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวได้เข้าใจถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ผ่านนโยบายเที่ยวหัวใจใหม่ เมืองไทยยั่งยืน หรือ 7 Greens โดยให้ตระหนักและระมัดระวังถึงผลกระทบที่จะตามมาจากการประกอบกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ส่วนในด้านการขยายกิจการนั้น ประเทศไทยยังมีโอกาสพัฒนาที่พักอาศัยในรูปแบบที่จะรองรับชาวต่างประเทศที่เดินทางมารักษาสภาพในประเทศไทยซึ่งมีความจำเป็นที่จะพักฟื้นต่อภายหลังเข้ารับการรักษา นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มผู้สูงอายุชาวต่างประเทศที่นิยมเข้ามาพักอาศัยในระยะยาวในประเทศไทยมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ประเทศไทยยังมีโอกาสในการส่งเสริมการลงทุนในที่พักอาศัยประเภทล่องสแคว์เพื่อให้สามารถตอบรับกับความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ละประเทศ โดยเฉพาะสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อาทิ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ห้องสุขา-ห้องอาบน้ำ ที่พักเส้นทางเดินเท้า หรือเส้นทางจักรยานศึกษาทางวัฒนธรรม ป้ายสื่อความหมายเป็นต้น ช่วยทำให้นักท่องเที่ยว มีความสะดวกสบายและเกิดความประทับใจในการมาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม เนื่องจากประเทศไทย กำลังก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการ การออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมควรเป็นไปตามแนวคิดอารยสถาปัตย์ (Universal Design) เพื่อสามารถให้บริการนักท่องเที่ยว ผู้สูงอายุและผู้พิการได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยววัดในประเทศไทยหลายแห่งได้มีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงห้องน้ำให้สะอาดขึ้น ภายใต้โครงการกิจกรรมรณรงค์ห้องน้ำสาธารณะสะอาดเพื่อการท่องเที่ยว “ส้วมสะอาด สุขใจ ไปเที่ยวไหน ก็ WC OK” ของภาครัฐ รวมถึงการพัฒนาทางขึ้นและทางเดินเพื่อรองรับผู้สูงอายุและผู้พิการ สะท้อนผลได้จากการประชุมด้านการท่องเที่ยวอาเซียนที่ผ่านมา ได้มีการแบ่งหน้าที่การสร้างมาตรฐานสินค้าและบริการ จำนวน 6 มาตรฐาน โดยประเทศไทย

รับผิดชอบใน 2 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานอาเซียนสปา โดยกระทรวงสาธารณสุขเตรียมประกาศพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) มาตรฐานสปา ในอีก 1-2 ปีนี้ และมาตรฐานโรงแรมสีเขียวของอาเซียน ในขณะที่ประเทศสมาชิกร่วมเป็นเจ้าภาพความรับผิดชอบ ใน 4 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานห้องน้ำสาธารณะของอาเซียน ประเทศบรูไน มาตรฐานโฮมสเตย์อาเซียน ประเทศมาเลเซีย มาตรฐานเมืองท่องเที่ยวสะอาดของอาเซียน ประเทศกัมพูชา และมาตรฐานท่องเที่ยวโดยชุมชนของอาเซียน

4.3.2 การพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ในส่วนแนวทางพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เปิดเผยว่า ขณะนี้อยู่ระหว่างสำรวจเส้นทางการท่องเที่ยวเส้นทางบุญร่วมกับกลุ่มประเทศกัมพูชา สปป.ลาว เมียนมา และเวียดนาม (เรียกว่า กลุ่มประเทศ CLMV) เนื่องจากในปีที่ผ่านมาประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าประเทศกว่า 30 ล้านคน เป็นนักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศ CLMV เดินทางเข้ามาในไทยกว่า 10% หรือ 2.7 ล้านคน จึงจัดให้มีการร่วมลงนามจัดทำทัวร์ธรรมะเส้นทางสายไหม เชื่อมโยงการเดินทางท่องเที่ยวแบบคลัสเตอร์ (Cluster) คือเครือข่ายการท่องเที่ยวที่ใช้แนวคิดของ “การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน” เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในแต่ละประเทศ เพื่อขยายฐานนักท่องเที่ยวต่างชาตินอกอาเซียนและกลุ่มอาเซียนด้วยตนเอง เนื่องด้วยแนวโน้มการท่องเที่ยวในอนาคต มองว่าภาคการท่องเที่ยวไทยจะพึ่งพานักท่องเที่ยวในภูมิภาคเดียวกันมากขึ้น เพราะปัจจัยสถานะเศรษฐกิจโลก อาจทำให้นักท่องเที่ยวระยะไกลชะลอการเดินทางลง

ในประเทศไทย โดยคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ ได้มีมติเห็นชอบให้เพิ่มเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอีก 3 เขต (Cluster) จากเดิมที่มีอยู่แล้ว 5 เขต (Cluster) เพื่อนำเสนอที่ประชุมคณะรัฐมนตรีต่อไป ทำให้ท่องเที่ยวไทยจะมีเขตพัฒนาการท่องเที่ยวรวมเป็น 8 เขต (Cluster) ด้วยกัน โดย 3 เขต (Cluster) ที่เพิ่มมานั้น ประกอบด้วย เขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง มีจังหวัดสิงห์บุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี และกรุงเทพฯ เขตพัฒนาการท่องเที่ยวมรดกโลกด้านวัฒนธรรม มีจังหวัดสุโขทัย กำแพงเพชร พิษณุโลก และตาก และ เขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำโขง มีจังหวัดเลย หนองคาย นครพนม มุกดาหาร และบึงกาฬ

สำหรับเขตพัฒนาการท่องเที่ยว 5 เขต (Cluster) เดิมนั้นขณะนี้ได้เริ่มพัฒนา โดยเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา มีเป้าหมายหลักเพื่อมุ่งสู่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาล้านนาเชิงสร้างสรรค์เชื่อมโยงอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง เพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เชื่อมโยงไทย ลาว เมียนมา และจีน

เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน มุ่งเน้นการท่องเที่ยวทางทะเลระดับโลก บนฐานวัฒนธรรมอันดามัน พัฒนาให้จังหวัดภูเก็ตและจังหวัดกระบี่เป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงและกระจาย

นักท่องเที่ยวพร้อมทั้งพัฒนาเมืองท่องเที่ยวจังหวัดพังงา ตรัง และสตูลเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีศักยภาพทางการแข่งขันได้ในระดับสากล

เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ มีเป้าหมายหลักคือการท่องเที่ยวแห่งวิถีชีวิตอีสานใต้ร่วมสมัย เชื่อมโยงลาว กัมพูชา และเวียดนาม พร้อมทั้งมุ่งพัฒนาระดับอารยธรรมอีสานใต้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าและคุณค่าทางการท่องเที่ยว พัฒนาให้เป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีสีสัน หลากหลาย

เขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออก เน้นการท่องเที่ยวชายทะเล สีสันตะวันออก ระดับสากล ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเชื่อมโยงสู่นานาชาติ

โดยมุ่งพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เต็มไปด้วยสีสัน กิจกรรม และเทศกาล เช่น ที่พัทยามุ่งสร้างเป็น Sports Destination และเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก มีเป้าหมายหลักคือการท่องเที่ยวพักผ่อนเพื่อสุขภาพชั้นนำของโลก มุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพเน้นกลุ่มตลาดระดับบน เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มครอบครัวและผู้สูงอายุ และยกระดับเป็นเมืองพักผ่อนเพื่อสุขภาพระดับสากล

จะเห็นได้ว่า ภาครัฐให้ความสำคัญกับแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก โดยบรรจุไว้เป็นเขต (Cluster) การท่องเที่ยวในภูมิภาค โดยเฉพาะภาคเหนือ ภาคกลางตอน และอีสานใต้ นอกจากนี้ ยังได้มีการเตรียมจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2560-2564) ซึ่งต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ที่มุ่งเน้นการกระจายรายได้ ลดความเหลื่อมล้ำ และหนุนให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน กระจายรายได้จากเมืองท่องเที่ยวหลักสู่เมืองท่องเที่ยวรอง พร้อมสร้างสมดุลทั้งรายได้การท่องเที่ยว สังคม และสิ่งแวดล้อม

นอกจากนั้นแล้ว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เตรียมหารือกระทรวงวัฒนธรรม ในการหาแนวทางจัดอบรมพัฒนาความรู้เรื่องแหล่งท่องเที่ยวของไทยให้กับมัคคุเทศก์ โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของไทย ตามนโยบายของพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่ต้องการให้ความรู้เรื่องสถานที่เชิงประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวอย่างถูกต้อง เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักและซึมซับความเป็นประเทศไทยอย่างแท้จริง โดยมัคคุเทศก์ทุกคนจะต้องผ่านการสอบการฝึกอบรมเรื่องความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ด้วย และไม่ใช้การสอบเพียงครั้งเดียวผ่าน ต้องมีการสอบวัดความรู้อยู่เรื่อย ๆ เพื่อให้มัคคุเทศก์มีความรู้อย่างถูกต้องและทันสมัย ทั้งนี้ กรมฯ มีแนวคิดจะจัดทำคู่มือบอกสิ่งให้นักท่องเที่ยวควร-ไม่ควรปฏิบัติ (Do and Don't) เมื่อมาท่องเที่ยวในประเทศไทย พร้อมมอบให้สมาคมท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น สมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว (ATTA) สมาคมผู้ประกอบการธุรกิจ

ท่องเที่ยวสัมพันธ์ไทย-จีน นำไปแจกให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมากับบริษัททัวร์ โดยคู่มือจะทำเป็นภาษาอังกฤษและภาษาจีน

อย่างไรก็ตาม บทเรียนสำคัญของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมของวัด หรือโบราณสถานต้นแบบในอาเซียน เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรม นั้น ที่ผ่านมา การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่คำนึงถึงการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว เช่น โบราณสถาน ศาสนสถาน สิ่งก่อสร้างวัตถุโบราณ องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์รวมถึงการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวทั้งด้านสิ่งแวดล้อม ความสะอาด การรักษาความปลอดภัย การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การตลาด และนักท่องเที่ยวเท่านั้น ยังขาดการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์การเรียนรู้ประสบการณ์ความแปลกใหม่ ตลอดเวลาการเดินทาง เพื่อช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ชีวิตในด้านต่างๆ และเข้าใจสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่ไปเยือนดีขึ้น เช่น การเปิดหลักสูตรปฏิบัติธรรมระยะสั้นแก่ชาวต่างประเทศ หรือการท่องเที่ยวที่เน้นการดำรงชีวิตประจำวันในแบบวิถีพุทธหรือวิถีชาวบ้าน การเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีคุณค่านี้แก่นักท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาจิตสำนึกและความเข้าใจของนักท่องเที่ยวในการทำคุณประโยชน์ให้แก่ตนเองและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่น่าสนใจของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมที่ปรากฏในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เพื่อเปิดโอกาสให้มีการศึกษาเรียนรู้และสร้างความพึงพอใจเกี่ยวกับความหลากหลายและวิถีพัฒนาการทางวัฒนธรรมของกลุ่มชน ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มจิตสำนึกร่วมที่มีต่อวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน

การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของวัด หรือโบราณสถานต้นแบบในอาเซียน ควรมีองค์ประกอบสำคัญที่ 3 ประการ คือ การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หากปัจจัยข้างต้นได้รับผลกระทบกระเทือนจากการใช้ประโยชน์ในรูปแบบใดก็ตาม โอกาสที่จะเกิดความเสื่อมโทรมหรือถูกทำลายจนด้อยคุณค่าไปก็มีอยู่สูง

1. การให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว พร้อมทั้งการสร้างจิตสำนึกในการปกป้องรักษาวัฒนธรรมระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งจำเป็น รวมถึงการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ให้กับประชาชนในท้องถิ่น มัคคุเทศก์ และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดูแลรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวนั้นด้วย วิธีการสร้างจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์สำหรับการท่องเที่ยวที่นิยมใช้กันโดยทั่วไป ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวร่วมกัน การจัดทำแผนงานด้านการท่องเที่ยวแบบบูรณาการประกอบด้วย แผนการเงิน บุคลากร การบริหารจัดการด้านสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่นักท่องเที่ยว การจัดทำโปรแกรมสื่อความหมาย

วัฒนธรรม เช่น การจัดตั้งศูนย์สื่อความหมายวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ศูนย์บริการข้อมูล ที่พัก ลานจอดรถ ห้องสุขา การให้บริการสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ สื่อสาร โทรมนาคมน ร้านอาหาร ร้านขายของ การดูแลในด้านรักษาความสะอาด ป้ายบอกเส้นทาง ขนส่งสาธารณะ การรักษาความปลอดภัย รวมไปถึงการสร้างช่องทางการสื่อสารทั้งที่เป็นของส่วนราชการ สื่อมวลชน และสื่อสังคมออนไลน์ที่หลากหลาย การจัดเอกสารสิ่งพิมพ์ที่จำเป็นต่อการศึกษาเรียนรู้ การจัดนิทรรศการ/แผ่นป้ายบรรยายตามจุดท่องเที่ยวต่างๆ การจัดทำเส้นทางเดิน รวมถึงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์และเจ้าหน้าที่ให้สามารถชี้แนะและอธิบายเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่ถูกต้องให้กับนักท่องเที่ยว

2. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมในลักษณะต่างๆ ทั้งสภาพภูมิทัศน์ สถาปัตยกรรม จิตรกรรม และศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนความรู้ที่ลุ่มลึกของศาสนาความเชื่อของคนพื้นถิ่นที่น่าหลงใหลและท้าทาย ภูมิปัญญาที่ลึกซึ้งของศาสนา นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จึงต้องการการแสวงหาประสบการณ์และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมในแง่มุมต่างๆ ทั้งในระดับกว้างและระดับลึกซึ้ง ซึ่งเป็นเสมือนการเพิ่มพูนประสบการณ์และได้รับความพึงพอใจในการท่องเที่ยว

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่นในระยะยาว และขณะเดียวกันการท่องเที่ยวมีผลต่อการคงอยู่ของวัฒนธรรมด้วย ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวจะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม และทำให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ลดปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงานของท้องถิ่น และเพิ่มพูนรายได้ให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี นับว่าเป็นวิธีการหนึ่งในการกระจายรายได้และส่งเสริมการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจของประเทศในกลุ่มอาเซียน

ดังนั้นหน่วยงานที่เป็นเจ้าของหรือผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ควรจัดตั้งคณะบริหารแหล่งท่องเที่ยว (Destination Management Organization: DMO) ในระดับภูมิภาคอาเซียน เพื่อร่วมกันจัดทำแผนบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (Destination Management Plan: DMP) ในกลุ่มอาเซียนร่วมกัน เป็นเขตพัฒนาการท่องเที่ยว 4 เขต (Cluster) ซึ่งจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวของประชาคมอาเซียน โดยการผลักดันไปสู่แผนการปฏิบัติร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของแหล่งท่องเที่ยวทั้งภูมิภาค เพื่อนำแผนไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลด้านการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

4.4 การเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวของประชาคมอาเซียน

4.4.1 แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมปราสาทหิน

แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมปราสาทหินแบบพระพุทธศาสนา มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 6 แห่ง ครอบคลุม 3 ประเทศ คือ ประเทศมาเลเซีย ประเทศอินโดนีเซีย และประเทศลาว ซึ่งเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับปราสาทหินในประเทศไทยทางภาคอีสานใต้ได้ โดยเชื่อมโยงกับเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ มีเป้าหมายหลักคือการท่องเที่ยวแห่งวิถีชีวิตอีสานใต้ร่วมสมัย เชื่อมโยงลาว กัมพูชา และเวียดนาม ผ่านจิตสำนึกร่วมกันทางวัฒนธรรมในภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวสักการะปราสาทหิน

แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศูนย์กลางสำคัญ ประกอบด้วย

1. แหล่งโบราณคดีบูจังวัลเลย์ รัฐเคดะห์ ประเทศมาเลเซีย
2. เจดีย์บุโรพุทโธ เมืองยอกยการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย
3. จันทิเมนดุต เมืองยอกยการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย
4. ปราสาทนาคพัน เมืองเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา

5. ปราสาทบายน เมืองเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา

6. ปราสาทวัดพู แขวงจำปาสัก ประเทศลาว

แหล่งอารยธรรมหินของขอมโบราณ ปัจจุบันส่วนใหญ่อยู่ในประเทศกัมพูชา จากการค้นพบทำให้ทราบว่ามีความเจริญรุ่งเรืองในยุคพุทธศตวรรษที่ 10-19 ประเทศกัมพูชาปัจจุบันมีปราสาทหินอยู่ทั่วไป ถึง 1,700 กว่าปราสาท แต่ศูนย์กลางจะอยู่บริเวณ จ.เสียมเรียบ ของกัมพูชาในปัจจุบัน มีอยู่ถึง 308 ปราสาท ทำให้ปัจจุบัน จ.เสียมเรียบ กลายเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก โดยในปีหนึ่งๆ มีนักท่องเที่ยวมากถึง 2 ล้านคน เดินทางมาท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสความงดงามทางด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม และในอนาคตจะมีแนวโน้มนักท่องเที่ยวมากขึ้นทุกปี และถนนสายปอยเปต หรือทางหลวงหมายเลข 5 และ 6 จะเป็นเส้นทางสำคัญในการเดินทางท่องเที่ยวของประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา

สถาปัตยกรรมแบบปราสาทหิน ถือเป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวโดดเด่นของภูมิภาคแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในประเทศไทยก็ปรากฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาคอีสาน ที่มีกระจายอยู่ทั่วไปบริเวณอีสานล่างหรืออีสานใต้ คือ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นอารยธรรมขอมโบราณที่ทิ้งร่องรอยไว้ โดยมีปราสาทหินทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่หลายสิบแห่ง โดยแบ่งออกพื้นที่ต่างๆ ดังนี้ ได้แก่ ปราสาทโนนกู่ ปราสาทเมืองแขก ปราสาทเมืองเก่า ปราสาทพนมวัน ปราสาทหินพิมาย จ. นครราชสีมา ปราสาทภูสวนแดง ปราสาทเขากระโดง ปราสาทหนองหงส์ ปราสาทเมืองต่ำ อุทยานประวัติศาสตร์เขาพนมรุ้ง จ.บุรีรัมย์ ปราสาทตาเมือนธม ปราสาทตาเมือน ปราสาทตาเมือนโต้ง ปราสาทหินบ้านพลวง ปราสาทเมืองที ปราสาททับทัน ปราสาทศรีขรภูมิ จ. สุรินทร์ ปราสาทสระกำแพงใหญ่ ปราสาทสระกำแพงน้อย ปราสาทเยอ และปราสาทเขาพระวิหาร จ. ศรีสะเกษ ล้วนเป็นศาสนสถานที่ได้รับอิทธิพลมาจากอาณาจักรขอม ซึ่งนับถือทั้งศาสนาฮินดูและพุทธนิกายมหายาน รวมทั้งแนวคิดเรื่องเทวราชา ที่เชื่อว่ากษัตริย์คือเทพเจ้าลงมาจุติบนโลกมนุษย์ เพื่อสร้างความสงบสุขให้แก่โลก โดยเฉพาะดินแดนแถบอีสานใต้ ความเชื่อเหล่านี้ได้แผ่ขยายเข้ามาอย่างต่อเนื่องในช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-18 ตามเส้นทางราชมรรคา คือ เส้นทางเผยแผ่อารยธรรมเขมรโบราณ ซึ่งนักวิชาการประวัติศาสตร์และโบราณคดี สันนิษฐานว่าถนนสายโบราณ สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 1 ครองราชย์ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 15 ต่อมาในสมัยพุทธศตวรรษที่ 17 (พ.ศ.1724-1761) พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 กษัตริย์ผู้ครองอำนาจในยุคสมัยรุ่งเรืองที่สุดของอาณาจักรพระนคร หลักฐานจารึกที่ปราสาทพระขรรค์ระบุถึงพระราชกรณียกิจสำคัญของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ผู้สร้างนครธม กล่าวถึงการสร้างถนนเชื่อมระหว่างเมืองพระนคร (นครธม) กับเมืองต่างๆ ที่เรียกกันว่า 5 เส้นทางราชมรรคา ซึ่งจิตสำนึกทางวัฒนธรรมเช่นนี้สามารถเกี่ยวโยงไปถึงสถานที่ตั้งของปราสาทวัดพู ประเทศลาว และย้อนรอยไปสู่ที่ตั้งบุโรพุทโธในประเทศอินโดนีเซีย และแหล่งโบราณคดีบูจังวัลเลย์ ประเทศมาเลเซีย ซึ่งอาจเป็นปราสาทหินในยุคแรกๆ ที่รับอิทธิพลมาจากอินเดีย

ตามเส้นทางการเผยแพร่เข้ามาของศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนานิกายมหายานในแถบภูมิภาคนี้

4.4.2 แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมพระธาตุเจดีย์

แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมพระธาตุเจดีย์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 8 แห่ง ครอบคลุม 2 ประเทศ คือ ประเทศไทย และประเทศลาว ซึ่งเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับเขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา และอารยธรรมอีสานเหนือ รวมทั้งเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน ผ่านจิตสำนึกร่วมกันทางวัฒนธรรมในภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวสักการะพระธาตุเจดีย์

แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ประกอบด้วย

1. พระธาตุหลวง นครเวียงจันทน์ ประเทศลาว
2. พระธาตุดอยฮ้าง แขวงสะหวันนะเขต ประเทศลาว
3. วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร จังหวัดนครพนม ประเทศไทย
4. วัดพระธาตุเชิงชุม จังหวัดสกลนคร ประเทศไทย
5. วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย
6. วัดพระธาตุข่อยแอ จังหวัดแพร่ ประเทศไทย

7. วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประเทศไทย

8. วัดพระบรมธาตุรวมมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

คติความเชื่อเรื่องพระธาตุเจดีย์ ปัจจุบันส่วนใหญ่อยู่ในเขตประเทศไทย ประเทศลาว และประเทศพม่า ซึ่งมีอารยธรรมร่วมกันในการผูกโยงความเชื่อเรื่องการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุในองค์พระเจดีย์ ซึ่งจะทำให้มีแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งผูกโยงเป็นเส้นทางบุญตามรอยพระธาตุขึ้นเพื่อตอบสนองต่อแรงศรัทธาของพุทธศาสนิกชน

พระบรมสารีริกธาตุเป็นสัญลักษณ์สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา นับตั้งแต่สมัยพระเจ้าอชาตศัตรู พระมหากัสสปะได้เล็งเห็นความปลอดภัยของพระพุทธศาสนาในกาลอนาคต จึงชี้แนะให้พระเจ้าอชาตศัตรูกระทำทานุชาน คือ การฝังพระบรมสารีริกธาตุไว้ในสถานที่มั่นคง ต่อมาในสมัยพระเจ้าโศกมหาราช จึงมีการสำรวจโบราณสถานต่างๆ ที่คาดว่าพระบรมสารีริกธาตุประดิษฐานอยู่ และเมื่อพบแล้วก็รับสั่งให้สร้างพระสถูปและพระวิหารต่างๆ กล่าวกันว่ามีจำนวน 84,000 องค์ และได้แบ่งพระบรมสารีริกธาตุที่ได้มานำไปบรรจุไว้ตามเมืองต่างๆ จากเหตุการณ์นี้ได้ตอกย้ำความเชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุนั้นมีความสำคัญเทียบเท่าพระธรรมคำสอน และเป็นสัญลักษณ์ของความตั้งมั่นของพระพุทธศาสนา โดยเมื่อจัดส่งพระสมณทูตไปประกาศพระพุทธศาสนา ก็จะแบ่งพระบรมสารีริกธาตุให้นำไปประดิษฐานไว้ในประเทศนั้นๆ เช่นเดียวกับชาวพุทธในศรีลังกา ที่ให้ความสำคัญกับพระบรมสารีริกธาตุ โดยให้ความสำคัญกับการปกครองที่ชอบธรรม และยังรวมไปถึงการส่งผลให้ผู้นำพระธาตุมาสู่ศรีลังกาเป็นผู้มีความดีความชอบได้รับตำแหน่งสำคัญทางราชการ ดังกรณี ศิลกาละผู้นำพระเกศาธาตุเข้ามายังศรีลังกาในรัชกาลพระเจ้าโมคคัลลานะที่ 1 ศิลกาละได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง “อสิคคาหะ” ทำหน้าที่รักษาพระบรมสารีริกธาตุและดำเนินการประกอบพิธีกรรมสำคัญทางศาสนา ซึ่งถือเป็นเกียรติยศสูงสุด และต่อมาปรากฏว่าผู้ที่ได้รับตำแหน่งอสิคคาหะนี้จะได้ขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์ศรีลังกาทุกคน ซึ่งคติความเชื่อนี้ได้เผยแพร่เข้ามาในวิถีชาวพุทธในดินแดนสุวรรณภูมิ ทำให้คนในแถบนี้มีความเชื่อผูกพันกับพระธาตุ ในอดีตพระธาตุองค์ใดที่มีชื่อเสียง มีตำนานกล่าวถึง เมื่อถึงประเพณีการขึ้นธาตุ คือประเพณีไหว้พระธาตุมาถึง ศรัทธาประชาชนจากต่างบ้านต่างเมืองก็จะพากันเดินทางไปสักการบูชา ไปค้างคืนนอนอุปัฏฐากเก็บกวาดบริเวณพระธาตุให้สะอาด ทำบุญตักบาตร จึงเกิดมีตำนานเรื่องการไหว้พระธาตุตามปีเกิดในล้านนา เพื่อแยกคนที่หลงไหลไปในที่แห่งเดียวกัน เป็นการรวมตัวกันของเครือข่ายคนตามปีเกิด ซึ่งอาจเป็นผลมาจากความเห็นทางการเมืองหรือกระแสสังคมในขณะนั้น การเคารพบูชาพระบาทพระธาตุที่ปรากฏในตำนาน จึงมีทั้งการสถาปนาพระธาตุในแหล่งที่ตั้งเดิม และการเชื่อมโยงเครือข่ายพระบาทพระธาตุที่มีอยู่ในแหล่งอื่นๆ ให้อยู่ในโครงเรื่องเดียวกัน ด้วยการเชื่อมโยงจากแหล่งหนึ่งไปสู่อีกแหล่งหนึ่ง กำหนดเป็นพื้นที่ทางภูมิศาสตร์สังคม มีความสัมพันธ์กับสิทธิธรรมทางการเมือง และมีปฏิสัมพันธ์กับ

การเคารพบูชาผีประจำเมือง แต่อำนาจของพระธาตุมิได้อยู่เฉพาะในเมืองใดเมืองหนึ่งแบบผีประจำเมือง เพราะมีความเป็นสากลมากกว่าและแผ่ข้ามพรมแดนทางการเมือง ทำให้มีการผนวกรวมเมืองที่อยู่ใกล้เคียงให้รวมเป็นผืนเดียวกัน

4.4.3 แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมมหาเจดีย์

แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมมหาเจดีย์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 3 แห่ง ครอบคลุม 2 ประเทศ คือ ประเทศไทย และประเทศเมียนมาร์ ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับเขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง ผ่านจิตสำนึกร่วมกันทางวัฒนธรรมในภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวสักการะมหาเจดีย์

แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ประกอบด้วย

1. มหาเจดีย์ชเวดากอง เมืองย่างกุ้ง ประเทศเมียนมาร์
2. วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ประเทศไทย
3. วัดใหญ่ชัยมงคล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

คติการสร้างพระเจดีย์ในพระพุทธศาสนาเดิมทีเดียวนั้นว่า โดยลักษณะใหญ่มี 2 แบบด้วยกัน คือแบบทรงโอ่งคว่ำ มีแต่รูปอยู่ภายนอก เช่น พระสถูปที่สาญจีในประเทศอินเดียภาคกลาง และเป็นแบบมาจนถึงปัจจุบัน อีกแบบหนึ่งเป็นแบบสี่เหลี่ยม ซึ่งมีลักษณะคล้ายเทวาลัยในศาสนา

ฮินดู เช่น พระวิหารมหาโพธิ์ที่พุทธยา และแบบนี้ได้กลายเป็นแบบเจดีย์เหลี่ยมดังที่เราเห็นกันอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งบางแบบมีลักษณะพิเศษคือได้รวบรวมเอาสถมหาสถานเข้าไว้ในพระสถูปเจดีย์ด้วย

พระเจดีย์ทรงกลมได้ความคิดมาจากเนินฝังศพบุคคลสำคัญที่เคยมีอยู่ก่อนแล้ว ต่อมาเมื่อมีการเผาศพก็ยังฝังเถ้าถ่านและอัฐิธาตุโดยพูนดินให้สูงขึ้น ทำพนักกันดินพัง เมื่อนำคติการสร้างพระสถูปเจดีย์อย่างนั้นมาใช้กับพระพุทธรูปเจ้าผู้เป็นศาสนาเอกของโลก จึงได้มีการคิดแปลนให้มีสัญลักษณ์แบบระบบจักรวาลตามแนวคิดของชาวฮินดูโดยโบราณ โดยให้องค์พระเจดีย์เป็นภูเขาพระสุเมรุชั้นต่างๆของพระสถูปเจดีย์ที่เป็นส่วนฐานเป็นภูเขาสถตบริภันท์บรรพต คือภูเขาที่ล้อมเขาพระสุเมรุ 7 ลูก ถัดมาเป็นทะเลศรีทันดร ประกอบไปด้วยทวีปน้อยใหญ่ เขาพระสุเมรุหรือที่เรียกในภาษาบาลีว่า ภูเขาสิเนรุ นั้น ตั้งอยู่กลางทวีปทั้ง 4 เหนือผาสามเส้า เมื่อได้เค้าโครงที่เป็นหลักแล้ว สถาปนิกรุ่นหลังจึงได้เพิ่มข้อปลีกย่อยอื่นเข้าไป คือเทพเจ้าและอสูรอยู่ในช่องว่างเบื้องล่างของเขาพระสุเมรุ ช้างประจำทิศ นาคอยู่ในมหาสมุทรศรีทันดรและบนแผ่นดิน ราชสีห์อยู่ในถ้ำเงินถ้ำทอง และครุฑอยู่ป่าจิวบนเกาะระหว่างทวีปทั้ง 4

การทำช้างล้อมรอบพระเจดีย์น่าจะมาจากความคิดที่ว่า ช้างได้รับการยกย่องว่าสำคัญยิ่งในไตรจกณภูมิ ทั้งยังเคยแสดงความจงรักภักดีต่อพระพุทธเจ้าด้วย จึงน่าจะได้นำปรากฏอยู่ที่พระสถูปเจดีย์ เมื่อคิดทำให้สวยงามและมีความหมายครอบคลุมทุกอย่างแล้ว จึงได้ต่อเติมรูปต่างๆเข้าไปตามคตินิยมของท้องถิ่นนั้น

เมื่อพระธาตุมีการสร้างยากขึ้นจึงพยายามหาหาวัตถุอย่างอื่นมาทดแทน หรือไม่ก็เอามาเสริมเพื่อเพิ่มความขลังให้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น เพราะมีความเชื่อว่าจะปกป้องภัยอันตรายได้เท่าที่ค้นประวัติพระธาตุเจดีย์มาพบว่าไม่ใช่เพียงแต่พระบรมสารีริกธาตุแล้วยังมีการบรรจุวัตถุมงคลอย่างอื่นเพิ่มอีก เช่น พระพุทธรูป ต้นโพธิ์จำลอง

การสร้างเจดีย์หรือสถูปนั้น ได้วิวัฒนาการมาจากเรื่องการจัดศพของผู้ตาย ซึ่งเดิมมีการฝังอย่างเดียว ส่วนการเผานั้นเพิ่งจะมีขึ้นภายหลังเมื่อมนุษย์มีความเชื่อว่าคนที่ตายไปแล้วจะไม่กลับฟื้นคืนชีพขึ้นในร่างเดิม เพราะร่างกายจะเน่าเปื่อยและสูญสลายไปตามธรรมชาติ จะเหลืออยู่ก็แค่วิญญาณเท่านั้น และวิญญาณนี้จะไปปฏิสนธิในร่างใหม่ภพใหม่ จึงได้มีการเผาศพขึ้น แต่ก็ยังเก็บเถ้าถ่านและอัฐิบรรจุไว้ในดินดินหรือในสถูปเพื่อการสักการบูชา หรือเพื่อเป็นอนุสาวรีย์เตือนใจแก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว และการเก็บอัฐินั้นไว้ ถ้าหากเป็นผู้ที่มีศรัทธาอำนาจ เช่น กษัตริย์ วีรบุรุษ นักบุญ และศาสดา ก็จะสร้างสถูปหรือเจดีย์บรรจุอย่างสมเกียรติ ที่ประเทศอินเดียในสมัยก่อนพุทธกาล คงจะมีการสร้างสถูปหรือเจดีย์บรรจุอัฐิของบุคคลสำคัญและศาสดาในศาสนาอื่นแล้ว เพราะมีชื่อเมืองและชื่อสถานที่บางแห่งลงท้ายด้วยเจดีย์

เมื่อใกล้เวลาพระพุทธเจ้าจะปรินิพพาน พระอานนได้ทูลถามพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับวิธีการจัดพระศพของพระองค์ พระพุทธเจ้าได้ตรัสบอกให้จัดการเยี่ยงพระศพของพระเจ้าจักรพรรดิ

และให้มีการสร้างสฤๅบบรรจุพระอัฐิไว้เพื่อให้พระพุทธรูปรัช๑ได้กราบไหว้บูชา ทั้งยังได้ตรัสถึงบุคคล 4 จำพวกว่าเป็นผู้ที่สมควรแก่การจะได้รับบรรจุอัฐิไว้ในสฤๅบเจดีย์ ซึ่งเรียกกันในภาษาพระว่า ฐปารหบุคคล 4 คือ พระพุทธรเจ้า พระปัจเจกพระพุทธเจ้า พระอรหันต์สาวก และพระเจ้าจักรพรรดิราช ในศาสนาเซนก็ปรากฏว่ามีการสร้างสฤๅบเจดีย์บ้างเหมือนกัน เกี่ยวกับเรื่องนี้ สมเด็จพระพรยาจารย์ชาณุภาพได้ทรงประทานวินิจฉัยไว้ว่า “ อันพระสฤๅบ...นั้นมิมาแต่กาลโบราณซึ่งสร้างเพื่อบรรจุอัฐิของบุคคลอื่นๆไม่แต่พระจักรพรรดิเท่านั้น...ศาสนาอื่น เช่นศาสนาเตียรถ์ นิครนถ์ ก็มีการสร้างสฤๅบบรรจุอัฐิของศาสดาในทำนองเดียวกัน...แต่เดิมสฤๅบชั้นเดิมทีเดียวเป็นโคกตรงที่ฝังธาตุแล้วลงเชื่อนรอบกันดินพัง และมีการปกรั๑หรือฉั๑...สฤๅบนั้นจะมีขนาดใหญ่น้อยเพียงใด และประณีตบรรจงเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับกำลังของสร้าง ต่อชั้นหลั๑มาเมื่อนิยมนับถือพระธาตุเจดีย์ในพระพุทธศาสนา จึงตกแต่งประรูปพระสฤๅบให้งดงามวิจิตรขึ้น..ของเหล่านั๑จะเกิดขึ้นในชั้นเมื่อพุทธศาสนารุ่งเรืองจนเป็นประเทศของประเทศ ตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นต้นมาทั้งนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า คติในการสร้างเจดีย์ได้มีมาแล้วในสมัยพุทธกาล ครั๑พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานก็มีทู๑จากเมืองต่างๆ เพื่อนำพระบรมธาตุไปสร้างเจดีย์บรรจุไว้ ตามพระพุทธประวัติฝ่ายหินยานก็ได้กล่าวไว้เช่นเดียวกัน โดยได้มีการแบ่งพระธาตุออกเป็น 8 ส่วน ในจำนวนนั้น 4 ส่วน นำไปสร้างพระเจดีย์บรรจุไว้ที่สังเวชนิยสถานทั้ง 4 แห่ง คือที่ประสูติ ตรัสรู้ ปฐมเทศนา และปรินิพาน ซึ่งต่อมาประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาก็ได้สร้างกัน แต่เป็นที่น่าเสียดายที่พระเจดีย์รุ่นแรกนั้นไม่ปรากฏรูปร่างสั๑ฐานเดิม

พระเจดีย์ที่เป็นแบบอย่างนั้นเป็นพระเจดีย์รุ่นพระเจ้าอโศกมหาราช แต่ที่นับว่าเป็นแบบอย่างในการสร้างพระเจดีย์หลวงรุ่นต่อๆมานั้นคือ สาญจีเจดีย์ในอินเดียภาคกลาง ซึ่งสร้างโดยพระเจ้าอโศกมหาราชเหมือนกัน พระสมณทู๑เหล่านั๑ได้นำพระบรมธาตุตั้งมั่นสอนศาสนา จะแนะนำพระเจ้าแผ่นดินทำการสร้างพระสฤๅบขึ้นโดยเป็นเจดีย์ทรงกลมแบบลังกาและแบบพุกาม เพราะดูตามพงศาวดารของมอญพม่าแล้ว ดินแดนที่เป็นประเทศพม่าในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยที่อาณาจักรพุกามรุ่งเรือง ลัทธิพุทธศาสนาแบบพุกามรุ่งเรือง ลัทธิพุทธศาสนาแบบพุกามได้เผยแผ่ไปยังประเทศต่างๆใกล้เคียง รวมทั้งดินแดนทางภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งมีการสร้างเจดีย์ไว้บนยอดสูงและหุ้มองค์ด้วยแผ่นทอง

จากหลักฐานต่างๆพอสรุปได้ว่า การสร้างพระเจดีย์นั้นถือว่าเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญมากสำหรับพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก วัดจะได้ชื่อว่าเป็นวัดโดยสมบูรณ์ (ตามคติเดิมของลังกาสมัยแรก) คือ เพื่อบรรจุพระบรมสารี๑ธาตุ ที่สมณทู๑นำมาจากประเทศอินเดีย โดยผู้มอบให้ได้ตระหนักว่า

(1) การมอบพระบรมธาตุซึ่งเป็นวัดถุ๑มกลอันมีค่าควรเมืองเช่นนั้น จะช่วยเปิดทางไปสู่มิตรภาพอันดีระหว่างประเทศ ช่วยกระชับความสัมพันธ์แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น และทำให้ประเทศนั้นเป็นเมืองขึ้นทางวัฒนธรรม

(2) พระธาตุเป็นส่วนสำคัญมากในการประกาศศาสนา และการประกาศศาสนาให้ผู้อื่นได้เห็นหลักธรรมและพันทุกซ์ด้วยนั้น เป็นนโยบายหลักอันหนึ่งที่จะสถาปนาพระพุทธศาสนาให้มั่นคงในประเทศนั้นๆจะต้องมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้คนหันมานับถือกราบไหว้

เมื่อพระธาตุเป็นศูนย์รวมจิตใจของสาสนิกชนทั้งหลาย คติการสร้างพระสถูปเจดีย์ถือว่าพระสถูปเจดีย์เป็นศูนย์กลางของจักรวาล สำคัญและยิ่งใหญ่กว่าทุกสิ่งทุกอย่างแม้แต่เทวดาและอมนุษย์ทั้งหลายที่ว่ามีฤทธิ์ก็ยิ่งด้อยกว่าพระสถูปเจดีย์

เมื่อเป็นเช่นนั้นในการสร้างพระสถูปเจดีย์ในสมัยแรก จึงนิยมสร้างไว้ในที่โล่งและสามารถให้คนจำนวนพันๆไปชุมนุมกันประกอบพิธีทางศาสนาได้ ส่วนพระสถูปเจดีย์รุ่นหลังๆโดยประเทศที่นับถือพุทธศาสนาอื่น มีการเปลี่ยนแปลงไปทั้งค่านิยมและโครงสร้าง คือเมื่อมีการเกิดคติการสร้างพระพุทธรูปแล้ว พระพุทธรูปได้กลายเป็นส่วนประกอบของพระสถูปเจดีย์ให้มีความสำคัญขึ้นไปอีก

4.4.4 แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์

แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 2 แห่งครอบคลุม 2 ประเทศ คือ ประเทศไทย และประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน ผ่านจิตสำนึกร่วมกันทางวัฒนธรรมในภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวสักการะพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์

แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ประกอบด้วย

1. วัดมหายมุนี เมืองมณฑลพะเยา ประเทศเมียนมาร์
2. วัดไชยมังคลาราม รัฐปีนัง ประเทศมาเลเซีย

เนื่องจากในคติโบราณมีความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือพระศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระแก้วมรกต พระพุทธชินราช หลวงพ่อโสธร เป็นต้น คนจำนวนมากก็เชื่อกันว่า องค์พระพุทธรูปนั้นศักดิ์สิทธิ์ แต่แท้ที่จริงก็คือพระพุทธรูปสำคัญและพระสถูปเจดีย์เหล่านั้น มีเทพผู้ใหญ่เฝ้าพิทักษ์รักษา และคอยดูแลคุ้มครองเหมือนเป็นผู้สนองงาน หลักเรื่องนี้สืบมาจากคติโบราณมีการจารึกไว้ในคัมภีร์ คือ เวลาที่มีการสร้างสถานที่สำคัญ แม้แต่บ้านของชาวบ้าน พวกเทวดาก็จะมาจับจองยึดครองสถานที่ ถ้าเป็นบ้านเศรษฐีก็อาจจะไปอยู่ที่คุ้มประตูบ้าน อย่างในครั้งพุทธกาล ที่บ้านของอนาถปิณฑิกเศรษฐี ก็จะมีเทวดามาประจำอยู่ที่คุ้มประตู หรือในตอนเช้าที่พระเจ้าอชาตศัตรูแห่งแคว้นมคธ เมืองปาฏลิบุตร เทวดาทั้งหลายก็จะมาครองสถานที่ต่างๆ ตามความเหมาะสมผลัดกันไปตามศักดิ์ของตนๆ ต่อมา เมื่อพระพุทธศาสนาเจริญแพร่หลาย เทวดาจำนวนมากก็มานับถือพระพุทธศาสนา หรือผู้นับถือพระพุทธศาสนาแล้วไปเกิดเป็นเทวดา เวลาสร้างปูชนียสถานและพระพุทธรูปสำคัญ เทวดาผู้ใหญ่ที่เป็นชาวพุทธก็ไปอยู่ โดยเฉพาะในสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญๆ เทวดาก็ชอบเป็นธรรมดา เพราะจะได้ใกล้ชิดเฝ้าพระพุทธเจ้าอยู่เสมอ แล้วก็ทำหน้าที่ดูแลรักษาไปด้วย เช่น เทวดาที่รักษาพระแก้ว ก็อาจจะอยู่ที่ฉัตร หรือที่ฐานพระ นี่เป็นคติที่ว่ามีเทวดาคู่มือครองรักษาพระพุทธรูปสำคัญๆ ที่นี้ที่ว่ามีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ บันดาลโน่น บันดาลนี่ ก็คือเทวดาที่พิทักษ์องค์พระนั่นเองเป็นผู้ทำหน้าที่นี้ พระพุทธเจ้าไม่ทรงมายุ่งกับเรื่องกิเลสของชาวบ้าน ไม่มาเที่ยวบันดาลลาภ บันดาลยศให้ใครหรอก และพระองค์ก็ปรินิพพานไปแล้ว มันเป็นเรื่องของเทวดาที่รักษา แล้วก็ก็เป็นธรรมดาว่า เทวดาที่มาอยู่กับหลวงพ่อก็ย่อมเป็นเทวดาที่ยิ่งใหญ่ มีฤทธิ์เดชศักดานุภาพมาก พร้อมกับที่จะต้องเป็นเทพที่ดีด้วย คือมีเมตตากรุณาสูงมาก อยากจะช่วยเหลือคนทุกข์ยาก และไม่กลั่นแกล้งข่มเหงรังแกคน ไม่เป็นอย่างเทวดาร้ายหลายองค์ที่ยิ่งใหญ่ ก็ยังเกรี้ยวกราดพิโรธเอาง่ายๆ คนก็เลยชอบไปหาหลวงพ่อกันไปบอกทุกข์ร้อนแก่หลวงพ่อกันแล้วเทวดาที่นั่นก็จะดูแลรับสนองงานต่อไป ก็เป็นคติมาอย่างนี้

4.5 การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

ข้อมูลสารสนเทศถือได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นในภาคการท่องเที่ยว เนื่องจากถ้าปราศจากข้อมูลข่าวสารเหล่านั้น จะทำให้แรงกระตุ้นของลูกค้านี้และความสามารถในการจองการเดินทางถูกจำกัดอย่างมาก กิจกรรมทางเศรษฐกิจบางอย่าง เช่น การผลิต (generation), การรวบรวม (gathering), การจัดการ (processing), การใช้ประโยชน์ (application) และการสื่อสาร (communication) ของ

ข้อมูลสำคัญในการปฏิบัติการต่างๆ ในภาคการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวต้องการข้อมูลก่อนการเดินทางในการช่วยวางแผนและเป็นตัวเลือก รวมทั้งต้องการข้อมูลที่เป็นรายละเอียดระหว่างการเดินทางเพื่อเป็นแนวทางในการท่องเที่ยวแบบอิสระ การจัดการเรื่องที่พัก การเดินทางและสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ยิ่งระดับความเสี่ยงทางการรับรู้มีมากขึ้นเท่าไร นักท่องเที่ยวก็จะหาข้อมูลก่อนการตัดสินใจซื้อโปรแกรมการท่องเที่ยวมากขึ้นเท่านั้น

การต้องการข้อมูลก่อนการเดินทางถูกให้ความสำคัญต่างกันตามลักษณะของสินค้าและบริการการท่องเที่ยว อันดับแรกคือการจับต้องไม่ได้ซึ่งไม่เหมือนกับสินค้าทั่วไป การท่องเที่ยวไม่สามารถตรวจสอบได้ก่อนการซื้อ ดังนั้นจึงขึ้นอยู่กับคำบรรยายต่าง ๆ ที่จะช่วยให้นักท่องเที่ยวเห็นความแตกต่างของสินค้าและบริการต่างๆ อันดับสองคือความซับซ้อนและการพึ่งพาอาศัยกัน บริการการท่องเที่ยวมีความหลากหลาย และในความหลากหลายนี้เองที่ทำให้แต่ละบริการมีความน่าสนใจตั้งแต่แรก นอกจากนี้บริการการท่องเที่ยวไม่สามารถให้บริการโดยลำพังได้ การผสมผสานอย่างไม่รู้จักจบ และตัวเลือกเส้นทางท่องเที่ยว รูปแบบการเดินทาง เวลาและที่พักทำให้การท่องเที่ยวยุ่งยากแม้แต่นักท่องเที่ยวที่มีประสบการณ์ก็ตาม

แม้ว่า ผู้จัดหาสินค้าและบริการการท่องเที่ยวจะจัดหาข้อมูลดังกล่าวในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น แผ่นพับ โบปลิ้ว หรือคู่มือท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม การพัฒนาและแจกจ่ายสิ่งโฆษณาเหล่านี้มีค่าใช้จ่ายและใช้เวลาพอสมควร สิ่งตีพิมพ์แต่ละชิ้นต้องได้รับการออกแบบมาเพื่อดึงดูดผู้อ่านให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และข้อจำกัดของพื้นที่หมายความว่าต้องการเลือกรูปภาพใส่ลงไปในสื่อเหล่านั้น และที่สำคัญกว่านั้น ข้อมูลที่อยู่ในสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ จะไม่เปลี่ยนแปลง ในขณะที่ข้อมูลจำนวนมากที่จำเป็นในการขายบริการท่องเที่ยวนั้นต้องเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเพื่อตอบสนองอุปสงค์และอุปทาน ดังนั้น ก่อนที่จะทำการจองนักท่องเที่ยวจะติดต่อกับผู้จัดหาสินค้าและบริการการท่องเที่ยวเพื่อยืนยันว่าสินค้าและบริการท่องเที่ยวนั้นยังคงให้บริการอยู่ รวมทั้งเป็นการตรวจสอบราคาที่ขายจริง ด้วยกระบวนการเช่นนี้ นักท่องเที่ยวต้องดำเนินขั้นตอนอย่างน้อย 3 ขั้นตอนในการซื้อสินค้าและบริการการท่องเที่ยว เริ่มจากการค้นหาข้อมูล การติดต่อกับผู้จัดหาสินค้าและบริการ และสุดท้ายการจอง ผู้จัดหาบริการการท่องเที่ยวต้องจัดเจ้าหน้าที่จำนวนมากไว้ตอบคำถามทางโทรศัพท์ ได้ตอบอีเมล รวมทั้งดูแลงานเอกสารต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดต้นทุนการบริหารจัดการที่สูง โดยลูกค้ามักจะพบกับความล่าช้าในการเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ จึงทำให้เป็นการจำกัดความสามารถในการจองบริการการท่องเที่ยว

ปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของตัวกลางทางการท่องเที่ยวในภาคการท่องเที่ยว โดยจะอยู่ในรูปแบบของนายหน้าการบริการข้อมูล ซึ่งอำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้จัดหาบริการการท่องเที่ยวและลูกค้า สำนักงานการท่องเที่ยวซึ่งให้บริการ “การค้นหาข้อมูลและคู่มือ” รวมทั้งผู้ให้คำแนะนำแก่ลูกค้า โดยเป็นการช่วยให้นักท่องเที่ยวค้นหา

สินค้าและบริการที่เหมาะสมและใช้ความรู้ รวมทั้งประสบการณ์ของสำนักงานท่องเที่ยวในการวางแผนการท่องเที่ยวให้เกิดประสบการณ์ที่พอใจตามที่ลูกค้าต้องการ ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวที่ทำหน้าที่เป็นกำลังเสริม โดยจัดแพ็คเกจท่องเที่ยวที่หลากหลายเข้าด้วยกัน และทำการตลาดแพ็คเกจเหล่านั้นให้เป็นสินค้าและบริการที่สมบูรณ์ไร้ที่ติ ซึ่งช่วยลดความซับซ้อนในการตัดสินใจซื้อ นอกจากนี้สำนักงานการท่องเที่ยวของรัฐบาลบางแห่ง รวมทั้งองค์กรต่าง ๆ ยังเป็นตัวกลางทางการท่องเที่ยว ในการจัดหาข้อมูลและจัดทำเป็นแผ่นพับต่าง ๆ ไว้สำหรับผู้จัดหาบริการการท่องเที่ยวในท้องถิ่นและสถานที่ท่องเที่ยว เราจะเห็นได้ว่า บทบาทสำคัญของตัวกลางการท่องเที่ยวคือ ช่วยทำให้กระบวนการซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ ง่ายขึ้น โดยจัดหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องและทันสมัยให้แก่ผู้บริโภค เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนการท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตาม การให้บริการข้อมูลผ่านทางตัวกลางการท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่ทำหายขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงลักษณะของลูกค้า โดยเฉพาะลูกค้าที่หลีกเลี่ยงการท่องเที่ยวขนาดใหญ่ต้องการรู้ข้อมูลที่แคบลงและพิเศษขึ้น แต่ในขณะเดียวกันพวกเขาก็กลับมีความรู้มากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากพื้นที่ในการโฆษณาการท่องเที่ยวในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ มีมากขึ้น และความสามารถในการหาข้อมูลการท่องเที่ยวทางอินเทอร์เน็ตก็มีมากขึ้นด้วย นอกจากนี้ผู้บริโภคสามารถเข้าไปติดต่อกับบริษัทท่องเที่ยวที่พร้อมไปด้วยสิ่งพิมพ์จำนวนมากได้โดยตรง เนื่องจากการใช้สื่อออนไลน์ในปัจจุบันได้รับความนิยมอย่างสูงและแพร่หลายอย่างมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยจากข้อมูลของ Euromonitor International ซึ่งเป็นฐานข้อมูลออนไลน์ที่มีเนื้อหาครอบคลุมข้อมูลธุรกิจและการตลาด อุตสาหกรรมสำคัญ ๆ จากทั่วโลกกว่า 200 ประเทศ และวิเคราะห์เชิงลึกกว่า 80 ประเทศ พบว่า ในเอเชียแปซิฟิกมีการเติบโตของมูลค่ารายได้ของสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวผ่านทางออนไลน์ที่สูงกว่าทวีปอื่นๆ อยู่ที่ร้อยละ 11 อย่างไรก็ตาม พบว่าสัดส่วนการซื้อขายผ่านช่องทางออนไลน์ต่อการซื้อขายทั้งหมดของประเทศไทยนั้นยังอยู่ในระดับต่ำ คิดเป็นเพียงร้อยละ 5 แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ดังนั้น การลงทุนในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยวจึงเป็นการลงทุนที่น่าสนใจ โดยประเทศไทยยังมีโอกาสในการส่งเสริมการตลาดผ่านออนไลน์ให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มฐานนักท่องเที่ยวรายใหม่และรักษานักท่องเที่ยวรายเดิมไม่ให้ถูกช่วงชิงไป การพัฒนาการส่งเสริมการตลาดผ่านออนไลน์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการอยู่รอดของธุรกิจ

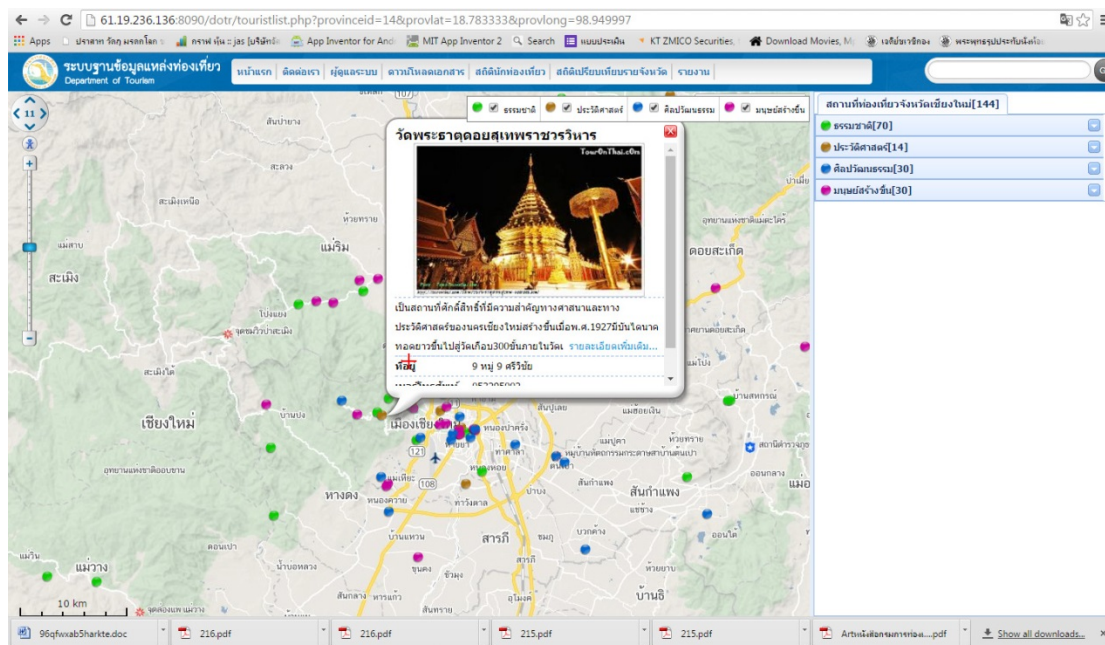
อีกทั้งจากการวิเคราะห์แนวโน้มและศักยภาพของเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว พบว่า เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตและสังคมของไทยมากขึ้นเรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำงาน สื่อสาร การนัดหมายและการเดินทางท่องเที่ยว เรียกได้ว่ากิจกรรมในชีวิตประจำวันต่างๆ ล้วนแล้วแต่มีเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ด้วย จนไม่สามารถปฏิเสธความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งมีอิทธิพลต่อผู้คนมากมายในปัจจุบันได้ โดยเฉพาะใน

ด้านการท่องเที่ยวที่ในปัจจุบันนักท่องเที่ยว หรือผู้ที่เตรียมตัวจะเดินทางท่องเที่ยวจำนวนมากใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตในการค้นหาข้อมูลเพื่อเตรียมตัวในการเดินทาง รวมไปถึงการจองเที่ยวบิน โรงแรม ร้านอาหาร และการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นรายการท่องเที่ยว รถเช่า หรือแม้แต่บทความ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E book) ซึ่งแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว

จากผลการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค พบว่า ในการใช้และเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศได้เปลี่ยนแปลงไปมาก การใช้สื่อทางการตลาดออนไลน์และแอปพลิเคชันต่างๆ ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการมากขึ้น สมาคมโฆษณาดิจิทัล (ประเทศไทย) ร่วมกับ ทีเอ็นเอส บริษัทวิจัยชั้นนำเผยแพร่ผลสำรวจมูลค่าเม็ดเงินโฆษณาผ่านสื่อดิจิทัลของปี 2558-2559 โดยผลการสำรวจพบว่า งบโฆษณาผ่านสื่อดิจิทัลของปี 2558 มีอัตราการเติบโตอย่างต่อเนื่อง ด้วยมูลค่ารวมกว่า 8,084 ล้านบาท เติบโตขึ้นจากปีก่อน 32% และคาดว่าจะเติบโตต่อเนื่องไม่ต่ำกว่า 23% ในปี 2559 โดยในแง่ของรูปแบบการโฆษณา Facebook และ Google ยังคงเป็นสื่อที่ผู้ลงโฆษณาใช้มากที่สุด และยังมีการเติบโตในปี 2558 ในขณะที่ LINE และเว็บไซต์ชั้นนำของไทยเช่น Sanook และ Mthai ต่างก็ปรับตัวเพื่อเพิ่มขีดการแข่งขันและคาดว่าจะมีการใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น

จากผลสำรวจของ We Are Social ดิจิทัลเอเจนซีในสิงคโปร์ พบว่า ในภาพรวมทั่วโลก มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 3,419 ล้านคน คิดเป็น 46% มีผู้ใช้ Social Media 2,307 ล้านคน คิดเป็น 31% และมีผู้ใช้ Social Network ผ่านมือถือ 1,968 ล้านคน คิดเป็น 27% ของประชากรโลก ส่วนประเทศไทย มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 56% ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของโลก (48%) มีผู้ใช้ Social Media ทั้งสิ้น 38 ล้านคน จากประชากรทั้งหมด 68 ล้านคน และจากรายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2558 (Thailand Internet User Profile 2015) จัดทำโดย สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์หรือ ETDA พบว่า คนไทยนิยมใช้ Facebook บ่อยที่สุด ถึง 92.1% ครองแชมป์ปีที่ 3 ติดต่อกัน (ปี 2556-2558) อันดับ 2 คือ Line ซึ่งกลุ่ม Baby Boomer (ผู้มีอายุ 51 ปี ขึ้นไป) นิยมใช้มากที่สุด และอันดับ 3 คือ Google+ จากข้อมูลด้านสถิติดังกล่าว ทำให้ผู้ให้บริการธุรกิจด้านต่างๆ หันมาให้ความสนใจพัฒนาสื่อออนไลน์เพื่อตอบสนอง และสามารถดึงดูดผู้บริโภคออนไลน์มากขึ้น

สำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ซึ่งจากผลสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยของศูนย์วิจัยนวัตกรรมอินเทอร์เน็ตไทย จำกัด พบว่า สถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยมที่ถูกค้นหามากที่สุด ได้แก่ เกาะล้าน เกาะช้าง ภูกระดึง และตลาดน้ำอัมพวา ทำให้หลายหน่วยงานการท่องเที่ยวหลัก อาทิ กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้จัดทำระบบฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีจำนวนแหล่งท่องเที่ยวที่รวบรวมไว้ทั้งหมด 4,776 แหล่ง ซึ่งมีการเชื่อมโยงแผนที่กับแผนที่ดาวเทียม และมีการแสดงสถิตินักท่องเที่ยวไว้ด้วย

(<http://61.19.236.136:8090/dotr/touristlist.php>)

นอกจากนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้มีการพัฒนาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ต่างๆ โดยมีการจัดทำเว็บไซต์เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ด้านข้อมูลเกี่ยวกับประเทศไทยและข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยว เช่น การขอวีซ่า เวลาทำการของสถานที่ราชการต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวตั้งแต่ก่อนการเดินทาง อัปเดตข่าวสารงานเทศกาลและกิจกรรมทางการท่องเที่ยว การให้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว การเดินทาง ที่พัก กิจกรรม สถานที่ท่องเที่ยว การท่องเที่ยว ร้านอาหาร และแหล่งช้อปปิ้ง โดยสามารถค้นหารายชื่อโรงแรม ทัวร์ และร้านอาหาร แผนที่ประเทศไทยที่สามารถเข้าไปดูรายละเอียดผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวในจังหวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว นำเสนอข้อเสนอต่างๆ ในราคาพิเศษ การวางแผนการเดินทาง และแบ่งปันประสบการณ์หลังการเดินทางผ่านการอัปโหลดเรื่องราว รูป และวิดีโอต่างๆ ขึ้นบนเว็บไซต์ ซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งในการประชาสัมพันธ์และการตลาดผ่านระบบสารสนเทศ

thai.tourismthailand.org/เทศกาลและประเพณี

Amazing THAILAND

สถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว กิจกรรมและงานประเพณี แผนการท่องเที่ยว

ข้อมูลจังหวัด เชียงใหม่

ข้อมูลทั่วไป การเดินทาง ที่พัก สถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว ร้านอาหาร ช้อปปิ้ง

การเดินทาง

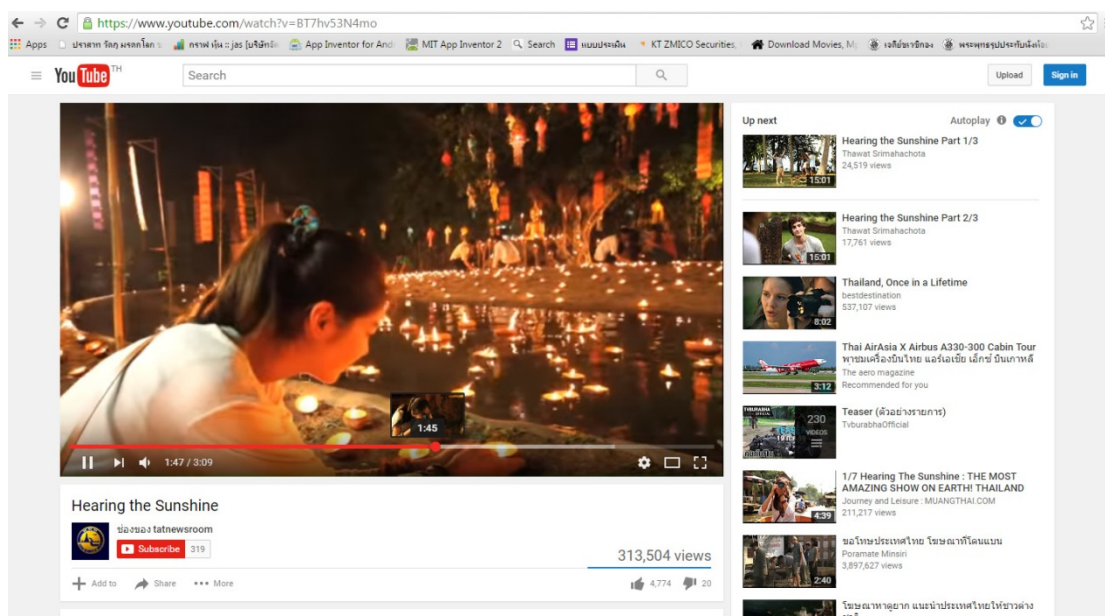
โดยรถประจำทาง	โดยรถไฟ	โดยเครื่องบิน
มีรถประจำทางปรับอากาศสายกรุงเทพฯ-เชียงใหม่ ออกจากสถานีขนส่งสายเหนือ (หมอชิต 2) ถนนกำแพงเพชร 2 ทุกวัน วันละหลายเที่ยว ใช้เวลาเดินทางประมาณ 10 ชั่วโมง สอบถามรายละเอียดได้ที่บริษัทขนส่ง จำกัด โทร. 1490 www.transport.co.th นครชัยแอร์ โทร. 0-2936-0009 www.nca.co.th พันจิ๋วทัวร์ โทร. 0-2936-3210 นิวริชชี่ทัวร์ โทร. 0-2936-2207 สมบัติทัวร์ โทร. 0-936-2495-8 สหชาญทัวร์ โทร. 0-2936-2762 สะพานมิตรภาพ โทร. 0-2954-3601-7 ฯลฯ ปัจจุบันบริษัทขนส่ง จำกัด ได้เปิดให้บริการจองตั๋วโดยสารออนไลน์แล้ว ติดต่อได้ที่ www.thaiticketmajor.com นครชัยแอร์ www.nca.co.th นอกจากนี้ยังสามารถซื้อตั๋วออนไลน์ได้ที่ไทยรัฐ เอพคอม www.thairoute.com		

แหล่งข่าว

(<http://thai.tourismthailand.org>)

ล่าสุดการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ยังได้มีการจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวเสมือนจริง (Virtual Tour) ให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสกับบรรยากาศและรู้เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวก่อนการเดินทางจริง รวมทั้งจัดทำหนังสือผ่านมุมมองนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่ได้เข้ามาประเทศไทยและอัปโหลดในสื่อออนไลน์ออกสู่สายตานักท่องเที่ยวทั่วโลก เช่น เรื่อง Hearing The Sunshine เป็นคลิปวิดีโอที่มีความยาว 7 ตอน ได้แก่ ตลาดน้ำดำเนินสะดวกและอัมพวา สมุทรสงคราม เกาะห้อง กระบี่ ปางช้างแม่สา เชียงใหม่ และสถานที่อื่นๆ ในเชียงใหม่ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย

สุโขทัย งานลอยกระทง สุโขทัย สถานที่ท่องเที่ยวในกรุงเทพฯ เส้นทางศึกษาธรรมชาติอ่างคา ดอยอินทนนท์ เชียงใหม่ ทำให้ประเทศไทยเป็นที่จดจำ เสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อประเทศไทย

(<https://www.youtube.com/watch?v=BT7hv53N4mo>)

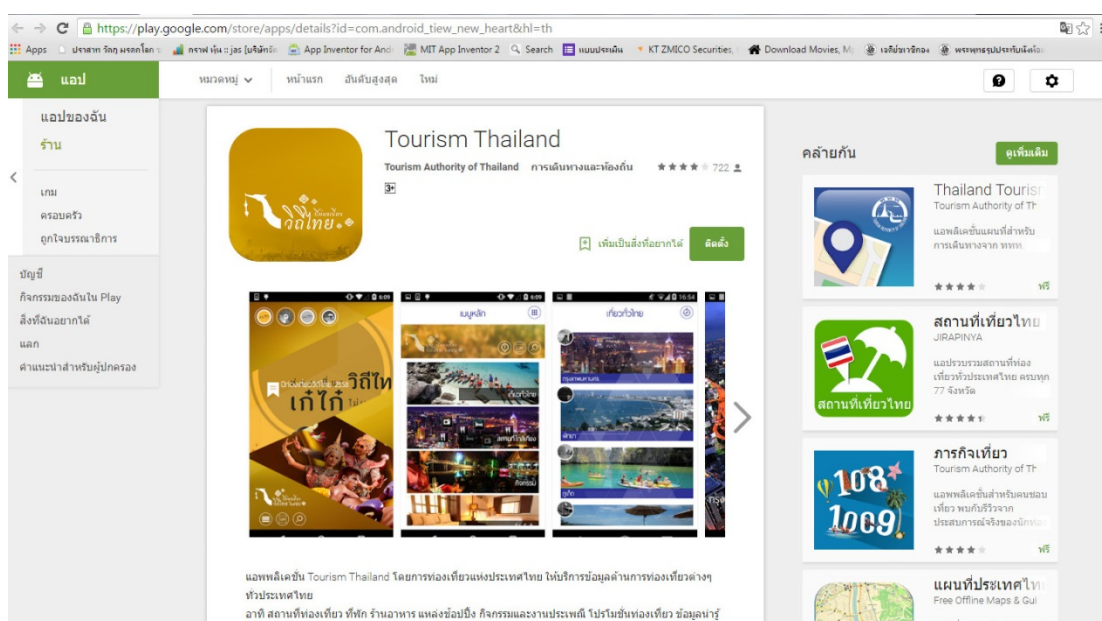
นอกจากนั้นแล้ว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้นำเสนอได้อย่างน่าสนใจในปีที่ผ่านมา จึงได้มีการต่อยอดโครงการเพื่อนำเสนอเมืองท่องเที่ยวที่กำลังมาแรงเพิ่มเติมในอีก 12 เมืองที่ล้วนมีเรื่องราวน่าสนใจ โดยเน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ของประเทศไทย

จากผลการสำรวจรายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2558 (Thailand Internet User Profile 2015) จัดโดย สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือ ETDA สะท้อนถึงพฤติกรรมของคนไทย ที่ใช้สมาร์ทโฟนเป็นอุปกรณ์เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตมากที่สุดในทุกช่วงเวลา ซึ่งคนไทยใช้งานโทรศัพท์มือถือในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต เฉลี่ย 5.7 ชั่วโมงต่อวัน รองลงมาคือคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ (PC) และคอมพิวเตอร์พกพา (Laptop, Notebook) ตามลำดับ และมีแนวโน้มซื้อของผ่านทางออนไลน์กันมากขึ้น ซึ่งจากผลสำรวจ พบว่า คนไทยเคยเป็นผู้ซื้อของผ่านทางออนไลน์ 64.9% ทั้งนี้จากที่คนไทยนิยมซื้อของออนไลน์มากขึ้น เกิดจากผู้ซื้อได้รับข้อมูลรีวิวทางอินเทอร์เน็ต และการอ่านความเห็นของผู้เคยใช้สินค้า และเป็นที่น่าสนใจว่า สินค้าทางออนไลน์ยอดนิยมของกลุ่ม Gen X (35-50 ปี) และกลุ่ม Baby Boomer (51 ปีขึ้นไป) อันดับหนึ่งคือ การเดินทาง ซึ่งถือเป็นกลุ่มที่กำลังซื้อมากกว่ากลุ่มอื่นๆ และจากผลสำรวจของ We Are Social ดิจิตอลเอเจนซีชื่อดังในสิงคโปร์ออกรายงานชื่อ Digital in 2016 พบว่า มีผู้ใช้งานมือถือทั่วโลก 3.7 พันล้านคน (51%) และมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 3.4 พันล้านคน (46%) จากประชากรโลกทั้งหมด 7.3 พันล้านคน

ดังนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จึงต้องมีการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์การทำตลาดทางระบบสารสนเทศแก่ผู้ประกอบการในประเทศอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการพัฒนาต่อยอดความรู้และศักยภาพของผู้ประกอบการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการทำตลาดท่องเที่ยวให้สามารถแข่งขันและอยู่รอดได้ท่ามกลางบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยี ทำให้ต้องพัฒนาฐานข้อมูลเว็บไซต์สำหรับแอปพลิเคชันในมือ

ถือ เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลการท่องเที่ยวที่น่าสนใจและหลากหลายของประเทศไทย ผ่านช่องทางสื่อสารยอดเยี่ยม สำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจจากทั่วโลก ภายใต้ชื่อว่า “Thailand in Your Hand” เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง สะดวก รวดเร็ว และง่ายดาย แอปพลิเคชันที่เน้นความรู้หรือข้อมูลเฉพาะทางเกี่ยวกับแง่มุมและเรื่องราวต่างๆของประเทศไทย อย่าง Amazing Thailand Blissful Honeymoon , Amazing Thailand Golf Paradise, Thai Cook Book และ Thailand Medical Tourism หรือเกมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว อาทิ Som Tam Sukjai (ส้มตำสุโขทัย) และ Siam Tempo ซึ่งสามารถใช้ได้กับสมาร์ตโฟนยอदनนิยมทุกประเภท ทั้ง ไอโฟน ไอแพด แอนดรอยด์ โอวี และแบล็คเบอร์รี่ พร้อมกันนั้น ได้เปิดตัวโครงการไลฟ์สไตล์ไทยแลนด์ (Lifestyle Thailand) ในรูปแบบของแอปพลิเคชันใช้โทรศัพท์สมาร์ตโฟน เจาะ 8 กลุ่มเป้าหมาย การท่องเที่ยว คัดสินค้า โรงแรม ร้านอาหาร แหล่งท่องเที่ยวกว่า 300 แห่ง

(https://play.google.com/store/apps/details?id=com.android_tiew_new_heart&hl=th)

จากการศึกษาข้อมูลด้าน e-marketing พบว่า ประเทศไทยยังมีโอกาสในการพัฒนาระบบข้อมูลต่างๆ บนเครือข่ายออนไลน์ให้มีความครบถ้วนและสะดวกมากยิ่งขึ้น โดยดำเนินงานในลักษณะ e-portal ที่นักท่องเที่ยวสามารถเชื่อมต่อโดยตรงกับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในการสืบค้นและใช้ประโยชน์จากข้อมูลทางการท่องเที่ยวต่างๆ ที่ครบครันในจุดเดียว นอกจากนี้ยังสามารถพัฒนาให้ครอบคลุมในทุกขั้นตอนการเดินทาง โดยพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในระหว่างการเดินทางให้มากขึ้น อาทิ สร้างโปรแกรมประยุกต์ที่สามารถใช้ได้บนโทรศัพท์มือถือ ซึ่งนักท่องเที่ยว

สามารถใช้บริการค้นหาข้อมูลต่างๆ ขณะท่องเที่ยวในลักษณะ interactive ซึ่งจะเป็นการเพิ่มความมั่นใจในการเดินทางท่องเที่ยว

เมื่อพิจารณาถึงศักยภาพของการตลาดออนไลน์ในการสร้างรายได้ โดยพิจารณาจากจำนวนรายได้ที่มาจากออนไลน์และอัตราส่วนของรายได้ออนไลน์มาเป็นตัวชี้วัด พบว่า อุตสาหกรรมโรงแรมและที่พักของประเทศไทยมีรายได้สูงกว่าประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ มาเลเซีย และสิงคโปร์ โดยมีจำนวนรายได้ทางออนไลน์คิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 5 หรือเป็นมูลค่าทั้งสิ้น 12,517 ล้านบาท ขณะที่ประเทศมาเลเซียมีรายได้จากออนไลน์ทั้งสิ้น 4,801 ล้านบาท คิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 3 และประเทศสิงคโปร์มีรายได้จากออนไลน์ทั้งสิ้น 4,207 ล้านบาท คิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 4 ทั้งนี้ ขณะที่การเติบโตของรายได้จากออนไลน์ของประเทศไทยพบว่า มีอัตราการเติบโตที่ไม่มากนัก เมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยสะสมร้อยละ 3.35 เปรียบเทียบกับประเทศมาเลเซียที่ร้อยละ 6.14 และประเทศสิงคโปร์ที่ร้อยละ 18.99 อย่างไรก็ตาม ยังคงมีปัจจัยอื่นๆ ที่ทำให้ประเทศไทยมีอัตราการเติบโตของรายได้จากตลาดออนไลน์ที่ไม่สูงมากนัก อาทิ อัตราค่าห้องพักเฉลี่ย และระบบการจองห้องพัก รวมทั้งระบบสารสนเทศของประเทศไทยเอง ที่ยังคงต้องได้รับการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพต่อไป และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบรายได้จากการตลาดออนไลน์ต่อจำนวนห้องพักพบว่า อัตรารายได้เฉลี่ยจากธุรกิจออนไลน์ต่อห้องต่อปีของประเทศไทยอยู่ที่ 23,515 บาทต่อห้องต่อปีเปรียบเทียบกับ 23,363 บาทต่อห้องต่อปีของประเทศมาเลเซีย และ 78,489 บาทต่อห้องต่อปีของประเทศสิงคโปร์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศสิงคโปร์มีประสิทธิภาพในระบบซื้อขายผ่านออนไลน์อย่างมาก

นอกจากนั้นแล้ว สำนักงานเทคโนโลยีสารสนเทศเปิดเผยว่า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้มีการดำเนินงานด้านการตลาดแบบบูรณาการผ่านช่องทางออนไลน์และออฟไลน์ภายใต้โครงการต่างๆ ทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง ซึ่งโครงการต่างๆ ประสบความสำเร็จและได้รับการตอบรับจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี จึงมุ่งทำการตลาดแบบเจาะกลุ่มคุณภาพ 4 กลุ่มหลัก ที่พบว่า สร้างรายได้ให้กับการท่องเที่ยวมากในแต่ละปี ได้แก่ กลุ่มกอล์ฟ, กลุ่มฮันนีมูน และเวดดิ้ง, กลุ่มท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และกลุ่มนักท่องเที่ยวระดับบน

ดังนั้น สำนักงานเทคโนโลยีสารสนเทศ จึงได้พัฒนาระบบ TAT Social Customer Relationship Management (TAT Social CRM) เพื่อจัดเก็บข้อมูลเชิงลึกของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับความชอบด้านการท่องเที่ยว สถานที่ และกิจกรรม พร้อมส่งต่อข้อมูลเพื่อใช้ในการทำการตลาด โดยนำระบบดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับทุกกิจกรรม เพื่อเป็นผู้นำทางการตลาดเชิงรุกอย่างมีประสิทธิภาพตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวชัดเจน โดยจะมีการนำ code program ไปเชื่อมต่อกับกิจกรรมออนไลน์ต่างๆ ที่ทุกกองงานฝ่ายได้ดำเนินการมา เพื่อเพิ่มฐานข้อมูล Database ของนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ พร้อมสร้าง Brand Loyalty เสริมสร้างภาพลักษณ์ให้กับประเทศไทย โดย

Database ที่ได้จะเป็นการจัดเก็บความสนใจและข้อมูลเชิงลึกเพื่อนำมาใช้ต่อยอดการจัดทำแคมเปญต่างๆ ในอนาคต ซึ่งจะตอบโจทย์ความต้องการของนักท่องเที่ยวและสร้างความพึงพอใจ อีกทั้งยังสามารถสร้างสรรค์การทำ Loyalty Program ในรูปแบบต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยวไทยและต่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น จัดส่งข้อมูลกิจกรรมหรือแคมเปญ, ส่วนลดพิเศษ, ลักษณะการท่องเที่ยวพิเศษ หรือโครงการกิจกรรมต่างๆ ที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มนั้นๆ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นอีกทางหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับกลยุทธ์การตลาด 3.0 หรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักท่องเที่ยว สำหรับกระบวนการจัดเก็บข้อมูลนั้น เบื้องต้นเริ่มให้นักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมงานหรือกิจกรรมต่างๆ ของ ททท.ทั้งในประเทศและต่างประเทศร่วมกรอกข้อมูล ซึ่งขณะนี้จะมีจำนวนข้อมูลของนักท่องเที่ยวชาวไทยแล้วกว่า 100,000 คน และนักท่องเที่ยวต่างชาติอีกจำนวนหนึ่ง

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ยังมีการเติบโตของตลาดอย่างต่อเนื่อง และเป็นโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเจาะกลุ่มลูกค้าที่นิยมใช้บริการซื้อขายผ่านทางระบบออนไลน์ และเพื่อปรับตัวให้ทันต่อการแข่งขันในอนาคต ด้วยจุดดึงดูดที่สำคัญของเว็บไซต์ท่องเที่ยวคือ การมีศักยภาพใน “การให้บริการอย่างเต็มรูปแบบ” ตัวอย่างเช่น ความสามารถในการค้นหาข้อมูลและจัดหาสินค้าและบริการทุกประเภทสำหรับการเดินทางของลูกค้าในเว็บไซต์เดียว เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ลูกค้าเว็บไซต์จึงต้องการเนื้อหาข้อมูลที่ละเอียดและการเข้าถึงระบบการจองจากผู้ขายที่หลากหลาย ซึ่งบริษัทท่องเที่ยวต่างๆ ต้องร่วมมือกับผู้จัดหาระบบการจัดจำหน่ายอื่นๆ ดังนั้นการรวมตัวกันของบริษัทนำเที่ยวต่างๆ จึงเกิดขึ้นเพื่อให้บริการลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยเฉพาะระบบ GDSs ที่ให้บริการข้อมูลรวมถึงโครงสร้างของเว็บไซต์ และระบบการจองแก่บริษัทท่องเที่ยวที่แข่งขันกันในตลาด ดังนั้น ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนที่ตื้นนั้น นอกจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวมีบริบท (Context) คือ มีความสวยงามและมีเรื่องราวที่น่าสนใจเป็นเที่ยวชมแล้ว อย่างน้อยควรมีคุณสมบัติดังนี้

1. สามารถทำให้เข้าถึงได้โดยผ่านเครื่องมือสื่อสารเครื่องใดก็ตามที่มีการเชื่อมต่อเข้ากับอินเทอร์เน็ต
2. นักท่องเที่ยวสามารถแสดงความคิดเห็นเพื่อพัฒนาปรับปรุงและแก้ไขข้อมูล ระบบและรูปลักษณะต่างๆ ได้ง่าย รวมไปถึงการเพิ่มเติมเนื้อหาสาระต่างๆ ได้เอง เช่น โรงแรม ที่พัก ร้านอาหาร การเดินทาง และแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจใกล้เคียง
3. สามารถให้บริการได้ตลอด 24 ชั่วโมง ไม่มีข้อจำกัดด้านความแตกต่างของเวลา สามารถส่งจองห้องพัก ร้านอาหาร และการเดินทางได้ตลอดเวลา

4. ควรมีระบบการเก็บและกรองข้อมูลให้นักท่องเที่ยวแบบ Real-time โดยข้อมูลที่จัดเก็บจะแสดงถึงลักษณะการใช้งานของนักท่องเที่ยว และข้อมูลที่นักท่องเที่ยวทุกคนเข้าถึงในระหว่างเดินทาง ทั้งนี้ให้นักท่องเที่ยวสามารถนำข้อมูลไปวิเคราะห์และเพิ่มเติมข้อมูลการท่องเที่ยวได้

5. Visitor Customization นักท่องเที่ยวสามารถค้นหาข้อมูลที่ตนมองหาได้ง่าย และเลือกสิ่งที่ตนสนใจเท่านั้น ผ่านการใช้ Search Engine

6. ควรมีระบบที่ง่ายต่อการใช้งาน ประหยัดเวลา การจัดเก็บข้อมูลการเดินทางของนักท่องเที่ยว และในขณะเดียวกันก็มีระบบปกป้องข้อมูลส่วนตัวของเจ้าของข้อมูล คือ นักท่องเที่ยว โดยในการนำข้อมูลสารสนเทศของนักท่องเที่ยวมาใช้นั้น ต้องเป็นการเสนอภาพรวมเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวให้ดีขึ้นเท่านั้น

จากผลการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ทั้งด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และสิ่งแวดล้อมด้านวัฒนธรรม ในภูมิภาคอาเซียน โดยเฉพาะการท่องเที่ยวที่เน้นจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนในพื้นที่ใกล้เคียง ต่อจากนั้นจึงจะนำไปสู่การถ่ายทอดต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติให้มีความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์ที่ลึกซึ้งของความเชื่อทางศาสนา และการเห็นคุณค่าและความน่าหลงใหลของวัฒนธรรมพื้นถิ่นที่ยังไม่ถูกดัดแปลง เพื่อนำเสนอในรูปแบบสื่อสารสนเทศทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ผู้สนใจศึกษาได้นำสารสนเทศเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและศิลปวัฒนธรรมของผู้คนในอาเซียน ไม่ให้สูญหาย นักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศ สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างกว้างขวาง สะดวกและไร้พรมแดน เป็นการตอบสนองความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตในปัจจุบัน รวมทั้งสามารถถ่ายทอดและเรียนรู้และมีความเข้าใจพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น เพื่อที่จะปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม และไม่เข้าไปทำลายแหล่งท่องเที่ยวที่งดงามทรงคุณค่า เพื่อที่จะดำรงรักษาให้สืบทอดต่อเนื่องยาวนานจากชนรุ่นหนึ่งสู่ชนรุ่นต่อไป

4.6 สรุปสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน

ปัจจุบันด้วยความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) เป็นนวัตกรรมล่าสุดที่ได้รับความนิยมและสนใจกันมากในปัจจุบัน นับเป็นเทคโนโลยีที่ผสมผสานเอาโลกแห่งความเป็นจริง (Real World) เข้ากับโลกเสมือน (Virtual World) และเป็นการทำงานด้วยระบบ 3 มิติ (3DPaul) ทำให้องค์ประกอบของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และระบบเสมือนจริงมีความสัมพันธ์กับโลกความเป็นจริงมากขึ้น อาจเรียกได้ว่าเป็นสื่อความจริงเพราะทำให้มองเห็นความเป็นจริงที่แสดงผลแบบ real time ร่วมกับองค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อม เช่น การแข่งขันกีฬาจริงในสนาม โดยผ่านเทคโนโลยี (Technology) ได้แก่ ส่วนแสดงผล (display) กล้องถ่าย (tracking) เช่น กล้องมือถือ (Webcam) อุปกรณ์ป้อนเข้า (input devices) และคอมพิวเตอร์ร่วมกับ CPU แผนที่นำทาง GPS และเข็มทิศ เป็นต้น ส่วนแสดงผล ได้แก่ (1) ชุดสวมศีรษะ (HMD: Head Mounted Display) (2) การแสดงบนมือถือหรืออุปกรณ์พกพา (HD: Handheld Display) และ (3) การแสดงบนจอดิจิทัล (SAR: Spatial Augmented Reality) เนื่องจากสองวิธีแรกใช้เป็นรายบุคคล แต่วิธีที่สาม ผู้ใช้ไม่ต้องพกพาชุดสวมศีรษะและมือถือและยังใช้เป็นกลุ่มพร้อมกันได้ไม่จำกัดจำนวนซึ่งสามารถสัมผัสกับวัตถุเหล่านี้ได้อีก ทำให้ผู้ใช้เห็นภาพเสมือนจริงได้รอบด้าน 360 องศา โดยที่ผู้ใช้ไม่จำเป็นต้องเดินทางไปยังสถานที่จริง

เทคโนโลยีนี้ได้ถูกพัฒนามาตั้งแต่ปี ค.ศ.2004 จัดเป็นแขนงหนึ่งของงานวิจัยด้านวิทยาการคอมพิวเตอร์ ว่าด้วยการเพิ่มภาพเสมือนของโมเดลสามมิติที่สร้างจากคอมพิวเตอร์ลงไปในพื้นที่ ถ่ายมาจากกล้องวิดีโอ เว็บแคม หรือกล้องในโทรศัพท์มือถือ แบบเฟรมต่อเฟรม ด้วยเทคนิคทางด้านคอมพิวเตอร์กราฟิก แต่ด้วยข้อจำกัดทางเทคโนโลยีจึงมีการใช้ไม่แพร่หลายเท่าไร แต่ปัจจุบันเทคโนโลยีมือถือ และการสื่อสารข้อมูลไร้สาย รวมทั้งการประมวลผลต่างๆ มีความรวดเร็วขึ้นและมีราคาถูก จึงทำให้อุปกรณ์สมาร์ทโฟน และแท็บเล็ต ทำให้เทคโนโลยีที่อยู่แต่ในห้องทดลอง กลายเป็นแอปพลิเคชันที่สามารถดาวน์โหลดมาใช้งานกันง่ายๆ ไปแล้ว โดยในช่วง 2-3 ปีมานี้ AR เป็นเรื่องที่ถูกกล่าวถึงอยู่เป็นระยะ แม้จะไม่โด่งดังเหมือนแอปพลิเคชันตัวอื่นๆ ก็ตาม แต่อนาคตยังไปได้อีกไกล ทั้ง VR และ AR สามารถนำมาประยุกต์ใช้งานได้กว้างขวางหลากหลาย ทั้งด้านอุตสาหกรรม การทหาร การแพทย์ การตลาด การบันเทิง การสื่อสาร และการศึกษา

หลักการทำงานของระบบ AR เป็นการนำเทคโนโลยีมาผสมผสานระหว่างโลกแห่งความเป็นจริงและความเสมือนจริงเข้าด้วยกัน ด้วยการใช้ระบบซอฟต์แวร์และอุปกรณ์เชื่อมต่อต่างๆ เช่น เว็บแคมคอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์อื่นที่เกี่ยวข้องโดยองค์ประกอบของระบบ AR มีดังนี้

1. ตัว Marker (หรือMarkup) ซึ่งเป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ หรือรูปภาพที่กำหนดไว้เป็นตัวเปรียบเทียบ กับสิ่งที่เก็บไว้ในฐานข้อมูล (Marker Database)
2. กล้องวิดีโอ กล้องเว็บแคม กล้องโทรศัพท์มือถือ หรือตัวจับ Sensor อื่นๆ เพื่อทำการวิเคราะห์ภาพ (Image Analysis) และวิเคราะห์จาก marker ประเภทอื่นๆ ที่กำหนดไว้ โดยระบบจะทำการคำนวณค่าตำแหน่งเชิง 3 มิติ (Pose Estimation) ของ Marker เทียบกับกล้อง
3. ส่วนแสดงผล อาจเป็นจอภาพคอมพิวเตอร์ หรือจอภาพโทรศัพท์มือถือ หรืออื่นๆ
4. ซอฟต์แวร์หรือส่วนประมวลผลเพื่อสร้างภาพหรือวัตถุแบบสามมิติ กระบวนการสร้างภาพสองมิติจากโมเดล 3 มิติ (3D Rendering) เป็นการเพิ่มข้อมูลเข้าไปในภาพโดยใช้ค่าตำแหน่งเชิง 3 มิติที่คำนวณได้จนได้ภาพหรือข้อมูลซ้อนทับไปบนภาพจริง

เทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) ในปัจจุบัน เริ่มมีการนำมาใช้ที่หลากหลายนมากขึ้น เช่น การโฆษณาเพื่อส่งเสริมการตลาด โดยการใช้ webcam เพื่อให้ผู้ใช้เข้าถึงผลิตภัณฑ์ การนำไปใช้ทางการแพทย์ เช่น การผ่าตัดที่ซับซ้อนทำให้เห็นส่วนที่ต้องการได้ง่ายและมีความชัดเจนเพื่อสะดวกในการปฏิบัติโดยเฉพาะ ได้แก่ ภาพเสมือนจาก x-ray หรืออัลตราซาวด์ให้เห็นในเวลา (real time) ที่กำลังปฏิบัติการตามต้องการ ใช้เป็นเครื่องช่วยกำหนดทิศทางทำงาน (navigation devices) ในด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งงานอุตสาหกรรม การทหาร การเดินเรือและการจราจร เป็นต้น AR จะช่วยให้มีปฏิสัมพันธ์และการมองเห็นสิ่งต่างๆ อย่างสมบูรณ์ ใช้ในงานบันเทิงและการศึกษา AR สามารถทำให้เห็นวัตถุเสมือนในพิพิธภัณฑ์งานนิทรรศการอุทยานเสมือนและเกมส์ (AR Quake) ตัวอย่างเช่น เกมส์ Pokemon Go ที่กำลังเป็นกระแสนิยมไปทั่วโลก และมีประเด็นในการวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักในสังคมโลกสารสนเทศ อีกทั้งมีแนวโน้มว่าจะส่วนต่อขยายทางธุรกิจการค้า การเดินทางท่องเที่ยว พร้อมทั้งความคุ้มครองต่อปัญหาความปลอดภัยของผู้ใช้ ข้อมูลข่าวสาร และสถานที่สำคัญต่างๆ ทั่วโลก

อย่างไรก็ตาม ขณะนี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้เตรียมเปิดตัวแอปพลิเคชัน โกดส์ส่วนตัวพาเที่ยวทั่วไทย สามารถค้นหาแหล่งท่องเที่ยว ร้านอาหาร แหล่งช้อปปิ้ง พร้อมหรือบริษัทตัวแทนเกม ไปเกมอนโก (Pokemon Go) ไทย โดยการนำสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญๆ ใส่เข้าไปในเกม หนุนการท่องเที่ยวไทยเพิ่ม เป็นการร่วมมือกับกระทรวง ICT เพื่อพัฒนาแพลตฟอร์มการท่องเที่ยวยุคใหม่ มีการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาด้านเทคโนโลยีเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ตลอดจนแอปพลิเคชันต่างๆ เพื่อพัฒนาแพลตฟอร์มการท่องเที่ยวยุคใหม่ เพื่อกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้คนหันมาท่องเที่ยวประเทศไทยมากยิ่งขึ้น ซึ่งภายในเดือนกันยายน 2559 จะเปิดตัวแอปพลิเคชันสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นไกด์ส่วนตัวโดยนักท่องเที่ยวมีเพียงสมาร์ตโฟน สามารถค้นหาสถานที่ท่องเที่ยวทุกแห่ง ร้านค้า ร้านอาหาร แหล่งช้อปปิ้ง ซึ่งสามารถค้นหาได้ด้วยเพียงปลายนิ้วสัมผัสเท่านั้น นอกจากนั้น ในไตรมาสสุดท้าย กำลังหารีโอกับผู้ประกอบการ

เอกชนซึ่งเป็นตัวแทนเกม 'โปเกมอนโก' ของไทย เพื่อจะนำสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของไทยทั้งเมืองหลักและและเมืองรอง บรรจุเข้าไปในเกม ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นเชิญชวนให้คนทั้งโลกอยากมาท่องเที่ยว และสัมผัสประเทศไทย ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า เทคโนโลยีโอทีมีบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้น รวมทั้งภาคการท่องเที่ยว มีการใช้เทคโนโลยีโดยเฉพาะสมาร์ทโฟนเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ สำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับคนทั่วโลกสามารถตัดสินใจเดินทางไปยังประเทศต่างๆ ซึ่งปัจจุบันจะเห็นว่ามียุคนักท่องเที่ยวที่มาเมืองไทยส่วนใหญ่จะเป็นประเภท FIT (Foreign Individual Tourism) ซึ่งจะเป็นกลุ่มเป้าหมายที่เดินทางเข้ามาโดยใช้สมาร์ทโฟน และค้นหาแหล่งท่องเที่ยวด้วยตัวเอง

กระนั้นก็ตาม ตัวอย่างแอปพลิเคชัน AR ในการใช้งานจริงมีชื่อว่า ชื่อว่า World Browser ของ Wikitude (www.wikitude.com) เป็น AR ที่สร้างสรรค์และสนุก โดยมันจะทำให้คุณค้นพบโลกใหม่รอบๆ ตัวคุณ เพียงแค่ส่องกล้องของเครื่องมือถือคุณไปยังสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญๆ รอบตัวคุณ มันก็จะแสดงข้อมูลอธิบายเพิ่มเติมออกมา และสามารถตอบโต้กับมันได้อย่างสนุกสนาน หรือแอปพลิเคชัน New York Nearest Place ของ Acrossair (www.acrossair.com) ทำให้ลิ้มแผนที่แบบ 2D อันน่าเบื่อของรถไฟใต้ดินของนิวยอร์กไปเลย แอปพลิเคชันตัวนี้ช่วยให้นักท่องเที่ยวและชาวนิวยอร์ก เดินทางไปยังสถานีรถไฟใต้ดินที่ใกล้ที่สุดได้อย่างสะดวกง่ายดายโดยไม่ต้องกางแผนที่ นอกจากนี้ Acrossair จะรวบรวมทุกฐานข้อมูลที่คุณจะต้องใช้สำหรับ AR เมื่อคุณไปถึงสถานที่ต่างๆ ในนิวยอร์ก เช่น แนะนำร้านอาหาร ร้านกาแฟ และบาร์ รวมทั้งประวัติของสถานที่สำคัญต่างๆ เป็นต้น เอาไว้ในหน้าจอเดียวกัน รวมถึงแอปพลิเคชัน Layar (www.layar.com) ซึ่งเป็นหนึ่งใน AR แพลตฟอร์มที่โด่งดังและยอดนิยมที่สุด ทั้งบน iPhone และ Android ซึ่งเป็น open platform ที่จะช่วยให้สร้างเลเยอร์คอนเทนต์ได้หลายชั้นบน ระบบนี้ถูกพัฒนาเริ่มต้นจากโปรแกรมหาร้านฮอตดอกในมหาวิทยาลัย จนโด่งดังไปทั่วโลก ในอนาคตอันไม่ไกล เทคโนโลยี “การค้นหาดด้วยภาพ (visual search)” จะเป็นสิ่งที่จะมาพลิกโฉมติดต่อสื่อสารของมนุษย์โดยใช้งานอุปกรณ์ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาร์ทโฟน การใช้เทคโนโลยีการจดจำภาพ (image recognition) ก็จะทำให้โปรแกรมสามารถรู้ได้ว่าสิ่งที่มันมองเห็นอยู่เป็นวัตถุหรือรูปภาพอะไร ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในธุรกิจการซื้อของออนไลน์ให้ง่ายขึ้น เรียกว่าขั้นตอน “POINT-KNOW-BUY” โดยสามารถสแกนรูปภาพหรือวัตถุที่เป็นสินค้าเป้าหมาย ระบบก็จะแสดงข้อมูลเชิงลึกของสินค้านั้น เมื่อพอใจก็สามารถสั่งซื้อของชิ้นนั้นได้ทันที ซึ่งตอนนี้แม้บริษัท Google ก็กำลังบุกเบิกเรื่องนี้้อย่างขะมักเขม้น เรียกว่า เทคโนโลยี Google Goggle หรือ Layer Vision อย่างไรก็ตาม การใช้งาน AR ในเมืองไทยยังไม่เป็นที่นิยมแพร่หลายกันมากนัก มีแนวคิดหลายอย่างที่ดีว่าควรทำ เช่น การให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยวแบบ AR ตามสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ เช่น บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ อุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา และสุโขทัย ซึ่งเมื่อนักท่องเที่ยวมาถึงจุดสำคัญ แทนที่อ่านแคปชั่นหรือฟังไกด์

อธิบายธรรมดา แต่สามารถเปิดภาพและเสียงที่บอกเล่าและจำลองภาพสถานการณ์ในยุคอดีตได้อีกตัวอย่างหนึ่งก็คือการใช้ AR ในห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ซึ่งมีอยู่มากมายในกรุงเทพ และเมืองท่องเที่ยว อย่างพัทยา และภูเก็ต

อย่างไรก็ตาม ในอนาคต เทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) จะมีบทบาทและมีความสำคัญในสังคมยุคใหม่มากขึ้นในการเสนอข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ ระบบแผนที่นำทาง การสื่อสาร งานธุรกิจการศึกษา และการบันเทิงในลักษณะที่หลากหลายผ่านจอคอมพิวเตอร์ และโทรศัพท์สมัยใหม่ อุปกรณ์เสมือนทุกชนิด และวัตถุ 3D จะปรับการปฏิสัมพันธ์ทั้งรูปร่างและการนำเสนอตามสภาพที่ต้องการ การใช้จอร์อบทิศทางเสมือนโฮโลกราฟิกส์เทียมจะมีมากขึ้น และด้วยศักยภาพของเทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) จะทำให้การตลาดมวลชนเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง งานประชาสัมพันธ์หรืองานจรรยาและอื่นๆ ทั้งที่อยู่ห่างไกลก็สามารถสัมผัสได้

เทคโนโลยีผสานความจริงเสมือนเป็นปรากฏการณ์สำคัญของการสื่อสารสมัยใหม่รูปแบบหนึ่ง ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับกิจการต่าง ๆ ของสังคมทั้งการสื่อสาร การแพทย์ การอุตสาหกรรม การบันเทิงและการศึกษา รวมไปถึงการกำหนดทิศทางรูปแบบการท่องเที่ยวและธุรกิจท่องเที่ยว อาทิ การเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวล่องหน้า ซึ่งยังเป็นความจริงอยู่ว่า ความจริงเสมือนนั้นยังไม่สามารถทดแทนการสัมผัสประสบการณ์จากสถานที่จริงได้ ถึงกระนั้น การได้เที่ยวชมสถานที่เสมือนก่อนอาจเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้ชมมีความสนใจสถานที่ท่องเที่ยวมากขึ้น รวมไปถึงด้วยความสามารถของเทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) สามารถมีส่วนในการเสริมแต่งข้อมูลสารสนเทศให้มีความน่าสนใจมากขึ้น แต่ที่จะส่งผลที่ชัดเจนก็คือ เทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) ที่มีผลต่อระบบการจองโรงแรม ร้านอาหาร ระบบขนส่ง รวมไปถึงเส้นทางการเดินทาง เพราะระบบการทำงานของคอมพิวเตอร์กับซอฟต์แวร์ที่สามารถทำให้การผสานระหว่างโลกแห่งความเป็นจริงและโลกเสมือนให้เห็นอย่างกลมกลืนบนจอที่หลากหลายอย่างน่าอัศจรรย์ด้วยการออกแบบเทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) จะมีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสารสนเทศการท่องเที่ยวในอนาคต

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน จากศึกษาข้อมูลด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน และการจัดการองค์ความรู้ เพื่อสรุปเป็นบทเรียนในการเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมต้นแบบ คณะผู้วิจัยได้จัดประเด็นเพื่อสรุปผลการดำเนินการวิจัยเป็น 6 หัวข้อหลักดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน
2. องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
  - ศาสนบุคคล
  - ศาสนธรรม
  - ศาสนสถานและศาสนวัตถุ
  - ศาสนพิธีและศาสนคดี
3. บทเรียนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของวัดหรือโบราณสถานต้นแบบในอาเซียน เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรม
4. การเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวของประชาคมอาเซียน
5. การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน
6. สรุปสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน

5.1 บทสรุป

(1) ข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน

ประเทศกัมพูชา

ข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศกัมพูชา จากเอกสารทางวิชาการและระบบฐานข้อมูลสารสนเทศที่นำเสนอหลายแห่ง พบว่า ประเทศกัมพูชา มีความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับปราสาท (Prasada) เป็นคติความเชื่อของชาวอินเดีย

โบราณที่เผยแพร่เข้ามาในดินแดนแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 7 – 8 จนกระทั่งได้เริ่มมีการก่อสร้าง ศาสนสถานลักษณะนี้ขึ้นเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 12 – 13 โดยแฝงคติความเชื่อในเรื่องการปกครองของฐานันดรศักดิ์ที่ลดหลั่นกันลงมาจากผ่านสัญลักษณ์ตัวแทนของเทพเจ้าหลายองค์ เพื่อเป็นสถานที่ประดิษฐานของรูปเคารพองค์เทพต่างๆ ทั้งในศาสนาพราหมณ์หรือศาสนาพุทธนิกายมหายาน มีนัยความหมายถึงคติจักรวาลวิทยาบางส่วน ซึ่งจักรวาลวิทยาเป็นระบบความเชื่อที่มนุษย์ใช้จัดการกับปัญหาพื้นฐานทางสิ่งแวดล้อมและระเบียบสังคมในการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับเทพเจ้า ธรรมชาติกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ รวมไปถึงการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนและกลุ่มคนในสังคมนั้นๆ ศาสตราจารย์ออร์ซ เซเคส์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ The Angkor ว่า สัญลักษณ์เหล่านั้นเป็นตัวแทนของกษัตริย์ในฐานะองค์อวตารของเทพเจ้าที่เสด็จลงมาเกิดเพื่อเป็นผู้นำในการปกครองมนุษย์ในราชอาณาจักร รอบๆ ปราสาทจึงมีการขุดบารายและสระน้ำไว้ให้ประชาชนใช้สอยอุปโภคบริโภค บางแห่งมีการจัดระบบชลประทานขนาดใหญ่เพื่อหล่อเลี้ยงอาณาจักร ดังที่มีการค้นพบเมืองโบราณมเหศวรบรรพต (Mahendraparvata) บนภูเขาพนมกุเลน ใน เมืองเสียมเรียบของกัมพูชา ในปี พ.ศ.2555 ซึ่งคาดว่าเป็นเมืองโบราณตั้งแต่ยุคศตวรรษที่ 12 อยู่ห่างจากปราสาทหินนครวัดไปทางเหนือประมาณ 40 กิโลเมตร จากการที่คณะสำรวจนำโดย ศาสตราจารย์เดเมียน อีแวนส์ จากมหาวิทยาลัยซิดนีย์และคณะ ได้ใช้เครื่องมือที่เรียกว่า Lidar (Light detection and ranging data) จนกระทั่งพบว่า มเหศวรบรรพตมีอาณาบริเวณกว้างใหญ่ไพศาล คาดเป็นอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในยุคนั้น และจากภาพที่ได้แสดงให้เห็นว่าสภาพภูมิประเทศบริเวณดังกล่าวไม่มีการเติบโตของพืชอย่างสิ้นเชิง อาจเป็นผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสิ่งแวดล้อมจากการตัดไม้ทำลายป่า และการจัดการน้ำที่ไม่ดีจนนำไปสู่การสิ้นสุดของอารยธรรม เพราะฉะนั้น การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในภูมิภาคแห่งนี้ จึงไม่ใช่แค่การท่องเที่ยวชมศาสนสถานเท่านั้น ยังอาจรวมไปถึงการก่อเกิดองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นกุญแจสำคัญที่จะไขไปสู่ประวัติศาสตร์ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แนวใหม่ ที่ก่อให้เกิดจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมของประชาชนในภูมิภาคแห่งนี้ด้วยเช่นกัน

ประเทศลาว

ข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศลาวจากเอกสารทางวิชาการและระบบฐานข้อมูลสารสนเทศที่น่าเสนอหลายแห่ง พบว่า แม้ประเทศลาวจะเป็นเพียงประเทศเดียวในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่ไม่มีทางออกสู่ทะเล แต่ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของประเทศลาว มีศักยภาพทางด้านการค้าการลงทุนหลายประการ เนื่องจากความบริสุทธิ์และอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ เป็นดินแดนประวัติศาสตร์ที่มีสถานที่ท่องเที่ยวทางมรดกโลกหลายแห่ง ประกอบกับมีพรมแดนติดกับจีน ไทย เวียดนาม และกัมพูชา รวมทั้งเป็นตลาดการค้าขนาดใหญ่ ธุรกิจท่องเที่ยวจึงนับเป็นหัวใจสำคัญของเศรษฐกิจที่นำรายได้เข้าสู่ประเทศลาวอย่าง

ต่อเนื่อง ในขณะที่ประเทศไทยก็เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่นิยมของชาวลาว สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) จึงได้ทำการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคเชิงลึกในกลุ่มประเทศอาเซียน+6 ระยะที่ 3 ในกลุ่มอาเซียนใหม่ หรือ CLMV โดยผลการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคชาวลาวในสาขาการท่องเที่ยวพบว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของ สปป.ลาว เติบโตขึ้นต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2554 มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าสู่ประเทศประมาณ 2.7 ล้านคน และเพิ่มขึ้นเป็น 3.4 ล้านคนในปี 2556 โดยคนไทยครองแชมป์เป็นนักท่องเที่ยวอันดับหนึ่ง รองลงมาคือเวียดนามและจีน ขณะที่นักท่องเที่ยวชาวยุโรปมีแนวโน้มเดินทางมาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เนื่องด้วยแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมถือเป็นหัวใจหลักที่สร้างแรงดึงดูด อาทิ หลวงพระบาง เมืองมรดกโลก ซึ่งเป็นเมืองโบราณที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้อย่างดีที่สุดในเอเชียอาคเนย์ นครหลวงเวียงจันทน์ ที่ผสมผสานสถาปัตยกรรมของลาวและฝรั่งเศสได้อย่างลงตัว รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและเชิงประวัติศาสตร์

ประเทศเมียนมาร์

ข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศเมียนมาร์ จากเอกสารทางวิชาการและระบบฐานข้อมูลสารสนเทศที่น่าเสนอหลายแห่ง พบว่า สหภาพพม่า (Union of Myanmar) เป็นประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่มีลักษณะพิเศษคือ เป็นเพียงประเทศเดียวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่มีพรมแดนทางแผ่นดินติดต่อกับสองประเทศ ซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่ของโลก ได้แก่ จีน และอินเดีย แต่เดิมชาวตะวันตกเรียกประเทศนี้ว่า Burma จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ.2532 พม่าได้เปลี่ยนชื่อประเทศเป็น Myanmar ปัจจุบันในบรรดาประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ประเทศที่น่าจับตามองมากที่สุดประเทศหนึ่งก็คือ “ประเทศเมียนมาร์” ที่มีความน่าสนใจทั้งในด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว หลายสิบปีที่ปิดประเทศด้วยสาเหตุจากความไม่สงบทางการเมือง ตัดขาดความสัมพันธ์กับโลกภายนอกมานับสิบปี แต่หลายคนทราบดีว่าดินแดนแห่งนี้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งป่าไม้ แร่ธาตุ ก๊าซธรรมชาติ จึงเป็นชุมทรัพย์ที่นักลงทุนทั่วโลกต่างจับจ้องอย่างไม่ละสายตา โดยเฉพาะในด้านการท่องเที่ยว ประเทศเมียนมาร์นับว่าเป็นประเทศเนื้อหอมที่นักท่องเที่ยวต่างก็อยากเดินทางไปสัมผัส โดยข้อมูลจาก Ministry of Hotels and Tourism ของประเทศเมียนมาร์ระบุว่า ตลาดนักท่องเที่ยวต่างชาติในช่วงที่ผ่านมามีแนวโน้มขยายตัวสูงขึ้นหลายเท่าตัว อีกทั้งด้านรายได้ท่องเที่ยวของก็มีสัดส่วนมูลค่าที่สูงขึ้น จุดแข็งของการท่องเที่ยวของพม่าคือแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่มากมาย โดยที่ชาวพม่ายังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ที่เป็นของดั้งเดิมไว้อย่างดี โดยยังไม่มีมีการปรับแต่งหรือเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสนิยมการท่องเที่ยว อีกประการหนึ่ง คือ แหล่งโบราณสถานของประเทศเมียนมาร์เป็นแหล่งโบราณสถานที่ที่ยังมีชีวิตอยู่คู่กับวิถีชีวิตของผู้คนได้อย่างสอดคล้องกลมกลืน ไม่ใช่เป็นอุทยานประวัติศาสตร์ที่มีแต่ซากโบราณสถานที่ย้ายคนออกไปหมด และคนเหล่านั้นก็ยังดูแลบำรุงรักษาสถานที่แห่งนั้นๆ ไว้เป็นอย่างดี

ประเทศมาเลเซีย

ข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศมาเลเซีย จากเอกสารทางวิชาการและระบบฐานข้อมูลสารสนเทศที่นำเสนอหลายแห่ง พบว่า มาเลเซียเป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจทั้งแหล่งจำหน่ายสินค้า แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ชายหาด และเกาะต่างๆ กระทรวงการท่องเที่ยวของมาเลเซีย (Ministry of Tourism) พยายามพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของมาเลเซีย ได้แก่ กรุงกัวลาลัมเปอร์ เมืองปุตราจายา เกาะลังกาวิ เกาะปีนัง โดยนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมายังมาเลเซียสูงสุดคือ สิงคโปร์ รองลงมาคือ อินโดนีเซีย และไทย เป็นที่น่าสังเกตว่านักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมายังมาเลเซีย ส่วนใหญ่จะอยู่ในประเทศที่มีพรมแดนติดกับมาเลเซีย เนื่องจากตอนกลางเป็นที่ราบสูง มีภูเขาใหญ่ หลายเทือกปกคลุมด้วยป่าที่บริเวณกว้างขวาง แถบริมฝั่งทะเลทั้ง 2 ข้างเป็นที่ราบ ดินอุดมสมบูรณ์ ชายฝั่งทะเลตะวันตกเป็นหาดเลนยาวพื้นที่มีหล่มบึงมาก ส่วนด้านตะวันออกเป็นหาดทรายยาวเหยียด ไม่เหมาะแก่การเป็นท่าเรือ มาเลเซีย ตะวันออก ได้แก่ ดินแดนทางภาคเหนือของเกาะบอร์เนียว พื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่สูง ประกอบด้วยป่าทึบและภูเขาสูงใหญ่ บางยอดเขาสูงเกินกว่าหมื่นฟุต มีที่ราบขนาดย่อมอยู่ตามริมฝั่งทะเล แม่น้ำมักเป็นสายสั้นๆ และไหลเชี่ยวผ่านหุบเขาที่แคบและลาดชันไปออกทะเลทางทิศตะวันตกอย่างไรก็ตาม ประเทศมาเลเซียนับเป็นแหล่งรวมของวัฒนธรรมที่หลากหลายทั้งมาเลย์ จีน อินเดีย และไทย รวมทั้งอีกหลายกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมือง แม้ประชากรส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งถือเป็นศาสนาประจำชาติ รองลงมาคือศาสนาพุทธนิกายมหายาน นอกจากนี้คือศาสนาฮินดู และคริสต์ และศาสนาอื่น ๆ

ประเทศอินโดนีเซีย

ข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศอินโดนีเซียจากเอกสารทางวิชาการและระบบฐานข้อมูลสารสนเทศที่นำเสนอหลายแห่ง พบว่า เป็นประเทศหมู่เกาะที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ธรรมชาติ อินโดนีเซียมีพื้นที่ป่าฝนเขตร้อนถึง 57% ของประเทศ และจากจำนวนเกาะใหญ่น้อยกว่า 17,500 เกาะทั่วประเทศ มีเพียง 6,000 เกาะที่มีประชากร อาศัยอยู่ นอกจากนี้อินโดนีเซียยังมีแนวชายฝั่งทะเลยาวที่สุด ประเทศหนึ่งของโลกอีกด้วย สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ ได้แก่ เกาะบาหลี เกาะลอมบอก ภูเขาไฟโบรโมและภูเขาไฟเมราปีที่เมืองสุราบายา เกาะสุลาเวสี และอุทยานทางทะเลบูนาเค็น กาลิมันตัน ป่าฝนเขตร้อนและทะเลสาบโทบาบนเกาะสุมาตรา ชมมรดกโลกที่สำคัญ ได้แก่ บุโรพุทโธ และรวมถึงหุบวิหารโบราณฮินดู คือ ปรัมบานัน (Prambanan) วัดฮินดูพรัมบานัน ที่เมืองยอกยาคาร์ตา อุทยานแห่งชาติโคโมโด อุทยานแห่งชาติ อุงูกลอนบนเกาะสุมาตรา อุทยานแห่งชาติลอเรนซ์บนเกาะนิวกินี และแหล่งมนุษย์ยุคเริ่มแรกซังจี้รัน โดยประเทศที่เป็นตลาดการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย และออสเตรเลีย แม้ว่าปัจจุบัน อินโดนีเซียจะเป็นประเทศที่มีประชากรนับถือ

ศาสนาอิสลามมากที่สุดในโลก แต่บุโรพุทโธ ก็ยังเป็นศาสนสถานสำคัญที่ประชาชนทั่วไปให้ความสนใจ และนักท่องเที่ยวทั่วโลกต่างอยากจะได้เดินทางมาสัมผัสสักครั้งในชีวิต ในแต่ละวัน จะมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวอินโดนีเซียและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ทั้งที่เป็นชาวพุทธและต่างศาสนา แวะเวียนมาชมความงดงามและอลังการของบุโรพุทโธกันอย่างไม่ขาดสาย นับว่าเป็นศาสนสถานสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่เผยแพร่แก่นแท้ของศาสนา ผสมผสานไปกับความงดงามทางศิลปะได้อย่างกลมกลืน

ประเทศไทย

ข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทยจากเอกสารทางวิชาการและระบบฐานข้อมูลสารสนเทศที่น่าเสนอหลายแห่ง พบว่า ในขณะที่ประเทศไทยกำลังจะก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ภาคธุรกิจทุกแขนงต่างตื่นตัว และเรียนรู้ภาษา วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียนด้วยกันมากขึ้น เพื่อเป็นการเปิดโลกกว้าง และเป็นจุดเริ่มต้นการเตรียมความพร้อมก้าวสู่ประชาคมอาเซียนในอนาคตโดยเฉพาะการเปิดเสรีบริการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงธุรกิจท่องเที่ยวและบริการที่เกี่ยวข้องภายใต้กรอบอาเซียน แต่ขณะเดียวกันก็ทำให้มีความเป็นไปได้สูงว่าแนวโน้มการแข่งขันในอนาคตจะยิ่งทวีความเข้มข้นเพิ่มมากขึ้นอย่างแน่นอน การเปิดโอกาสให้ชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนในเมืองไทยด้วยการถือครองสัดส่วนการถือหุ้นที่เพิ่มมากขึ้น จากคู่แข่งทั้งรายเดิมและรายใหม่ที่ต้องการเข้าสู่ตลาดเพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งในตลาดการให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่คาดว่าจะมีขนาดใหญ่ขึ้นตามแนวโน้มมูลค่าเศรษฐกิจของภูมิภาคอาเซียน สถานที่ท่องเที่ยวของไทยที่เป็นที่นิยมของชาวต่างชาติ จากผลการสำรวจของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ปี 2554 ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูล จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ 69 ประเทศ พบว่า วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล อันดับที่ 1 คือ หมู่เกาะพีพี จังหวัดกระบี่ อันดับที่ 2 เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี อันดับที่ 3 หาดพัทยา จังหวัดชลบุรี เป็นต้น สำหรับสถานการณ์ตลาดภายในประเทศนั้น ภาคบริการด้านการท่องเที่ยวของไทยนับว่ามีศักยภาพค่อนข้างสูง ทั้งในส่วนของความพร้อมในการให้บริการแก่ชาวต่างชาติ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ซึ่งการเปิดเสรีภาคการท่องเที่ยวน่าจะช่วยสนับสนุนให้ธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมีรายได้เพิ่มขึ้นจากจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่คาดว่าจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศเพิ่มมากขึ้น เพื่อเข้ามาใช้บริการโดยเฉพาะด้านโรงแรมที่พักซึ่งเป็นเครือข่ายของบรรดานักลงทุนต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในไทย อันจะก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นตามมา ผู้ประกอบการไทยควรเร่งปรับตัวโดยใช้ประโยชน์จากการเป็นอาเซียนเพื่อเพิ่มส่วนแบ่งตลาด รวมทั้งการปรับกลยุทธ์ทางธุรกิจโดยอาศัยจุดแข็งของภาคการท่องเที่ยวของไทยโดยเฉพาะการเป็นที่ยอมรับในด้านการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่งดงาม ความมีอัธยาศัยไมตรีที่ดีของคนไทย การมีประวัติศาสตร์และ

วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และรสชาติอาหารที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง ธุรกิจจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ

(2) องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

จากผลการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) และการประชุมสัมมนาในเชิงวิชาการ เพื่อเป็นการสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษาทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ (English Program) ในฐานะตัวแทนของประชาชนของแต่ละประเทศในอาเซียน ได้แก่ สหภาพเมียนมาร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศกัมพูชา ประเทศเวียดนาม เป็นต้น ภายใต้การดำเนินงานของโครงการสนทนารธรรมกับพระ (Monk Chat) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ โดยเป็นการนำบทสนทนาระหว่างกลุ่มชาวต่างประเทศที่เดินเข้ามาเยี่ยมชม มัคคุเทศก์ ผู้ประกอบการท่องเที่ยวภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภาครัฐ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มาวิเคราะห์เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว การเพิ่มพูนความรู้ การสร้างอัตลักษณ์ เส้นทางท่องเที่ยว และการเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศาสนาในประชาคมอาเซียน ในชื่อหัวข้อว่า “Question & Answers on Buddhism” สามารถสรุปองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็น 4 ด้าน คือ

- 1) องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมด้านศาสนบุคคล
- 2) องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมด้านศาสนธรรม
- 3) องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมด้านศาสนสถาน และศาสนวัตถุ
- 4) องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมด้านศาสนพิธีและศาสนคดี

(3) บทเรียนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของวัด หรือโบราณสถานต้นแบบในอาเซียน เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรม

แนวทางพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเปิดเผยว่า ขณะนี้อยู่ระหว่างสำรวจเส้นทางการท่องเที่ยวเส้นทางบุญร่วมกับกลุ่มประเทศกัมพูชา สปป.ลาว เมียนมา และเวียดนาม (เรียกว่า กลุ่มประเทศ CLMV) เนื่องจากในปีที่ผ่านมา ประเทศไทย

มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าประเทศกว่า 30 ล้านคน เป็นนักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศ CLMV เดินทางเข้ามาในไทยกว่า 10% หรือ 2.7 ล้านคน จึงจัดให้มีการร่วมลงนามจัดทำวัชรธรรมะเส้นทางสายใหม่ เชื่อมโยงการเดินทางท่องเที่ยวแบบคลัสเตอร์ (Cluster) คือเครือข่ายการท่องเที่ยวที่ใช้แนวคิดของ “การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน” เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในแต่ละประเทศ เพื่อขยายฐานนักท่องเที่ยวต่างชาตินอกอาเซียนและกลุ่มอาเซียนด้วยตนเอง เนื่องด้วยแนวโน้มการท่องเที่ยวในอนาคต มองว่าภาคการท่องเที่ยวไทยจะพึ่งพานักท่องเที่ยวในภูมิภาคเดียวก้นมากขึ้น เพราะปัจจัยสถานะเศรษฐกิจโลก อาจทำให้นักท่องเที่ยวระยะไกลชะลอการเดินทางลง

บทเรียนสำคัญของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของวัด หรือโบราณสถานต้นแบบในอาเซียน เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมนั้น ที่ผ่านมาการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่คำนึงถึงการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเช่น โบราณสถาน ศาสนสถาน สิ่งก่อสร้างวัตถุโบราณ องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ รวมถึงการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวทั้งด้านสิ่งอำนวยความสะดวก การรักษาความปลอดภัย การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การตลาด และนักท่องเที่ยวเท่านั้น ยังขาดการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีการศึกษาเรียนรู้ประสบการณ์ความแปลกใหม่ตลอดเวลาการเดินทาง เพื่อช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ชีวิตในด้านต่างๆ และเข้าใจสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่ไปเยือนดีขึ้น เช่น การเปิดหลักสูตรปฏิบัติการธรรมะระยะสั้นแก่ชาวต่างประเทศ หรือการท่องเที่ยวที่เน้นการดำรงชีวิตประจำวันในแบบวิถีพุทธหรือวิถีชาวบ้าน การเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีคุณค่านี้ให้แก่นักท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาจิตสำนึกและความเข้าใจของนักท่องเที่ยวในการทำคุณประโยชน์ให้แก่ตนเองและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่น่าสนใจของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมที่ปรากฏในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เพื่อเปิดโอกาสให้มีการศึกษาเรียนรู้และสร้างความพึงพอใจเกี่ยวกับความหลากหลายและวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของกลุ่มชน ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มจิตสำนึกร่วมที่มีต่อวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน

การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของวัด หรือโบราณสถานต้นแบบในอาเซียน ควรมีองค์ประกอบสำคัญที่ 3 ประการ คือ การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หากปัจจัยข้างต้นได้รับผลกระทบกระเทือนจากการใช้ประโยชน์ในรูปแบบใดก็ตาม โอกาสที่จะเกิดความเสื่อมโทรมหรือถูกทำลายจนด้อยคุณค่าไปก็มีอยู่สูง

1. การให้ความรู้ความเข้าใจให้แก่นักท่องเที่ยว พร้อมทั้งการสร้างจิตสำนึกในการปกป้องรักษาวัฒนธรรมระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งจำเป็น รวมถึงการสร้างจิตสำนึกด้านการ

อนุรักษ์ให้กับประชาชนในท้องถิ่น มัคคุเทศก์ และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดูแลรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว นั้นด้วย วิธีการสร้างจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์สำหรับการท่องเที่ยวที่นิยมใช้กันโดยทั่วไป ได้แก่ การ กำหนดวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวร่วมกัน การจัดทำแผนงานด้านการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ ประกอบด้วย แผนการเงิน บุคลากร การบริหารจัดการด้านสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรม โดยเฉพาะการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่นักท่องเที่ยว การจัดทำโปรแกรมสื่อความหมาย วัฒนธรรม เช่น การจัดตั้งศูนย์สื่อความหมายวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ศูนย์บริการข้อมูล ที่พัก ลานจอดรถ ห้องสุขา การให้บริการสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ สื่อสาร โทรมนาคมน ร้านอาหาร ร้านขายของ การดูแลในด้านรักษาความสะอาด ป้ายบอกเส้นทาง ขนส่ง สาธารณะ การรักษาความปลอดภัย รวมไปถึงการสร้างช่องทางการสื่อสารทั้งที่เป็นของส่วนราชการ สื่อมวลชน และสื่อสังคมออนไลน์ที่หลากหลาย การจัดเอกสารสิ่งพิมพ์ที่จำเป็นต่อการศึกษาเรียนรู้ การจัดนิทรรศการ/แผ่นป้ายบรรยายตามจุดท่องเที่ยวต่างๆ การจัดทำเส้นทางเดิน รวมถึงการ ฝึกอบรมมัคคุเทศก์และเจ้าหน้าที่ให้สามารถชี้แนะและอธิบายเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่ถูกต้องให้กับ นักท่องเที่ยว

2. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความสนใจที่จะศึกษา เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมในลักษณะต่างๆ ทั้งสภาพภูมิทัศน์ สถาปัตยกรรม จิตรกรรม และ ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนความรู้ที่ลุ่มลึกของศาสนาความเชื่อของคนพื้นถิ่นที่น่าหลงใหลและท้าทาย ภูมิปัญญาที่ลึกซึ้งของศาสนา นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จึงต้องการการแสวงหาประสบการณ์และความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมในแง่มุมต่างๆ ทั้งในระดับกว้างและระดับลึกซึ้ง ซึ่งเป็นเสมือนการ เพิ่มพูนประสบการณ์และได้รับความพึงพอใจในการท่องเที่ยว

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนท้องถิ่นในระยะยาว และขณะเดียวกันการท่องเที่ยวมีผลต่อการคงอยู่ของ วัฒนธรรมด้วย ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวจะช่วยให้ ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม และทำให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนัก ถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ลดปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงานของท้องถิ่น และ เพิ่มพูนรายได้ให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี นับว่าเป็นวิธีการหนึ่งในการกระจายรายได้และส่งเสริมการ เจริญเติบโตของเศรษฐกิจของประเทศในกลุ่มอาเซียน

ดังนั้นหน่วยงานที่เป็นเจ้าของหรือผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ควรจัดตั้งคณะ บริหารแหล่งท่องเที่ยว (Destination Management Organization: DMO) ในระดับภูมิภาค อาเซียน เพื่อร่วมกันจัดทำแผนบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (Destination Management Plan: DMP) ในกลุ่มอาเซียนร่วมกัน เป็นเขตพัฒนาการท่องเที่ยว 4 เขต (Cluster) ซึ่งจะกล่าวถึงในหัวข้อ ต่อไป เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวของประชาคมอาเซียน โดยการ

ผลักดันไปสู่แผนการปฏิบัติร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของแหล่งท่องเที่ยวทั้งภูมิภาค เพื่อนำแผนไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลด้านการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

(4) การเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวของประชาคมอาเซียนแหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมปราสาทหิน

แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมปราสาทหินแบบพระพุทธศาสนา มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 6 แห่ง ครอบคลุม 3 ประเทศ คือ ประเทศมาเลเซีย ประเทศอินโดนีเซีย และประเทศลาว ซึ่งเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับปราสาทหินในประเทศไทยทางภาคอีสานใต้ได้ โดยเชื่อมโยงกับเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ มีเป้าหมายหลักคือการท่องเที่ยวแห่งวิถีชีวิตอีสานใต้ร่วมสมัย เชื่อมโยงลาว กัมพูชา และเวียดนาม ผ่านจิตสำนึกร่วมกันทางวัฒนธรรมในภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวสักการะปราสาทหิน

แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศูนย์กลางสำคัญ ประกอบด้วย

1. แหล่งโบราณคดีบูจังวิลเลย์ รัฐเคดะห์ ประเทศมาเลเซีย
2. เจดีย์บุโรพุทโธ เมืองยกายการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย
3. จันทิเมนดุต เมืองยกายการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย
4. ปราสาทนาคพัน เมืองเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา
5. ปราสาทบายน เมืองเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา
6. ปราสาทวัดพู แขวงจำปาสัก ประเทศลาว

แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมพระธาตุเจดีย์

แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมพระธาตุเจดีย์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 8 แห่ง ครอบคลุม 2 ประเทศ คือ ประเทศไทย และประเทศลาว ซึ่งเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับเขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา และอารยธรรมอีสานเหนือ รวมทั้งเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน ผ่านจิตสำนึกร่วมกันทางวัฒนธรรมในภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวสักการะพระธาตุเจดีย์

แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ประกอบด้วย

1. พระธาตุหลวง นครเวียงจันทน์ ประเทศลาว
2. พระธาตุอิงฮัง แขวงสะหวันนะเขต ประเทศลาว
3. วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร จังหวัดนครพนม ประเทศไทย
4. วัดพระธาตุเชิงชุม จังหวัดสกลนคร ประเทศไทย
5. วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย

6. วัดพระธาตุข่อยแอ จังหวัดแพร่ ประเทศไทย
7. วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประเทศไทย
8. วัดพระบรมธาตุรวมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมมหาเจดีย์

แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมมหาเจดีย์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 3 แห่ง ครอบคลุม 2 ประเทศ คือ ประเทศไทย และประเทศเมียนมาร์ ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับเขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง ผ่านจิตสำนึกร่วมกันทางวัฒนธรรมในภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวสักการะมหาเจดีย์

แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ประกอบด้วย

1. มหาเจดีย์ชเวดากอง เมืองย่างกุ้ง ประเทศเมียนมาร์
2. วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ประเทศไทย
3. วัดใหญ่ชัยมงคล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์

แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 2 แห่ง ครอบคลุม 2 ประเทศ คือ ประเทศไทย และประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน ผ่านจิตสำนึกร่วมกันทางวัฒนธรรมในภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวสักการะพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์

แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ประกอบด้วย

1. วัดมหาชัยมุณี เมืองมณฑลเลย์ ประเทศเมียนมาร์
2. วัดไชยมงคลาราม รัฐปีนัง ประเทศมาเลเซีย

(5) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

จากผลการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค พบว่า ในการใช้และเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศได้เปลี่ยนแปลงไปมาก การใช้สื่อทางการตลาดออนไลน์และแอปพลิเคชันต่างๆ ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการมากขึ้น สมาคมโฆษณาดิจิทัล (ประเทศไทย) ร่วมกับ ทีเอ็นเอส บริษัทวิจัยชั้นนำเผยแพร่ผลสำรวจมูลค่าเม็ดเงินโฆษณาผ่านสื่อดิจิทัลของปี 2558-2559 โดยผลการสำรวจพบว่า งบโฆษณาผ่านสื่อดิจิทัลของปี 2558 มีอัตราการเติบโตอย่างต่อเนื่อง ด้วยมูลค่ารวมกว่า 8,084 ล้านบาท เติบโตขึ้นจากปีก่อน 32% และคาดว่าจะเติบโตต่อเนื่องไม่ต่ำกว่า 23% ในปี 2559 โดยในแง่ของรูปแบบการโฆษณา Facebook และ Google ยังคงเป็นสื่อที่ผู้ลงโฆษณาใช้มากที่สุด

และยังมีการเติบโตในปี 2558 ในขณะที่ LINE และเว็บไซต์ชั้นนำของไทยเช่น Sanook และ Mthai ต่างก็ปรับตัวเพื่อเพิ่มขีดการแข่งขันและคาดว่าจะมีการใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น

จากผลสำรวจของ We Are Social ดิจิทัลเอเจนซีในสิงคโปร์ พบว่า ในภาพรวมทั่วโลก มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 3,419 ล้านคน คิดเป็น 46% มีผู้ใช้ Social Media 2,307 ล้านคน คิดเป็น 31% และมีผู้ใช้ Social Network ผ่านมือถือ 1,968 ล้านคน คิดเป็น 27% ของประชากรโลก ส่วนประเทศไทย มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 56% ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของโลก (48%) มีผู้ใช้ Social Media ทั้งสิ้น 38 ล้านคน จากประชากรทั้งหมด 68 ล้านคน และจากรายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2558 (Thailand Internet User Profile 2015) จัดทำโดย สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์หรือ ETDA พบว่า คนไทยนิยมใช้ Facebook บ่อยที่สุด ถึง 92.1% ครองแชมป์ปีที่ 3 ติดต่อกัน (ปี 2556-2558) อันดับ 2 คือ Line ซึ่งกลุ่ม Baby Boomer (ผู้มีอายุ 51 ปี ขึ้นไป) นิยมใช้มากที่สุด และอันดับ 3 คือ Google+ จากข้อมูลด้านสถิติดังกล่าว ทำให้ผู้ให้บริการธุรกิจด้านต่างๆ หันมาให้ความสนใจพัฒนาสื่อออนไลน์เพื่อตอบสนอง และสามารถดึงดูดผู้บริโภคออนไลน์มากขึ้น

สำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ซึ่งจากผลสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยของศูนย์วิจัยนวัตกรรมอินเทอร์เน็ตไทย จำกัด พบว่า สถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยมที่ถูกค้นหามากที่สุด ได้แก่ เกาะล้าน เกาะช้าง ภูกระดึง และตลาดน้ำอัมพวา ทำให้หลายหน่วยงานการท่องเที่ยวหลัก อาทิ กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้จัดทำระบบฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีจำนวนแหล่งท่องเที่ยวที่รวบรวมไว้ทั้งหมด 4,776 แหล่ง ซึ่งมีการเชื่อมโยงแผนที่กับแผนที่ดาวเทียม และมีการแสดงสถิตินักท่องเที่ยวไว้ด้วย (<http://61.19.236.136:8090/dotr/touristlist.php>)

นอกจากนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้มีการพัฒนาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ต่างๆ โดยมีการจัดทำเว็บไซต์เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ด้านข้อมูลเกี่ยวกับประเทศไทยและข้อมูลที่สำคัญสำหรับการท่องเที่ยว เช่น การขอวีซ่า เวลาทำการของสถานที่ราชการต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวตั้งแต่ก่อนการเดินทาง อัปเดตข่าวสารงานเทศกาลและกิจกรรมทางการท่องเที่ยว การให้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว การเดินทาง ที่พัก กิจกรรม สถานที่ท่องเที่ยว การท่องเที่ยว ร้านอาหาร และแหล่งช้อปปิ้ง โดยสามารถค้นหารายชื่อโรงแรม ทัวร์ และร้านอาหาร แผนที่ประเทศไทยที่สามารถเข้าไปดูรายละเอียดผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวในจังหวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว นำเสนอข้อเสนอต่างๆ ในราคาพิเศษ การวางแผนการเดินทาง และแบ่งปันประสบการณ์หลังการเดินทางผ่านการอัปโหลดเรื่องราว รูป และวิดีโอต่างๆ ขึ้นบนเว็บไซต์ ซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งในการประชาสัมพันธ์และการตลาดผ่านระบบสารสนเทศ (<http://thai.tourismthailand.org>)

ล่าสุดการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ยังได้มีการจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวเสมือนจริง (Virtual Tour) ให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสกับบรรยากาศและรู้เส้นทางแหล่งท่องเที่ยว ก่อนการเดินทางจริง รวมทั้งจัดทำหนังสือผ่านมุมมองนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่ได้เข้ามาประเทศไทย และอัปโหลดในสื่อออนไลน์ออกสู่สายตานักท่องเที่ยวทั่วโลก เช่น เรื่อง Hearing The Sunshine เป็นคลิปวิดีโอที่มีความยาว 7 ตอน ได้แก่ ตลาดน้ำดำเนินสะดวกและอัมพวา สมุทรสงคราม เกาะห้อง กระบี่ ปางช้างแม่สา เชียงใหม่ และสถานที่อื่นๆ ในเชียงใหม่ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย สุโขทัย งานลอยกระทง สุโขทัย สถานที่ท่องเที่ยวในกรุงเทพฯ เส้นทางศึกษาธรรมชาติอ่างคา ดอยอินทนนท์ เชียงใหม่ ทำให้ประเทศไทยเป็นที่จดจำ เสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อประเทศไทย (<https://www.youtube.com/watch?v=BT7hv53N4mo>)

จากผลการสำรวจรายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2558 (Thailand Internet User Profile 2015) จัดโดย สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือ ETDA สะท้อนถึงพฤติกรรมของคนไทย ที่ใช้สมาร์ตโฟนเป็นอุปกรณ์เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตมากที่สุดในทุกช่วงเวลา ซึ่งคนไทยใช้งานโทรศัพท์มือถือในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต เฉลี่ย 5.7 ชั่วโมงต่อวัน รองลงมาคือคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ (PC) และคอมพิวเตอร์พกพา (Laptop, Notebook) ตามลำดับ และมีแนวโน้มซื้อของผ่านทางออนไลน์กันมากขึ้น ซึ่งจากผลสำรวจ พบว่า คนไทยเคยเป็นผู้ซื้อของผ่านทางออนไลน์ 64.9% ทั้งนี้จากที่คนไทยนิยมซื้อของออนไลน์มากขึ้น เกิดจากผู้ซื้อได้รับข้อมูลรีวิวทางอินเทอร์เน็ต และการอ่านความเห็นของผู้เคยใช้สินค้า และเป็นที่น่าสนใจว่า สินค้าทางออนไลน์ยอดนิยมของกลุ่ม Gen X (35-50 ปี) และกลุ่ม Baby Boomer (51 ปีขึ้นไป) อันดับหนึ่งคือ การเดินทาง ซึ่งถือเป็นกลุ่มที่กำลังซื้อมากกว่ากลุ่มอื่นๆ และจากผลสำรวจของ We Are Social ดิจิตอลเอเจนซีชื่อดังในสิงคโปร์ออกรายงานชื่อ Digital in 2016 พบว่า มีผู้ใช้งานมือถือทั่วโลก 3.7 พันล้านคน (51%) และมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 3.4 พันล้านคน (46%) จากประชากรโลกทั้งหมด 7.3 พันล้านคน

ดังนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จึงต้องมีการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์การทำตลาดทางระบบสารสนเทศแก่ผู้ประกอบการในประเทศอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการพัฒนาต่อยอดความรู้และศักยภาพของผู้ประกอบการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการทำตลาดท่องเที่ยวให้สามารถแข่งขันและอยู่รอดได้ท่ามกลางบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยี ทำให้ต้องพัฒนาฐานข้อมูลเว็บไซต์สำหรับแอปพลิเคชันในมือถือ เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลการท่องเที่ยวที่น่าสนใจและหลากหลายของประเทศไทย ผ่านช่องทางการสื่อสารยอดฮิต สำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจจากทั่วโลก ภายใต้ชื่อว่า “Thailand in Your Hand” เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง สะดวก รวดเร็ว และง่ายดาย แอปพลิเคชันที่เน้นความรู้หรือข้อมูลเฉพาะทางเกี่ยวกับแง่มุมและเรื่องราวต่างๆ ของประเทศไทย อย่าง Amazing Thailand Blissful Honeymoon , Amazing Thailand Golf Paradise, Thai

Cook Book และ Thailand Medical Tourism หรือเกมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว อาทิ Som Tam Sukjai (ส้มตำสุโขทัย) และ Siam Tempo ซึ่งสามารถใช้ได้กับสมาร์ตโฟนยี่ห้อทุกประเภท ทั้ง ไอโฟน ไอแพด แอนดรอยด์ โอิวี และแบล็คเบอร์รี่ พร้อมกันนั้น ได้เปิดตัวโครงการไลฟ์สไตล์ไทยแลนด์ (Lifestyle Thailand) ในรูปแบบของแอปพลิเคชันใช้โทรศัพท์สมาร์ตโฟน เจาะ 8 กลุ่มเป้าหมาย การท่องเที่ยว คัดสินค้า โรงแรม ร้านอาหาร แหล่งท่องเที่ยวกว่า 300 แห่ง (https://play.google.com/store/apps/details?id=com.android_tiew_new_heart&hl=th)

จากการศึกษาข้อมูลด้าน e-marketing พบว่า ประเทศไทยยังมีโอกาสในการพัฒนาระบบข้อมูลต่างๆ บนเครือข่ายออนไลน์ให้มีความครบถ้วนและสะดวกมากยิ่งขึ้น โดยดำเนินงานในลักษณะ e-portal ที่นักท่องเที่ยวสามารถเชื่อมต่อโดยตรงกับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในการสืบค้นและใช้ประโยชน์จากข้อมูลทางการท่องเที่ยวต่างๆ ที่ครบครันในจุดเดียว นอกจากนี้ยังสามารถพัฒนาให้ครอบคลุมในทุกขั้นตอนการเดินทาง โดยพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในระหว่างการเดินทางให้มากขึ้น อาทิ สร้างโปรแกรมประยุกต์ที่สามารถใช้ได้บนโทรศัพท์มือถือ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการค้นหาข้อมูลต่างๆ ขณะท่องเที่ยวในลักษณะ interactive ซึ่งจะเป็นการเพิ่มความมั่นใจในการเดินทางท่องเที่ยว

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ยังมีการเติบโตของตลาดอย่างต่อเนื่อง และเป็นโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเจาะกลุ่มลูกค้าที่นิยมใช้บริการซื้อขายผ่านทางระบบออนไลน์ และเพื่อปรับตัวให้ทันต่อการแข่งขันในอนาคต ด้วยจุดดึงดูดที่สำคัญของเว็บไซต์ท่องเที่ยวคือ การมีศักยภาพใน “การให้บริการอย่างเต็มรูปแบบ” ตัวอย่างเช่น ความสามารถในการค้นหาข้อมูลและจัดหาสินค้าและบริการทุกประเภทสำหรับการเดินทางของลูกค้าในเว็บไซต์เดียว เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ลูกค้าเว็บไซต์จึงต้องการเนื้อหาข้อมูลที่ละเอียดและการเข้าถึงระบบการจองจากผู้ขายที่หลากหลาย ซึ่งบริษัทท่องเที่ยวต่างๆ ต้องร่วมมือกับผู้จัดหาระบบการจัดจำหน่ายอื่นๆ ดังนั้นการรวมตัวกันของบริษัทนำเที่ยวต่างๆ จึงเกิดขึ้นเพื่อให้บริการลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยเฉพาะระบบ GDSs ที่ให้บริการข้อมูลรวมถึงโครงสร้างของเว็บไซต์ และระบบการจองแก่บริษัทท่องเที่ยวที่แข่งขันกันในตลาด ดังนั้น ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนที่ติดนั้น นอกจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวมีบริบท (Context) คือ มีความสวยงามและมีเรื่องราวที่น่าสนใจเป็นเที่ยวชมแล้ว อย่างน้อยควรมีคุณสมบัติดังนี้

1. สามารถทำให้เข้าถึงได้โดยผ่านเครื่องมือสื่อสารเครื่องใดก็ตามที่มีการเชื่อมต่อเข้ากับอินเทอร์เน็ต

2. นักท่องเที่ยวสามารถแสดงความคิดเห็นเพื่อพัฒนาปรับปรุงและแก้ไขข้อมูล ระบบ และรูปลักษณะต่างๆ ได้ง่าย รวมไปถึงการเพิ่มเติมเนื้อหาสาระต่างๆ ได้เอง เช่น โรงแรม ที่พัก ร้านอาหาร การเดินทาง และแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจใกล้เคียง

3. สามารถให้บริการได้ตลอด 24 ชั่วโมง ไม่มีข้อจำกัดด้านความแตกต่างของเวลา สามารถสั่งจองห้องพัก ร้านอาหาร และการเดินทางได้ตลอดเวลา

4. ควรมีระบบการเก็บและกรองข้อมูลให้นักท่องเที่ยวแบบ Real-time โดยข้อมูลที่จัดเก็บจะแสดงถึงลักษณะการใช้งานของนักท่องเที่ยว และข้อมูลที่นักท่องเที่ยวทุกคนเข้าถึงในระหว่างเดินทาง ทั้งนี้ให้นักท่องเที่ยวสามารถนำข้อมูลไปวิเคราะห์และเพิ่มเติมข้อมูลการท่องเที่ยวได้

5. Visitor Customization นักท่องเที่ยวสามารถค้นหาข้อมูลที่ตนมองหาได้ง่าย และเลือกสิ่งที่ตนสนใจเท่านั้น ผ่านการใช้ Search Engine

6. ควรมีระบบที่ง่ายต่อการใช้งาน ประหยัดเวลา การจัดเก็บข้อมูลการเดินทางของนักท่องเที่ยว และในขณะเดียวกันก็มีระบบปกป้องข้อมูลส่วนตัวของเจ้าของข้อมูล คือ นักท่องเที่ยว โดยในการนำข้อมูลสารสนเทศของนักท่องเที่ยวมาใช้นั้น ต้องเป็นการเสนอภาพรวมเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวให้ดีขึ้นเท่านั้น

จากผลการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ทั้งด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และสิ่งแวดล้อมด้านวัฒนธรรม ในภูมิภาคอาเซียน โดยเฉพาะการท่องเที่ยวที่เน้นจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนในพื้นที่ใกล้เคียง ต่อจากนั้นจึงจะนำไปสู่การถ่ายทอดต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติให้มีความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์ที่ลึกซึ้งของความเชื่อทางศาสนา และการเห็นคุณค่าและความน่าหลงใหลของวัฒนธรรมพื้นถิ่นที่ยังไม่ถูกดัดแปลง เพื่อนำเสนอในรูปแบบสื่อสารสนเทศทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ผู้สนใจศึกษาได้นำสารสนเทศเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและศิลปวัฒนธรรมของผู้คนในอาเซียน ไม่ให้สูญหาย นักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศ สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างกว้างขวาง สะดวกและไร้พรมแดน เป็นการตอบสนองความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตในปัจจุบัน รวมทั้งสามารถถ่ายทอดและเรียนรู้และมีความเข้าใจพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น เพื่อที่จะปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม และไม่เข้าไปทำลายแหล่งท่องเที่ยวที่งดงามทรงคุณค่า เพื่อที่จะดำรงรักษาให้สืบทอดต่อเนื่องยาวนานจากชนรุ่นหนึ่งสู่ชนรุ่นต่อไป

(6) สรุปสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน

ปัจจุบันด้วยความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) เป็นนวัตกรรมล่าสุดที่ได้รับความนิยมและสนใจกันมากในปัจจุบัน นับเป็นเทคโนโลยีที่ผสมผสานเอาโลกแห่งความเป็นจริง (Real World) เข้ากับโลกเสมือน (Virtual World) และเป็นการทำงานด้วยระบบ 3 มิติ (3DPaul) ทำให้องค์ประกอบของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และระบบเสมือนจริงมีความสัมพันธ์กับโลกความเป็นจริงมากขึ้น

หลักการทำงานของระบบ AR เป็นการนำเทคโนโลยีมาผสานระหว่างโลกแห่งความเป็นจริงและความเสมือนจริงเข้าด้วยกัน ด้วยการใช้ระบบซอฟต์แวร์และอุปกรณ์เชื่อมต่อต่างๆ เช่น เว็บแคมคอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์อื่นที่เกี่ยวข้องโดยองค์ประกอบของระบบ AR มีดังนี้

1. ตัว Marker (หรือ Markup) ซึ่งเป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ หรือรูปภาพที่กำหนดไว้เป็นตัวเปรียบเทียบกับสิ่งที่เก็บไว้ในฐานข้อมูล (Marker Database)
2. กล้องวิดีโอ กล้องเว็บแคม กล้องโทรศัพท์มือถือ หรือตัวจับ Sensor อื่นๆ เพื่อทำการวิเคราะห์ภาพ (Image Analysis) และวิเคราะห์จาก marker ประเภทอื่นๆ ที่กำหนดไว้ โดยระบบจะทำการคำนวณค่าตำแหน่งเชิง 3 มิติ (Pose Estimation) ของ Marker เทียบกับกล้อง
3. ส่วนแสดงผล อาจเป็นจอภาพคอมพิวเตอร์ หรือจอภาพโทรศัพท์มือถือ หรืออื่นๆ
4. ซอฟต์แวร์หรือส่วนประมวลผลเพื่อสร้างภาพหรือวัตถุแบบสามมิติ กระบวนการสร้างภาพสองมิติจากโมเดล 3 มิติ (3D Rendering) เป็นการเพิ่มข้อมูลเข้าไปในภาพโดยใช้ค่าตำแหน่งเชิง 3 มิติที่คำนวณได้จนได้ภาพหรือข้อมูลซ้อนทับไปบนภาพจริง

ในอนาคต เทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) จะมีบทบาทและมีความสำคัญในสังคมยุคใหม่มากขึ้นในการเสนอข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ ระบบแผนที่นำทาง การสื่อสาร งานธุรกิจการศึกษา และการบันเทิงในลักษณะที่หลากหลายผ่านจอคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์สมัยใหม่ อุปกรณ์เสมือนทุกชนิด และวัตถุ 3D จะปรับการปฏิสัมพันธ์ทั้งรูปร่างและการนำเสนอตามสภาพที่ต้องการ การใช้จอรอบทิศทางเสมือนโฮโลกราฟิกส์เทียมจะมีมากขึ้น และด้วยศักยภาพของเทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) จะทำให้การตลาดมวลชนเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง งานประชาสัมพันธ์หรืองานจรรยาและอื่นๆ ทั้งที่อยู่ห่างไกลก็สามารถสัมผัสได้ เทคโนโลยีผสมผสานความจริงเสมือนเป็นปรากฏการณ์สำคัญของการสื่อสารสมัยใหม่รูปแบบหนึ่ง ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับกิจการต่าง ๆ ของสังคมทั้งการสื่อสาร การแพทย์ การอุตสาหกรรม การบันเทิงและการศึกษา รวมไปถึงการกำหนดทิศทางรูปแบบการท่องเที่ยวและธุรกิจท่องเที่ยว อาทิ การเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวล่องหน้า ซึ่งยังเป็นความจริงอยู่ว่า ความจริงเสมือนนั้นยังไม่สามารถทดแทนการสัมผัสประสบการณ์จากสถานที่จริงได้ ถึงกระนั้น การได้เที่ยวชมสถานที่เสมือนก่อนอาจเป็นแรง

กระตุ้นให้ผู้ชมมีความสนใจสถานที่ท่องเที่ยวมากขึ้น รวมไปถึงด้วยความสามารถของเทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) สามารถมีส่วนในการเสริมแต่งข้อมูลสารสนเทศให้มีความน่าสนใจมากขึ้น แต่ที่จะส่งผลที่ชัดเจนก็คือ เทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) ที่มีผลต่อระบบการจองโรงแรม ร้านอาหาร ระบบขนส่ง รวมไปถึงเส้นทางการเดินทาง เพราะระบบการทำงานของคอมพิวเตอร์กับซอฟต์แวร์ที่สามารถทำให้การผจญภัยระหว่างโลกแห่งความเป็นจริงและโลกเสมือนให้เห็นอย่างกลมกลืนบนจอที่หลากหลายอย่างน่าอัศจรรย์ด้วยการออกแบบเทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) จะมีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสารสนเทศการท่องเที่ยวในอนาคต

5.2 ข้อเสนอแนะการวิจัย

5.2.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัย

(1) การศึกษาวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) นำมาใช้ในการจัดทำระบบสารสนเทศการท่องเที่ยวของประเทศไทยและแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียน

(2) การศึกษาวิจัยข้อมูลเชิงลึกเพื่อการวิเคราะห์และวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไทยและประเทศในภูมิภาคอาเซียน การพัฒนาและส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวในภูมิภาคให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลและสารสนเทศทั้งในภาพรวมและภาพเชิงลึกจำนวนมาก ปัจจุบันข้อมูลที่มีอยู่ค่อนข้างกระจัดกระจาย มาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ขาดการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบ ขาดการบริหารจัดการ และขาดการใช้ประโยชน์ข้อมูลอย่างเต็มที่ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว โดยการนำเทคโนโลยีการจัดเก็บ

5.2.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

(1) การวางแผนงานพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการวางแผนการเดินทาง ระบบการให้บริการข้อมูลแบบครบวงจร และรวดเร็วแบบ Real Time

(2) การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว (Tourism Intelligence Center) เช่น พัฒนาข้อมูลเชิงลึกและงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวของประเทศ พัฒนาระบบเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการวางแผน กำหนดนโยบาย และการบริหารจัดการท่องเที่ยว พัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ภาครับและผู้ประกอบการในการใช้ ICT และ Social Media ในการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการลูกค้า การเข้าถึง และการขยายตลาด

(3) การพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการธุรกิจบริการท่องเที่ยวของภูมิภาคอาเซียนในด้านข้อมูลและข่าวสารการท่องเที่ยว โดยเฉพาะทักษะด้านเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ (ICT)

(4) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวเพื่อปรับปรุงปัญหาในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและการเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยว และเส้นทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว
เส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี 2557. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2557.
- กรมการท่องเที่ยว. แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางประวัติศาสตร์ทาง
วัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, 2558.
- กรมการท่องเที่ยว. สรุปสถานการณ์นักท่องเที่ยว พฤษภาคม 2559. กรุงเทพฯ: กระทรวงการ
ท่องเที่ยวและกีฬา, 2559.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558 – 2560. กรุงเทพฯ:
กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558.
- กาญจนา แสงลัมสุวรรณ, “การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน”, *Executive Journal 1*,
วารสารนักบริหาร มหาวิทยาลัยกรุงเทพ , 2555, 139-146. ข้อมูลออนไลน์ :
[แหล่งข้อมูล]
http://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/oct_dec_12/pdf/aw019.pdf.
- กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร. ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน.
สำนักงานจังหวัดภูเก็ต, 2558.
- กองบรรณาธิการ. “ท่องเที่ยววิถีไทย 2558”. *Tourism Review*. Vol.1 No.1 Jan-Mar 2015.
- จาตุรงค์ โพคะรัตน์ศิริ. “มรดกโลก-มรดกใคร? สุขทุกข์กับการเปลี่ยนกระบวนวิธีคิดด้านท่องเที่ยว
วัฒนธรรม”. *Tourism Journal*. Vol.3 No.1 Jan-Mar 2014.
- จิรา บัวทอง. “ดัชนีชี้วัดของประเทศไทยในฐานะจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยว”. *Tourism
Journal*. Vol.3 No.4. Oct-Dec 2014.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ดัชนีความเชื่อมั่นผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในประเทศไทย ไตรมาส
ที่ 4 ปี 2558. DECEMBER 2015. ข้อมูลออนไลน์ : [แหล่งข้อมูล]
www.thailandtourismcouncil.org
- ชลาวัล วรรณทอง สุพรรณิณี ชะโลธร และจุฑา วิเชียรศิลป์. การจัดการแหล่งท่องเที่ยว ของจังหวัด
บุรีรัมย์ด้วยเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ. *วารสารมนุษยสาร*. ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 (มกราคม –
เมษายน) 2558, 175 – 189.
- ชัชวาล นิธิพิพัฒโกศล. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการท่องเที่ยวบริเวณด้าน
ชายแดนไทย-พม่า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย. *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*.

- บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, 2547.
- เชษฐ ติงสัชชลี. **เจดีย์ในศิลปะพม่า-มอญ พัฒนาการทางด้านรูปแบบตั้งแต่ศิลปะศรีนครถึงศิลปะล้านนา**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2555.
- ทิพวรรณ ปิ่นทองพันธ์. **การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีออนไลน์สำหรับระบบสืบค้นสารสนเทศการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2557.
- บุญทวรรณ วิงวอน และคณะ. **การบูรณาการทุนทางสังคมของแหล่งท่องเที่ยวในการเชื่อมโยงสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดลำปาง**, รายงานวิจัย. การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 3 ณ อาคารสัมมนา 1-2 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช วันที่ 3-4 กันยายน 2556.
- ปรัชญากรณ ไชยคช. “เมืองท่องเที่ยวชายแดนไทย-มาเลเซีย ประตูลู่ AEC”. *Tourism Journal*. Vol.3 No.4. Oct-Dec 2014.
- ภภาพล จันทรวัฒนกุล. **ประวัติศาสตร์และศิลปะพม่า**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2553.
- ภภาพล จันทรวัฒนกุล. **60 วัด 60 วัง และสถานที่สำคัญในพม่า**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2553.
- พรหมเมธ นามทอง. “วิถีไทยทุนทางสังคมและวัฒนธรรม”. *Tourism Review*, (Vol.1 No.1 Jan-Mar 2015).
- เพชรศรี นนท์ศิริ. **ถนนการท่องเที่ยวแห่งอาเซียน: ข้อคิดเห็นเบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558**. ภาควิชาการท่องเที่ยว คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร ข้อมูลออนไลน์:
[แหล่งข้อมูล] www.researchgate.net/.../0c960519f394f55e7100000...
- วไลลักษณ์ น้อยพยัคฆ์. “คุณค่าของประเทศไทยจากการรับรู้ของนักท่องเที่ยวสหราชอาณาจักร”. *Tourism Review*. Vol.1 No.1 Jan-Mar 2015.
- วรมน ทรัพย์ศรีสัญชัย. “ความร่วมมือทางด้านการท่องเที่ยวของภูมิภาคอาเซียน”. *Tourism Journal*. Vol.3 No.3. Jul-Sep 2014.
- วัลลภ ทองอ่อน. **การศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวจากอำเภอแม่สอด จังหวัดตากสู่เมืองมะละแหม่ง สหภาพเมียนมาร์: เส้นทางสายวัฒนธรรม ธรรมชาติและการค้า**. รายงานวิจัย. โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวยั่งยืน ศูนย์ความร่วมมือเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง, 2547.
- เศกสรรค์ ยงวณิชย์. **การศึกษาศักยภาพพื้นที่เพื่อพัฒนาศาสตร์การท่องเที่ยวชายแดนไทย-**

- ลาว: กรมศึกษาจังหวัดหนองคาย และนครหลวงเวียงจันทน์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2549.
- ศิริชัย พงษ์วิชัย บุญเย็น สายแสงทอง และวัชรายุทธ์ โสทธิทัต. การจัดการความรู้การท่องเที่ยวและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อส่งเสริมรายได้ที่ยั่งยืนของจังหวัดชัยนาท **สิงห์บุรี สระแก้ว และสมุทรสาคร ในเขตภาคกลาง**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย, 2555.
- สมาพร คล้ายวิเชียร และคณะ. แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านช้างในอีสานใต้. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2550.
- สถิตย์พงศ์ ขุนทรง. การค้าขายทางทะเลระหว่างเมืองโบราณสมัยทวารวดีกับประเทศจีนและภูมิภาคตะวันออกเฉียงกลาง. **Veridian E-Journal**. ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม 2558, 2525 – 2545.
- สถาบันถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา. **โครงการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่สู่การเป็น AEC**. เชียงใหม่: สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่, 2557.
- สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (องค์การมหาชน). **โครงการเรื่องโอกาสทางเศรษฐกิจและผลกระทบจากเส้นทางน่าน – หลวงพระบาง**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (องค์การมหาชน), 2555.
- สรรค์ดี จันทรวัฒนกุล. 30 ปราสาทขอมในเมืองพระนคร. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2550.
- สุพัตรา กำลังมาก. การพัฒนาโปรแกรมประยุกต์ส่งเสริมการท่องเที่ยวกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเรือท่องเที่ยวเจ้าพระยา บนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสาขาสถาปัตยกรรม สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการออกแบบ คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2555.
- สุรชาติ บำรุงสุข. ทัวร์ปราสาทหิน : ชวนเที่ยว ไม่ชวนทะเลาะ. **Tourism Journal**. (Vol.3 No.2. Apr-Jan 2014).
- สาธิต ทิมวัฒนบรรเทิง ภูธิปนิษฐ์ คงโกคานันท์ และท้าวทอนเพชร ชุตตะวา. การวิจัยศิลปะลายลาวที่ปรากฏอยู่ที่พระธาตุอิงฮัง แขวงสะหวันนะเขต. **วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์**. ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม - เมษายน 2550, 1-10.
- สิบลักษณ์ ธรรมชาติ. อารยธรรมแดนใต้ ตามพรลิงค์ ลังกาสู่กะ ศรีวิชัย และศรีธรรมราชมหานคร (เมืองสิบสองนักษัตร). **Princess of Naradhiwas University Journal**. ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 กันยายน-สิงหาคม 2556, 132 – 141.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. รายงานผลการประชุมประจำปี

2556 ของ สคช. เรื่อง เส้นทางประเทศไทยสู่ประชาคมอาเซียน. ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี 16 กันยายน 2556.

สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว. คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558.

สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว. คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558.

อุทัย ภัทรสุข. การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย, 2554.

ภาคผนวก (ก)

บทความวิจัย

การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา
และวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน

The Information System Development of Buddhist Destination
And Thai Cultural Tourism as the Gateway to ASEAN

พระใบฎีกาเสนต์ ญาณเมธี, ดร.¹

ภัชรบถ ฤทธิไ้ม²

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน ผลการศึกษา พบว่า องค์ความรู้การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม (1) ด้านศาสนบุคคล (2) ศาสนธรรม (3) ด้านศาสนสถานและศาสนวัตถุ (4) ด้านศาสนพิธีและศาสนคดี

จากการศึกษาบทเรียนของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอาเซียน เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมนั้น พบว่า การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่คำนึงถึงการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว การจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก การรักษาความปลอดภัย การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การตลาดเท่านั้น ยังขาดการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้ประสบการณ์แปลกใหม่ เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ชีวิตและความเข้าใจการท่องเที่ยวเชิงลึก เช่น การเปิดหลักสูตรปฏิบัติธรรมระยะสั้นแก่ชาวต่างประเทศ หรือการท่องเที่ยวที่เน้นการดำรงชีวิตประจำวันในแบบวิถีพุทธหรือวิถีชาวบ้าน เพื่อช่วยปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ ดังนั้น การจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอาเซียน ควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ การสร้างจิตสำนึกต่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถแบ่งกลุ่มได้ 4 กลุ่ม คือ

¹ ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

² นักวิจัย สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

(1) แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมปราสาทหิน แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมปราสาทหินแบบพระพุทธศาสนา มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 6 แห่ง ครอบคลุม 3 ประเทศ คือ ประเทศมาเลเซีย ประเทศอินโดนีเซีย และประเทศลาว ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับปราสาทหินในประเทศไทยทางภาคอีสานได้ โดยเชื่อมโยงกับเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้

(2) แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมพระธาตุเจดีย์ แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมพระธาตุเจดีย์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 8 แห่ง ครอบคลุม 2 ประเทศ คือ ประเทศไทย และประเทศลาว ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับเขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา และอารยธรรมอีสานเหนือ รวมทั้งเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน ผ่านจิตสำนึกร่วมกันทางวัฒนธรรมในภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวสักการะพระธาตุเจดีย์

(3) แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมมหาเจดีย์ แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมมหาเจดีย์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 3 แห่ง ครอบคลุม 2 ประเทศ คือ ประเทศไทย และประเทศเมียนมาร์ ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับเขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง ผ่านจิตสำนึกร่วมกันทางวัฒนธรรมในภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวสักการะมหาเจดีย์

(4) แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 2 แห่ง ครอบคลุม 2 ประเทศ คือ ประเทศไทย และประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน ผ่านจิตสำนึกร่วมกันทางวัฒนธรรมในภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวสักการะพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์

จากการศึกษาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน พบว่า ปัจจุบันการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง และเป็นโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เนื่องจากนักท่องเที่ยวนิยมใช้บริการซื้อขายผ่านทางระบบออนไลน์ ด้วยจุดดึงดูดที่สำคัญคือ ความสามารถในการค้นหาข้อมูลและจัดหาสินค้าและการบริการทุกประเภทได้ในครั้งเดียว มีเนื้อหาข้อมูลที่ละเอียดและการเข้าถึงระบบการจองของบริษัทนำเที่ยวที่หลากหลาย ดังนั้น ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวที่ดี ควรมีคุณสมบัติดังนี้

1. สามารถทำให้เข้าถึงได้โดยผ่านเครื่องมือสื่อสารที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต
2. นักท่องเที่ยวสามารถแสดงความคิดเห็นเพื่อพัฒนา ปรับปรุง และแก้ไขข้อมูลได้ง่าย รวมไปถึงการเพิ่มเติมเนื้อหาสาระต่างๆ ได้เอง เช่น โรงแรม ที่พัก ร้านอาหาร การเดินทาง และแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจบริเวณใกล้เคียง
3. สามารถให้บริการได้ตลอด 24 ชั่วโมง ไม่มีข้อจำกัดด้านความแตกต่างของเวลา สามารถสั่งจองห้องพัก ร้านอาหาร และการเดินทางได้ตลอดเวลา

4. ควรมีระบบการเก็บและกรองข้อมูลให้นักท่องเที่ยวแบบ Real-time โดยข้อมูลที่จัดเก็บจะแสดงถึงลักษณะการใช้งานของนักท่องเที่ยว

5. Visitor Customization นักท่องเที่ยวสามารถค้นหาข้อมูลที่ตนมองหาได้ง่าย และเลือกสิ่งที่น่าสนใจเท่านั้น ผ่านการใช้ Search Engine

6. ควรมีระบบที่ง่ายต่อการใช้งาน ประหยัดเวลา มีระบบปกป้องข้อมูลส่วนตัวของนักท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่า ในปัจจุบัน ได้มีการพัฒนาเทคโนโลยี Augmented Reality (AR) เพื่อผสมผสานเอาโลกแห่งความเป็นจริง (Real World) เข้ากับโลกเสมือน (Virtual World) และเป็นการทำงานด้วยระบบ 3 มิติ (3DPaul) ซึ่งในอนาคต เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) จะมีบทบาทสำคัญในการนำเสนอข้อมูล สารสนเทศ ระบบแผนที่นำทาง การสื่อสาร การศึกษา และการบันเทิงในลักษณะที่หลากหลายผ่านจอคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์สมัยใหม่ และด้วยศักยภาพของเทคโนโลยี Augmented Reality (AR) จะทำให้รูปแบบการท่องเที่ยวและธุรกิจท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไป อาทิ การเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวล่วงหน้าจะเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้ชมมีความสนใจสถานที่ท่องเที่ยวมากขึ้น และเทคโนโลยี Augmented Reality (AR) นี้จะช่วยเสริมเติมแต่งข้อมูลสารสนเทศให้มีความน่าสนใจมากขึ้น รวมทั้งส่งผลต่อระบบการจองโรงแรม ร้านอาหาร ระบบขนส่ง รวมไปถึงเส้นทางการเดินทางในอนาคต

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม, ฐานข้อมูลสารสนเทศ, ประชาคมอาเซียน

Abstract

The research entitled ‘The Information System Development of Buddhist Destination and Thai Cultural Tourism as the Gateway to ASEAN’ and its study were found that the knowledge of tourism concerning Buddhism and culture divided into 4 areas viz. 1) religious man, 2) religious doctrine, 3) religious place or religious object and 4) religious rite or religious essence.

According to the study of the tourism management on Buddhism and culture in Asian to promote the cultural consciousness, it was found that the tourism management was mostly focused on the conservation and the utilization of the tourist attraction. In addition, it was focused on the construction of the facilities, security, the rout of tourist attraction and marketing. It still lack of the development and promotion of tourism that give opportunities for visitors to learn the new experiences for the deep understanding of tourism. It should open the

short course of meditation practice for the foreigners or to experience the way of the Buddhist style in order to improve and promote the quality of those communities that the tourist attractions were located. Therefore, the tourism management on Buddhism and culture in Asian, it should be consisted with 3 key elements as follows: – 1) creating the cultural and environmental consciousness, 2) the satisfaction of tourists and 3) the participation of the community.

1) The Buddhist civilization of castle rocks, there are 6 places of tourist attractions within three countries – Malaysia, Indonesia and Lao. The routes can be connected to the castle rocks in the Lower Northeastern of Thailand, which is in the area of tourism development.

2) The civilization of Stupas or pagodas, there are eight tourist attractions that are covered two countries – Thailand and Lao. The routes can be connected to the tourism development zone of the Chao Phraya River lifestyle in the central Thailand, the Lanna tourism development zone and the northeastern which included the Andaman tourism development zone. The tourists can travel and share through the cultural awareness of respecting the pagodas and stupas.

3) The tourist t attraction of the Great Pagoda, there are 3 Great Pagodas or Maha Cetiya within two countries – Thailand and Myanmar. The route can be connected to the tourism development zone of the Chaophraya River lifestyle in the central Thailand. The tourists can travel and share their spirits through the cultural awareness of respecting the Maha Cetiya – the Great Pagoda.

4) The holy Buddha images: the tourist attraction is found in two countries – Thailand and Malaysia which is connected to the Andaman tourism development. The tourists can share their spirits through the cultural awareness of respecting the Buddha images.

From the study, it was found that the of tourist information system of Buddhism and culture in ASEAN Community is growing steadily. It shows the opportunities for tourism and the tourists generally prefer ordering the tour through the online system. They can search information on tourist attractions and services at one time. Therefore, the convenient tourist information should be consisted the qualities as follow:-

1) Able to access via an Internet communication tool,

2) Able to leave the comments for the further development and easy to add or edit an information such as hotel, guesthouse, restaurant, transportation and the tourist attraction nearby,

3) Available 24 hours a day – there should not have the limit of time zone and the visitors can book rooms and restaurants etc.

4) There should be a system to collect and filter the information to travelers.

5) Visitors can easily find the information through the Search Engine and

6) There should be a system that is easy to use, saves time and protects personal information of travelers.

It can be seen that, at present, has developed a technology called Augmented Reality (AR) to blend the real world to the virtual world with the three dimensional working systems (3DPaul). In the near future, the Augmented Reality Technology will play the important role in the information, navigation, communication, education and entertainment in a variety of screens, computers and modern phones. In addition, the potential of this technology - Augmented Reality (AR) will change the tourism industries, including a sightseeing tour in advance to motivate the audience to have a more attractive tourist destination. The Augmented Reality (AR) is enhancing additive information to be more interesting that will be impacted on the hotel booking system, restaurants, transport systems, including the route in the future.

Keywords: Buddhist and cultural tourism, Information System, ASEAN community

บทนำ

จากการวิเคราะห์เบื้องต้นของ ASEAN NTOs พบว่า ประเทศไทยยังมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวอีกหลายประการที่เห็นว่า มีความน่าดึงดูดใจน้อยกว่าประเทศเพื่อนบ้าน เช่น การเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงศาสนา การท่องเที่ยวเชิงการศึกษา การท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย และการเป็นประตูหรือเป็นศูนย์กลางการเดินทาง (Gateway/Hubs) ของอาเซียน ซึ่งประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศเดียวในภูมิภาค ที่คณะกรรมการพิจารณาว่ามีศักยภาพเพียงพอกับการเป็นศูนย์กลางหรือประตูสู่อาเซียน ทั้งนี้ อาจเนื่องจากความพร้อมของการคมนาคมทั้งทางอากาศ โดยมีสนามบินขงยี่ที่ทันสมัย และทางน้ำ คือมีท่าเรือขนาดใหญ่ได้มาตรฐานระดับสากล และระบบการจัดการที่เอื้ออำนวยต่อการเป็นศูนย์กลางการเดินทางขนส่ง ในขณะที่

ประเทศไทยประกาศเจตนารมณ์การเป็นศูนย์กลางการบินและการท่องเที่ยวแห่งอาเซียน กลับไม่ได้รับการพิจารณาให้มีศักยภาพในการเป็นศูนย์กลางจาก ASEAN NTOs ถึงแม้ ASEAN NTOs จะให้ความเห็นว่าประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศเดียวในภูมิภาคที่สามารถเป็นศูนย์กลางและประตูภูมิภาค หากแต่ประเทศไทยมีข้อได้เปรียบด้านความหลากหลายของทรัพยากรและกิจกรรมการท่องเที่ยว ในขณะที่โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกได้มาตรฐานและเพียงพอกับการใช้งาน ทำให้ประเทศไทยยังอยู่ในความรับรู้ของนักเดินทางในฐานะประตูสู่อินโดจีน ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ยังทำให้ประเทศไทยเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญของการเดินทางในภูมิภาค ที่เชื่อมโยงได้ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ สามารถตอบสนองความต้องการของนักเดินทางทุกประเภท ทำให้ประเทศไทยมีโอกาสการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่สำคัญของภูมิภาค

อย่างไรก็ตาม การเดินทางท่องเที่ยวด้วยการใช้สื่อประชาสัมพันธ์มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยว ดังเช่นที่ประเทศไทยได้ใช้สื่อสารมวลชนในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จมาแล้ว แต่ในปัจจุบันการท่องเที่ยวได้ใช้สื่อสารสนเทศ ซึ่งมีความสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น เนื่องจากมีเว็บไซต์ที่นำเสนอข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวอยู่มากมาย เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม แต่โดยส่วนใหญ่แล้วเว็บไซต์ต่างๆ จะมีการนำเสนอข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวและบริการ โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ วัดวาอาราม และศาสนสถานสำคัญทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย รวมทั้งในประชาคมอาเซียนยังมิมีฐานข้อมูลไม่เพียงพอ และมีการนำเสนออย่างกระจัดกระจาย ไม่เป็นระบบ และไม่มีจุดเชื่อมโยงของเส้นทางการเดินทาง ทำให้นักท่องเที่ยวนอกจากจะขาดข้อมูลในการตัดสินใจท่องเที่ยวแล้ว ยังขาดข้อมูลพื้นฐานสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยวด้วย รวมไปถึงข้อมูลการเดินทางและแผนที่ที่แสดงเส้นทางการเดินทางจากจุดต้นทางไปยังจุดหมายปลายทางที่สนใจ และสถานที่ที่น่าสนใจที่อยู่ระหว่างเส้นทางการเดินทางนั้น อันน่าจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนการเดินทางให้ตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

จากข้อมูลดังกล่าว คณะผู้วิจัย จึงมีความสนใจศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในอาเซียนโดยผ่านแนวคิด ความเชื่อและวิถีปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ จากประวัติศาสตร์ร่วมของอาเซียน และสนใจที่จะพัฒนาองค์ความรู้ด้านสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอาเซียน รวมทั้งการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน และทำการเชื่อมโยงข้อมูลของแต่ละระบบงานเข้าด้วยกันเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันได้ระหว่างนักท่องเที่ยว ฉะนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่ออาเซียน โดยเน้นเป้าหมายไปที่เส้นทางตามประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในอาเซียน วิถีปฏิบัติทาง

พระพุทธศาสนาเพื่ออธิบายคุณค่าของศาสนากับการเรียนรู้ ทั้งนี้ เพื่อสื่อความหมายของการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน
2. เพื่อรวบรวมและพัฒนาการจัดการองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน
3. เพื่อถอดบทเรียนและเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมต้นแบบของการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน
4. เพื่อการพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสานทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ โดยมีวิธีการศึกษาใน 2 ลักษณะ ได้แก่

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร เพื่อสำรวจข้อมูลเชิงเอกสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมและข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมร่วมของอาเซียนที่นักท่องเที่ยวควรรู้ ข้อมูลด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน ข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับความต้องการ ความคาดหวังด้านข้อมูลและองค์ความรู้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน การจัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเพื่อการจัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน เพื่อพัฒนารูปแบบการใช้งานระบบสารสนเทศเบื้องต้น เป็นลักษณะการนำเสนอข้อมูลผ่านเว็บไซต์ รวบรวมข้อมูลสารสนเทศข้อมูล (Wireframe) ด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน โดยการรวบรวมและถอดบทเรียนและเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมต้นแบบของการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียนที่สามารถส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน และระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน

2. การสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ในการสัมภาษณ์ได้แผนงานวิจัย ประกอบด้วย ตัวแทนพระสงฆ์ในภูมิภาคอาเซียน ตัวแทนนักคุุเทศก์ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว นักวิชาการด้านการประชาสัมพันธ์และสื่อสารสาธารณะ ตลอดจนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับพัฒนาการจัดการองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับพัฒนาการจัดการองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน ข้อมูลด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน เพื่อพัฒนารูปแบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน

วรรณกรรมปริทัศน์

1. แนวคิดการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ในยุคสังคมข้อมูลข่าวสาร ทำให้โลกแคบลงคนในโลกสามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างไร้ขีดจำกัดด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ เช่น อินเทอร์เน็ต มือถือ เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันถือเป็นช่องทางสำคัญในการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ติดต่อสื่อสาร หรือข้อเสนอแนะระหว่างองค์กร บริษัท และประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ทำให้การประชาสัมพันธ์ขององค์กรสถาบัน สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะสามารถเข้าถึงประชาชนที่เกี่ยวข้องได้ทุกที่ ทุกเวลา สามารถให้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างครบถ้วน สิ่งดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงวิธีการสื่อสารแบบเดิมไปอย่างสิ้นเชิง โดยการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มาใช้ในงานประชาสัมพันธ์ มีการใช้ประโยชน์อิเล็กทรอนิกส์ หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) แทนการใช้จดหมายหรือการส่งโทรสาร (fax) และโทรศัพท์เคลื่อนที่ มีการใช้หนังสือพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ แทนหนังสือพิมพ์ มีการสนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่สามารถเห็นหน้าผู้รับผู้ส่งทั้งในอินเทอร์เน็ตด้วยโปรแกรมเฉพาะเช่น Skype หรือด้วยโทรศัพท์มือถือระบบ 3G/4G มีการเผยแพร่ข้อมูลองค์การสถาบันผ่านทางเว็บไซต์ (Website) เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) ทั้งภาพ เสียง และสื่อผสม (multimedia) รวมทั้งสามารถปฏิสัมพันธ์กับประชาชนที่เกี่ยวข้อง และอื่นๆ อีกมากมาย

นอกจากนี้ในปัจจุบัน งานประชาสัมพันธ์ได้นำเอาระบบคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้มากขึ้น เพื่อจัดทำเป็นสื่อในลักษณะของสื่อผสม (Multimedia) หรือการนำเอาอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ เพื่อความสะดวกรวดเร็ว โดยจัดได้ว่าเป็นสื่ออีกประเภทหนึ่งที่เรียกว่า สื่อสมัยใหม่ (Modern Media) นิยมใช้กันในยุคสังคมข่าวสาร หรือยุคสารสนเทศ (Information Age) เช่น ดาวเทียม (Satellite) อินเทอร์เน็ต (Internet) ซึ่งการประชาสัมพันธ์ที่จัดทำขึ้นบนอินเทอร์เน็ต ซึ่งถือว่าเป็นสื่อสมัยใหม่ที่นำมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

เช่นเดียวกับสื่ออื่นๆ อินเทอร์เน็ตที่ใช้ทำการประชาสัมพันธ์ส่วนใหญ่ผ่านทาง E-mail เว็บไซต์ หรือสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)

ข้อได้เปรียบของการประชาสัมพันธ์ด้วยอินเทอร์เน็ตคือการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้กว้างไกลโดยเฉพาะสื่ออินเทอร์เน็ตนำมาใช้ประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์ทางการตลาดได้ดีเนื่องจาก สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในระดับสากล โดยไม่จำกัดกลุ่มและถิ่นที่อยู่ของผู้รับสาร สามารถเผยแพร่กระจายได้ทั่วโลก สามารถสร้างกระบวนการปฏิสัมพันธ์ในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังเข้าถึงได้ตลอดเวลา เป็นสื่อที่สามารถเปิดรับข่าวสารได้ตลอด 24 ชั่วโมง สามารถให้ข่าวสารข้อมูลได้มากกว่าสื่อชนิดอื่นๆ ทั้งรูปข้อความภาพและเสียง และยังใช้งบประมาณที่น้อยกว่า

ปัจจุบันการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตไม่ใช่มีเพียงแต่คอมพิวเตอร์เท่านั้น แต่ยังสามารถใช้อุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่ เช่น สมาร์ทโฟน (Smart Phone) หรือแท็บเล็ต (Tablet) ในการใช้งานอินเทอร์เน็ตได้ด้วย นอกจากนี้จำนวนผู้ใช้สมาร์ทโฟนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยพบว่าการเปิดเว็บไซต์ผ่านสมาร์ทโฟนคิดเป็น 17 % ในปี 2013 เพิ่มขึ้นจากปี 2012 ประมาณ 6%

จากแนวโน้มในการเข้าใช้งานอินเทอร์เน็ตดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจำเป็นที่จะต้องคำนึงการแสดงผลข้อมูลบนอุปกรณ์สมาร์ทโฟนเหล่านี้ด้วย แต่เนื่องจากสมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ตนั้น มีความหลากหลายในเรื่องของขนาดของจอแสดงผล ซึ่งเป็นอุปสรรคที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาระบบเว็บไซต์ หรือแอปพลิเคชันให้สามารถแสดงผลข้อมูลได้เหมาะสมกับขนาดของหน้าจอแสดงผล ซึ่งในปัจจุบันนักพัฒนาระบบเว็บไซต์ได้คิดค้นการออกแบบการแสดงผลที่มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับการแสดงผลข้อมูลได้อย่างเหมาะสมกับขนาดของหน้าจอ เรียกว่า Responsive Design เป็นเทคนิคการออกแบบและพัฒนาการแสดงผลให้เหมาะกับอุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่แต่ก็ยังสามารถแสดงผลได้บนคอมพิวเตอร์ทั่วไปได้ เช่น การปรับเปลี่ยนขนาดตัวอักษร หรือปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดวางให้เหมาะสมกับการแสดงผลในแนวแคบ และรองรับการสัมผัสด้วยนิ้วมือได้ดีกว่า (โครงการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่สู่การเป็น AEC, 2557, น.5 – 6)

แนวทางในการแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยวกระแสหลักที่กำลังประสบอยู่ในปัจจุบัน เพื่อเป็นนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาอุตสาหการท่องเที่ยว คือ การพัฒนาการเก็บบันทึกตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวด้วยระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก (Global Positioning System: GPS) จัดทำฐานข้อมูลและแผนที่ และจัดรูปแบบและวิเคราะห์เส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนด้วยระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ และสามารถเสนอเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไปที่สนใจได้

2. แนวคิดสารสนเทศด้านการตลาดท่องเที่ยวในอาเซียน

การรวมกลุ่มของประเทศในอาเซียนเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อนำอาเซียนไปสู่การเป็นตลาดและฐานการผลิตร่วมกัน (Single Market and Production Base) ภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือเป็นภาคบริการหนึ่งที่มีการเปิดการค้าเสรีอย่างเต็มรูปแบบในปี 2558 ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีศักยภาพสูงในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว ประเทศไทยมีจุดแข็งด้านทำเลที่ตั้งความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการให้บริการที่สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ซึ่งมีการคาดการณ์ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติของกลุ่มประเทศอาเซียนจะเพิ่มขึ้นอีก 25% ในปี 2015 (ประมาณ 86,700,000 คน) (Turner and Witt, 2008) ทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยวของภาครัฐ อาทิเช่น กรมการท่องเที่ยว สมาคมเทคโนโลยีการท่องเที่ยว (Tourism Technology Association: TTA) ซึ่งเป็นองค์กรที่ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีมาใช้ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้ร่วมมือกับสมาคมการท่องเที่ยวอาเซียน (ASEAN Tourism Association: ASEANTA) มีแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไทยเพื่อรองรับการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาให้บริการ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ มีการทำการท่องเที่ยวอิเล็กทรอนิกส์ผ่านอินเทอร์เน็ตมากขึ้น (Electronic tourism: E-tourism) นอกจากนี้ การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (UNCTAD, 2005) ได้ผลักดันประเทศที่กำลังพัฒนาที่มีรายได้หลักจากการท่องเที่ยวว่าให้แสวงหาประโยชน์จากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการดำเนินงานและบริการลูกค้า เพื่อสร้างรายได้และลดค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตที่มีความสามารถในการค้นหาและให้ข้อมูล สร้างเครือข่ายและติดต่อกับสังคมโลก ความสามารถดังกล่าวนี้ถือเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่ง เพราะอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงอย่างสูงกับข้อมูลและการให้บริการจำนวนมาก ซึ่งสามารถส่งผ่านไปถึงลูกค้าได้ในรูปแบบของดิจิทัลได้ (Buhalis and Law, 2008) การใช้เทคโนโลยีและเครือข่ายสารสนเทศให้เกิดคุณค่าในธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่สำคัญในยุคดิจิทัลที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ (Aldebert et al. 2011)

การพัฒนาด้านตลาดการท่องเที่ยวในปัจจุบันกำลังเข้าสู่ยุคการ 3.0 ซึ่งเป็นยุคของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการในการท่องเที่ยว โดยเน้นให้ความสำคัญกับผู้บริโภคหรือลูกค้าเพิ่มมากขึ้น และมีการผสมผสานเทคโนโลยีด้านการสื่อสารที่มีรูปแบบที่ทันสมัย โดยเฉพาะในรูปแบบของสังคมออนไลน์จำนวนมาก ซึ่งการพัฒนาในรูปแบบทางการตลาดได้มีการพัฒนาตั้งแต่การตลาด 1.0 จนถึงการตลาด 3.0 โดยรายละเอียดของรูปแบบการตลาดมีดังนี้

การตลาด 1.0 เป็นยุคที่การตลาดมุ่งเน้นสินค้าเป็นหลัก (The Product Centric Era) เป็นการตลาดที่ให้ความสำคัญกับตัวสินค้า โดยมุ่งเน้นการลดต้นทุนการผลิตสินค้า และกำหนดราคาขายให้ต่ำ เพื่อให้ได้ปริมาณการขายเป็นจำนวนมาก และเน้นการสื่อสารแบบมวลชน ที่มีกลุ่มเป้าหมายจำนวนมาก เช่น โทรทัศน์ วิทยุ แผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์ เว็บไซต์ เป็นต้น

การตลาด 2.0 เป็นยุคที่การตลาดที่มุ่งเน้นผู้บริโภค (The Customer-Oriented Era) เป็นการตลาดที่ให้ความสำคัญกับความหลากหลายของความต้องการของผู้บริโภค ทำให้เกิดเป็นสินค้าหรือบริการให้เลือกเป็นจำนวนมาก แต่การตลาด 2.0 นี้ ผู้บริโภคจะเป็นเพียงผู้รับสาร โดยไม่สามารถแสดงความคิดเห็นโต้ตอบได้ ซึ่งเป็นลักษณะของสื่อสารทางเดียว (One-Way Communication) แต่จะมุ่งเน้นการสื่อสารเฉพาะกลุ่มมากขึ้น เช่น โทรศัพท์ วิทยุ แผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์ เว็บไซต์ เป็นต้น

การตลาด 3.0 เป็นยุคการตลาดที่มุ่งเน้นการขับเคลื่อนด้วยค่านิยม (The Values-Driven Era) เป็นการตลาดที่ไม่ได้มองผู้บริโภคเป็นผู้รับสารทางการตลาดอย่างเดียว แต่มองในฐานะที่เป็นมนุษย์ที่มีความคิดจิตใจ และจิตวิญญาณ ซึ่งสามารถแสดงออกถึงความคิดเห็น และทำให้เกิดการสื่อสารสองทาง (Two-Way Communication) โดยแสดงความคิดเห็นของตนเองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสินค้าหรือบริการ เพื่อให้สินค้าและบริการนั้น ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคให้ดียิ่งขึ้น

การดำเนินการด้านการตลาดของประเทศในภูมิภาคอาเซียนนั้น พบว่ามีการใช้รูปแบบการตลาดทั้ง 3 รูปแบบ ซึ่งการตลาด 3.0 จะเป็นการมุ่งเน้นการใช้สื่อประชาสัมพันธ์แบบสองทิศทาง และใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ เพื่อรับฟังความคิดเห็นต่างๆ แล้วนำมาพัฒนาและปรับปรุงสินค้าและบริการให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวมากที่สุด

รูปแบบการตลาดของแต่ละประเทศในภูมิภาคอาเซียน ส่วนใหญ่เริ่มมีการพัฒนารูปแบบการตลาดอย่างต่อเนื่อง โดยประเทศที่ได้มีการใช้รูปแบบการตลาด 3.0 ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ อินโดนีเซีย และไทย ซึ่งประเทศสิงคโปร์นั้นมุ่งเน้นการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวโดยเพิ่มโอกาสด้านการสื่อสารแบบดิจิทัล และสังคมออนไลน์ การพัฒนาตราสินค้าด้านการท่องเที่ยวเพื่อช่วยลดขั้นตอนการโฆษณา ส่วนประเทศอินโดนีเซียนั้นมุ่งเน้นการเชื่อมโยงกับสื่อสังคมออนไลน์ที่ครอบคลุม เช่น ประชาสัมพันธ์ผ่าน Facebook Google Twitter Blog และ Youtube

รูปแบบการตลาดของประเทศมาเลเซีย และกัมพูชานั้นเริ่มมีการพัฒนาจากรูปแบบ 2.0 เป็นรูปแบบการตลาด 3.0 แล้ว แต่ยังคงเน้นไปทางการตลาด 2.0 อยู่ โดยประเทศมาเลเซียเน้นการประชาสัมพันธ์ในประเทศใหม่ๆ ได้แก่ กลุ่มประเทศอินโดจีน กลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช (Commonwealth of Independent States) เช่น ประเทศรัสเซีย อาร์เมเนีย เป็นต้น และประเทศอิหร่าน โดยกระตุ้นการรับรู้ของชาวต่างชาติต่อภาพลักษณ์การท่องเที่ยวมาเลเซียอย่างต่อเนื่อง ภายใต้ชื่อ “Malaysia Truly Asia” ส่วนประเทศฟิลิปปินส์ก็ใช้รูปแบบการตลาด 2.0 เช่นเดียวกัน สำหรับประเทศที่ใช้การตลาด 1.0 ซึ่งมุ่งเน้นการขายสินค้าและบริการการท่องเที่ยวได้แก่ ประเทศเวียดนาม ลาว พม่า และบรูไน โดยประเทศเวียดนามนั้นประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ที่แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวและเทศกาลท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และจัดตั้งสถานีวิทยุส่วนกระจายเสียงต่างประเทศออนไลน์ เพื่อแจ้งข่าวสารการท่องเที่ยวรวมถึงการเผยแพร่ศิลปะ

วัฒนธรรม และสอนภาษาเวียดนาม เป็นต้น (โครงการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัด เชียงใหม่สู่การเป็น AEC, 2557, น. 5 – 7)

ผลการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นเนื้อหาการวิจัยที่สำคัญตามแผนงานโครงการดังนี้ การสำรวจข้อมูลเชิงเอกสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมร่วมของอาเซียนที่นักท่องเที่ยวควรรู้ การสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับความต้องการ ความคาดหวังด้านข้อมูลและองค์ความรู้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน การวิเคราะห์ข้อมูลการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในอาเซียน รวบรวมการจัดการองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน จัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน การนำเสนอรูปแบบการใช้งานระบบสารสนเทศเบื้องต้น เป็นลักษณะการนำเสนอข้อมูลผ่านเว็บไซต์รวบรวมข้อมูลสารสนเทศข้อมูล (Wireframe) ด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน ถอดบทเรียนและเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมต้นแบบของการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน และจัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน

คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การศึกษาเป็นกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน 6 ประเทศ คือ

- 1) ประเทศกัมพูชา กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ ปราสาทนครพนั ปราสาทบายน ซึ่งเป็นกลุ่มปราสาทพระพุทธศานานิกายมหายานในเขตจังหวัดเสียมเรียบ
- 2) ประเทศลาว กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ปราสาทวัดภู พระธาตุหลวง พระธาตุอิงฮัง ซึ่งอยู่ในเขตเวียงจันทน์และแขวงจำปาสัก
- 3) ประเทศเมียร์มาร์ กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ มหาเจดีย์ชเวดากอง เขตกรุงย่างกุ้ง และวัดมหาหมัณนี ในเขตมัณฑเลย์

4) ประเทศมาเลเซีย กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ วัดไชยมงคลาราม รัฐปีนัง และแหล่งโบราณคดีบูจิงวัลเลย์ รัฐเคดะห์

5) ประเทศอินโดนีเซีย กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ เจดีย์บุโรพุทโธ และจันทิเมนดุต ที่ตั้งอยู่ในเขตตอนกลางของเกาะชวา เมืองยอกยาคาร์ตา

6) ประเทศไทย กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 4 ภูมิภาค แห่ง ได้แก่ (1) ภาคกลาง ประกอบด้วย วัดพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม วัดใหญ่ชัยมงคล อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (2) ภาคเหนือ ประกอบด้วย วัดพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ วัดพระธาตุช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ (3) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม วัดพระธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร (4) ภาคใต้ ประกอบด้วยวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

จากผลการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) และการประชุมสัมมนาในเชิงวิชาการ เพื่อเป็นการสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษาทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ (English Program) ในฐานะตัวแทนของประชาชนของแต่ละประเทศในอาเซียน ได้แก่ สหภาพเมียนมาร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศกัมพูชา ประเทศเวียดนาม เป็นต้น ภายใต้การดำเนินงานของโครงการสนทนาร่วมกับพระ (Monk Chat) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ โดยเป็นการนำบทสนทนาระหว่างกลุ่มชาวต่างประเทศที่เดินเข้ามาเยี่ยมเยือน มัคคุเทศก์ ผู้ประกอบการท่องเที่ยวภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของภาครัฐ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มาวิเคราะห์เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว การเพิ่มพูนความรู้ การสร้างอัตลักษณ์ เส้นทางท่องเที่ยว และการเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศาสนาในประชาคมอาเซียน ในชื่อหัวข้อว่า “Question & Answers on Buddhism” สามารถสรุปองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็น 4 ด้าน คือ

- 1) องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมด้านศาสนบุคคล
- 2) องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมด้านศาสนธรรม
- 3) องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมด้านศาสนสถานและศาสนวัตถุ

4) องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมด้านศาสนพิธีและศาสนคดี

บทเรียนสำคัญของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของวัด หรือโบราณสถานต้นแบบในอาเซียน เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมนั้น ที่ผ่านมา การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่คำนึงถึงการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว เช่น โบราณสถาน ศาสนสถาน สิ่งก่อสร้างวัตถุโบราณ องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์รวมถึงการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวทั้งด้านสิ่งแวดล้อม ความสะอาด การรักษาความปลอดภัย การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การตลาด และนักท่องเที่ยวเท่านั้น ยังขาดการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์การเรียนรู้ประสบการณ์ความแปลกใหม่ตลอดเวลาการเดินทาง เพื่อช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ชีวิตในด้านต่างๆ และเข้าใจสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่ไปเยือนดีขึ้น เช่น การเปิดหลักสูตรปฏิบัติธรรมระยะสั้นแก่ชาวต่างประเทศ หรือการท่องเที่ยวที่เน้นการดำรงชีวิตประจำวันในแบบวิถีพุทธหรือวิถีชาวบ้าน การเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีคุณค่านี้แก่นักท่องเที่ยวเป็นการพัฒนาจิตสำนึกและความเข้าใจของนักท่องเที่ยวในการทำคุณประโยชน์ให้แก่ตนเองและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่น่าสนใจของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมที่ปรากฏในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เพื่อเปิดโอกาสให้มีการศึกษาเรียนรู้และสร้างความพึงพอใจเกี่ยวกับความหลากหลายและวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของกลุ่มชน ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มจิตสำนึกร่วมที่มีต่อวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน

การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของวัด หรือโบราณสถานต้นแบบในอาเซียน ควรมีองค์ประกอบสำคัญที่ 3 ประการ คือ การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หากปัจจัยข้างต้นได้รับผลกระทบกระเทือนจากการใช้ประโยชน์ในรูปแบบใดก็ตาม โอกาสที่จะเกิดความเสื่อมโทรมหรือถูกทำลายจนด้อยคุณค่าไปก็มีอยู่สูง

1. การให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว พร้อมทั้งการสร้างจิตสำนึกในการปกป้องรักษาวัฒนธรรมระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งจำเป็น รวมถึงการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ให้กับประชาชนในท้องถิ่นภาคี และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดูแลรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวนั้นด้วย วิธีการสร้างจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์สำหรับการท่องเที่ยวที่นิยมใช้กันโดยทั่วไป ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวร่วมกัน การจัดทำแผนงานด้านการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ ประกอบด้วย แผนการเงิน บุคลากร การบริหารจัดการด้านสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่นักท่องเที่ยว การจัดทำโปรแกรมสื่อความหมายวัฒนธรรม เช่น การจัดตั้งศูนย์สื่อความหมายวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ศูนย์บริการข้อมูล ที่พัก ลานจอดรถ ห้องสุขา การให้บริการสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ สื่อสารโทรคมนาคม ร้านอาหาร ร้าน

ขายของ การดูแลในด้านรักษาความสะอาด ป้ายบอกเส้นทาง ขนส่งสาธารณะ การรักษาความปลอดภัย รวมไปถึง การสร้างช่องทางการสื่อสารทั้งที่เป็นของส่วนราชการ สื่อมวลชน และสื่อสังคมออนไลน์ที่หลากหลาย การจัด เอกสารสิ่งพิมพ์ที่จำเป็นต่อการศึกษาเรียนรู้ การจัดนิทรรศการ/แผ่นป้ายบรรยายตามจุดท่องเที่ยวต่างๆ การจัดทำ เส้นทางเดิน รวมถึงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์และเจ้าหน้าที่ให้สามารถชี้แนะและอธิบายเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่ถูกต้อง ให้กับนักท่องเที่ยว

2. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับ วัฒนธรรมในลักษณะต่างๆ ทั้งสภาพภูมิทัศน์ สถาปัตยกรรม จิตรกรรม และศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนความรู้ที่ลุ่ม ลึกของศาสนาความเชื่อของคนพื้นถิ่นที่น่าหลงใหลและท้าทายภูมิปัญญาที่ลึกซึ้งของศาสนา นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จึง ต้องการการแสวงหาประสบการณ์และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมในแง่มุมต่างๆ ทั้งในระดับกว้างและ ระดับลึกซึ้ง ซึ่งเป็นเสมือนการเพิ่มพูนประสบการณ์และได้รับความพึงพอใจในการท่องเที่ยว

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของ ชุมชนท้องถิ่นในระยะยาว และขณะเดียวกันการท่องเที่ยวมีผลต่อการคงอยู่ของวัฒนธรรมด้วย ดังนั้นการเปิด โอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวจะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้ง ทางตรงและทางอ้อม และทำให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ลดปัญหาการ เคลื่อนย้ายแรงงานของท้องถิ่น และเพิ่มพูนรายได้ให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี นับว่าเป็นวิธีการหนึ่งในการกระจาย รายได้และส่งเสริมการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจของประเทศในกลุ่มอาเซียน

ดังนั้นหน่วยงานที่เป็นเจ้าของหรือผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ควรจัดตั้งคณะบริหารแหล่ง ท่องเที่ยว (Destination Management Organization: DMO) ในระดับภูมิภาคอาเซียน เพื่อร่วมกันจัดทำแผน บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (Destination Management Plan: DMP) ในกลุ่มอาเซียนร่วมกัน เป็นเขต พัฒนาการท่องเที่ยว 4 เขต (Cluster) ซึ่งจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมผ่าน การท่องเที่ยวของประชาคมอาเซียน โดยการผลักดันไปสู่แผนการปฏิบัติร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วน ได้ส่วนเสียของแหล่งท่องเที่ยวทั้งภูมิภาค เพื่อนำแผนไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลด้านการท่องเที่ยวอย่างมี ประสิทธิภาพและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

การเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยวของประชาคมอาเซียน ได้แบ่งกลุ่มการ ท่องเที่ยวเป็น 4 กลุ่ม คือ

(1) แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมปราสาทหิน แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมปราสาทหินแบบพระพุทธศาสนา มี แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 6 แห่ง ครอบคลุม 3 ประเทศ คือ ประเทศมาเลเซีย ประเทศอินโดนีเซีย และประเทศลาว ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับปราสาทหินในประเทศไทยทางภาคอีสานใต้ได้ โดยเชื่อมโยงกับ เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ มีเป้าหมายหลักคือการท่องเที่ยวแห่งวิถีชีวิตอีสานใต้ร่วมสมัย เชื่อมโยงลาว กัมพูชา และเวียดนาม ผ่านจิตสำนึกร่วมกันทางวัฒนธรรมในภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวสักการะ

ปราสาทหิน แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศูนย์กลางสำคัญ ประกอบด้วย แหล่งโบราณคดีบุ่งจันท์เลย รัฐเคดะห์ ประเทศมาเลเซีย เจดีย์บุโรพุทโธ เมืองยกายการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย จันทิเมนดุต เมืองยกายการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย ปราสาทนาคพัน เมืองเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา ปราสาทบายน เมืองเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา ปราสาทวัดพู แขวงจำปาสัก ประเทศลาว

(2) แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมพระธาตุเจดีย์ แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมพระธาตุเจดีย์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 8 แห่ง ครอบคลุม 2 ประเทศ คือ ประเทศไทย และประเทศลาว ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับเขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา และอารยธรรมอีสานเหนือ รวมทั้งเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน ผ่านจิตสำนึกร่วมกันทางวัฒนธรรมในภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวสักการะพระธาตุเจดีย์ แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ประกอบด้วย พระธาตุหลวง นครเวียงจันทน์ ประเทศลาว พระธาตุอิงฮัง แขวงสะหวันนะเขต ประเทศลาว วัดพระธาตุพนมรุมมหาวิหาร จังหวัดนครพนม ประเทศไทย วัดพระธาตุเชิงชุม จังหวัดสกลนคร ประเทศไทย วัดพระธาตุคุดยสุเทพราชวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย วัดพระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่ ประเทศไทย วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประเทศไทย วัดพระบรมธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

(3) แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมมหาเจดีย์ แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมมหาเจดีย์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 3 แห่ง ครอบคลุม 2 ประเทศ คือ ประเทศไทย และประเทศเมียนมาร์ ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับเขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง ผ่านจิตสำนึกร่วมกันทางวัฒนธรรมในภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวสักการะมหาเจดีย์แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ประกอบด้วย มหาเจดีย์ชเวดากอง เมืองย่างกุ้ง ประเทศเมียนมาร์ วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ประเทศไทย วัดใหญ่ชัยมงคล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

(4) แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ แหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ 2 แห่ง ครอบคลุม 2 ประเทศ คือ ประเทศไทย และประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน ผ่านจิตสำนึกร่วมกันทางวัฒนธรรมในภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวสักการะพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ประกอบด้วย วัดมหาชัยมุณี เมืองมณฑลเลย์ ประเทศเมียนมาร์ วัดไชยมังคลาราม ราชูปันัง ประเทศมาเลเซีย

การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน พบว่า จากการศึกษาข้อมูลด้าน e-marketing พบว่า ประเทศไทยยังมีโอกาสในการพัฒนาระบบข้อมูลต่างๆ บนเครือข่ายออนไลน์ให้มีความครบถ้วนและสะดวกมากยิ่งขึ้น โดยดำเนินงานในลักษณะ e-portal ที่นักท่องเที่ยวสามารถเชื่อมต่อโดยตรงกับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในการสืบค้นและใช้ประโยชน์จากข้อมูลทางการท่องเที่ยวต่างๆ ที่ครบครันในจุดเดียว นอกจากนี้ยังสามารถพัฒนาให้ครอบคลุมในทุกขั้นตอนการเดินทาง โดยพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในระหว่างการเดินทางให้มากขึ้น อาทิ สร้างโปรแกรมประยุกต์ที่

สามารถใช้ได้บนโทรศัพท์มือถือ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการค้นหาข้อมูลต่างๆ ขณะท่องเที่ยวในลักษณะ interactive ซึ่งจะเป็นการเพิ่มความมั่นใจในการเดินทางท่องเที่ยว

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ยังมีการเติบโตของตลาดอย่างต่อเนื่อง และเป็นโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเจาะกลุ่มลูกค้าที่นิยมใช้บริการซื้อขายผ่านทางระบบออนไลน์ และเพื่อปรับตัวให้ทันต่อการแข่งขันในอนาคต ด้วยจุดดึงดูดที่สำคัญของเว็บไซต์ท่องเที่ยว คือ การมีศักยภาพใน “การให้บริการอย่างเต็มรูปแบบ” ตัวอย่างเช่น ความสามารถในการค้นหาข้อมูลและจัดหาสินค้าและบริการทุกประเภทสำหรับการเดินทางของลูกค้าในเว็บไซต์เดียว เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ลูกค้า เว็บไซต์จึงต้องการเนื้อหาข้อมูลที่ละเอียดและการเข้าถึงระบบการจองจากผู้ขายที่หลากหลาย ซึ่งบริษัทท่องเที่ยวต่างๆ ต้องร่วมมือกับผู้จัดหาระบบการจัดจำหน่ายอื่นๆ ดังนั้นการรวมตัวกันของบริษัทนำเที่ยวต่างๆ จึงเกิดขึ้นเพื่อให้บริการลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยเฉพาะระบบ GDSs ที่ให้บริการข้อมูลรวมถึงโครงสร้างของเว็บไซต์ และระบบการจองแก่บริษัทท่องเที่ยวที่แข่งขันกันในตลาด ดังนั้น ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนที่ดีนั้น นอกจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีบริบท (Context) คือ มีความสวยงามและมีเรื่องราวที่น่าสนใจเป็นที่ยอมรับแล้ว อย่างน้อยควรมีคุณสมบัติดังนี้

1. สามารถทำให้เข้าถึงได้โดยผ่านเครื่องมือสื่อสารเครื่องใดก็ตามที่มีการเชื่อมต่อเข้ากับอินเทอร์เน็ต
2. นักท่องเที่ยวสามารถแสดงความคิดเห็นเพื่อพัฒนาปรับปรุงและแก้ไขข้อมูล ระบบ และรูปลักษณะต่างๆ ได้ง่าย รวมไปถึงการเพิ่มเติมเนื้อหาสาระต่างๆ ได้เอง เช่น โรงแรม ที่พัก ร้านอาหาร การเดินทาง และแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจใกล้เคียง
3. สามารถให้บริการได้ตลอด 24 ชั่วโมง ไม่มีข้อจำกัดด้านความแตกต่างของเวลา สามารถสั่งจองห้องพัก ร้านอาหาร และการเดินทางได้ตลอดเวลา
4. ควรมีระบบการเก็บและกรองข้อมูลให้แก่นักท่องเที่ยวแบบ Real-time โดยข้อมูลที่จัดเก็บจะแสดงถึงลักษณะการใช้งานของนักท่องเที่ยว และข้อมูลที่นักท่องเที่ยวทุกคนเข้าถึงในระหว่างเดินทาง ทั้งนี้เพื่อให้ นักท่องเที่ยวสามารถนำข้อมูลไปวิเคราะห์และเพิ่มเติมข้อมูลการท่องเที่ยวได้
5. Visitor Customization นักท่องเที่ยวสามารถค้นหาข้อมูลที่ตนมองหาได้ง่าย และเลือกสิ่งที่ตนสนใจเท่านั้น ผ่านการใช้ Search Engine
6. ควรมีระบบที่ง่ายต่อการใช้งาน ประหยัดเวลา การจัดเก็บข้อมูลการเดินทางของนักท่องเที่ยว และในขณะเดียวกันก็มีระบบปกป้องข้อมูลส่วนตัวของเจ้าของข้อมูล คือ นักท่องเที่ยว โดยในการนำข้อมูลสารสนเทศของนักท่องเที่ยวมาใช้นั้น ต้องเป็นการเสนอภาพรวมเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวให้ดีขึ้นเท่านั้น

จากผลการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ทั้งด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และสิ่งแวดล้อมด้านวัฒนธรรม ในภูมิภาคอาเซียน

โดยเฉพาะการท่องเที่ยวที่เน้นจิตสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนในพื้นที่ใกล้เคียง ต่อจากนั้นจึงจะนำไปสู่การถ่ายทอดต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติให้มีความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ที่ลึกซึ้งของความเชื่อทางศาสนา และการเห็นคุณค่าและความน่าหลงใหลของวัฒนธรรมพื้นถิ่นที่ยังไม่ถูกดัดแปลง เพื่อนำเสนอในรูปแบบสื่อสารสนเทศ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ผู้สนใจศึกษาได้นำสารสนเทศเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและศิลปวัฒนธรรมของผู้คนในอาเซียน ไม่ให้สูญหาย นักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศ สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างกว้างขวาง สะดวกและไร้พรมแดน เป็นการตอบสนองความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตในปัจจุบัน รวมทั้งสามารถถ่ายทอดและเรียนรู้และมีความเข้าใจพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น เพื่อที่จะปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม และไม่เข้าไปทำลายแหล่งท่องเที่ยวทั้งดงามทรงคุณค่า เพื่อที่จะดำรงรักษาให้สืบทอดต่อเนื่องยาวนานจากชนรุ่นหนึ่งสู่ชนรุ่นต่อไป

ปัจจุบันด้วยความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) เป็นนวัตกรรมล่าสุดที่ได้รับความนิยมและสนใจกันมากในปัจจุบัน นับเป็นเทคโนโลยีที่ผสมผสานเอาโลกแห่งความเป็นจริง (Real World) เข้ากับโลกเสมือน (Virtual World) และเป็นการทำงานด้วยระบบ 3 มิติ (3DPaul) ทำให้องค์ประกอบของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และระบบเสมือนจริงมีความสัมพันธ์กับโลกความเป็นจริงมากขึ้น ซึ่งในอนาคต เทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) จะมีบทบาทและมีความสำคัญในสังคมยุคใหม่มากขึ้นในการเสนอข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ ระบบแผนที่นำทาง การสื่อสาร งานธุรกิจการศึกษา และการบันเทิงในลักษณะที่หลากหลายผ่านจอคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์สมัยใหม่ อุปกรณ์เสมือนทุกชนิด และวัตถุ 3D จะปรับการปฏิสัมพันธ์ทั้งรูปร่างและการนำเสนอตามสภาพที่ต้องการ การใช้จอร์อบทิศทางเสมือนโฮโลกราฟิกส์เทียมจะมีมากขึ้น และด้วยศักยภาพของเทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) จะทำให้การตลาดมวลชนเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง งานประชาสัมพันธ์หรืองานจรรยาและอื่นๆ ทั้งที่อยู่ห่างไกลก็สามารถสัมผัสได้ เทคโนโลยีผสมผสานความจริงเสมือนเป็นปรากฏการณ์สำคัญของการสื่อสารสมัยใหม่รูปแบบหนึ่ง ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับกิจการต่าง ๆ ของสังคมทั้งการสื่อสาร การแพทย์ การอุตสาหกรรม การบันเทิงและการศึกษา รวมไปถึงการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวและธุรกิจท่องเที่ยว อาทิ การเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวล่วงหน้า ซึ่งยังเป็นความจริงอยู่ว่า ความจริงเสมือนนั้นยังไม่สามารถทดแทนการสัมผัสประสบการณ์จากสถานที่จริงได้ ถึงกระนั้น การได้เที่ยวชมสถานที่เสมือนก่อนอาจเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้ชมมีความสนใจสถานที่ท่องเที่ยวมากขึ้น รวมไปถึงด้วยความสามารถของเทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) สามารถมีส่วนในการเสริมแต่งข้อมูลสารสนเทศให้มีความน่าสนใจมากขึ้น แต่ที่จะส่งผลที่ชัดเจนก็คือ เทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) ที่มีผลต่อระบบการจองโรงแรม ร้านอาหาร ระบบขนส่ง รวมไปถึงเส้นทางการเดินทาง เพราะระบบการทำงานของคอมพิวเตอร์กับซอฟต์แวร์ที่สามารถทำให้การผสมผสานระหว่างโลกแห่งความเป็นจริงและโลกเสมือนให้เห็นอย่างกลมกลืนบนจอที่หลากหลายอย่างน่าอัศจรรย์ด้วยการ

ออกแบบเทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) จะมีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสารสนเทศการท่องเที่ยวในอนาคต

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัย

(1) การศึกษาวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) นำมาใช้ในการจัดทำระบบสารสนเทศการท่องเที่ยวของประเทศไทยและแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียน

(2) การศึกษาวิจัยข้อมูลเชิงลึกเพื่อการวิเคราะห์และวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไทยและประเทศในภูมิภาคอาเซียน การพัฒนาและส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวในภูมิภาคให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลและสารสนเทศทั้งในภาพรวมและภาพเชิงลึกจำนวนมาก ปัจจุบันข้อมูลที่มีอยู่ค่อนข้างกระจัดกระจาย มาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ขาดการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบ ขาดการบริหารจัดการ และขาดการใช้ประโยชน์ข้อมูลอย่างเต็มที่ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยวโดยการนำเทคโนโลยีการจัดเก็บ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนานโยบาย

(1) การวางแผนงานพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการวางแผนการเดินทางระบบการให้บริการข้อมูลแบบครบวงจร และรวดเร็วแบบ Real Time

(2) การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว (Tourism Intelligence Center) เช่น พัฒนาข้อมูลเชิงลึกและงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย พัฒนาระบบเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการวางแผนกำหนดนโยบาย และการบริหารจัดการท่องเที่ยว พัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ภาครับและผู้ประกอบการในการใช้ ICT และ Social Media ในการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการลูกค้า การเข้าถึง และการขยายตลาด

(3) การพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการธุรกิจบริการท่องเที่ยวของภูมิภาคอาเซียนในด้านข้อมูลและข่าวสารการท่องเที่ยว โดยเฉพาะทักษะด้านเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ (ICT)

(4) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวเพื่อปรับปรุงปัญหาในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และการเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยว และเส้นทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว

เส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี 2557. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2557.

กรมการท่องเที่ยว. สรุปสถานการณ์นักท่องเที่ยว พฤษภาคม 2559. กรุงเทพฯ: กระทรวงการ

ท่องเที่ยวและกีฬา, 2559.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558 – 2560. กรุงเทพฯ:

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558.

กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร. ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน.

สำนักงานจังหวัดภูเก็ต, 2558.

กองบรรณาธิการ. “ท่องเที่ยววิถีไทย 2558”. *Tourism Review*. Vol.1 No.1 Jan-Mar 2015.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ดัชนีความเชื่อมั่นผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในประเทศไทย ไตรมาส
ที่ 4 ปี 2558. DECEMBER 2015. ข้อมูลออนไลน์ : [แหล่งข้อมูล]

www.thailandtourismcouncil.org

เพชรศรี นนทศิริ. ถนนการท่องเที่ยวแห่งอาเซียน: ข้อคิดเห็นเบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบายการ

พัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558.

ภาควิชาการท่องเที่ยว คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร
ข้อมูลออนไลน์:

[แหล่งข้อมูล] www.researchgate.net/.../0c960519f394f55e7100000...

วรมน ทรัพย์ศรีบุญชัย. “ความร่วมมือทางด้านการท่องเที่ยวของภูมิภาคอาเซียน”. *Tourism
Journal*. Vol.3 No.3. Jul-Sep 2014.

สุพัตรา กำลังมาก. การพัฒนาโปรแกรมประยุกต์ส่งเสริมการท่องเที่ยวกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเรือ

ท่องเที่ยวเจ้าพระยา บนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการออกแบบ คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2555.

สถาบันถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา. โครงการจัดทำสื่อ

ประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่สู่การเป็น AEC. เชียงใหม่:

สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่, 2557.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. รายงานผลการประชุมประจำปี

2556 ของ สคช. เรื่อง เส้นทางประเทศไทยสู่ประชาคมอาเซียน. ศูนย์แสดงสินค้าและการ

ประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี 16 กันยายน 2556.

ภาคผนวก (ข)

การนำไปใช้ประโยชน์

แบบฟอร์มการรายงานการนำผลงานวิจัย ไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม

1.ชื่อโครงการ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะ
ประตูสู่อาเซียน RDG5850051

2.ชื่อนักวิจัย พระใบฎีกาเสน่ห์ ญาณเมธี, ดร. สังกัด สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต
เชียงใหม่

3.หัวข้อการรายงาน (1 ผลงานสามารถตอบได้มากกว่า 1 มิติ)

- **เชิงสาธารณะ** การสร้างแผนที่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในอาเซียน (ตัวอย่างทดลอง)
เพื่อให้ความรู้แก่สาธารณชนในเรื่องข้อมูลด้านการท่องเที่ยว เช่น ภาพแหล่งท่องเที่ยว แผนที่ เส้นทางเดินทาง ฯลฯ

ชื่อองค์กร หรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่ต้องการนำไปใช้ประโยชน์
สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่

ช่วงเวลาที่มีการนำไปใช้ประโยชน์

มิถุนายน – กรกฎาคม 2560

ลักษณะการนำไปใช้ประโยชน์ (โปรดระบุให้ชัดเจน)

ผลการวิจัยจากโครงการ “การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยใน
ฐานะประตูสู่อาเซียน” ได้สร้างพัฒนาเทคโนโลยีความจริงเสมือน Augmented Reality (AR) นำมาใช้ในการจัดทำระบบ
สารสนเทศการท่องเที่ยวของประเทศไทยและแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียน (ตัวอย่างทดลอง) เพื่อนำไปเผยแพร่
ประชาสัมพันธ์ในแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่

ภาคผนวก (ค)

ตารางเปรียบเทียบ

สัญญาเลขที่ RDG5850051

โครงการย่อยที่ 3 “การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา
และวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน”

สรุปรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

OUTPUT		ในกรณีที่ล่าช้า ระบุสาเหตุและการ แก้ไขดำเนินการ
กิจกรรม	ผลสำเร็จ	
1. ได้ข้อมูลด้านพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมการจัดการ ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน	100 %	
2. ได้รวบรวมและพัฒนากาารจัดการองค์ ความรู้ด้านการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้กับ แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน	100 %	
3. ได้ถอดบทเรียนและเผยแพร่แหล่ง ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมต้นแบบของการส่งเสริมการ จัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน	100 %	
4. ได้พัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ ของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่ อาเซียน	50 %	อยู่ในระหว่างจัดทำต้นแบบทดลองใช้

ลงนาม.....

(พระใบฎีกาเสน่ห์ ญาณเมธี, ดร.)

หัวหน้าโครงการวิจัยย่อยที่ 3

วันที่ 30 กรกฎาคม 2559

ภาคผนวก (ง)

รูปภาพประกอบการดำเนินการวิจัย

การสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวยาวต่างประเทศ โดยนิสิตของมหาวิทยาลัยในโครงการสนทนาธรรมกับพระ (Monk Chat) ภายใต้ชื่อหัวข้อว่า “Question & Answers on Buddhism” เพื่อศึกษาองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

การประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ในการสัมภาษณ์ใต้แผนงานวิจัย ประกอบด้วย ตัวแทน พระสงฆ์ในภูมิภาคอาเซียน ที่เป็นนิสิตนักศึกษาทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ (English Program) ของมหาวิทยาลัย ในฐานะตัวแทนของประชาชนของแต่ละประเทศในอาเซียน ได้แก่ สหภาพเมียนมาร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศกัมพูชา ประเทศเวียดนาม เป็นต้น ตัวแทน มัคคุเทศก์ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว นักวิชาการด้านการประชาสัมพันธ์และสื่อสารสาธารณะ เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับพัฒนาการจัดการองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน

ภาคผนวก (จ)

ประวัติผู้วิจัย

พระใบฎีกาเสน่ห์ ญาณเมธี, ดร.

Ven.Phrakru Santhorn Sanghapinit, Dr. (Saneh Nānamedhi)

E-mail: philos39@hotmail.com

การศึกษา

ปริญญาตรี พธ.บ. (ศาสนา) สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา
คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปริญญาโท M.A. (Philosophy) Delhi University, India

ปริญญาเอก Ph.D. (Philosophy) Kurukshetra University, India

ประสบการณ์บริหาร

- พ.ศ. 2543 – ปัจจุบัน อาจารย์ประจำสาขาวิชาปรัชญา สาขาวิชาปรัชญา ศูนย์บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
- พ.ศ. 2548 - 2555 หัวหน้าสาขาวิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
- พ.ศ. 2556 – ปัจจุบัน ผู้อำนวยการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่

ประสบการณ์การทำงานวิจัย (เสร็จสิ้นแล้วและย้อนหลัง 5 ปี)

หัวหน้าโครงการวิจัย

1. โครงการวิจัยย่อยเรื่อง “รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ : กระบวนการเรียนรู้สู่การสร้างสรรค์เชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม” ภายใต้แผนงานวิจัย “การพัฒนา รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย”ทุนสนับสนุน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ปี 2556

2. โครงการวิจัยเรื่อง “การจัดการวัฒนธรรมชุมชนตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธ: องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่” ทุนสนับสนุน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ปี 2557

3. โครงการวิจัยย่อยเรื่อง “การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน” ภายใต้แผนงานวิจัย “การท่องเที่ยวทาง

พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม: นโยบาย ผลกระทบ และการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อความยั่งยืนในประชาคมอาเซียน” ทุนสนับสนุน เครือข่ายองค์กรบริหารงานวิจัยแห่งชาติ (คอบช.) ปี 2558

4. โครงการวิจัยเรื่อง “รูปแบบและกระบวนการสร้างจิตสำนึกสาธารณะเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในล้านนา” ทุนสนับสนุน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ปี 2559

ผู้ร่วมวิจัย

1. โครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้อย่างมีความสุขเชิงพุทธ” ทุนสนับสนุนสำนักบริหารโครงการวิจัยอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ (สกอ.) ปี 2554

นายภัชรบถ ฤทธิ์เต็ม

Mr. Phatcharabot Rittem

E-mail: mnop101@hotmail.co.th

การศึกษา

- ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิตเกียรตินิยมอันดับหนึ่ง (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา)
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ร.บ. (ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์) คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ปริญญาโท พธ.ม. (พระพุทธศาสนา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประสบการณ์ทำงาน

- พ.ศ.2544 – 2546 เจ้าหน้าที่โครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาประเทศเพื่อนบ้าน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
- พ.ศ.2547 – ปัจจุบัน นักวิจัย สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่

ประสบการณ์การทำงานวิจัย (เสร็จสิ้นแล้วและย้อนหลัง 5 ปี)**หัวหน้าโครงการวิจัย**

1. โครงการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในวัด” สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ 2555
2. โครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพวัดเป็นศูนย์สุขภาพชุมชนเชิงบูรณาการ” สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ 2556

ผู้ร่วมวิจัย

- 1.. โครงการวิจัยย่อยเรื่อง “รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ : กระบวนการเรียนรู้สู่การสร้างสรรค์เชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม” ภายใต้แผนงานวิจัย “การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย”ทุนสนับสนุน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ปี 2556
2. โครงการวิจัยเรื่อง “การสร้างเครือข่ายการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างวิถีชีวิตบนฐานคิดเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุบ้านโป่งกุ่ม ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่” ทุนสนับสนุน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ปี 2556

3. โครงการวิจัยเรื่อง “การจัดการวัฒนธรรมชุมชนตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธ: องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่”ทุนสนับสนุน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ปี 2557

4. โครงการวิจัยย่อยเรื่อง “การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในฐานะประตูสู่อาเซียน” ภายใต้แผนงานวิจัย “การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม: นโยบาย ผลกระทบ และการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อความยั่งยืนในประชาคมอาเซียน” ทุนสนับสนุน เครือข่ายองค์กรบริหารงานวิจัยแห่งชาติ (คอบช.) ปี 2558

5. โครงการวิจัยเรื่อง “รูปแบบและกระบวนการสร้างจิตสำนึกสาธารณะเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในล้านนา” ทุนสนับสนุน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ปี 2559